

Ashâb-ı Suffe

Ashâb-ı Suffe

Abdullah Kara - Hilal Kara

SIYER
YAYINLARI

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

 SIYER
YAYINLARI

Siyer Yayınları: 162
Siyer: 113

Eser Adı
Ashâb-ı Suffe

Yazar
Hilal&Abdullah Kara

Yayın Yönetmeni
Ömür Yıldırım

Son Okuma
Sercan Geyik

İç Tasarım
Mevlüt Sami Ertem

Kapak
Muhammed Onur Özçelikçi

Baskı
Gül Mat. Matbaacılık Yayıncılık San. Tic. A.Ş.
Maltepe Mah. Fazıl Paşa Cad. No:8/4
Topkapı-Zeytinburnu/İstanbul • Tel.: 0212 577 79 77
Sertifika No: 34712
1. Baskı: Temmuz 2020
ISBN: 978-605-7689-61-0

Bağlar Mh. 24. Sk. No: 10/A Güneşli Bağcılar/İstanbul
Tel & Fax: (0212) 544 76 96 – (0212) 544 58 46 • Gsm: (0554) 930

07 04

Sertifika No: 22574

www.siyerkitap.com | satis@siyeryayinlari.com

ASHÂB-I SUFFE

Hilal & Abdullah KARA

ÖN SÖZ

İslâm'ın ilme bakışı cehaleti ortadan kaldırmakla kalmamış hayatın her sahasında olduğu gibi ilimde de inanılmaz bir inkılâba imza atmıştı. Okuma ve yazmayı aklından bile geçirmeyen bir toplum iman eder etmez ilmi, her şeyden daha fazla önemser bir hâle gelmişti. Yıllarca aç susuz kalmış, bağrına taş bağlamış yine de büyük bir aşk ve şevkle ilme sarılmıştı.

Mekke'de Dârülerkam'da başlayan sahâbinin ilim seferberliği Medine'de daha da yoğun bir şekilde devam etti. Hz. Peygamber, Medine'ye hicretinin ardından Mescid-i Nebevî'yi inşa ettirirken mescidin güney tarafına düşen giriş kısmında kimsesiz fakir sahâbilerin barınması için bir gölgelik yaptırdı. Kâbe'nin kible olmasıyla birlikte bu gölgelik mescidin kuzeyine alındı. Gerek Mekkeli muhacirlerden gerekse İslâm'ı kabul edip Medine'ye hicret edenlerden yoksul, bekâr ve yakını bulunmayan sahâbiler burada kalıyordu. Ayrıca evleri olan ensar ve muhacirlerden bazıları Suffe ehline imrenerek onlarla birlikte kalmışlardır. Böylece Mescid-i Nebevî'nin bitişiğinde yoksul sahâbîlerin barınması için yapılan mekân zamanla bir eğitim kurumu hâline gelmiş İslâm'da ilk eğitim müessesesi olarak kabul edilmiştir.

Suffe'nin mekân olarak genişliği tam olarak bildirilmemiş olsa da burada aynı anda yetmiş kadar kişinin kaldığına dair rivayetler bu konuda bir fikir vermektedir. Ashâb-ı Suffe'nin sayısı ise yeni katılanlar veya evlenip ayrılanlar olduğundan sürekli değişiyordu. Çeşitli zamanlarda kalanların toplam sayısının dört yüze ulaştığı ifade edilmektedir. Medine'ye gelip de bir tanıdığı bulunmayanlar ve Medine'ye gelen heyetler de genellikle Suffe'de kalırdı.

Suffe'de daimi kalan talebelerin büyük çoğunluğu yoksul ve ihtiyaç sahibi kimseler olsa da bu onların tembelliğinden yahut acizliğinden değil kendilerini ilim irfana adanmalarından, tercihlerini bu yönde kullanmalarındandı. Nitekim aralarında daha önce makam, mevkii, mal mülk sahibi olup bunları terk ederek ilme yönelen birçok kişi de vardı. Daha sonra dünya ayaklarının altına serildiği hâlde onların

dünyaya iltifat etmeyip zühdü tercih etmesi bunu açıkça göstermektedir.

Bunlardan kimi Ebû Hüreyre gibi varını yoğunu bırakarak memleketini terk edip aç ve susuz kalacağını bile bile Suffe'ye yerleşti. Suffe ashâbı denilen talebeler arasına katılarak kendini ilme adadı. Kimi koyunlarını arkadaşlarına bırakarak Suffe ashâbının yanına koştu. Bir başkası kabilesindeki saygın yerini terk edip Suffelilerin arasına katılarak ilimde yok oldu. Suffe'de kalmayıp ailesinin geçimini sağlamak mecburiyetinde olanlardan bir kısmı nöbetleşerek Allah Resûlü'nü (sas) dinlemek üzere Mescid-i Nebevî'yi karargâh edindi. Diğerleri ise işinden, sosyal hayatından fedakârlık ederek zamanını ilme ayırdı.

Allah Resûlü (sas), Mekke döneminin ilk yıllarında sahâbilerine Dârülerkam'da gizlice Kur'ân ve İslâm'ı öğreterek onları en güzel bir şekilde yetiştirmişti. Medine'ye hicret ettikten sonra ise Suffe'de bazen bir anda yüze yakın öğrenci olurdu. Bu öğrencilere kimi zaman Allah Resûlü (sas) kimi zaman ise Muaz b. Cebel, Abdullah b. Mes'ûd, Übey b. Ka'b, Ubade b. Sâmit gibi âlim sahâbiler ders verir, okuma yazma öğretirlerdi.

Allah Resûlü (sas) yalnızca belli mekânlarda ilim öğretmiyor, her yer ve anı ilim vesilesi sayıyordu. Mescitte, evde, çarşıda, seferde her yerde ve her vesile ile ashâbını yetiştirdi. Yanında olanları, kendine hizmet edenleri, eşlerini, çocuklarını, dostlarını her vesile ile eğitti. Onlara ibadetten hukuka, yönetimden ahlâka, tefsirden akâide pek çok ilmi öğretti.

Sürekli kendi ile birlikte olan dört halife hemen her sahada ashâbın en büyük âlimleri olduğu gibi eşleri Hz. Âişe, Ümmü Seleme, Hafsa ve Zeynep annelerimiz; Enes b. Mâlik, Abdullah b. Ömer gibi hizmetine bakanların her biri birçok ilimin sahasında zirve oldular.

Sadece belli kişiler değil en küçükten en yaşlısına kadar kadın erkek herkes Allah Resûlü'nün (sas) rahle-i tedrisinden geçti. Tabakât kitaplarında Hz. Peygamber'den hadis rivayet eden on binlerce isim bunun apaçık delilidir.

Ashâb-ı Kirâm'ın birçoğu erken yaşta vefat ettiğinden onlar hakkında detaylı bir bilgiye sahip olamadığımız gibi onların ilimlerine de vakıf olamamaktayız. Mus'ab b. Umeyr hicretten önce öğretmen olarak Medinelilere gönderildiği hâlde erken dönemde Uhud'da şehid

olduğundan ondan tek bir hadis bile nakledilmemiştir. İslâm'ı tebliğ için Suffe'den seçilen güzel Kur'an okuyan ve "Kurre" ismi verilen yetmiş kişilik güzide bir sahâbe grubu Bî'ri Ma'ûne'de şehid edilmişti. Abdullah b. Mes'ûd'un kardeşi Utbe (ra), ona yakın bir ilme sahip olmasına rağmen Allah Resûlü'nden (sas) kısa bir süre sonra vefat ettiğinden âlim sahâbiler arasında ismi geçmemektedir. Aynı sebepten ilimlerinden haberdar olmadığımız yüzlerce sahâbî vardır.

Bir kısım sahâbiyi cihad, bir kısmını yöneticilik ve değişik sebepler meşgul ettiğinden ilimlerini sunma imkânı bulamamışlardır. Bazı sahâbiler ise çevresindeki insanlara çok şey anlatsa da anlattıkları kişiler, ilmi bir halkanın parçası olmadıkları için ilimleri sonraki nesillere ulaşamamıştır. Onların ilimlerinden haberdar olmamızda, sahâbe efendilerimizin ilimleri kadar onları sonraki nesillere nakleden ilim halkaları da büyük rol oynamıştır.

Dârülerkam'da, Suffe'de ya da diğer mekânlarda ilim tahsil eden sahâbiler yalnızca bilgiyi öğrenmiyor aynı zamanda kendilerini de yetiştiriyorlardı. Bunun için birçok sahâbî Kur'ân'ı bir anda öğrenmemiş, on ayet ezberlemiş onu hayata geçirmiş, sonra ikinci bir on ayeti ezberlemişti. Onlar hayata geçirilmeyen, uygulanmayan bilgiye ilim nazarı ile bakmamış, bir şey öğrenirken onun gereğini uygulamak için öğrenmişlerdi.

İlmi bilgi olsun diye değil Allah ve Resûlü'nün rızasını kazanmak, iyi bir insan olmak için öğrendiklerinden Suffe'de ilim tahsil edenler yalnızca ilimleri ile şöhret bulmayıp çeşitli yönleri ile de öne çıkmışlardır. Onlardan bir kısmı ibadeti, bazıları ahlâkî ve mistik yönü, kimi idareciliği kimi cihadı kimi ise hizmeti ile meşhur olmuştur.

Suffe ashâbının hayatlarına baktığımızda onlar, son nefeslerine kadar tebliğe ve İslâm'ı anlatmaya, hadis-i şerifleri nakletmeye devam etmişlerdir. Allah Resûlü'nün vefatından sonra bir kısmı Medine'de kalırken büyük bir çoğunluğu çeşitli beldere gidip yerleşerek oralarda ilim halkaları oluşturmuşlardır. Mısır'dan Şam'a, Basra'dan Kûfe'ye, Haleb'ten ta İstanbul'a kadar İslâm ordularının ulaştığı en uç noktaya giderek hizada ve seferde Suffe'de aldıkları ilmi oralarda aktarmışlardır.

Zor yaşam koşulları ve birçok sıkıntılar içersinde Hz. Peygamber'in eğitimi ve terbiyesi altında yetişen Suffe ashâbının tanıtmaya çalıştığımız bu eserde, onların hayatlarından örneklerle Asr-ı

Saadetin havasını teneffüs ettirmek istedik. Onların İslâm'ı yaşama ve tebliğ etme yolundaki çabalarını, gayret ve fadakârlıklarına dikkat çekmeğe çalıştık.

Gayemiz sahâbe efendilerimizin feyiz ve bereketinden bir nebze olsun faydalanmak ve faydalandırmaktır. Allah Teâlâ'dan hata ve noksanlarımızı bağışlaması, onların ibret dolu hayatlarından nasibdâr olmamızı nasib etmesi niyazımızdır. Dualarınızın bereketi, adanmış ruhların yoluna adanabilmek ümit ve gayesi ile...

Hilal & Abdullah Kara

BİRİNCİ BÖLÜM

ÂLİMLER

Ebû Hüreyre (ra)

İsmi: Abdurrahman b. Sahr b. Âmir b. Abdüzişşerâ b. Tarîf b. Attâb b. Ebî Sa'b b. Hüneyye b. Sa'd b. Sa'lebe b. Süleyym b. Fehm b. Ganem b. Devs

Annesi: Ümeyme bint Süfeyh

Eşi: Büsre bint Gazvân

Çocukları: Bilâl, Abdurrahman, Muharrer ve İsmi bilinmeyen bir kız

Amcası: Sa'd b. Ebû Zübâbe

Dayısı: Sa'd b. Süfeyh

Vefatı: 58/678

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Cahiliye dönemindeki ismi Abduşşems olan Ebû Hüreyre, Allah Resûlü (sas) ile görüştüktan sonra isminin Abdurrahman olarak değişmesini "Cahiliye döneminde ismim Abdüşşems'ti. Allah Resûlü (sas) bana Abdurrahman adını verdi."^[1] sözleriyle anlatır.

Ebû Hüreyre, Yemen'in Kahtanlılar kolunun en büyük kabilelerinden olan Ezdlilerin Devsliler sülalesine mensuptur. Siyah tenli, geniş omuzlu, uzun saçlı olan Ebû Hüreyre, saçlarını örük yaparak ayırır, siyah sarık giyerdi.^[2] Allah Resûlü (sas) Mekke'de insanları İslâm'a davet ederken Devs kabilesinin reislerinden Tufeyl b. Amr, hac yahut umre için Mekke'ye gitmiş ve Allah Resûlü (sas) ile karşılaşmıştı. Allah Resûlü (sas) o günlerde müşriklerin baskısından ve zulmünden kurtulmak için hicret edecek bir yurt arıyordu. Mekke'ye gelen kabileleri geziyor, onlara İslâm'ı anlatıyordu.

Bu sırada Allah Resûlü (sas) ile görüşen Tufeyl b. Amr, hemen Müslüman oldu. Kabilesinin de Müslüman olup iman ile şereflenmesini istiyordu. Memleketine dönünce insanları büyük bir aşkla İslâm'a davet etti. Ancak babası ve eşinden başka kimse Müslüman olmadı. Daha sonraki yıllarda huzur-u saadete gelen Tufeyl b. Amr:

– Yâ Resûlullah! Devsliler isyan edip Müslüman olmamakta direttiler. Onlara beddua et, deyince Allah Resûlü (sas) kibleye dönerek:

– *Allah'ım! Devslilere hidayet ver. Onları İslâm'a yönelt!* diye dua etti ve duasını üç kez tekrarladı.^[3] Yeniden memleketine geri dönen Tufeyl b. Amr, duanın bereketi ile bu kez kabilesinden pek çok kişinin Müslüman olmasına vesile oldu. Hicretin yedinci yılında kendisine tâbi olan 70-80 aile ile birlikte Medine'ye hicret etti. Bu ailelerden biri de Ebû Hüreyre ve annesi Ümeyme bint Süfeyh idi.

Genel olarak kaynaklar onun hicretin yedinci yılında Hayber Fethi sırasında Müslüman olduğunu bildirirler de Tufeyl'in daveti ile Müslüman olduğu kuvvetle muhtemeldir. O zaman Müslüman olmasa bile Tufeyl b. Amr'dan İslâm ve Allah Resûlü (sas) hakkında pek çok şey öğrendiği muhakkaktır.

Devsliler Medine'ye geldiklerinde Allah Resûlü (sas) Siba b. Urfuta'yı yerine vekil bırakarak Hayber Savaşı'na gitmişti.

Ebû Hüreyre (ra) o günleri şöyle anlatır:

“Medine'ye geldiğimizde Siba b. Urfuta sabah namazını kıldırıyordu. Namazın birinci rekâtında ha-ya-ayn-sad suresini ikinci rekâtta ise veylün lil mutaffifîn suresini okudu. Namazı bitirdikten sonra Sibâ' b. Urfuta'nın yanına gittik. Bizi karşılayarak yemek ikram etti. Allah Resûlü'nün yanına gitmek isteyince bize yol azığı vererek Hayber'e uğurladı. Hayber'e geldiğimizde Müslümanlar Natat Kalesi'ni fethetmiş, Keteybe Kalesi'ni kuşatma altına almışlardı.^[4]

Medine'ye gelirken yolda kölemi kaybetmiş 'Ey zorlu ve uzun gece! Küfür yurdundan kurtuluş sana rağmen...' diyerek söyleniyordum. Allah Resûlü (sas) ile görüşüp ona biat ettikten hemen sonra kaçan kölem oraya gelince bana:

– *Ey Ebû Hüreyre! Bak işte kölen orada*, buyurdu. Ben de:

– O Allah rızası için hürdür, dedim ve kölemi azât ettim.”^[5]

Müslümanlar Hayber'de büyük bir zafer kazanmışlardı. Savaş bitince Allah Resûlü (sas) daha önce fethedilmeyen kimseye ganimetten pay vermemesine rağmen, savaşa katılmadıkları hâlde onlara elde edilen ganimetlerinden pay verdi. Daha sonra Allah Resûlü (sas) ile birlikte muhacir olarak Medine'ye döndüler.^[6]

Künyesi

Küçük yaşta babasını kaybeden Ebû Hüreyre, yetim olarak büyümüştü. Kedileri sever, onlarla oynamaktan hoşlanırdı.

Ebû Hüreyre (ra) anlatıyor:

“Memlekette aileme ait koyunları otlatırken, vahşi bir kedinin yavrularını buldum. Onları kimse görmesin diye gece ağacın dalına koyar, gündüz alıp oynardım. Bir gün onları elbisemin içine gizleyerek eve getirdim. Yavruların sesini duyanlar:

– Bunlar nedir, diye sordular.

– Kedi yavruları. Onları kırdı buldum, dedim. Bana:

– Sen Ebû Hüreyre’sin (Kedicik Babası’sın) dediler. Bundan böyle lakabım Ebû Hüreyre olarak kaldı. Allah Resûlü (sas) bazen beni ‘Ebû Hırr (Kedi Babası)’ diye çağırırdı. Bundan hoşlanır, hep bu şekilde çağrılmak isterdim. İnsanlar da beni Ebû Hüreyre diye çağırınca bu şekilde anılır oldum.”^[7]

Ailesi

Devs kabilesinin ileri gelen ailelerinden birine mensup olan Ebû Hüreyre, küçük yaşta babasını kaybettiği için annesi tarafından büyütülmüştü. Amcası Sa’d b. Ebû Zübâbe Devs kabilesinin reisiydi. Amcası Müslüman olup Allah Resûlü (sas) ile görüştüğünde kendisini Devslilere yönetici yapmasını istemiş, Allah Resûlü (sas) onun bu isteğini yerine getirerek amcasını Devslilerin emiri yapmıştı.

Allah Resûlü’nden sonra Hz. Ebû Bekir de onu Devslilere emir yaptı. Dayısı Sa’d b. Sefih, Devslilerin meşhur yiğitlerindendi. Kureyşlilerle arası açıktı. Onları nerede görse öldürürdü.^[8]

Maddi durumu iyi olan Ebû Hüreyre, Medine’ye gelirken bütün varlığını memleketinde bırakıp yalnızca annesi ve kölesini yanına alarak hicret etmişti. Yolda kölesini kaybedince onu kaçı sanmıştı. Ancak o kaçmamış, kaybolmuştu. Sonradan yanına gelince onu azât etti. Kendini ilme adamasına rağmen annesi Ümeyme bint Süfeyh’i hiçbir zaman ihmal etmedi. Günlerce aç kaldıktan sonra bir lokma yiyecek bulduğunda aklına ilk olarak annesi gelirdi.

Ebû Hüreyre (ra) anlatıyor:

“Çok acıkmıştık. Arkadaşlarla birlikte Allah Resûlü’nün evine gittik. Ona aç olduğumuzu söyleyince bizim için evdekilerden yiyecek istedi. Bir tabak hurma getirilince her birimize iki hurma verdi ve:

– *Şu iki hurmayı yiyin, sonra üzerlerine su için. Bunlar bugün için size yeter*, buyurdu. Ben hurmalarımdan birini yiyip diğerini cebime saklayınca:

– *Ey Ebû Hüreyre! O hurmayı niçin sakladın*, diye sordu.

– Annem için, dedim.

– *Onu da ye, ben sana başka iki hurma veririm*, buyurdu. Bende emre uyarak hurmayı yedim. Onun yerine bana iki hurma daha verdi.”[9]

İbn Şihâb der ki: “Ebû Hüreyre annesi ile ilgilendiği için o vefat edinceye kadar hacca gitmedi.”[10] Annesi başka bir evde kaldığından Ebû Hüreyre evinden çıktığında önce annesine gider ve:

– Esselâmu aleyküm ve rahmetullahi ve berakâtuhü ey anneciğim! Beni terbiye edip büyüüttüğün için Allah sana, derdi.

Annesi ise:

– Yaşlılığında bana iyi davrandığın için Allah sana da rahmetinden ihsan eylesin, derdi. Bu şekilde sık sık birbirlerine dua ederlerdi.[11]

Ebû Hüreyre sadece annesinin maddi ihtiyaçları ile ilgilenmiyor onun maneviyatını da aynı şekilde önemsiyordu. Ziyaretine gidip gelişlerinde her fırsatta İslâm’ı anlatıyor ve onu iman etmeye teşvik ediyordu. Ancak annesi sürekli oğlunun isteğini reddediyordu. Bu durum Ebû Hüreyre’yi oldukça üzülyordu. Bu hâlini şöyle anlatır:

“Annem henüz Müslüman olmamış, müşrik bir hanımdı. Sürekli ona İslâm’ı anlatıyor, iman etmeğe davet ediyordum. Yine bir gün yanıma geldiğinde onu Müslüman olmaya davet ettim. O İslâm’ı kabul etmek bir yana Allah Resûlü hakkında duymak istemeyeceğim şeyler söylemeye başladı. Çok üzüldüm. Ağlayarak Allah Resûlü’nün yanına gittim.

– Yâ Resûlullah! Ben sürekli annemi İslâm’a davet ediyorum. Ancak o kabul etmemekte ısrar ediyor. Bugün yine onu İslâm’a davet ettim. Bana sizin hakkınızda duymaktan hoşlanmayacağım şeyler söyledi. Allah’a dua etseniz de Ebû Hüreyre’nin annesine hidayet etse, dedim.

– *Allah’ım! Ebû Hüreyre’nin annesine hidayet et*, diye dua buyurdu. Ben anneme bu duayı söylemek üzere evine gittiğimde kimseyi göremedim. Etrafa bakınırken ayak sesimi duyan annem

– Ebû Hüreyre sen misin, diye seslendi. Sonra da ‘Eşhedü enlâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve Resûlühü’

dedi. O kadar çok sevindim ki bu kez sevinçten ağlayarak Allah Resûlü'nün yanına koştum.

– Yâ Resûlullah, müjde! Allah duanı kabul etti Ebû Hüreyre'nin annesi hidayete erdi. Yâ Resûlullah! Dua et de ben ve annem Allah'ın mü'min kullarını sevelim. Onlar da bizi sevsinler, dedim. Bu kez:

– *Ey Allah'ım! Şu kulun ve annesi mü'min kullarını sevsinler. Bunları da onlara sevdire, diye dua buyurdu. Bundan sonra beni duyan ya da gören, annemi gören bütün mü'minler bizi sevdi.*^[12]

Muhammed b. Sîrîn anlatıyor:

“Bir gece Ebû Hüreyre'nin yanında bulunuyorduk. ‘Ey Allah'ım! Ebû Hüreyre'yi, annemi ve bizim affedilmemiz için dua edenleri affet.’ diye dua etti. Biz de Ebû Hüreyre'nin duasına mahzar olmak için sürekli onun ve annesinin affı için Allah'a dua ederdik.”^[13]

Anneleri de Ebû Hüreyre'ye karşı son derece iyi davranır, elinden geldiğince ona yardımcı olmaya çalışırdı. Evleninceye kadar, yalnızca ona değil misafirlerine bile o yemek hazırlardı.

Mâlik b. Huseym anlatıyor:

“Bir grup insan Ebû Hüreyre'yi ziyarete gelmişlerdi. Ebû Hüreyre beni yanına çağırarak:

– Anneme git. Ona: ‘Oğlun sana selam söylüyor ve ‘Bize yiyecek hazırlasın.’ diyor, de!’ dedi. Hemen annesinin yanına gidip Ebû Hüreyre'nin sözlerini ona aktardım. Annesi bir tepsiye üç ekmek, biraz zeytinyağı, biraz da tuz koydu. Sonra da tepsiyi başımın üzerine koyarak beni Ebû Hüreyre'nin yanına gönderdi. Ebû Hüreyre tepsiyi görünce çok sevindi ve:

– Allahu ekber! İki siyah hurma ve sudan sonra, bizi ekmekle doyuran Allah'a hamdolsun, diye dua etti.”^[14]

Medine'ye geldiğinde otuz yaşlarında olan Ebû Hüreyre bir süre sonra Allah Resûlü'ne (sas) giderek:

– Yâ Resûlullah! Ben gencim ve günaha düşmekten korkuyorum. Bunun için evlenmek istiyorum ancak münasip birini bulamıyorum, dedi. Allah Resûlü susup cevap vermedi. O sözlerini tekrarlardı. Ancak Allah Resûlü yine sustu. O yine tekrarlardı. Dördüncüde Allah Resûlü:

– *Ey Ebû Hüreyre! Kalem kurudu. İster kendini hadım et ister öylece bekleyip sabret, kaderinde ne yazılı ise onunla*

karşılaşacaksın, buyurdu.^[15] Gerekli mesajı alan Ebû Hüreyre, evlenme işini bir süre erteleyip ilim yolculuğuna devam etti.

Suffe’de ilim tahsil ederken, Allah Resûlü (sas) ve sahâbiler sürekli onlara yemek getirse de toplumda genel bir yoksulluk olduğu için günleri yarı aç yarı tok geçiyor, bazen bir şey yemeden üç gün aç kaldığı oluyordu. Müslümanlara yük olmamak için zaman zaman çalışırdı. Çoğunlukla Hz. Ömer döneminde Basra valiliği yapan Utbe b. Gazvân’ın kız kardeşi Büsre bint Gazvân’nın işlerinde ücretli olarak çalışırdı. O, bu günleri şöyle anlatmaktadır:

“Büsre bint Gazvân’ın yanında karın tokluğuna, kendimi ayakta tutacak kadar yiyecek karşılığında çalışıyordum. Şehirde kaldıklarında onlara hizmet ediyor, şehir dışına çıktıklarında develerini sürüyordum.”^[16]

Bu çalışma sırasında Ebû Hüreyre’yi yakından tanıyan Büsre bint Gazvân, Allah Resûlü’nün (sas) vefatından sonra onunla evlenmeyi kabul etti.^[17] Bu evlilikten Bilâl, Abdurrahman, Muharrer adında üç oğulları ve ismi bilinmeyen bir kızı, Abdurrahman ve Müslim adında torunları oldu.^[18]

Çocuklarını ilme teşvik eden Ebû Hüreyre, onların hadis ilmiyle meşgul olmalarına vesile oldu. Çocukları ondan hadis rivayet etti. Kızı, Tabîîn’in büyük âlimlerinden Said b. Müseyyeb ile evlendi.^[19]

Ebû Hüreyre, ailesi ve çocuklarının manevi terbiyesi ile yakından ilgilenirdi. Ebû Osman el-Hindî anlatıyor:

“Ebû Hüreyre’nin evinde yedi gün misafir kaldım. Her gece önce Ebû Hüreyre kalkar bir süre namaz kılar, sonra eşini namaza kaldırır. Eşi kalkıp bir süre namaz kıldıktan sonra hizmetlisini namaza kaldırırdı.”^[20]

Ebû Hüreyre kızını zühde teşvik eder:

“Altın takılar takma! Onu takarsan ateşe girmenden korkarım. İpek giyme! Giyersen cehennemde yanmandan korkarım.” derdi.^[21] Bir gün kızının yanına gittiğinde kızı ona:

– Çevremdekiler beni “Baban sana altın takı almıyor.” diye ayıplıyorlar, diye yakınınca kızına

– Onlara: “Babam bana altın takı almıyor çünkü o benim için cehennem ateşinden endişeleniyor.” de, dedi.^[22]

Suffe'de Bir İlim Aşığı

Ebû Hüreyre tam anlamıyla ilim âşığıydı. Müslüman olduğu ilk günden itibaren bir an olsun Hz. Peygamber'in yanından ayrılmayıp kendini gece gündüz ilim tahsiline adanmıştı. Bunu yaparken de Allah Resûlü'nden (sas) destek almayı ihmal etmedi. Ebû Hüreyre (ra) anlatıyor:

“Allah Resûlü'ne giderek:

– Yâ Resûlullah! Senden pek çok şey duyuyorum. Ancak hepsini ezberleyemiyorum, deyince bana

– *Elbiseni çıkar*, buyurdu. Elbisemi çıkarıp önüne yaydım. Onu alıp toplayarak kalbimin üzerine koydu. Bundan sonra ondan pek çok hadis duydum. Fakat hiçbir şeyi unutmadım.”^[23]

Suffe ashâbının arasına katılmasını ve onlar arasında geçirdiği günleri ise şöyle anlatmaktadır:

“Açlıktan yerlerde süründüğüm günlerde açlığın etkisini azaltmak için karnıma taş bağlamıştım. Biri beni yemeğe götürür ümidi ile yola oturdum. Biraz sonra Ebû Bekir yanımdan geçti, ona Allah'ın kitabından bir ayet sordum. Aslında maksadım beni evine götürmesini sağlamaktı. Ancak götürmedi. Ondan sonra Ömer yanımdan geçti. Ona da açlığımı fark edip evine götürmesi için Allah'ın kitabından bir ayet sordum. Fakat o da götürmedi. Ondan sonra Allah Resûlü yanıma geldi. Yüzümden ve hâlimden durumumu anladı. Bana:

– *Ey Ebû Hüreyre*, diye seslenince

– Buyur yâ Resûlullah, dedim.

– *Beni takip et*, buyurdu. Onu takip ettim. Evine gittik. Evde bir bardak süt vardı:

– *Bu size nereden geldi*, diye sordu. Evdekiler:

– Onu bize falanlar hediye ettiler, dediler. Bana:

– *Ey Ebû Hırre*, diye seslenince

– Buyur yâ Resûlullah, dedim.

– *Suffe ehlinin yanına git. Onları bana çağır*, buyurdu. Suffe ehli Müslümanların misafirleriydi. Sığınacakları bir evleri ve aileleri yoktu. Allah Resûlü'ne bir hediye geldiğinde ondan bir miktarını Suffe ehline verirdi. Sadaka geldiğinde ise tamamını onlara gönderirdi. Kendisi ve ailesi ondan almazdı. Kendi kendime:

– Bu kadar süt Suffe ehline nasıl yetecek? Vücudumun gücüne kavuşması için bu sütten daha fazlasına ihtiyacım var. Ancak Allah ve Resûlü’ne itaat etmek gerekir, dedim ve Suffe ehlini davet ettim. Davete icabet edip benimle geldiler. İçeri girmek için izin istediler. Suffe ehli gelince Allah Resûlü:

– *Ey Ebû Hirre*, diye bana seslendi.
– Buyur yâ Resûlullah, dedim.
– *Bunu al onlara ver*, buyurdu. Sütü alıp dağıttım. Sütü içip doyan bardağı bana geri verdi. Ben başka birine verdim. O da doyuncaya kadar içip bardağı bana verdi. Herkese dağıttıktan sonra son olarak Allah Resûlü’ne verdim. Herkes doymuştu. Allah Resûlü bardağı eline aldı ve bana bakarak tebessüm etti. Ardından:

– *Ey Ebû Hirre*, buyurdu. Ben yine:
– Buyur yâ Resûlullah, dedim.
– *Yalnızca ben ve sen kaldık*, buyurdu.
– Doğru söylüyorsunuz yâ Resûlullah, dedim.
– *Otur ve iç*, buyurdu. Oturup sütü içtim. Yeniden:
– *İç*, buyurdu. Ben içtim. Ardından:
– *İçemiyorum deyinceye kadar iç*, buyurdu. Sonra bardağı Allah Resûlü’ne verdim. Allah’a hamd ederek içti.”[\[24\]](#)

Ebû Hüreyre Suffe’de geçirdiği günlerden birini şöyle anlatır:

“Üç gün boyunca hiçbir şey yememiştim. Düşse kalka Suffe’ye gitmeye çalışıyordum. Çocuklar beni bu halde görünce:

– Ebû Hüreyre aklını yitirmiş, diye bağırmaya başladılar. Ben de onlara aynı sözlerle çıkıştım. Bu şekilde Suffe’ye kadar gittik. Allah Resûlü (sas) bir tencere tirit yemeği getirtmiş Suffe ashâbına ikram ediyordu. Ben ise Allah Resûlü’nün beni çağırmasını bekledim.

Arkadaşlar sofradan kalkmış tencerenin kenarında birazcık yemek kalmıştı. Allah Resûlü kalan yemeği topladı. Parmaklarının arasına bir lokma yemek kalmıştı. Sonra bana:

– *Bismillah diyerek ye*, buyurdu.
– Nefsim yedi kudretinde olan Allah’a yemin ederim ki doyuncaya kadar yemeye devam ettim.”[\[25\]](#)

Ebû Hüreyre Suffe ashâbının yaşam şartlarını ise şöyle anlatır:

“Suffe ashâbından yetmiş kişi gördüm. Hiçbirinin üzerinde rida [\[26\]](#) yoktu. Bazısının üzerinde peştamal bazısının üzerinde sadece elbise vardı. Giydikleri elbise omuzlarından bacaklarına kadar uzanıyor,

üzerlerini tam olarak örtmediğinden avret yerleri görünmesin diye elleri ile elbiseyi çekiştiriyorlardı.^[27]

Suffe'de Eğitim ve Öğretim

Suffe'de kalanlar özellikle Ebû Hüreyre gibi ilim aşığı olanlar, Allah Resûlü'nden bir an ayrılmayıp seferde ve hazarda ona eşlik ediyor; çarşıya, pazara, hacca, umreye onunla birlikte gidiyor; namazı onunla kılıyor, onun bulunduğu mecliste bulunuyorlardı. Onu dinleyerek ve yaptıklarını gözlemleyerek, acı tatlı olayları onunla birlikte yaşayarak, Suffe'de diğer âlim sahâbilerden ilim irfan öğrenerek yetiştiler.

Ebû Hüreyre (ra) o günlere dair anılarından bazılarını şöyle anlatır:

“Cünüb iken Allah Resûlü ile karşılaştım. Bir süre onunla birlikte yürüdüm. Allah Resûlü bir yerde oturunca sessizce yanından ayrılarak gidip gusûl abdesti aldım. Geri döndüğümde hâlâ aynı yerde oturuyordu. Beni görünce:

– *Neredeydin*, diye sordu.

– Sizinle karşılaştığımda cünüptüm. Bu hâlde sizinle oturmayı uygun bulmadım. Gidip gusûl abdesti aldım, deyince:

– *Subhanallah! Mü'min necis pis olmaz*, buyurdu.”^[28]

“Allah Resûlü bir gün yanımıza gelerek:

– *Kim benden beş haslet öğrenir, onlarla amel eder ya da onları amel edecek birine öğretir*, buyurdu.

– Ben yâ Resûlullah! dedim. Elimden tutarak onları bana tek tek söyledi ve:

‘Haramlardan sakın ki insanlar içinde en iyi kul olasın. Allah’ın senin için takdir ettiğine razı ol ki insanların en zengini olasın. Komşuna iyi davran ki mü'min olasın. Kendin için sevdiğini insanlar için de sev ki Müslüman olasın. Fazla gülme çünkü çok gülmek kalbi öldürür.’^[29] buyurdu.

Bir başka seferde:

‘Cennet bahçelerini gördüğünüz zaman oraya koşup faydalanın.’ buyurunca

– Yâ Resûlullah! Cennet bahçesi nedir, dedim.

– *Mescidlerdir*, buyurdu.

– Nasıl faydalanalım yâ Resûlullah, dedim.

‘Subhanallah, Lâ ilahe illallah ve Allahuekber diyerek.’ buyurdu.”^[30]

Suffe ashâbı ile yakından ilgilenen Allah Resûlü (sas), onları tek tek gözetir ve takip ederdi. Ebû Hüreyre hastalanmış Mescid-i Nebevî'de yatıyordu. Allah Resûlü (sas) mescide girer girmez orada bulunanlara:

– *Devsli genç kendini nasıl hissediyor? Devsli genç kendini nasıl hissediyor*, diye sordu. Orada bulunanlar:

– Gördüğün gibi yâ Resûlullah! İşte şurada mescidin bir köşesinde ağrıdan kıvranıyor, deyince sahâbisinin yanına giderek elini ağrıyan yere koyup dua etti.^[31]

Allah Resûlü (sas) Suffe ashâbına bir şeyler öğretmek için her fırsatı değerlendirir, ortama göre ilgi duyacakları konulardan bahsederdi. Ebû Hüreyre'nin hastalandığı başka bir zaman Allah Resûlü (sas) onu ziyaret etti ve:

– *Cebrâil'in bana bildirdiği, hastalık için olan duayı sana okuyayım mı*, diye sordu. Ebû Hüreyre:

– Evet, yâ Resûlullah, deyince üç kere:

– *Allah'ın ismi ile dua ediyorum. Allah sende olan her türlü hastalığa şifa versin. Seni düşümlere okunan nefeslerin ve haset ettiklerinde hasetçilerin şerrinden korusun*, diye dua buyurdu.^[32]

Cihad ve Daveti

Ebû Hüreyre (ra), Allah Resûlü'nden (sas) aldığı eğitim ve öğretim ile ilim aşkına, öğrendiklerini yaşama ve yaşatma aşkını da katarak davet ve cihada büyük bir önem vermişti. Hayber Fethi sırasında Medine'ye hicret eden Ebû Hüreyre, Hudeybiye Antlaşması'nda kararlaştırılan Kaza Umresi'ne katıldı.

Allah Resûlü (sas) kurbanlık hayvanların korunması görevini, Naciye b. Cündüb başkanlığında Ebû Hüreyre'nin de aralarında bulunduğu Elsem kabilesinden dört gence verdi.^[33]

Bundan sonra Zatür-Rika Gazvesi'ne katıldı. Orada Allah Resûlü (sas) ve Müslümanlarla korku namazı kıldı. Ardından Müslümanların 3000 kişi ile 200.000 kişilik bir orduyla savaşarak destan yazdığı Mute Savaşı'na katıldı. O güne ait bir anısını şöyle anlatır:

“Mute Savaşı'na katılmıştım. Düşmanla karşılaşınca o zamana kadar görmediğimiz bir kalabalık, silah, mancınık, ipek ve altın gördük. Gözlerimiz kamaştı. Benim şaşırıp kaldığımı gören Sâbit b. Erkâm:

– Ey Ebû Hüreyre! Ne oldu? Niçin bu kadar şaşırdın? Çok mu kalabalıklar, diye sordu. Ardından da:

– Sen Bedir’e katılmadın değil mi? O zaman biz çok olduğumuzdan dolayı zafer kazanmadık, dedi.

O gün İslâm ordusunun komutanları peş peşe şehid olup ordu dağılınca bazı Müslümanlar Medine’ye döndüler. O sırada Hâlid b. Velîd orduyu toparlayarak dâhiyane bir taktik ve komuta ile İslâm ordusunu yok olmaktan kurtardı. Önceden Medine’ye gidenleri halk kınayarak onlara “Kaçaklar” deyince Allah Resûlü onlara müdahale ederek:

– *Onlar kaçak değil dönüp tekrar savaşanlardır*, buyurdu.”[34]

Bundan sonra Mekke’nin Fethi’ne, Huneyn, Taif ve Tebük seferlerine katıldı. Savaşın yanı sıra buralarda olayları özellikle Allah Resûlü’nü (sas) gözleyerek gördüklerini sonraki nesillere aktardı. Allah Resûlü’nün vefatından sonra Hz. Ebû Bekir onu Alâ b. Hadramî komutasında dinden dönen mürtedlerle savaşmak için Bahreyn’e gönderdi. Daha sonra Yermük Savaşı’na, hicretin 32. yılında ise Ermeniye ve Cürcan fetihlerine katıldı.[35]

Cihad Aşkı

Hiz. Peygamber Hindistan’ın fethedileceğini müjdeleyince Hind topraklarında savaşmayı arzu ederek bu isteğini şöyle ifade etmişti:

“Allah Resûlü bize Hind ülkesine savaş yapılacağını vaat etmişti. Ben de ‘Eğer o savaşa katılırsam malımı ve canımı feda edeceğim. Eğer öldürölüp şehid olursam en değerli şehidlerden olurum. Eğer gazi olarak geri dönersem Cehennem ateşinden kurtulup kazanan Ebû Hüreyre olurum.’ dedim.”[36]

Bu sözler onun cihada karşı duyduğu arzuyu ve aşkı açıkça göstermesi bakımında dikkate şayandır. Yine bir seferde nöbet tutarken gece büyük bir gürültü olmuş ve herkes sahile doğru koşmuştu. Etrafta bir şey göremeyince herhangi bir tehlike olmadığı düşünerek dinlenmeye çekilmişlerdi. Ebû Hüreyre ise gitmeyip nöbete devam etti. Biri yanına gelerek:

– Niçin duruyorsun? Sen de gitsene deyince

– Allah Resûlü “*Allah yolunda bir saat nöbet tutmak, Kadir Gecesi’nde Hacerü’l-Esved’in yanında gece boyunca namaz*

kılmaktan daha hayırlıdır buyurdu.” diyerek nöbet tutmaya devam etmişti.^[37]

Yermük Savaşı’nda Müslümanların gerilediğini görünce öne atılıp askerlere seslenerek “Hûr-i Ayn’a koşun! Cennet-i Naîm’e Rabbinizin civarına koşun! Rabbinizin katında olanlar, burada olandan çok daha güzeldir. İyi bilin ki Allah’ın fazlı sabredenlerle beraberdir.”^[38] sözleriyle onları cesaretlendirmişti.

Aldığı Görevler

Allah Resûlü (sas) Huneyn ve Taif savaşlarından sonra Ebû Hüreyre’nin de içlerinde bulunduğu bir grubu, Habbar b. Esved ve Nâfiy b. Abdulkays’ı yakalayıp öldürmeleri için gönderdi. Bu kişiler Allah Resûlü’nün kızı Zeynep annemiz hicret ederken onu kovalayıp devesinden düşürerek çocuğunu düşürmesine ve yaralanmasına sebep olmuşlardı. Gidenler ikisini de bulamadılar. Habbâr b. Esved daha sonra Müslüman olunca Allah Resûlü (sas) onu öldürtmekten vazgeçti.

Veda Haccı’ndan önceki hac mevsiminde Allah Resûlü (sas) Hz. Ebû Bekir’i hac emiri olarak görevlendirmiş Ebû Hüreyre de Hz. Ebû Bekir ile birlikte gitmişti. Ebû Hüreyre o günleri daha sonra şöyle anlattı:

“Bu hac mevsiminde Kurban Bayramı günü Hz. Ebû Bekir beni hac bölgesini dolaşarak emirlerini ilan etmekle görevlendirdi. Mina’ya giderek orada bulunanlara bu yıldan sonra müşriklerin hac edemeyeceklerini, Kâbe’nin çıplak olarak tavaf edilemeyeceğini duyurdum. Bu sırada Allah Resûlü, Hz. Ali’yi göndererek aynı şeyleri halka ilan ettirdi. O gün bağırmaktan sesim kısılmıştı.”^[39]

Hz. Peygamber’in kendisine verdiği bir görevi ifa ederken yaşadıklarını ise şöyle anlatır:

“Allah Resûlü beni Ramazan ayında zekâtını korumakla görevlendirdi. Onları beklerken biri gelerek bu zekât mallarını karıştırmaya, ondan yiyecek almaya çalıştı. Adamı yakaladım.

– Seni Allah Resûlü’ne götüreceğim, dedim. Adam:

– Benim ailem çocuklarım var. Bu yiyeceğe de çok ihtiyacım var, diyerek kendini bırakmamı istedi. Ben de bıraktım. Sabahleyin Allah Resûlü’nün yanına gittiğimde bana:

– *Ey Ebû Hüreyre! Gece yakaladığın esirini ne yaptın,* diye sorunca

– Yâ Resûlullah! Çok ihtiyacı olduğundan, aile ve çocuklarından bahsetti. Ben de acıyıp serbest bıraktım, dedim. Allah Resûlü:

– *Ancak o sana yalan söyledi. Tekrar dönecek*, buyurdu. Allah Resûlü'nün sözlerinden adamın tekrar geleceğini anladım ve gece beklemeye başladım. Bir süre sonra adam yeniden gelerek yiyecekleri karıştırmaya başladı. Tekrar yakaladım ve:

– Seni Allah Resûlü'ne götüreceğim, dedim. Adam yine:

– Ben çok muhtacım, ailem ve çocuklarım var. Beni bırak, diye yalvardı. Yine bıraktım. Sabahleyin Allah Resûlü'nün yanına vardığımda bana tekrar:

– *Ey Ebû Hüreyre! Gece yakaladığın esiri ne yaptın*, diye sordu.

– Yâ Resûlullah! Çok ihtiyacı olduğundan, aile ve çocuklarından bahsetti. Ben de acıyıp serbest bıraktım, dedim. Allah Resûlü (sas):

– *Ama o yalan söylüyor, yine gelecek*, buyurdu. Akşam olunca yine gözlemeye başladım. Bir süre sonra adam tekrar geldi. Tekrar yakaladım ve:

– Seni Allah Resûlü'ne götüreceğim. Üç seferdir yakalıyorum. İhtiyacının ve ailenin zor durumda olduğunu ve bir daha gelmeyeceğini söylüyorsun ama tekrar geliyorsun, deyince:

– Beni bırak, sana Allah'ın seni faydalandıracağı bir söz öğreteyim, dedi. Ben de ne olduğunu sorunca

– Yatağına yattığında Ayete'l-Kürsî'yi oku. Bu ayeti okuduğun zaman Allah seni korumasına alır. Sabah oluncaya kadar şeytan sana yaklaşamaz, dedi. Ben de onu bıraktım. Sabahleyin Allah Resûlü'nün yanına gittiğimde yeniden:

– *Ey Ebû Hüreyre! Gece yakaladığın esiri ne yaptın*, diye sordu. Ben:

– Yâ Resûlullah! Bana 'Sana Allah'ın seni faydalandıracağı bir söz öğreteyim.' dedi. Ben de onu serbest bıraktım, dedim. Allah Resûlü o sözün ne olduğunu sorunca

– Ayete'l-Kürsî'nin başından sonuna kadar tamamı, dedim. Bana: 'Bu ayeti okuduğun zaman Allah seni korumasına alır. Sabah oluncaya kadar şeytan sana yaklaşamaz.' dediğini söyledim. Allah Resûlü (sas):

– *Bu hususta doğru söylemiş ancak o yalancıdır. Üç gündür kiminle muhatap olduğunu biliyor musun ey Ebû Hüreyre*, diye buyurdu. Ben:

- Hayır, yâ Resûlullah, deyince
- O şeytandı, buyurdu.”^[40]

İslâm Davetçisi

Allah Resûlü (sas) Tâif Savaşı’ndan dönüşte hicretin sekizinci yılı ile dokuzuncu yılları arasında ‘Alâ b. Hadramî ile Ebû Hüreyre’yi Bahreyn’e gönderdi. Bahreyn halkına İslâm’ı anlatıp davet edecek ve onlara namaz kıldıracaklardı.

Ebû Hüreyre (as) der ki:

“Allah Resûlü beni ‘Alâ b. Hadramî ile birlikte Bahreyn’e gönderirken ikimize de birbirimize iyi davranmamız hususunda tavsiyede bulundu. Medine’den ayrılınca ‘Alâ b. Hadramî bana:

- Allah Resûlü bana, sana iyi davranmamı tavsiye etti. Hangi görevi istersen onu yap, dedi. Ben de:
- Beni müezzinin yap, dedim. O da kabul etti.”

Hiz. Ebû Bekir’in halifeliği döneminde ‘Alâ b. Hadramî, yeniden Bahreyn valisi olarak atandığında Ebû Hüreyre onunla birlikte giderek ona yardımcı oldu.^[41]

Kadı

Ebû Hüreyre’nin Bahreyn görevi Hiz. Ömer döneminde de devam etti. Hiz. Ömer onu ilk yıllarda Bahreyn’de kadılık yapmak ve namaz kıldırarak üzere görevlendirdi. Seleme b. Mecnun anlatıyor:

“Bir gün devemi bağlayarak mescide gitmişim. Bu sırada bir adam gelerek devemin yularını çözmüş. Mescitten çıkıp devemin yularının çözüldüğünü görünce bunu kimin yaptığını öğrendim. Kızgınlıkla adamın yanına giderek ona söylenmeye başladım. Beni Ebû Hüreyre’nin huzuruna çıkardılar. Bana 80 sopa vurulmasını emretti. Cezamı çekince, deveme binip bir şiirle cezaya sabrettiğimi söyleyerek oradan ayrıldım.”^[42]

Ebû Hüreyre’nin kadılık yaptığı günlerde alacaklı biri borç verdiği kişiyi de yanına alarak şikâyet gelmişti. Alacaklı olan:

- Benim bu adamdan alacağım var, deyince Ebû Hüreyre diğerine:
- Ne diyorsun, diye sordu. Borçlu:
- Doğru söylüyor, deyince Ebû Hüreyre ona:
- Borcunu öde, dedi. Borçlu:

– Ödemeye gücüm yok. Sıkışık durumdayım, dedi. Ebû Hüreyre alacaklıya dönerek bu duruma ne dediğini sordu. Alacaklı:

– Hapsedilmesini istiyorum, deyince

– Onun bildiğin malı var mı? Alıp sana verelim, dedi. Alacaklı:

– Hayır, dedi. Ebû Hüreyre:

– Bildiğin taşınmaz malı var mı? Satıp borcunu tahsil edelim, dedi.

Alacaklı yine :

– Hayır, dedi. Ebû Hüreyre:

– Bu durumda ne yapmamızı istersin, diye sorunca Adam:

– Onu hapsetmeni istiyorum, dedi. Ebû Hüreyre:

– Senin için onu hapsetmeyeceğim. Onu serbest bırakacağım ki hem senin hem kendi hem de ailesinin geçimini sağlamak için çalışıp kazansın, diyerek sorunun çözüm yolunu gösterdi.^[43]

Ebû Hüreyre'yi kadılık görevini ifa ederken yanına Medine Valisi olan Emevi halifesi Mervân b. Hakem'in kardeşi Hâris b. Hakem geldi. Ebû Hüreyre'nin yaslandığı yastığın üzerine oturdu. Ebû Hüreyre bir işi için geldiğini sanarak hâl ve hatırını sordu. Biraz sonra biri gelerek Ebû Hüreyre'nin önüne oturdu. Ebû Hüreyre gelene ne istediğini sorduğunda Adam:

– Hâris b. Hakem'in yaptıklarından dolayı sizden yardım istemeye geldim, dedi. Ebû Hüreyre Hâris b. Hakem'in zanlı olduğunu öğrenince hemen ona:

– Kalk, davacının yanında otur, dedi. Hâris b. Hakem ağırdan alıp yerinden kalkmak istemeyince tekrar:

– Kalk, davacının yanında otur. Allah Resûlü'nün sünneti böyle. Biri ona hüküm vermesi için başvurduğunda davacı ile davalıyı yan yana oturturdu. Ebû Bekir ve Ömer de böyle yaptı, dedi.

Hâris b. Hakem zorla da olsa kalkıp davacının yanına oturunca:

– Şimdi oldu. Şimdi doğruyu söylersin, dedi.^[44]

Bahreyn Valisi

Hicretin 20. yılında Bahreyn ve Yemâme valisi olarak görev yaptı.^[45] Vilayet görevini başarı ile sürdüren Ebû Hüreyre bir ara merkeze 400.000 dirhem gönderdi. Burada valilik yaptığı sırada gelirlerini değerlendirerek 20.000 dirhem biriktirmişti. Onun bu birikiminden haberdar olan Hz. Ömer, Ebû Hüreyre'yi valilikten azlederek Medine'ye çağırdı. Hz. Ömer, yöneticilik hususunda en küçük hatayı

hatta ihtimalleri bile değerlendirirdi. Bunun iin Ebû Hûreyre'nin biriktirdiği para, onun sorguya ekilmesine yetmişti. Ebû Hûreyre bu durumu şöyle anlatır:

“Bahreyn valisiydim. Hz. Ömer beni bu göreve ısrarla getirmişti. Ancak tam göreve alışacağım zaman azletti. Ona Bahreyn'den 400.000 dirhem getirmiştim. Medine'ye geldiğimde bana emirliği nasıl bulduğumu sordu. Ben de:

– Hoşlanmadığım hâlde gönderdin, tam alışacağım zaman azlettin, dedim.

– Kimseye zulmettin mi, diye sordu.

– Hayır, dedim.

– Kimseden haksız olarak bir şey aldın mı, diye sordu.

– Hayır, dedim.

– Kendin iin ne getirdin, diye sordu. Ben:

– 20.000 dirhem, dedim.

– Ey Allah ve kitabının dūřmanı! Allah'ın malını mı aldın, diye ıkıştı.

– Ben ne Allah'ın ne de onun kitabının dūřmanıyım. Ben onlara dūřman olanların dūřmanıyım. Allah'ın malını ise asla almadım, dedim.

– Öyleyse 20.000 dirhemi nereden biriktirdin, diye sordu.

– Ey Mü'minlerin Emiri! Bunlar bana tahsis edilen ücretten artırdığım, kölemin kazancı, doğan atlarımdan elde ettiklerim ve ganimetten payıma dūřenlerden biriktirdiklerimdir. Aynı zamanda ticaret de yaptım, dedim.

– Ondan anaparanı ve geineceğin miktarını al, gerisini Beytül-Mâl'a bırak, dedi.”

Aldığı cevaptan ikna olan Hz. Ömer ondan göreve devam etmesini istedi. Ancak Ebû Hûreyre Halife'nin teklifi reddetti. Hz. Ömer ısrar edip:

– Yûsuf (as) da bu görevi yapmadı mı, deyince

– Yûsuf (as) hem peygamber oğlu hem de peygamberdir. Bense Ebû Hûreyre'yim. Bilmeden konuşmaktan, kızgınlıkla hüküm vermekten, sırtıma vurulmasından, malımın elimden alınmasından, hakarete uğramaktan korkarım, dedi. Oradan ayrılırken de:

– Allah'ım! Mü'minlerin Emiri'ni affet, diye onun iin dua ederek kendisini görevden almasına rağmen sevdiğini gösterdi. Zira Hz.

Ömer'in kendisine bir baba gibi yaklaştığını bunun için kendisini ikaz ettiğini çok iyi biliyordu.^[46]

Medine Valisi

Hicretin yirminci yılında valilik görevinden alındıktan sonra cihad dışında Medine'de ilimle meşgul olan Ebû Hüreyre, Hz. Muâviye zamanında Mervân b. Hakem Mekke'ye gittiğinde, Medine dışına çıktığında yerine onu vekil olarak bıraktı.^[47] Bu sırada namaz kıldırır, cuma hutbesi verir, valilikle ilgili bütün işleri yürütürdü.

Mervân döndüğünde Medine'de kadılık yapar, valiye yardımcı olurdu. Ebû Rafi anlatıyor:

“Ebû Hüreyre valilik yaptığı zaman bineğine binerek şehri gezerdi. Birileri ile karşılaştığında onlara şaka yapar:

– Yoldan çekilin emir geliyor, derdi. Geceleyin çocukların kuşlarla oynadıklarını görünce hemen bineğinden iner, sessizce yanlarına gider, aralarına dalarak acıtmadan ayaklarına vurarak onları dağıtırdı. Çocuklar kaçarak evlerine giderdi. Bazı geceler beni yemeğe çağırır:

– Emir için hazırlanmış yemeği ye! Bak o yağla pişirilmiş tirittir, derdi.”^[48]

Fitne Karşısındaki Tavrı

Hz. Osman'ın asiler tarafından muhasara altına alınması sırasında Medine'de olan Ebû Hüreyre, bütün sahâbiler gibi bu olaya çok üzüldü. Hemen Hz. Osman'ın evine giderek:

– Ey Mü'minlerin Emiri! Onlara karşı sessiz mi kalacaksın yoksa müdahale mi edeceksin, diye sordu.

Hz. Osman:

– Ey Ebû Hüreyre! Benim için bütün insanları öldürmek ister misin, diye sorduğunda

– Hayır, dedi. Hz. Osman:

– Vallahi tek bir insanı öldürmen, bütün insanları öldürmen gibidir, dedi. Bunun üzerine Ebû Hüreyre evine geri döndü.

Bir başka gün Hz. Osman'dan izin alarak asilere şöyle bir konuşma yaptı:

“Allah Resûlü '*Benden sonra fitne ve ihtilaflarla karşılaşacaksınız.*' buyurdu. Orada bulunanlardan biri 'O zaman kiminle olalım Yâ

Resûlullah?’ diye sordu. Allah Resûlü (sas) Hz. Osman’ı işaret ederek ‘*Emin ve onun arkadaşları ile birlikte olun.*’ buyurdu.”^[49]

Ebû Hüreyre (ra) o gün yaşadıklarını şöyle anlatır:

“Hz. Osman ile evinde mahsur kalmıştık. Bizden bir adam öldürölünce

– Ey Mü’minlerin Emiri! Bizden biri öldüröldü. Şimdi çarpışmanın tam zamanıdır, dedim. Hz. Osman ise:

– Bana kılıcını atmaya söz ver ey Ebû Hüreyre! Onlar benim canımı istiyorlar. Ben de canımı vererek mü’minleri koruyacağım, dedi. Bunun üzerine kılıcımı attım. Hâlâ onun nerede olduğunu bilmiyorum. O sırada Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Selam, Abdullah b. Zübeyr, Hasan b. Ali, Muhammed b. Hatib, Zeyd b. Sâbit onu savunmak için orada benimle birlikteydiler.”^[50]

Ebû Salih der ki: “Ne zaman Ebû Hüreyre’nin yanında Hz. Osman’ın şehadetinden bahsedilse ağlar ve ‘Şimdi bile onun ‘Âh âh...’ diye inlediğini duyuyor gibiyim.’ derdi.”^[51]

Hz. Osman’ın şehâdeti sırasında kılıcını bırakan Ebû Hüreyre, bundan sonra fitneden şiddetle kaçındı. Fırsat bulduğunda savaşı engellemek için Hz. Ali ve Hz. Muâviye ile konuştu.”^[52]

Allah Resûlü’nün (sas) Hz. Ali ve Ehl-i Beyt hakkında buyurduğu birçok hadisi duyup rivayet eden Ebû Hüreyre, onları çok sevmesine rağmen yine Allah Resûlü’nün tavsiyesi ile fitneden uzak durmaya özen göstermişti. Onun Ehl-i Beyt sevgisi Mervân b. Hakem’in dikkatinden kaçmamıştı. Vefatına yakın Ebû Hüreyre’yi ziyarete gittiğinde bir vesile ile ona şunları söyledi:

– Seninle birlikte olduğumdan beri her zaman sendeki Hasan ile Hüseyin’in sevgisine şahit oldum.”^[53]

Ebû Hüreyre ise bu konuda:

“Allah Resûlü’nün Hasan b. Ali hakkında söylediklerini duyunca ondan daha çok sevdiğim kimse olmadı.”^[54] derdi.

Medine’de yaşamını sürdüren Ebû Hüreyre, Hz. Muâviye Hz. Hasan efendimiz ile anlaşma yapıncaya kadar ona biat etmedi. Hz. Muâviye her zaman ona değer verir Medine valisi Mervân b. Hakem’i de bu konuda teşvik etti.

Ebû Hüreyre de her fırsatta Mervân b. Hakem’e yardımcı oldu. Ancak bu yakınlık hiçbir zaman onun hakikati söylemesine engel

olmadı.

İnsanlara faizle borç vererek ticaret yapan tacirler Mervân b. Hakem'e gelerek ondan Medine'de ticaret yapmak için izin istediler. Mervân b. Hakem de onlara izin verdi. O sırada Ebû Hüreyre yanlarına girdiğinde durumu öğrendi. Hemen Mervân b. Hakem'e itiraz ederek:

– Sen faizli alışverişe izin mi verdin? Allah Resûlü peşin paraya yiyecek satın alınıp sonra onu ileri zamanda ödenmek üzere yüksek fiyata vadeli olarak satmayı yasakladı, dedi. Ebû Hüreyre'yi dinleyen Mervân b. Hakem, hemen bir konuşma yaparak insanlara durumu açıkladı ve yanlışımdan döndü. [55]

Emevî ailesi onun eleştirisi ve ikazlarına değer verir hatta zaman zaman ondan kendilerine nasihat etmesini isterlerdi. Yezîd b. Şerik anlatıyor:

“Dahhâk b. Kays benimle Mervân b. Hakem'e bir elbise göndermişti. O sırada biri içeri girmek için izin istedi. Mervân yanındakilere:

- Bakın, kapıda kim var, diye sorunca
- Ebû Hüreyre içeri girmek için izin istiyor, dediler. Adamlara:
- Hemen içeri alın, diye emretti. Ebû Hüreyre içeri girince buyur edip hâl ve hatırını sorduktan sonra ona:
- Ey Ebû Hüreyre! Bize Allah Resûlü'nden duyduğun bir hadisi söyle, deyince Ebû Hüreyre:
- Allah Resûlü '*Bir kısım insanlar bu işin liderliğini, yöneticiliğini temenni edecekler. Onlar Süreyya'dan da gelmiş olsalar bu işin hâkimleri olamayacaklar.*' buyurdu, dedi. Mervân ondan devam etmesini isteyince
- Allah Resûlü bir başka hadisinde: '*Bu ümmetin helaki Kureyşli gençlerin eliyle olacaktır.*' buyurdu, dedi.” [56]

Vefatı

Ebû Hüreyre hayatının son dönemlerinde Medine'de görüşebileceği fazla sahâbi kalmadığından Medine yakınlarında bulunan Akîk'teki evine çekildi. Bir süre sonra hastalanınca evi ziyaretçi akınına uğradı. Ecelinin yaklaştığını hissedince ağladı. Onun ağladığını görenler:

- Niçin ağlıyorsun, diye sorunca

– Şu geçici dünya için ağlamıyorum. Yolum uzak, azığım az. Cennete de cehenneme de götürebilecek güzel ve kötü işler yaptım. Şimdi hangisine alınacağımı bilmiyorum. İşte bunun için ağlıyorum, diye cevapladı.^[57]

Ebû Seleme b. Abdurrahman ziyaretine gittiğinde:

– Allah'ım! Ebû Hüreyre'ye şifa ver, diye hayır dua etmişti. Ancak o dünyanın tadının kaçtığını görmeye başlamış bu yüzden Ebû Seleme'ye:

– Allah'ım beni burada bırakma! Allah'ım beni burada bırakma, diyerek müdahale etmişti.

Sonra Ebû Seleme'ye dönerek:

– Ey Ebû Seleme, ölmeye gücün yetiyorsa öl! Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki ulema öyle zamanlar görecektir ki o gün ölmek onlardan birine çil çil altından daha sevimli olacak. Birinin kabre konulduğunu gördüklerinde “Keşke onun yerinde olsaydım.” diyecekler, dedi ve ağlamaya başladı.^[58]

Mervân b. Hakem ziyaretine gidince:

– Allah şifa versin, dileklerinde bulundu. Ancak o Rabbini özlemiş, hasret ateşi ile yanıyordu. Bunun yüzden:

– Allah'ım sana kavuşmak istiyorum, Sen de benim kavuşmamı sev, diye yalvardı. Rabbi duasını kabul ederek Mervân yanından ayrıldıktan kısa bir süre sonra hicretin 57. yılında hicri 678 de sekiz yaşlarında iken vefat etti. Onun 57 (677) veya 59 (679) yılında vefat ettiği de söylenmektedir.^[59]

Cenazesi Medine'ye getirilerek Abdullah b. Ömer ve Ebû Said el-Hudrî gibi büyük sahâbilerin de katıldığı cenaze namazını Medine valisi Velîd b. Utbe kıldırdı. O sırada azledilmiş olan eski vali Mervân da namaza katılanlar arasındaydı. Namazdan sonra Cennetü'l-Bakî'ye defnedildi.^[60]

Vefat edeceği zaman yakınlarına şu vasiyette bulunmuştu:

– Kabrime kubbe inşa etmeyin, tütsü yapmayın, bekletmeden acele defnedin. Çünkü Allah Resûlü'nün: “*Salih kul tabuta konduğunda 'Acele edin, acele edin!' der. Kötü insan tabuta konduğunda: 'Yazıklar olsun size! Beni nereye götürüyorsunuz?' der.*”^[61] Öldüğümde bana sarık sarmayın, gömlek giydirmeyin. Çünkü Allah Resûlü vefat edenlere sarık sardırmaz, gömlek giydirmezdi,^[62] dedi.

Medine valisi Velîd b. Utbe, onun vefat haberini Hz. Muâviye'ye bildirince Halife valiye Ebû Hüreyre'nin Hz. Osman'ın evi kuşatıldığında ona yardım edip desteklediğini söyleyerek geride kalan yakınlarına on bin dirhem verilmesini ve kendilerine iyi davranılmasını emretti.^[63]

İlmi Hayatı

Kısa Sürede Elde Edilen İlim

Allah Resûlü'nün (sas) son dört yılına kavuşan bunun bir yılını ise Bahreyn'de irşat ve davet ile geçirdiği için onunla ancak üç yıl birlikte olabilen Ebû Hüreyre, ilim aşkı, inanılmaz gayreti, kendisini bu yola adanması ve Allah Resûlü'nün duasının bereketi ile ondan çok şey öğrenmişti.

Allah Resûlü (sas) ile olduğu zamanlarda ondan bir an olsun ayrılmadı. Bu durumu çeşitli vesilelerle anlatan Ebû Hüreyre şunları söylemektedir:

“Hicretin yedinci yılında otuz yaşında iken Hayber'e giderek Allah Resûlü ile görüştüm. Bundan sonra Allah Resûlü vefat edinceye kadar onun yanında kaldım. Onunla birlikte gezer, ona hizmet ederdim. Onun arkasında namaz kıldım, Onunla birlikte savaştım, hacca gittim. Kureyşliler ve Ensar benden önce Müslüman olsalar da en fazla hadis bilen kişi benim. Herkes benim Allah Resûlü'nün peşinden ayrılmadığımı bilir. Bunun için bana gelerek Allah Resûlü'nün hadislerini sorarlar. Ömer, Osman, Ali, Talha, Zübeyr bunlardandır.”^[64]

Bir başka sefer ise şöyle diyordu:

“İnsanlar 'Ebû Hüreyre çok hadis rivayet ediyor.' diyorlar. Vallahi Allah'ın kitabındaki şu iki ayet olmasaydı hadis rivayet etmezdim: **'Allah'ın kitabından indirdiğini gizleyip onu az bir paha ile değişenler yok mu, işte onların yiyip karınlarını doyurdukları ateşten başka bir şey değildir. Kıyamet günü Allah onlarla ne konuşur ne de onları temize çıkarır. Onlar doğru yol karşılığında sapıklığı, mağfiret karşılığında azabı satın alan kimselerdir. Onlar ateşe karşı ne kadar dayanıklıdırlar?'**^[65] Muhacir kardeşlerimiz, çarşı pazarda alışveriş yapmakla, ensar kardeşlerimiz arazilerin başında malları ile çalışmakla meşgul oldular. Ebû Hüreyre

ise Allah Resûlü'nden ayrılmadı. Karnını doyuramamak pahasına onların duymadıklarını duydu, onların ezberleyemediklerini ezberledi. Onların yokluğunda Allah Resûlü ile birlikteydi. Onlar unutturken o ezberliyordu.”^[66]

Onun Allah Resûlü'nden duyduklarını ve gördüklerini aynı heyecanla insanlara aktarması ve anlatması belki de rivayet ettiği *“Kime bir ilgi (bilim) sorulur da o kişi bunu gizlerse kıyamet gününde ağzına ateşten bir gem vurulur.”*^[67] hadisini kendisine rehber edinmesinden kaynaklanıyordu.

Talha b. Ubeydullah onun bu gayretini şöyle anlatır:

“Bir gün yanıma bir adam geldi ve:

– Ey Ebû Muhammed! Şu Yemenliyi (Ebû Hüreyre'yi) görüyor musun? O Allah Resûlü'nün hadislerini sizden iyi mi biliyor? Ondan duyduklarımızı sizden duymuyoruz. Sizin nakletmediğiniz hadisleri naklediyor, deyince bende:

– Bizden duymadıklarını ondan duymuş olmandan hiç şüphem yoktur. Çünkü biz evli, işi gücü olan insanlardık. Allah Resûlü'nün yanına ancak günün belli zamanlarında gidebiliyorduk. O ise sürekli eli Allah Resûlü'nün elinde ve onun misafiri olan biriydi. Bunun için bizim duymadıklarımızı duymuş olmasından şüphe etmiyorum, dedim.”

Ebû Eyyûb el-Ensârî'ye sorulduğunda o da benzer bir cevap verirdi.^[68]

Ebû Hüreyre, Allah Resûlü'nün (sas) yanından ayrılmıyor ve sürekli onun takip ediyordu. Hizmetini yaptığı için kimsenin görmediği hareket ve tavırlarını gözlüyor, Allah Resûlü'nün insanlara hitabı dinliyordu. Sık sık soru soruyordu. Ebû Hüreyre anlatıyor:

“Allah Resûlü pazartesi ve perşembe günleri oruç tutardı. Bu günlerde niçin oruç tuttuğunu sordum. ‘*Ameller pazartesi ve perşembe günü Allah'a arz olunduğu için.*’ buyurdu.”^[69]

Onun ilim aşkını ve hırsını Allah Resûlü (sas) pek çok kez dille getirmişti. Onlardan birini Ebû Hüreyre şöyle anlatır:

“Allah Resûlü'ne:

– Yâ Resûlullah! Kıyamet günü senin şefaatine kim en fazla layık olacaktır, diye sordum.

– Ey Ebû Hüreyre! Kimsenin senden önce böyle bir soru sormayacağını tahmin ediyordum. Çünkü sendeki hadis öğrenme

hırsını görüyordum. Kıyamet günü şefaati en fazla layık olacak kişi, halis bir kalp ile ‘Lâ ilâhe illallah’ diyen kişidir, buyurdu.”[70]

Kendisi ise bu hırsını şöyle ifade etmektedir:

“Allah Resûlü ile üç yıl birlikte oldum. Bu yıllarda onun sözlerini ezberlemekten daha fazla istediğim bir şey olmadı. Aklımda hep o vardı. Neredeyse tek arzum Allah Resûlü’nün sözlerini ezberlemekten ibaretti.”[71]

Bu konuda zaman zaman Allah Resûlü’nün (sas) duasını alınca diğer sahâbi efendilerimizden çok fazla hadis rivayet etti. Zeyd b. Sâbit anlatıyor:

“Bir gün ben, Ebû Hüreyre ve falan kişi mescitte oturuyorduk. Allah’ı zikredip dua ediyorduk. O sırada Allah Resûlü yanımıza geldi ve oturdu. Biz susunca

– *Yaptığınıza devam edin*, buyurdu. Ben ve arkadaşım Ebû Hüreyre’den önce dua ettik. Allah Resûlü duamıza ‘Âmin.’ dedi. Sonra Ebû Hüreyre dua ederek:

– Allah’ım! Senden şu iki arkadaşımın istediğini istiyorum. Ayrıca unutulmayacak bir ilim istiyorum, dedi. Allah Resûlü ona da ‘Âmin.’ dedi. Biz:

– Yâ Resûlullah! Biz de Allah’tan unutulmayacak bir ilim istiyoruz, deyince bize

– *Devsli genç bu konuda sizi geçti*, buyurdu.”[72]

Ebû Hüreyre, Allah Resûlü’nün (sas) yanında uzun yıllar bulunamasa da hem kendinin hem de ortamın en verimli olduğu zamanda hadis öğrenmişti. İslâm’ın ilk yıllarından itibaren çoğalan bilgi birikimi, onun Müslüman olduğu yıllardan itibaren yoğun bir şekilde yaygınlaşmaya başladı. İslâm hakkında geniş bilgi sahibi olanların artması, Medine’ye gelen heyetlerin çoğalması bu bilgiyi daha da yoğunlaştırdı. Bütün bunların yanı sıra onun zekâsı, ilim aşkı, Allah Resûlü’nün duası ve uzun ömür sürmesi hadis ilminde zirveye ulaşmasını sağladı.

Allah Resûlü’nden (sas) sonra 49 yıl süren uzun bir ömür yaşamış bu süre zarfında bir taraftan hadis rivayet ederken bir taraftan da sahâbe efendilerimizden birçok hadis öğrenmişti. Ömrünün uzun olması, ona hem daha fazla hadis öğrenme hem de bunları rivayet etme imkânı sağlamıştı. Oysa birçok sahâbî, ondan daha fazla hadis

bildiği hâlde, erken yaşta vefat ettiğinden fazlaca hadis rivayet edememişlerdir.

Hadis Rivayetine Düşkünlüğü

Kendini ilme, Kur'ân'a ve Allah Resûlü'nün (sas) hadislerini öğrenme ve öğretmeye adanmış Ebû Hüreyre, uzun yıllar gece gündüz sürekli ilimle meşgul olmuş binlerce hadis rivayet etmişti. Onun çok fazla hadis rivayet etmesi herkesin dikkatini çekti. Çeşitli vesilelerle özellikle hadis otoriteleri ve hadis rivayeti konusunda titiz olanlar tarafından sorgulandı.

Medine'de yaşaması, rivayet ettiği hadislerin güvenilirliğini ispat açısından büyük bir lütuftu. Orada yıllarca Allah Resûlü'nün yakınında bulunan binlerce sahâbî ve kendisi gibi binlerce hadis rivayet eden hadis otoriteleri yaşıyordu. Yıllarca onlarla birlikte olan Ebû Hüreyre, hadislerini onların yanında ya da bizzat onlara rivayet etti.

Hadis rivayet eden pek çok sahâbiye olduğu gibi ona da ilk itiraz Hz. Ömer'den geldi. Ebû Hüreyre'ye:

– Allah Resûlü falanın evinde iken bizimle birlikte miydin, diye sorduğunda

– Evet, cevabını aldı. Ardından Ebû Hüreyre Hz. Ömer'e:

– Bu soruyu bana niçin sorduğunu ve benden ne istediğini anladım. O gün Allah Resûlü bize: “*Kim bana bilerek yalan isnat ederse cehennemdeki yerini hazırlasın buyurdu.*” dediğinde Halife'nin kendisine yaptığı uyarıyı dikkate aldığını bildiriyordu. Hz. Ömer ise cevabı almıştı. Ona izin vererek:

– Şimdi git rivayet et. Dilediğin hadisi rivayet edebilirsin, buyurdu.

[73]

Ebû Hüreyre'den sonra en fazla hadis rivayet eden Abdullah b. Ömer, bir cenazede Ebû Hüreyre'nin Allah Resûlü'nden “*Kim cenazeye katılırsa ona bir kırat sevap verilecektir.*” hadisini rivayet ettiğini duydu. O bu hadisi duymamıştı. Hemen itiraz ederek;

– Neyi rivayet ettiğine bak ey Ebû Hüreyre! Allah Resûlü'nden çok hadis rivayet ediyorsun, dedi. Sonrada onu elinden tutarak doğruca Hz. Âişe annemizin yanına götürdü ve:

– Şimdi biraz önce söylediğin hadisi aynı şekilde tekrarla, dedi. Ebû Hüreyre hadisi okuyunca Hz. Âişe bu hadisin doğru olduğunu

bildirdi. Ebû Hüreyre, Abdullah b. Ömer'e dönerek:

– Ey Ebû Abdurrahman! Ben ağaç dikmek, çarşı pazarda gezmekle meşgul olmadım, deyince Abdullah b. Ömer:

– Sen bizim en âlimimiz, Allah Resûlü'nün sözlerini en iyi ezberleyenimizsin, diyerek onu tasdik etti.^[74]

Bir gün bir adam Abdullah b. Ömer'e gelerek:

– Ebû Hüreyre Allah Resûlü'nden çok hadis rivayet ediyor, diyerek sahâbiyi şikâyet edince Abdullah b. Ömer:

– Onun rivayet ettiklerinden şüphe konusunda Allah'a sığın. Onun bizlerden fazla hadis rivayet etmesinin nedeni, bu konuda onun cüretkâr bizim ise çekingen olmamız ve korkmamızdır, dedi.^[75]

Bir gün Hz. Âişe annemiz, yanına gelen Ebû Hüreyre'ye “Çok hadis rivayet ediyorsun.” deyince Ebû Hüreyre:

– Evet, vallahi doğru söylüyorsun ey anneciğim. Ancak beni kadın, evlilik, süslenme meşgul etmedi, dedi. Ebû Hüreyre zaman zaman Hz. Âişe annemizin evine gider, orada oturarak hadis rivayet eder, sonra da Hz. Âişe'ye:

– Sözlerimden herhangi birine itiraz ediyor musun, diye sorardı. Hz. Âişe rivayet ettiklerini yalanlamadığını ifade eder ancak yine de sözünün sonuna itirazını ekler:

– Ancak Allah Resûlü bu kadar çok hadisi peş peşe söylemiyordu, derdi.

Nitekim Abdullah b. Ömer'e de sorduklarında o da Ebû Hüreyre'nin hadislerine itiraz etmediğini belirtmiştir.^[76]

Übey b. Ka'b ise onun çok fazla hadis rivayet ettiği konusunda soranlara şöyle demiştir:

– Ebû Hüreyre, Allah Resûlü'ne soru sormakta cesurdu. Çekinmeden soru sorardı.^[77]

Mervân b. Hakem gibileri bu kadarla kalmayarak çeşitli zamanlarda onu sınamışlardır. Mervân'ın kâtiplerinden biri anlatıyor:

“Mervân b. Hakem beni oturdukları yerin arkasına saklayarak gizlice Ebû Hüreyre'nin söylediklerini yazmamı istedi. Sonra Ebû Hüreyre'yi bulduğumuz yere çağırarak hadis rivayet etmesini istedi. Ebû Hüreyre pek çok hadis rivayet etti. Ben de onların hepsini yazdım. Mervân b. Hakem tamam olduğuna kanaat getirinceye kadar o hadis okudu ben gizlice yazdım. Aradan bir yıl geçince Mervân b. Hakem benden yeniden gizlenmemi istedi. Ebû Hüreyre'yi

tekrar yanına çağırdı ve kendilerine hadis rivayet etmesini istedi. Bu kez görevim rivayet edilen hadisleri karşılaştırmaktı. Ebû Hüreyre gittikten sonra Mervân b. Hakem bana hadislerdeki durumu sordu. Bir önceki yıl rivayet ettiği hadisleri, şimdi hiçbir değişiklik olmadan harf harf aynen naklettiğini söyledim.”^[78]

Ebû Hüreyre Allah Resûlü’nden duyduğu her sözü rivayet etmemiştir. Kendisine çok fazla hadis rivayet ediyorsun, şeklinde sitem edenlere:

“Ben Allah Resûlü’nden iki kap dolusu ilim öğrendim. Onlardan birini naklettim. Diğerini anlatmadım. Eğer anlatsaydım şu gırtlığı kesilirdi.”^[79]

Allah Resûlü’nden duyduğum her şeyi anlatsaydım başıma toprak saçar, yüzüme bakmazdınız; bana ya ‘Ebû Hüreyre delirmiş.’ der ya da beni taşlar recm ederdingiz.”^[80] derdi.

Ebû Hüreyre’nin Allah Resûlü’nden (sas) duyduğu her hadisi rivayet etmediğine dair sözünü Hasan-ı Basrî “Eğer Kâbe’nin yıkılacağını veya yakılacağını söyleseydi kimse ona inanmazdı.” diyerek yorumlar. Onun bu sözü gizlediği bazı hadislerin mahiyeti hakkında fikir vermekte ve Ebû Hüreyre’nin onları rivayet etmemekte ne kadar haklı olduğunu ortaya koymaktadır.^[81]

Zaman zaman Ebû Hüreyre’nin rivayetlerini makbul görmeyenlerde oluyordu. Onlardan birini Kadı Ebû Tayyîb anlatıyor:

“Mansur Camii’nde ilmi müzakere yapan bir grupla oturuyordum. Horasanlı bir genç gelerek zor bir mesele hakkında bir soru sordu. Orada bulunanlardan biri ona cevap verdikten sonra delil olarak Ebû Hüreyre’nin rivayet ettiği hadisi söyledi. Genç:

– Ebû Hüreyre’nin hadisleri makbul değildir, dedi. Genç daha sözünü bitirmemişti ki tavandan büyük bir yılan düştü. Oradaki insanların her biri bir tarafa kaçtı. Genç de onlarla birlikte kaçtı. Yılan gence yöneldi. Genç nereye gidiyorsa yılan da ona doğru gidiyordu. Oradakiler gence:

– Tövbe et! Tövbe et, diye bağıldılar. Hatasının farkına varan genç hemen tövbe etmeye başladı. O tövbe edince yılan bir anda kayboldu.”^[82]

Kur’ân İlimleri

Sahâbe içinde en fazla hadis rivayet eden kişi olarak meşhur olan Ebû Hüreyre, aynı ölçüde olmasa da Kur'ân ilimlerinde de söz sahibiydi. Kur'ân'ın anlaşılmasına ve doğru okunmasına büyük katkı sağlamış, bu sahada da önemli talebeler yetiştirmiştir.

Kıraat İlmindeki Yeri

Kur'ân okumasını çok seven Ebû Hüreyre, yanında olduğu sürede Allah Resûlü'nden (sas) hadisin yanı sıra ondan Kur'ân ayetlerini de dinleyip ezberledi. Ancak o Kur'ân'ı, özellikle kıraat ilmini Allah Resûlü'nün “*Kur'ân'ı şu dört kişiden alın.*”^[83] buyurduğu kişilerden biri olan Übey b. Ka'b'tan öğrenip ezberledi ve ona arz etti. Böylece kıraat, sünnet ve fıkıh ilimlerinde de otorite oldu.^[84]

Übey b. Ka'b'tan kıraat ilmi alan Ebû Hüreyre, bu alanda da önemli hizmetler vererek büyük âlimler yetiştirdi. İbn Cezerî'nin de belirttiği gibi meşhur kıraat âlimi Abdurrahman b. Hürmüz el-A'rec, Ebû Hüreyre'den kıraat öğrendi. El-A'rec'in yanı sıra meşhur Aşere Kurrası Ebû Cafer Yezid b. Ka'kâ da ondan okudu. Kurra-i Seb'a'dan olan meşhur Nâfi ise el-A'rec ve Ebû Cafer'in talebesidir.^[85]

Ebû Ubeyde ise “Kıraat” isimli kitabında Allah Resûlü zamanındaki kurraları dört halife, Talha b. Ubeydullah, Sa'd b. Ebî Vakkâs, Abdullah b. Mesûd, Huzeyfe b. Yemân, Sâlim, Ebû Hüreyre, Abdullah b. Sâib, Abâdile, Hz. Âişe, Hz. Hafsa ve Ümmü Seleme olarak sayar.^[86]

Tefsir İlmindeki Yeri

Tefsirde en önde gelen dört sahâbîden biri olmayıp adı diğer müfessir sahâbiler arasında geçse de^[87] bu sahada da çok önemli bir yere sahiptir. Onun ayetlere ait açıklamaları, tefsir kitaplarında bu sahada otorite olduğu rahatlıkla söylenebilecek kadar genişçe bir yer tutar.

O, Kur'ân adabı, kıraati ve tevcihatı konusunda âlim biriydi.

Ebû Hüreyre'den (ra) rivayet edilir:

*“Allah Resûlü (sas) ‘Mürselât suresini okuyan kişi ‘**Ondan sonra hangi söze inanacaksınız.**’^[88] ayetine gelince ‘Amennâ billahi.’ desin. Tîn suresini okuyunca ‘Belâ ve ene alâ zâlike mine’ş-şâhidîn.’*

desin.^[89] **‘Bunları yapanın ölüleri tekrar diriltmeye gücü yetmez mi?’**^[90] ayetini okuyan ‘Belâ-tabki.’ desin.” buyurdu.”^[91]

Ebû Râfi anlatıyor:

“Ebû Hüreyre ile gece namazı kılıyordum. İnşikâk suresini okuyunca secde etti. Namazdan sonra niye böyle yaptığını sordum.

– Allah Resûlü’nün arkasında namaz kılarken bu sureyi okudu ve secde etti. Ben de secde ettim. Ölünceye kadar da secde etmeye devam edeceğim, dedi.”^[92]

En’âm suresinin **“Onlar yüklerini-günahlarını sırtlarına yüklenirler.”** ayetini

“Kıyamet günü kişinin amelleri yüzü ve şekli çirkin, pis kokulu bir insan şekline bürünerek sahibinin yanına gelecek. Sahibi ona kim olduğunu sorduğunda ‘Ben senin amellerinim. Yaşadığın sürece dünyada sen benim sırtıma bindin. Şimdi de ben senin sırtına bineceğim.’ diyerek onun sırtına biner. İnsanların arasından yol açarak onu sürükleyerek cehenneme götürür.” şeklinde tefsir etti.

“Rabbinin bazı işaretlerinin geldiği gün...” ayetini ise “İşaretten maksat güneşin batıdan doğması; Deccal’in, Dabbetü’l-Arz’ın, Yecüc ve Mecüc’ün ortaya çıkışıdır.”^[93] şeklinde tefsir etti.

Nasr suresinin **“İnsanların grup grup Allah’ın dinine girdiklerini görürsün.”** ayetini ise “Ayetteki insanlardan maksat Yemen halkıdır. Bu ayet inince Allah Resûlü *‘Allahu ekber! Allah’ın yardımı ve fetih geldi. Yemen halkı geldi. Onların kalpleri incedir. İman Yemen’dedir. Fıkıh-anlayış Yemen’dedir. Hikmet Yemen’dedir.’* buyurdu.”^[94] diyerek açıklamıştır.

Bu konuda tefsirlerde ciltler dolusu örnek bulmak mümkündür. Ancak bu kadarı konunun anlaşılması açısından yeterlidir.

İsrâiliyat Bilgisi

Abdullah b. Selâm, Ka’bu’l-Ahbâr gibi aslen Yahudi olan İslâm âlimleri İbraniceden Tevrat’ı okur, onu Müslümanlara Arapça açıklarlardı. Ebû Hüreyre de onlarla fikir alışverişinde bulunurdu. Ancak hiçbir sahâbî onlara inanç esasları, fıkıh hükümler, Allah Resûlü’nün hadisi ile sabit olan konularda soru sormaz, bunun dışındaki konularda Tevrat’ta yazılanı sorarlardı. Bunu yaparken Allah Resûlü’nün *“Ehl-i kitabı ne tasdik edin ne de yalanlayın.”*

hadisine dayanırlardı.^[95] Ebû Hüreyre ise onlarla konuşur, sorularını cevaplandırır, yanlışlarını düzeltirdi.

Bir seferinde Allah Resûlü (sas) cuma gününden bahsederken ‘*Onda bir saat vardır ki Müslüman bir kul namazını kıldığı sırada bu saatte Allah’tan bir şey isterse Allah mutlaka o isteğini yerine getirir.*’ buyurdu. Eliyle de bu sürenin kısa olduğuna işaret etti.^[96]

Allah Resûlü’nün vefatından sonra sonra bu saatin kaldırılıp kaldırılmadığı ve hangi zaman olduğu konusunda ihtilaf edildi. Ebû Hüreyre de Ka’b’a bu konuda Tevrat’ta bir hüküm olup olmadığını sordu. Ka’b:

– Evet var. Duaların kabul olduğu saat, her yılın bir cumasıdır, dedi. Ebû Hüreyre ona itiraz ederek:

– Hayır, her cumada bu saat var, dedi. Ka’b yeniden Tevrat’a baktı ve Ebû Hüreyre’nin haklı olduğunu görünce dönüp ona durumu anlattı.^[97]

Ebû Hüreyre Abdullah b. Selâm’a ile de aynı konuyu konuştu. Ona hadisi anlatınca:

– Bu saatin hangi saat olduğunu biliyorum, ikindiden sonra akşama kadar olan zamandır, dedi. Ebû Hüreyre:

– Bu nasıl olur? Allah Resûlü hadisinde “*Namazda iken*” buyurdu. Bu saatte ise namaz kılınmaz, deyince

– Allah Resûlü “*Biri bir mecliste oturup da namazı beklerse namazda gibidir.*”^[98] buyurmadı mı, dedi. Ebû Hüreyre:

– Evet. Muhammed b. Karzî’den rivayet edilen şu hadis bu durumu doğrulamaktadır. “Bir gün bir köpek ikindi namazından sonra Mescid-i Nebvî’nin önünden geçiyordu. Sahâbilerden biri onu öldürmek istedi. Allah Resûlü de

– *Bu vakit kişinin dua edip de dualarının kabul edildiği zamandır,* buyurdu.^[99]

Hadis İlmindeki Yeri

Ebû Hüreyre’nin ilme olan eşsiz istek ve arzusu, dikkati, üstün gayreti, kendini ilme adanması, Allah Resûlü’nün (sas) duasının bereketi ile hadis ilmine hadis âlimlerinin öve öve bitiremediği kadar büyük hizmetlerde bulunmasına vesile oldu. İnsanların kendisine yaptığı haksız eleştirileri ise akli ve fikrini, tüm dikkatini sünneti öğrenmek için kullandığını ifade eden şu sözlerle cevaplıyordu:

“İnsanlar bana Ebû Hüreyre çok hadis rivayet ediyor, diyorlar. Bir gün bir sahâbiye:

- Allah Resûlü bu sabah namazda ne okudu, diye sordum.
- Bilmiyorum, dedi.
- Namazda değil miydin, diye sordum.
- Namazdaydım ancak bilmiyorum, deyince
- Ama ben biliyorum. Şu şu sureleri okudu, dedim.”^[100]

Ebû Hüreyre, tekrarlarla birlikte 5374 hadis rivayet ederek^[101] en çok hadis rivayet eden sahâbi oldu. Rivayet ettiği 236 hadis hem Buhârî hem de Müslim’de yer aldı. Bunların dışında Buhârî ondan 93, Müslim ise 190 hadis rivayet etti. Buna göre bu iki hadis kitabında ondan 609 hadis rivayet edilmiş oldu. Buhârî’nin tespitine göre ondan sahâbe ve tabiînden 800 kişi hadis rivayet etti.^[102]

Zehebî; Zührî’nin Saîd b. Müseyyeb onun da Ebû Hüreyre’den, Ebû Zinad’ın el-A’rec’tan onun da Ebû Hüreyre’den, Avn ve Eyyûb’un İbn Sîrîn’den onun da Ebû Hüreyre’den, Yahya b. Ebî Kesir’in Ebû Selâm’dan onun da Ebû Hüreyre’den rivayet ettiği hadisler çok sağlamdır, der. Ardından da “Geniş ilmi ve hafızı noktasında Ebû Hüreyre gibisi nerede bulunur?” diyerek ona olan hayranlığını ifade eder.^[103]

Ebû Hüreyre yalnızca Allah Resûlü’nden hadis rivayet etmemiştir. Vefatından sonra Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Übey b. Ka’b, Temîm ed-Dârî, Zeyd b. Sâbit, Abdullah b. Selâm, ‘Alâ b. Hadramî ve Hz. Âişe gibi 14 sahâbiden hadis rivayet etmiştir.

Ondan da Hz. Âişe, Übey b. Ka’b, Zeyd b. Sâbit’in yanı sıra Enes b. Mâlik, Câbir b. Abdullah, Abdullah b. Zübeyr, Abdullah b. Abbâs, Abdullah b. Ömer, Ebû Eyyûb gibi 33 sahâbi hadis rivayet etmiştir.

Ali b. Medenî, tabiînin en önemli on fıkıh otoritesinin ondan hadis rivayet ettiğini belirtir. Müstedrek sahibi Hâkim ise, tabiînin en meşhur âlimlerinin Ebû Hüreyre’nin talebeleri olduğunu söyler.^[104]

Sonraki asırlarda yaşamış büyük hadis âlimleri de onu saygı ve minnetle anmışlar ve onun hakkında şu sözleri söylemişlerdir:

İmam Şafiî: “Ebû Hüreyre zamanının hadis rivayet edenlerin en iyi ezberleyeniydi.”

İmam Buhari ise: “O, sahâbe içinde en iyi hadis ezberleyen kişiydi.”

Semânî: “Ebû Hüreyre, Allah Resûlü’nün duası ile daha iyi hadis ezberlemekle temeyyüz etti.” demektedir.

Zehebî, Ebû Hüreyre’nin bu kadar çok hadisi ezberlemesini nebevî mucize olarak değerlendirir ve “O hıfzına güvenilen biridir. Onun herhangi bir hadiste hata yaptığını görmedik.” diyerek sözlerini desteklemektedir.^[105]

Fıkıh İlmindeki Yeri

Medine fıkıh okulunun en önemli kurucularından biri olan Ebû Hüreyre, en çok fetva veren yedi sahâbi arasında yer almaz. Ancak mutavassıt-orta derecede fetva veren sahâbilerden bir olarak sayılmasına rağmen fetvaları bir ciltte toplanacak kadar çoktur. Nitekim Muhammed Revvâs Kal’acî onun fetvalarını bir kitapta toplamıştır.^[106]

Büyük sahâbilerin vefatı ya da başka şehirlere gitmeleri Medine ve çevresinde yaşayan insanların fetva sormak için ona başvurmuşlarına yol açmış, bu durum da onu fetva vermeye zorlamıştır. Onun ilk fetvasını Allah Resûlü’nün zamanında verdiğini söylemek de mümkündür.

Ebû Hüreyre (ra) anlatıyor:

“Bir gün bir hanım bana gelerek:

– Ben zina ettim ve bir çocuğum oldu. Sonra da onu öldürdüm. Tövbe edebilir miyim, diye sordu. Ben de:

– Gözü aydın olamıyasıca, iyiliğe ulaşamıyasıca! Hayır, tövbe edemezsin, dedim. Kadın büyük bir üzüntü ve pişmanlık içinde yanımdan ayrıldı. Sabahleyin Allah Resûlü ile namaz kıldıktan sonra yanına gidip kadının bana söylediklerini ve benim ona verdiğim cevabı anlattım. Bana:

– *Ne kadar yanlış söylemişsin. Sen ‘Ancak tevbe ve iman edip salih ameller işleyenler başkadır. Allah onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah çok bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir.’*^[107] *ayetini okumuyor musun*, buyurdu.

Yanlış yaptığımı anlayınca Medine’deki bütün evleri tek tek arayıp kadını bulmaya çalıştıysam da bulamadım. Büyük bir üzüntü ile geri döndüm. Hanım kendisini aradığımı öğrenmiş olacak ki ertesi gün tekrar yanıma geldi. Allah Resûlü ile aramda geçen konuşmayı

anlatıp ayet-i kerimeyi okuyunca çok sevindi ve ‘Benim için çıkış yolu yaratan Allah’a hamdolsun.’ diyerek secdeye kapandı.”^[108]

Fetva vermeye daha çok Hz. Ömer zamanında Bahreyn’de kadılık ve valilik yaparken başlayan Ebû Hüreyre Medine’de özellikle Hz. Osman ve Hz. Muâviye döneminde bunu daha da fazlalaştırdı.

Ziyâd b. Minâ: “Abdullah b. Abbâs, Abdullah b. Ömer, Ebû Saîd el-Hudrî, Ebû Hüreyre, Câbir b. Abdullah gibi sahâbiler Hz. Osman’ın hilafetinin başlangıcından vefatına kadarki zamanda Medine’de fetva verip hadis rivayet ediyorlardı.”^[109] diye anlatır.

Birçok sahâbi kendilerine fetva soran kişileri özellikle zor ve ince meselelerde fetva veren Ebû Hüreyre’ye gönderirdi.

Muâviye b. Ebî Ayyâş anlatıyor:

“Abdullah b. Zübeyr ve Âsım b. Ömer b. Hattâb ile otururken yanımıza Muhammed b. İyâs geldi ve:

– Bedevilerden biri eşi ile birlikte olmadan onu üç talakla boşamış. Bu konuda ne dersiniz, diye sordu. Abdullah b. Zübeyr:

– Bu konuda bizim söyleyeceğimiz bir şey yok. Sen Abdullah b. Abbâs ve Ebû Hüreyre’ye gidip sor, dedi. Ben de:

– Onları en son Hz. Âişe’nin yanında gördüm. Onlara sor, cevabı aldığında bize de bildir, dedim. Adam onların yanına gitti. Soruyu sorunca Abdullah b. Abbâs Ebû Hüreyre’ye:

– İşte mühim bir mesele geldi. Fetvayı sen ver ey Ebû Hüreyre, deyince

– Birincisi bain talaktır. Bir talak ile onu boş yapar (yeniden evlenebilirler). Üç talakla da başka bir kocaya varıncaya kadar o kadını ilk kocasına haram kılar, dedi. Abdullah b. Abbâs da aynısını söyledi.”^[110]

Bazen Hz. Ömer ve Hz. Ali gibi sahâbilere sorulan fetva ona da sorulurdu. Mâlik b. Enes anlatıyor:

“Bir gün Hz. Ömer, Hz. Ali ve Ebû Hüreyre’ye:

– Hacta ihramlı iken eşine yaklaşan kişi hakkında ne dersiniz, diye soruldu. Sahâbi efendilerimiz:

– Eşler haclarını bitirinceye kadar tamamlarlar. Ertesi yıl hac yapmaları ve kurban kesmeleri gerekir, dediler. Hz. Ali:

– Ertesi yıl hac yapmaya başladıklarında, haclarını bitirinceye kadar birbirlerinden uzak dururlar, dedi.”^[111]

Şiirsel Anlatımı

Çok akıcı bir üsluba sahip olan Ebû Hüreyre, hadis rivayet ederken şiirsel dili çok kullanırdı. Onun bu tatlı üslubu Hasan-ı Basrî'nin de dikkatini çekmiş ve onun hakkında:

“Ebû Hüreyre hadis rivayet edenler içinde en güzel anlatımı olan sahâbidir.” demişti.^[112]

Şiir söylenip yazılmasını olumlu olarak değerlendirirdi. Accâc anlatıyor:

“Medine’ye gittiğimde Mescid-i Nebvî’ye uğradım. Ebû Hüreyre’nin yanına vardığımda insanlar başına toplanmış ona sorular soruyorlardı. Oradakilere:

– Yol verin yüzünü göreyim, dedim. Yol verilince yanına gittim ve:
– Ey Allah Resûlü’nün sahâbisi! Ben şiir söylüyorum. Bunda bir mahzur var mı, dedim. Şiirlerinden biraz okumamı istedi. Beni dinledikten sonra:

– Allah Resûlü mescitte senin sözlerine benzer şiirler söyleyenleri duyduğunda bir mahzur görmediği gibi yasaklamadı da, dedi.”^[113]

Ancak içeriği güzel olmayan şiir söylenmesinden hoşlanmazdı. Meşhur şair Ferazdak ile karşılaşan Ebû Hüreyre, onun şiirlerini dinleyince İslâm’a uygun olmayan şeyler söylediğini görünce onu ikaz etti.^[114]

İslâm’a girdiği sırada Medine’ye giderken sevinçten şiir söylemiş olsa da bu zamanlar çok sınırlıydı. Ancak kendine bir soru sorulduğunda hep hikmetli sözlerle cevap verirdi. Sözü uzatmayı sevmez “Sözün uzatılmasında hayır yoktur.” derdi.

Nefis murakabesi hususunda ise veciz bir şekilde “Kişi kardeşinin gözündeki tozu görür de kendi gözünün önündeki ağacın kökünü görmez.”^[115] derdi.

Misvak kullanma konusunda “Yemekten sonra misvak kullanmak, yemeğin zararını yok eder.” derdi.

“İnsanların en cimrisi, selam vermekte cimri davranandır. İnsanın en âcizi, duada aciz davranandır.”^[116] derdi.

Sahâbe ve Tabîînin Hocası

Ebû Hüreyre, öğrenmeye önem verdiği kadar öğretmeye de önem vermiş, Allah Resûlü’nden (sas) duyduklarını aşk ve şevkle insanlara anlatmıştır. Onun çok hadis rivayet etmesindeki nedenlerden biri de

bu öğretme arzusudur. Çoğunlukla Medine’de, zaman zaman da Medine dışında hadis nakletmiştir. Medine’de bulunduğu ise genelde Mescid-i Nebvî’de bazen başka mescitlerde ve evlerde öğretmeye devam etmiştir.

Amr b. Hazm anlatıyor:

“Ebû Hüreyre’nin bulunduğu bir ilim meclisine katıldım. O sırada mecliste ondan fazla sahâbi vardı. Ebû Hüreyre hadis rivayet etmeye başladı. Rivayet ettiği hadislerden bir kısmını oradaki sahâbilerden bazıları duymuş, bazısını da diğer sahâbiler duymuştu. O gün pek çok hadis rivayet etti.”[\[117\]](#)

Hasan-ı Basrî’nin de ifade gibi çok hoş bir anlatım tarzı vardı. İnsanlar ondan hadis öğrenmek için İslâm âleminin dört bir yerinden ona koşarlardı. Evi adeta bir ilim merkezi hâline gelmişti. Pek çok hadis, fıkıh, tefsir âlimi ve kurra yetiştirdi. Medine’nin dışında Bahreyn, Şam ve Kûfe’de de öğrenci okuttu. Rehberi hep şu hadis oldu:

“Kime bir bilgi sorulur da o bunu saklarsa ağzına kıyamet günü ateşten bir gem vurulur.”[\[118\]](#)

Her cuma sabahı Mescid-i Nebvî’ye gider, teberrük olsun diye Allah Resûlû’nün minberinin yanında oturur, “Bize Ebû’l-Kasım (sas) söyledi...” diye başlar, imam cuma namazı için kapısını açıncaya kadar hadis rivayet ederdi.[\[119\]](#)

Muhammed b. Sîrîn’in bildirdiğine göre her perşembe günü hadis rivayet ederdi. Bir başka öğrencisi olan Saîd b. Seman, onun Züreyk Mescidi’nde düzenli olarak hadis dersi verdiğini bildirir.

Hanımlara da hadis öğreten Ebû Hüreyre, bunun için Meşhur tabî’n Ümmü’d-Derdâ el-Vassâbiyye’nin evine giderek orada toplanan hanımlara hadis rivayet ederdi. Zaman zaman Şam’a gider Hz. Muâviye’nin konaklarının birinde düzenlenen ilim meclislerine katılırdı. Orada yatsıdan sonra hadis rivayet etmeye başlar sabaha kadar devam ederdi.[\[120\]](#)

Kendi hadis yazmadığı gibi yazılmasına da müsaade etmezdi. Ancak Beşîr b. Nehîk ondan dinlediği hadisleri yazmış, daha sonra Ebû Hüreyre’ye söyleyerek yazdığı hadisleri rivayet etmek için ondan izin almıştır.[\[121\]](#)

Ondan dinlediği hadisleri yazanlardan biri de Abdurrahman b. Hürmüz el-A'rec'tir. Bir başkası ise Hemmâm b. Münebbih'dir ki o, Ebû Hüreyre'den dinlediklerini "Sahifetü's-Sahîha" ismini verdiği bir kitapta toplamıştır.^[122]

Talebelerinden biri Ebû Hüreyre'ye:

– İlim öğrenmek istiyor ancak öğrendiklerimi unutmaktan korkuyorum, deyince
– İlimi terk etmek, onu zayi etmek için yeterlidir. Az bir hayır, bütün şerlerden daha hayırlıdır,^[123] sözleriyle onu ilim öğrenmeye teşvik etmiştir.

İbadeti

İlim ile ameli birleştiren Ebû Hüreyre, geceyi üçe ayırırdı. Üçte birinde uyur, üçte birinde namaz kılar, üçte birinde de hadis okurdu.^[124] Ebû Hüreyre'nin yatak odasında, evinin bir köşesinde, bahçesinde namaz için ayırdığı bir yeri vardı. Buralara her giriş çıkışta namaz kılardı.^[125] Pazartesi ve perşembe günleri oruç tutar ve "Ameller Allah'a bugün arz edilir." derdi.^[126]

Ebû Hüreyre'ye nafil oruçları nasıl oruç tuttuğu sorulduğunda

– Her ayın başında üç gün oruç tutarım. Herhangi bir nedenden dolayı tutamamışsam ayın sonunda tutarım, derdi.

Ebû Osman en-Nehdî anlatıyor:

"Ebû Hüreyre ile birlikte katıldığım bir seferde konaklama yerine varınca sofraya kuruldu. Yemek için onu çağırmaya gittiğimde namaz kılıyordu. Selam verince sofraya gelmesini söyledim.

– Oruçluyum, dedi. Yemeğin sonuna yaklaştığımızda yanımıza gelerek bizimle birlikte yemek yemeye başladı. Arkadaşlar bana bakınca:

– Bana bakmayın, vallahi oruç olduğunu bana söyledi, dedim. Ebû Hüreyre:

– Doğru söylüyor. Ben söyledim. Çünkü Allah Resûlü '*Kim her aydan üç gün oruç tutarsa bütün ayı oruç tutmuş sayılır.*' Buyuruyor. Ben de her ay üç gün oruç tutarım. Bunun için bütün ay oruçlu sayılırım. Bunu doğrulayan bir ayeti Allah'ın kitabında buldum: '**Kim bir iyilik yaparsa ona on misli sevap verilir.**'^[127] dedi."^[128]

Ebû Hüreyre çarşığı dolaştıktan sonra eve gelir, eşine yiyecek bir şeyin olup olmadığını sorar eşi eğer yiyecek bir şeyin olmadığını söylerse “Ben orucum.” derdi. İkrime onun her gün on iki bin adet tesbih çektiğini ve “Diyetim kadar tesbih çekiyorum.” dediğini aktarır. Başka bir rivayette ise tesbihatının “estağfirullah ve etûbu ileyh” olduğu kaydedilmektedir.^[129]

Ahlâkı

Sabrı

İlim öğrendiği günler açlığa sabretmekle geçti. Yiyecekleri iki siyah diye adlandırdıkları hurma ve su idi. Çoğu zaman açlıktan karınlarına taş bağlar, bayılacak yahut hastaymış gibi gezerdi. O sıralarda çok iyi doyduğu bir günü şöyle anlatır:

“Benim on beş hurmam vardı. Onun beşini iftarda, beşini sahurda yedim. Beşini ise ertesi günün iftarına sakladım.”^[130]

Bu kadar açlığa rağmen kimseden istemez, bu konudaki prensibini şöyle ifade ederdi:

“Bana kim hediye verdiyse onu kabul ettim. İstemeye gelince hiçbir zaman kimseden bir şey istemedim.”^[131]

Şükrü

Yeterli elbisesi olmadığı halde şükrettiğine şaşanlara, eski günlerini hatırlatarak o günlerde tek parça bir elbise ile idare etmek mecburiyetinde olduğunu, o güne nazaran hâlinin çok iyi olduğunu söylerdi. Bir hutbesinde Rabbine olan hamdini şöyle dile getiriyordu:

“Ebû Hüreyre’ye hidayet edene hamdolsun. Ebû Hüreyre’ye Kur’ân öğretilene hamdolsun. Muhammed (sas) ile nimetlendirilene hamdolsun. Ebû Hüreyre’ye atkı ve başörtüsü giydiren, onu yanında karın tokluğuna ücretle çalıştığı Gazvân’ın kızı ile evlendiren Allah’a hamdolsun.”^[132]

Cömertliği

O cömertliğini daha İslâm’a girdiği ilk gün kölesini âzat ederek göstermişti. Özellikle misafire ikram etmeyi çok sever, cömertçe davranmak için her fırsatı değerlendirirdi. Evine konuk olanlardan biri onun hakkında “Allah Resûlü’nün hiçbir sahâbisinin Ebû Hüreyre

kadar misafire ikramda bulunmak, onu ağırlamak için bu kadar gayret ettiğini görmedim.”^[133] demektedir.

Bir gün Medine valisi Mervân b. Hakem, Ebû Hüreyre’ye yüz dinar para gönderdi. Ertesi gün ise birini göndererek yanlışlıkla gönderdiğini söyleyerek paraları iade etmesini istedi. Ebû Hüreyre:

– Onlardan hiçbir şey kalmadı. Tahsisat zamanım geldiğinde verilen parayı ondan kesersiniz, deyince gelen kişi valinin gönderdiği parayı ihtiyaç sahiplerine mi dağıttığını yoksa evinde mi tuttuğunu öğrenmek için yaptığını söyledi.^[134]

Allah Resûlü’nün (sas) vefatından sonra Medine’de kendisi için bir ev yaptırmış, vefatına yakın bir zamanda bu evini azât ettiği kölelerine bağışlamıştı.^[135]

Ebû Hüreyre’nin bakımına kefil olduğu yetim çocuklar vardı. Bu çocukları kendi evinde barındırır, maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılardı. Bu çocuklardan biri olan Muâviye b. Muattıb’ı büyük bir âlim olarak yetiştirdi. Muâviye ondan pek çok hadis öğrenip rivayet etti. Bizzat kendi el emeğinden cömertlik yapmayı önemseyen Ebû Hüreyre, alnından akan terleri göstererek:

– Şundan verilen bir dirhem sadaka benim için başkasının malı ile verilen bin kere bin dirhemden daha makbuldür, derdi.^[136]

Tevazuu

Zaman zaman Medine valiliğine vekâlet ederdi. Ancak bu görev onun tevazuunu azaltmazdı. Yine çarşıya gider, bir deste odunu sırtına alır evine götürürdü. Olayı anlatan Ebû Mâlik:

– Yolda Ebû Hüreyre ile karşılaştığımda odunları almak istedim. Bana:

– Ey Ebû Mâlik! emire yol aç, dedi. Ben:

– Lütfen ben taşıyayım, dedim. Ancak o şaka ile karışık:

– Odun taşıyan emirin yolunu aç, diye sözünü tekrarladı.^[137]

Hoş Sohbeti ve Şakacılığı

Bir ara Kûfe’ye gitmişti. Onun geldiğini duyanlar akın akın ziyaretine koştular. Onlara öğle namazını sonra da ikindi namazını kıldırıldı. Bir süre yakınında bulunan kişilerle konuştu. Sonra sustu. Bir süre böylece kaldıktan sonra başını kaldırarak:

– Allah ve melekleri şu anda Devsli Ebû Hüreyre’ye salat etmektedir, dedi. İnsanlar şaşkınlıkla birbirlerine bakarak:

– Bu nefsi tezkiye etmektir, dediler. Ebû Hüreyre:

– Namaz kılınan yerde dili ve kalbi ile konuşmayan her insana Allah ve melekleri salat eder, dedi. [\[138\]](#)

Bir adam Ebû Hüreyre’ye gelerek:

– Ben bugün oruç tuttuktan sonra babamın yanına gittim. Ekmek ve et yiyordu. Oruç olduğumu unutarak karnım doyuncaya kadar yedim, dedi. Ebû Hüreyre:

– Allah seni doyurmuş, dedi. Adam:

– Babamın yanından ayrıldıktan sonra bir tanıdığımın yanına gittim. Onunla da kanıncaya kadar süt içtim. Oradan evime döndüm. Kaylule uykusuna yattım. Uyanınca eşimden su istedim. Getirince onu da içtim. Benim durumum hakkında ne dersin, diye sorunca Ebû Hüreyre şaka ile karışık:

– En iyisi sen bir daha oruca dönme, dedi. [\[139\]](#)

Allah Korkusu

Allah’tan son derece korkar, bu korkusunu her vesile ile dışa vururdu. Her gün iki kez şiddetli bir ah çekerti. Günün başlangıcında ah çekerek “Gece gitti, gündüz geldi. Firavun ailesi cehenneme atıldı.” der, günün sonunda yine ah çeker ve “Firavun ailesi cehenneme atıldı.” derdi. Onu görenler hâinden etkilenererek: “Cehennemden Allah’a sığınırım.” demek mecburiyetinde kalırdı. [\[140\]](#)

Ömrünün sonuna doğru sıkça “Allah’ım! Zinadan yahut büyük günah işlemekten sana sığınırım.” derdi. Onu duyan yakınları:

– Ey Ebû Hüreyre! Senin gibi biri mi bu şekilde dua edip korkuyor. Yaşın geçeceği kadar geçmiş, şehvetin yok olmuş. Allah’ın Resûlü’ne biat eden, ondan hadis rivayet eden sahâbisi olduğun hâlde öyle mi, diye hayretle sorarlardı. O ise:

– Yazık! Şeytan hayatta iken beni nasıl ondan emin olmaya teşvik edersiniz, derdi. [\[141\]](#)

Ebû Hüreyre’nin zenci bir kölesi vardı. Köle, yaptığı bazı davranışlardan dolayı onu üzmüştü. Yine bir gün kölesine kızan Ebû Hüreyre, ona vurmak için kırbacını kaldırdı ancak “Eğer kıyamet günü kısas yapılmayacak olsaydı bu kırbaç ile sana vuracaktım.” diyerek kölesine vurmaktan vazgeçti. Ardından da “Biri ihtiyacım olan

ücretini ödeseydi seni satardım. Git, Allah için hürsün.” diyerek kölesini âzad etti.^[142]

Peygamber Sevgisi ve Hizmeti

Ebû Hüreyre Allah Resûlü’nü (sas) çok sever, bunu sünnete bağlılığı ve ona hizmeti ile her zaman gösterirdi. Allah Resûlü’nün abdest suyunu taşır, abdest alması için su dökerdi.^[143] Seferde Allah Resûlü’ne yardımcı olur, devesine binmesi için devenin yularını tutardı. Onun şu sözleri, Allah Resûlü’ne olan sevgisini göstermektedir.

“Bir gün Allah Resûlü’ne:

– Seni görünce rahatlıyor, gözüm aydın oluyor. Bana her şeyin kaynağını bildirir misiniz, dedim.

– *Her şey sudan yaratılmıştır*, buyurdu.

– Yaptığım zaman cennete gideceğim bir ameli söyler misiniz, dedim.

– *Selamı yay, yemek yedir, akrabalarını ziyaret et, gece insanlar uyurken kalkıp namaz kıl! Böyle yaparsan selametle cennete gidersin*, buyurdu.”^[144]

Umeyr b. İshâk anlatıyor:

“Medine caddelerinde Hz. Hasan ile birlikte yürüyordum. Yolda Ebû Hüreyre ile karşılaştık. Hz. Hasan’a:

– Canım sana feda olsun, karnını aç! Allah Resûlü’nden gördüğüm gibi öpeyim, dedi. Hz. Hasan karnını açınca göbeğini öptü.”^[145]

Hz. Hasan’ın vefat ettiği gün Mescid-i Nebevî’de gözyaşlarına boğuldu ve en yüksek ses tonuyla:

– Ey insanlar! Ağlayın. Bugün Allah Resûlü’nün en sevdiği kişi vefat etti, dedi.

Pek çok kişi Ebû Hüreyre’nin hadis rivayet edeceği zaman Allah Resûlü’nü hatırlayıp ağlamaktan uzunca bir süre konuşmadığını gördüklerini söyler. Onlardan biri Mescid-i Nebevî’ye gittiğinde insanların birinin başında toplandığını görür. Yanındakilere onun kim olduğunu sorar ve onun Ebû Hüreyre olduğunu öğrenir. Kalabalığa yaklaştığında ise onlara hadis rivayet ettiğini görür. Ders bitince herkes dağılır, o da evine gider. Adam onu takip eder ve evine gider. Ona:

– Allah aşkına bana Allah Resûlü’nden duyup ezberlediğin, kavrayıp öğrendiğin bir hadis anlat, deyince Ebû Hüreyre:

– Tamam. Sana Allah Resûlü’nden duyup ezberlediğim, kavrayıp öğrendiğim bir hadis nakledeceğim, der. Ancak titreyip kendinden geçer, bir süre baygın yattıktan sonra kendine gelir ve:

– Sana Allah Resûlü’nden duyup kavradığım bir hadis anlatacağım, der. Ancak bu kez daha fazla titreyip yüz üstü yere kapanır. Uzun süre baygın kaldıktan sonra adama kıyametle ilgili uzunca bir hadis rivayet eder.^[146]

Zühdü

Ebû Hüreyre dünya nimetlerine bağlanmaz, ölümü sürekli aklında tutardı. Tûl-i emel beslemeyip dünyada kendisini hep bir yolcu gibi görürdü. Ebû Fadâle anlatıyor:

“Bir gün Ebû Hüreyre ölümden bahsetti. Ölümü ister gibiydi. Onun bu hâlini görenler:

– Nasıl olur da ölümü istersin, diye sordular.

– Normalde hiç kimse ölümü istemez. İyi, daha fazla iyilik yapmak için; kötü ise dünyadan gönlünce faydalanmak için ölmek istemez. Altı şeyle karşılaşacağımı bildiğim hâlde ben nasıl ölümü istemem: Günahları önemsememek, akraba ile ilişkilerin kesilmesi, içkinin yaygınlaşması, Kur’ân’ın ses güzelliği yarışı haline getirilmesi, hükmün satılması, şartların çoğalması.”^[147] diyerek soruyu cevapladı.

İnsanların israf etmesine ve dünyaya düşkünlüklerine kızar, yemek davetlerine katılmazdı. Bir gün koyun kesmiş onu pişiren bir grup insana rastladı. İnsanlar Ebû Hüreyre’yi görünce yemeğe davet ettiler. Ancak o:

– Allah Resûlü dünyadan ayrılırken arpa ekmeğine doymadan ayrılmıştı, diyerek daveti kabul etmedi.

Hadisi açıklayan Buhârî şârihi Aynî “Ebû Hüreyre bu davranışı ile davete icabet sünnetini terk etmedi zira o yalnızca bu tür düğün yemeklerine gitmezdi. Yoksa davetlere genel olarak icabet ederdi.” demektedir.^[148]

İnsanları Uyarması

İyilikleri yaygınlaştırıp kötülükleri azaltmak ve toplumu yaşanır kılmak için gördüğü yanlışları güzel bir şekilde dile getirerek onların bir daha yapılmamasına gayret ederdi. Kureyşli bir gencin üzerinde güzel bir kaftan ile böbürlenerek yanına geldiğini görünce ona

“Geçmiş ümmetlerde bir genç, giydiği bir elbise ile böbürlene böbürlene gezer, saçları ve giysisi onu kibirlendirirdi. Bu yüzden bir yer batırıldı.”^[149] hadisini hatırlattı.

Başka rivayetlerde bu gencin ders okuturken Ebû Hüreyre'nin yanına gelerek öğrencilerine karşı böbürlendiği belirtilmektedir. Aslında olayın nasıl tezahür ettiğinden çok ruhu önemlidir. İnsanlara karşı böbürlenen kişi onlara o an için psikolojik baskı yapmaktadır. Ancak asıl tehlike sonrasıdır. Bu tür kişiler bu şekilde yaşamaya devam ettiklerinde her fırsatta insanları ezer, onlara zulmederler.

Bir gün dikkat çekecek kadar koku sürünmüş bir hanım ile karşılaştı. Onun bu halinden rahatsız oldu ve ona nereye gittiğini sordu. Hanım:

– Mescide, deyince

– Bunun için mi koku süründün! Evine dön ve süründüğün kokuyu çıkar. Çünkü Allah Resûlü'nün şöyle buyurduğunu duydum: *“Bir kadın koku sürünür, sonra da ‘Ben mescide gidiyorum.’ derse namazı kabul edilmez.”* dedi.^[150]

İnsanların dünyaya fazlaca daldığını gören Ebû Hüreyre, bir gün çarşıya giderek onlara:

– Niçin böyle tembellik ediyorsunuz, diye seslendi. Ardından da

– Mescitte Allah Resûlü'nün mirası dağıtılıyor, siz hâlâ burada duruyorsunuz. Gidip payınıza düşeni almayacak mısınız, dedi.

Hemen oraya koşan esnaf, bir süre sonra geri döndü.

– Ey Ebû Hüreyre! Mescide girip her tarafına baktık ama bir şey dağıtıldığını görmedik, dediler.

– Mescitte kimseyi görmediniz mi, diye sorunca esnaf:

– Gördük. Bazı kişiler namaz kılıyor, bazıları Kur'ân okuyor, bazıları da helal ve haramı öğreniyordu, dedi. Ebû Hüreyre:

– Yazık! Hâlâ anlamadınız mı? İşte o Allah Resûlü'nün mirasıdır, dedi.^[151]

Bir perşembe akşamı Ebû Hüreyre öğrencilerine:

– Akrabaları ile bağlarını kesenler bu meclisten ayrılıncaya kadar derse başlamayacağım, dedi. Hiç kimse yerinden kalkmadı. Ebû

Hüreyre sözlerini üç kez tekrarlardı. Bunun üzerine bir genç kalkıp dışarı çıktı. Çünkü o yıllardır halası ile görüşmüyordu. Doğruca halasının yanına gitti. Halası onu görünce şaşırdı ve yeğenine niçin geldiğini sordu. Genç:

– Ebû Hüreyre şöyle şöyle dedi. Onun için geldim, deyince halası:
– Onun yanına dön ve niçin böyle yaptığını sor, dedi. Genç hemen Ebû Hüreyre’nin yanına geri gelerek niçin böyle yaptığını sordu. Ebû Hüreyre:

– Çünkü Allah Resûlü *“Her perşembe gecesi Âdemoğullarının amelleri Allah’a arz edilir. Akrabaları ile ilişkisini kesenlerin amelleri kabul edilmez.”* buyurdu, dedi.^[152]

Siyasî Duruşu

Ömrü boyunca Allah Resûlü’nün *“Kim bana itaat ederse Allah’a itaat etmiş, bana isyan ederse Allah’a isyan etmiş olur. Emire itaat eden bana itaat etmiş, ona isyan eden bana isyan etmiş olur.”*^[153] hadisini kendine rehber ederek halifelere itaat etmişti. Ancak bu onların yanlışlarını kabullenme anlamına gelen bir itaat değildi. Gerektiğinde halifelerin yanlışlarına müdahale ederek düzeltmeye çalıştı.

Allah Resûlü döneminde savaflara katıldı. Ancak öne çıkacak herhangi bir olayın içinde olmadı. Bu dönemde en önemli görevi halkı irşad etmek ve dini sorumluluklarını yerine getirmelerine yardımcı olmak için Bahreyn’e giden heyet arasında bulunmak oldu.

Hz. Ebû Bekir döneminde dinden dönenlerle savafla katıldı.

Hz. Ömer önce onu Bahreyn kadısı sonra da valisi yaptı. İki görevi de başarı ile yürüttü. Ayrıca orada insanlara Kur’ân okutarak İslâm’ı öğretti. Hz. Ömer her yılın başlarında valileri merkeze çağırır, onlardan halk ve devlet işleri konusunda bilgi alırdı. Sonra valiyi çok sıkı bir sorgudan geçirir, ona kuşkuyla yaklaşırdı. Ebû Hüreyre’ye de böyle yaptı. Hatta onu görevden aldı. Ancak onun suçsuz olduğunu anlayınca yeniden valilik olarak Bahreyn’e göndermek istedi. Ancak o ilmi valiliğe tercih ederek, valilik görevini reddetti.

Hz. Osman ile iyi ilişki içinde olan ve onun tarafından sevilen Ebû Hüreyre, onun vasıtası ile Halife’nin eşinin kız kardeşi Büsre bint Gazvân ile evlendi. Halifenin evi kuşatıldığında sonuna kadar onun yanında oldu.

Hız. Osman ve ondan sonra pek çok sahâbinin cenaze namazını kıldırđı. Hız. Âişe ve Ümmü Seleme annemizin cenaze namazlarını da o kıldırđı. ^[154]

Hız. Ali ile Hız. Muâviye arasında savaş çıkmmaması için her ikisiyle de görüşse de sonuç alamadı. Bunun üzerine Allah Resûlü'nün “*Fitne çıkacak. O zaman oturan ayaktaki kişiden, ayakta olan yürüyenden, yürüyen koşandan hayırlıdır.*”^[155] hadisine dayanarak olaylara uzak durdu.

Olaylar durulduktan sonra Hız. Muâviye'ye biat etti. Medine valisi Mervân b Hakem'in işlerine yardımcı oldu. Ancak bunu yaparken Ehl-i Beyt'e olan sevgi ve saygısı hiç azalmadığı gibi gerektiğinde Halife'yi tenkit etmekten de sakınmadı.

-
- İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 6319.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/333-334.
Buhârî, Cihâd, 100.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/328; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 5/136.
Buhârî, İtak, 49; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 247.
Buhârî, Megâzi, 29; İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/327.
Tirmizî, Menâkîb, 46; Hâkim, *Müstedrek*, 3/506.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/325, 341.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/329.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/329.
Buhârî, *Edebü'l-Müfred*, 12.
Müslim, Fedâilü's-Sahâbe, 35.
Buhârî, *Edebü'l-Müfred*, 37.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500; Kal'acî, *Fıkhı Ebû Hüreyre*, 15.
Buhârî, Nikâh, 9.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/326.
İbn Hacer, *İsâbe*, 10671.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 249.
Kal'acî, *Fıkhı Ebû Hüreyre*, 21.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 250.
Müsned, 2/307.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 29/296.
Tirmizî, Menâkîb, 36.
Buhârî, Rikâk, 17; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 249.
İbn Hacer, *Fethü'l-Bârî*, 11/289.
Rida: İç elbisenin üzerine giydikleri, onları soğuktan koruyan bir nevi cübbe.
Buhârî, Salât, 58.
Buhârî, Gusül, 23-24.
Tirmizî, Zühd, 2.
Tirmizî, Daavât, 82.
Müsned, 2/541.
İbn Mâce, Tıp, 36.
Vâkidî, *Megâzî*, 2/733.
Vâkidî, *Megâzî*, 2/760-765.
Taberî, *Târih*, 3/304-307.
Nesâî, Cihâd, 41.
İbn Hibbân, *Sahih*, 4603.
İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 7/9.
Buhârî, Salât, 10.
Buhârî, Vekâlet, 10.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/360.
Vekî', *Ahbâru'l-Kudât*, 79.
Vekî', *Ahbâru'l-Kudât*, 79.
Vekî', *Ahbâru'l-Kudât*, 79; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 6/149.
Taberî, *Târih*, 3/674.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/335-336; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 8/113.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/336.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/336.
Müsned, 8541.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1046. İbn Kudâme, *Ensâb*, 180.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/81.
İbn Kuteybe, *el-İmâme ve's-Siyâse*, 2/175.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 7/16.
Buhârî, Libâs, 60.
Müsned, 7486.
Müsned, 8901.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/339.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/383.
İbn Hacer, *İsâbe*, 10671.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/340.
İbn Hacer, *İsâbe*, 10671.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/340.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/340.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 29/197.
Bakara, 2/174-175.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/363, 3/330; İbn Hacer, *İsâbe*, 10671.
Ebû Dâvûd, İlim, 9; *İbn Mâce*, Mukaddime, 24.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500.
Dârimî, Savm, 41.
Buhârî, İlim, 33.
Buhârî Menâkîb, 25.
Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/361; İbn Hacer, *İsâbe*, 10671.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/363.
Hâkim, *Müstedrek*, 3/510.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500.
İbn Hacer, *İsâbe*, 10671.
Buhârî, İlim, 42.
Hâkim, *Müstedrek*, 3/509; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/362-363, 4/331.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/331.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500.
Buhârî, Fedâilü'l-Kur'ân, 8.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500.
İbn Cezerî, *Gâyetü'n-Nihâye*, 1/370.
İbn Hacer, *Fethü'l-Bâri*, 9/52.
Muhammed Hüseyin, *et-Tefsîr ve'l-Müfessirûn*, 1/63.
Mürselât, 77/50.
Ebû Dâvûd, Salât, 27.
Kıyâmet, 75/40.
Müsned, 2/249; İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Azîm*, 7/175, 7/194.
Müslim, Mesâcîd, 110-111.
İbn Hayyân, *Bahru'l-Muhît*, 4/111, 259.

Razî, *Tefsiri Kebîr*, 32/156.
Buhârî, *İ'tisâm*, 25.
Buhârî, *Cuma*, 37.
Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, 5/117.
Müslim, *Mesâcîd*, 275.
Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, 5/116-117.
Buhârî, *Amelü's-Salât*, 18.
İbn Hacer, *İsâbe*, 10671.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 6319.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500.
Hâkim, *Müstedrek*, 3/513.
Abdu's-Settâr, *Ebû Hüreyre*, 264-265.
Kal'acî, *Fıkhı Zeyd b. Sâbit ve Ebû Hüreyre*, 43.
Furkân, 25/70.
İbn Kesîr, *Tefsiri Kur'âni'l-Azîm*, 3/408.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/372.
Muvatta, Talak 15.
Muvatta, Hac, 48.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 29/202.
İbn Abdürabbih, *İkdü'l-Ferîd*, 5/288.
İbn Kuteybe, *eş-Şî'r ve's-Şu'arâ*, 1/478.
A. H. Cum'a, *Ulemâu's-Sahâbe*, 357-358.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 29/205.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500.
Ebû Dâvûd, İlim, 9.
Hâkim, *Müstedrek*, 3/512, 586.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500.
Tirmizî, *İlelû'l-Kebîr*, 5/753; İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/223.
Abdu's-Settâr, *Ebû Hüreyre*, 363-365.
İbn Abdürabbih, *İkdü'l-Ferîd*, 2/292.
Dârimî, Mukaddime, 170.
İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 8/110.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500.
En'âm, 6/160.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/382.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/382-383.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/384.

İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 248.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/384.
Müsned, 10977.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 29/210.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/340.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 29/201.
İbn Hacer, *İsâbe*, 10671.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 29/195.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/384.
Buhârî, Vudu', 20.
Müsned, 2/323; Hâkim, *Müstedrek*, 4/129.
Müsned, 2/427, 488; İbn Sa'd, *Tabakât*, 6/359.
Hâkim, *Müstedrek*, 1/418.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/337.
Buhârî, Et'ime, 23; Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, 14/420.
Buhârî, Libâs, 5.
Müsned, 2/247.
Heysemî, *Mecma'uz-Zevâid*, 1/123.
Buhârî, Edebü'l-Müfred, 61.
Buhârî, Ahkâm, 1.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/337; İbn Kudâme, *Ensâb*, 75, 77.
Buhârî, Fiten, 9; Müslim, Fiten, 10.
Taberî, *Târih*, 3/674.
Vekî', *Ahbâru'l-Kudât*, 79; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 6/149.
Vekî', *Ahbâru'l-Kudât*, 79.
Vekî', *Ahbâru'l-Kudât*, 79.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/360.
Buhârî, Vekâlet, 10.
Buhârî, Salât, 10.
İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 7/9.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/336.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/336.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/335-336; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 8/113.

Müsned, 7486.
Buhârî, Libâs, 60.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 7/16.
İbn Kuteybe, *el-İmâme ve's-Siyâse*, 2/175.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/81.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1046. İbn Kudâme, *Ensâb*, 180.
Müsned, 8541.
Tirmizî, Menâkîb, 36.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 29/296.
Müsned, 2/307.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 250.
Kal'acî, *Fıkhı Ebû Hüreyre*, 21.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 249.
İbn Hacer, *İsâbe*, 10671.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/326.
İbn Hacer, *Fethü'l-Bârî*, 11/289.
Buhârî, Rikâk, 17; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 249.
Rida: İç elbisenin üzerine giydikleri, onları soğuktan koruyan bir nevi cübbe.
Vâkidî, *Megâzî*, 2/760-765.
Vâkidî, *Megâzî*, 2/733.
İbn Mâce, *Tıp*, 36.
Müsned, 2/541.
Tirmizî, Daavât, 82.
Tirmizî, Zühd, 2.
Buhârî, Gusül, 23-24.
Buhârî, Salât, 58.
Taberî, *Târih*, 3/304-307.
İbn Hibbân, *Sahih*, 4603.
Nesâî, Cihâd, 41.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 6319.
Buhârî, İtak, 49; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 247.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/328; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 5/136.
Buhârî, Cihâd, 100.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/333-334.
Müslim, Fedâilü's-Sahâbe, 35.
Buhârî, *Edebü'l-Müfred*, 12.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/329.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/329.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/325, 341.
Tirmizî, Menâkîb, 46; Hâkim, *Müstedrek*, 3/506.
Buhârî, Megâzi, 29; İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/327.
Buhârî, Nikâh, 9.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500; Kal'acî, *Fıkhı Ebû Hüreyre*,
15.
Buhârî, *Edebü'l-Müfred*, 37.
Müsned, 2/323; Hâkim, *Müstedrek*, 4/129.
Buhârî, Vudu', 20.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/384.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 29/195.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500.
İbn Hacer, *İsâbe*, 10671.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 29/201.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500.
Müsned, 2/427, 488; İbn Sa'd, *Tabakât*, 6/359.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/337.
Hâkim, *Müstedrek*, 1/418.
Buhârî, Fiten, 9; Müslim, Fiten, 10.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/337; İbn Kudâme, *Ensâb*, 75, 77.
Buhârî, Ahkâm, 1.
Buhârî, *Edebü'l-Müfred*, 61.
Heysemî, *Mecma'uz-Zevâid*, 1/123.
Müsned, 2/247.
Buhârî, Libâs, 5.
Buhârî, Et'ime, 23; Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, 14/420.
Abdu's-Settâr, *Ebû Hüreyre*, 363-365.
Tirmizî, *İlelû'l-Kebîr*, 5/753; İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/223.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500.
Hâkim, *Müstedrek*, 3/512, 586.
Ebû Dâvûd, İlim, 9.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 29/205.
İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 8/110.
Dârimî, Mukaddime, 170.

İbn Abdürabbih, *İkdü'l-Ferîd*, 2/292.
Müsned, 10977.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/384.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 248.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/384.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/382-383.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/382.
En'âm, 6/160.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/340.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 29/210.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500.
Buhârî, Amelü's-Salât, 18.
Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, 5/116-117.
Müslim, *Mesâcîd*, 275.
Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, 5/117.
Buhârî, Cuma, 37.
Abdu's-Settâr, *Ebû Hüreyre*, 264-265.
Hâkim, *Müstedrek*, 3/513.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 6319.
İbn Hacer, *İsâbe*, 10671.
Muvatta, Hac, 48.
Muvatta, Talak 15.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/372.
İbn Kesîr, *Tefsiri Kur'ânî'l-Azîm*, 3/408.
Furkân, 25/70.
Kal'acî, *Fıkhı Zeyd b. Sâbit ve Ebû Hüreyre*, 43.
A. H. Cum'a, *Ulemâu's-Sahâbe*, 357-358.
İbn Kuteybe, *eş-Şi'r ve's-Şu'arâ*, 1/478.
İbn Abdürabbih, *İkdü'l-Ferîd*, 5/288.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 29/202.
İbn Hacer, *İsâbe*, 10671.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500.
İbn Cezerî, *Gâyetü'n-Nihâye*, 1/370.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500.

Buhârî, Fedâilü'l-Kur'ân, 8.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/331.
Hâkim, *Müstedrek*, 3/509; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/362-363, 4/331.
Buhârî, İlim, 42.
Ebû Dâvûd, Salât, 27.
Mürselât, 77/50.
Muhammed Hüseyin, *et-Tefsîr ve'l-Müfessirûn*, 1/63.
İbn Hacer, *Fethü'l-Bâri*, 9/52.
Buhârî, İ'tisâm, 25.
Razî, *Tefsiri Kebîr*, 32/156.
İbn Hayyân, *Bahru'l-Muhît*, 4/111, 259.
Müslim, Mesâcîd, 110-111.
Müsned, 2/249; İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Azîm*, 7/175, 7/194.
Kıyâmet, 75/40.
Müsned, 8901.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 29/197.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/340.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/340.
İbn Hacer, *İsâbe*, 10671.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/340.
İbn Hacer, *İsâbe*, 10671.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/383.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/339.
Bakara, 2/174-175.
Ebû Dâvûd, İlim, 9; *İbn Mâce*, Mukaddime, 24.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/363, 3/330; İbn Hacer, *İsâbe*, 10671.
Hâkim, *Müstedrek*, 3/510.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/363.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500.
Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 9/361; İbn Hacer, *İsâbe*, 10671.
Buhârî Menâkîb, 25.
Buhârî, İlim, 33.
Dârimî, Savm, 41.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6500.

Abdullah b. Ömer (ra)

Hiz. Ömer'in Oğlu, Hadis İmamı, Ümmetin Müftüsü, Sünnet Aşığı,

İsmi: Abdullah b. Ömer b. Hattâb b. Nüfeyl b. Kab b. Lüey b. Gâlib

Annesi: Zeyneb bint Maz'ûn (Osman b. Maz'ûn'un kardeşı)

Anne-baba bir kardeşleri: Hiz. Hafsa, Abdurrahman

Eşleri: Ümmü Alkame, Safiye bint Ebû Ubeyd, İki carıye

Çocukları: Abdullah, Sâlim, Ubeydullah, Zeyd, Hamza, Bilâl, Vâkid, Ebû Bekir, Sevde, Âişe ve Hafsa

Vefatı: 73/692

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişı

Abdullah b. Ömer orta boylu, iri yapılı ve esmer tenlidir. Hac ve umre dışında sakalını fazla uzatmaz, saçlarını zaman zaman omuzlarına kadar uzatırdı. Abâdile diye meşhur olan dört Abdullah'tan biridir. Abdullah b. Ömer, en fazla hadis rivayet eden ve fetva veren âlim sahâbilerdendir. Hiz. Ömer'in oğlu olan Abdullah, Allah Resûlü'nün (sas) risalet ile görevlendirilmesinden üç yıl sonra dünyaya gelmiştir. Nesebi Ka'b b. Lüey'de Allah Resûlü ile birleşmektedir.^[156]

Abdullah b. Ömer, Hiz. Ömer Müslüman olduğunda henüz beş yaşlarındaydı. Anne ve babası, kendisinden yaşça büyük kardeşlerinin Müslüman olduğu bir ortamda büyüdü. Babasının Allah Resûlü'ne yakınlığından dolayı Allah Resûlü'nün çevresinde, onu dinleyip gözleyerek nebevî atmosfer içinde yetişti. Kaynaklar onun daha henüz buluşa ermeden küçük yaşta Müslüman olduğunu kaydeder.^[157]

Abdullah b. Ömer (ra) anlatıyor:

“Babam Ömer b. Hattâb Müslüman olunca, çevresindekilere:

– Mekkelilerden kim sözü en hızlı şekilde insanlara duyurur, diye sorunca

– Cemil b. Ma'mer, dediler. Bunun üzerine babam dışarı çıktı. Ne yapacağını gözlemek için ben de onunla birlikte dışarı çıktım. O sırada gördüğümü aklederek yaşta bir çocuktum. Babam Cemil'in yanına varınca:

– Ey Cemil! Biliyor musun ben Müslüman oldum! Muhammed'in dinine girdim, dedi. Cemil, daha babam sözünü bitirmeden elbisesini çeke çeke yanımdan ayrıldı. Babam onu takip etmeye ben de onun peşinden gitmeye başladım. Adam Kâbe'ye varınca:

– Ey Kureyşliler! Ömer dinden dönmüş, diye bağırmaya başladı. Babam:

– Yalan söylüyorsun, ben Müslüman oldum, diyerek Mekke halkına Allah Resûlü'ne iman ettiğini ilan etti.”^[158]

Nebevî ve Fârukî Terbiye

Öğrenmeye ve güzel ahlâkla bezenmeye hazır ve son derece kabiliyetli, zeki ve çok iyi bir gözlemci olan Abdullah b. Ömer, Allah Resûlü ve Hz. Ömer'in terbiyesi altında büyüdü. Her ikisi de onun eğitimiyle yakından ilgilendi.

Abdullah b. Ömer (ra) anlatıyor:

Bir gün Allah Resûlü benim omzumdan tutarak:

“Ey Abdullah! Dünyada bir garip yahut yolcu gibi ol! Kendini kabirdekilerden biri olarak say!

Ey Abdullah! Orada dinar ve dirhem yoktur. Orada iyilik ve kötülük vardır. İyiliğe karşılık iyilik vardır.” buyurdu.^[159]

Ablası Hz. Hafsa da onunla yakından ilgilenenlerdendi. Daha sonraki yıllarda Hz. Hafsa vasıtası ile rüyasını Allah Resûlü'ne anlattıran Abdullah b. Ömer'e, Peygamber Efendimiz *“Abdullah b. Ömer ne güzel insandır. Bir de gece namazı kılsa!”* buyurmuştu. O günden sonra gece namazını hiç terk etmemiş hatta eskisinden daha da fazla namaz kılarak çok az uyumuştur.^[160]

Babasının kendisine yaptığı uyarı ve ikazları ise şöyle anlatır:

“Allah Resûlü ile bir seferdeydik. Devem genç ve atik olduğundan dizginlemekte zorlandım ve Allah Resûlü'nün önüne geçtim. Beni gören babam hemen müdahale ederek:

– Ey Abdullah! Hiç kimse Allah'ın Resûlü'nün önüne geçmemelidir, diyerek beni ikaz etti.”^[161]

Nebevî terbiyeden yeterince nasibini aldığını gösteren bir hatırasını ise şöyle anlatır:

“Bir gün Allah Resûlü’nün yanına gitmişim. Bana içi lif dolu bir yastık uzattı. Ancak onun üzerine oturmadım. Yastık benimle Allah Resûlü’nün arasında öylece kaldı.”

Allah Resûlü (sas), sahâbilerine Mescid-i Nebevî’nin bir kapısını göstererek “*Bu kapıyı hanımlara bıraksanız!*” buyurmuştu. Allah Resûlü’nün emrini duyan Abdullah b. Ömer, vefat edinceye kadar bir daha o kapıdan Mescid-i Nebevî’ye girmedir. [\[162\]](#)

Hız. Ömer vefat edinceye kadar devam eden terbiye sürecini ise şöyle anlatır:

“Cevlan bölgesinin fethine katılmışım. Fetihten sonra ganimet mallarından kırk bin dirhemlik eşya satın aldım. Daha sonra Medine’ye döndüğümde aldığım eşyaları babama takdim ettim. Babam:

– Ey Abdullah b. Ömer! Beni de kendinle birlikte ateşe mi sürüklemek istiyorsun? Bunları bana mı veriyorsun, diye sorunca

– Evet, sahip olduğum her şeyi, dedim. Babam bunun üzerine:

– Ancak ben seninle hesaplaşacağım. Bir an için kendimi senin bu malları satın aldığın Cevlan’da düşünüyorum. O sırada insanlar sana dönmüş: ‘Bakın, şu Allah Resûlü’nün sahâbisi Abdullah değil mi? Mü’minlerin Emiri’nin oğlu, Allah’ın ailesine bu kadar ikramda bulunduğu kişi değil mi? Ganimet mallarını değerinden biraz daha fazlasına alması gerekirken o, fırsatçılık yaparak ucuza aldı.’ derken görüyorum. Bu parayı benden alman, savaşa katılan Kureyşlilerden kâr etmenden daha hayırlı olurdu, diyerek azarladıktan sonra eşim Safiye bint Ebû Ubeyd’in yanına giderek

– Ganimet mallarından evde ne varsa hepsini çıkarıp buraya getir, diyerek emir buyurdu. Eşim hepsi de hepsini babama teslim etti. Aradan yedi gün geçtikten sonra bana:

– Ey Abdullah b. Ömer! Ben bu alışverişten mesulüm. Bana tüccarları çağır, dedi. Onlardan kırk bin dirhemlik mal satın aldı, bana da seksen bin dirhem verdi. Sonra bana üç yüz yirmi dirhem daha vererek mallar ile birlikte Sa’d b. Ebî Vakkâs’a götürüp önceki savaşa katılanlara dağıttırmamı istedi ve:

– Aralarında ölen varsa ona düşen payı varislere verin, dedi.” [\[163\]](#)

Hicreti ve Suffe Ashâbı'na Katılması

Medine'ye hicrete izin verilince, 11 yaşlarında babası ile birlikte hicret etti.^[164] Öğrenmeyi aşk derecesine getiren Abdullah b. Ömer, Allah Resûlü'nden ve Suffe'den bir an olsun ayrılmazdı. Orada bulunamadığı zamanlarda gelir gelmez duymadıklarını arkadaşlarından sorup öğrenirdi.^[165]

Cihadı

Abdullah b. Ömer'i, ilk kez 12 yaşındayken Bedir Savaşı için hazırlanan orduya katılmıştı. Allah Resûlü (sas) orduyu kontrol ederken Abdullah b. Ömer ve o yaşlardaki çocukları küçük olduğu için Medine'ye geri göndermişti. Bu duruma çok üzülen Abdullah b. Ömer, o günkü üzüntüsünü şöyle anlatır:

“Bedir'e giderken Allah Resûlü'ne arz olunduk, beni küçük bulup geri gönderdi. Hayatımda o geceki gibi çok üzüлp ağladığımı hatırlamıyorum.”

Katıldığı ilk savaş Hendek Savaşı oldu. O sırada on beş yaşlarında olduğundan savaşa katılmasına izin verilmişti. Ardından Kureyzaoğulları Seferi'ne katıldı. Hudeybiye Barış Antlaşması'nda bulundu. Allah yolunda ölmek üzere İslâm peygamberine biat ederek Fetih suresinde müjdelenen Rıdvan Biatı ashâbı arasına dâhil oldu. Hayber fethine de katılan Abdullah b. Ömer, bu fethi “Hayber'i fethedinceye kadar hurmaya doymamıştık.” sözleriyle anlatır. Mekke'nin fethine, Huneyn ve bazı seriyyelere de katıldı.

Allah Resûlü (sas), Zeyd b. Hârise komutası altındaki Abdullah b. Ömer'in de katıldığı üç bin kişilik orduyu, Mûte'ye Rumlar üzerine göndermişti. İslâm ordusunun geldiğini haber alan Rumlar ise iki yüz bin kişilik bir ordu ile Müslümanların karşısına dikilmişlerdi. Müslümanlar savaşıp savaşmamak konusunda çok tereddüt ettiler. Savaş başladığında Zeyd b. Hârise ve ondan sonraki komutanlar peş peşe şehid oldular. İslâm ordusu düşman karşısında daha fazla tutunamayıp dağıldı. Birçok kişi savaş meydanından uzaklaşıp Medine'nin yolunu tuttu. Hâlid b. Velîd, komutayı ele alınca dağılan orduyu toplayarak Müslümanları askerî dehası ile düşman elinde yok olmaktan kurtardı.

Medine'ye yönelen Müslümanların arkada kalanların toparlandığından haberleri olmadı. Aralarında Abdullah b. Ömer'in

de bulunduğu bu grup asker Medine'ye gelince, Allah Resûlü (sas) ve yanındaki sahâbiler onları Medine'de karşıladılar. Çocuklar ise gelenlerin üzerine toprak saçarak:

– Ey kaçaklar! Allah yolundan kaçtınız, dediler. Allah Resûlü (sas) onlara müdahale etti ve:

– *Hayır, onlar kaçaklar değil dönüp dönüp savaşanlardır*, buyurdu. [\[166\]](#)

Abdullah b. Ömer o gün yaşadıklarını şöyle anlatır:

“Medine'ye yaklaştığımızda aramızda ne yapacağımızı ve savaştan kaçarak Allah'ın gazabını hak ettiğimizi konuştuk. Sonra da:

– Medine'ye girelim, hâlimizi Allah Resûlü'ne arz edelim. Bizim için tövbe ederse ne ala, etmezse geri döner tekrar savaşırız, diye anlaştık.

Sabah namazında Mescid-i Nebvî'ye geldik. Allah Resûlü (sas) namazdan sonra bizim için:

– Bunlar kim, diye sordu. Biz de:

– Kaçaklarız, dedik. Allah Resûlü (sas):

– *Hayır, siz kaçak değil döne döne savaşanlarsınız. Ben sizdenim. Ben Müslümanlardanım*, buyurdu. Duyduklarımıza çok sevindik, hemen Allah Resûlü'nün yanına giderek elini öptük.” [\[167\]](#)

Allah Resûlü'nün (sas) vefatından sonrada cepheden cepheye koşan Abdullah b. Ömer, Şam, Irak, Basra, Mısır ve Afrika fetihlerine katıldı. [\[168\]](#) Peygamberlik iddiasında bulunan Müseyleme'ye karşı yapılan Yemâme Savaşı'na da katılmış ve bu savaşta pek çok sahâbi şehid olmuştu. Onlardan biri de Abdullah b. Ömer'in amcası Zeyd b. Hattâb'tı. Irak fethinde, düşman safındaki valilerden biriyle düello yaparak onu öldürmüş ve üzerindeki zırh, kılıç gibi ganimetleri almıştı. Savaştan sonra kendisine teslim edilen ganimetleri alıp babasına götürdü. [\[169\]](#)

Hicretin 49. yılında Abdullah b. Abbâs, Abdullah b. Zübeyr ve Ebû Eyyûb el-Ensârî gibi sahâbilerle İstanbul Kuşatması'na katıldı. [\[170\]](#)

Vefatı

Uzun bir ömür süren Abdullah b. Ömer, hicretin 73. yılında 84 ve ya 85 yaşlarında iken şehid edildi. [\[171\]](#) Hemen her yıl hac için

Mekke'ye giden Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Zübeyr'in şehid edildiği yıl da Haccâc b. Yusuf ile hacca gitmişti. Onların birlikte hacca gittiğini haber alan Mervân b. Abdülmelik, Haccâc'a bir mektup yazarak:

– Abdullah b. Ömer'e muhalefet etme, diye bildirdi. Hac mevsiminde silah taşımak yasak olduğu hâlde Haccâc, korumasına yanında harbe adı verilen kısa bir mızrak bulundurmasını ve ucunu da zehirlemesini söylemişti. Arafat'ta izdiham olunca korumanın taşıdığı mızrak Abdullah b. Ömer'in ayağına düştü. Abdullah b. Ömer'in ayağını yaralayan mızrak zehirli olduğu için hastalanıp ölmesine neden oldu. Bazı tarihçiler bunun Haccâc tarafından kasıtlı yapıldığını söylemektedirler. Abdullah b. Ömer hasta iken Haccâc b. Yusuf ziyaretine gittiğinde ona:

– Nasılsın ey Ebû Abdurrahman? Sana bunu kimin yaptığını bilseydik onu cezalandırırdık. Kimin yaptığını biliyor musun, diye sorduğunda

– Evet, beni sen öldürdün. Harem bölgesinde silah taşımak yasak iken haremde silah taşımalarını emrettiğin kişi beni yaraladı, demişti. [\[172\]](#)

Abdullah b. Ömer hasta iken oğlu Sâlim'e:

– Ey oğlum! Eğer ölürsem beni Mekke'nin dışında bir yere defnedin. Muhacir olarak çıkarıldığım bir şehirde defnedilmek istemem, dedi. Oğlu babasının bu isteği karşısında:

– Yapabilirsek vasiyetini yerine getiririz, deyince kızdı ve:

– Beni dinle! Ben senden bir şey yapmanı istiyorum. Sen bana "Gücümüz yeterse." diyorsun, dedi. Oğlu:

– Haccâc bize tahakküm ederek cenazeni kendi kıldırmaya kalkışır, deyince oğlunun sözlerini doğru bularak sustu. Sâlim b. Abdullah der ki:

– Tahmin ettiğim gibi oldu. Babamın cenazesini Haccâc kıldırdı. Naaşını da Mekke'deki muhacir mezarlığına defnettirdi. [\[173\]](#)

İlmi

Hayatını ilme adayan, çocukluktan itibaren son nefesine kadar ilimle iştigal eden Abdullah b. Ömer, sahâbe efendilerimizin en büyük âlimlerindendir. O yalnızca Allah Resûlü'nden değil büyük sahâbilerin çoğundan hadis rivayet etmiştir.

Hadis İlimindeki Yeri

Abdullah b. Ömer'in ilminin okyanuslar kadar büyük olmasının nedeni ilim aşkının ve gayretinin yanı sıra, seferde ve hazarda sürekli Allah Resûlü, büyük sahâbiler ve Ehl-i Beyt ile birlikte olmasıdır. O babasından dolayı hep büyük sahâbilerle olma fırsatı yakaladığı gibi ablası Hz. Hafsa annemiz vasıtasıyla da Ehl-i Beyt'e yakın olma imkânı bulmuştur.

Bu özelliklerinden dolayı hadis ilminde Muksirûn olarak adlandırılan yedi kişiden biridir. Birçok sahâbi birer, onar ya da yüzer hadis rivayet ettiği hâlde bu yedi sahâbi binlerle ifade edilecek kadar çok hadis rivayet etmişlerdir. Ebû Hüreyre sonra ikinci sırada gelen Abdullah b. Ömer 2630 hadis rivayet etmiştir. Rivayet ettiği hadislerin 280'i Buhârî ve Müslim'de yer almıştır.^[174]

Abdullah b. Ömer'in hadis rivayetindeki en önemli özelliklerinden birisi hadisleri Allah Resûlü'nden duyduğu lafızlarla aynen rivayet etmeye son derece dikkat etmesi, kelimeleri benzerleri ile değiştirmekten sakınmasıdır. Diğer bir husus ise onun Nâfi ondan da İmam Mâlik kanalı ile nakledilen hadislerinin Buhârî gibi büyük hadis otoriteleri tarafından *Silsiletü'z-Zeheb* yani *Altın Silsile* olarak kabul edilmesidir.^[175]

İnsanlar ondan hadis rivayet etmek için çok istekli oldukları hâlde, o bu konuda oldukça titiz davranırdı. Şa'bî'nin onun için "Bir yıl Abdullah b. Ömer ile birlikte oldum, kimseye hadis rivayet ettiğini görmedim." demektedir.

İshâk b. Saîd ise: "Allah Resûlü'nden hadis rivayet etme konusunda Abdullah b. Ömer'den daha çok sakınanını görmedim." derdi. ^[176]

Kur'ân İlimindeki Yeri

Sabah akşam Suffe'de Kur'ân ve İslâmî ilimleri tahsil eden Abdullah b. Ömer, Kur'ân-ı Kerim'i yalnızca ezberlemekle kalmayıp onu hayata geçiriyor, bir ayeti anlayıp onunla amel etmeden bir başka ayeti ezberlemiyordu. Bunun için Bakara suresini tam dört yılda ezberlemişti.^[177]

Allah Resûlü'nün sağlığında Kur'ân'ı ezberleyen ve Allah Resûlü'ne okuyan birkaç sahâbiden birisidir. Kur'ân'ı huşu içinde manasını kavrayarak okur, çoğu zaman da hüzünlenererek ağlardı.

“Göklerde ve yerdekilerin hepsi Allah’ındır. İçinizdekileri açığa vursanız da gizleseniz de Allah ondan dolayı sizi hesaba çekecektir. Sonra dilediğini affeder, dilediğine azab eder. Allah her şeye kadirdir.”^[178] ayetlerini okuduğunda bir türlü gözyaşı dinmezdi.^[179]

Tefsir İlmindeki Yeri

Ashâb-ı Kirâm arasında Kur’ân-ı Kerim’i en fazla tefsir edenler Abdullah b. Abbâs, Abdullah b. Mes’ûd, Ubey b. Ka’b, dört halife ve onlardan da özellikle Hz. Ali’dir. Abdullah b. Ömer, Enes b. Mâlik, Ebû Hüreyre, Câbir b. Abdullah, Hz. Âişe gibi sahâbiler bazı Kur’ân ayetlerini tefsir etmişlerse de bu konuda onlardan gelen nakiller oldukça azdır.^[180]

Fıkıh İlmindeki Yeri

Özellikle emin olmadığı konularda fetva vermekten son derece sakınan Abdullah b. Ömer, buna rağmen sahâbe efendilerimizden **Fukahâu’s-Seb’a** diye meşhur olmuş en fazla fetva veren yedi kişinin biri arasında yer almıştır.

Fetva verirken önce Kur’ân’a sonra sünnete başvururdu. Orada hüküm bulamazsa özellikle babası gibi sahâbilerin önde gelenlerinin görüşlerine bakar, aralarında görüş birliği olan içtihadı kabul eder; eğer görüş birliği yoksa onlardan birini tercih ederdi. Konu hakkında yeterli bilgiye rastlamazsa problemi daha çok benzer konularla kıyas yaparak çözerdi. Hakkında kesin bir kanıtı sahip olmadığı konularda ise bütün ısrarlara rağmen açık yüreklilikle bilmediğini söylerdi.^[181]

Ukbe b. Müslim: “Otuz dört ay Abdullah b. Ömer’in yakınında bulundum. Bu sırada kendisine sorulan sorulara çoğunlukla ‘Bilmiyorum.’ dediğini gördüm. Bir seferinde ‘Bilmiyorum.’ dediği hâlde ısrarla cevap almak isteyen biri için bana dönerek:

– Biliyor musun bunlar ne istiyorlar? Sırtımızı cehenneme köprü yapmak istiyorlar, dedi.”^[182] sözleriyle sahâbinin fetva verme hususundaki tavrını anlatmıştır.

Muhammed Revvâs Kal’acî onun fetvalarını “Mevsû’atü fikhı Abdillâh b. Ömer” adıyla 750 sahifelik bir kitapta bir araya getirerek alfabetik olarak tasnif etmiştir. Bu kitabın önsözünde Abdullah b. Ömer’in fıkıh ve içtihadı ile ilgili metodundan genişçe bahseder.

Abdullah b. Ömer neredeyse her yıl hac yapar, özellikle Recep aylarında umre yapmayı ihmal etmezdi.^[183] Bundan dolayı da hac ile ilgili hükümleri çok iyi bilirdi. Hatta âlimler, hac ibadetine ait hükümleri en iyi Hz. Osman'ın ondan sonra da Abdullah b. Ömer'in bildiğini ifade ederler.^[184] Bundan dolayı hac ve umreye gittiğinde etrafı sürekli soru ve fetva soran insanlarla dolup taşardı.

Hz. Muâviye hac yaparken bir grup insana rastlamıştı. İnsanlar birinin etrafını çevirmiş, kimi "Tıraş olmadan önce şeytan taşladım." diyor, kimi "Şöyle, şöyle yaptım." diyor birçok insan hac ile ilgili bir problemini ona soruyordu. Hz. Muâviye, yanındakilere:

– Yüzünden değerli bir insan olduğu belli olan şu adam da kim, diye sordu. Yanındakiler:

– O Abdullah b. Ömer'dir, dediler. Hz. Muâviye:

– Sözleri âlim ve fakih birinin sözlerine benziyor. Vallahi şeref işte budur. Vallahi bu hem dünya ve hem ahiret şerefidir, dedi.^[185]

Herkes onu izler, o ne yapıyorsa insanlar da onu yapardı. Hatta bir hac mevsiminde saçları uzadığından dolayı rahatsız oldu. Merve'de iken saçlarını kestirdi. Onu gören insanlar, birbirlerine Abdullah b. Ömer'i göstererek tıraş olduğunu işaret etmeye başladılar.

İnsanların yaptığı bu hareketi yanlış anlayıp hac ibadetine bir parçası olduğunu zannetmemeleri için onlara seslenerek:

– Ey insanlar! Bu yaptığım sünnet değildir. Saçlarımın uzaması beni rahatsız ettiği için kestirdim, dedi.^[186]

Ahlâkı

Yumuşak huylu olmasına rağmen doğru bildiğini söylemekten asla çekinmeyen, soğukkanlı biriydi. Allah Resûlü'nün (sas) ahlâkı ile bezenmeye özel bir önem veren Abdullah b. Ömer, her yönden örnek bir şahsiyetti. Bunun içindir ki birçok sahâbi onun yaşantısını Allah Resûlü'ne benzetirdi.

Allah Sevgisi

Abdullah b. Ömer, gönül ehli ve hassas bir kalbe sahipti. Çokça ağlayan, ahu figan eden Allah dostuydu. Nâfi der ki: "Abdullah b. Ömer **'İman edenlerin Allah'ı anma ve inen Kur'ân ayetleri sebebiyle kalplerinin ürperme zamanı gelmedi mi?'**^[187] ayetini okuyarak ağlar, bir türlü gözyaşı dinmezdi."

Kasım Ebû Beze ise “Bir gün Abdullah b. Ömer Mutaffifîn suresini okuyordu. ‘**Yevme yekûmünnâsu li rabbi’l-âlemîn**’ ayetine gelince ağlamaya başladı. Ağlamaktan ayetin devamını okuyamadı.” diye anlatır.^[188]

Abdullah b. Ömer’in çok güzel bir devesi vardı. Satmak isteyince onu tanıyanlar devesini satmamasını tavsiye edince

– Doğru söylüyorsunuz ancak kalbimi meşgul etmeye başladı. Kalbimin Allah’tan başka bir şeyle meşgul olması da hoşuma gitmedi, dedi.^[189]

Ebû Mâsâ el-Eş’arî anlatıyor: “Bir gün Abdullah b. Ömer’in yanında namaz kıldım. Secdeye vardığında “Ey Allah’ım! Senin sevgini her şeyin sevgisinin üzerine çıkarmamı nasip et. Sna olan korkumu her tür korkunun önüne al.” diye dua etti. Sonra **‘Dedi ki: ‘Rabbim! Bana lütfettiğin nimetlere ant olsun ki günahkârlara arka çıkmayacağım.’**^[190] ayetini okudu. Müslüman olduğumdan beri onun yanında kıldığım namaz kadar feyizli bir namaz kılmamıştım. O namazımın günahlarıma kefaret olacağını umuyorum.”^[191]

Resûl ve Sünnet Aşığı

Abdullah b. Ömer Allah Resûlü’nü (sas) canından çok severdi. Onu andığı zaman gözlerinden yaş boşanırdı. Hac için Mekke’ye gittiğinde, Allah Resûlü’nün bulunduğu yerlere uğradıkça ona ait hatıraları anar, gözleri dolardı.^[192]

Ayağı ağrıdığını öğrenen yakınlarından biri:

– En sevdiğin kişiyi hatırlarsan ayağının ağrısı geçer, deyince

– Yâ Muhammed, diye bağırarak yere yıkıldı.^[193]

Peygamber sevgisi, emrine ve sünnetine uymaktaki aşkı ile taçlandı. Allah Resûlü’nü çok yakından tanıyan Abdullah b. Ömer, onun yolunu izlemeye aşk derecesinde bağlıydı.

Bir yolculuk sırasında bazen gidilen yol güzergâhını değiştirir, beraberindekiler niçin böyle yaptığını sorduklarında ise:

– Allah Resûlü’nün böyle yaptığını gördüğüm için böyle yaptım, derdi^[194]

Onun aşk derecesindeki sünnete bağlılığı hakkında Hz. Âişe “Abdullah b. Ömer’den daha fazla Allah Resûlü’nü takip edip ona uyan birini görmedim.” demektedir.^[195]

Nâfi ise: “Abdullah b. Ömer, adım adım onun sünnetini takip ederdi. Onun kıldığı bütün yerlerde namaz kılardı. Hatta Allah Resûlü (sas) bir ağacın yanına gitmişse Abdullah b. Ömer de o ağacın yanına gider, kurumaması için onu sulardı.^[196] Onun Allah Resûlü’ne tâbi olma gayretini görseydiniz ‘Bu delidir.’ derdiniz.”^[197] diye anlatırdı.

Abdullah b. Kays anlatıyor:

“Kubâ’da bulunduğum sırada Abdullah b. Ömer’le karşılaştım. Onun yürüyerek gittiğini görünce hemen devemden inerek yanına gittim ve ona:

– Ey amca! Şu deveye bin, dedim.

– Kardeşim! Bir deveye binmek isteseydim onu bulurdum. Ancak Allah Resûlü’nün şu mescide doğru yürüyüp gittiğini ve orada namaz kıldığını görmüştüm. Onun gibi oraya doğru yürüyerek gidip namaz kılmak hoşuma gider, dedi. Israrıma rağmen deveye binmedi.”^[198]

Bir grup insanla Mekke’ye doğru gidiyordu. Rahat bir yolculuk etmesi için bir merkebe binmişti. Başında ise sarığı vardı. Yolda bir bedevi ile karşılaştılar. Abdullah b. Ömer onu tanıdı. Selam verdi ve:

– Sen falan kişinin oğlu değil misin, diye sordu. Adam:

– Evet, benim, deyince Abdullah b. Ömer hemen merkepten inerek merkebinin ve sarığını ona verdi. Yanındakiler:

– Bunları niçin ona verdin? O bedavidir. Az bir şey de versen razı olurdu. Merkebe binip dinleniyor, sarığı ise başına sarıyordun, dediler.

– Allah Resûlü *‘iyiliklerin en güzeli, kişinin babasının dostuna iyilik yapmasıdır.’* buyurmuştu. Bunun babası Ömer b. Hattâb’ın dostuydu, dedi.^[199]

Nâfi’nin naklettiğine göre Abdullah b. Ömer bir seferden dönüp Medine’ye geldiğinde doğruca Ravza-i Mutahhara’ya gider, Allah Resûlü’nü ziyaret eder:

– Es-selâmu aleyküm yâ Resûlullah, yâ Ebû Bekir, yâ Ömer! der ve onlar için dua ederdi.^[200]

Cömertliği

Oldukça zengin olan Abdullah b. Ömer, bir o kadar da cömertti. Çok sevdiği, hoşlandığı bir şeyi kesinlikle elinde tutmazdı. Allah’ın

kitabında: “**Sevdiklerinizden infak etmedikçe asla iyiliğe ulaşamazsınız.**”^[201] buyurmaktadır deyip sevdiklerini infak ederdi.

Âzatlı kölesi Nâfi anlatıyor:

“Abdullah b. Ömer hasta olduğu bir sırada canı üzüm istemişti. Çarşıya gidip bir dirheme bir salkım üzüm alıp götürdüm. Ben eve girdikten hemen sonra kapıya bir dilenci geldi. Bir şeyler isteyince bana:

– Getirdiğin üzümü ona ver, dedi. Ben de:

– Hepsini mi? Bari biraz tatsaydın, dedim.

– Hepsini ver, dedi. Üzümü dilenciye vererek tekrar çarşıya gittim. Yeni bir salkım üzüm aldım. Onu da tatmadan aynı şekilde fakire verdi. Bu üçüncü kez tekrarlanınca ben fakire çıkıştım. Fakir bir daha gelmeyince aldığım üzümü yedi.”^[202]

Câfer b. Kârî anlatıyor:

“Abdullah b. Ömer’e bir süre hizmet ettim. Zaman zaman onunla sefere çıkardık. Yemek için bir suyun başına indiğimizde mutlaka çevredekileri yemeğe çağırır, onlarla birlikte yemek yerd. Yetimlere karşı çok hassastı. Sofrasından yetimi hiç eksik etmezdi.

Bir gün yemek yiyeceği zaman bir yetimi çağırttı. Ancak onu bulamadılar. Tatlıyı çok sever, yemekten sonra tatlandırılmış sevik^[203] içerdi. Yemekten sonra onu içeceği zaman çağırdığı yetim geldi. Yemek kalmamıştı. Abdullah b. Ömer elindeki içeceği ona uzatarak:

– Bunu iç. Seni çağırıp da boş çevirdiğim için aldatıldığını sanma, dedi.”^[204]

Meymûn b. Mihrân anlatıyor:

“Bir gün Abdullah b. Ömer’e bir mecliste otururken 22.000 dinar gönderildi. O bu paranın hepsini hemen orada dağıttı. Onun yaşamı boyunca bin köle azât ettiği bildirilir.”^[205]

Zühdü

Sade bir yaşantısı olan Abdullah b. Ömer gösteriş ve lüksten uzak dururdu. Onun yegâne hedefi ve arzusu her zaman Allah’ın rızasını kazanmak olmuş, hiçbir zaman dünyaya meyletmemiş ve ona aldanmamıştır. Her zaman fazla yemek, şehvet, gösteriş, mal, makam ve mevkii arzusuna dur demesini bilmiştir.

Dostlarından biri Irak'tan gelince Abdullah b. Ömer'i ziyaret etti. Sohbet esnasında ona bir hediye getirdiğini söyledi. Ne olduğunu sorunca arkadaşı:

– El değirmeni, dedi. O ise şaşkın bir şekilde onunla ne yapacağını sordu.

– Yiyeceklerini öğütür, daha iyi hazmedersin, deyince

– Ben onu ne yapayım. Kırk yıldır doyasıya yemek yemedim, dedi.

Eti sevdiği halde, bazen bir ay et yemediği olurdu. Eti genelde misafir gelince ya da Ramazan'da yedi. Bir keresinde konu açılınca:

– Müslüman olduğumdan beri doyasıya yemedim, dedi. [\[206\]](#)

Abdullah b. Ömer'i eski elbiselerle görün bir arkadaşı:

– Ey Abdurrahman'ın babası! Gidip sana Horasan kumaşından güzel bir elbise aldım. Onu giy de sana baktığımda gözlerim aydın olsun. Baksana üzerindeki elbiseler çok eskimiş, dedi. Ondan elbiseyi göstermesini istedi. Elbiseye bakınca ipek olup olmadığını sordu. Arkadaşı pamuk olduğunu söylese de

– Bunu giyince, kendini beğenmiş kibirli kişilerden olmaktan korkarım. Allah da övünen kibirli kişileri sevmez, diyerek elbiseyi giymedi. [\[207\]](#)

Amr b. Âs'ın oğlu Muâviye onun siyasi istikbalde gözü olup olmadığını öğrenmek için bazı tekliflerde bulunmuştu. Böyle bir niyetinin olmadığını öğrenince ona ve çocuklarına araziler ve mal bağışlamak istedi. O bunları reddederek:

– Yazıklar olsun sana! Yanımdan çık git, bir daha da gelme. Dinimi dirhem ve dinarlarınızla satın alamazsınız. Dünyadan elim tertemiz ve apak olarak çıkmak isterim, dedi. [\[208\]](#)

Onun mevkii ve makamda da gözü yoktu. Pek çok kez halifelik teklif edilmesine rağmen bunu kabul etmemişti. Hz. Osman'ın kadılık teklifini ise özür dileyerek reddetti.

Hiz. Osman ona:

– İnsanlar arasında hükmet, dediğinde

– Ben iki kişi arasında hüküm veremem, dedi. Hiz. Osman:

– Bana karşı mı geliyorsun, diye sorunca

– Hayır, ancak duyduğuma göre hüküm vermek üçe ayrılır:

Bir adam, konuyu bilmeden hükmederse bu yüzden cehenneme gider.

Bir kişi arzularına göre hükmederse cehenneme gider.

Biri bunların dışında hükmeder ve isabet ederse sevap ve günah almaz, dedi. Hz. Osman:

- Senin baban da kadılık yapardı, deyince:
- Evet, ancak o bir sorunla karşılaştığında Allah Resûlü’ne, Allah Resûlü de bilemezse Cebrâil’e sorar ve doğru cevabı alırdı, dedi. Sonra Hz. Osman’ın ısrarını engellemek için:

– Allah Resûlü’nün *“Biri Allah’a sığındı mı gerçekten sığınılacak yere sığınmıştır.”* buyurduğunu işittim. Beni görevlendirmen konusunda Allah’a sığınırım, deyince Hz. Osman onun ileri sürdüğü gerekçeleri anlayışla karşıladı. Fakat o bundan kimseye bahsetmemesini istedi. [\[209\]](#)

Hz. Ali, onu Şam’a vali olarak göndermek istedi. Ancak o bu teklifi kabul etmemek için gece Mekke’ye kaçtı.

Verâsı

Verâ, harama düşme korkusundan dolayı şüpheli şeylerden kaçınmak olarak tarif edilir. Onu yakından tanıyan tabîinden muhaddis ve fıkıh âlimi olan Tâvûs b. Keysân, “Abdullah b. Ömer’den daha fazla verâ sahibi olan birini görmedim.” derdi. [\[210\]](#)

Abdullah b. Ömer’in bir kölesi vardı. Onu hürriyetine kavuşturmak için belli bir ücretle anlaştı. Köle kazancından artırdığı parayı Abdullah b. Ömer’e getirerek borcundan düşüyordu. Abdullah b. Ömer ona bu parayı nereden kazandığını sorunca kölesi:

- Biraz çalışıyor biraz da dileniyorum, deyince
- İnsanların en kirli parasını bize mi yedirmek istiyorsun? Allah için hürsün, getirdiklerin de sana olsun, dedi. [\[211\]](#)

Tevazuu

Okyanus misali ilmine rağmen sorulan soruya “Bilmiyorum.” diyecek kadar mütevazı olan Abdullah b. Ömer’e bir adam:

- Ey insanların en hayırlısının oğlu! diye hitap edince
- Ben ne insanların en hayırlısı ne de en hayırlısının oğluyum. Ancak Allah’tan korkan, onun lütfundan ümit eden bir kulum. Allah ölünceye kadar ayaklarımızı kaydırmayın, dedi.

Herhangi bir işi olmadığı hâlde sırf halkın arasına girmek, onlarla selamlaşmak için zaman zaman çarşıya gider, insanların hâl ve hatırlarını sorardı.

Kötü söz söylemez ve kimseye lanet etmezdi. Hatta bir gün çok kızdığı hizmetlisine lanet etmek için ağzından çıkan sözü tamamlamadan kendini tuttu ve:

– Bu kelimeyi söylemek istemiyorum, dedi.

Bir meseleden dolayı kendine kötü söz söyleyen adama cevap vermeyen Abdullah b. Ömer, onunla muhatap olmayıp evine yönelmişti. Ancak adam sözlerine ısrarla devam etti. Evinin önüne geldiğinde adama dönerek sadece:

– Ben ve kardeşim, insanlara sövmeyiz, dedi. [\[212\]](#)

Tabiîn müfessirlerinden Mücâhid, Abdullah b. Ömer’e hizmet etmek için onunla birlikte olduğunu, ancak onun kendisine yaptığı hizmetten daha fazla hizmet ettiğini söyler.”[\[213\]](#)

Mekke’ye gittiğinde Abdullah b. Hâlid’in ailesinin evinde misafir oldu. Üç gün kaldıktan sonra çarşıya çıkarak ihtiyacı olan şeyleri aldı. Hizmetine bakan Nâfi’ye ise:

– Ey Nâfi, bizim paramızla bizim için bir şeyler al, diye talimat verdi. [\[214\]](#)

Urve b. Zübeyr (ra) anlatıyor:

“Abdullah b. Ömer ile birlikte tavaf yaparken ondan kızını istedim. Ancak bana cevap vermedi. Kendi kendime:

– Eğer rızası olsaydı bana cevap verirdi, dedim. Abdullah b. Ömer Medine’ye gidince ben de peşinden gittim. Mescid-i Nebvî’ye gittiğinde yanına gittim. Selam verip oturdum. Bana ‘Merhaba.’ dedikten sonra ne zaman geldiğimi sordu. Ben de yeni geldiğimi söyleyince

– Tavaf yaparken Sevde’ye talip oldun. O sırada Allah’ı gözümüzün önüne getirmiş, tefekkür ediyorduk. Sen başka bir ortamda da bu talebini söyleyebilirdin, dedi. Ben:

– Böyle takdir edilmiş, dedim.

– Şimdi ne düşünüyorsun, diye sorunca:

– Düşüncem aynen devam ediyor, dedim.

– Vallahi! Allah’ın huzuruna münafık alametinin üçte birini taşıyarak gitmek istemem, diyerek oğulları Sâlim ve Abdullah’ı yanına çağırarak onlardan nikâhı organize etmelerini istedi ve kızını benimle evlendirdi.”[\[215\]](#)

Cebele b. Sehm anlatıyor:

“Abdullah b. Ömer bir gömlek satın almıştı. Gömlek hoşuna gitmediği için değiştirmek istiyordu. Ancak gömleğe sakalına sürdüğü kokudan damlayınca onu geri vermekten vazgeçti.”^[216]

İbadeti

Allah ve Resûlü'nün sevgisi ile dolu olan Abdullah b. Ömer, ibadet yapmaktan zevk alırdı. Allah Resûlü'nün (sas) tavsiyesine uyarak teheccüd namazını hiç kaçırmaz, gece çok az uyurdu. Cemaatle namaz konusunda da oldukça hassastı. Sefere çıktığı zamanlar dışında neredeyse her gün oruç tutardı. Her yıl hac ve umre yapardı. Çokça dua eder, iyiliği emrederek kötülükten sakındırırdı.

Abdullah b. Ömer'in namaz vakti gelince büyük bir huşu içerisine girdiği, namaza giderken ise karıncadan bile daha ağır yürüdüğü nakledilmiştir.

Nâfi'ye “Abdullah b. Ömer evinde ne yapardı?” diye sorduklarında “Her namaz için yeniden abdest alırdı. Kur'ân sürekli önünde dururdu.” dedi.

Bir başka sefer ise “Yatsı namazını cemaat ile kılamadığı zaman, gecenin kalanını ibadetle geçirirdi.” dedi.^[217]

İyiliği Emretmesi

Yanlış yaptıklarını gördüğünde yöneticileri uyarmaktan sakınmadığı gibi çocukları yanlış bir şey yaptıklarında onları da uygun bir şekilde ikaz ederdi. Oğlu Abdullah anlatıyor:

“Henüz küçükken babamın tahiyatta ayaklarını serbest bıraktığını gördüm. Ben de onun gibi yaptım. Babam beni görünce:

– Namazın sünnetlerinden biri sağ ayağını dikmek, sol ayağını yatırmaktır, dedi.

– Ama sen de benim gibi yapıyorsun, diyerek itiraz edince

– Yaşlılıktan ayaklarım beni taşıyor, dedi.^[218]

Ailesinden birinin elbisesinin etekleri yırtılmıştı. Abdullah b. Ömer'e:

– Elbisemin etekleri yırtıldı, diyerek ondan yeni bir elbise istedi.

– Eteklerini toplayarak giy, dedi. Genç bu cevaptan hoşlanmayınca:

– Allah'tan kork! Allah'ın dışını içine çevirdiği kimselerden olma, diyerek^[219] onu dış görünümün zamanla kalbine tesir etmemesi konusunda uyardı.

Duası

Allah Resûlü'nün (sas) ifade buyurduğu gibi duayı ibadetin özü sayar, onu hiçbir zaman ihmal etmezdi. Bir meclise gittiğinde mutlaka orada bulunanlara dua ederdi. Ömrünün sonuna kadar her vesile ile Allah'tan affını istedi. Bir gün Abdullah b. Ömer Mus'ab, Urve ve Abdullah b. Zübeyr ile oturuyorlardı. Birbirlerine:

- Haydi, Allah'tan bir şey dileyin, dediler. Abdullah b. Zübeyr:
 - Ben halife olmak istiyorum, dedi. Urve b. Zübeyr:
 - Ben insanlara ilim sunan biri olmak istiyorum, dedi. Mus'ab b. Zübeyr ise:
 - Ben Irak valisi olmak, Âişe bint Talha ile Sekine bint Hüseyin ile evlenmek istiyorum, dedi. Abdullah b. Ömer ise:
 - Ben Allah'tan yapmış olduğum hataları bağışlamasını istiyorum, dedi. Hizmetine bakan Nâfi diğerlerinin istediklerini elde ettiklerini, Abdullah b. Ömer'in ise affedilmiş olacağını umduğunu söylemiştir.
- [220]

Kerameti

Vehb b. Aban anlatır:

“Bir seferde Abdullah b. Ömer ile birlikteydik. Çölde ilerlerken önümüze bir aslan çıktı. İnsanlar oldukları yerde kaldılar. Korkudan ilerleyemediler. Abdullah b. Ömer ayakkabılarını giyerek bineğinden indi. Yavaşça aslanın yanına gitti. Onun yelesini ve başını okşadı. Sonra kulağına eğilerek:

– Yolumuzdan çekilir misin, dedi. Aslan hemen yolumuzdan çekilerek orayı terk etti. Abdullah b. Ömer bizim şaşkın şaşkın baktığımızı görünce.

“Allah Resûlü ‘Âdemoğlu Allah'tan başkasından korkmazsa Allah ona başkasını musallat etmez.’ buyurdu.” dedi. [221]

Cennetle Müjdelenmesi

Abdullah b. Ömer anlatıyor:

“Bir gün Allah Resûlü ile birlikte, bir hurma bahçesinin duvarının yanında duruyordum. Hz. Ebû Bekir bulunduğumuz yere gelerek Allah Resûlü'nün yanına girmek için izin istedi. Allah Resûlü:

– *Onu cennetle müjdeleyin ve müsaade edin gelsin*, buyurdu. Sonra Hz. Ömer geldi. İzin isteyince Allah Resûlü onun için de:

– *Onu cennetle müjdeleyin ve müsaade edin gelsin*, buyurdu. Sonra Hz. Osman geldi. İzin isteyince onun için de:

– *Onu başına gelecek musibetle ve cennetle müjdeleyin, müsaade edin gelsin*, buyurdu. Hz. Osman sevinç ve hüzün gözyaşları ile içeri girdi. Ben:

– Ben yâ Resûlullah, dedim.

– *Sen de babanla birlikte olacaksın*, buyurdu.^[222]

Siyasi Duruşu

Henüz çocuk denecek yaşta Allah Resûlü'nün (sas) sohbet halkasına katılan Abdullah b. Ömer, o yaşlardan itibaren olgunlaşmaya başlamıştı. Yine bir gün huzurda bulunurken Allah Resûlü çevresindekilere:

– *Mü'min misali gibi, Rabbinin izni ile devamlı meyve veren, yaprakları dökülmeyen bir ağaç vardır. Bu hangi ağaçtır*, diye sordu.

Abdullah b. Ömer der ki: “Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in bulunduğu bir meclisti. İnsanların aklına çöl ağaçları geldi. Ben ise onun hurma ağacı olduğunu düşündüm. Oradakiler cevap vermeyince Allah Resûlü:

– *O hurma ağacıdır*, dedi. Ben utandığımdan cevap verememiştim. Daha sonra durumu babama anlatınca:

– Bildiğin cevabı söylemen benim için şöyle şöyle olmasından daha iyiydi, dedi. Babama:

– Senin ve Hz. Ebû Bekir'in konuşmadığı bir yerde benim konuşmam hoş olmaz diye düşündüm, dedim.”^[223]

Allah Resûlü (sas) vefat edince yeni Müslüman olan kabilelerin birçoğu dinden döndü. Bazıları ise zekât vermeyi reddettiler. İslam dünyasında büyük bir fitne ateşi yanmıştı. Hz. Ebû Bekir, muhacir ve ensarın ileri gelenlerini toplayarak durumu görüşmek üzere bir şûra kurdu. Daha yirmi bir yaşında olmasına ve babasının da şûrada bulunmasına rağmen Abdullah b. Ömer de bu şûrada yer aldı.

Otuz dört yaşlarında babası Hz. Ömer haince yaralandığında, büyük sahâbilerin birçoğu hayatta iken halifelik için onun ismi geçmeye başladı. Sahâbilerden biri Hz. Ömer'e:

– Abdullah b. Ömer'i halife olarak işaret etsen, deyince Hz. Ömer onun teklifini

– Eğer halifelik hayırlı bir Şey ise onu elde ettik. Eğer Şer ise bizim sıramız geçti, sözleriyle reddetti.

Hilafet için altı kişilik bir Ő ra heyeti seçildi. Altı kişi istişare edip aralarından birini halife olarak seçeceklerdi. Abdullah b. Ömer ise bu heyete gözlemci, müŐavir olarak katıldı. [224]

Hicretin 35. yılında asiler Hz. Osman'ı evinde kuşatma altına aldıklarında Abdullah b. Ömer onlara rağmen Halife'nin yanına giderek onunla görüşü. Hz. Osman'a:

– Ey Mü'minlerin Emiri! Sen Allah Resûlü'ne arkadaşlık ettin, onu dinleyip itaat ettin. Sonra Hz. Ebû Bekir'e arkadaşlık ettin, onu da dinleyip itaat ettin. Daha sonra Hz. Ömer'e arkadaşlık ettin, onu da dinleyip itaat ettin. Babalık ve hilafetin hakkını g zettin. Emirlerine amadeyim, istediğini emret, dedi. Hz. Osman:

– Allah sizi iki misli hayırla m k fatlandırırsın ey  mer ailesi! Benim için kan dökmeye gerek yok, dedi. İstişare sırasında Hz. Osman:

– Baksana Şunlara! Hilafetine son vermezsen seni öldürürüz diyorlar, deyince

– Sen dünyada ebedi mi kalacaksın! Seni öldürmekten başka bir Şey yapabilirler mi, diye sordu. Hz. Osman hayır, dediğinde bu kez

– Cennet ya da cehennemın sahibi onlar mı, diye sordu. Hz. Osman yine:

– Hayır, deyince

– O zaman asla hilafeti terk etme. Yoksa senden sonra insanlar kızıdıkları bütün halifeleri öldürmeyi ya da halifelikten ayırmayı âdet hâline getirirler, dedi. [225]

Hz. Osman'ı Şehid edenler Hz. Ali, Talha b. Ubeydullah, Zübeyr b. Avvâm, Sa'd b. Eb  Vakkâs'a:

– Elini uzat sana biat edelim, dediler. Ancak onlar asilerin tekliflerini reddetti. Bu kez asiler Abdullah b. Ömer'in yanına giderek:

– Sen insanların seyyidi ve seyyidinin oğlusun. İnsanlar seni seviyorlar. Elini uzat sana biat edelim, dediler. Abdullah b. Ömer de onların tekliflerini reddedince:

– O zaman seni yatağında öldürürüz ya da buradan çıkarırız, diye tehdit ettiler. Ancak o bu tehditlere aldırmadı. [226]

Hz. Ali ve Hz. Muâviye arasında geçen olaylardan uzak durdu. Hatta her iki tarafa da silah satılmaması için fetva verdi. Hz. Osman Şehid edilince Hz. Ali ona:

– Ey Abdullah b. Ömer, Şam halkı sana itaat eder. Seni Şam’a vali yaptım. Haydi, oraya git, dediğinde:

– Beni affet, bu görevi bana verme, dediyse de Hz. Ali ısrar etti. Abdullah b. Ömer, Hz. Hafsa’ya giderek ondan yardım istedi. Ablası yardımcı olmaktan çekinince gizlice Medine’yi terk ederek Mekke’ye gitti. Bazıları Hz. Ali’ye gelerek onun Şam’a gittiğini söylediler. Hz. Ali hemen etrafa adamlar salarak onu arattı. Adamlarından bir kaçı onu yolda yakalayınca Hz. Hafsa araya girip Hz. Ali’ye onun Şam’a değil de Mekke’ye gittiğini söyleyince serbest bıraktılar.^[227]

“Haydi, namaza! deyin size icabet edeyim. Haydi, kurtuluşa! deyin size icabet edeyim. Ancak, haydi Müslüman kardeşini öldürüp malını al! demeyin. Size icabet etmem.” diyen Abdullah b. Ömer, Hâricîlere de Haşviyye’ye de selam verirdi. Her zaman Müslümanların arasını bulup onları birleştirmeye çalıştı. Fitneye sebep olacak hareketlerden hep uzak durdu.^[228]

Hicretin 37. yılında Abdullah b. Zübeyr, Abdurrahman b. Hâris, Abdurrahman b. Abdiyağus, Ebû Cehm b. Huzeyfe ve Muğîre b. Şu’be’nin bulunduğu bir heyette anlaşmazlıklar için hakemlik yaptı. Bundan sonra Amr b. Âs tarafından halifelik teklif edildi. Ancak o bunu kabul etmedi.

Hicretin 56. yılında Hz. Muâviye oğlu Yezîd’e biat edilmesini isteyince Abdullah b. Ömer, Abdurrahman b. Ebû Bekir, Hz. Hüseyin, Abdullah b. Zübeyr, Abdullah b. Abbâs gibi sahâbiler ona biat etmediler. Hz. Muâviye bunun için Mekke’ye geldi, onlarla konuştu ancak ikna edemedi. Hz. Muâviye halkı ikna ederek onlardan oğlu için biat aldı. Onlar ise bu süreçte halkı etkilemeyip tarafsız kaldılar.

Iraklılar Hz. Hüseyin’i çağırdıklarında o Irak’a gitmedi. İsrar edip ona biat edince çağrılarını kabul etti. Abdullah b. Ömer, Hz. Hüseyin’in Irak’a gideceğini duyunca yanına giderek:

– Nereye gidiyorsun, diye sordu. Hz. Hüseyin:
– Irak’a. İşte şunlar mektupları ve biatleri, dediğinde
– Ancak yanlarına gittiğinde vazgeçerler, sözleriyle onu ikaz etti. Hz. Hüseyin bunun hayırlı bir görev olduğunu ifade ederek gitmekte kararlı olduğunu bildirdi. Abdullah b. Ömer, Hz. Hüseyin’in boynuna sarılarak ağladı ve:

– Seni katillerinin elinden Allah’a emanet ediyorum, dedi. Sonra da ardından:

– Ömrüme yemin ederim ki babası ve kardeşine baksaydı ibret alırdı, dedi.^[229]

Yezîd ölünce Mervân b. Hakem Abdullah b. Ömer’e giderek:

– Uzat elini biat edelim, dediyse de o:

– Benim yüzümden tek bir kimsenin bile ölmesini istemem, diyerek teklifini kabul etmedi.^[230]

Abdullah b. Zübeyr ile Mervân b. Hakem arasında cereyan eden olaylardan uzak durdu. Taraflara savaşmamaları için öğüt verdi. Ancak onu dinlemediler. Abdullah b. Zübeyr’in taraftarlarından biri ona gelerek:

– İnsanların ne yaptığını görmüyor musun? Sen Allah Resûlü’nün sahâbisi, Hz. Ömer’in oğlusun. Zalimlere karşı çıkmaya engel olan nedir? Allah **“Fitne kalmayıncaya kadar savaşın.”**^[231] buyurmuyor mu, diye çıkıştı.

Abdullah b. Ömer:

– Biz fitne çıkmayıncaya, din yalnız Allah için oluncaya kadar savaştık. Hâlbuki siz fitne çıkarmak, dinin Allah’tan başkasının olması için savaşıyorsunuz, diye cevap verdi.

Abdullah b. Zübeyr’i Emevîler ile savaşmaktan vazgeçirmek için çok çalıştı. Ancak başarılı olmadı. Abdullah b. Zübeyr öldürüldükten sonra asılınca yanına giderek gözyaşı döktü.^[232]

Hakkı Savunması

Mekke’nin fethinden sonra Hâlid b. Velîd’in komutasındaki 350 kişilik bir ordu, hicretin sekizinci yılı şevval ayının başlarında Cezîmeoğulları’nın üzerine gönderilmişti. Cezîmeoğulları “Biz Müslüman olduk.” diyerek gelenleri uyardı. Ancak Hâlid b. Velîd onları esir aldı. Daha sonra askerlerine esirlerini öldürmelerini emretti.^[233]

Muhacir ve ensardan olan sahâbiler buna şiddetle karşı çıktılar. Özellikle Abdullah b. Ömer ve Ebû Huzeyfe’nin mevlası Sâlim onu bu fikrinden vazgeçirmek için çok mücadele etti. Muhacir ve ensar Hâlid b. Velîd’i ikna edemeyince ellerindeki esirleri ona rağmen serbest bıraktılar. Ordu Mekke’ye geri dönünce Allah Resûlü (sas) onları öğrendi ve ellerini semaya kaldırarak *“Allah’ım! Hâlid b. Velîd’in yaptığından sana sığınırım.”* diye dua ettikten sonra:

– Ona kimse karşı çıkmadı mı, diye sordu. Orada bulunan Cezîmeli biri:

– Evet, orta boylu beyaz tenli biri ona karşı çıktı. Bir de uzun boylu zayıf biri onunla sert bir şekilde tartıştı, dedi. Adamı dinleyen Hz. Ömer:

– Birincisi oğlum Abdullah b. Ömer, diğeri ise Ebû Huzeyfe'nin mevlası Sâlim'dir, dedi. [234]

Abdullah b. Zübeyr'in asılmasından sonra bile cesaretini kaybetmeyen Abdullah b. Ömer, gerektiğinde Mekke valisi olan Haccâc b. Yusuf'a da aynı cesaretle karşı çıkardı.

Bir gün Haccâc b. Yusuf hutbe okurken Abdullah b. Zübeyr için:

– O Allah'ın kitabını tahrif etti, dedi. Bu sözü duyan Abdullah b. Ömer hemen ayağa kalkarak:

– Yalan söylüyorsun! Yalan söylüyorsun! Ne Abdullah b. Zübeyr'in ne de senin Allah'ın kelamını tahrif etmeye gücünüz yetmez, deyince Haccâc kendisine müdahale edilmesine kızarak onu tehdit etti ve:

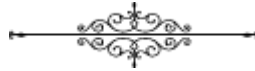
– Sus, sen bunamış, aklını kaybetmişsin. Belki de şu yaşlının yakında boynu vurulur. Bakî Kabristanı'nın çocukları onu ziyaret ederler, dedi. [235]

Bazı tarihçiler, bu karşı çıkışlarından dolayı Haccâc'ın Abdullah b. Ömer'i kaza süsü vererek öldürttüğünü söylerler.

Abdullah b. Ömer her zaman zalimlerin karşısına çıkmaz bazen de Allah Resûlü'nün aşağıdaki hadisini hatırlayarak zalimleri uyarmaktan geri durur ancak bir başka yerde hakikat fidanları yetiştirmeye devam ederdi.

Allah Resûlü (sas) *“Mü'minin nefsinin zelil etmesi doğru değildir.”* buyurdu. Orada bulunanlardan biri:

– Yâ Resûlullah! Kişi kendini nasıl zelil eder, diye sorduğunda *“Gücünün yetmeyeceği bir belaya kendini maruz bırakarak.”* buyurdu. [236]

İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/187; İbn Hacer, *İsâbe*, 4836.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3080.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3080.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3080; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 204.

Buhârî, *Teheccüd*, 3, 5-6.
Muhyiddin Müstevî, *Abdullah b. Ömer*, 66.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3314.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 110-111.
İbn Hacer, *İsâbe*, 4836.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/7.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3314.
İbn Kesîr, *Sîretü'n-Nebevî*, 2/135.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3314.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/170.
İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 8/32.
İbn Hacer, *İsâbe*, 4836.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/186.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/187-188.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3314.
Muhyiddin Müstevî, *Abdullah b. Ömer*, 140; Sehâvî, *Fethu'l-Muğîs*, 1/20-21.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/145.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/164.
Bakara, 2/284.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/305.
Muhammed Hüseyin, *et-Tefsir ve'l-Müfessirûn*, 1/63.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 205.
Kandehlevî, *Hayâtu's-Sahâbe*, 3/721; Kal'acî, *Fıkhı Abdullah b. Ömer*, 33-39.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/162.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/169.
Ahmed Halîl Cum'a, *Ulamâu's-Sahâbe*, 82.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/155.
Hadîd, 57/16.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/305.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 208.
Kasas, 28/17.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 1/168.
İbn Hacer, *İsâbe*, 4836.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/168.
Müsned, 2/40.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/145.
Kandehlevî, *Hayatu's Sahâbe*, 2/655.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/310.
Müsned, 2/119.
Müslim, Bir ve Sila, 11-12; *Ebû Dâvûd*, Bir, 120.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/156.
Âl-i İmrân 3/92.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/297; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 205-207.
Sevik: Buğday, hurma ve şekerden yapılan bir içecek.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/299-302
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 206
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/300-299.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/302.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/164.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/146.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3314.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/301.
İbn Hacer, *İsâbe*, 4336.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 207.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/164; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 209.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3314.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/173.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3314.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/155.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 208.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/309.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3314.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/312.
Buhârî, Edeb, 89.
İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Târih*, 3/65-66.
Ebû Bekir ibnü'l-Arabî, *el-Avâsım mine'l-Kavâsım*, 130.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/293.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3314.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3314.
Suyûtî, *Târihi Hulefâ*, 206.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/169.

Enfâl, 8/39.
İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 8/436.
Vâkidî, *Megâzî*, 3/875-885.
İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/429-430.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3314.
Tirmizî, Fiten, 67; *İbn Mâce*, Fiten, 21.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3080.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/187; İbn Hacer, *İsâbe*, 4836.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3080; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 204.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3080.
Muhyiddin Müstevî, *Abdullah b. Ömer*, 66.
Buhârî, *Teheccüd*, 3, 5-6.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3314.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/305.
Bakara, 2/284.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 205.
Muhammed Hüseyin, *et-Tefsir ve'l-Müfessirûn*, 1/63.
Muhyiddin Müstevî, *Abdullah b. Ömer*, 140; Sehâvî, *Fethu'l-Muğîs*, 1/20-21.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3314.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/164.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/145.
Kandehlevî, *Hayâtu's-Sahâbe*, 3/721; Kal'acî, *Fıkhı Abdullah b. Ömer*, 33-39.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/169.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/162.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3314.
İbn Kesîr, *Sîretü'n-Nebevî*, 2/135.
İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 8/32.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/170.
İbn Hacer, *İsâbe*, 4836.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 110-111.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3314.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/7.
İbn Hacer, *İsâbe*, 4836.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/187-188.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/186.

Kasas, 28/17.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 208.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 1/168.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/155.
Ahmed Halîl Cum'a, *Ulamâu's-Sahâbe*, 82.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/305.
Hadîd, 57/16.
İbn Hacer, *İsâbe*, 4836.
Müsned, 2/119.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/310.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/156.
Müslim, Bir ve Sila, 11-12; *Ebû Dâvûd*, Bir, 120.
Müsned, 2/40.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/168.
Kandehlevî, *Hayatu's-Sahâbe*, 2/655.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/145.
Âl-i İmrân 3/92.
İbn Hacer, *İsâbe*, 4336.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/164; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 209.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 207.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/309.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 208.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3314.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/173.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3314.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/155.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3314.
Sevik: Buğday, hurma ve şekerden yapılan bir içecek.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/297; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 205-207.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/146.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/164.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/301.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3314.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 206
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/299-302
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/302.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/300-299.
İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/429-430.
Vâkidî, *Megâzî*, 3/875-885.
Tirmizî, Fiten, 67; *İbn Mâce*, Fiten, 21.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3314.
İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 8/436.
Buhârî, Edeb, 89.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/312.
Ebû Bekir ibnü'l-Arabî, *el-Avâsım mine'l-Kavâsım*, 130.
İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Târih*, 3/65-66.
Enfâl, 8/39.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/169.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3314.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/293.
Suyûtî, *Târihi Hulefâ*, 206.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3314.

Abdullah b. Mes'ûd (ra)

**Allah Resûlü'nün (sas) Havarisi, Cennetle Müjdelenen
Sahâbi, Kûfe Tefsir, Fıkıh, Hadis ve Kıraat Ekolünün
Kurucusu**

İsmi: Abdullah b. Mes'ûd b. Gâfil b. Habîb b. Şemh b. Fer b. Mahzûm b. Sahile b. Kâmil b. Hâris b. Temîm b. Sa'd el-Hüzelî

Künyesi: Ebû Abdurrahman

Annesi: Ümmü Abd bint Abdüvüd

Ninesi: Hind bint Abd b. Hâris b. Zühre

Kardeşleri: Utbe ve Umeys

Eşi: Zeyneb bint Abdullah b. Muaviye es-Sakafî

Çocukları: Abdurrahmân, Utbe, Ebû Ubeyde, Sâre ve ismi bilinmeyenler.

Vefatı: 32/652-653

Hz. Peygamber'in (sas) hakkında buyurdukları:

"İstişare yapmadan birini emir yapacak olsaydım Ümmü Abd'in oğlunu yapardım."

"Ümmü Abd'in oğlu isabet etti. Doğru söyledi. Allah'ın benim ve ümmetimin için razı olduğuna razı olduğum gibi Ümmü Abd'in razı olduğundan da razı oldum."

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Abdullah b. Mes'ûd'un babası Tâif yakınlarında yaşayan Hüzeyloğulları'ndan olup Mekke'ye dışarıdan gelen yabancılardandır. Diğer yabancılar gibi o da Mekke'de yaşayabilmek için ya da bir kabile ile anlaşma yapmak, onların koruması altına girmek mecburiyetindeydi. Babası Mes'ûd da Mekke'ye geldiğinde Zühreoğulları'ndan Abd b. Hâris ile anlaşma yapıp onun korumasına girmişti. [\[237\]](#)

Mekke'ye geldikten bir süre sonra anne tarafından Zühreoğulları'ndan olan Hind bint Abd ile evlendi. Üç çocuğundan biri olan Abdullah b. Mes'ûd, Allah Resûlü (sas) peygamber olmadan yaklaşık on beş yıl önce dünyaya geldi.

Abdullah b. Mes'ûd, Hz. Ömer oturduğunda onunla neredeyse aynı hizada olacak kadar çok kısa boylu, ince ve narin yapılı, çok siyah tenli zayıf biriydi. Âlimlerin en zekilerinden sayılan Abdullah b. Mes'ûd, çok güzel beyaz elbiseler giyer, en iyi kokuları sürünürdü. [\[238\]](#)

Abdullah b. Mes'ûd'un İslâm'dan haberdar oluşu vahyin ilk günlerine kadar uzanır. Bunu kendisi şöyle anlatır:

“Alışveriş yapmak için teyzelerimle birlikte Mekke'ye gitmiştim. Koku almak istiyorduk. Bize Hz. Abbâs'a gitmemizi söylediler. Onu bulduğumuzda zemzem kuyusunun yanında oturuyordu. Onunla birlikte iken Safâ kapısından Kâbe'ye yüzü dolunay gibi parlayan beyaz elbiseli biri girdi. Sağında güzel yüzlü bir çocuk, onun yanında ise güzelliğini örtmüş bir hanım vardı. Önce nur yüzlü olan Hacerülesved'i istilam edip selamladı. Ardından çocuk, ardından hanım istilam yaptı. Sonra birlikte yedi kez Kâbe'yi tavaf ettiler. Sonra tek bir getirerek kıyam, rükû ve secde yaptı. Bu hiç görmediğimiz, doğrusu garipsediğimiz bir şeydi. Hz. Abbâs'a:

– Ey Fadl'ın babası! Bu aranızda çıkan yeni bir din mi? Yoksa bizim bilmediğimiz bir ibadet mi, diye sorunca:

– Şu gördüğünüz kardeşimin oğlu Muhammed, çocuk Ali b. Ebî Tâlib, hanım ise yeğenimin eşi Hatice bint Huveylid'dir. Vallahi şu anda bu üçünün dışında bu dine göre Allah'a ibadet eden hiç kimse yoktur, dedi.”[\[239\]](#)

Bize, kişiliği hakkında önemli ipuçları veren İslâm'a giriş hikâyesini, bizzat Abdullah b. Mes'ûd şöyle anlatır:

“Ukbe b. Ebû Muayt'ın koyunlarını otlatan ergenlik çağlarında bir gençtim. Koyunları otlatırken Allah Resûlü (sas) ve Hz. Ebû Bekir ile karşılaştım. Müşriklerden kaçmışlardı.

– Ey çocuk! Susuzluğumuzu giderecek sütün var mı, diye sordular.

– Ben emanetçiyim. Size süt veremem, dedim.

Allah Resûlü:

– Henüz çiftleşmemiş genç koyunun yok mu, diye sorunca:

– Evet, var, dedim.

– Onu buraya getir, buyurdu. İsteddiği gibi bir koyunu alıp yanına götürünce koyuna çelme takarak sırt üstü yatırdı. Memesine elini sürüp dua edince koyunun memeleri bir anda süt ile doldu. Hz. Ebû Bekir hemen orada bulunan içi oyuk bir kayayı alıp geldi. Allah Resûlü koyunu sağıp sütünü içti. Sonra Ebû Bekir, sonra da ben içtim. Allah Resûlü:

– Çekil, buyurunca koyunun memesi eski haline geldi.”[240]

Gördüklerinden çok etkilenen bu emin genç, Allah Resûlü’nün anlattıklarını dinleyince tereddüt etmeden Müslüman oldu. İlk Müslümanlardan olan Abdullah b. Mes’ûd “Beni görebilseydiniz altı kişinin altıncısı olarak Müslüman olmuş görürdünüz. O zaman yeryüzünde bizden başka Müslüman yoktu.” derdi.[241] İman edenler Dârülerkam’a girmeden önce İslâm’ı kabul eden ilk Müslümanlardandır. İslâm’a girişini anlatmaya devam eden Abdullah b. Mes’ûd:

“Daha sonra Allah Resûlü’ne:

– Koyuna yaptığın duayı bana da öğret, dedim. Bana:

– *Sen öğretilmiş gençsin*, buyurdu, der.”

Bundan sonra emniyet ve ilim onun bütün hayatına damgasını vuran ve ona yön veren iki vasıf oldu. Abdullah b. Mes’ûd’dan bir süre sonra annesi ve kardeşleri de Müslüman oldular. Allah Resûlü (sas) daha çocuğu olmadan ona Ebû Abdurrahman künyesini verince ilk oğlunun adını Abdurrahman koydu.

Müslüman Olduğunu Açıklayan İlk Kişi

Abdullah b. Mes’ûd onu himaye edecek bir kabilesi olmamasına, oldukça kısa boylu ve zayıf biri olması ve Kureyşlilerin buna çok kızacağını bilmesine rağmen Allah Resûlü’nden sonra Müslüman olduğunu haykıran ilk kişi olma şerefine kavuşmuştur. Urve b. Zübeyr babasından nakleder:

“Allah Resûlü’nün sahâbilerinin toplandığı bir sırada aralarında:

– Vallahi! Kureyşliler Kur’ân’ın sesli bir şekilde okunduğunu duymadılar. Kur’ân’ı onlara kim duyurabilir, diye konuşuyorlardı. Abdullah b. Mes’ûd atılıp:

– Ben okurum, dedi. Sahâbiler:

– Senin akıbetinden korkarız. Biz, kendini koruyacak kabilesi olan biri bunu yapmak ister mi diye sormuştuk, dediler. O ise:

– Müsaade edin Allah beni korur, diye ısrar etti. Kuşluk vakti Kâbe'ye gittiğinde Kureyşliler gruplar hâlinde oturuyorlardı. Onlara baktı ve yüksek sesle besmele çekerek Rahmân suresini okumaya başladı. Onu duyan Kureyşliler şaşkın bir hâlde lakin dikkatle onu dinlediler. Birbirlerine:

– Ümmü Abd ne diyor, diye hayretle sordular. Aralarından bir kaçı:
– Muhammed'e gelen Kur'ân'dan okuyor, deyince hemen yerlerinden kalkıp ona doğru hışımla yürümeye başladılar. O ise Kur'ân okumaya devam ediyordu. Yanına gelince her biri bir taraftan vurmaya başladı. Onlar vuruyor, o okuyordu. Kendinden geçinceye kadar Kur'an okudu. Ayakta duramayacak bir hâle gelinceye kadar dövmeye devam eden Kureyşliler, Abdullah b. Mes'ûd yığılıp kalınca onu bırakıp arkadaşlarının yanına gittiler. Biraz sonra kendine gelen Abdullah b. Mes'ûd, yüzü gözü kan revan içerisinde arkadaşlarının yanına gitti. Arkadaşları:

– İşte biz başına böyle bir şeyin gelmesinden korkuyorduk, dediklerinde o hâlden memnun:

– Allah düşmanları, gözümde şu andan daha zayıf olmadı. İsterseniz yarın yine gider aynısını yaparım, dedi. Sahâbiler buna gerek olmadığını müşriklere ayetleri duyurduklarını söylediler.^[242]

Hakkında İnen Ayet

Allah Resûlü (sas) Mekkelilerin İslâm'ı kabul etmesini çok istiyor, bunun için büyük bir gayret gösteriyordu. Bunun farkında olan Kureyşlilerin liderlerinden bir grup Allah Resûlü'nün yanına geldiler. O sırada Allah Resûlü, Süheyb, Ammâr, Bilâl, Habbâb gibi kimsesiz garip Müslümanlarla birlikte oturuyordu. Kureyşliler:

– Ey Muhammed! Kavmini bunlara mı tercih ettin? Allah aramızdan bunlara mı iyiliği lütfetti? Onları yanından kovarsan belki sana tâbi oluruz, dediler.

Günümüz Müslümanlarının sıkça düştükleri bu tuzağı Resûlüne gösteren Allah (cc), müşriklerin oyunlarını bozarak **“Rabblerin rızasını isteyerek sabah akşam O'na yalvaranları kovma! Onların hesabından sana bir sorumluluk; senin hesabından da onlara herhangi bir sorumluluk yoktur ki bunları kovup da zalimlerden olasın!”**^[243] ayetini inzal etti.

Sa'd b. Ebî Vakkâs "Bu ayet, ben ve Abdullah b. Mes'ûd'un da aralarında bulunduğu altı kişi hakkında nazil oldu." derdi.^[244]

Cinleri Görmesi

İslâm'a girişinden itibaren Allah Resûlü'nden bir an olsun ayrılmayan Abdullah b. Mes'ûd, vahyin ve İslâm davet mücadelesinin bütün safhalarına şahit olma imkânı buldu. Abdullah b. Mes'ûd anlatıyor:

"Bir gün Allah Resûlü *'Bu gece cinlerin durumunu görmeyi isteyen bunu yapsın.'* buyurdu. Benden başka hiç kimse Allah Resûlü ile gitmedi. Yola çıkıp Mekke'nin üst tarafına gelince Allah Resûlü ayağı ile benim için bir çember çizdi ve bu çemberin içinde oturmamı emretti. İleri giderek Kur'ân okumaya başladı. Biraz sonra büyük bir karartı gördüm. Benimle Allah Resûlü'nün arasında seslerini duyamayacağım bir yere geldiler. Bir zaman sonra gökteki bulutlar gibi grup grup ayrılmaya başladılar. Son grup fecir ile birlikte Allah Resûlü'nden ayrıldı."

Bir gece Allah Resûlü (sas) namaz kıldıktan sonra Abdullah b. Mes'ûd'un elini tuttu. Onunla birlikte Mekke'nin Bahta mevkiine gitti. Onu bir yere oturtup etrafına çember çizdi ve *'Bu çizginin dışına çıkma. Biraz sonra yanına bazı kimseler gelecek. Onlar seninle konuşmayacak, sen de onlarla konuşma.'* buyurdu.

Abdullah b. Mes'ûd der ki:

"Allah Resûlü bilmediğim bir yere gitti. Biraz sonra yanıma saçları ve vücutları Hintlilere benzeyen adamlar geldi. Tam yanı başımda durdular. Çizgiyi geçmediler. Gecenin sonlarına doğru Allah Resûlü benim için çizdiği çizgiyi geçerek yanıma geldi. Başını ayaklarımın üzerine koyarak bir süre uyudu. Bu sırada beyaz elbiseli çok güzel kişiler geldi. Bir kısmı Allah Resûlü'nün baş tarafında, bir kısmı ayak tarafında oturdular. Sonra birbirlerine *'Bu peygambere verilenin hiçbir peygambere verildiğini görmedik. Onun gözleri uyur ancak kalbi uyumaz.'* diye konuştular."^[245]

Hicreti

Müşriklerin baskısı artınca Müslümanlar Allah Resûlü'nün (sas) izni ile Habeşistan'a hicret ettiler. Abdullah b. Mes'ûd oraya yapılan ikinci

hicrete katıldı. Habeşistan'da kaldıkları sürede rahatça inançlarının gereğini yerine getirdiler.

Medineliler İslâm'ı kabul edince bu kez Müslümanlar Medine'ye hicret etmeye başladı. Durumdan haberdar olan Habeşistan'daki Müslümanlardan otuz üçü geri döndü. Bunlardan ikisi Mekke'de iken vefat etti, yedisini Mekkeliler tarafından hapsedildi. Yirmi dördü ise Medine'ye hicret etti. Onlardan biri de Abdullah b. Mes'ûd idi. [246]

Diğer muhacirler gibi Kubâ'da Sa'd b. Hayseme'ye misafir oldu. Allah Resûlü (sas) hicret edinceye kadar burada kaldı. Hz. Peygamber Mekke'de birbirlerine destek olmaları için bazı Müslümanları birbiriyle kardeş yaptığında Abdullah b. Mes'ûd'u ise Zübeyr b. Avvâm ile kardeş yapmıştı. Mekke döneminde başlayan bu kardeşlik ölünceye kadar en güzel bir şekilde devam etti.

Medine'de ise Muâz b. Cebel ile kardeş oldu. Muâz b. Cebel, bu din kardeşliği sırasında Abdullah b. Mes'ûd'un ilminden büyük ölçüde faydalanırken kendisi de ona destek olup sıkıntılarını giderirken Medine'ye alışıp düzen kurmasına yardımcı oldu. [247]

Suffe Ashâbı'na Katılması

İslâm'ı kabul etmesinden itibaren Allah Resûlü'nden ayrılmayan Abdullah b. Mes'ûd Mekke'de Dârülerkam'da, Medine'de ise Suffe'de ilim irfan öğrenmeye devam etti. [248]

Allah Resûlü (sas) muhacirlere ev yeri verdiğinde Abdullah b. Mes'ûd'un anne tarafından kabilesi olan Zühreoğullarına Mescid-i Nebvî'nin arkalarında bir arazi verdi. Abdullah b. Mes'ûd ve kardeşi Utbe'ye ise Mescid-i Nebvî'nin yakınında bir ev yeri verdi. Kabilesine:

– *Ey Zühreoğulları! İbn Ümmü Abd'ın sıkıntısını giderin*, buyurarak ona ev yapmaları için teşvik etti. Zühreoğulları niçin yardım etmeleri gerektiğini sorduklarında

– *O zaman Allah beni niye gönderdi? Allah içlerindeki zayıfa hakkını vermeyen bir topluluğu yüceltmez*, buyurdu. [249]

Cihadı

Bedir Savaşı'ndan itibaren Allah Resûlü'nün katıldığı bütün savaflara katıldı. Boyunun çok kısa, zayıf ve ince bir vücut yapısı olduğu için belki önüne geleni yere seremedi ancak büyük bir

cesarete sahipti. Her savaşta sebat etti. Hiçbir zaman düşman karşısında korkuya kapılıp kaçmadı.

Bedir Savaşı'nın başlamasından hemen önce Allah Resûlü (sas) Ammâr b. Yâsir ile Abdullah b. Mes'ûd'u düşman hakkında istihbarat toplamak üzere görevlendirmişti. Geceleyin müşriklerin çok yakınına kadar giderek durumlarını öğrenip Allah Resûlü'ne "Yâ Resûlullah! Müşrikler, çok korkmuş ve paniklemiş bir hâldeler. Korkudan atlarının kişnemelerini bile engelliyorlar. Bir at kişnemeye kalksa hemen yüzüne vurup durduruyorlar. Rüzgâr onların aleyhine esiyor." diyerek rapor verdiler.

Sabah olunca müşriklerden çok iyi iz sürücü olan Nübeyh b. Haccâc onların izini görerek "Bunlar Sümeyye'nin oğlu ile Ümmü Abd'ın oğlunun izleri. Muhammed bizim ayak takımımız ile Medinelilerin ayak takımını toplayıp buraya gelmiş." dedi.^[250]

Savaş başladığında Müslümanlar müşriklerin reislerini ve kahramanlarını öldürerek onları bozguna uğrattılar. Çoğu kaçarak soluğu Mekke'de aldı. Allah Resûlü (sas):

– *Ebû Cehil'in ne yaptığına kim bakacak*, diye sorunca Abdullah b. Mes'ûd yerinden fırlayarak:

– Ben yâ Resûlullah, deyip hızla savaş meydanına daldı. Bundan sonra neler olduğunu kendisi şöyle anlatır:

"Savaş meydanına gidip Ebû Cehil'i bulduğumda Afra'nın oğulları tarafından ağır yaralanmış bir vaziyette inlediğini gördüm.

– Sen Ebû Cehil'sin, diyerek sakalından tuttum. Ayaklarından fena hâlde yaralandığı için sırt üstü yatıyordu. Sakalından tutarak:

– Allah seni rezil etti mi, dedim. Bana sert bir şekilde baktı ve:

– Beni öldürmek için senden daha şerefli biri yok muydu, dedi. Başındaki miğferi çıkarıp

– Şimdi seni öldüreceğim ey Ebû Cehil, dedim.

– Sen efendisini öldüren ilk köle değilsin, dedi. Keskin kılıcı elindeydi ancak elini kaldıracak hâlde değildi. Ben kılıcımla bir darbe vurduğum yaralandı. Bana:

– Kılıcın da senin gibi şaşkın. Benim kılıcımı al da bir an önce başımı gövdemden ayır, dedi. Kılıcını alarak dediğini yaptım. Allah Resûlü sonra onun kılıcını bana verdi."^[251]

Bundan sonra Uhud Savaşı'na katıldı. Müslümanlar müşriklerin arkadan ani saldırısı ile panikleyip kaçtığı sırada o, sebat ederek

Allah Resûlü'nün yanında durdu. Hendek Savaşı'nda ardından Hudeybiye Antlaşması'nda bulundu. Burada Allah Resûlü'ne korumalık yaptı.

Abdullah b. Mes'ûd anlatıyor:

“Hudeybiye'den dönerken Allah Resûlü:

– *Bu gece bizim için kim nöbet tutacak*, diye sordu.

– Ben yâ Resûlullah, dedim. Allah Resûlü sorusunu birkaç kez tekrarladi. Her defasında:

– Ben yâ Resûlullah, deyince

– *Tamam, sen tut*, buyurdu. Sabaha kadar nöbet tuttum. Sabah olunca bana:

– *İstersen yat uyu*, buyurdu. Güneş sırtımı ısıtınca kadar uyudum. O gün Allah Resûlü ile bazı sahâbilerin develeri kaybolmuştu. Aramaya çıkanlar sahâbilerin develerini bulmuşlardı. Ancak Allah Resûlü'nün devesi yoktu. Allah Resûlü bana:

– *Şu tarafa bak*, buyurdu. Dediği yöne gidince deveyi yularından bir ağaca bağlı olarak buldum. Onu bu şekilde ancak bir el bağlayabilirdi. Deveyi götürdüğümde:

– Yâ Resûlullah! Deveyi ağaca bağlı olarak buldum. Onu ağaca bu şekilde ancak bir el bağlamış olabilir, dedim. O sırada Allah Resûlü'ne “**Sana apaçık bir fetih verdik...**”^[252] ayetleri nazil oldu.

^[253]

Bundan sonra Hayber'in ve Mekke'nin fethine ardından da Huneyn Savaşı'na katıldı. Huneyn de İslâm ordusu bir ara dağıldığında kaçmayıp Allah Resûlü'nün yanında sebat eden seksen kişiden biri olma bahtiyarlığına ulaştı. Bundan sonra çok zorlu bir sefer olan Tebük Seferi'ne iştirak etti.

Allah Resûlü'nün vefatından sonra Hz. Ebû Bekir döneminde de cihada devam etti. Dinden dönenlerle savaştı. Yermük Savaşı'nda bulundu. Hz. Ömer zamanında Hımıs fethine katıldı. Ordu komutanı olan Ebû Ubeyde b. Cerrâh, Hz. Ömer'e durumu anlatan bir mektup yazarak mektubu ve ganimetlerin beşte birini Abdullah b. Mes'ûd ile Hz. Ömer'e gönderdi. Sahâbi Medine'ye gelip emanetleri Hz. Ömer'e teslim edince Halife Abdullah b. Mes'ûd'u Sa'd b. Ebî Vakkâs'ın yanına Kûfe'ye gönderdi.^[254]

Görevleri

Abdullah b. Mes'ûd son derece akıllı, güvenilir, dikkatli ve öğrenme arzusu ile dolu biriydi. Ondaki bu özellikler samimi bir imanla birleşerek Allah Resûlü'nün hizmetine kabul edilmesine kapı açtı. Allah Resûlü'nden sonra da Kûfe'de vefat edinceye kadar birçok görevi birlikte üstlendi. Onu yakından tanıyan Allah Resûlü (sas) bir seferinde onun için *“İstişare yapmadan birini emir yapacak olsaydım Ümmü Abd'ın oğlunu yapardım.”*^[255] buyurmuştu.

Hâdimu'r-Resûl

Hazarda ve seferde sürekli Allah Resûlü'nün hizmetinde bulunma şerefine ulaşanların başında Abdullah b. Mes'ûd gelir. O Allah Resûlü'nün ayakkabıcısı, misvakçısı, sarıkçısıdır. Yanına girer ayakkabılarını giydirdi. Yanında ve önünde durur, guslettiğinde ona perde tutardı. Uyuduğu zaman gerektiği vakitte uyandırır. Sahâbiler arasında Sâhibu's-sevâd ve sivâk olarak tanınırdı.^[256]

İbn Sa'd ondan şöyle bahseder:

“Abdullah b. Mes'ûd, Allah Resûlü'ne ayakkabılarını giydirdi, sonra asası ile onun önünde yürür, bir meclise geldiğinde ayakkabılarını çıkarıp koltuğunun altına koyar, elindeki asayı Allah Resûlü'ne verirdi. Allah Resûlü (sas) bulunduğu meclisten kalkacağı zaman ayakkabılarını giydirdi, asayı alarak önünden yürürdü. Hane-i saadetlerine geldiğinde hanımları evde yoksa ondan önce eve girer, kontrol ederdi. Seferde iken onun yastığını, misvakını, ayakkabılarını taşır ve onun özel hizmetine bakardı.”^[257]

Abdullah b. Mes'ûd'u, hizmette ayrıcalıklı kılan en önemli özellik Allah Resûlü'nün ona yanına serbestçe girmek için verdiği özel izindir. Peygamber Efendimiz ona *“Yanıma giriş iznin, perdenin kalkması ya da sesimi duyma, karartımı görmendir. Yasaklayıncaya kadar bu şekilde izinlisin.”*^[258] Bu izinden dolayı Allah Resûlü'ne çok yakın olma, onun ilminden irfanından faydalanma, ahlâkı ile bezenme ve hayır duasını alma imkânı bulurken özel hayatını da yakından müşahade imkânına kavuştu.

Abdullah b. Mes'ûd (ra) anlatıyor:

“Allah Resûlü'nün yanına girdiğimde, bir hasırın üzerinde yatıyordu. Hasır yattığı tarafa iz yapmıştı. Uyanınca:

– Yâ Resûlullah! İzin versen de hasırın üzerine bir şeyler yaysak olmaz mı, dedim.

– Benim dünya ile ne işim olur ki? Dünya ile işim ne? Benimle onun arasındaki ilişki, yolcunun bir ağacın altında gölgelenmesi gibidir. Sonra kalkar ve orayı terk eder, buyurdu.”^[259]

Abdullah b. Mes’ûd’un Allah Resûlü’nün çok yakınında bulunması, Medine’ye yeni gelenlerin onu ev halkından biri sanmasına neden olurdu. Onlardan biri olan Ebû Mûsâ el-Eşarî bununla ilgili şunları anlatır:

“Ben ve kardeşim Yemen’den Medine’ye hicret etmiştik. İlk zamanlarda Abdullah b. Mes’ûd’un ve annesinin Allah Resûlü’nün evine çok sık girip çıkmasından onların ev halkından biri olduğunu sanıyorduk.”^[260]

Bu özel yakınlık onu Allah Resûlü’nün nücebâsı, havarilerinden biri yapmıştır. Hz. Ali’den rivayet edilir: Allah Resûlü (sas) “*Her nebîye yedi tane nücebâ (refik-vezir-havari) verilmiştir. Bana ise yedisi Kureyş’ten, yedisi ise diğer muhacirlerden olmak üzere on dört havari verilmiştir. Bunlar: Ali, Hamza, Hasan, Hüseyin, Ca’fer, Ebû Bekir, Ömer, Mus’ab b. Umeyr, Bilâl, Selmân, Mikdâd, Ebû Zer, Ammâr, Abdullah b. Mes’ûd’dur.*” buyurdu.”^[261]

İstihbarat ve Koruma Görevi

Bedir Savaşı’na gidildiğinde Allah Resûlü (sas) Ammâr b Yâsir ile onu müşriklerin durumu hakkında istihbarat toplamakla görevlendirdi. Sürekli Allah Resûlü’ne hizmet eden Abdullah b. Mes’ûd, bu sırada bir anlamda onun korumalığını da yapıyordu. Ancak ona bu görev özel de Hudeybiye’den dönüşte verildi.

Muallim

Allah Resûlü (sas) onun Kur’ân okuyuşundaki güzelliğe dikkat çekmiş “*Kim, Kur’ân’ı indiği gibi taptaze okumaktan hoşlanırsa Ümmü Abd’ın oğlunun kıraati ile okusun.*”^[262] buyurarak Ashâb-ı Kirâm’ı onun Kur’ân okuyuşu gibi okumaya teşvik etmiştir.

Bir başka hadislerinde ise “*Kur’ân’ı dört kişiden okuyun! Bunlar: Abdullah b. Mes’ûd, Ebû Huzeyfe’nin mevlâsı Sâlim, Übey b. Ka’b ve Muâz b. Cebel’dir.*”^[263] buyurarak bu konuda üstad olan sahâbilerden Kur’ân öğrenilmesini emretmektedir.

Abdullah b. Mes’ûd, bu görevini Allah Resûlü’nün vefatından sonra daha yoğun bir şekilde sürdürdü. Uzun yıllar yaşadığı Kûfe’de,

perşembe günleri yaptığı vaazlarla İslâm'ın esaslarını öğretir, halkı aydınlatırdı. Çok güzel konuşur, insanlar onu zevkle dinler, daha fazla konuşmasını isterlerdi. Ayrıca burada tefsir, hadis, fıkıh ve kıraat konusunda verdiği derslerle bu ilimlerde zirve öğrenciler yetiştirdi. Talebelerinin her biri büyük âlim olup başka talebeler yetiştirdiler.^[264]

Mali İşler Sorumlusu

Hız. Ömer, zor bir bölgede görev yapan Sa'd b. Ebî Vakkâs'ı Kûfe valiliği görevinden alınca onun yerine Ammâr b. Yâsir'i Kûfe valiliğine getirmişti. O valilik yapıp namaz kıldırarak, Abdullah b. Mes'ûd ise Beytül-Mâl'dan sorumlu olacaktı. Böylece Kûfe'ye Ammâr'a yardımcı olmak üzere gönderildi. Bu konuda Kûfelilere bir mektup yazan Hız. Ömer onlara:

“Esselamu aleyküm!

Bundan sonra bilin ki size vali olarak Ammâr'ı, yardımcısı olarak da Abdullah'ı gönderiyorum. Onlar, ashâbımın seçkinlerindendir. Onlar Bedir ashâbındandır. Onları dinleyerek, itaat edin. Onlardan ilim öğrenin. Sizi kendime tercih ederek onları size gönderiyorum.”^[265]

Kûfe, yeni yerleşim bölgelerinden olduğu için etraftan göç eden karışık bir halka sahipti. Ayrıca oldukça sorunlu ve zor yönetilen bir bölgeydi. Bunun için valisi sık sık değişiyordu. Buna rağmen Abdullah b. Mes'ûd vefat edinceye kadar hem Hız. Ömer hem de Hız. Osman zamanında görevine devam etti. Bu sırada altı vali ile birlikte çalıştı. Bir anda görülmemiş bir hızla büyüyen İslâm toprakları, bir yandan da her yönden değişen bir toplum... Bir taraftan o toplumu eğitiyor, bir taraftan yönetiyor, bir taraftan da Kur'ân ve sünneti öğretiyorlardı.

Abdullah b. Mes'ûd, Hıms'ta başladığı bu göreve Kûfe'de devam etmişti. Bölge halkının İslâm'ı öğrenmesinde, İslâm'ın bölgede yerleşmesinde büyük katkıları oldu. Bu uzun ve zor görev esnasında az da olsa küçük kırgınlıklar yaşadı. Onların anlatılamayacak kadar büyük değerleri yanında küçük hataları da oldu. Kim bilir belki de bu hatalar sonraki nesiller için rahmet olacaktı. Fakih, muhaddis ve eşsiz bir muallim olmanın yanı sıra adil bir kadı, emin bir devlet hazinesi görevlisi olarak çalıştığı uzun yıllar, gece gündüz demeden

büyük bir özveri ile yaptığı hizmetler esnasında yaşanan küçük çekişmeler onun örnek hayatına halel getirmedi.

Hicretin yirmi altıncı yılında Kûfe valisi Sa'd b. Ebî Vakkâs, kendisi için Beytu'l-Mâl'den bir miktar borç almıştı. Ancak ödeme zamanı geldiğinde imkânı olmadığı için borcunu ödeyemedi. Borç iyice gecikince Abdullah b. Mes'ûd borcun tahsili konusunda tavrını sertleştirdi. Ardından da görevlilere alacağın tahsili için talimat verdi. Sa'd b. Ebî Vakkâs ise çevresindeki insanları borcun ertelenmesi için harekete geçirdi. Hâşim b. Utbe ile otururken yanlarına Abdullah b. Mes'ûd geldi ve ondan borcunu ödemesini istedi. Bunun üzerine Sa'd b. Ebî Vakkâs:

– Seni çok sinirli görüyorum. Sen düne kadar Hüzeyloğullarının kölesi değil miydin, diyerek onun bir valiye çıkışacak kadar nasıl cesaret bulduğunu ima etti. Bunun üzerine Abdullah b. Mes'ûd:

– Evet, vallahi ben Mes'ûd'un oğluyum, dedi. Hâşim araya girerek:
– İkiniz de Allah Resûlü'nün sahâbilerisiniz! İnsanlar sizi örnek alır, dediyse de sinirli bir tabiata sahip olan Sa'd b. Vakkâs. Elindeki değneği yere atarak ellerini semaya kaldırdı ve:

– Ey Allah'ım! Ey göklerin ve yerin Rabbi, dedi. Bunun üzerine Abdullah b. Mes'ûd:

– Hayır söyle! Lanet etme, diye onu ikaz etti. Vali ise:
– Vallahi, Allah'tan sakınsaydın sana beddua etmezdim, dedi ve oradan ayrıldı.”^[266]

Halk tarafından çok sevilen Sa'd b. Ebî Vakkâs, halka çok iyi davranıyordu. Beş yıl görev yaptığı hâlde bir gün dahi kapısını halka kapamamıştı. Ancak Hz. Ömer zamanında fitne çıkarmaya çalışan ve Sa'd b. Ebî Vakkâs tarafından engellenen bazı kişiler doğal olarak ondan hoşlanmıyorlardı. Bu tartışmayı fırsat bilen o insanlar, olayı büyüterek konuyu Halife'ye duyurdular. Durumu haber alan Hz. Osman, iki sahâbiye de kızdı. Sa'd b. Ebî Vakkâs'ı görevden alarak yerine Velîd b. Ukbe'yi atadı.

Sahâbinin Velîd b. Ukbe ile ilişkileri gayet iyi idi. Ancak bu durum onun yanlışını gördüğünde müdahale etmesine engel olmadı. Nitekim bir keresinde Vali namaz kıldırmak için gecikince Abdullah b. Mes'ûd cemaate namaz kıldırdı. Durumu öğrenen Velîd b. Ukbe:

– Niçin böyle bir şey yaptın? Mü'minlerin Emiri'nden bir haber mi aldın, yoksa bidat mı çıkardın, diye onu sorgulayınca

– Ne bidat çıkarıyorum ne de Mü'minlerin Emiri'nden emir geldi. Ancak sen işini yaparken namazımızı bekletmemiz ne Allah'ın ne de Resûlü'nün hoşuna gider, dedi.^[267]

Bir seferinde valiye düşmanlıklarıyla bilinen bir grup adam Abdullah b. Mes'ûd'un yanına gelerek:

– Velîd içki içip sarhoş oluyor. Bu bütün insanlar arasında konuşuluyor, deyince Abdullah b. Mes'ûd, onların sözlerine önemsemeyip onlara:

– Biz gizli yapılan şeyin peşine düşmeyiz. Onun sır perdesini yırtmayız, dedi.

Daha sonra şikâyetten haberdar olan Velîd b. Ukbe, onun hakkında düşmanlarına karşı incelik de gösterse adının içki ile bir arada anılmasına izin verdiği için Abdullah b. Mes'ûd'a kırıldı ve ona:

– Senin gibi biri, iftiracı kişileri nasıl olur da dinleyip onlara cevap verir? Ben neyi saklamışım? Bu tamamen iftiradır, dedi. Ancak iftira atanlar onu valilikten azlettirinceye kadar Velîd b. Ukbe'nin peşini bırakmadılar.^[268]

Abdullah b. Mes'ûd'un, Kur'ân ve kıraat ilminde çok özel bir yeri olmasına rağmen gerek Medine'den uzakta Kûfe'de olması gerekse Zeyd b. Sâbit'in birçok yönden ondan daha fazla tercih edilmesi sebebiyle Kur'ân'ın çoğaltılması görevi Zeyd b. Sâbit'e verilmişti. Hicretin yirmi beşinci yılında yapılan bu eşsiz hizmet sonunda Hz. Ebû Bekir döneminde toplanan ana Kur'ân yedi adet çoğaltılıp İslâm merkezlerine gönderildi. Bu nüshalardan biri de Kûfe'ye gönderildi. Bu Kur'ân nüshaları Kureyş lehçesinde yazılmıştı. Daha sonra sahâbiler Kur'ân'dan yazdıkları bütün ayet ve sureleri imha etmeleri emredildi. Allah Resûlü'nden bizzat dinleyerek yazdığı ayetleri imha etmek, ondan kalan en değerli hatırayı yok etme emri başlangıçta Abdullah b. Mes'ûd'a çok ağır geldi. Bunun için bir hutbesinde:

– Bana Zeyd b. Sâbit'in kıraati ile okumamı nasıl emredersiniz? Zeyd b. Sâbit çocuklarla oynarken ben Allah Resûlü'nün bizzat ağzından yetmiş küsur sure ezberledim. Vallahi Kur'ân'dan inen her ayetin, hangisinin niçin indiğini bilirim. Ben en hayırlınız değilim ancak Allah'ın kitabını benden daha iyi bilen yoktur, sözleriyle sitem etti.

Bir süre yapılan şeyin doğru olmadığına inanan Abdullah b. Mes'ûd, daha sonra bütün sahâbilerin Hz. Osman'ı takdir ettiğini

görünce kendi görüşünün yanlış olduğunun farkına vararak Hz. Osman'ın emrine tabi oldu.^[269]

Bu sırada Hz. Osman onu Medine'ye çağırmıştı. Onun Medine'ye çağrıldığını duyan sevenleri gereksiz yere kaygılanarak:

– Gitme, burada kal. Biz sana zarar verilmesine müsaade etmeyiz, dediler. Abdullah b. Mes'ûd onların kaygılarının yersiz olduğunu belirterek:

– Onun benim üzerimde hakları vardır. Bundan sonra bazı olaylar olacak, fitne çıkacak. Bunun kapısını ilk açan kişi olmak istemem, diyerek onları evlerine gönderdi. Ardından da Medine'ye giderek Halife ile görüştü.^[270]

Kadı

Allah Resûlü'nün (sas) sahâbilerinden kadı olarak öne çıkan en önemli kişiler Hz. Ömer, Hz. Ali, Abdullah b. Mes'ûd ve Ebû Mûsâ el-Eşârî'dir.^[271] Bu özelliğinden dolayı Hz. Ömer, Kûfe'ye gönderirken ona Beytü'l-Mâl görevinin yanı sıra kadılık görevini de vermişti. Onu yolcu ederken şöyle nasihatte bulundu:

“Seni muallim olarak gönderiyorum. Ne kamçın ne de değneğin var. Allah'ın kitabı ile yetin. Bu sana da onlara da yeter. Haram değil ama sen yine de hediye kabul etme. Bunu yaparsan hakkında dedikodu yapmalarından korkarım.”^[272]

Görev yaptığı sırada pek çok hüküm verdi. İşte onlardan birkaçı:

Bir gün Kureyşli bir adam Abdullah b. Mes'ûd'a geldi ve yatağın örtüsünde izler bulduğu için eşinin zina ettiğini iddia ediyordu. Ancak başkaca bir delili de yoktu. Abdullah b. Mes'ûd, onun bu iddiasını kabul etmediği gibi ona iftira suçundan kırk değnek vurulmasını emretti. Emir hemen yerine getirildi. Bunun üzerine adamın akrabaları Halife'ye giderek:

– Abdullah b. Mes'ûd içimizden bir adamı rezil etti, diyerek onu şikâyet ettiler. Hz. Ömer, Abdullah b. Mes'ûd'u yanına çağırdı ve ona:

– Bana gelen bilgiye göre Kureyşli bir adama vurmuşsun, diyerek sebebini sordu. Abdullah b. Mes'ûd:

– Evet, bana yatağın örtüsünde bir işaret bulduğu için eşini suçlayan biri geldi. Başkaca bir delil sunamadığı için ona iftira cezası uyguladım, dedi. Hz. Ömer:

- Gerçekten böyle mi oldu, diye tekrar sorunca
- Evet, dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer:
- Çok güzel hükmetmişsin, dedi. [273]

Müseyleme ve kabilesi Medine'ye gelip Müslüman olduktan bir süre sonra dinden dönmüşlerdi. Daha sonra Müseyleme peygamber olduğunu iddia ederek etrafına adam topladı. Müseylemetü'l-Kezzâb'ın elçileri İbn Nevâhe ve İbn Üsal, Allah Resûlü'ne gelerek onunla görüştüler. Allah Resûlü (sas) onlara:

– *Benim peygamber olduğuma inanıyor musunuz*, diye sorunca elçiler:

- Biz Müseyleme'nin peygamber olduğuna inanıyoruz, deyince
- *Eğer elçileri öldürmeme hukuku olmasaydı sizi öldürürdüm*, buyurdu.

Aradan yıllar geçti. Bir gün bir adam Abdullah b. Mes'ûd'a gelerek:

– Adamın biri Abdullah b. Nevâhe Mescidi'nde ezanı 'Ben şehâdet ederim ki Müseyleme Allah'ın Resûlü'dür.' şeklinde okuyor. Mescitte bulunanlar onu duydukları hâlde kimse müdahale etmiyor, dedi. Ayrıca ona Müseyleme'nin uydurduğu şeyleri Kur'ân diye okuduklarını söyledi.

Abdullah b. Mes'ûd yerinden fırlayarak görevlilere İbn Nevâhe ve adamlarının derhal getirilmesini emretti. Adamlar huzuruna getirilince İbn Nevâhe'ye:

– Kur'ân'ı nasıl okuyorsun, diye sordu. İbn Nevâhe, Müseyleme'ye inanmaya devam ettiğini söyleyince Abdullah b. Mes'ûd, onu tövbe etmeye davet etti. Ancak o bunu kabul etmeyince Karze b. Ka'b'a onu öldürtmesini emretti. [274]

Valilik görevi sırasında Velîd b. Ukbe'ye bir kâhin getirilmişti. Vali de hakkında hüküm vermesi için onu Abdullah b. Mes'ûd'a gönderdi. Abdullah b. Mes'ûd adama:

- Sen sihir mi yapıyorsun, diye sordu. Adam:
- Evet, dedi. Abdullah b. Mes'ûd:
- Sihrin ne olduğunu biliyor musun, dedi. Adam:
- Evet, dedi ve orada bulunan merkebe doğru yürüdü. Kuyruk tarafından merkebe binmeye başladı. Bir taraftan da merkebin ağzından ve arkasından çıkacağını söylüyordu. Adamın bu sözleri üzerine Abdullah b. Mes'ûd:

– Bunu götürüp öldürün, diyerek sihir yaptığı için öldürülmesine hükmetti.^[275]

Abdullah b. Mes'ûd'un Beytü'l-Mâl'den aldığı borcu ödeyemeyen Velîd b. Ukbe'yi sürekli sıkıştırması üzerine Vali bu durumdan rahatsız olup durumu Hz. Osman'a bildirmişti. Halife Abdullah b. Mes'ûd'a bir mektup yazıp:

– Sen bizim hazinimizsin. Beytü'l-Mâl'dan aldığı borç nedeniyle Velîd'i sıkıştırma, deyince İslâmî hassasiyetinden dolayı uzun yıllar Kûfe'de icra ettiği görevini bırakıp ilme yoğunlaştı.^[276]

Ümmetin Müftüsü

Ashâb-ı Kirâm'ın her sahada en büyük âlimlerinden biri olan Abdullah b. Mes'ûd, en fazla fetva veren ve bu konuda ismi öne çıkanlardan biridir. Tabî'nin muhaddis ve fakihlerinden Mesrûk b. Ecda' bu konuda:

“Allah Resûlü'nün sahâbilerinden fetva sahibi olan kişiler: Hz. Ömer, Hz. Ali, İbn Mes'ûd, Zeyd b. Sâbit, Übey b. Ka'b ve Ebû Mûsâ el-Eşarî'dir.”^[277] der.

Abdullah b. Mes'ûd uzun yıllar kaldığı Kûfe'de kadılık ve öğretmenlik görevinin yanı sıra çok sayıda fetva da vermiştir. Onun fetvaları Muhammed Revvâs Kal'acî, Mevsû'atü Fıkhi Abdullah b. Mes'ûd isimli 510 sahifelik hacimli bir kitapta ancak toplayabilmiştir. Kal'acî onun fetva ve içtihatları ile Hz. Ömer'in fetvaları arasında büyük bir benzerlik olduğunu, çok az meselede birbirlerinden ayrıldıklarını kaydeder.^[278]

Vefatı

Allah Resûlü'nün (sas) vefatından sonra önce Hıms'a gitti. Orada cihad, davet ve ilim ile meşgul oldu. Daha sonra Hz. Ömer zamanında Kûfe'ye gönderildi. Burada bir ev yaptırarak uzun zaman Kûfe'de kalıp İslâm'a hizmet etti.^[279]

Valilik görevinden ayrıldıktan sonra Medine'de yaşamını sürdüren Abdullah b. Mes'ûd'un vefatına yakın bir zamanda adamın biri ona gelerek:

– Dün gece seni rüyamda gördüm. Rüyamda Allah Resûlü (sas) yüksek bir yerde, minberde idi. Sen ise hemen onun alt tarafında

duruyordun. O sana: “Ey İbn Mes’ûd! Bana gel! Benden sonra cefa çektin!” buyurdu, dedi. Abdullah b. Mes’ûd adama:

- Allah aşkına bunu sen mi gördün, diye sorununca adam:
- Evet, dedi. Bunun üzerine:
- Öyleyse Medine’den ayrılmayayım. Namazım burada kılınsın, diyerek Medine’de yaşamaya devam etti.^[280]

Vefat edeceği zaman oğlu Ebû Ubeyde’ye “Allah’tan kork, ailen için çalış, hataların için ağla!”^[281] vasiyetinde bulundu.

Yakınlarına ise:

- Beni, Osman b. Maz’un’un kabrinin yanına koyun, diye vasiyette bulundu.

Kızlarını Allah Resûlü’nün Mekke’de kardeş yaptığı Zübeyr b. Avvâm ve oğlu Abdullah’a emanet ederek evlenecekleri zaman onların görüşlerini almalarını vasiyet etti.^[282]

Abdullah b. Mes’ûd hastalandığı zaman, Hz. Osman onun ziyaretine gitti ve ona:

- Şikâyetin nedir, diye sordu. Abdullah b. Mes’ûd:
- Günahlarım, dedi. Hz. Osman:
- Canın ne istiyor, ne istersin, diye sorunca
- Rabbimin rahmetini, dedi. Hz. Osman:
- Doktor çağırtayım mı, diye sordu.
- Beni doktor hasta etti, dedi. Halife:
- Sana tahsis edilen yıllık ücretini ödeteyim mi, diye sorunca
- Hayır, ona ihtiyacım, yok, dedi. Hz. Osman:
- Kızlarına verirsin, deyince
- Kızlarımla fakirliğinden mi endişe ediyorsun? Ben onlara her gece Vâkıa suresini okumalarını emrettim. Allah Resûlü’nün “*Kim her gece Vâkıa suresini okursa ebediyen fakir olmaz.*” buyurduğunu duymuştum, dedi.^[283]

Bundan birkaç gün sonra, hicretin 32. yılında altmış küsur yaşında Medine’de vefat etti. Cenaze namazını Hz. Osman kıldırdı. Varislerine 90.000 dirhem bıraktı. Abdullah b. Mes’ûd iki yıldır kendi için tahsis edilen ücreti almıyordu. Zübeyr b. Avvâm, Hz. Osman’a giderek:

- Abdullah b. Mes’ûd’un ailesi bu paraya Beytü’l-Mâl’dan daha çok hak sahibidirler, deyince Halife onu doğru bularak ailesine 15000

dirhem gönderdi. [\[284\]](#)

İlmi

Zeki ve ufuk sahibi olan Abdullah b. Mes'ûd Müslüman olduğu ilk günden itibaren vefatına kadar gece gündüz hep Allah Resûlü'nün yanında olmuş, ondan neredeyse bir an ayrılmamıştır. Dârülerkam'dan Suffe'ye, evde hizmetten seferde hizmete kadar her ortamda ve her şekilde Allah Resûlü'nden ilim tahsil etti. Allah Resûlü (sas) onun ilmini, samimiyet ve emniyetini görüp onaylamıştı.

Kimi zaman sordu:

Bu hâlini: "Allah Resûlü'ne

– Yâ Resûlullah! Hangi amel daha faziletlidir? diye sordum. Bana:

– *Vaktinde kılınan namaz*, buyurdu.

– Sonra hangisi, dedim.

– *Anne babaya iyilik*, buyurdu.

– Sonra hangisi, dedim.

– *Allah yolunda cihaddır*, buyurdu. Sonra sustum. Eğer daha fazla sorsaydım Allah Resûlü (sas) hepsine cevap verecekti." sözleriyle anlattı. [\[285\]](#)

Kimi zaman gözlemledi:

Bu hâlini ise "Allah Resûlü (sas) seferde iken bazen oruç tutar, bazen tutmazdı. Ancak her zaman seferde namazı iki rekât kılardı ve:

– *Bunun (seferde farzın) rekâtlarını fazlalaştırmayın*, buyururdu."

sözleriyle anlattı. [\[286\]](#)

Kimi zaman yaşadı:

Yaşadıklarını "Bir gece Allah Resûlü ile (teheccüd) namaz kıldım. Kıraati o kadar uzattı ki neredeyse hoş olmayacak bir şey yapmayı bile düşündüm." diye anlatınca yanımdakiler:

– Ne düşündün, diye sordular.

– Oturup onu tek başına bırakmayı, demiştir. [\[287\]](#)

Kimi zaman yanlış düzeltildi:

"Allah Resûlü, namaz kılarken sol elimi sağ elimin üzerine koyduğumu görünce Hemen yanıma gelip sağ elimi sol elimin üzerine koydu." [\[288\]](#)

Kimi zaman öğretildi:

“Allah Resûlü (sas) dizimi dizine dayayarak Kur’ân’dan bir sure öğretir gibi bana teşehhüdü öğretti.”^[289]

Başkalarının sorduklarını dinledi:

Bir adam Allah Resûlü’ne gelerek:

– Bir şeyi iyi mi yoksa kötü mü yaptığımı nasıl anlayacağım, diye sormuştu. Allah Resûlü’nün adama “*Komşularının ‘İyi yaptı.’ dediklerini duyduğunda anla ki iyi yapmışsın. Onların ‘Kötü yaptı.’ dediklerini duyduğunda anla ki kötü yapmışsındır.*” buyurduğunu duyunca bunları kendisine rehber edindi.^[290]

Bazen Allah Resûlü (sas) hutbede ve başka ortamlarda konuştu, o dinledi. Bazen ise Allah Resûlü (sas) onları dinledi:

Ebü’d-Derdâ anlatıyor:

“Bir gün Allah Resûlü kısa bir konuşma yaptı. Hutbesini bitirince:

– *Ey Ebû Bekir! Kalk konuş*, buyurdu.

Hiz. Ebû Bekir kalkıp Allah Resûlü’nden biraz daha az konuştu. O konuşmasını bitirince Allah Resûlü:

– *Ey Ömer! Kalk konuş*, buyurdu. Hiz. Ömer kalktı Hiz. Ebû Bekir’den biraz daha kısa bir konuşma yaptı. Sonra birine:

– *Ey falan! Kalk konuş*, buyurdu. O kalkıp kelimelerin üzerine basa basa bir konuşma yaptı. Allah Resûlü ona müdahale etti:

– *Sus ve otur! Teşkîk şeytandandır. Sözde sihir vardır*, buyurdu. Sonra:

– *Ey Ümmü Abd’in oğlu! Kalk ve konuş*, buyurdu. Abdullah b. Mes’ûd kalktı, Allah’a hamd ve senâdan sonra:

– Ey insanlar! Allah Rabbimiz, İslâm dinimiz, Kur’ân imamımız, Kâbe kıblemiz, şu yanımda duran peygamberimizdir. Allah ve Resûlü neden razı olduysa biz ona razıyız. Hoşlanmadıklarından biz de hoşlanmayız, dedi. Allah Resûlü:

– *Ümmü Abd’in oğlu isabet etti. Doğru söyledi. Allah’ın benim ve ümmetim için razı olduğuna razı olduğum gibi Ümmü Abd’in razı olduğundan da razı oldum*, buyurdu.”^[291]

Abdullah b. Mes’ûd insanlara ilim öğretirken bile öğrenmeyi hiçbir zaman ihmal etmedi. Kûfe’de bulunurken oradaki sahâbilerle müzakereler yapar ve ilim alışverişinde bulunurdu. Medine’ye gittiğinde de oradaki sahâbilerle müzakere yapar, eksiklerini tamamlar ve yanlışlarını düzeltirdi.

Ebü’l-Ahvâs anlatıyor:

“Bir gün Ebû Musa el-Eşârî’nin yanına gittim. Abdullah b. Mes’ûd ve Ebû Mes’ûd ile Kur’ân’a bakıp ilmî konuşmalar yapıyorlardı. Uzun bir süre sonra Abdullah b. Mes’ûd yanlarından ayrılarak gitti. Ebû Mes’ûd onu göstererek:

– Vallahi Allah Resûlü geriye Kur’ân’ı şu gidenden daha iyi bilen bir sahâbi bırakmadı, dedi. [\[292\]](#)

Abdullah b. Mes’ûd, zeki olması ve ilme düşkünlüğünün yanı sıra Allah Resûlü’ne olan yakınlığı ve Rabbinin lütfu ile kıraatten tefsire, fıkhıtan hadise pek çok sahada ilimde otorite sayıldı. Mesrûk’tan nakledilen şu söz onun ilmî konumunu anlatmaya yetecektir:

“Allah Resûlü’nün ashâbının ilmi Hz. Ömer, Hz. Ali, Abdullah b. Mes’ûd, Übey b. Ka’b, Ebü’d-Derdâ ve Zeyd b. Sâbit’e dayanır. Bu altı kişinin ilmi ise Hz. Ali ve Abdullah b. Mes’ûd’da nihayet bulur.” [\[293\]](#)

Kur’ân İlimleri

Kıraat ve Kur’ân İlimlerindeki Yeri

Çok güzel Kur’ân okuyan Abdullah b. Mes’ûd, Kur’ân’ın kıraatten tefsire, vahyin nerede ne zaman indiğinden nüzul sebeplerine ve ayetlerin nâsih mensûhuna kadar bütün Kur’ân ilimlerine vakıftı. Allah Resûlü (sas) bu konuda onunla her zaman özel olarak ilgilenmiş, onu Kur’ân ilimlerinde derinleşmesi için teşvik etmişti.

Abdullah b. Mes’ûd (ra) anlatıyor:

“Bir gün Allah Resûlü (sas) bana Kur’ân okumamı emir buyurdu. Ben şaşkınlıkla:

– Size mi okuyayım? Kur’ân size indirildi, dedim.

– *Onu başka birinden duymak hoşuma gidiyor*, buyurdu. Nisâ suresini okumaya başladım. Bir süre okuduktan sonra:

– *Yeter*, buyurdu. Baktığımda Allah Resûlü’nün gözlerinden yaşlar süzülüyordu.” [\[294\]](#)

Zaman zaman Allah Resûlü’ne Kur’ân okuyarak doğru okuyup okuyamadığını kontrol ettirirdi. Bu durumu Abdullah b. Mes’ûd şöyle anlatır:

“Allah Resûlü’ne Kur’ân okudum. ‘**Hel min müzekkir**’ diye okuyunca beni düzelterek: ‘**Hel min müdekkir**’ buyurdu.” [\[295\]](#)

Bir başka konuşmasında ise “Allah Resûlü’ne yetmiş sûre okudum.”^[296] demektedir.

Öğrencilerinden Şakîk b. Seleme’den nakledilen şu rivayet onun Kur’ân ilimlerindeki yerini göstermesi açısından tek başına yeterlidir:

“Bir gün Abdullah b. Mes’ûd bize hitap etti:

– Vallahi! Allah Resûlü’nün bizzat ağzından yetmiş küsur sure dinledim. En hayırlıları olmadığım hâlde Allah Resûlü’nün sahâbileri, benim içlerinde Allah’ın kitabını en iyi bilen olduğunu bilir, dedi.”

Muhadramûndan^[297] hadisçi ve sûfî bir olan Şakîk:

– Allah Resûlü’nün pek çok sahâbisinin ilim halkasında bulundum. Hiçbirinin Abdullah b. Mes’ûd’u bu sözünden dolayı kınadığını ya da karşılık verdiğini duymadım.”^[298]

Abdullah b. Mes’ûd, Kur’ân’ın diğer surelerini Allah Resûlü’nün vefatından sonra sahâbilerden öğrenip ezberledi. Kur’ân ilimlerine bu kadar çok vakıf olduğu için Allah Resûlü “*Kur’ân’ı dört kişiden alınız. Bunlar: Ümmü Abd’ın oğlu, Muâz b. Cebel, Übey b. Ka’b ve Huzeyfe’nin mevlâsı Sâlim.*”^[299] buyurdu.

Onu bu konuda özel kılan Allah Resûlü’nün Kur’ân’ı Cebrâil’e (as) arz edişine yani okumasına şahit olmasıdır.

Ebû Zibyan anlatıyor:

“Bir gün Abdullah b. Abbâs bana:

– Hangi kıraat ile okuyorsun, diye sordu.

– Ümmü Abd’ın oğlunun kıraati ile, dedim.

– Allah Resûlü Kur’ân’ı her yıl Cebrâil’e bir kere arz ederdi. Vefat edeceği yıl iki kez arz etti. Bu arzda Abdullah b. Mes’ûd da hazır bulundu ve bu sırada nesh olan ve değiştirilen bütün ayetleri öğrendi, dedi.”^[300]

Bu ayetlerden biri de “... **İçinizdekini açığa vursanız da gizleseniz de Allah sizi ondan hesaba çeker...**”^[301] ayetidir. Abdullah b. Mes’ûd bu ayetin daha sonra gelen “ **Allah hiçbir kimseyi gücünün yetmediği bir şeyle yükümlü kılmaz...**”^[302] ayeti ile nesh olduğunu yani hükmünün kaldırıldığını söyler.^[303]

Abdullah b. Mes’ûd’un “Kendisinden başka ilah olmayan Allah’a yemin ederim ki Allah’ın kitabında, nerede nazil olduğunu bilmediğim bir sure ve kimin hakkında indiğini bilmediğim bir ayet yoktur. Bununla birlikte Allah’ın kitabını benden daha iyi bilen ulaşılabilir

birinin var olduğunu bilsem hemen ayağına gider, ondan faydalanırdım” sözleri, Kur’ân-ı Kerîm ve ondan çıkarılacak hükümler konusundaki bilgisini ifade etmesi bakımından son derece dikkat çekicidir.^[304]

Gerçekten de o, müteşâbih ve muhkem ayetleri, ahkâm ayetlerini, kıssaları, esbâb-ı nüzulü, Kur’ân’ın neyi helal neyi haram saydığını bilirdi. O dinde fakih, sünneti bilen ve Allah’ın kitabı konusunda basiret sahibiydi.^[305] O ayetlerin indiği yeri ve nedenini bildiği gibi onların ne zaman ve kim hakkında indiğini de çok iyi bilirdi. Onun kıraatini Ebû Abdurrahman es-Sülemî, Ubeyde b. Nadle ve bir grup tabiîn rivayet etmiştir.^[306]

Tefsir İlmideki Yeri

Ashâb-ı Kirâm Kur’ân’ın onlara ne söylediğini anlamaya ve gereğini yerine getirmeğe oldukça fazla önem verirlerdi. Bunun için ayetleri anlayarak ve yaşayarak ezberlerlerdi. Bu hususu Abdullah b. Mes’ûd “Bizden biri on ayet öğrendi mi onların anlamını iyice öğrenmeden ve gereğini yerine getirmeden bir başka ayet öğrenmezdi.”^[307] şeklinde anlatır.

Kur’ân’ın okunuşuna olduğu kadar manasına ve onunla ilgili ilimlere önem vererek, Allah Resûlü’nün özel duasına mahzar olan Abdullah b. Abbâs’tan sonra tefsir ilminde adı geçen önemli biridir. Tefsir ekollerinin en önemlilerinden biri olan Kûfe ekolünü kurmuştur.

Bir ayetin tefsirini yaparken Kur’ân ve sünnetten bir delil bulamazsa reyî ile tefsir ederdi. İhtilafî meselelerde sıkça bu yola başvururdu. Bundan dolayı âlimler “Abdullah b. Mes’ûd bu yolda istidlal metodunu ortaya koymuştur. Onu Irak âlimleri takip etmiş, bir süre sonra bu metot bütün tefsir ekollerini etkisi altına almıştır. Böylece rey ve içtihadı dayalı tefsirler çoğalmıştır. Bu yönü ile bir anlamda rey tefsirinin de kurucusu olmuştur.”^[308] demişlerdir.

Abdullah b. Mes’ûd’un tefsir ve kıraat sahalarında yetiştirdiği en meşhur öğrencileri Hasan-ı Basrî, Katâde, Ebû Abdurrahman es-Sülemî ve Ebû Amr eş-Şeybânî’dir.

Hadis İlmindeki Yeri

Abdullah b. Mes’ûd, çok hadis rivayet eden yedi sahâbiden biri olmasa da onlara yakın sayıda hadis rivayet etmiştir. Büyük bir

kısmını bizzat Allah Resûlü'nden rivayet ettiği 848 kadar hadisin 64'ünü Buhârî ile Müslim ittifakla Sahîh'lerine almışlardır. Buhârî 85, Müslim'de 99 hadisi müstakil olarak kitaplarına almıştır. Onun rivayetlerinin çoğunu Ahmed b. Hanbel'in Müsned'i ve Tirmizî'nin Sünen'inde bulmak mümkündür.

İlk zamanlar hadislerin yazılmasına taraftar olmayan Abdullah b. Mes'ûd, hadis rivayetinde son derece titizlik göstermiş ve öğrencilerini bu konuda sürekli uyarmıştır. Hadis ezberleme konusunda lakaytlığa asla tahammül etmez, öğrencilerini hadisin sözlerini doğru ezberleme konusunda uyarırdı.

Amr b. Meymûn anlatıyor:

“Bir yıl kadar Abdullah b. Mes'ûd ile bulundum. Hadis rivayet ettiğini görmedim. Bir gün hadis rivayet etmek istedi. Yüzünden terler akmaya başladı. Hadisi rivayet ettikten sonra:

– Bunun gibi ya da buna yakın bir şey buyurdu, dedi.”

Diğer bir öğrencisi Alkame b. Kays ise şöyle der:

“Abdullah b. Mes'ûd her perşembe akşamı vaaz ederdi. Bu vaazların yalnızca birinde ‘Allah Resûlü (sas) şöyle buyurdu’ diyerek ondan hadis nakletti. O sırada esasına dayanıyordu. Ona dikkatle baktığımda heyecandan sarsılmış titriyordu.” Bir başka talebesi ise onun hadis naklederken gözlerinin dolduğunu bir süre sonra da ağladığını nakleder.^[309]

O, Kur'ân'a olan vukufiyetinden dolayı tıpkı zaman zaman Allah Resûlü'nün yaptığı gibi rivayet ettiği hadisi ayetle desteklerdi. *“Bir kul malının zekâtını vermezse malı yılanı dönüşüp sahibinin peşine düşer. Sahibi kaçır, o kovalar ve ‘Ben senin biriktirdiğin hazineyim.’ der.”* hadisini naklettikten sonra hadisi desteklemek için **“... Cimrilik ettikleri şey kıyamet günü boyunlarına dolanacaktır...”**^[310] ayetini okudu.^[311]

Ondan rivayet edilen hadislerinin en önemli özelliklerinden biri çoğunun başka bir sahâbi vasıtası ile değil doğrudan Hz. Peygamber'den rivayet edilmesidir. Allah Resûlü'nün dışında Hz. Ömer, Hz. Ali ve Sa'd b. Muâz diğer sahâbîler vasıtasıyla rivayet ettiği hadisler de vardır.

Ondan ise Ebû Saîd el-Hudrî, Enes b. Mâlik, Câbir b. Abdullah, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Abbâs, Abdullah b. Zübeyr, Ebû Mûsâ el-Eşarî, Haccâc b. Mâlik, İmrân b. Husayn, Ebû Ümâme, Tarık b.

Şihab, Ebû Rafi gibi birçok sahâbi hadis rivayet etmiştir. Ayrıca kendisinden Alkame b. Kays, Mesrûk, Esved b. Yezîd, Rebîa, Amr b. Şürahbîl, Hâris b. Kays Ebû Vâil, Kadı Şüreyh gibi pek çok tabîin de rivayette bulunmuşlardır.

Onun ravi zincirleri özellikle Ameş'in İbrahim en-Nehâî'den onun Alkame'den onun da Abdullah b. Mes'ûd'dan rivayet ettiği hadisler, büyük hadis âlimleri tarafından son derece güvenilir sayılmıştır.^[312]

Fıkıh İlmindeki Yeri

Çok velud bir âlim olan Abdullah b. Mes'ûd, kıraat, tefsir hadis ilminde otorite olarak Kûfe Mektebi'nin kurucu ve öncüsü olduğu gibi fıkıhta da büyük bir otorite ve Hanefî mezhebine kaynaklık eden Kûfe ekolünün kurucusu olmuştur. O öğrencilerine fikhî bir konu karşısında nasıl bir tavır takınacaklarını şöyle açıklar:

“Sizden hüküm vermek durumunda olan kimse, önce Allah'ın kitabına baksın. Aradığı orada yoksa Resûlün sünnetine baksın. Orada da bulamazsa salihlerin görüşüne başvursun. Bunların hiçbirinde delil bulamazsa kendi görüşü ile hükümsin. Bunu yapamıyorsa hüküm vermekten vazgeçsin.”^[313]

Fikhî görüşleri Hz. Ömer'e çok yakın olan Abdullah b. Mes'ûd, hakkında kitap ve sünnetten hüküm bulamadığı yerde mecbur kalmadıkça içtihada başvurmaz, bilmediğini açıkça söyleme cesaretini gösterirdi.

Öğrencilerinden Alkame b. Kays anlatıyor:

“Bir grup Abdullah b. Mes'ûd'a gelerek aralarından birinin bir hanım ile nikâhlandığını, sonra adamın mehir belirlemeden ve hanıma yaklaşmadan önce vefat ettiğini söyleyerek bu konuda fetva istediler. Abdullah b. Mes'ûd:

– Allah Resûlü'nden sonra bana bundan daha zor gelen bir soru ile karşılaşmadım. Bunun cevabını bilmiyorum. Başka birine gidip sorun, dedi.

Adamlar bir ay boyunca sorunun cevabını arayıp bulamadılar. Çok huzursuz olmuşlardı. Çaresiz bir şekilde tekrar Abdullah b. Mes'ûd'un yanına gelip ne kadar huzursuz olduklarını anlattılar ve:

– Sana sormayacağız da kime soracağız? Sen bu beldede Allah Resûlü'nün yakınında en fazla bulunan sahâbisisin. Senden başka

bu soruyu cevaplandıracak birini bulamadık, diyerek cevap için ısrar ettiler. Abdullah b. Mes'ûd:

– Size kendi görüş ve içtihadımı söylerim. Eğer doğruyu yakalarsam bu kendinden başka ilah olmayan Allah'tandır. Eğer hata yaparsam bu bendendir. Allah ve Resûlü benim bu görüşümden uzaktır. Bu konudaki görüşüm: O hanım için diğer hanımların mehri gibi ne fazla ne noksan mehir belirlensin. Kadına miras düşer. Kadın dört ay on gün iddetini beklesin, dedi.

Onun fetvasını duyan Eşca kabilesinden bazı kişiler Abdullah b. Mes'ûd'a giderek:

– Şehâdet ederiz ki sen Allah Resûlü'nün bizim kabilemizden Biru bint Vaşık adındaki hanım hakkında verdiği hüküm gibi hükmettin, dediler. Onları dinleyen Abdullah b. Mes'ûd, Müslüman olduğu gün gibi sevindi.”^[314]

O fetva vermekten son derece sakındığı gibi verdiği fetvalarda yanıldığını fark edince onlardan dönmekte tereddüt etmezdi.

Abdullah b. Mes'ûd'a “Adamın biri evlendiği hanımın annesini sonradan görmüş ve ondan çok hoşlandı. Hemen eşini boşadı. Şimdi eski eşinin annesi ile evlenmek istiyor. Onunla evlenebilir mi?” diye sordular. O da

– Bunda bir beis yok, dedi. Adam da eski eşinin annesi ile evlendi.

Abdullah b. Mes'ûd, o sırada Kûfe'de Beytü'l-Mâl işlerini yürütüyor orada bulunan altın ve gümüş kırıntılarını kuyumculara satıyordu. Bunlardan çok miktarda vererek karşılığında daha az miktarda altın ve gümüş alıyordu. Bir ara Medine'ye gidince bu meseleleri oradaki sahâbiler sordu. Sahâbiler:

– Adamın o hanımla evlenmesi caiz değildir. Altın ve gümüş alınıp satılırken ancak misli karşılığında alıp satmak caizdir, dediler. Abdullah b. Mes'ûd da Kûfe'ye dönünce doğruca kendisine fetva soran adamın yanına gitti. Adamı bulamayınca akrabalarına:

– Adamınıza verdiğim fetva yanlışmış. Onun eski eşinin annesi ile evlenmesi caiz değildir, dedi. Akrabaları:

– O bahsettiğin kadınla evlendi, dediklerinde ise:

– Öyle de olsa caiz değil, diyerek hata yaptığını ifade etti. Daha sonra oradan ayrılarak kuyumcuların yanına gitti. Onlara:

– Ey kuyumcular! Size yapmış olduğum satış caiz değildir. Bir gümüş diğeri ile ancak aynı gramlarda satılabilir, dedi.^[315]

Kûfe Okulunun Kurucusu

Hız. Ömer halife olunca Bâbil, Keldânî, Yunan medeniyetleri gibi birçok medeniyete beşiklik yapmış; değişik kültürlere, farklı yaşayış ve değerlere sahip bulunan insanların yaşadığı Kûfe'nin kazâ, eğitim ve öğretim hizmetlerini yürütmek üzere Abdullah b. Mes'ûd'u görevlendirdi. [316]

Kûfe'de uzunca bir süre kalarak ilmî faaliyetlerin başında bulundu. Böylece Kûfe çok önemli bir ilim merkezi haline geldi. Bir müddet sonra tefsir, hadis, fıkıh ve kıraat ilimlerinde Kûfe ekolü oluştu. O, tefsir ve kıraat alanında olduğu gibi fıkıhta da Kûfe mektebinin kuruluşunda en önemli rolü oynadı. Kendisini tamamıyla ilmî faaliyete vermesinden dolayı onun yetiştirdiği talebeler sayı ve kalite bakımından da diğerlerinden üstün oldu. Talebeleri, Abdullah b. Mes'ûd fetvalarını yazarak kayda geçirdi. Kaynakların belirttiğine göre Abdullah b. Mes'ûd dışında, görüş ve fetvaları talebeleri tarafından yazıya geçirilmiş başka bir sahâbî yoktur denilmektedir. [317]

Bunun tabii sonucu olarak Irak yöresinde Hız. Ömer ve Hız. Ali başta olmak üzere bazı sahâbîlerin görüşleri yanında en çok Abdullah b. Mes'ûd'un görüşleri yayıldı. Daha sonraları Ebû Hanîfe tarafından sistemleştirilen Kûfe ekolünün asıl kurucusunun o olduğu ileri sürülmüştür. Kûfe fıkıh mektebinin en önemli iki vasfını teşkil eden "nassın bulunmadığı yerde rey ve kıyasa başvurulması" ilkesi ile "sahih olduğu kesin olarak bilinmeyen hadislerin yerine içtihadın tercih edilmesi" esası temelde Abdullah b. Mes'ûd'un hüküm vermedeki düşünce tarzına dayanmaktadır. O nas bulunmayan bir konuda görüşünü belirttikten sonra "Eğer doğru ise Allah'tandır, yanlış ise benden ve şeytandandır; Allah da Resûlü de bundan berîdir." demektedir. [318]

Abdullah b. Mes'ûd'dan doğrudan ilim tahsil eden ve Kûfe fıkıh mektebinin kuruluşunda önemli rol oynayan ilk neslin önde gelen şahsiyetleri arasında Alkame b. Kays, Esved b. Yezîd, Abîde es-Selmânî, Mesrûk b. Ecda', Amr b. Şürahbîl ve Hâris b. Kays zikredilir. Ebû Hanîfe, Süfyân es-Sevrî ve İbn Ebû Leylâ gibi önemli şahsiyetleri de Abdullah b. Mes'ûd'un ilminin vârisleri olarak zikretmek gerekir.

Ahlâkı

Abdullah b. Mes'ûd'un nasıl biri olduğunu anlamak için Allah Resûlü'nün onun hakkında söylemiş olduğu "*İstişare yapmadan birini emir-halife yapmak isteseydim Ümmü Abd'ın oğlunu yapardım.*"^[319] sözlerini hatırlamak yeterlidir.

Allah Resûlü'nün de ifade buyurduğu gibi o güçlü bir yöneticilik kabiliyetine sahipti. Birbirinden kabiliyetli valilerin bile duramadığı Kûfe'de uzun yıllar Beytül-Mâl'in başında görev icra etmesi onun bu vasfını açıkça ortaya koymaktadır. Ancak o bu vafına rağmen yine Allah Resûlü'nün buyurduğu "*Sen muallim-öğretilmiş birisin.*" vafını öne çıkararak kendini ilme; Kur'ân ve sünneti insanlara ulaştırmaya adanmıştır. Hem de binlerce yıl sonra gelecek insanları aydınlatacak bir gayret ve ferasetle. Onun bu vafını gören Allah Resûlü (sas) "*Aranızda ne kadar daha kalacağımı bilmiyorum. Benden sonra şunlara uyun!* (buyurarak Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'i gösterdi.) *Ammâr'ın yolunu takip edin, Abdullah b. Mes'ûd'un sözlerini tasdik edin, sözlerine uyun.*"^[320] buyurmuştur.

Allah Resûlü (sas) Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer ile mescide gittiği bir zamanda Abdullah b. Mes'ûd orada namaz kılıyordu. Nisâ suresinden başlayıp onu bitirdikten sonra başka bir sureye geçti. Onu gören Allah Resûlü (sas) çbundan ok hoşlandı ve "*Kim Kur'ân'ı ilk indiği tazeliği ile okumak isterse Ümmü Abd'ın oğlunun okuyuşu ile okusun.*" buyurdu.

Abdullah b. Mes'ûd, namaz bittikten sonra dua etmeye başladı. Ona bakan Allah Resûlü (sas) "*İste, verilecektir! İste, verilecektir.*" buyurdu. Allah Resûlü'nü duyan Abdullah b. Mes'ûd ise "Allah'ım! Senden geri dönüşü olmayan bir iman, bitmeyen nimet, ebedi cennette Nebîn Muhammed'e refik olmayı isterim." diye dua etti.^[321]

Abdurrahman b. Yezîd anlatıyor:

"Huzeyfe b. Yemân'a, gidip ondan faydalanmak için Allah Resûlü'ne yaşantı ve gidişat olarak en yakın kişinin kim olduğunu sorduk.

– Allah Resûlü'ne yaşantı ve gidişat olarak Ümmü Abd'ın oğlundan daha yakın olan birini tanımıyorum, dedi."^[322]

Çalışkandı. Çok gayretli olan Abdullah b. Mes'ûd, tembellikten hiç hoşlanmaz ve hep: "Bir adamın dünya ya da ahirete ait bir şeyler

yapmadan boşu boşuna oturmasından hiç hoşlanmam.” derdi. [\[323\]](#)

Allah Korkusu

Allah’ın rızasına çok önem verir, zaman zaman Allah korkusundan ağlar, elleri ile gözyaşlarını silerdi. Ehvâs el-Ceşemî anlatıyor:

“Abdullah b. Mes’ûd’un evine gittiğimizde güzel dinarlar gibi parlayan üç çocuk gördük. Çok hoşumuza gitti. Onları çok sevdik. Bize:

– Onlardan dolayı bana gıpta mı ediyorsunuz, diye sordu.

– Evet, hangi Müslüman gıpta etmez ki, dedik. Başını küçücük evinin tavanına dikti. Tavanda bir kuş yuva yapmış ve orada yumurtlamıştı. Ona bakarak:

– Nefsim yedi kudretinde olan Allah’a yemin ederim ki şu yuvayı düşürüp kuşun yumurtasını kırmaktansa çocuklarımın mezarına toprak atmayı tercih ederim, dedi.

Bir başka sefer ise “Allah’ın benim bir günahımı bağışlaması, benim için soyumun bilinmesinden daha sevgilidir.” [\[324\]](#) demiştir.

Alkame b. Kays anlatıyor:

“Bir seferinde şiddetli bir hastalığa yakalanmıştı. Endişelenip ağladığını ve sızlandığını görünce:

– Hiçbir hastalığında senin bu kadar sızlandığını görmemiştik, dedik.

– Bu hastalık aklımı başımdan alıp beni gaflete sevk ediyor.” [\[325\]](#) sözleriyle gaflete düşmekten korktuğunu ifade etti.

Bir başka zamanda “İlim çok hadis bilmek değil, ilim Allah’tan çokça korkmaktır.” demişti. [\[326\]](#) Buna rağmen o, ümid vardı. Bir gün insanları cehennem azabı ile korkutan bir vaaza rastladı. “Ey hatip! Niçin insanların ümitlerini kırıyorsun?” dedikten sonra da: **“Ey nefislerine karşı aşırı gidenler, Allah’ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin...”** [\[327\]](#) ayetini okudu. [\[328\]](#)

Sünnete Bağlılığı

Allah Resûlü’nü çok seven Abdullah b. Mes’ûd, sünnete son derece bağlıydı. Hz. Peygamber’in sözünü mutlak olarak uyulması gereken emir olarak telakki ederdi. Bir cuma günü minbere çıkan Allah Resûlü (sas):

– *Oturun*, buyurdu. O sırada Abdullah b. Mes'ûd mescidin kapısında idi. Sözü duyar duymaz bulunduğu yerin uygun olup olmadığına bakmadan hemen olduğu yere oturdu.

Abdullah b. Mes'ûd'un kapının önüne oturduğunu gören Allah Resûlü (sas):

– *Bu tarafa gel ey Abdullah b. Mes'ûd*, buyurdu. [329]

Abdullah b. Mes'ûd bir konuşmasında “Allah, güzelleşmek için yaratılışını değiştirip dövme yapana ve yaptırana, kaşlarını alana ve aldırana, dişlerini inceltene lanet etsin.” dedi. Onun bu sözleri Esedoğulları'ndan Ümmü Ya'kûb isimli bir hanımın kulağına gitti. Hemen Abdullah b. Mes'ûd'a giderek

– Duyduğum söz de nedir? Dövme yapana ve yaptırana, kaşlarını alana ve aldırana, dişlerini inceltene lanet ediyormuşsun, diye sordu. Abdullah b. Mes'ûd:

– Allah'ın kitabında olan ve Allah Resûlü'nün lanet ettiğine ben niye lanet etmeyeyim, dedi. Hanım:

– İki kapak arasındaki Kur'ân'ı okuduğum hâlde söylediğini göremedim, deyince

– Eğer Kur'ân'ı güzel okusaydın görürdün. Allah '**Resûlün emrettiğini yapın, yasakladığından sakının!**' [330] buyuruyor, dedi. Hanım bu kez:

– Bu söylediklerinden birini hanımında görür gibiyim, dedi. Abdullah b. Mes'ûd gidip bakmasını söyleyince kanım, Abdullah b. Mes'ûd'un hanımının yanına gitti. Ancak bahsedilen şeylerden hiçbirini göremedi. Geri dönüp de bir şey göremediğini söyleyince Abdullah b. Mes'ûd:

– Eğer bahsedilenler onda olsaydı yanına yaklaşmazdım, dedi.” [331]

İbadeti

Abdullah b. Mes'ûd özellikle Kur'ân okumaya ve namaza çok fazla önem verirdi. Namazda kıyamın uzun olmasından büyük haz alırdı. Sabah namazında genelde ilk rekâtta Enfâl suresinden kırk ayet, ikinci rekâtta ise mufassal surelerden birini okurdu. [332]

Öğrencilerinden biri olan Alkame, onun teheccüd namazı hakkında şöyle demektedir:

“Bir gece Abdullah b. Mes’ûd ile birlikte kaldım. Gecenin başında uyudu. Sonra kalkıp namaz kıldı. Sabaha kadar namaza devam etti. Son olarak vitir namazı kıldı.”^[333]

“Namazda olduğun sürece melikin kapısını çalıyorsun demektir. Kapı elbette bir gün onu çokça çalan kişiye açılır.”^[334] Der, Müslüman olduğundan beri duhâ namazını kaçırmadığını söylerdi. Diğer sahâbilerden daha az nafilâ oruç tutardı.

Abdurrahman b. Yezîd anlatıyor:

“Abdullah b. Mes’ûd’dan daha az oruç tutan bir fakih görmedim. Ona:

– Niçin oruç tutmuyorsun, diye sorulduğunda:
– Namaz kılmayı oruca tercih ediyorum. Eğer oruç tutsaydım çokça namaz kılamazdım, derdi”^[335]

Onun bu sözleri hiç nafilâ oruç tutmuyor anlamına gelmiyordu. Bazen pazartesi perşembe, bazen de ayda üç gün oruç tutmaya devam ederdi.^[336] Ramazan’da üç günde bir, diğer zamanlarda ise cumadan cumaya Kur’ân’ı bir kez hatmederdi.^[337] Gece gözler uykuya geçtiğinde Abdullah b. Mes’ûd kalkar Kur’ân okurdu. Okurken sabaha kadar arı vızıltısı gibi ses çıkarırdı.^[338] Dili sürekli zikirle meşguldü. İstiğfarı asla terk etmezdi. ‘Allah’ım! İmanımı, yakînimi ve ilmimi artır.’ diye dua eder, ağlaması eksik olmazdı.” Ağlamaktan gözünün önünde iki siyah çizgi izi oluşmuştu.^[339]

Zühdü

Temîm b. Hazlem anlatıyor:

“Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer gibi Allah Resûlü’nün sahâbileri ile oturdum. Abdullah b. Mes’ûd’dan daha fazla dünyadan yüz çeviren, ahirete rağbet eden birini görmedim.”^[340]

Abdullah b. Mes’ûd bir gün insanlara A’lâ suresini okuyordu **“Fakat sizler dünya hayatını tercih ediyorsunuz.”**^[341] ayetine gelince okumaya ara verdi ve “Dünyayı ahirete tercih ettik. Dünya ziynetini, kadınları, yiyecekleri, içecekleri görünce ahireti dürüp rafa kaldırdık. Sonradan kavuşacağımız nimeti terk ederek hemen önümüzdeki acil nimeti tercih ettik.” dedi.^[342]

Tevazuu

Bir gün Abdullah b. Mes'ûd evinden çıkıp gideceği yere doğru yürüdü. Bazı sevenleri de yanında yürümeye başladı. Abdullah b. Mes'ûd onları görünce:

- Bir şey mi istiyorsunuz, diye sordu.
- Hayır, sadece seninle yürümek istedik, dediler.
- Evinize dönün. Bu durum tâbi olanlar için zillet; tâbi olunanlar için ise fitnedir, dedi.^[343]

“Eğer günahlarım bilinseydi arkamdan iki kişi bile gelmezdi. Başıma toprak saçardınız. Allah'ın beni affettiğini bilsem şöyle şöyle çağrılmaya razı olurum.”^[344] derdi.

İyiliği Emredip Kötülükten Sakındırması

Hayatı, iyiliği emredip kötülükten sakındırmakla geçti. Bir gün bir yerde otururken süt ikram edildi. Orada bulunanlardan biri yapılan ikramı kabul etmeyince ona:

- Yaklaş ve iç, dedi. Adam:
- Ben süt içmeyi kendime haram kıldım, dediğinde
- Yaklaş ve iç. Sonra da yemininden dolayı kefareti yerine getir, dedi. Ardından da **“Ey iman edenler! Allah'ın size helâl kıldığı iyi ve temiz şeyleri siz kendinize haram kılmayın ve sınırı aşmayın. Allah sınırı aşanları sevmez.”**^[345] ayetini okudu.^[346]

Bir grup ile hasta ziyaretine gitmişti. Evde bir hanım vardı. Gruptan birinin evdeki hanıma baktığını görünce: “Gözlerini kaybetseydin bu senin için daha hayırlı olurdu.” diyerek adamı ikaz etti.^[347]

Cennet ile Müjdelenmesi

Abdullah b. Mes'ûd anlatıyor:

“Allah Resûlü (sas) bir bahçeye girdi. Hemen ona su götürdüm. Bana:

- *Bunu getirmeni sana kim söyledi*, diye sordu.
- Kimse söylemedi, dedim.
- *İyi yaptın*, buyurdu. Sonra:
- *Buraya gelecek olanları cennetle müjdele*, buyurdu. Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Ali geldiler. Sonunda ben de cennetle müjdelendim.”^[348]

Allah Resûlü (sas) onu namazda Kur'ân okurken Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer ile birlikte dinlemiş, namazdan sonra dua ettiğinde: “İste,

verilsin! İste, verilsin!” buyurmuştu. O da cennette Allah Resûlü (sas) ile arkadaş olmayı istemişti. Bunun ne anlama geldiğini bilen Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer onu müjdelemek için yarışmışlar, Hz. Ebû Bekir daha önce bildirmişti.^[349]

İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Gâbe adlı eserinde onun cennetle müjdelendiğini söyler. İbn Abdilberr ise Aşere-i Mübeşşere ile ilgili rivayetlerin birinde onun da cennetle müjdelenenler arasında zikredildiğini nakleder.^[350]

Siyasi Duruşu

Allah Resûlü'nün sahâbilerini fitneden sakındıran sözlerini devamlı aklında tutan Abdullah b. Mes'ûd, hayatı boyunca fitneye sebep olabilecek davranışlardan uzak durdu. Bunun için mushafların çoğaltılması meselesinde başlangıçta Hz. Osman'a kırılma da meseleyi büyütmedi. Hz. Osman kendisini Medine'ye çağırdığında Kûfelilerin kışkırtmalarına rağmen Kûfelileri dinlemeyip Medine'ye giderek Hz. Osman ile görüştü.

Abdurrahman b. Yezîd anlatıyor:

“Abdullah b. Mes'ûd ile birlikte Mina Mescidi'nde idik. Abdullah b. Mes'ûd orada bulunanlara Hz. Osman'ı kastederek:

- Mü'minlerin Emiri kaç rekât namaz kıldı, diye sordu. Oradakiler:
- Dört rekât namaz kıldı, dediler. O da dört rekât kıldı. Abdullah b.

Mes'ûd'a:

– Bize Allah Resûlü'nün sonra Hz. Ebû Bekir'in iki rekât kıldıklarını söylememiş miydin, dedik.

– Evet, şimdi de aynı şeyi söylüyorum. Ancak Osman halifedir. Ona muhalefet etmem. Zira halifeye muhalefet şerdir, dedi.”^[351]

Bir konuşmasında ise insanlara şöyle sesleniyordu:

“Ey İnsanlar! İtaatten ve cemaatten uzaklaşmayın. Cemaat, Allah'ın sınıksız tutulmasını emrettiği ipidir. Cemaatte hoşlanmadığınız şeyler ayrı iken hoşlandığınız şeylerden daha hayırlıdır.”^[352]

Alkame b. Kays anlatıyor:

“Hac mevsiminde Abdullah b. Mes'ûd ile birlikte Mina'da bulunuyordum. Orada Hz. Osman ile karşılaştık. Hz. Osman, Abdullah b. Mes'ûd'a:

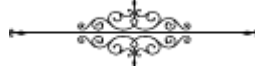
– Ey Ebû Abdurrahman! Seninle bir işim var, dedi. Kenara çekilip baş başa konuştular. Hz. Osman:

– Ey Ebû Abdurrahman! Seni bekâr bir kız ile evlendirelim. Sana geçmiş günlerini hatırlatıp gençleştirir, dedi. Abdullah b. Mes'ûd beni işaret ederek:

– Benim böyle bir evliliğe ihtiyacım yok ancak şunun olabilir, dedi ve bana seslenerek yanına çağırdı. Yanına gittiğimde bana niçin böyle bir teklif yaptığını ifade etmek için:

– Böyle söylememin nedeni Allah Resûlü'nden duyduğum şu sözdür: '*Ey gençler topluluğu! Evlenmeye gücü yetenler evlensinler. Buna gücü yetmeyenler oruç tutsunlar. Çünkü oruç onu korur.*' dedi."^[353]

Hac mevsiminde Abdullah b. Mes'ûd'un Hz. Osman ile aralarındaki bu konuşmalar onun Halife'ye Kur'ân'ın cemi ile ilgili aralarındaki kırılgınlığının geçtiğini göstermektedir. Fitneden ve muhalefetten sakınan Abdullah b. Mes'ûd, gerektiğinde tavır almaktan sakınmamıştır. Hatta Beytü'l-Mâl konusundaki hassasiyetinden dolayı Kûfe valilerine ve Hz. Osman'a da tavır almıştı.

-
- İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3177.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/157-158, 6/209; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3435.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3435.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3177.
İbn Hacer, *İsâbe*, 4955.
İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/314-315.
En'âm, 6/52.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3435.
İbn Kesîr, *Tefsirü Kur'âni'l-Azîm*, 7/275.
Abdu's-Settâr, *Abdullah b. Mes'ûd*, 59.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/152.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/375.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/152.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/55.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/90-91.

Fetih, 48/1-3.
Müsned, 1/391.
Taberî, *Târih*, 3/601.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3177.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3177.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/153.
Müslim, Selâm, 16.
Müsned, 1/391.
Müslim, Fedâilü's-Sahâbe, 110.
Tirmizî, Menâkîb 30; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 4189.
İbn Hacer, *İsâbe*, 4954; *Müsned*, 1/7.
Buhârî, Ashâbu'n-Nebî, 26-27.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3435.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 6/7-8.
Taberî, *Târih*, 3/725.
Hâkim, *Müstedrek*, 4298.
Taberî, *Târih*, 3/734.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 1/348-349.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3177.
Vekî', *Ahbâru'l-Kudât*, 74.
Vekî', *Ahbâru'l-Kudât*, 357.
Vekî', *Ahbâru'l-Kudât*, 357.
Müsned, 1/384.
Taberî, *Tarih*, 3/734.
Sallâbi, *Osman b. Affân*, 273.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/351.
Ka'lacî, *Fikhi Abdullah b. Mes'ûd*, 13.
Ebû Nuaym, *Marifetü's-Sahâbe*, 3/234.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3177.
Kandehlevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, 3/300.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/159.
Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-Sahâbe*, 2/726; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3177.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/160.
Buhârî, Mevâkîtü's-Salât, 5; *Müslim*, İman 137.
Müsned, 1/402.
Müslim, Müsâfirûn, 204.

Nesâî, İftitâh, 10.

Müsned, 1/414.

Müsned, 1/382.

Zehebî, Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ, 3435.

Zehebî, Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ, 3435.

Muhammed Hüseyin, et-Tefsir ve'l-Müfessirûn, 84.

Buhârî, Fedâili Kur'ân 35.

Buhârî, Tefsiri Kur'ân, 54/7

Zehebî, Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ, 3435.

Muhadramûn: Hem Câhiliye devrinde hem İslâmî dönemde yaşamış, Hz. Peygamber hayattayken veya vefatından sonra Müslüman olmuş, ancak onu mümin olarak görememiş kimselere verilen ad.

Buhârî, Fedâili Kur'ân, 8; Zehebî, Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ, 3435.

Buhârî, Ashabu'n-Nebî, 26-27.

İbn Sa'd, Tabakât, 2/342.

Bakara, 2/284.

Bakara, 2/286.

İbn Kesîr, Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azîm, 1/503.

Buhârî, Fedâilü'l-Kur'ân, 8; Müslim, Fedâili's-Sahâbe, 115.

Muhammed Hüseyin, et-Tefsir ve'l-Müfessirûn, 85-86.

Zehebî, Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ, 3435.

Müslim, Fedâili's-Sahâbe, 116; Zehebî, Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ, 3435.

Muhammed Hüseyin, et-Tefsir ve'l-Müfessirûn, 118.

İbn Sa'd, Tabakât, 3/156-157.

Âl-i İmrân, 3/180.

Müsned, 1/377.

Zehebî, Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ, 3435.

Nesâî, Âdâbu'l-Kadâ, 11; İbn Kayyim el-Cevziyye, İ'lâmü'l-Muvakkîn, 1/63.

Müsned, 1/431; İbn Kesîr, Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azîm, 1/419.

Beyhakî, Süneni Kübrâ, 5/282.

Kal'acî, Fıkhı Abdullah b. Mes'ûd, 8.

İbn Kayyim el-Cevziyye, İ'lâmü'l-Muvakkîn, 1/20.

İbn Kayyim el-Cevziyye, İ'lâmü'l-Muvakkîn, 1/81.

İbn Sa'd, Tabakât, 3/155.

Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3435.
Müsned, 1/386.
Buhârî, Fedâilî's-Sahâbe, 27.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3435.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 146.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/158.
İbn Kesîr, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 6/531.
Zümer, 39/53.
İbn Kesîr, *Tefsirü Kur'âni'l-Azîm*, 7/99.
Kandehlevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, 2/628.
Haşr, 59/7.
Buhârî, Tefsiri Kur'ân, 59/4
Buhârî, Salât, 106.
Kandehlevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, 3/617.
Beyhakî, *Süneni Kübrâ*, 2/486.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/155.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 147.
Beyhakî, *Süneni Kübrâ*, 2/396.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3/177.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3435.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 147.
A'lâ, 87/17.
İbn Kesîr, *Tefsirü Kur'âni'l-Azîm*, 8/404.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 148.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3435.
Mâide, 5/87.
İbn Kesîr, *Tefsirü Kur'âni'l-Azim*, 3/161.
Kandehlevî, *Hayatü's-Sahâbe*, 3/91.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 14/50.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 148.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/988.
Beyhakî, *Süneni Kübrâ*, 3/144.
Kandehlevî, *Hayatü's-Sahâbe*, 2/96.
Buhârî, Nikâh, 2.
Sallâbi, *Osman b. Affân*, 273.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/351.
Ka'lacî, *Fıkhî Abdullah b. Mes'ûd*, 13.

Ebû Nuaym, *Marifetü's-Sahâbe*, 3/234.
Vekî', *Ahbâru'l-Kudât*, 357.
Vekî', *Ahbâru'l-Kudât*, 357.
Müsned, 1/384.
Taberî, *Tarih*, 3/734.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3177.
Kandehlevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, 3/300.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/159.
Müslim, *Müsâfirûn*, 204.
Nesâî, *İftitâh*, 10.
Müsned, 1/414.
Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-Sahâbe*, 2/726; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3177.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/160.
Buhârî, *Mevâkîtü's-Salât*, 5; *Müslim*, *İman* 137.
Müsned, 1/402.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3177.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/157-158, 6/209; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3435.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3435.
En'âm, 6/52.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3435.
İbn Kesîr, *Tefsirü Kur'âni'l-Azîm*, 7/275.
Abdu's-Settâr, *Abdullah b. Mes'ûd*, 59.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3177.
İbn Hacer, *İsâbe*, 4955.
İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/314-315.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/152.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/375.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/152.
Taberî, *Târih*, 3/601.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3177.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3177.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/153.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/55.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/90-91.
Fetih, 48/1-3.

Müsned, 1/391
Müslim, Selâm, 16.
Müsned, 1/391.
Müslim, Fedâilü's-Sahâbe, 110.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 6/7-8.
Taberî, *Târih*, 3/725.
Hâkim, *Müstedrek*, 4298.
Taberî, *Târih*, 3/734.
Tirmizî, Menâkîb 30; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 4189.
İbn Hacer, *İsâbe*, 4954; *Müsned*, 1/7.
Buhârî, Ashâbu'n-Nebî, 26-27.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3435.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 1/348-349.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3177.
Vekî', *Ahbâru'l-Kudât*, 74.
Âl-i İmrân, 3/180.
Müsned, 1/377.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3435.
İbn Kayyim el-Cevziyye, *İ'lâmü'l-Muvakkîn*, 1/20.
İbn Kayyim el-Cevziyye, *İ'lâmü'l-Muvakkîn*, 1/81.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/155.
Nesâî, Âdâbu'l-Kadâ, 11; İbn Kayyim el-Cevziyye, *İ'lâmü'l-Muvakkîn*, 1/63.
Müsned, 1/431; İbn Kesîr, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 1/419.
Beyhakî, *Süneni Kübrâ*, 5/282.
Kal'acî, *Fıkhı Abdullah b. Mes'ûd*, 8.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3435.
Müsned, 1/386.
Buhârî, Fedâilü's-Sahâbe, 27.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3435.
İbn Kesîr, *Tefsirü Kur'âni'l-Azîm*, 7/99.
Kandehlevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, 2/628.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 146.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/158.
İbn Kesîr, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 6/531.
Zümer, 39/53.
Buhârî, Tefsiri Kur'ân, 59/4

Buhârî, Salât, 106.

Kandehlevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, 3/617.

Beyhakî, *Süneni Kübrâ*, 2/486.

Haşr, 59/7.

Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3435.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/155.

İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 147.

Beyhakî, *Süneni Kübrâ*, 2/396.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3177.

İbn Kesîr, *Tefsirü Kur'âni'l-Azîm*, 8/404.

İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 148.

Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3435.

Mâide, 5/87.

İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 147.

A'lâ, 87/17.

İbn Kesîr, *Tefsirü Kur'âni'l-Azim*, 3/161.

Kandehlevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, 3/91.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 14/50.

İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 148.

Müşned, 1/382.

Buhârî, Tefsiri Kur'ân, 54/7

Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3435.

Muhadramûn: Hem Câhiliye devrinde hem İslâmî dönemde yaşamış, Hz. Peygamber hayattayken veya vefatından sonra Müslüman olmuş, ancak onu mümin olarak görememiş kimselere verilen ad.

Buhârî, Fedâili Kur'ân, 8; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3435.

Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3435.

Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3435.

Muhammed Hüseyin, *et-Tefsir ve'l-Müfessirûn*, 84.

Buhârî, Fedâili Kur'ân 35.

Buhârî, Ashabu'n-Nebî, 26-27.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/342.

Bakara, 2/284.

Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3435.

Müslim, Fedaili's-Sahâbe, 116; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3435.

Muhammed Hüseyin, *et-Tefsir ve'l-Müfessirûn*, 118.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/156-157.
Bakara, 2/286.
İbn Kesîr, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 1/503.
Buhârî, Fedâilü'l-Kur'ân, 8; *Müslim*, Fedâili's-Sahâbe, 115.
Muhammed Hüseyin, *et-Tefsir ve'l-Müfessirûn*, 85-86.
Buhârî, Nikâh, 2.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/988.
Beyhakî, *Süneni Kübrâ*, 3/144.
Kandehlevî, *Hayatü's-Sahâbe*, 2/96.

Amr b. Abese (ra)

İsmi: Amr b. Abese b. Âmir b. Hâlid b. Gadir b. Attâb b. İmru'l-Kays b. Nüşbe b. Süleym

Künyesi: Ebû Necih

Annesi: Belce bint Henneh

Anne Bir Kardeş: Ebû Zer el-Gıfârî

Vefatı: 60/680

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Süleymoğulları'ndan olan Amr b Abese, düşünen, akıllı ve bilinçli biriydi. Başkalarını körü körüne taklit etmez, yapacağı işleri her zaman akıl süzgecinden geçirirdi. Yanlış olan şeyi asla bile bile yapmazdı. İçinde yaşadığı topluma rağmen yanlıştan uzak duracak medenî cesarete sahip, yürekli bir yiğitti. Her zaman hak ve hakikati arar, bulduğunda ise hemen ona koşardı. Tıpkı Müslüman olmak için Allah Resûlü'ne koştuğu gibi.

Kurtuluşun babası anlamında Ebû Necîh lakabı ile meşhur olan Amr b. Abese, [\[354\]](#) İslâm'a giriş serüvenini şöyle anlatır:

Bir gün Ebû Ümâme, sohbet arasında ona:

– Ey Süleymoğulları'nın akıllı kişisi Amr b. Abese! Neye dayanarak kendinin dördüncü Müslüman olduğunu iddia ediyorsun, diye sorunca o da:

– Ben cahiliye döneminde, insanların yanlış yolda olduğunun farkındaydım. Kimseye fayda ve zararı olmayan, taş veya tahtadan yapılan putlara tapmanın doğru olmadığını düşünüyordum. Doğru yolun mutlaka var olduğunu biliyor, onu bulamamanın ıstırabını duyuyordum. Hep bir arayış içindeydim. Sürekli araştırıyor, aklına ve bilgisine güvendiğim herkesten bilgi almaya çalışıyordum. Bir gün Teymelî bir Yahudi âlime rastladım. Ona:

– Ben yolculuk esnasında bir yerde konakladığımda gidip dört taş bulan, bunlardan üçünü yemek pişirmek için ocak; birini ise ilah yerine koyup tapan ve konak yerinden ayrılacağı zaman da bu taşları atan, yeni konak yerine varınca tekrar taş toplayan bir kabiledenim.

Hay olan Allah'ı bırakıp insana yarar ve zararı olmayan bu taşlara tapmanın yanlış olduğuna inanıyorum. Ancak Allah'a nasıl inanılacağını, O'na nasıl ibadet edileceğini bilmiyorum. Bu konuda bana yol gösterir misin, diye sordum. Yahudi âlim:

– Elbette. Yakında Mekke'de bir zat ortaya çıkacak. Kavminin taptığı putlardan yüz çevirerek insanları tek olan Allah'a davet edecek. Onun insanları Allah'a davet ettiğini duyarsan hemen gidip ona tâbi ol. O, insanları kendilerine sunulan en güzel dine davet edecektir, dedi. [355]

Yahudi âlimden ayrılıp memleketime döndükten sonra, onun bahsettiği kişiyi beklemeye başladım. Sık sık köyümüze uğrayan Mekkelilerin yanına giderek Mekke'de neler olup bittiğini soruyordum. Bazen de Mekke'ye gidiyor, Yahudi âlimin bana bahsettiği peygamberin gelip gelmediğini araştırıyordum. Yıllar böylece geçip gitti. Birkaç yıl sonra yine peygamberden bir haber alırım ümidi ile yola çıktım. Yolda rastladığım birinin Mekkelisi olduğunu öğrenince ona:

– Mekke'de yeni bir haber var mı, diye sordum. Adam:
– Muhammed b. Abdullah putları reddederek insanları yeni bir dine davet ediyor, dedi.

Beklediğim haberi almıştım. Adama teşekkür ederek hemen hazırlığımı yapıp yola çıktım. Mekke'ye gittiğimde O'nun kavminin baskısından dolayı gizlendiğini öğrendim. Biraz soruşturunca onu Kâbe'de bulacağımı anladım. Kâbe'ye giderek orada beklemeye başladım. Gece olup insanlar çekilince bende uyumuşum. Birinin sesli olarak “*Lâ ilâhe illallah*” dediğini duyarak uyandım. Aradığım kişinin o olduğunu anladım. Yanına giderek Mekke'ye niçin geldiğimi anlattım. Sonra da ona kim olduğunu sordum. Soruyu hangi maksatla sorduğumu anlayarak:

– *Nebîyim*, buyurdu.
– Nebî nedir, dedim.
– *Allah'ın gönderdiği elçidir*, buyurdu.
– Allah aşkına doğru söyle! Allah mı seni gönderdi, diye sordum.
– *Evet*, buyurdu. Ben:
– Allah bize neleri emrediyor, deyince
– *Putları kırıp atarak tek olan Allah'a ibadet etmeyi, akrabalık bağlarını gözetmeyi ve haksız yere kan dökmemeyi emrediyor,*

buyurdu. Ardından ona kimlerin tâbi olduğunu sordum.

– (Hz. Ebû Bekir ve Bilâl'i kastederek) *Bir hür, bir de köle*, buyurdu. Ben:

– Uzat elini sana biat edeyim, dedim. Allah Resûlü (sas) elini uzatınca Müslüman olmak için ona biat ettim.^[356] Bana İslâm hakkında bilgi verdikten sonra yanında kalmak için izin istedim.

– *İnsanların bana ne yaptığını görmüyor musun? Burada kalmaya dayanamazsın. Şimdi kabilenin yanına git, bekle. Benim Mekke'den ayrıldığımı duyduğun zaman gel*, buyurdu. Bunun üzerine memleketime geri döndüm.^[357]

Hicreti

Amr b Abese memleketine dönerek beklemeye başladı. Aradan uzun yıllar geçti. O hâlâ büyük bir sabırla bekliyor, köylerine uğrayan yolculardan Allah Resûlü (sas) hakkında bilgi edinmeye çalışıyordu. Bir gün köylerine bir grup Medineli geldi. Koşarak yanlarına gitti. Allah Resûlü'nden haberleri olup olmadığını sordu. Gelenler onun Medine'ye hicret ettiğini anlatınca sevinçten ne yapacağını bilemedi. Bundan sonra neler olduğunu kendisi şöyle anlatır:

“Beklediğim an gelmiş, hasret bitmişti. Hemen hazırlanarak doğruca Medine'ye gittim. Mescid-i Nebevî'ye yöneldim. Allah Resûlü oradaydı. Yanına giderek:

– Beni tanıdınız mı, diye sordum. Allah Resûlü beni görünce çok sevindi:

– *Elbette. Sen Mekke'de bana gelip şöyle şöyle dedikten sonra iman eden Sülemî kabilesinden olan kişi değil misin*, buyurdu. Ben:

– Evet yâ Resûlullah! Ben oyum, dedim. Sanki dünyalar benim olmuştu. Sevinçten âdeta uçuyordum. O anda orada oturan hiç kimsenin benden daha mutlu olmadığından emindim. Allah Resûlü'ne:

– Allah'ın sana öğrettiği, benim cahil kaldığım bilgileri bana öğret, dedim. Bana namazı ve abdesti uzun uzadıya anlattı.”^[358]

Suffe Ashâbı'na Katılması

Amr b Abese, Medine'ye hicret ettikten sonra geri dönmeyip orada kalmaya karar verdi. Allah Resûlü (sas) onu Suffe ashâbının yanına yerleştirdi.^[359] Artık ömür boyu beklediği anı yakalamıştı. Memleketi,

eşi, dostu hiç kimse aklına gelmiyordu. Mescid-i Nebevî’de, Suffe ashâbı ile birlikte, Allah Resûlü (sas) ve sahâbilerle bir arada olmanın; onlardan Allah’ın emir ve yasaklarını öğrenip hayata geçirmenin hazzını yaşıyordu. Her gün yeni bir şey öğreniyor, öğrendiklerini büyük bir heyecanla hayata geçiriyordu.

Cihadı

Amr b. Abese, Medine’ye hicret ettiğinde Hendek Savaşı yapılmıştı. Bundan sonra Allah Resûlü’nün katıldığı bütün savaflara katıldı. Mekke’nin fethinde, Huneyn Savaşı’nda, Tâif Kuşatması’nda hep Allah Resûlü’nün yanı başında oldu. Çok iyi bir ok atıcısı olan Amr b. Abese Tâif Savaşı’ndaki bir anısından şöyle bahseder:

“Tâif Savaşı’nda iken Allah Resûlü’nün *‘Kim okunu düşmana ulaştırırsa onun için cennette bir derece vardır.’* buyurduğunu duydum. O gün ben tam on altı oku düşmana ulaştırdım.”[\[360\]](#)

Allah Resûlü’nün vefatından sonra da hiçbir savaştan geri kalmadı. Bir müddet Medine’de kaldıktan sonra Suriye üzerine gönderilen orduda görev aldı. Hicretin 13. yılında Hâlid b. Velîd’in başkomutan olduğu Yermük Savaşı’nda süvari birliklerine kumanda etti. Daha sonra Hıms’a yerleşen Amr b. Abese, Rumlarla yapılan pek çok savaşa katıldı.[\[361\]](#)

Vefatı

Uzun, bereketli ve hayırlı bir ömür yaşayan Amr b. Abese, hicretin 60. yılında Hıms’ta vefat etti.[\[362\]](#)

Şahsiyeti

İlmi

Öğrenme arzusu güçlü olan Amr b. Abese, Allah Resûlü (sas) ile karşılaştığı ilk andan itibaren sormaya ve hakikatleri öğrenmeye çalıştı. İlmin anahtarı soruydu, o ise sormayı çok seviyordu. Bunun için hem Allah Resûlü’nden hem de sahâbilerden pek çok şey öğrendi. Öğrendiklerini yalnızca yaşamakla kalmayıp yaşamı boyunca onları insanlarla paylaştı.

Allah Resûlü’nden duyduğu hadisleri ondan Abdullah b. Mes’ûd, Ebû Ümâme el-Bâhilî, Sehl b. Sa’d, Şürahbil b. Sümt, Sadan b. Ebû

Talha, Süleym b. Âmir, Abdurrahman b. Âmir, Cübeyr b. Nüfeyr gibi pek çok muhaddisler ondan hadis rivayet etmiştir.^[363]

İlim konusunda oldukça hassas olan Amr b. Abese'nin hadis rivayetinde daha fazla hassasiyet göstermiştir. Amr b. Abese'den bir hadis dinleyen Ebû Ümâme:

– Ey Amr b. Abese! Sözlerine dikkat et. Baksana bir amelden dolayı şu adama ne kadar çok sevap verildiğini rivayet ediyorsun, deyince

– Ey Ümâme! Yaşım gitti, kemiklerim inceldi, ecelim yaklaştı. Bütün bunlardan sonra Allah ve Resûlü hakkında ne diye yalan söyleyeyim? Ben bu hadisi Allah Resûlü'nden yalnız veya iki yahut üç (yedi defaya kadar saymış) defa işitmemiş olsaydım onu asla rivayet etmezdim. Emin ol ki ben onu, bundan daha fazla Allah Resûlü'nden duydum, dedi.^[364]

Rivayet Ettiği Hadislerden

Allah Resûlü (sas) ona namaz vakitleri hakkında bilgi verdiği uzun hadisin devamında

“Bir kişi, Allah rızası için abdest alır, ağzına burnuna su verir, burnunu temizlerse yüzünden ve burnundan bütün hatalar dökülür. Sonra yüzünü yıkadığında hataları sakalı dâhil yüzünün tamamından su ile kayıp gider. Sonra ellerini dirsekleri ile beraber yıkadığında elleri ile yaptığı hataları, su ile parmak uçlarından kayıp gider. Başını mesh ettiğinde bütün organlarla yaptığı hataları saçlarının kenarlarından dökülür. Sonra ayaklarını topukları ile beraber yıkar. Ayaklarıyla yaptığı hatalar su ile birlikte parmak uçlarından kayıp gider. Eğer abdest alan kişi namaza yönelir, namaz kılıp Allah’a hamd-ü senâ eder, O’nu layık olduğu şekilde yüceltir ve Allah’tan başkasını kalbinden çıkarırsa annesinden yeni doğmuş gibi bütün günahlarından arınmış olur.”^[365] buyurur.

Her konuda Allah Resûlü'ne soru soran Amr b. Abese, zaman zaman da ayetlerin anlamıyla ilgili soru sorardı. Bir gün “**(Musa’ya) Nida ettiğimiz zaman da sen Tûr’un yanında değildin. Bilakis, senden önce kendilerine uyarıcı gelmeyen bir kavmi uyarman için Rabbinden bir rahmet olarak (orada geçenleri sana bildirdik); ola ki düşünüp öğüt alırlar.**”^[366] ayetindeki “Nida ve rahmet nedir?” diye sordu.

Allah Resûlü (sas) *“Rahmet: Allah, yaratılanları yaratmadan önce arşına ‘Ey Muhammed! Rahmetim gazabımı geçti. İstemeden önce size verdim. Af dilemeden önce sizi affettim. Bana kim ‘Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abduhû ve resûlühû’ derse onu cennete koyarım.’ yazdı.”*^[367] buyurdu.

Amr b. Abese’den rivayet edilir:

“Allah Resûlü (sas) güneş doğarken ve ikindiden sonra güneş batıncaya kadar namaz kılmayı yasakladı.”^[368]

Allah Resûlü (sas) şöyle buyurdu:

“Kim bir mescid yaptırırsa Allah da o mescidin bir benzerini o kişi için cennette yaptırır.”^[369]

“Kim saçını İslâm için ağartırsa kıyamet gününde bu onun için nur olur.”^[370]

“Allah, bir ok sebebi ile üç kişiyi cennete koyar. Allah rızasını gözeterek onu yapanı, onu düşmana atanı ve oku atıcıya ulaştırır.”^[371]

“Kim bana bilerek yalan isnat ederse cehennemdeki yerine hazır olsun.”^[372]

“Kim temiz bir şekilde yani abdestli olarak yatağına yatar, uykusu gelinceye kadar Allah’ı anar, sonra gecenin bir vaktinde dünya veya ahirete ait hayırlı bir şeyi Allah’tan isterse Allah, ona istediğini mutlaka verir.”^[373]

Düşmanı İçin Bile Adıldı.

Amr b. Abese hak, adalet konusunda çok hassastı. Zulüm edeceklerse, hak yalnızca birileri için geçerli olacaksa savaşmanın ne anlamı vardı? O bu uğurda can vermiş, eşsiz bir neslin kahramanlarından biri değil miydi? Her zaman ve zeminde hakkı savundu, savunacaktı da. Hz. Muâviye’nin komutan olduğu orduda Rumlarla savaşıyordu. Bir süre aralarında anlaşma yaptılar. Anlaşma henüz bitmeden İslâm ordusu Rum topraklarına doğru harekete geçip ilerlemeye başladı. Hatta askerler bir ara anlaşmayı ihlal ederek Rumlara baskın yaptılar. Bunu gören bir adam büyük bir heyecan ve kızgınlıkla at üzerinde askerlerin yanına geldi. Var gücü ile:

– Allahu ekber! Vefalı olun! İhanet etmeyin, diye bağırarak baskına engel oldu. Düşmanının hakkını bile savunan bu kahraman Amr b. Abese idi. Onun sesini duyan Hz. Muâviye niçin böyle yaptığını sorunca Amr b. Abese:

– Çünkü Allah Resûlü (sas) “*Kim bir kavimle anlaşma yaparsa anlaşma müddeti bitmeden ya da anlaşmayı feshettiklerini onlara adil bir şekilde bildirmeden anlaşmayı bozmasın.*” buyurdu, dedi. Bunun üzerine Hz. Muâviye askerleri geri çekti.^[374]

Kerameti

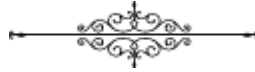
Ka'b b. Mâlik'in âzat ettiği köle anlatıyor:

“Bir gün Mikdâd b. Esved, Amr b. Abese ve Şâfî b. Habîb ile bir yere gitmiştik. Amr b. Abese, sürüsünü kontrol etmek için yanımızdan ayrıldı. Gecikip geri gelmeyince öğleye doğru yanına gittim. Yanına yaklaştığımda gördüğüm tablo beni şaşkına çevirdi. Amr b. Abese'nin üzerinde yalnızca onu gölgeleyen bir bulut duruyordu. Hemen yanına gidip gördüklerimi ona anlattım.

Amr b. Abese:

– Durumdan haberim var. Gördüklerini sakın kimseye anlatma. Yoksa darılırım, dedi.

Ben de sözümü tutarak o ölünceye kadar gördüklerimi kimseye anlatmadım.”^[375]

-
- İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3978.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1192; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 4342.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/216, 7/403.
Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 2/168; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 1/122.
Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn, 294; H. A. Akk, *Uzama Havle'r Resûl*, 2/1439.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/15.
Nesâî, Cihâd, 27.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 5/386.
İbn Hacer, *İsâbe*, 5904.
İbn Hacer, *İsâbe*, 5904.
Müslim, Salâtü'l-Misâfirîn, 294.

Müslim, Salâtu'l-Misâfirîn, 294.
Kasas, 28/46.
Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 3/340.
Tirmizî, Salât, 20
Tirmizî, Salât, 120.
Tirmizî, Fedâili Cihâd, 9.
Tirmizî, Fedâili Cihâd, 11.
Tirmizî, İlim, 8.
Tirmizî, Daavât, 92.
Tirmizî, Siyer, 27.
İbn Hacer, *İsâbe*, 5904; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/16.
Tirmizî, Salât, 120.
Tirmizî, İlim, 8.
Tirmizî, Daavât, 92.
Tirmizî, Fedâili Cihâd, 9.
Tirmizî, Fedâili Cihâd, 11.
Tirmizî, Siyer, 27.
İbn Hacer, *İsâbe*, 5904; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/16.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 5/386.
İbn Hacer, *İsâbe*, 5904.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/15.
Nesâî, Cihâd, 27.
Müslim, Salâtu'l-Misâfirîn, 294.
Kasas, 28/46.
İbn Hacer, *İsâbe*, 5904.
Müslim, Salâtü'l-Misâfirîn, 294.
Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 3/340.
Tirmizî, Salât, 20
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3978.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1192; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 4342.
Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn, 294; H. A. Akk, *Uzama Havle'r Resûl*, 2/1439.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/216, 7/403.
Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 2/168; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 1/122.

Vâsile b. Eska' (ra)

İsmi: Vâsile b. el-Eska' b. Ka'b b. Âmir b. Abdimenat el-Leysî

Künyesi: Ebû Kırsafe

Çocukları: Hattâb ve Huseyle (Füseyle)

Torunu: Vâsile

Kardeşi: Abdullah b. Eska'

Vefatı: 85/704

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Kinâneli olan Vâsile b. Eska' hicretin dokuzuncu yılında bir vesile ile Medine'ye geldi. O sırada Allah Resûlü (sas) ve Müslümanlar Tebük Seferi'ne gitmek için hazırlanıyorlardı. Medine'de kaldığı sürede gördüklerinden etkilenererek Müslüman oldu. [\[376\]](#)

Vâsile b. Eska' Medine'ye vardığında sabah olmak üzereydi. İnsanların Mescid-i Nebvî'ye gittiklerini görünce oraya gitti. O günü kendisi şöyle anlatır:

"Mescid'e gittiğimde Allah Resûlü (sas) namazdaydı. İnsanlara bakıp onlar gibi yaparak son safta namaz kıldım. Namaz kılınıp bittikten sonra Allah Resûlü (sas) sahâbeye döndü. Onlara konuşurken aralarında yabancı olarak beni ve:

- *Sen kimdin*, diye sordu. Ben:
- Ben Kinâneli Vâsile b. Eska'yım, deyince:
- *Niçin buradasın? Bir işin mi var*, diye sordu.
- Size biat etmeye geldim, dedim. Allah Resûlü (sas):
- *Sıkıntı ve rahat zamanda, hoşlandığın ya da hoşlanmadığın hususlarda itaat etmek üzerine biat edebilir misin*, buyurunca
- Evet, dedim.
- *Buna gücün yeter mi*, diye sordu. Ben tekrar:
- Evet, dedim. Allah Resûlü sorumluluğumu azaltmak için:
- *Gücün yettiği ölçüde*, buyurunca
- Evet, gücüm yettiği ölçüde, dedim.
- *Hicret edecek misin*, diye sorunca
- Evet, dedim.

– *Hangisi? Badiye (geçici) mi? Baniye (kalıcı) mı*, diye sordu. Ben:
– Benim için hangisi daha hayırlıdır, dedim.
– *Geçici hicret yaparsan memleketine geri dönersin; kalıcı hicret yaparsan burada benim yanımda kalırsın*, buyurunca
– Baniye hicret, dedim. Elini uzattı, ben de uzattım. Elini elimin üzerine koydu.”^[377]

Böylece Vâsile b. Eska’ gücünün yettiği her hususta Hz. Peygamber’e itaatle ona biat ettiğine dair bağlılık yemini ederek Müslümanlığı kabul etmişti. Allah Resûlü (sas) ve Müslümanların Tebük Seferi’ne hazırlandığını öğrenince oradan ayrılıp Medine yakınlarında oturan ailesinin yanına döndü. Babası ile görüşüp Müslüman olmasını söyledi. Babası:

– Gerçekten sen Müslüman oldun mu? Öyleyse bundan sonra seninle asla konuşmayacağım, diyerek kendisiyle ilişkisini kesti. Babasının yanından ayrılarak amcasına gitti. Ona da İslâm’ı anlatarak Müslüman olmasını istedi. Onun Müslüman olduğunu öğrenen amcası babasından daha yumuşak davrandı. Fakat o da Vâsile b. Eska’ya kızdı. Ardından da bu durumdan hoşlanmadığını belirtmek için:

– Hangi konuda olursa olsun bizden önce davranman doğru değil, dedi. O sırada kız kardeşi olanları görüp duydu. Yanına gelerek ona Müslümanlar gibi selam verdi. Vâsile:

– Niçin bu şekilde selam verdin, diye sorunca
– Amcama İslâm’ı anlatırken duydum. Anlattıklarını çok beğendim. Ben de Müslüman oldum, dedi.^[378]

Cihadı

Tebük Seferi’nde

Vâsile b. Eska’ Allah Resûlü (sas) ile birlikte sefere çıkmak üzere hazırlanıp Medine’ye geri döndü. Medine’ye vardığında İslâm ordusu iki gün önce Tebük’e doğru yola çıkmıştı. Medine’de yalnızca aileleri ile vedalaşıp yola çıkmak üzere olan bir grup kalmıştı. Orduya katılmak için bineği bulunmadığından Medine’de kiralık binek aramaya başladı. Kaynukaoğulları çarşısına giderek

– Kim beni devesine bindirirse ganimetten aldığım payı ona vereceğim. Ayaklarımda bir rahatsızlık var. Fazla yürüyemiyorum,

dedi. Ensardan Ka'b b. Ucre:

– Ben seni nöbetleşe bindiririm. İhtiyaçlarını karşılarım. Ancak ganimetten alacağın her şeyi de senden alırım, dedi. O:

– Tamam, kabul ediyorum, diyerek onunla anlaştı ve birlikte yola çıktılar. [379]

Vâsile daha sonra bu yolculuk hakkında şunları anlatır:

– Allah onu hayırla mükâfatlandırsın. Beni nöbetleşerek Tebük'e kadar götürdü. Hatta ben ondan daha fazla bindim. Yol boyunca yiyeceğini benimle paylaşan Ka'b b. Ucre bana çok iyi davrandı.

Dûmetülcendel Gazvesi'nde

İslâm ordusu Tebük'e vardığında düşman dağılmış ortada kimse yoktu. Allah Resûlü (sas) Tebük'te on gün kadar kaldı. Çevrede bulunan kabilelerle anlaşmalar yaptı. Hâlid b. Velîd'i 420 kişilik bir birlikle Rum Kralı'nın Dûmetülcendel valisi, Ükeydir b. Abdülmelik üzerine gönderdi. Ona Ukaydır'ı domuz avlarken yakalayacağını bildirdi.

Vâsile b. Eska'nın da içinde bulunduğu ordu, kalenin surlarına yaklaştığında Ükeydir evinin damında eşi ile içki içiyordu. Sıcak ve mehtaplı bir geceydi. Tam o sırada bir yaban domuzu kale kapısına kadar geldi. Ükeydir'in eşi:

– Şimdiye kadar böyle güzel ve semiz bir domuz görmedim. Bu av kaçırılmaz, diyerek onu ava teşvik etti. Hemen adamlarını yanına alan Ükeydir domuzu avlamaya çıktı. Onları gözetleyen Hâlid b. Velîd biraz ileride onları kuşattı. Ükeydir karşı koymayıp teslim olduğu için çatışma olmadı. Yalnızca Ükeydir'in kardeşi Hassan direndiği için öldürüldü. 2000 deve, 800 at, 400 zırh, 400 mızrak verilmek üzere anlaşma yapan Hâlid b. Velîd, ganimetleri alarak oradan ayrıldı. [380]

Vâsile b. Eska' olayın devamını şöyle anlatır:

“Ganimet mallarından bana 6 deve düştü. Develeri sürüp Ka'b b. Ucre'nin çadırının kapısına götürdüm. Ona seslenerek:

– Allah sana rahmet etsin! Dışarı çıkıp develerine baksana, dedim. Ka'b b. Ucre gülerek dışarı çıktı. Bir heybenin üzerine oturdu ve bana:

– Develeri geri sür, dedi. Develeri geri sürdüm. Sonra:

– Develeri ileri sür, dedi. Onu da yaptım. Bana:

– Allah onları sana mübarek etsin. Güzel develer. Ama ben seni, senden bir şey almak için deveme bindirmedim. Ben sana Allah rızası için yardım ettim. Develere değil kazandığın sevaba ortak olmak istiyorum, dedi.”[\[381\]](#)

Merci Süffer’de

Vâsile b. Eska’ Hâlid b. Velîd kumandasında katıldığı bir çatışmayı ise şöyle anlatır

“Hâlid b. Velîd, Merci Süffer’e inince atıma binip kale kapısına kadar gittim. Kaleden büyük atlar çıktı. Atların İbn Evfâ’nın karargâhının yakınına kadar gitmelerine izin verdim. Karargâha yaklaşınca arkadan nara atarak üzerlerine üst üste hamle yaptım. Heyecandan kuşatıldıklarını sanarak hemen kaleye geri döndüler. Arkadan komutanlarına yetiştim. Attığım ok hedefe ulaşınca komutan yere düştü. Ben koşup boşta kalan atın yularından tutup onu kaçırdım. Yalnız olduğumu fark edince bana yöneldiler. Aralarından biri hızla üzerime doğru geliyordu. Elimdeki yuları, adamın eyerinin üzerine attım. Adam bir an ne yapacağını şaşırıp duraksadı. Ben onun bu şaşkınlığından faydalanarak mızrağımı adama fırlattım. Mızrak adamın göğsüne saplandı. Komutandan aldığım atın yanına gittim. Bir süre daha beni takip ettiler. Ancak yakalayamayacaklarını anlayınca takipten vazgeçip kaleye geri döndüler. Ben de Merci Süffer’e döndüm. Ganimet olarak aldığım atı, sağlam bir yere bağladım. Eve gittim. Evde eşimi ziyarete gelen kadınlar vardı. Beni görünce:

- Eşinin elde ettiği ganimetten bize de ver, dediler. Eşim:
- Şu eyeri ganimet olarak getirmiş, o da sizin işinize yaramaz, dedi. Kadınlar taşlı eyeri görünce hemen yanına gelip dişleri ile taşlarını kontrol etmeye çalışınca
- Ne yapıyorsunuz? Onun her taşı kıymetlidir, dedim. Sonra Hâlid b. Velîd’in yanına giderek başımdan geçenleri anlattım. Hâlid b. Velîd’in yanında Rum komutanlarından biri vardı. Şehir halkı için anlaşma yapmak maksadıyla gelmişti. Hâlid b. Velîd benim anlattıklarımı dayanarak ona:
- Allah’ın falan kişiyi (ikinci komutanı) öldürdüğünü biliyor musun, diye sordu. Komutan, Rumca:

- Allah korusun, dedi. Ben öldürdüğüm komutanın atını getirince hemen tanıdı. Komutan benden eyeri satın almak istedi ve bana on bin dirhem vermeyi teklif etti. Hâlid b. Velîd’e
- Sen sat, dedim. O da sattı. Sonra da bu çatışmada elde ettiğim ganimetlerin hepsini bana verdi.”[382]

Himis ve Dımışk Savaşları’nda

Hz. Peygamber’in vefatından sonra Suriye fetihlerine katılan Vâsile b. Eska’ Himis ve Dımışk civarında yapılan pek çok savaşa katıldı. [383]

Suffe Günleri

Tebük Seferi’nden döndükten sonra Suffe’ye yerleşen Vâsile, Suffe ashâbının arasında yer aldı. Yokluk ve yoksulluk içinde de olsa burada bir taraftan Allah Resûlü’ne hizmet etti bir taraftan da ilim tahsil etti. [384] O günlere ait pek çok anısı olan Vâsile, sırası geldikçe bunları nakletmiştir. O anılardan bazıları şöyledir:

“Suffe’de yirmi kişi kalıyorduk. Oradakilerin en küçükleri bendim. Allah Resûlü’nü dinleyerek ilim tahsil ediyorduk.”[385]

“Biz Suffe ashâbı Mescid-i Nebvî’de kalırdık. Hiçbir arkadaşımızın doğru düzgün bir elbisesi yoktu. Terimiz toz toprakla birleşerek zamanla vücudumuzda bir tabaka oluştururdu. O günlerden birinde Allah Resûlü (sas) bize gelerek üç kere fakir muhacirleri müjdeledi.”[386]

“Ramazan aylarından birinde Suffe’de bulunuyordum. Sahâbiler bizi misafir etmek için aralarında bölüşürdü. İftara yakın yanımıza gelir, bizi birer ikişer iftara götürür, yemek ikram ederlerdi. Ramazan’ın ilerleyen günlerinde bir akşam hiç kimse bizi iftara götürmedi. Ertesi gün aç karnına oruç tuttuk. Akşam yine gelen olmadı. Allah Resûlü’ne giderek durumumuzu anlattık.

Allah Resûlü (sas) tek tek bütün eşlerinin evine haber göndererek evde yiyecek olup olmadığını sordurdu. Bütün eşleri yemin ederek dün evlerinde kimsenin bir şey yemediğini söyleyince bize: ‘*Toplanın!*’ buyurdu. Bir araya toplanınca bizim için dua ederek ‘*Allah’ım! Senin fazlından ve rahmetinden istiyoruz. Onlar senin elindedir. Senden başkasının onlara gücü yetmez.*’ buyurdu.

Çok geçmeden biri Allah Resûlü'nün huzuruna girmek için izin istedi. İçeri girdiğinde kızarmış bir koyun ve ekmek getirdiğini gördük. Allah Resûlü (sas) koyunu bizim önümüze koymasını istedi. Doyana kadar yedikten sonra bize '*Allah'ın fazlından ve rahmetinden istedik. Zira o rahmetini katında bizim için saklamıştır.*' buyurdu."

Vâsile b. Eska' anlatıyor:

"Ben Suffe ashâbındandım. Arkadaşlarım iyice acıkmıştı. Bana:

– Ey Vâsile! Allah Resûlü'nün yanına gidip bizim için ondan yiyecek iste, dediler. Allah Resûlü'ne giderek:

– Ya Resûlullah! Suffe ashâbı çok aç! Bunun için beni sana gönderdiler, deyince eşi Hz. Âişe'ye:

– *Yanında yiyecek bir şey var mı*, diye sordu. Hz. Âişe:

– Ya Resûlullah! Yanımda sadece birazcık ekmek, biraz süt var, dedi. Allah Resûlü (sas):

– *Onu bana getir*, buyurdu. Hz. Âişe ekmek parçasını getirince bir yemek kabı istedi ve ekmeği kabın içine ufaladı. Sonra sütü ekmeğin üzerine döktü. Onları karıştırdı. Yemek bereketlenerek tencereyi doldurduğunda bana dönerek:

– *Ey Vâsile! Gidip bana on arkadaşını getir*, buyurdu. Hemen gidip on arkadaşımı çağırdım. Allah Resûlü onlara:

– *Oturun! Bismillah diyerek yemeğe başlayın. Yemeğin kenarından alın, üstünden almayın. Çünkü bereket yemeğin üzerine iner.*

[388] Doyuncaya kadar yiyin, buyurdu. Arkadaşlarım doyuncaya kadar yiyip kalktılar. Onlar kalktıklarında yemekten hiçbir şey eksilmemiş gibiydi. Allah Resûlü (sas) yemeği eli ile düzeltti. Yemek bereketlenerek kabı doldurdu. Sonra bana:

– *Ey Vâsile! Git on kişi daha alıp gel*, buyurdu. Arkadaşlar gelince onlara da:

– *Oturun yiyin*, buyurdu. Arkadaşlar oturup doyuncaya kadar yediler. Arkadaşlar kalktığında tenceredeki yemek aynen duruyordu. Allah Resûlü (sas) bana:

– *Başka kimse kaldı mı*, diye sordu. Ben:

– Evet, on kişi daha kaldı, dedim.

– *Onlar da gelsinler*, buyurdu. Onlar da gelip yedi ve doydular. Son grup kalkınca tenceredeki yemek aynen duruyordu. Sonra bana:

– *Ey Vâsile! Kalan yemeği Âişe'ye götür*, buyurdu."

[389]

Kişiliği

Cömertliği

Vâsile b. Eska' son derece cömert biriydi. Sofrasından misafir eksik olmazdı. İsteyene bizzat kendi elleri ile verirdi.

Amr b. Leysî anlatıyor:

“Vâsile b. Eska'nın yanında bulunduğum bir sırada eve bir yoksul geldi. Vâsile hemen yerinden kalkarak biraz ekmek biraz da para aldı. Bunları götürüp yoksula verdi. Ben:

– Ey Ebû Eska'! Ailenden bu işi yapacak biri yok mu, diye sorduğunda

– Kim bir şey alıp da fakir birine götürürse her bir adımı için bir günahı silinir. Sadakayı fakirin eline verdiğinde ise geri dönerken attığı her adımda on günahı silinir, dedi.”[\[390\]](#)

Ebû Mus'ab anlatıyor:

“Vâsile b. Eska' sabah akşam yemeklerini evinin avlusunda yer, insanları her zaman yemeğe çağırırdı.”[\[391\]](#)

Sünnete Bağlılığı

Yaptığı her davranış ve işinde Kur'ân ve sünneti referans alır, bir şey yapacağı zaman Allah Resûlü'nün o konudaki sözü ya da hareketine uygun olarak yapardı.

Abdurrahman b. Ebû Mâlik anlatıyor:

“Vâsile b. Eska'nın evinden bir deve satın almıştım. Henüz evden çıkıp biraz yürümüşüm ki Vâsile'nin elbisesinin eteklerini çeke çeke hızla bana doğru geldiğini gördüm. Yanıma gelince bana:

– Ey Abdullah! Onu satın mı aldın, diye sordu. Ben:

– Evet, deyince

– Satın alırken onun kusurlu tarafını sana açıkladılar mı? Onun ayağında bir yarık vardı, dedi. Sonra şu hadisi söyledi “*Kim bir şey satarsa onun kusurlu tarafını açıklamadan satması helal olmaz. Malın kusurunu bilen kişinin mutlaka onu açıklaması gerekir. Yoksa satıştan elde ettiği para ona helal olmaz.*”[\[392\]](#)

Ebû Sa'd anlatıyor:

“Vâsile b. Eska'yı Dımışk mescidinde namaz kılarken gördüm. Sol ayağının altına tükürüp sonra da onu ayağı ile ovalayıp giderdi. Onu görünce:

- Mescide tükürüyorsun! Bir de sen Allah Resûlü'nün sahâbisisin, diye hayretle sordum. Vâsile b. Eska':
- Evet, çünkü Allah Resûlü'nü aynen böyle yaparken gördüm, dedi.”[393]

Hayata Bakışı

Hayata ve olaylara iyi tarafından bakar, Allah hakkında hüsn-ü zan edip rahmetine sığınır. Yunus b. Helbes anlatıyor:

“Bir gün Yezîd b. Esved'in yanına gittik. Yezîd bana:

– Vâsile b. Eska' çok hasta. Haydi, seninle onu ziyarete gidelim, diyerek elimden tutup beni ona götürdü. Vâsile'nin yanına varınca hemen eline sarıldı. Allah Resûlü'ne biat ettiği için elini yüzüne ve göğsüne sürdü. Vâsile ona:

– Rabbini nasıl sanırsın? Onun hakkında ne düşünürsün, diye sordu. Yezîd b. Esved:

– Hayır, düşünürüm, dedi. Vâsile b. Eska':

– Sana müjdelersin. Çünkü Allah Resûlü (sas) şöyle buyurdu:

Allah-u Teâlâ 'Ben kulumun zannı üzereyim. Beni iyi görürse ona iyilik yaparım. Beni kötü görürse (ümidini keserse) bu onun için kötülük olur.' dedi.”[394]

Vâsile b. Eska' halkın içine karışır, onlarla ilgilenir, hastalarını ziyaret eder, cenazelerine iştirak eder, yol gösterir, yanlışlarını düzeltirdi. “Biz çarşıda ticaret yaparken Allah Resûlü (sas) yanımıza gelir ve bize:

– *Ey tacirler! Yalandan sakının*, derdi.”[395] sözleriyle insanları ikaz ederdi.

Halkın arasına karışır acılarını paylaşırdı. Dımışk'ta oturan bir kaptanın çocuğu vefat edince Vâsile onun cenazesine katılmıştı. Cenazeyi defin için mezarlığa gitti. Definden sonra çocuğun babasına:

– Ey Ebû Saîd! Allah acını hafifletsin. Çocuğunu affetsin. Allah Resûlü'nün '*Kim üç çocuğunu toprağa verir de onların acısından dolayı sevabını Allah'tan umarsa Allah ona cehennem ateşini haram kılar.*'[396] dediğini duydum, diyerek taziyede bulunurken acılı babaya sabrı da tavsiye ediyordu.

Amr b. Muhacir anlatıyor:

“Vâsile b. Eska’nın arkasında tâun hastalığından ölen 60 kişinin cenaze namazı kıldım. Kadınlar ve erkekler ayrı ayrı saf tutmuşlardı. Erkekler hemen cenazelerin önünde, kadınlar ise onların arkasındaydı.”[397]

Halk ile yakından ilgilendiği için ilim ve irfan sahipleri sık sık ziyaretine gelerek ondan feyiz alırdı. İbrahim b. Ebû Able anlatıyor:

“Vâsile b. Eska’yı ziyarete gittik. Onun yanından ayrıldıktan sonra Abdullah b. Deylemî’ye rastladık. Bize nereden geldiğimizi sordu. Biz:

- Vâsile b. Eska’nın yanından, dedik. Nereye gittiğimizi sordu.
- Ebû Übey el-Ensârî’nin yanına, deyince
- Allah dostlarının ziyaretlerini ihmal etmeyin. Allah dostlarının ziyaretlerini ihmal etmeyin, dedi.”[398]

Yahya b. Hâris anlatıyor:

“Vâsile b. Eska’nın ziyaretine gittim. Elini göstererek:

- Allah Resûlü’ne bu elinle biat ettin değil mi, diye sordum. O:
- Evet, dedi.
- Uzat elini öpeyim, dediğimde beni kırmayıp elini uzatınca teberrüken öptüm.”[399]

Bişr b. Hayyân anlatıyor:

“Oturduğumuz Belat beldesinin mescidini yaparken Vâsile b. Eska’ yanımıza geldi. Bizi mescidi yapmaya teşvik ederek ‘Allah Resûlü (sas): *‘Kim bir mescid yaparsa Allah ona cennette daha güzel bir yer yapar.’* buyurdu, dedi.”[400]

Vâsile b. Eska’ gösteriştten uzak son derece mütevazı, sade bir hayat yaşadı. Ma’rûf el-Hayyât anlatıyor:

“Vâsile b. Eska’ siyah bir merkebe bindi. Başında da siyah bir sarık vardı. Beni de bir süre terkisine aldı. Bir süre sonra o arkaya geçti, birlikte Feradis’e kadar gittik. Yanımızda arpa suyundan yapılmış içecek vardı. Yolda onu içtik.”[401]

Bütün sahâbi efendilerimiz gibi o da gönül sultanıydı. Zahir batın Allah Resûlü’nden elde ettiği güzellikleri insanlara sunuyorlardı. Maruf anlatıyor:

“Vâsile b. Eska’yı gördüm. Yaşlılıktan ayakta duramaz hâle gelmişti. Yanına gidince başımı okşayarak:

– Ey Maruf! Senin için yaşlılıktan endişe ediyorum, dedi. Anladım ki konuştukları, sıradan sözler değil, Allah'ın kalbine ilham ettiği sözlerdi.”^[402]

Adaletin ve Hakkın Yanında Oluşu

Müslüman olduğu günden itibaren ilme büyük önem veren Vâsile b. Eska' Allah Resûlü'nden sonra ondan aldığı ilimle etrafını aydınlattı. İnsanlara İslâm'ı, Allah Resûlü (sas) ile yaşadıklarını anlattı. Sorunlarını çözmek için fetva verdi, haklarında hüküm vererek kadılık yaptı.

Ma'rûf el-Hayyât anlatıyor:

“Bir gün Vâsile b. Eska'nın meclisinde oturuyordum. O sırada yanımıza bir adam geldi. Birtakım mallar sattığını ve onların iyi olduğunu söyledi. Çevresindekiler de ona şahitlik ettiler. Biraz sonra satıcıdan mal alan biri aldığı malda bir kusur olduğundan bahsetti. Bunu duyan Vâsile b. Eska' yanında oturanlara:

– Satıcıyı hemen bana çağırın, dedi. Satıcı gelince:

– Malında bir kusur var. Onu geri al, dedi. Adam malını geri aldı. Satıcı satışı bozanın Vâsile b. Eska' olduğunu öğrenince onu ayıplayarak:

– Ey Allah Resûlü'nün sahâbisi! Senin gibi biri böyle bir şeyi niçin yapar, diye sordu. Vâsile b. Eska' başını kaldırıp adama baktı ve:

– Ben yanlış bir şey yapmadım. Çünkü Allah Resûlü (sas): *‘Bir Müslüman'a, ayıplı bir malı gördüğünde onu haber vermekten başkası helal olmaz.’* buyurdu. Ben de öyle yaptım, dedi.”^[403]

Ehl-i Beyt Sevgisi

Dımışk'ta Vâsile b. Eska'nın hadis rivayet ettiği ilim halkasında hadis rivayeti bitip de dağılacakları zaman oradakilerden bazısı bir konu münasebeti ile Hz. Ali'yi suçlar şekilde konuşarak dışarı çıktılar. Onlardan etkilenen Ebû Âmir de Hz. Ali hakkında ileri geri konuşmaya başladı. Tam çıkmak için kalktığında Vâsile b. Eska' elbisesinden tutup ona oturmasını işaret etti. Sonra da niçin Hz. Ali'nin aleyhinde konuştuğunu sordu.

– Baksana adamlar onun için neler söylüyorlar, deyince

– Sen Hz. Ali'yi tanıyor musun? Onu gördün mü, diye sordu. Ebû Âmir tanımadığını söylediğinde

– Onunla ilgili bir olayı sana anlatayım. Bir gün Ali’yi aramak için evine gittim. Kapıya vurdum. Allah Resûlü’nün kızı Fâtıma:

– Kim o, diye seslendi. Ben:

– Vâsile, dedim.

– Ne istiyorsun, diye sordu.

– Hasan’ın babası ile görüşmek istiyordum, dedim.

– Ali, kendisini çağıran Allah Resûlü’nün yanına gitti. Biraz bekle, şimdi gelir, dedi. Biraz sonra Allah Resûlü (sas) Ali’ye dayanarak geldi. Ali’yi yanına oturttu. Biraz sonra yanına Fâtıma geldi. Allah Resûlü Hasan ve Hüseyin’i de çağırarak her birini bir dizine oturttu. Fâtıma ve eşine de:

– *Yaklaşın*, buyurdu. Onlar yaklaşınca hepsini elbisesi ile kuşatarak ‘... **Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden, yalnızca günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.**’^[404] ayetini okudu. O sırada ben kenarda durmuş olanları seyrediyordum. Allah Resûlü üç kez:

– *Allah’ım! Bunlar benim ailemdir. Allah’ım! Bunlar hak ehlidir*, buyurdu. Ben:

– *Yâ Resûlullah! Ben de senin ailenden miyim*, deyince

– *Evet, sen de benim ailemdensin*, buyurdu.

– Vallahi hayatta bundan daha fazla bir şey ummuyorum, dedim.”^[405]

Siyasî çalkantılardan uzak sakin bir hayat yaşayan Vâsile b. Eska’ Şam’da yoğun biçimde hissedilen Hz. Ali ve Ehl-i beyt aleyhtarlığını benimsemediği gibi bu konudaki olumsuz propagandaları engellemeye çalışmıştır.

İlmi

Allah Resûlü’nün vefatından iki üç yıl önce Müslüman olmasına rağmen bu zaman içerisinde ondan hiç ayrılmayarak ilim irfan öğrenme gayretinde oldu. O günlere dair anlattıkları anıları bunu açıkça göstermektedir.

Vâsile b. Eska’ anlatıyor:

“Bir gün Allah Resûlü’ne:

– Irkçılık nedir, diye sordum.

– *Haksız oldukları bir konuda kavmine destek olmaktır*, buyurdu.”^[406]

“Biz Suffe’de iken Allah Resûlü’nün yanına bir adam gelerek:

- Kur’ân’daki hangi ayet daha üstündür, diye sordu.
- *Ayete’l-Kürsî*, buyurdu.”[\[407\]](#)
- “Bir gün Allah Resûlü (sas) yanımıza gelerek:
- En son benim öleceğimi mi sanıyorsunuz, diye sordu.
- Evet, dedik.
- *Hayır, ilk önce ben öleceğim. Benden sonra gruplara ayrılıp birbirinizi öldüreceksiniz*, buyurdu.”[\[408\]](#)
- “Bir gün Allah Resûlü’nün yanına gittim. Bir grup sahâbiye konuşma yapıyordu. Gidip ilim halkasının ortasına oturdum. Oradakilerden bazıı:
- Ey Vâsile! Oradan kalk! Orada oturmamız yasaklandı, deyince
- *Vâsile’yi bırakın, onu evini terk edip buraya getiren sebebi biliyorum*, buyurdu.
- Yâ Resûlullah! Beni evden ayırıp buraya getiren sebep nedir, diye sorduğumda
- *Yakîn ve şüphenin ne olduğunu sormak için evinden çıktın*, buyurdu.
- Seni hak ile gönderen Allah’a yemin ederim ki bu nedenle evimden çıktım, dedim.”[\[409\]](#)
- Vâsile b. Eska’ Kur’an-ı Kerim’i ezberlemeğe önem vermiş ve Kur’an ile meşgul olan sahâbilerin arasından yetişmişti. Bunu bizzat kendisi şöyle ifade eder:
- “Ben Suffe ehlinde, Müslümanların kurrâlarındandım. Bir gün Allah Resûlü (sas) bize gelerek *‘Benden sonra buğday ekmeğine ve yağa doyduğunuzda; çeşit çeşit yemek yiyip çeşitli elbiseler giydiğinizde mi daha hayırlı olursunuz yoksa şimdi mi?’* diye sordu. Biz:
- Şimdi, deyince
- *Evet, şimdi daha çok hayırdasınız*, buyurdu. Allah Resûlü’nün vefatından sonra çok geçmeden, buğday ekmeğine ve yağa doyduk. Çeşit çeşit yemekler yiyip çeşitli elbiseler giydik.”[\[410\]](#)

İlim Öğretmesi

Allah Resûlü’nden öğrendiklerini her vesile ile insanlara anlatan Vâsile b. Eska’nın çeşitli ders halkaları vardı. Dımeşk’ta kendi adına yapılmış meşhur bir mescidi, Dımeşk Camii’nde de ders halkası kurduğu belli bir yeri vardı. Vâsile b. Eska’ bir gün Dımeşk Camii’nin

Ceyrun kapısından çıkınca Ka'bul-Ahbâr'a rastladı. Ka'b ona nereye gittiğini sordu. Vâsile:

– Beyt-i Makdis'e gidiyorum, dedi. Ka'bul-Ahbâr:

– Benimle gel! Sana bu camide bir yer göstereyim. Kim bu yerde namaz kılsa Beyt-i Makdis'te namaz kılmış gibi olur, dedi. Birlikte gittiler. Ka'bul-Ahbâr ona valinin camiye giriş çıkış yaptığı Bab-ı Esfer ile batı tarafındaki sütununu gösterdi ve:

– Kim burada namaz kılsa Mescid-i Aksâ'da namaz kılmış olur, deyince Vâsile b. Eska':

– Orası benim ve öğrencilerimin oturduğu yerdir, dedi.”^[411]

“Kim bir ilim talep eder ve onu elde ederse Allah ona iki misli ecir verir. Kim ilmi ister fakat elde edemezse ona bir sevap verir.”^[412] hadisi nakleden Vâsile b. Eska' bu hadisi “Kim ilim öğrenmek ister ve öğrenirse Allah ona hem öğrenme gayretinden dolayı hem de öğrendiği bilgidен dolayı ecir verir. Öğrenmeyi arzu ettiği hâlde bunu yapamayana da sadece öğrenme niyetinden dolayı sevap verir. Öğrenme fiili olmadığı için bundan dolayı sevap vermez.”^[413] sözleriyle açıklayarak insanları öğrenmeye teşvik ederdi.

Hişâm b. Ammâr anlatıyor:

“Mar'uf el-Hayyât'tan hadis rivayet ettim. Vâsile b. Eska'nın onlara hadis yazdırdığını gördüm.”^[414]

Mekhûl anlatıyor:

“Ebû Esher ile birlikte Vâsile b. Eska'nın yanına gittik ve:

– Bize Allah Resûlü'nden duyduğun bir hadisi naklet ama unutma, içinde fazlalık ve zan olmasın, dedik. Vâsile b. Eska' bize kızdı ve:

– Bu gece hiç Kur'ân okudunuz mu, diye sordu.

– Evet, dedik.

– Sizce vavı, elifi veya bir başka şeyi eksik yahut fazla okumuş musunuzdur, diye sordu.

– Bizim ezberimiz çok iyi değil. Vavı ya da elifi eksik yahut fazla okuyabiliriz, dedik.

– Kur'ân hemen yanı başınızda, evinizin duvarında yazılı olarak asıldığı ve ezber için bir engeliniz bulunmadığı hâlde eksik ya da fazla okuma ihtimalinizin olduğunu söylüyorsunuz. Sizin için durum böyle iken bizim Allah Resûlü'nden belki de yalnızca bir kere duyduğumuz bir sözü, size nasıl bir harf fazla ya da eksiksiz nakledebiliriz? Biz onu size manası ile naklediyoruz. Anlam

bozulmadıkça hadisin bazı kısmını öne alıp bazısını sonra nakletmemizde bir mahzur yoktur, dedi.”[\[415\]](#)

Hadis Rivayeti

Rivayetleri Kütüb-i Sitte’de yer alan Vâsile b. Eska’nın, Ahmed b. Hanbel’in Müsned’inde naklettiği rivayetlerin sayısı mükerrerler hariç on sekizdir. Hz. Peygamber’den başka Ebû Hüreyre, Ümmü Seleme ve Ebû Mersed el-Ganevî’den birçok hadis rivayet etmiştir.

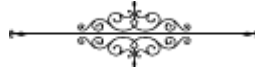
Kendisinden kızı Huseyle (Füseyle), Şamlı tabîîlerden Ebû İdrîs el-Havlânî, Mekhûl b. Ebû Müslim, Büsr b. Ubeydullah, Abdulvâhid en-Nasra, Yunus b. Meysere, Rebîa b. Yezîd, Yahya b. Hâris, , hicrî 180’e kadar yaşayan mevlâsı Mar’ûf el-Hayyât, Şeddâd Ebû Ammâr, Abdulvahid en-Narsa ve daha başkaları hadis rivayetinde bulunmuştur.[\[416\]](#)

Vâsile b. Eska’ derslerinde imlâ yöntemini düzenli biçimde kullandığı ve hadislerin mâna ile rivayetine izin verdiği belirtilmektedir.[\[417\]](#)

Vefatı

Allah Resûlü’nden sonra önce Basra’ya yerleşti. Burada bir süre kaldıktan sonra Dımişk’a geçip Dımişk’a üç fersah uzaklıktaki Belât beldesinde bir ev yaptırıp burada kalarak ömrünün sonuna kadar burada yaşadı.[\[418\]](#)

Ömrünün sonlarında görme duyusunu yitiren Vâsile b. Eska’ hicretin 85. yılında 105 yaşında iken Dımişk’ta vefat etti. Şam bölgesinde vefat eden son sahâbi olarak zikredilmektedir.[\[419\]](#)

İbn Sa’d, *Tabakât*, 7/407.

Şâmî, *Sübülü’l-Hüdâ*, 6/433.

İbn Sa’d, *Tabakât*, 1/305.

Vâkidî, *Megâzî*, 3/1028.

İbnü’l-Esîr, *el-Kâmil fi’t-Târih*, 2/281-283.

Ebû Dâvûd, Cihâd, 113; Vâkidî, *Megâzî*, 3/1029.

Zehebî, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, 6549; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 26/238.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 4/1564.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 4/1564.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/408.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6549.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/22.
İbn Mâce, Et'ime, 12.
Müsned, 3/490; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 9/486.
el-Hindî, *Kenzü'l-Ummâl*, 3/315.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/408.
Müsned, 3/490.
Müsned, 3/490.
Müsned, 3/491.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 9/8.
Buhârî, Cenâiz, 6; *Tirmizî*, Cenâiz, 63-64; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 10/210.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 19/310.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 12/28.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 24/229, 27/223.
Tirmizî, Salât, 120; *Müsned*, 3/490.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 26/359.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 25/129.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 22/181.
Ahzâb, 33/33.
Müsned, 4/107; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 26/241, 29/48.
Ebû Dâvûd, Edeb, 112.
Ebû Dâvûd, Hurûf, 35.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 9/269.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 26/240.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 10/115.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 1/258, 26/112.
Dârimî, Mukaddime, 32.
İbn Manzûr *Muhtasar*, 26/242.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6549.
Ebû Dâvûd, İtak, 13; *Dârimî*, Mukaddime, 31; İbn Manzûr *Muhtasar*, 27/339.
İbn Hacer, *İsâbe*, 9090; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6549.
Hatîb el-Bağdâdî, *el-Câmi' li Ahlâkî'r-Râvî*, 2/55-56.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 4/1564.
İbn Hacer, *İsâbe*, 9090.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/407.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 6/433.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/305.
Vâkidî, *Megâzî*, 3/1028.
İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Târih*, 2/281-283.
Ebû Dâvûd, Cihâd, 113; Vâkidî, *Megâzî*, 3/1029.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6549; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 26/238.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 4/1564.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 4/1564.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/408.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6549.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/22.
İbn Mâce, Et'ime, 12.
Müsned, 3/490; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 9/486.
el-Hindî, *Kenzü'l-Ummâl*, 3/315.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/408.
Müsned, 3/490.
Müsned, 3/490.
Müsned, 3/491.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 9/8.
Buhârî, Cenâiz, 6; *Tirmizî*, Cenâiz, 63-64; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 10/210.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 19/310.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 12/28.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 24/229, 27/223.
Tirmizî, Salât, 120; *Müsned*, 3/490.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 26/359.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 25/129.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 22/181.
Ahzâb, 33/33.
Müsned, 4/107; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 26/241, 29/48.
Ebû Dâvûd, Edeb, 112.
Ebû Dâvûd, Hurûf, 35.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 9/269.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 26/240.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 10/115
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 1/258, 26/112.
Dârimî, Mukaddime, 32.
İbn Manzûr *Muhtasar*, 26/242.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6549.
Ebû Dâvûd, İtak, 13; *Dârimî*, Mukaddime, 31; İbn Manzûr
Muhtasar, 27/339.
İbn Hacer, *İsâbe*, 9090; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6549.
Hatîb el-Bağdâdî, *el-Câmi' li Ahlâkî'r-Râvî*, 2/55-56.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 4/1564.
İbn Hacer, *İsâbe*, 9090.

Sâlim b. Mâkil (ra)

Ebû Huzeyfe'nin Mevlâsı ve Allah Resûlü'nün (sas) Hizmetlisi

İsmi: Mevlâ Ebû Huzeyfe Sâlim b. Mâ'kil b. Rebâa

Künyesi: Ebû Abdullah

Eşi: Fâtıma bint Velîd

Vefatı: 12/634

Hizmetlisi: "Sâlim, Allah'ı (azze ve celle) hakikaten, kalben seviyor."

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Sahâbenin önde gelenlerinden, uzun boylu zayıf biri olan Sâlim, Selmân-ı Fârisî gibi Farslıdır. İran'ın İstahr bölgesinden olup daha sonra Übülle'ye yerleşerek ticaret ve ziraatla uğraşan soylu bir aileye mensuptur. Çocukken Bizanslılar'ın Araplar ile birlikte Übülle'ye düzenlediği bir baskında esir alınmış ve Benî Kelb kabilesinden birine köle olarak satılmıştı. Ardından Benî Kurayza yahudilerinden Sellâm b. Cübeyr tarafından satın alınarak Medine'ye getirildi. Kaynaklarda Anne babası bir şekilde esir düşerek satıla satıla Medine'ye kadar geldiği, Medine'de doğup büyüyen Sâlim'in ensar hanımları tarafından emzirildiği de kaydedilir.

Sâlim'i Medine'de Sübeyte bint Ensâriyye isimli bir kadın satın alır ve onu kendi çocuğu gibi yetiştirir. Çıktığı ticaret seyahatinden dönerken Medine'ye uğrayan Mekki Ebû Huzeyfe burada Sübeyte ile evlenir ve eşiyle birlikte Sâlim'i de Mekke'ye götürür.

Mekke'de İslâm davetinin ilk yıllarında Ebû Huzeyfe ve Sübeyte ile birlikte Müslüman olan Sâlim'e Sübeyte Hatun bir gün: "Seni azât ettim. Serbestsin, kimi istersen onun himayesine girebilirsin." der. O zaman bir şehirde yaşayabilmek için oranın yerlisi ya da onlardan birinin himayesi altında olmak gerekiyordu. Aksi hâlde orada yaşaması çok zor, hatta imkânsızdı.

Hürriyetine kavuşan Sâlim, buna çok sevinir ve aile olarak bildiği kendisine çok iyi davranan efendilerinin yanından ayrılmak istemez, onların himayesi altında kalır. Bunun üzerine Sübeyte Hanım ve eşi Ebû Huzeyfe onu evlat edinir.^[420]

Evlâtlıkların gerçek babalarına nisbet edilmesini emreden ayet-i kerîme^[421] nazil olup onların birinin evladı olamayacağı, evlatla baba arasındaki hükümlerin onlar için geçerli olmadığı açıklanınca Ebû Huzeyfe'nin eşi hemen Allah Resûlü'ne giderek:

– Yâ Resûlullah! Sâlim'i evlatlık olarak yanıma almıştık. Ne yapalım, diye sorar. Allah Resûlü (sas) bu tür durumlarda şartlar uygunsa emzirmeyi tavsiye etmektedir. Ancak Sâlim çoktan büyümüştür. Bundan sonra Ebû Huzeyfe'nin mevlâsı olarak anılmaya başlanır.^[422]

Dârülerkam'dan Medine'ye

Ebû Huzeyfe'nin korumasında olan Sâlim (ra), her fırsatta Kureyşlilerden gizli olarak Erkam'ın evine giderek Allah Resûlü'nü dinler, yeni nazil olan ayetleri dinleyip ezberlerdi. Çok güzel bir sesi vardı. Kur'ân okumayı çok sever ve çok da güzel okurdu.

Medineliler İslâm'ı kabul edince, Müslümanlar birer birer oraya hicret etmeye başladı. O da Hz. Ömer'in hicret ettiği grup arasına katılarak onlarla birlikte hicret etti.^[423] Kubâ'nın hemen yanında bulunan Usbe mevkiinde konakladılar. Sâlim, Allah Resûlü (sas) hicret edinceye kadar arkadaşları ile birlikte burada kaldı. Burada kaldığı sırada içlerinde Hz. Ömer gibi sahâbilerin en önemli simalarının da bulunduğu cemaate muhacirlerinin içinde en iyi Kur'ân okuyan biri olarak imamlık etti.^[424]

Hz. Âişe (ra) anlatıyor:

“Bir gece, Allah Resûlü (sas) yanıma geç gelince niçin geciktiğini sordum.

– *Mescidde Kur'ân okuyan birini dinledim. Onun sesi şimdiye kadar duyduğum en güzel sesti*, buyurdu. Yanımda fazla durmadan Kur'ân okuyan kişiyi dinlemek için tekrar mescide gitti. Gencin Kur'ân okuması bitince, geri döndü. Bana:

– *Onun kim olduğunu biliyor musun*, diye sordu. Bende:

– O Ebû Huzeyfe'nin mevlâsı Sâlim'dir, dedim. Onun bu şekilde güzel Kur'ân okuyuşuna çok sevinen Allah Resûlü:

– *Ümmetimin içinde Sâlim gibi birini var eden Allah’a hamd ederim, buyurdu.*”^[425]

Hiz. Âişe bir gün mescitte duyduğu güzel bir Kur’an tilâvetini dinlemeye dalarak eve geç gelmişti. Allah Resûlü (sas) eşinin gecikme sebebini Sâlim’in okuduğu Kur’an’ı dinlemek olduğunu görünce *“Ümmetimin içinde bunun gibileri var eden Allah’a hamdolsun!”* dediği rivayet edilmiştir.^[426]

Suffe Ashâbı’na Katılması

Sâlim (ra), Allah Resûlü (sas) Medine’ye hicret ettikten sonra Mescid-i Nebevî’de Suffe’ye yerleşerek, Suffe ashâbı ile birlikte ilim tahsil etmeye ve bildiklerini Suffe ashâbına anlatmaya ve onlara Kur’ân öğretmeye başladı.^[427] O hem talebe hem de muallimdi.

Hiz. Peygamber Ebû Huzeyfe’den dolayı muhacir, Sübeyte’den dolayı ensar arasında sayılan Sâlim’i Muâz b. Mâis’i kardeş yaptı.^[428] Bir süre sonra Ebû Huzeyfe onu, yeğeni Fâtıma bint Velîd ile evlendirdi. Sâlim, Ebû Abdullah künyesini aldıysa da çocuğu olmadı.^[429]

Cihadı

İlk olarak Allah Resûlü (sas) ile birlikte Bedir Savaşı’na katılan Sâlim, orada kahramanca savaşarak müşrikleri geldiklerine pişman etti. Savaşta birçok kişiyi yaraladı, müşriklerden Umeyr b. Ebû Umeyr ile bir süre savaştıktan sonra onu öldürdü.^[430] Daha sonra Uhud Savaşı’na katıldı ve bu savaşta da kahramanca savaştı. Müslümanların arkadan saldırdı sırasında dağılıp kaçıştıkları o anda müşrikler karşısında sebat etti. Savaşın en şiddetli anında Hiz. Peygamber’in yanında bulunarak onun yüzünden akan kanları temizlemeye çalıştı. O, Allah Resûlü’nün yüzünü yıkarken Allah Resûlü (sas) *“Kendilerini Allah’a davet eden peygamberlerine bunları yapan bir kavim nasıl iflah olur.”* buyuruyordu.^[431]

Uhud Savaşı’ndan sonra hicretin 34. ayında Allah Resûlü (sas) 150 kişilik bir birliği Ebû Seleme komutasında Katan’a gönderdi. Sâlim’in de katıldığı bu seferde Müslümanlara baskın yapmak için toplanan Katanlılar, İslâm ordusunun geldiğini haber alınca kaçıp dağıldılar. Müslümanlar, savaşmadan bir miktar ganimetle geri döndüler.^[432]

Uhud Savaşı'ndan sonra Hendek ve Kureyza savaşlarına, Mekke ve Hayber'in fetihlerine katıldı. Medine'de korkunun hüküm sürdüğü günlerden birinde Sâlim, kılıcına sımsıkı sarılmış olarak bekliyordu. Amr b. Âs, onun bu hâlini görünce kendisi de hemen aynı vaziyeti aldı. Onları gören Hz. Peygamber, insanların korkusunun Allah'a ve resulüne karşı olması gerektiğini hatırlatarak o ikisini örnek göstermişti.^[433]

Tebük Seferi'nde

Çok sıcak ve kurak geçen bir yazda Tebük Seferi'ne katılan Sâlim'in yaşadığı bir anıyı Abdullah b. Ömer şöyle anlatır:

“Tebük'te bulunduğumuz bir gece bir gürültü duyduk. Ben hemen silahımı alıp dışarı çıktım. Sâlim'in biraz ileride Allah Resûlü'nün çadırına yakın bir yerde silahlı olarak durduğunu gördüm. Kendi kendime:

‘Bedir ehlinden olan şu salih kişinin yanına gidip onun yanında durayım.’ dedim. Yanına yaklaşıp hemen oracıkta oturdum. Halkın paniklediğini gören Allah Resûlü kızarak:

– *Ey insanlar! Bu tabansızlık, bu hafif meşreplilik neden?* (Bizi göstererek) *Şu iki salih insan gibi sakın olsanız ya*, buyurdu.^[434]

Ridde Savaşları

Allah Resûlü'nün vefatı ile birlikte birçok kabile dinden dönmüş, onun son günlerinde kendilerinin peygamber olduğunu iddia edenler bu karışıklığı daha da körüklemişlerdi. Birçok kabile dinden dönüp Müslümanlara savaş açınca Hz. Ebû Bekir onlara karşı savaşmak üzere bir ordu hazırladı. Orduyu bizzat kendisi komuta etmek istiyordu. Hz. Ömer ve Hz. Ali gibi ashâbın ileri gelenleri buna itiraz edince önce peygamberlik iddiasında bulunan yalancı Tüleyha'ya gönderilecek orduya komuta etmesi için Zeyd b. Hattâb'a teklifte bulundu. O şehâdeti arzuladığını söyleyerek affını istedi. Hz. Ebû Bekir bundan sonra Ebû Huzeyfe ve onun mevlâsı Sâlim'e komutayı teklif ettiyse de her ikisi de kabul etmediler. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir, Hâlid b. Velîd'i komutan tayin etti.^[435]

Sâlim komutanlığı kabul etmese de Yemâme'de peygamber olduğunu iddia eden Müseylimetülkezzâb'a karşı yapılan savaşa katıldı. Müslümanlar büyük bir ordu ile savaşmalarına rağmen zor

durumda kalmıştı. Bu savaşta Sâlim, muhacirlerin bayraktarlığını yaptı. Onun Müslümanların dağılmaya başladığı bir sırada “Biz Resûlullah zamanında böyle yapmazdık!” diyerek bulunduğu yeri terk etmediği “Bayrağı bırakıp kaçarsam ben ne kötü bir Kur’ân hâmili olurum!” diyerek direndiği ve sancağı sımsıkı tuttuğu rivayet edilir.^[436]

Şehâdeti

Yemâme Savaşı’nda kahramanca savaşan Ebû Huzeyfe’nin mevlâsı Sâlim, taşıdığı sancağı yere düşürmeden ona sahip çıkarak şehâdete ulaştı. Olanlara yakından şahit olan Sâbit b. Şemmâs o anları şöyle anlatır:

“Yemâme Savaşı’nda bir ara Müslümanlar dağıldı. Muhacirlerin sancaktarı olan Zeyd b. Hattâb ise şehid oldu. Ebû Huzeyfe’nin âzatlısı Sâlim öne atılarak Müslümanları savaşa teşvik etti. Zeyd’in bıraktığı sancağı alarak taşımak istedi. Ancak o kurrâ âlimlerindendi. Bu nedenle sahâbiler onun şehid olmasını istemiyorlar, sancağı alıp müşriklerin hedefi olmasına gönülleri razı olmuyordu. Bunun için sancağı ona vermek istemediler. Ancak o:

– Şehâdetten sakınırsam ben ne kötü Kur’ân hafızı olurum, diye itiraz etti. Sonra da:

– Biz Allah Resûlü zamanında böyle savaşmazdık, diyerek Allah Resûlü zamanında sancağı Kur’ân’ı daha fazla bilenlerin taşıdığını hatırlattı. Sahâbiler onun ısrarları karşısında sancağı ona teslim ettiler. Sancağı alan Sâlim, hemen bir kuyu kazdı. Müslümanları savaşa teşvik ederek ileri atıldı. Müslümanlar geri çekilince ensarın sancaktarı ile birlikte bu kuyuya girip sancağı tutmaya başladı. Düşman Müslümanların safları arasında hızla ilerliyordu. Sâlim, bir taraftan sancağı tutuyor bir taraftan da Müslümanları savaşa teşvik ediyordu. Aldığı bir darbe ile sancağı tuttuğu sağ eli kopunca sancağı sol eline aldı. Ancak düşmanın hamlesi bitmemişti. Sol eli de kopunca sancağı kucakladı. Boynuyla sancağı kaldırmaya çalışarak şehid oluncaya kadar savaştı. Bu arada sürekli “**Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de pek çok peygamber geldi. Eğer o ölür ya da öldürülürse topuklarınızın üzerine gerisin geri mi döneceksiniz?**”^[437] ayetini okuyordu.^[438]

Bir zaman onun efendisi olan, sonra da ona babalık yapan Ebû Huzeyfe de onun gibi kahramanca savaşmıştı. Son anlarında Ebû Huzeyfe'nin de şehid olduğunu öğrenen Sâlim kendisini onun yanına taşımalarını istedi ve son nefesini onun yanında verdi. Böylece yıllarca kendisini bakıp büyüten baba makamına koyduğu Ebû Huzeyfe'den şehid olurken de ayrılmadı. Şehidleri tespit için gezen Müslümanlar onu, başını Ebû Huzeyfe'nin ayakları arasına koymuş olarak buldular.^[439]

Sâlim, şehid olunca insanlar, "Kur'an'ın dörtte biri gitti." sözleriyle üzüntülerini ifade ettiler.^[440]

Şehid olmadan önce malının üçe bölünmesini, birinin Allah yolunda harcanmasını, ikincisinin köle âzadına sarf edilmesini, kalan üçte birinin de kendisini hürriyetine kavuşturan efendilerine verilmesini vasiyet etmişti. Şehâdetinden sonra mirastan kalan 200 dirhemlik payı önce Hz. Ebû Bekir, ardından da Hz. Ömer tarafından ona yıllarca annelik eden Ebû Huzeyfe'nin eşine Sübeyte Hatun'a gönderildi. Ancak Sübeyte Hatun, Sâlim'i âzat ettiklerini, dolayısıyla onda bir hakları kalmadığını belirterek mirası geri çevirdi. Bunun üzerine para Beytü'l-Mâl'e bırakıldı.^[441]

Kişiliği

Allah Resûlü'nün Allah'a olan sevgisine şehâdet ettiği Sâlim'i yakından tanıyan Hz. Ömer ondan övgü ile bahseder, her vesile ile onu anardı. Şehid olduğunu duyunca çok üzüldü. Ayrıca vefat etmeden önce yerine bir halife tayin etmesi istendiğinde "Sâlim hayatta olsaydı şûrâyı toplamazdım.^[442] Bunun yerine sizden doğrudan onu halife yapmanızı isterdim, dedi. Orada bulunanlar:

– Seni bu şekilde düşünmeye sevk eden nedir, diye sordular. Hz. Ömer:

– Allah Resûlü onun hakkında: '*Sâlim, Allah'ı hakikaten, kalben seviyor.*' buyurduğu için, dedi."^[443]

Hz. Ömer bir gün bir grup sahâbi ile oturuyordu. Onlara:

– Haydi, bir şeyler temenni edin, dedi. Yanındakiler:

– Şu yerlerin altınla dolu olmasını ve onları Allah yolunda harcamayı isterdim, dedi. Hz. Ömer tekrar:

– Temenni de bulunun, dedi. Oradakilerden biri:

– Buranın inci, mercan, zeberced ve mücevherle dolu olmasını, onları Allah yolunda harcamayı ve onun yolunda tasadduk etmeyi isterdim, dedi.

Hz. Ömer yine:

– Haydi, temennide bulunun, deyince

– Başka ne temenni edeceğimizi bilmiyoruz, dediler.

Hz. Ömer:

– Ben bunlar yerine buraların Ebû Ubeyde, Muâz, Sâlim ve Huzeyfe b. Yemân gibi kişilerle dolu olmasını isterdim, dedi.^[444]

Hz. Ebû Bekir de ona değer verir, yakınlık gösterir, yemeğe davet ederdi.

Sâlim Mevlâ Ebû Huzeyfe anlatıyor:

“Bir Ramazan günü Hz. Ebû Bekir ile birlikte evin üzerinde oturuyorduk. Hz. Ebû Bekir namaz kılmaya başladığında iftar yemeği getirildi. Yemeği getirenler:

– Yemek yemeyecek misiniz ey Resûlullah’ın halifesi, diye sordular.

Hz. Ebû Bekir namazı bitirince hizmetlilere:

– Yemeği getirin, buyurdu. Yemek gelince ondan yedik. Sonra akşam namazını kılmaz üzere Mescid-i Nebevî’ye gittik.”^[445]

İlmi

Mekke döneminde Dârülerkam’a giderek orada Allah Resûlü’nden ilim irfan öğrenen Sâlim, Medine’de gerek Suffe’de gerekse Suffe dışında Peygamber Efendimizden pek çok şey öğrendi.

Kuvvetli hâfızasıyla dikkat çeken Sâlim, Kur’an’ı en iyi bilen ve en güzel okuyan sahâbilerden biriydi. Bu meziyetinden dolayı Allah Resûlü (sas) hicret etmeden önce Kubâ’da uzunca bir süre aralarında Hz. Ömer’in de bulunduğu muhacirlere ve ensara namaz kıldırды. Bu özelliğinden dolayı da “Muhacirlerin İmamı” diye tanındı.^[446]

Kur’ân konusundaki derin bilgisinden dolayı Hz. Peygamber kendilerinden Kur’ân öğrenilmesini tavsiye ettiği dört kurrâdan biri olarak saydı ve “*Kur’ân’ı dört kişiden öğrenin: Abdullah b. Mes’ûd, Übey b. Ka’b, Muaz b. Cebel ve Ebû Huzeyfe’nin âzatlısı Sâlim.*”^[447] buyurdu.

Allah Aşkı

Onun Allah'a karşı duyduğu sevgi, Allah Resûlü'nün şehâdet edeceği kadar inanılmaz derecede büyük ve içtendi. Allah Resûlü (sas) bu konuda '*Sâlim'in Allah'a duyduğu sevgi çok şiddetlidir.*'^[448] buyurmuştu.

Hiz. Ömer onun Allah'a karşı olan sevgisini "Sâlim'in Allah'a karşı çok güçlü bir muhabbeti vardır, o kadar ki Allah'tan korkmamış olsaydı bile O'na isyan etmezdi" sözleriyle anlatmıştır.^[449]

Âbid

Rabbini çok seven Sâlim (ra) ibadet etmekten de büyük zevk alırdı. Hatta aşırı denecek kadar çok ibadet ederdi. Bir gün Salim, Hiz. Ebû Bekir, Hiz. Ömer, Hiz. Ali, Abdullah b. Mes'ûd ve Mikdâd b. Esved ile Osman b. Maz'ûn'un evinde bir araya gelerek nefis isteklerinden ve hanımlarından, et ve yağ yemekten sakınmaya; yün elbise giymeye, yalnızca yaşamlarını sürdürebilecekleri kadar yemek yemeye karar verdiler. Onların yaptıklarını duyan Allah Resûlü (sas) bundan hoşlanmadı ve hemen Osman b. Maz'ûn'un evine gitti. Ancak Osman b. Maz'ûn da arkadaşları da evden çıkmışlardı. Allah Resûlü (sas) Osman b. Maz'ûn'un eşi Ümmü Hakîm'e:

– *Bana gelen haber doğru mu? Osman b. Maz'ûn ve arkadaşları gelirlerse onlara: 'Ben yiyorum, içiyorum. Et ve yağlı yiyecekler yiyor, uyuyor ve hanımlarımın yanına gidiyorum. Kim benim sünnetimden ayrılırsa benden değildir.'* dediğimi söyle, buyurdu.^[450]

Osman b. Maz'ûn ve arkadaşları Allah Resûlü'nün sözlerini duyunca hatalarını anlayıp düşüncelerinden vazgeçtiler. Bunun üzerine "**Ey iman edenler! Allah'ın size helal kıldığı iyi ve temiz şeyleri kendinize haram kılmayın ve haddi aşmayın. Allah haddi aşanları sevmez.**"^[451] ayeti nazil oldu.

Cömertliği

Allah Resûlü (sas) zamanında kendini ona hizmete adayan Sâlim, onun vefatında da zühd hayatını tercih etti. Malının üçte birini Allah yolunda cihad için harcadı. Üçte biri ile köle alıp azât etti. Üçte birini de kölelikten yeni kurtulan fakir insanlara dağıttı.^[452]

Hakkı Savunması

Allah Resûlü (sas) ile birlikte Mekke Fethi'ne katılan Sâlim, bundan sonra Mekke çevresine gönderilen ordulardan birine katıldı. Hâlid b. Velîd'in komutasındaki 350 kişilik bu ordu, hicretin sekizinci yılı şevval ayının başlarında Cezimeoğulları'nın üzerine gönderildi. Cezimeoğulları "Biz Müslüman olduk." diyerek gelenleri uyardılar. Ancak Hâlid b. Velîd onları esir aldı. Daha sonra askerlerine esirlerini öldürmelerini emretti. Muhacir ve ensardan olan sahâbiler buna şiddetle karşı çıktılar. Özellikle Abdullah b. Ömer ve Sâlim onu bu fikrinden vazgeçirmek için çok mücadele ettiler. Onunla sert bir şekilde tartıştılar. Muhacir ve ensar, Hâlid b. Velîd'i ikna edemeyince ellerindeki esirleri ona rağmen serbest bıraktılar. Ordu Mekke'ye geri dönünce Allah Resûlü (sas) olanları öğrendi ve ellerini semaya kaldırarak Hâlid b. Velîd'in yaptığından Allah'a sığındı. [\[453\]](#)

Allah Resûlü'nün En Sevdığı Sahâbilerden

O Allah Resûlü'nü çok sevdiği gibi Allah Resûlü de onu çok seviyordu. Ubâde b. Sâmit anlatıyor:

"Bir gün Allah Resûlü ile baş başa kaldım. Bunu fırsat bilerek:

– Sahâbilerinden hangisini daha fazla seviyorsunuz, diye sordum.

Bana:

– *Bunu sana söylerim ancak ben hayatta olduğum sürece bu sözlerimi kimseye söylemeyecek onları gizli tutacaksın*, buyurdu.

Ben tamam, deyince

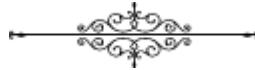
– *Ebû Bekir, sonra Ömer, sonra Ali*, buyurdu.

– Sonra kim yâ Resûlullah, diye sordum.

– *Bunlardan sonra kim olabilir? Elbette Zübeyr, Talha, Sa'd, Ebû Ubeyde, Muâz, Ebû Talha, Ebû Eyyûb, sen, Ubey b. Ka'b, Ebüd'd-Derdâ, İbn Mes'ûd, Osman b. Affân, İbn Avf. Sonra kölelerden: Selman, Süheyb, Bilâl, Ebû Hezeyfe'nin âzatlısı Sâlim, dedi.*

Devamla:

– *Bunlar benim için özel kişilerdir*, buyurdu." [\[454\]](#)

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/85-89.

Ahzâb, 33/5.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/86.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/567.
Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 2/463.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/371.
İbn Mâce, *İkâme*, 176; *Müsned*, 6/165.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 2191.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1892.
İbn, Hacer, *İsâbe*, 3053.
İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/708; Vâkidî, *Megâzî*, 1/148.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/245.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/345.
Müsned, 4/203.
Vâkidî, *Megâzî*, 3/1021.
Mustafa Fayda, *Allah'ın Kılıcı Hâlid b. Velîd*, 250.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1892.
Âl-i İmrân, 3/144.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 140.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1892.
Hâkim, *Müsterdek*, 3/ 226
Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 7/704.
Müsned, 1/20; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/343.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 140.
Nisâbü'rî, *Şerefü'l-Mustafâ*, 2017.
Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebir*, 7/70.
Buhârî, Ezan, 54.
Buhârî, *Fedâilü'l-Ashâb*, 26, 27.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 140.
Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/232-233.
Kurtubî, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, 3/602.
Mâide, 5/87.
Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 7/702.
İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/429-430; Vâkidî, *Megâzî*, 3/875-885.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 1904.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/85-89.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/567.
Ahzâb, 33/5.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/86.
Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 7/702.

İbn Hişam, *Sîre*, 3-4/429-430; Vâkidî, *Megâzî*, 3/875-885.
Kurtubî, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, 3/602.
Mâide, 5/87.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 140.
Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/232-233.
Buhârî, Ezan, 54.
Buhârî, *Fedâilü'l-Ashâb*, 26, 27.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 1904.
Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşraf*, 7/704.
Müsned, 1/20; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/343.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1892.
Hâkim, *Müsterdek*, 3/ 226
Âl-i İmrân, 3/144.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 140.
Mustafa Fayda, *Allah'ın Kılıcı Hâlid b. Velîd*, 250.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1892.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 140.
Nisâbü'rî, *Şerefü'l-Mustafâ*, 2017.
Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebir*, 7/70.
İbn Hişam, *Sîre*, 1-2/708; Vâkidî, *Megâzî*, 1/148.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/245.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1892.
İbn, Hacer, *İsâbe*, 3053.
İbn Mâce, *İkâme*, 176; *Müsned*, 6/165.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 2191.
Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 2/463.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/371.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/345.
Müsned, 4/203.
Vâkidî, *Megâzî*, 3/1021.

Ebû Sa'lebe (ra)

İsmi: Ebû Sa'lebe Cürhûm (Cürsûm) b. Nâşim el-Huşenî

Vefatı: 75/694-695

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Künyesi ile meşhur olduğundan kendisinin ve babasının ismi hakkında çok fazla ihtilaf olan Ebû Sa'lebe'nin asıl isminin kaynaklarda Cürhûm (Cürsûm) b. Nâşim olduğu belirtilmektedir. Kudâa kabilesinin Huşeyn b. Nemr koluna mensup olan Ebû Sa'lebe, hicretin 6. yılında Medine'ye gelerek Müslüman oldu.^[455] Ardından da Allah Resûlü (sas) ve Müslümanlarla birlikte Hudeybiye'ye gitti. Orada Beyatürrıdvân'da bulunarak Allah Resûlü'ne biat edip uğrunda ölmeyi göze aldığını gösterdi.^[456]

Hayber Savaşı'nda

Müslüman olduktan sonra Medine'de kalan Ebû Sa'lebe Hayber fethine katıldı. Orada Yahudilerle kahramanca savaştı. Hayber'deki günlerinden bahsederken oradaki anılarını şöyle anlatır:

“Ordu bir yerde mola verdiğiinde sahâbiler yamaçlara ve vadilere dağıldılar. Onların dağıldığını gören Allah Resûlü ‘*Sizi böyle yamaçlara ve ovalara dağıtan şeytandır.*’ buyurdu. Bundan sonra ordu konakladığında hiç kimse etrafa dağılmadı. Birbirlerine yaklaşıp oturdular. Bu manzarayı görenler: ‘Büyük bir örtüyü üzerlerine örtseniz onları kuşatırdı.’ dediler.”^[457]

“Allah Resûlü (sas) ile birlikte Hayber Savaşı'na katıldım. Sahâbilerin yemekleri bitti. İyice acıktılar. O sıralarda ehil eşeklere rastladık. Onları yakalayıp kestik. Allah Resûlü (sas) durumdan haberdar olunca Abdurrahman b. Avf'a ‘*Eşeklerin eti helal değildir.*’ diye seslenmesini emretti. Abdurrahman b. Avf da sahâbilerin yanına giderek:

– Ben Allah Resûlü'nün elçisiyim. Allah Resûlü ‘*Eşeklerin eti helal değildir.*’ buyuruyor, diye ilan etti.”^[458]

“Savaş meydanında Yahudilere ait tencere, tabak, çanak çömlek buluyorduk. Yahudiler onlardan yiyip içmişlerdi. Allah Resûlü’ne bunları kullanıp kullanamayacağımızı sorduk. ‘Yıkayıp sildikten sonra onlardan yiyip içebilirsiniz. Önce onların içinde suyu kaynatın, sonra yemek yapın, sonra onlardan yiyip için.’ buyurdu.

Savaşta Yahudileri hezimete uğratarak onlardan pek çok koyun, inek ve eşiği ganimet olarak aldık. Ayrıca oldukça fazla savaş malzemesi, mancınık ele geçirdik. Onlar kalelerini çok uzun süre ellerinde tutacaklarını sanıyorlardı. Allah kısa sürede onları zelil etti.”[\[459\]](#)

Hayber’de Yahudilere karşı büyük bir zafer kazanan İslâm ordusu, bu savaşta pek çok ganimet elde etti. Savaşa katılan diğer sahâbiler gibi Ebû Sa’lebe’ye de ganimetlerden pay ayrıldı.[\[460\]](#)

Suffe Ashâbı’na Katılması

Hayber Fethi’nden sonra İslâm ordusu ile birlikte Medine’ye geri dönen Ebû Sa’lebe, Suffe’ye yerleşerek burada Allah Resûlü (sas) ve diğer sahâbilerden İslâm’ın esaslarını öğrendi. Öğrendiklerini hayatına tatbik eden Ebû Sa’lebe, sahâbilerin âbidlerinden idi.[\[461\]](#)

Öğrenmeye karşı çok istekli olduğundan Allah Resûlü’ne sürekli sorular soruyor, İslâm’ı ve özellikle kendini ve kavmini ilgilendiren şeyleri öğrenmeye çalışıyordu.

Bir gün Allah Resûlü’ne giderek:

– Yâ Resûlullah! Biz kitap ehlinin bulunduğu bir bölgede yaşayan kabileyiz. Onların kaplarını yemek koymak için kullanıyor ve onların içinden yiyoruz. Bunda bir sakınca var mıdır? Ayrıca avı bol olan bir yerdeyiz. Okla ve eğitim görmüş yahut eğitilmemiş köpekler ile avlanıyoruz. Bunların hangisinin helal olduğu hakkında beni bilgilendirir misiniz, dedi.

Allah Resûlü (sas) ona:

“Önce ehli kitabın bulunduğu yerde yaşadığınızı ve onların kapları ile yemek yediğinizi söyledin. Eğer başka kabınız varsa onların kapları ile yemek yemeyin. Eğer başka kap bulamazsanız onların kaplarını yıkayıp ondan sonra onlarla yemek yiyin. Av bol olan bir bölgede yaşadığınızı söyledin. Okunla avladığını “Bismillah” De, sonra ye! Eğitimli köpeğinle yakaladığını da “Bismillah” diyerek ye.

Eğitimsiz köpeğinin yakaladığına gelince onu da ölmeden yetişip kesebilirsen ye. Ancak kokmaya başlayanları bırak.”[462] buyurdu.

Allah Resûlü’ne avlanmak ile ilgili birçok soru sorarak aldığı cevapları kabilesine ve sonraki nesillere ulaştırdı. Onlardan birinde şöyle buyrulur:

“Allah Resûlü (sas) bütün yırtıcı hayvanların yenmesini yasakladı.”[463]

Davetçi

Hudeybiye ve Hayber’den döndükten sonra da İslâm’ı öğrenmek için büyük bir gayret göstermişti. Ebû Sa’lebe’nin gayretini gören Allah Resûlü (sas), onu Huşenî kabilesine elçi olarak gönderdi. Memleketinde gece gündüz insanları İslâm’a davet etti. Onlara İslâm’ı, Müslümanları ve Allah Resûlü’nü; Müslüman olduklarında ne kadar güzel vasıflarla donanacaklarını ve kötülüklerden kurtulacaklarını anlattı. Putlara tapınmanın ve içinde bulundukları hâlin yanlışlarını gösterdi. Onları ikna ederek Kardeşi Ömer b. Cürhûm dâhil pek çok kişinin Müslüman olmasına vesile oldu.

Davet faaliyeti bitiren Ebû Sa’lebe, memleketinde kalmayıp Medine’ye geri döndü. O geldikten bir süre sonra Huşenî kabilesinden kardeşinin de içinde olduğu yedi kişilik bir heyet Medine’ye gelerek Allah Resûlü (sas) ile görüşüp kendileri ve kavimleri adına ona biat ettiler.[464]

Ebû Sa’lebe’nin Allah Resûlü’nün sözlerine olan inancı tamdı. Müslümanların onun müjdelediği yerleri fethedeceğine bütün kalbi ile inanıyordu. Bir gün Allah Resûlü’ne giderek Şam’da bölgesinde henüz fethedilmemiş olan bazı yerlerin kendisine verildiğini gösteren bir yazı vermesini istedi. Allah Resûlü (sas) onun bu isteğine olumlu cevap vermeyip sahâbilerine:

– *Bakın hele! Ebû Sa’lebe’nin ne dediğini duyuyor musunuz, buyurunca Ebû Sa’lebe:*

– *Yâ Resûlullah! Oraları mutlaka fethedeceksiniz, diyerek yemin edince Allah Resûlü (sas) ona istediği yazıyı yazdırıp vererek onun isteğini yerine getirmişti.*[465]

Gönül Ehli

Ebû Sa'lebe Müslüman olup Rabbini tanıdıkça O'na olan sevgisi her geçen gün biraz daha arttı. Rabbine daha yakın olmanın yollarını öğrenmek için Allah Resûlü'ne soruyordu.

“Dedim ki:

– Yâ Resûlullah! Bana helal olanla haram olanı bildir. Allah Resûlü (sas) minbere çıktı. Gözlerimize bakarak:

“İyilik, nefsin sükûna erdiği, kalbin mutmain olduğu şeydir. Kötülük, müftüler fetva verse de nefsin bir türlü sakinleşemediği, kalbin mutmain olmadığı şeydir.” buyurdu. [\[466\]](#)

Böylece hayat boyunca rehber edinip aydınlanacağı bir ölçüye kavuşmuş oldu.

Bir gün arkadaşı Ka'b ile oturmuş konuşuyorlardı. Ebû Sa'lebe, Ka'b'a şöyle diyordu:

– Ey Ebû İshak! Eğer bir kul, kendini ibadete adarsa Allah, dünya gailisini onun üzerinden alır. Ka'b da ona:

– Allah'ın indirdiği kitapların birinde şöyle buyrulur:

“Kim kaygılarını tek bir sıkıntıya indirir ve Allah rızasını kazanmayı seçerse Allah onun bütün kaygılarına kâfi olur. Yer ve gökleri emrine âmâde kılar. Rızkı Allah üzerine, ameli ise kendine olur. Kim de kaygılarını çoğaltır, her konuda kaygılanırsa Allah'ın kendisini hangi kaygısından dolayı helak edeceğini bilemez hale gelir.” dedi. Oradan geçen birisi söze karışarak:

– Sebeplere ulaşmak için çabalamak da ibadet için kendini adamanın bir parçasıdır. Özellikle de bakmakla yükümlü olan bir ailesi olan için. Zira Allah Resûlü (sas) bu konuda:

“İnsanın yediği rızkın en faziletlisi, bizzat kendi elleri ile kazandığıdır.” buyurur. Zayıflıktan ya da çaresizlikten sebeplere başvuramayanlara ise Allah zekâtтан bir pay nasip eder, dedi. [\[467\]](#)

O ibadet kadar ahlâka da önem verirdi. Allah Resûlü'nden şunları duymuştu:

“Allah'ın en sevdiği kul ve kıyamet günü bana en yakın olacak kişi, ahlâkı güzel olandır. Bana en uzak olanınız da ahlâkı kötü olan, serserilik yapan, bilgiçlik taslayan, etkileyici konuşma yapmaya uğraşmak için kendini zorlayanlardır.” [\[468\]](#)

Ebû Sa'lebe bir konuşmasında şöyle diyordu:

“Kim kanın coşmasını, kalbinin incelmesini istiyorsa karnının yarısını doyuracak kadar yesin.” [\[469\]](#)

Bir gün Ebû Sa'lebe'ye **“Erkek ya da kadın kim mü'min olarak iyi amel işlerse onu mutlaka güzel bir hayat ile yaşatırız ve mükâfatlarını elbette yapmakta olduklarının en güzeli ile veririz.”**^[470] ayetinde geçen **“Onu mutlaka güzel bir hayat ile yaşatırız.”** sözünden ne kastedildiği soruldu. Ayeti “Onu öyle bir itaatle rızıklandırırız ki itaatin lezzetini kalbinde duyar.”^[471] şeklinde tefsir etti.

Her gece dışarı çıkar ve ibretle gökyüzüne bakardı. Allah'ın kudretini temaşa eder; onun yüceliğini, kendinin aczini idrak ederek hemen eve gelir ve secdeye kapanırdı.^[472]

İlmi

Suffe ashâbından olan Ebû Sa'lebe, kendini ilme ve o yolda ilerlemeye adanmış için Allah Resûlü (sas) ve Ashâb-ı Kirâm'a sürekli sorular sorarak ilim ve irfanda büyük mesafeler kat etti. Hadis rivayetinde temkinli olsa da birçok hadis rivayet etti.

Hiz. Peygamber'den ve Muâz b. Cebel, Ebû Ubeyde b. Cerrâh gibi sahâbilerden rivayette bulunan Ebû Sa'lebe'nin, Kütüb-i Sitte başta olmak üzere muteber hadis kaynaklarında pek çok rivayeti yer almaktadır. Ondan ise Ebû İdris el-Hevlânî, Saîd b. Müseyyeb, Atâ b. Yezîd el-Leysî, Mekhûl, Cübeyir b. Nüfeyr, Ebû Ümeyye eş-Şa'bânî gibi birçok ravi hadis rivayet etmiştir.^[473]

Tefsirde de bir yeri olan Ebû Sa'lebe'ye çeşitli zamanlarda farklı ayetlerin anlamı sorulmuş, o da bu ayetleri tefsir etmiştir.

Ebû Ümeyye eş-Şa'bânî anlatıyor:

“Ebû Sa'lebe'ye giderek ona ‘Ey iman edenler! Siz kendi sorumluluklarınızı üstlenin. Siz hidayette olduğunuz sürece başkasının sapması size zarar vermez.’^[474] ayetinin anlamını sordum. Ebû Sa'lebe:

– Vallahi ben de bu ayeti Allah Resûlü'ne sordum. Şöyle buyurdu:

‘İyilikleri emredip kötülüklerden sakındırmalısın. Bunu kendisine boyun eğilen cimriliği, tâbi olunan arzuları, cezbeden dünyayı, herkesin fikrini beğendiğini görünceye kadar devam ettir. Bunları görürsen halkı bırak, kendi nefsin kurtarmaya çalış.’ Devamla:

‘Sizin arkanızdan bu hususlara sabır günleri gelecek. O günlerde İslâm'ın emirlerini yerine getirmek, kor ateşi elde tutmak gibi olacak.

O gün bir yapılan amele, insanların diğer zamanlarda yaptıkları amelden elli misli daha fazla sevap verilecek.’ buyurdu.

Başka bir zamanda sahâbilerden biri:

– Kendilerine yakın zamanlarında yaşayan insanların amellerinin elli misli mi, diye sordu. Allah Resûlü (sas):

– *Hayır, sizin yaptığınız amellere karşı aldığınız sevabın elli misli,* buyurdu, dedi.”^[475]

O, ilim ehli tarafından çok güvenilen biriydi. Önemli ravilerden olan Nâşize b. Sümeyye onun hakkında “Ebû Sa’lebe’den daha doğru sözlü birini görmedik.”^[476] demektedir.

Rivayet Ettiği Hadislerden

“Bir gün Allah Resûlü’ne giderek ona:

– Yâ Resûlullah! Müşriklerin kapları ile yemek pişiriyoruz. Bu konuda ne buyurursunuz, diye sordum.

Allah Resûlü (sas):

– *Onlarla yemek pişirmeyin,* buyurdu. Ben:

– Onlara ihtiyacımız olsa başka bir şey de bulamazsak, diye sordum. O:

– *O zaman kapları güzelce yıkayın. Sonra pişirip yiyin,* buyurdu.”^[477]

Vefatı

Allah Resûlü’nün vefatından sonra Şam’a giderek buraya yerleşti. ^[478] Sıffîn Savaşı’nda her iki tarafta da yer almadı. İslam fetihlerine katıldı. Katıldığı savaşlardan biri de İstanbul Kuşatması idi. Kaynaklarda Ebû Sa’lebe’nin Hz. Muâviye’nin halifeliği döneminde insanlar Kostantiniye’nin fethine hazırlanırken bir çadır içerisinde askerlere konuşma yaparak onları savaşa teşvik ettiğini rivayet edilir. ^[479]

Hicretin 75. yılında vefat eden Ebû Sa’lebe’nin Rabbine olan güven ve teslimiyeti tamdı. Rabbinin onu korktuğu şeyden emin kılacağına inanıyordu. Bunun için nasıl öleceğini biliyor gibiydi.

– Allah’ın beni insanlarda gördüğünüz gibi boğula boğula, zor ölümle öldürmeyeceğini umuyorum, derdi. Dediği gibi de oldu.

Bir gece teheccüd namazı kılarken secdede ruhunu Rabbine teslim etti. Kızı babasının secdede vefat ettiğini görünce bir anda:

– Babam ölmüş, diye çığlık attı. Sesini duyan annesi Ebû Sa'lebe'nin yanına gidip ona dokununca öldüğünü anladı.[\[480\]](#)

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 5744; İbn Hacer, *İsâbe*, 9657.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 4/1618.
Ebû Dâvûd, Cihâd, 88.
Buhârî, Zebâih, 29; *Müslim*, Sayd ve Zebâih, 23.
Vâkıdî, *Megâzî*, 2/664.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 1311.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/30.
Buhârî. Zebâih 4-10; *Müslim*, Sayd ve Zebâih, 8, 11.
Buhârî, Zebâih, 29; *Müslim*, Sayd ve Zebâih, 12-14.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/416; İbn Hacer, *İsâbe*, 9657.
Müsned, 4/193-194.
Müsned, 4/194; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 9/135.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 1311.
Müsned, 4/193.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 12/68.
Nahl, 16/97.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 12/68.
İbn Hacer, *İsâbe*, 9657.
İbn Hacer, *İsâbe*, 9657.
Mâide, 5/105.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/30.
İbn Hacer, *İsâbe*, 9657.
İbn Mâce, Cihâd, 26.
İbn Hacer, *İsâbe*, 9657.
Müsned, 4/193; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 10/129.
İbn Hacer, *İsâbe*, 9657; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 1311.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 5744; İbn Hacer, *İsâbe*, 9657.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 4/1618.
Ebû Dâvûd, Cihâd, 88.
Buhârî, Zebâih, 29; *Müslim*, Sayd ve Zebâih, 23.
Buhârî, Zebâih, 29; *Müslim*, Sayd ve Zebâih, 12-14.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/416; İbn Hacer, *İsâbe*, 9657.

Vâkıdî, *Megâzî*, 2/664.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 1311.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/30.
Buhârî. Zebâih 4-10; *Müslim*, Sayd ve Zebâih, 8, 11.
Müsned, 4/194; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 9/135.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 1311.
Müsned, 4/193.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 12/68.
Müsned, 4/193-194.
Mâide, 5/105.
Nahl, 16/97.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 12/68.
İbn Hacer, *İsâbe*, 9657.
İbn Hacer, *İsâbe*, 9657.
İbn Mâce, Cihâd, 26.
İbn Hacer, *İsâbe*, 9657.
Müsned, 4/193; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 10/129.
İbn Hacer, *İsâbe*, 9657; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 1311.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/30.
İbn Hacer, *İsâbe*, 9657.

Abdullah b. Hâris (ra)

İsmi: Abdullah b. Hâris b. Cez b. Abdullah b. Madikerb b. Amr b. Usm ez-Zübeydî

Vefatı: 86/705

Yaşam Seyri

Medine’de yaşayan Abdullah b. Hâris, Medine’ye dışarıdan gelip Ebû Vedâ ile anlaşılarak yerleşenlerdendir.^[481] Zübeydeoğulları’ndan olan Abdullah b. Hâris’in asıl ismi Âs (isyankâr) iken Allah Resûlü (sas) onun ismini Abdullah olarak değiştirmiştir. Bu olayı Abdullah b. Hâris şöyle anlatmaktadır:

“Medine’de gariban bir arkadaşımız vefat etmişti. Cenazesini defnetmek için gittiğimde Allah Resûlü de oradaydı. Arkadaşlarla birlikte kabrin başında dururken Allah Resûlü bana:

– *İsmin ne*, diye sordu. Ben:

– Âs, dedim. Sonra Abdullah b. Ömer’e döndü. Ona da:

– *İsmin ne*, diye sordu. O da:

– Âs, dedi. Sonra Abdullah b. Amr’a sordu. O da:

– Âs, dedi. Allah Resûlü (sas) bize:

– *İnip kardeşinizi kabre yerleştirin. Bundan sonra isimleriniz Abdullah olsun*, buyurdu.

Kabre inip kardeşimizi defnettik. Bundan sonra bize Abdullah diye hitap edildi.”^[482]

Suffe Ashâbı’na Katılması

Suffe ashâbından olan Abdullah b. Hâris, oraya ait bir anısını naklederken şöyle demektedir:

“Allah Resûlü (sas) zamanında mescitte ekmek ve et yedik.^[483] Bir gün Suffe’de Allah Resûlü ile birlikteydik. Allah Resûlü bize yemek verdi. Kol eti olan yemeği yedikten sonra ellerimizi çakıl taşları ile sildik. Yemekten dolayı yeniden abdest almadan kalkıp namaz kıldık.”^[484]

Yalnızca Allah Resûlü’nden Suffe’de ilim öğrenmiyor, sürekli Allah Resûlü’nün yakınlarında olduğu için birçok olaya şahit olarak da pek

çok şey öğreniyordu. Hıristiyan olan Necran heyeti Medine'ye geldiğinde onlarla Allah Resûlü (sas) arasında geçenlere yakından şahit oldu. Necranlılar, elbiselerini yıkamak için soyununca onları bu hâlde gören Allah Resûlü kızıp hemen evine geri döndü.^[485]

Cihadı

Mehmiye b. Cez'in amcasının oğlu olan Abdullah b. Hâris, onunla birlikte Bedir Savaşı'na katıldı. Kaynaklarda Allah Resûlü (sas) döneminde katıldığı savaşlardan söz edilmese de onunla birçok savaşa katıldığı muhakkaktır.

Allah Resûlü'nden sonra Mısır Fethi'ne katılarak fetihten sonra buraya yerleşti.^[486]

İlmi

Zehebî onu "Mısırlıların eşrafından âlim sahâbi" olarak tanıtır. Uzun süre Mısır'da kalarak buradaki halkın İslâm'ı kabulü ve öğrenmesi için gayret göstermişti.

Ubeyd b. Sümâme el-Muradî anlatıyor:

"Allah Resûlü'nün ashâbından Abdullah b. Hâris Mısır'a geldi. Onu Mısır Mescidi'nde vaaz ederken dinledim. Allah Resûlü'nden bir hadis naklediyordu:

'Allah Resûlü ile 6-7 kişi bir sahâbinin evinde oturuyorduk. O sırada Bilâl geldi. Namaz için ezan okudu. Namaza gitmek için evden ayrıldık. Yolda yemek tenceresi ateşte olan birine rastladık. Allah Resûlü (sas) ona:

– *Tenceredeki güzel mi*, diye sordu. Sahâbi:

– Evet, anam-babam sana feda olsun ya Resûlullah, dedi. Allah Resûlü (sas) yemekten bir parça aldı. Çiğnemeye başlarken namaza gitmek için yürümeye başladı."^[487]

Yine Allah Resûlü'nün Necranlar için şöyle buyurduğunu duydu:

"Benimle Necranlılar arasında bir perde oluştu. Ne onlar beni görebiliyorlar ne de ben onları."^[488]

Bir ara Kûfe'ye giden Abdullah b. Hâris, orada Enes b. Mâlik ile görüştü. Ondan Yezîd b. Ebû Habîb, Ukbe b. Müslim, Ubeydullah b. Muğîre, Süleyman b. Ziyâd, Amr b. Câbir ve başkaları hadis rivayet etti.^[489]

Rivayet Ettiği Hadislerden

“Allah Resûlü’nden daha fazla tebessüm eden birini görmedim.”^[490]

“Allah Resûlü’nden daha fazla şaka yapanı görmedim.”^[491]

“*İlim Kureyş’te, emanet ensardadır.*”^[492]

“*Kibleye doğru bevletmeyin.*”^[493]

Vefatı

Abdullah b. Hâris, uzun bir süre Mısır’da yaşadı. Hicretin 86. yılında Mısır’ın aşağı taraflarında olan Sefti’l-Kudur’da vefat etti.^[494]

Mısır’da vefat eden son sahâbi olarak bilinir.^[495]

İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/883.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/195.

İbn Mâce, Et’ime, 24.

İbn Mâce, Et’ime, 29.

Müsned, 4/191.

İbn Sa’d, *Tabakât*, 7/497.

Ebû Dâvud, Tahâret, 74.

Şâmî, *Sübülü’l-Hüdâ*, 6/417.

Zehebî, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, 3187.

Tirmizî, Menâkîb, 10.

Şâmî, *Sübülü’l-Hüdâ*, 7/111.

Nisâbü’rî, *Şerefü’l-Mustafâ*, 2220.

İbn Mâce, Tahâret, 17.

İbn Hacer, *İsâbe*, 4600; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Gâbe*, 2871.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 12/296.

İbn Mâce, Et’ime, 24.

İbn Mâce, Et’ime, 29.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/883.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/195.

Müsned, 4/191.

İbn Sa’d, *Tabakât*, 7/497.

Ebû Dâvud, Tahâret, 74.

Tirmizî, Menâkîb, 10.

Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 7/111.

Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 6/417.

Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3187.

İbn Hacer, *İsâbe*, 4600; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2871.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 12/296.

Nisâbûrî, *Şerefü'l-Mustafâ*, 2220.

İbn Mâce, Tahâret, 17.

Abdullah (Amr) b. Kays (ra)

Hiz. Peygamber'in (sas) Müezzini ve Cennetle Müjdelenen Âmâ Sahâbi

İsmi: Amr b. Kays b. Zâide b. Esâm b. Herim b. Revâha b. Hücr b. Abd b. Meis el-Kureşî el-Âmirî

Künyesi: İbn Ümmü Mektûm

Annesi: Âtike bint Abdullah b. Ankeşe

Vefatı: 15/636

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Abdullah b. Kays, Kureyşlilerin Âmiroğulları'ndandır. Hiz. Hatice annemizin dayısının oğlu olan Abdullah b. Kays, doğuştan âmâ veya küçük yaştan gözlerini kaybetmişti. Annesi Âtike bint Abdullah el-Mahzûmiyye'nin künyesi Ümmü Mektûm olduğunda ona nisbetle İbn Ümmü Mektûm (Ümmü Mektûm'un Oğlu) diye tanınmıştır. Nesebi konusunda farklı görüşler ileri sürülmüş, babası Kays b. Zâide, Kureyş kabilesinin Âmir b. Lüeyoğulları'ndan olup Hiz. Hatice'nin annesi Fatma bint Zâide'nin kardeşidir.^[496]

İslâmiyet'ten önce adının Husayn olduğu, Allah Resûlü'nün kendisine Abdullah ismini verdiği de söylenmektedir. Medineli âlimlerin adını Abdullah, Iraklıların ise Amr şeklinde kaydettiği İbn Ümmü Mektûm, kendisine sorulduğunda gözlerini küçük yaşta kaybettiğini söylerdi. Allah Resûlü (sas) İslâm'a davete başlayınca ilk Müslümanlar arasında yerini aldı.^[497]

Enes b. Mâlik anlatıyor:

"Bir gün Cebrâil (as), Allah Resûlü'nün yanına geldi. O sırada İbn Ümmü Mektûm da oradaydı. Cebrâil (as) İbn Ümmü Mektûm'a:

– Gözlerini ne zaman kaybettin, diye sorunca

– Küçük yaşta kaybettim, dedi. Cebrâil (as):

– Allah senin için '**Ben bir kulunun değerli bir şeyini elinden alırsam ona mükâfat olarak mutlaka cenneti veririm.**' buyuruyor

diyerek onu cennetle müjdeledi.”^[498]

Hicreti ve Davet Görevi

Medineli Müslümanlar, Akabe’de biat ettikten sonra bir süre sonra kendilerine İslâm’ı öğretmek ve Medinelileri İslâm’a davet etmek üzere bir davetçi ve öğretmen istediler. Allah Resûlü (sas) Mus’ab b. Umeyr ile İbn Ümmü Mektûm’u Medine’ye gönderdi.

Berâ b. Mâlik o günleri

“Allah Resûlü’nün ashâbından bize ilk gelenler Mus’ab b. Umeyr ve İbn Ümmü Mektûm idi. Medine’ye gelince insanlara Kur’ân okuyup öğretmeye başladılar.”^[499] diye anlatmaktadır. Bu yüzden Mus’ab b. Umeyr ile İbn Ümmü Mektûm Medine’ye giden ilk muhacirler olarak kabul edilmektedir.

Suffe Ashâbı’na Katılması

Mescid-i Nebvî yapılmıca bir süre orada kalan İbn Ümmü Mektûm Allah Resûlü’nden ilim irfan öğrenmeye devam etti. Daha sonra Dârü’l-Kurrâ ya da Dârü’l-Gazâ diye şöhret bulan Mahreme b. Nevfel’in evine taşındı.^[500]

Abdullah b. Ümmü Mektûm, Suffe’deki günlerine dair anılarından birini şöyle anlatır:

“Bir gün Allah Resûlü (sas) güneş yükseldikten sonra insanlar evlerinde iken yanımıza geldi ve:

– *Ey hücrelerinde bulunanlar! Ateş yakıldı. Karanlığı yırtarcasına fitneler geliyor. Benim bildiğimi bilseydiniz çok ağlar, az gülerdiniz,* buyurdu.”^[501]

İslâm’ı öğrenmek için büyük bir heyecan duyan İbn Ümmü Mektûm İslâm’ın ilk yıllarından itibaren her fırsatta Allah Resûlü’ne soru sorardı. Hatta onun ihlâsı ve ilmî heyecanı bizzat Allah (c.c.) tarafından onaylanmıştı.

Allah Resûlü (sas) Mekke’de aralarında Kureyşin ileri gelenlerinden Utbe b. Rebîa’nın da olduğu bazı müşriklere İslâm’ı anlattığı bir sırada İbn Ümmü Mektûm yanlarına gelmişti. Hz. Peygamber iman ederler ümidiyle Kureyşlilere davasını anlatırken -onları fark etmediği için olsa gerek- Allah’ın ona öğrettiği meseleleri kendisine anlatmasını istedi ve bu konuda ısrarcı oldu. Allah Resûlü (sas) yüzünü başka tarafa çevirerek onu duymamazlıktan geldi. İbn Ümmü

Mektûm'un bu davranışından dolayı hoşnutsuzluk göstermesi üzerine kendisini uyaran ayetler nazil oldu.

“(Peygamber) Âmânın kendisine gelmesinden ötürü yüzünü ekşitti ve çevirdi. Onun halini sana kim bildirdi? Belki o temizlenecek yahut öğüt alacak da o öğüt ona fayda verecekti. Kendini (sana) muhtaç görmeyene gelince, sen ona yöneliyorsun. Oysaki onun temizlenip arınmasından sen sorumlu değilsin. Fakat koşarak ve (Allah’tan) korkarak sana gelenle de ilgilenmiyorsun. Hayır! Şüphesiz bunlar (ayetler), değerli ve güvenilir kâtiplerin elleriyle (yazılıp) tertemiz kılınmış, yüce makamlara kaldırılmış mukaddes sahifelerde (yazılı) bir öğüttür; dileyen ondan (Kur’ân’dan) öğüt alır.”^[502]

Bu ayetler nazil olduktan sonra Allah Resûlü (sas) İbn Ümmü Mektûm’a her fırsatta ikramda bulundu ve *“Ey kendisinden dolayı Rabbimin beni azarladığı zat, merhaba!”* diye hitap etti. Hatta bazı âlimler onu Medine’ye vekil bırakmasını da bu sebebe bağlamaktadırlar.^[503]

Allah Resûlü’nün Müezzini

Allah Resûlü’nün sürekli müezzinliğini yaptığı üç kişiden birisiydi. Hz. Âişe, onun için “İbn Ümmü Mektûm âmâ olduğu hâlde Allah Resûlü’ne müezzinlik yapardı.” demektedir.^[504]

Genelde Bilâl-i Habeşî ezan okur, İbn Ümmü Mektûm kamet getirirdi. Bazen de İbn Ümmü Mektûm ezan okur, Bilâl-i Habeşî kamet getirirdi.

Abdullah b. Ömer’den rivayet edilir:

“Allah Resûlü ‘Bilâl geceden ezan okur. Siz, İbn Ümmü Mektûm ezan okuyuncaya kadar yiyip içmenize devam edin.’ buyurdu. İbn Ümmü Mektûm âmâydı. Ona ‘Sabah oldu, sabah oldu!’ denirdi.”

İbn Ümmü Mektûm’un evi Mescid-i Nebevî’ye uzaktı. Gözleri de görmediği için cemaatle namaz kılmak için mescide gelmekte zorluk çekiyordu. Bir gün Allah Resûlü’ne namaza gelirken çektiği sıkıntıdan şikâyetçi oldu ve:

– Yâ Resûlullah! Evim çok uzak. Ev ile mescid arasında hurma ve başka ağaçlar var. Gözlerim de görmüyor, evimde namaz kılmam için bana izin verir misin, diye sordu.

Allah Resûlü (sas) ona:

- *Ezanı duyuyor musun*, diye sordu. İbn Ümmü Mektûm:
- Evet, ezanı duyuyorum, dedi.
- *Öyle ise sürünerek de olsa mescide gel*, buyurdu. [\[505\]](#)

Bir ara Allah Resûlü (sas) Medine'deki köpeklerin öldürülmesini emretmişti. İbn Ümmü Mektûm Allah Resûlü'ne gelerek:

- Yâ Resûlullah! Benim evim mescide çok uzak, gözlerim de görmüyor. Köpeğimin yardımı ile mescide geliyorum, diyerek köpeğinin öldürülmemesi için rica etti. Allah Resûlü (sas) bir süre köpeğin öldürülmemesine izin verdi. [\[506\]](#)

Allah Resûlü'nün Vekili

Hız. Peygamber çeşitli vesilelerle Medine dışına çıktığında İbn Ümmü Mektûm ona vekâlet eder ve geride kalanlara namaz kıldırdı. İbnü'l-Esîr ve diğer bütün kaynaklar Allah Resûlü'nün savaşlara giderken onu on üç kez Medine'de yerine vekil olarak bıraktığını naklederler. Bedir, Uhud, Ebvâ, Buvat, Zü'l-Uşeyre, Sevik, Hamrâü'l-Esed gazveleri onu vekil bıraktığı seferlerdendir. [\[507\]](#)

Ayrıca “Şevvalin yedisinde, cumartesi günü, hicretin 32. ayının başlarında Uhud'a giderken Allah Resûlü(sas) İbn Ümmü Mektûm'u Medine'de kalanlara namaz kıldırmak üzere vekil olarak bıraktı.” [\[508\]](#) “İbn Ümmü Mektûm ezan okur, kamet getirir ve halka namaz kıldıırırdı.” [\[509\]](#) şeklinde rivayetlere yer verirler.

Cihadı

Âmâ olduğu için Allah Resûlü'nün yanında cihada katılamayan İbn Ümmü Mektûm, bu duruma çok üzüldü. Zeyd b. Sâbit anlatıyor:

“Allah Resûlü'nün yanında oturuyordum. Üzerine sükûnet hâli geldi. O sırada Allah Resûlü'nün bacağı benim bacağımın üzerindeydi. Bacağının ağırlığından daha ağır bir şey görmedim. Kendine gelince bana:

- *Yaz ey Zeyd*, buyurdu. Ben de bir kaburga kemiğine o anda nazil olan “**Mü'minlerden oturanlar ile Allah yolunda cihad edenler bir olmaz...**” [\[510\]](#) ayetini yazdım.

Mücahidlerin faziletini duyan Amr (Abdullah) b. Ümmü Mektûm, hemen ayağı kalkarak:

- Yâ Resûlullah! Cihada gücü yetmeyenlerin durumu ne olacak, diye sordu. Ardından da Vallahi eğer cihad etmeye gücüm yetse

cihad ederdim, dedi.^[511] O daha sözünü bitirmeden Allah Resûlü'nün üzerine yeniden vahiy ağırlığı çöktü. O sırada İbn Ümmü Mektûm:

– Ey Rabbim! Özrüm için bir ayet indir, özrüm için bir ayet indir!^[512] diyerek Rabbine yalvarıyordu. Allah Resûlü (sas) vahiy hâlinden çıkınca bana:

– *Biraz önce inen ayeti oku*, buyurdu. Okumaya başlayınca:

“Özür sahipleri hariç.” yaz, buyurdu.^[513]

Abdullah b. Ma'kîl anlatıyor:

“İbn Ümmü Mektûm bir ara ensardan birinin halası olan Yahudi bir kadının evinde kaldı. Hanım ona çok iyi davranıyor, hizmetinde kusur etmiyordu. Fakat Allah ve Resûlü’ne dil uzatıyor, onlara hakaret edip sövüyordu. Onun sözlerini duyan İbn Ümmü Mektûm çok kızılıyordu. Bir gün el yordamıyla bir şey bulup onunla kadının kafasına vurdu. Kadın hemen oracıkta öldü. Konu Allah Resûlü’ne intikal edince İbn Ümmü Mektûm’u yanına çağırarak kadını niçin öldürdüğünü sordu. O:

– Vallahi yâ Resûlullah! Kadın bana çok iyi davranıyordu. Ancak Allah ve Resûlü hakkında söylediği sözlerle beni çok bunalttı. Onun için kadını öldürdüm, dedi. Allah Resûlü (sas) onu dinleyince kadına kızarak:

– Allah onu rahmetinden uzak kılsın. Alacağı diyeti bile iptal etmiş, buyurdu.^[514]

Şehâdeti

İbn Ümmü Mektûm, Tebük Gazvesi'nden sonra nazil olan ve cihada gidenlerin geride kalanlardan üstün olduğunu, ancak özürlü bulunanların bu hükmün dışında tutulduğunu bildiren ayete rağmen o günden sonra yapılacak savaşlara katılacağını söyleyip sancağın kendisine verilmesini istedi. Hicretin 15. yılında üzerine çok sağlam bir zırh giyerek elindeki siyah bir sancakla Kâdisiye Savaşı'na katıldı.

İslâm ordusunun sancağını taşıma hususunda ısrarcı olup “Sancağı bana verin. Ben körüm, bir yere kaçamam.” dediği rivayet edilmektedir. İbn Ümmü Mektûm hicretin 15. yılında Farslılarla yapılan ve Müslümanlara Kuzey Irak ve İran’ın kapılarını açan Kâdisiye Savaşı’nda şehid oldu.^[515]

İbn Ümmü Mektûm'un âmâ oluşu İslâmî esaslarda özür-lülerle ilgili çeşitli hükümlerin belirlenmesine vesile olmuştur. Özür-lü kişilerin

vekil bırakılmaları, imamlık yapmaları, savaşa iştirak etmeleri, farz namazlara katılmaları, korunma amacıyla köpek beslemeleri gibi konular onunla açıklık kazanmıştır.

İbn Ümmü Mektûm'un Hz. Peygamber'den rivayet ettiği iki hadis Ebû Dâvûd, Nesâî ve İbn Mâce'nin Sünen'lerinde yer almıştır. Ondan Enes b. Mâlik, muhadramûndan Zir b. Hubeyş, tâbiînden Abdullah b. Şeddâd, Abdurrahman b. Ebû Leylâ ve Ebû Rezîn el-Esedî rivayette bulunmuştur.^[516]

İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1198.

İbn Hacer, *İsâbe*, 5766.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/206.

Buhârî, Tefsiri Kur'ân, 87/1; İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/206.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/4.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/4.

Abese, 80/1-16.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/208.

Müslim, Salât, 8.

Müsned, 3/423.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/208.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4005.

Vâkidî, *Megâzî*, 1/199.

Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 8/189.

Nisâ, 4/95.

Müslim, Tefsiri Kur'ân 4/17.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/210.

Buhârî, Cihâd, 31; *Müslim*, İmâret, 141-142.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/211.

Zehabî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 1112.

Zehabî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 1112.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/210.

Buhârî, Cihâd, 31; *Müslim*, İmâret, 141-142.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/211.

Zehabî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 1112.

Zehabî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 1112.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1198.
İbn Hacer, *İsâbe*, 5766.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/206.
Buhârî, Tefsiri Kur'ân, 87/1; İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/206.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/4.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/4.
Abese, 80/1-16.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/208.
Müslim, Salât, 8.
Müsned, 3/423.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/208.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4005.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/199.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 8/189.
Nisâ, 4/95.
Müslim, Tefsiri Kur'ân 4/17.

Vâbise b. Ma'bed (ra)

İsmi: Vâbise b. Ma'bed b. Utbe b. Hâris b. Mâlik b. Hâris b. Sa'lebe b. Davdan b. Ka'b el-Esedî

İslâm'a Girişi

Esedoğulları'ndan olan Vâbise b. Ma'bed, kabile temsilcilerinin akın akın Medine'ye gelip Müslüman olduğu hicretin dokuzuncu yılında kabilesinden on kişilik bir grupla Medine'ye gelerek Müslüman olmuştur.^[517]

Esedoğulları heyeti geldiğinde Allah Resûlü(sas) ashâbıyla birlikte Mescid-i Nebevî'de bulunuyordu. Heyet içeri girince selam verdi. Heyetin sözcüsü söze başlayarak:

“Yâ Resûlullah! Biz şehâdet ederiz ki Allah'tan başka ilah yoktur. Yine şehâdet ederiz ki sen onun kulu ve elçisisin.” dedi.^[518]

Esedoğulları kendilerine herhangi bir davetçi gitmediği hâlde İslâm'ın yayılmaya başladığını görünce, İslâm hakkında bilgi toplayıp onun uyulması gereken biricik yol olduğunu görüp Müslüman olan kabilelerdendir.^[519]

Suffe Ashâbı'na Katılması

Esedoğulları İslâm'ı kabul ettikten sonra bir süre daha Medine'de kalıp İslâm hakkında bilgi edindiler. Memleketlerine gitmeye karar verdiklerinde onlardan bazıları dönmeyip Medine'de kaldı. Vâbise b. Ma'bed, bunlardan biriydi. Allah Resûlü (sas) onu Suffe ashâbının yanına yerleştirdi.^[520]

İlim aşkı ile dopdolu olan Vâbise, sürekli Allah Resûlü'ne soru sorarak öğrenmeye gayret etti. Bu gayretini bizzat kendisi şöyle anlatmaktadır.

“Bir gün Allah Resûlü'nün yanına gittim. Niyetim iyilik ve kötülük hakkında her şeyi sorup öğrenmektir. Allah Resûlü'nün yanına vardığımda bir grup insan vardı. Bir tehlikeden dolayı Allah Resûlü'nü koruma altına almışlardı. Aralarından geçip Allah Resûlü'ne ulaşmaya çalıştım. Oradakiler:

– Allah Resûlü'nden uzak dur ey Vâbise, dediler.

– Beni bırakın, onun yanına gitmek istiyorum, dedim. Beni fark eden Allah Resûlü (sas) orada bulunanlara:

– *Vâbise'yi bırakın gelsin*, buyurdu. Sahâbiler bana yol açınca Allah Resûlü (sas):

– *Yaklaş ey Vâbise! Yaklaş ey Vâbise*, buyurdu. Allah Resûlü'ne iyice yaklaşıp yanına oturdum.^[521] Dizimi dizine dayadım.^[522] Daha hiçbir şey söylemeden bana:

– *Ey Vâbise! Soracak mısın yoksa ben mi haber vereyim*, buyurdu.

– Siz haber verin ya Resûlullah, dedim.

– *Bana iyiliği ve kötülüğü mü soruyorsun*, buyurdu.

– Evet, dedim. Allah Resûlü (sas) eli ile göğsümü sıvazlayarak:

– *Ey Vâbise! Kalbine sor. Kendine sor. İyilik nefsin mutmain olduğu şeydir. Kötülük ise kalbini rahatsız eden şeydir. İnsanlar sana fetva verseler de böyledir*, buyurdu. Bunu üç kere tekrarladi.^[523]

Şahsiyeti

İlim, Amel ve Aşk

Asr-ı saadetin manevî atmosferi içinde yetişen, Allah Resûlü'nün rahle-î saadetlerinden geçen bütün sahâbiler gibi Vâbise de ilim, amel, ihlas ve sevgiyi birleştirmeyi başarmıştı. Ebû Râşid el-Ezdî anlatıyor:

“Ne zaman Vâbise b. Ma'bed'in yanına gitsem Kur'ân'ın önünde açık olduğunu görürdüm. Bazen Kur'ân okurken sayfaları ıslatıncaya kadar ağlardı. Bir gün yanına gittiğimde ona:

– Allah Resûlü'ne bir şey sordun mu, dedim.

– Ey Ebû Râşid! Hiçbir şey bırakmadan her şeyi ona sordum. Hatta tırnaklardaki kirin hükmünü bile sordum. Allah Resûlü de '*Kir rahatsız edecek kadar varsa temizle, yoksa öylece bırakabilirsin.*' buyurdu, dedi.”^[524]

Kolaylaştırır Zorlaştırmazdı

Allah Resûlü'nün bu yöndeki emir ve sünnetine uyan Ashâb-ı Kirâm, daima kolaylaştırıp zorlaştırmamış; güzele giden yolun üzerindeki dikenleri hep kaldırmışlardır. Tıpkı Vâbise b. Ma'bed gibi.

Hilâl b. Yesâf anlatıyor:

“Rikka bizi ziyarete gelmişti. Bir gün yanımdaki arkadaşlarıma:

- Buralarda Allah Resûlü'nün ashâbından biri var mı, diye sordu.
- Çok istersen Vâbise b. Ma'bed'in ziyaretine gidelim, dedim. Birlikte Vâbise b. Ma'bed'in ziyaretine gittik. Gittiğimizde asasına dayanmış namaz kılıyordu. Ona sükûnet, vakar ve güzel bir hâl hâkimdi. Başında kulaklarını sıkı sıkı kaplayan bir takke, üzerinde kumaştan tozlanmış bir cübbe vardı. Bastona dayanarak namaz kılması hepimizin dikkatini çekmişti. Namazını bitirince selam ve hâl hatırdan sonra:
 - Namaz kılarken niçin bastonuna dayanıyordun, diye sorduk.
 - Ümmü Kays bint Mihsan'dan duydum. Şöyle dedi: 'Allah Resûlü (sas) yaşlanıp biraz kilo alınca mescide namaz kılarken dayanmak için bir baston koymuştu.' dedi." [\[525\]](#)

Fitneden Son Derece Korkardı

Vâbise b. Ma'bed anlatıyor:

"Hz. Osman'ın halifelik döneminde Kûfe'de bir ev yaptırmış, orada oturuyordum. Bir ara öğle sıcağında evde otururken kapı vuruldu. Kapıyı açtığımda Abdullah b. Mes'ûd'u gördüm. Şaşırdım:

- Bu öğle sıcağında niçin geldin, önemli bir şey mi oldu, dedim.
- Gün bitmek bilmiyordu. Kendi kendime: 'Gidip biri ile sohbet edeyim.' dedim. Aklıma sen geldin, dedi. Oturup uzun uzadıya konuştuk. Birbirimize Allah Resûlü (sas) ile yaşadığımız anılarımızı, onun sözlerini aktardık. O bana Allah Resûlü'nün

'Karanlık bir fitne gelecek. O gün yatan, oturandan hayırlı olacak; oturan ise ayaktakinden hayırlı olacaktır. Ayaktaki, yürüyenden; yürüyen, biniciden; binici de sürücüden daha hayırlı olacaktır.' hadisini nakletti. Ben:

- Bu ne zaman olacak ey İbn Mes'ûd, diye sorunca
- Kişi arkadaşından emin olmadığı zaman fitne zamanıdır, dedi. Ben:

- O zamana ulaşırsam ne yapmamı tavsiye edersin, dedim.
- Elini dilini tut, evinde kal, dedi. [\[526\]](#)

İbn Mes'ûd'un fitne ile ilgili bu hadisini hiç unutmuyordum. Hz. Osman öldürölünce kalbim yerinden uçup gidecekmiş gibi oldu. Hemen bineğime binerek Şam'a gittim. Orada Hureym b. Fatik'e rastladım. Konuyu ona anlatınca bana:

- Kendinden başka ilah olmayan Allah aşkına, ondan böyle bir hadis duydu mu, diye sorunca
- Kendinden başka ilah olmayan Allah’a yemin ederim ki bu hadisi bana İbn Mes’ûd söyledi, dedim.
- Hureym b. Fatik yemin ederek;
- Kendisinden başka ilah olmayan Allah’a yemin ederim ki o hadisi ben de duydum, dedi.”[\[527\]](#)

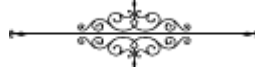
İlmi

Öğrenmeye karşı çok istekli olan Vâbise b. Ma’bed, hayatı boyunca sürekli sorarak öğrenmeye devam etti. Öğrendiklerini hem yaşadı hem de çevresindekilere anlattı. Hadis rivayetinde hassas olduğundan yalnızca birkaç hadis rivayet etti.

“Allah Resûlü’nü namaz kılarken gördüm. Rükûa gittiğinde sırtı dümdüz olurdu. Hatta sırtına su dökülse onun üzerinde duracak kadar düzdü.”[\[528\]](#)

“Allah Resûlü, bir adamın safların arkasında tek başına namaz kıldığını gördü. Ona namazını tekrarlamasını emretti.”[\[529\]](#)

Allah Rasûlü’nden sonra yerleştiği Rakka’da vefat etmiş ve Minaretü’l-Mescid’in yanına defnedilmiştir.[\[530\]](#)

İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Gâbe*, 5421; İbn Hacer, *İsâbe*, 9088.

Şâmî, *Sübülü’l-Hüdâ*, 6/266.

İbn Sa’d, *Tabakât*, 1/296.

Ebû Nu’aym, *Hilyetü’l-Evliyâ*, 2/23.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 5/122.

Beyhakî, *Delâilu’n-Nübüvve*, 6/292.

Beyhakî, *Delâilu’n-Nübüvve*, 6/292; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 5/124.

Müsned, 4/228.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 26/236.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 26/235.

Ebû Dâvud, Fiten ve Melâhim, 2.

İbn Mâce, İkâmî’s-Salât, 16; Şâmî, *Sübülü’l-Hüdâ*, 8/136.

Ebû Dâvud, Salât, 99; *Dârimî*, Salât, 61.

İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Gâbe*, 5421; İbn Hacer, *İsâbe*, 9088.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 26/235.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 26/236.

Müsned, 4/228.

Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 6/292; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 5/124.

Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 6/292.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 5/122.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/23.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/296.

Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 6/266.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 5421; İbn Hacer, *İsâbe*, 9088.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 5421; İbn Hacer, *İsâbe*, 9088.

Ebû Dâvud, Salât, 99; *Dârimî*, Salât, 61.

İbn Mâce, İkâmı's-Salât, 16; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 8/136.

Ebû Dâvud, Fiten ve Melâhim, 2.

İKİNCİ BÖLÜM

RESÛLE ADANAN CANLAR

Abdullah Zü'l-Bicâdeyn (ra)

İsmi: Abdullah b. Abdünuhm b. Aff b. Süheym b. Adi' b. Sa'lebe b. Sa'd b. Adiy el-Müzenî

Vefatı: 9/630

İslâm'a Girişi

Abdullah Zü'l-Bicâdeyn'in asıl ismi Abdüluzza iken Allah Resûlü (sas) Abdullah olarak değiştirmiştir. Abdullah, Müzeyne kabilesinde yaşayan fakir bir gençti. Küçük yaşta babasını kaybetmiş babasından da herhangi bir şey kalmamıştı.

Yetim kalınca, varlıklı olan amcası ona sahip çıktı. Yanına alarak ihtiyaçlarını karşıladı. Hatta zaman içerisinde Abdullah'ın davaları, develeri hatta kölesi bile oldu. Allah Resûlü Medine'ye hicret edince İslâm hakkında bilgi edinmeye, İslâm hakkındaki bilgisi arttıkça da İslâm'a karşı sempati duymaya başladı. Ancak amcasından çekindiği için bu duygularını bir türlü açıklayamadı. Böylece aradan yıllar geçti.

Allah Resûlü (sas), Mekke Fethi'nden sonra Medine'ye dönüyordu. Mekke'nin fethetmesinden sonra bile amcasının İslâm'a meyletmediğini görünce artık dayanamadı:

– Ey amca! Uzun süreden beri Müslüman olmanı bekliyorum ancak gördüğüm kadarı ile senin Müslüman olmaya niyetin yok. Bana müsaade et de gidip Müslüman olayım, dedi.^[531] Amcası Müslüman olduğu takdirde elindeki her şeyini hatta üzerindeki elbiselerini bile çıkarıp alacağını söyleyince

– Ne yaparsan yap. Ben taşlara tapmayı ve putları terk edip Muhammed'e tâbi olacağım. İşte verdiklerin, hepsini al, dedi.

Abdullah'a karşı çok iyi davranan amcası, şimdi tam bir zalim olmuştu. Üstündeki kıyafetleri bile soyup elinden aldı. Elbisesiz kalan Abdullah annesine koşup durumu anlattı. Annesinin verdiği bir kilimi ikiye ayırarak bir parçasını beline, diğer parçasını üzerine sarıp yola koyularak Medine'ye geldi.

Medine yakınında Verikan Dağı'nda oturan Abdullah Zü'l-Bicâdeyn, Medine'ye geldiğinde geceydi. Sabah namazına kadar mescitte

uyudu. Sabah namazında âdeti üzere safları düzelteren Allah Resûlü onu gördü. Bakınca tanıyamadı. Kim olduğunu sordu.

– Abdüluzza b. Abdühuhm, diyerek kendini tanıttınca Allah Resûlü onun ismini değiştirerek:

– *Sen Abdullah Zü'l-Bicâdeyn'sin. Sen, Abdullah Zü'l-Bicâdeyn'sin!* (Çifte çul/çifte kilim sahibi Abdullah'sın.) Yakınımda ol, buyurdu.^[532]

Suffe Ashâbı'na Katılması

Allah Resûlü'nün “*Yakınımda ol!*” emri üzerine Suffe'ye yerleşerek burada kaldı.^[533] Büyük bir aşkla Kur'ân-ı Kerim'i okuyup öğrenmeye başladı. Gür sesli olan Abdullah Zü'l-Bicâdeyn, mescide gider, yüksek sesle Kur'ân okur, tesbih ve tekbir getirirdi.

Bir gün Hz. Ömer, Allah Resûlü'ne:

– Yâ Resûlullah! Şu bedeviyi duymuyor musun? Yüksek sesle Kur'ân okuyarak insanların okumasına engel oluyor, deyince

– *Onu kendi haline bırak. O, Allah ve Resûlü için hicret etti. O evvâhlardandır! (Allah için inleyen, feryad-ı figân edenlerdendir.),* buyurdu.^[534]

İbn Edrâ anlatıyor:

“Allah Resûlü'nü korumak için nöbet tutuyordum. Bir gece ihtiyacı için bulunduğu yerden dışarı çıkınca beni gördü. Elimden tuttu, birlikte gittik. Yolda bir adama rastladık. Namaz kılıyor Kur'ân'ı sesli okuyordu. Allah Resûlü:

– *Belki de riyakârlık yapıyor,* buyurdu. Ben:

– Yâ Resûlullah! Adam namaz kılarken Kur'ân'ı sesli okuyor. Bunda ne mahzur var, diye sordum. Allah Resûlü:

– *Aşırılıkla hedefe ulaşamazsınız,* buyurdu.

Yine başka bir gece nöbet tutarken Allah Resûlü'ne rastladım. Yine elimi tuttu, birlikte yürüdük. Yolda bir adamın namaz kılarken Kur'ân sesli okuduğunu duyduk. Ben:

– Herhalde riyakârlık yapıyor, dedim. Allah Resûlü:

– *Asla! O evvâhtır,* buyurdu.

Adama yaklaştığımda onun Abdullah Zü'l-Bicâdeyn olduğunu gördüm.”^[535]

Cihadı ve Şehâdeti

Abdullah Zü'l-Bicâdeyn, Medine'ye geldikten bir süre sonra Müslümanlar Allah Resûlü'nün emri ile Tebük Seferi'ne hazırlanmaya başladılar. Hazırlıklar bitip de Tebük'e doğru yola çıkıldığında Abdullah Zü'l-Bicâdeyn, Allah Resûlü'nün yanına gelerek:

– Yâ Resûlullah! Şehid olmam için Allah'a dua et, dedi. Allah Resûlü onun kolundan tutarak:

– *Allah'ım! Onun kanını kâfirlere haram kıl*, diye dua buyurdu. Abdullah Zü'l-Bicâdeyn:

– Yâ Resûlullah! Ben bunu kastetmemiştim, deyince

– *Sen Allah rızası için savaşa çıkar, hummaya yakalanır ve bu yüzden ölürsen yine şehid olursun. Yahut bineğinden düşer ölürsen yine şehid olursun. Hangisinin olacağını bilemezsin*, buyurdu.

Abdullah Zü'l-Bicâdeyn, Tebük'e gidilip konaklandıktan birkaç gün sonra burada humma hastalığından vefat etti.

Bilâl b. Hâris anlatıyor:

“Tebük'te bulunduğumuz bir gece Allah Resûlü'nün yanına gittim. Gittiğimde Bilâl-i Habeşî'nin elinde bir ateş kabrin başında duruyordu. Allah Resûlü ise kabirde idi. Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer de Abdullah Zü'l-Bicâdeyn'in cenazesini taşıyorlardı. Allah Resûlü:

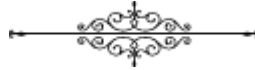
– *Kardeşinizi bana yaklaştırın*, buyurdu. Cenazeyi yerine koyunca Allah Resûlü kibleye döndü. Ellerini kaldırarak:

– *Allah'ım! Ben ondan razı olarak geceye vardım. Sen de razı ol*, diye dua etti.

Aynı olayı aktaran Abdullah b. Mes'ûd:

“Ondan on beş yıl önce Müslüman olmama rağmen ‘Keşke onun yerinde ben olsaydım.’ diye temenni ettim.” der.^[536]

Allah Resûlü beş kişinin dışında kimsenin kabrine girmemiştir. Bu beş kişiden biri de Abdullah Zü'l-Bicâdeyn'dir.^[537]

Vakidî, *Megâzî*, 3/1013.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2928.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/365.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2928; İbn Hacer, *İsâbe*, 4806.

Müsned, 5/350; H. A. Akk, *Uzama Havle'r-Resûl*, 2/1188.

Vâkidî, *Megâzî*, 3/1013-1014.

H. A. Akk, *Uzama Havle'r-Resûl*, 2/1188.
Müsned, 5/350; H. A. Akk, *Uzama Havle'r-Resûl*, 2/1188.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2928; İbn Hacer, *İsâbe*, 4806.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/365.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2928.
H. A. Akk, *Uzama Havle'r-Resûl*, 2/1188.
Vâkidî, *Megâzî*, 3/1013-1014.
Vakidî, *Megâzî*, 3/1013.

Beşîr b. el-Hasâsiye (ra)

İsmi: Beşîr b. Yezid b. Ma'bed b. Debâb b. Sübey es-Sedûsî

Ninesi: Hasâsiye

İslâm'a Girişi

Beşîr b. Hasâsiye'nin asıl ismi Nezîr ya da Zahm'dır. Babasının Zeyd ya da Ma'bed olduğu bildirilmektedir. Babasının isminde ihtilaf olduğu için daha çok babası ile değil, ondan daha fazla tanınan ninesi Hasâsiye ile anılmıştır.^[538]

Kelbî, ninesi hakkında "Sedûs b. Sübey'in iki çocuğu vardı. Bunlar Sa'lebe ve Dabâb idi. Bu çocukların anneleri ise Ezd kabilesinden olan Hasâsiye'ydi."^[539]

Bekir b. Vâiloğulları kabilesinden olan Beşîr, İslâm'ın Medine çevresinde yayılmaya başlaması ile Müslüman olmaya karar verdi. Hicretin 7. ya da 8. yıllarında kendi gibi Müslüman olmak isteyen üç arkadaşı ile birlikte Medine'ye gelerek İslâm ile şereflendi.^[540]

İslâm'a giriş hikâyesini kendisi şöyle anlatır:

"İslâm'a girmeye karar verince memleketimden çıkıp Allah Resûlü'nün yanına geldim. Huzura çıkınca Allah Resûlü bana:

- *İsmin nedir*, diye sordu. Ben:
- Nezîr (Zahm), dedim. Allah Resûlü tebessüm ederek:
- *Senin ismin Beşîr'dir*, buyurdu.
- Peki, yâ Rasûlallah! Bundan sonra Beşîr, dedim.^[541]

Medine'ye hicret etmiştim. Allah Resûlü beni Suffe'ye yerleştirdi. Allah Resûlü'ne biat etmek istedim.

- Yâ Resûlullah! Size ne üzerine biat edeyim, diye sordum.
- *Allah'tan başka ilah olmadığına, benim onun kulu ve elçisi olduğuma şehâdet edersin. Ramazan orucunu tutar, hac yapar, zekât verir, Allah yolunda cihad edersin*, buyurdu. Ben gayet saf ve samimi bir edâ ile:

– Yâ Resûlullah! Zekât ve cihadı yerine getiremem. Benim yalnızca on tane devem var. Onlardan elde ettiğim gelirle ailemin ve çocuklarımin geçimini sağlıyorum. Cihada gelince duyduğuma göre savaştan kaçanlar Allah'ın gazabına uğruyorlarmış. Ben bir savaşa

katıldığında korkudan ya da ölmek için savaştan kaçıp Allah'ın gazabına çarpmak istemem, dedim.

Allah Resûlü elini göğsüme koydu:

– *Zekât yok, cihad yok, peki ne ile cennete gireceksin*, buyurdu. O an kalbimdeki kaygılar silip gitti, zihnindeki bütün düşünceleri değişti.

– *Yâ Resûlullah! Söylediklerinizin hepsine biat ediyorum, diyerek teslim oldum.*”[\[542\]](#)

Suffe Ashâbı'na Katılması

Medine'ye hicret edince Suffe ashâbının arasına katılan Beşîr b. Hasâsiye orada yaşadıklarını şöyle anlatır:

“Allah Resûlü bizimle ilgileniyor, yemeğimizi hiç ihmal etmiyordu. Kendisine bir hediye geldiğinde onu bizimle ailesi arasında paylaşıyordu. Sadaka geldiğinde ise onu tamamen bize gönderiyordu.”[\[543\]](#)

Beşîr b. Hasâsiye Suffe'de kaldığı günlerde belki yokluk ve yoksulluk, belki de başka bir sıkıntıdan dolayı Rabbine karşı kırgındı. Mahzun ve düşünceli bir hâlde giderken Allah Resûlü'ne rastladı. Onunla birlikte yürümeye başladı. Devamını şöyle anlatır:

“Allah Resûlü ile birlikte yürürken elimden tuttu:

– *Ey İbn Hasâsiye! Neden Allah'a karşı kırgın gibisin? Hâlbuki bak Allah'ın Resûlü ile birlikte yürüyorsun*, buyurdu. Bu sözlerini duyar duymaz duygularımın yanlışlığını kavradım. Kırgınlığım o anda yok oldu ve Allah Resûlü'ne:

– Allah'a karşı kırgın değilim. O bana bütün nimetleri ihsan etmiş, dedim. Allah Resûlü bana:

– *Haydi, seninle müşriklerin kabrini ziyarete gidelim*, buyurdu. Müşriklerin kabrine gittiğimizde üç kere:

– *Bunlar pek çok hayrı kaçırdılar*, buyurdu. Daha sonra Müslümanların kabrine gittik. Orada da üç kere:

– *Bunlar pek çok iyiliğe kavuştular*, buyurdu.”[\[544\]](#)

Resûle Olan Sevgisi

Beşîr b. Hasâsiye bir gece yarısı Allah Resûlü'nün evinden yalnız çıktığını gördü. Başına bir şey gelir korkusu ile sessizce onu takip etti. Allah Resûlü (sas) yürüyerek Cennetü'l-Bakî'ye geldi. Oradakilere:

– *Es-selamu aleyküm! Dâre'l-kavmi'l-mü'minin!* diye selam verdi. Ardından onlara *“Biz de size katılacağız. Biz Allah’tan geldik ve O’na döndürüleceğiz. Sizler pek çok hayra ulaştınız. Büyük bir şerden kurtuldunuz.”* diye dua etti. Sonra onu sessizce takip edeni fark edip gece karanlığında tanıyamadığı için

– *Kimsin*, diye seslendi.

Devamını Beşîr b. Hasâsiye şöyle anlatır:

“Allah Resûlü beni fark edip kim olduğumu sorunca

– Beşîr, dedim. Allah Resûlü bana:

– *Allah’ın senin kulaklarını, gözlerini ve kalbini ‘Kendileri olmazsa yeryüzü içindekilerle birlikte yok olur.’ diyen Rebietü’l-Feres’lerden alıp İslâm’a yöneltmesinden razı değil misin*, buyurdu. Ben:

– Elbette razıyım yâ Resûlullah, deyince

– *Niçin benim peşimden geldin*, diye sordu. Ben:

– Başınıza bir sıkıntı gelmesinden, sizi üzecek bir şeyle karşılaşmanızdan korktum, dedim.”[\[545\]](#)

İbadeti

Salih bir kişi olan Beşîr b. Hasâsiye, çok ibadet ediyordu. Eşi Leyla Hanım da onun gibi ibadete son derece önem verirdi. Hatta onlar bu konuda biraz aşırı bile gitmişlerdi. Eşi anlatıyor:

“Beşîr b. Hasâsiye Allah Resûlü’ne giderek:

– Yâ Resûlullah! Ben cuma günleri oruç tutar, o gün kimse ile konuşmam, dedi. Allah Resûlü:

– *Cuma tek bir gün olarak oruç tutma. Onu başka bir gün ile birleştir. Kimse ile konuşmamana gelince, ömrüme yemin ederim ki iyiliği emredip kötülükten sakındırman, senin için susmaktan daha hayırlıdır*, buyurdu.”

Leyla Hanım kendi hakkında ise şunları nakleder:

“İki gün iftar etmeksizin peş peşe oruç tutmak istedim. Eşim Beşîr beni engelledi ve:

– Allah Resûlü bu şekilde oruç tutmayı yasakladı, dedi.”[\[546\]](#)

Beşîr b. Hasâsiye, Allah Resûlü’nün vefatından sonra onun yokluğunun acısına dayanamayacağını düşünüyordu. Bu sebeple:

– Yâ Resûlallah! Sizden önce ölmem için dua edin, diye ricada bulundu.

Allah Resûlü (sas) “Ben bunu Allah’tan hiç kimse için istemem!”
buyurdu. [\[547\]](#)

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 455; İbn Hacer, *İsâbe*, 703.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 455.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 1/174; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 6/281.
Müsned, 5/83-84.
Müsned, 5/224; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 455.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/26.
Müsned, 5/83; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 5/226.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 5/226.
Müsned, 5/225.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/26.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 5/226.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/26.
Müsned, 5/225.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 455; İbn Hacer, *İsâbe*, 703.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 1/174; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 6/281.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 455.
Müsned, 5/224; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 455.
Müsned, 5/83-84.
Müsned, 5/83; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 5/226.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/26.

Ebû Asîb (ra)

Allah Resûlü'nün (sas) Âzadlı Kölesi

İsmi: Ahmer

Çocuğu: Meymûne

Asıl ismi Ahmer olan Ebû Asîb (ra), Allah Resûlü'nün (sas) âzad ettiği kölelerdendir.^[548] Mescid-i Nebevî'de yatıp kalkar, Suffe ashâbı ile birlikte Allah Resûlü'nden (sas) ilim öğrenirdi.^[549]

Zehebî, onun çok ibadet eden, çok faziletli, salih bir kişi olduğunu söylemektedir. Kızı Meymûne'nin anlattığına göre Ebû Asîb, sık sık aralarında yiyip içmeden, üç gün boyunca oruç tutardı. Çok sıcak günlerde hep oruçlu olurdu. Namaz kılmayı, Allah'ın huzuruna çıkıp ibadet etmeyi de çok severdi. Farzların dışında en çok kuşluk namazı kılardı. Ayakta namaz kılmaya başlayan Ebû Asîb, o kadar uzun namaz kılardı ki bir süre sonra ayakta duramaz bir hâle gelirdi. Ancak namazı tamamlayamaz oturarak kılmaya devam ederdi.

Ebû Asîb'in kızı babası yaşlandığı zaman onun için bir zil yaptırdı. Bir ip uzatarak zili bu ipin ucuna bağladı. Ebû Asîb kızına ihtiyacı olduğunda ona sesini duyuramazsa bu ipi çekerek zili çalardı. Zilin sesini duyan kızı, babasının bir ihtiyacı olduğunu anlayarak yardımına giderdi. Ayrıca kızı babasının bıyıklarını düzeltir, tırnaklarını keserdi.^[550]

Ebû Asîb (ra) çok mütevazı, dünyadan yüz çeviren zühd ehli biriydi.

Hâzım b. Kâsım anlatıyor:

“Ebû Asîb'i gördüğümde tahtadan yapılmış fakat temiz bir kap ile su içiyordu. Ona:

– Suyu şu ince bardakla içsen olmaz mı, deyince

– Elimdeki kap ile su içmeme engel olan nedir? Allah Resûlü'nün de böyle bir kap ile su içtiğini gördüm, dedi.”^[551]

Allah Resûlü'nün (sas) Hizmetinde

Allah Resûlü'ne hizmet etme şerefine nail olanlardan biri olan Ebû Asîb, bu hizmetini şöyle anlatır:

“Bir gece Allah Resûlü evinden çıkarak benim yanıma gelip beni çağırdı. Hemen yanına gittim. Oradan Hz. Ebû Bekir'in evine giderek onu çağırdık. Hz. Ebû Bekir yanımıza gelince hep birlikte Hz. Ömer'in evine gittik. Allah Resûlü onu da yanına çağırdı. O da gelince birlikte ensardan birisinin bahçesine gittik. Allah Resûlü bahçenin sahibine:

– *Bize hurma ikram et*, buyurdu.

Ensar bir miktar hurma toplayarak bir tabak içinde getirdi. Allah Resûlü ve orada bulunanlar hurmalardan yedi. Sonra Allah Resûlü su istedi. Su gelince onu içti ve:

– *Bu Allah'ın nimetidir. Kıyamet günü bundan sorulacağız*, buyurdu. Allah Resûlü'nü duyan Hz. Ömer, bir miktar hurmayı alarak yere attı. Hurmalar yere saçıldı. Hz. Ömer:

– *Yâ Resûlullah! Kıyamet günü bunlardan da mı sorumlu olacağız*, diye sorunca

– *Evet. Üç şey hariç: Örtüneceğin kadar giyecek, karnını doyuracak kadar yiyecek, sıcak ve soğuktan korunacak ev*, buyurdu.”[\[552\]](#)

Davetçi

Allah Resûlü'nden sonra uzun ve bereketli bir ömür süren Ebû Asîb, her fırsatta çevresindekilere İslâm'ı anlatarak onları irşad ederdi. Bir seferinde çevresindekilere konuşma yaparken şöyle dedi:

– *Yürüyecek kadar sağlıklı olan kişi, cuma namazını asla terk etmemelidir. Çünkü o tıpkı hac gibi farzdır.*[\[553\]](#)

Ebû Asîb'i gören bir yanındakilere onu göstererek:

– *Şu zat, Allah Resûlü'nün vefatına şahit olanlardan biridir*, dedi. Adamlar Ebû Asîb'in yanına giderek ona:

– *Allah Resûlü'ne nasıl salât ve dua edelim*, diye sordular. Ebû Asîb:

– *Kabrinin bulunduğu yere grup grup girin. Çünkü Allah Resûlü vefat ettiğinde sahâbiler şu kapıdan girip ona salât ve dua ettikten sonra yine o kapıdan çıktılar, diyerek konuşmasına devam etti:*

– *Allah Resûlü kabre konunca orada bulunan Muğîre b. Şu'be “Allah Resûlü'nün ayak tarafında düzeltilmeyen bir şey kalmış.” dedi.*

Sahâbiler ona:

- İnip onu düzelt, dediler. Muğîre b. Şu'be kabre girdi. Elini kefenin altından Allah Resûlü'nün ayaklarına uzattı. Onları okşadı. Sonra:
- Üzerine toprak atın, dedi. Sahâbiler toprak atmaya başladılar. Toprak, Muğîre b. Şu'be'nin bacaklarının hizasına gelince mezardan çıktı. [\[554\]](#)

Nisâbûrî, *Şerefü'l-Mustafâ*, 990; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 6097.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/27.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/61; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3760.
İbn Sad, *Tabakât*, 7/61; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 7/233.
Müsned, 5/81; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 3/214.
İbn Sad, *Tabakât*, 7/61.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 7/233; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 2/314.
Müsned, 5/81; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 3/214.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 7/233; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 2/314.
İbn Sad, *Tabakât*, 7/61.
İbn Sad, *Tabakât*, 7/61; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 7/233.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/61; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3760.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/27.
Nisâbûrî, *Şerefü'l-Mustafâ*, 990; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 6097.

Ebû Müveyhibe (ra)

Allah Resûlü'nün (sas) Âzadlı Kölesi

İsmi tam olarak bilinmeyip künyesi ile tanınan Ebû Müveyhibe, Allah Resûlü'nün (sas) satın alarak âzad ettiği kölelerdendir. Müzeyne kabilesinden olup âzad edildikten sonra Peygamber Efendimizin yanından ayrılmayıp vefat edinceye kadar ona ve Ehl-i Beyt'e hizmet etmeye devam etti. Ebû Müveyhibe Mescid-i Nebevî'de kalır, Suffe ashâbı ile ilim tahsil ederdi. [\[555\]](#)

Hicretin 5. yılında Müstalikoğulları'na karşı yapılan Müreysiye Gazvesi'ne katılmış, bu seferde Allah Resûlü (sas) ona Hz. Âişe'nin devesini sevk etme görevini vermişti. [\[556\]](#) Hz. Âişe Ebû Müveyhibe'nin bu hizmetinden duyduğu memnuniyetini şöyle ifade eder:

“O gün benim devemi iki kişi sürüyordu. Onlardan biri Allah Resûlü'nün âzadlısı Ebû Müveyhibe'ydi. O salih bir insandı. Ben hevdece girinceye kadar uzakta durur, hevdece girdikten sonra onu alıp devenin üzerine koyardı. Sonra deveyi sevk ederdi.” [\[557\]](#)

Allah Resûlü'ne hizmet etme şerefine nail olan bu bahtiyar insan, Efendimizin son zamanlarında hep yanındaydı. Allah Resûlü (sas) vefatına yakın olan hastalığında ağrıların fazlalığından hanımlarını kendisi rahatça dolaşamaz bir örtü üzerine konulur, hizmetine bakan sahâbiler tarafından taşırıldı. Ebû Müveyhibe, Şükrân, Sevbân ve Ebû Râfî' her biri örtünün bir ucundan tutarak bir hanımının yanından diğer hanımının yanına götürürdü. [\[558\]](#)

Allah Resûlü (sas) vefatının hemen öncesinde Ebû Müveyhibe ile Bakî Kabristanı'nı ziyaret etmişti. Bu olayı Ebû Müveyhibe şöyle nakleder:

“Allah Resûlü, bana Bakî Kabristanı'nda bulunanlar için salât etmemi emretti. Kendisi de onlar için üç gece üst üste salât etti. İkinci gün gece yarısı beni uykudan kaldırdı. Zaman sabaha mı daha yakındı akşama mı bilmiyorum. Bana:

– *Yâ Ebû Müveyhibe, kalk, buyurdu. Ben:*

– Anam babam sana feda olsun! Nereye gitmek istiyorsunuz, diye sordum.

– *Yâ Ebû Müveyhibe! Bakî Kabristanı'nda bulunanlar için istiğfar etmem (af dilemem) emredildi. Haydi, kalk bineğimi hazırla*, buyurdu.

Hemen kalkıp bineği hazırladım. Allah Resûlü bineğine bindi. Ben de bineğin yularından tuttum ve kabristana doğru yürüdüm. Oraya gelince Allah Resûlü binekten indi. Kabre girince:

– *Es-selâmu aleyküm ey kabir ehli! Sizi, varacağınız sabahın insanlarınkinden daha rahat olacağından dolayı kutlarım! Eğer (yaşasaydınız) Allah'ın sizi onlardan kurtardığını bilirdiniz. Kapkaranlık gece gibi etrafı peş peşe gelen fitneler kaplayacak. Biri diğerini takip edecek. Sonradan gelen öncekinden daha kötü olacak*, buyurdu. Sonra bana döndü ve:

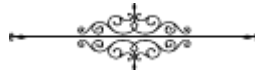
– *Yâ Müveyhibe! Bana dünyadaki hazinelerin anahtarları verildi. Burada ebedî olarak kalabileceğim bildirildi. Sonra cennet verildi. Bunlarla cennet ve Rabbime ulaşmam arasında tercih yapmam istendi*, buyurdu. Ben:

– Yâ Resûlullah! Dünyanın anahtarlarını al, dünyada ebedi kalmayı seç. Sonra da cenneti seç, dedim. Allah Resûlü:

– *Hayır, yâ Ebû Müveyhibe! Ben Rabbime ulaşmayı ve cenneti seçtim*, buyurdu. Sonra Bakî Kabristanı'nda bulunanlar için af diledi. Duası bitince geri döndük. O gecenin sabahı Allah Resûlü'nün vefat edeceği hastalık başladı. Bundan sonra yedi ya da sekiz gün yaşadı.”^[559]

Allah Resûlü'nün Veda Haccı'ndan döndükten sonra vefatına yakın bir zamanda Üsâme b. Zeyd'i Şam tarafına gönderdiğini konu eden hadisi Ebû Müveyhibe de rivayet etmiştir.^[560]

Kaynaklarda Ebû Müveyhibe'nin vefat tarihi ve yeri hakkında bilgi verilmemiştir.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/27.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 4/1764; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 6293; İbn Hacer, *İsâbe*, 10586.

Vâkidî, *Megâzî*, 2/428; Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 1/213.

Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 12/237.

Müsned, 3/488-489; İbn Hişam, *Sîre*, 3-4/642; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/204; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 7/126.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 2/369.

Müsned, 3/488-489; İbn Hişam, *Sîre*, 3-4/642; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/204; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 7/126.

Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 12/237.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 2/369.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/27.

Vâkidî, *Megâzî*, 2/428; Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 1/213.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 4/1764; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 6293; İbn Hacer, *İsâbe*, 10586.

Ebû Rezîn (ra)

Abdullah b. Ebû Rezîn'in babasıdır. Her ikisi de fazla bilinmemektedir. Suffe ehlinin arasına katılarak hayatını ilim, irfan öğrenmeye ve Allah'ı zikre adayanlardandır.^[561] Allah sevgisi ile yanıp tutuşan Ebû Rezîn, zaman zaman Allah Resûlü'nün iltifatına mahzar olmuştur. Ebû Seleme b. Abdurrahman babasından nakleder:

“Allah Resûlü bir gün Suffe ehlinde Ebû Rezîn diye bilinen birine şöyle buyurdu:

‘Ey Ebû Rezîn! Yalnız başına kaldığında dilini Allah'ın zikri ile hareket ettir. Zira Rabbini zikrettiğin sürece namazdaymış gibi olursun. İnsanlar arasında olursan onlara hizmet için koşturur, onların arasına katılırsan ecrin namazdaymış gibi olur. İnsanlar gece kıyamına ve oruca devam ederken sen Müslümanlar için nasihate gayret et! Onların iyiliğini iste! Emr-i bil-mâruf ve nehyi ani'l-münkeri unutma!

Ey Ebû Rezîn! İnsanlar cihada gittiklerinde sen özümden dolayı onlarla gidemezsen onlar gibi sevap almak istiyorsan mescide gitmeye devam et. Erkenden mescide git karşılık beklemeden ezan okumaya gayret et!”^[562]

O, ilim âşığı, yeni bir şeyler öğrenmek için gayret sarf eden biriydi. Zihnini meşgul eden soruları hemen Hz. Peygamber'e sorardı. Bir gün Allah Resûlü'nün (sas) huzuruna geldi ve:

– Yâ Resûlullah! Benim yolum mezarlıktan geçiyor. Oradan geçerken herhangi bir şey söylemem gerekiyor mu, diye sordu. Allah Resûlü (sas):

– Oradan geçerken *“Es-selâmu aleyke yâ ehle'l-kubûr mine'l-Müslimîn! (Siz bizden önce gittiniz. Biz de sizi takip edeceğiz. İnşallah biz de size katılacağız.)”* de, buyurdu.

Ebû Rezîn:

– Yâ Resûlullah! Onlar bizi duyarlar mı, diye sorunca:

– *Duyarlar ancak cevap veremezler. Ey Ebû Rezîn! Orada bulunan ölülerin sayısınca meleğin sana cevap vermesini istemez misin,*

buyurdu. [\[563\]](#)

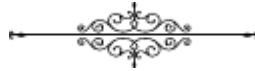
Ebû Rezîn Allah Resûlü'nün (sas) kendisine yaptığı nasihatleri bizzat kendisi rivayet ederek sonraki nesillere şöyle nakletmektedir.

“Allah Resûlü (sas) bana şöyle buyurdu:

‘ Ey Ebû Rezîn! Dünya ve ahiret hayrını elde edeceğin işleri sana söyleyeyim mi? Zikir ehlinin meclislerine devam et! Onlardan ayrılıp tek başına kaldığın zaman gücün yettiğinde Allah’ı zikret. Allah için sev, Allah için buğz et!

Bilir misin ey Ebû Rezîn! Bilir misin bir kişi Müslüman kardeşini ziyaret etmek için evinden çıkarsa yetmiş bin melek ona eşlik eder. Hepsi de ona salât eder ve ‘Ey Rabbimiz! O senin rızan için kardeşini ziyaret etti. Sen de onu rızana ulaştır.’ diye dua ederler. Eğer yapabilirsen kardeşlerini Allah için ziyaret et.’ diye nasihatlerde bulundu.”[\[564\]](#)

Kaynaklarda hayatına ve nerede, ne zaman vefat ettiğine dair bir bilgi bulunmayan Ebû Rezîn'in (ra) günümüze kadar gelen bu güzel nasihatlerini Allah (cc) her Müslümanın hayatına yansıtabilmesini nasib eylesin.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 4/2657; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 5879.

İbn Hacer, *İsâbe*, 9888; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/366.

İbn Hacer, *İsâbe*, 9888.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/367.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/367.

İbn Hacer, *İsâbe*, 9888.

İbn Hacer, *İsâbe*, 9888; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/366.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 4/2657; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 5879.

Esmâ b. Hârise (ra)

Allah Resûlü'nün (sas) Hizmetkârı

İsmi: Esmâ b. Hârise b. Hind b. Abdullah b. Gıyas, b. Sa'd b. Amr b. Âmir el-Eslemî

Kardeşleri: Hind, Hidaş, Züeyb, Hümran, Fudale, Seleme ve Mâlik

Vefatı: 66/686

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Eslem kabilesinden olan Esmâ b. Hârise'nin ne zaman Müslüman olduğu hakkında kesin bir bilgi bulunmasa da İbn Sa'd'ın Tabakât'ında geçen bir rivayet onun Medine döneminin ilk yıllarında Müslüman olduğuna işaret etmektedir.

Allah Resûlü (sas) Medine'ye hicret edince Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin evine misafir olmuştu. Bu süre içinde Allah Resûlü'nün (sas) ihtiyaçlarını karşılamak için gayret eden sahâbi, Mâlik b. Nadr kuyusuna gider oradan Allah Resûlü'ne su getirirdi. Allah Resûlü (sas) kendi evine geçince bundan sonra ona Enes b. Mâlik, Hind b. Hârise ve Esmâ b. Hârise su getirmeye başladı. Evden su kaplarını alır, kızgın kum ve güneşte doğruca Sukya Kuyusu'na gider, onları doldurur, aşk ve şevk ile Hane-i Saadet'e su taşırlardı. [\[565\]](#)

Suffe Ashâbı'na Katılması

Medine'de yaşayan fakir Müslümanlardandı. Mescid-i Nebevî'de Suffe ashâbı ile kalır, bir taraftan Allah Resûlü'nden ilim irfan öğrenirken bir taraftan da kardeşi Hind ile birlikte Allah Resûlü'nün (sas) hizmetine koşardı. [\[566\]](#)

Hudeybiye'de

Esmâ b. Hârise hepsi Müslüman olan sekiz kardeşi ile hep birlikte Hudeybiye'ye gitti. Burada Rıdvan Biati'na katılarak Allah ve Resûlü

için şehid olmaya hazır olduklarını gösterdiler. Kardeşlerinin isimleri, Hind, Hidaş, Züeyb, Hümran, Fudale, Seleme ve Mâlik'tir. [\[567\]](#)

Hayber Kuşatması'nda

Hayber Savaşı'na katılan Esmâ b. Hârise, kabilesi ile birlikte orada kahramanca savaştı. Esmâ'nın kabilesinden olan Muattıb, o günleri şöyle nakletmektedir:

“Yahudilerin Natat'ta bulunan Sa'd b. Muâz kalesi yiyecek, et, yağ ve malzeme deposu gibiydi. Bunun için orayı 500 savaşçı koruyordu. İslâm mücahidleri günlerdir orayı muhasara altına almış savaşıyorlardı. Yanlarında alaftan başka yiyecek yoktu. Biz Elsemoğulları Hayber'e geldiğimizde zaten aç sayılırdık. On gündür Natat Kalesi'nin önünde yemek yemeden aç olarak savaşıyorduk. Aramızda görüşerek Esmâ b. Hârise'yi Allah Resûlü'ne göndermeye karar verdik. Ona:

– Allah Resûlü'nün yanına git ve ona: ‘Eslemliler sana selam söylüyorlar ve ‘Açlık ve zayıflıktan perişan olduk.’ diyorlar de’ dediler. Kabilesinin yanından ayrılan Esmâ doğruca Allah Resûlü'nün yanına gitti ve:

– Yâ Resûlullah! Eslemliler sana selam söylüyorlar ve ‘Açlık ve zayıflıktan perişan olduk. Bizim için Allah'a dua etsin.’ diyorlar dedi. Allah Resûlü ona:

– *Vallahi bende onlara yetecek kadar yiyecek yok*, buyurdu. Sonra yüksek sesle:

– *Ey Allah'ım! Onlara içinde yiyecek, et, yağ bulunan en büyük kaleyi fethetmelerini nasip et*, buyurdu. Sonra sancağı Hubbâb b. Münzîr'e verdi. Savaş yeniden başladı. Kısa sürede İslâm ordusu Sa'd b. Muâz Kalesi'ni fethetti. [\[568\]](#)

Mekke Fethi'nde

Gizli bir şekilde Mekke Fethi'ne hazırlanan Allah Resûlü (sas), o günlerde Esmâ b. Hârise ile kardeşi Hind'i kabilelerine göndererek onlara:

– *Gidip kavminize “Allah Resûlü Ramazan'da sizi Medine'de bekliyor.” deyin*, buyurdu. Emri alan Esmâ ve Hind, kavimlerine giderek Allah Resûlü'nün sözlerini kabilelerinin ileri gelenlerine iletiler. [\[569\]](#)

Resûle Adanan Can

Allah Resûlü'nün hizmetkârları arasında Enes bin Mâlik'ten sonra sıklıkla adı geçen Esmâ b. Hârise ve kardeşi Hind, her türlü eziyet ve meşakkat içerisinde gece gündüz demeden hizmette bulunmaktan geri durmadılar. Onlar hakkında söylenenler canlarını feda edercesine hizmet ettiklerini göstermektedir.

“Esmâ b. Hârise, kardeşi ve Enes b. Mâlik bir an olsun Allah Resûlü'nün kapısından ayrılmazlar, hizmet için beklerlerdi.”^[570]

Ebû Hüreyre der ki:

“Allah Resûlü'nün kapısından uzun süre hiç ayrılmadıkları için önceleri Hârise'nin iki oğlu Hind ve Esmâ'nın onun köleleri olduklarını sanıyordum. Gördüm görelî Allah Resûlü'ne hizmet ederler.”^[571]

Esmâ b. Hârise'nin kabile ve kavmi arasında önemli bir mevki vardı. Allah Resûlü'ne hizmet etmenin yanı sıra zaman zaman da onunla kavmi arasındaki haberleşmeyi sağlıyordu. Allah Resûlü (sas) aşure günü Esmâ b. Hârise'yi kabilesinin yanına göndererek ona:

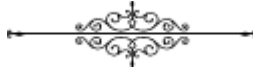
– *Kavmine giderek onlara bugün oruç tutmalarını söyle*, buyurdu. Esmâ:

– Eğer yemek yemişlerse ne yapayım, diye sorunca

– *Günü yemek yemeden oruçmuş gibi tamamlasınlar*, buyurdu.^[572]

Vefatı

Allah Resûlü'nden sonra Basra'ya gidip yerleşen Esmâ b. Hârise hicretin 66. yılında 80 yaşlarında orada vefat etti.^[573]

İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/504.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 1/86; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/348.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/323.

Vâkidî, *Megâzî*, 2/659; İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/332.

Vâkidî, *Megâzî*, 2/799.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 2/324.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 123; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 2/324.

Müsned, 4/78.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 123; İbn Hacer, *İsâbe*, 137.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 2/324.

Vâkidî, *Megâzî*, 2/799.

Vâkidî, *Megâzî*, 2/659; İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/332.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 123; İbn Hacer, *İsâbe*, 137.

Müsned, 4/78.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 123; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 2/324.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/323.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 1/86; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/348.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/504.

Nadle b. Ubeyd (ra)

İsmi: Nadle b. Ubeyd b. Hâris, b. Hibal b. Rebîa b. Dibil b. Enes b. Huzeyme b. Mâlik el-Eslemî

Künyesi: Ebû Berze

Çocukları: Muğîre ve Abdullah

Torunu: Müneyye (Münye) b. Ubeyd

Vefatı: 65/685

Hz. Peygamber'in (sas) Müjdesi: "Allah seni, senden sonra gelenleri ve neslini mübarek kılsın."

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Elsam kabilesinden olan Nadle b. Ubeyd, Medine'de doğup büyüdü. Daha çok Ebû Berze künyesi ile meşhur olduğundan adı hususunda ihtilaf edilmiştir. Babasının isminin ise Amr, Âiz, Niyâr, Nadle, Ubeyd diye bilindiği kaydedilmektedir. İslâm'ın Medine'ye yayıldığı ilk günlerde Müslüman olmuştur. [\[574\]](#)

Ebû Berze Allah Resûlü ile görüştüğünde ona ismini sorunca

– Nadle b. Niyâr, demiş Allah Resûlü de:

– *Niyâr şeytanın ismidir*, buyurarak ismini Abdullah olarak değiştirmiştir. [\[575\]](#)

Suffe Ashâbı'na Katılması

Allah Resûlü Medine'de muhacirlerle ensarı kardeş yaptığında Ebû Berze'yi de Ebû Berke ile kardeş yapmıştı. Dünyaya değer vermeyen Ebû Berze, sahâbe efendilerimiz arasında Allah'ı çokça zikretmesiyle meşhurdu. Mescid-i Nebevî yapılıncı dünyadan yüz çevirerek Suffe ashâbının arasına katıldı. [\[576\]](#)

İmkân bulduğu her fırsatta Allah Resûlü'ne soru yöneltti, öğrendiklerini hayata geçirmek için büyük bir gayret içerisinde oldu.

Ebû Berze (ra) anlatıyor:

"Bir gün Allah Resûlü'ne:

- Yâ Resûlullah! Bilmiyorum, belki ben senden sonra hayatta olurum. Bana o zaman yapabileceğim bir amel söyler misin, dedim.
- *Şöyle, şöyle, yap*, buyurdu. Son olarak da:
- *Yoldan insanları rahatsız edecek şeyleri kaldır. Bu senin için sadaka olur*, buyurdu.”[\[577\]](#)

Allah Resûlü’nden dinledikleri her zaman onun hayatına yön veren bir rehber oldu. Ebû Berze’nin duyduklarının birinde Allah Resûlü (sas) şöyle buyuruyordu:

“Ey yalnızca dili ile iman ettiğini söyleyip kalplerine iman girmeyenler! Gıybet etmeyin! İnsanların özelini araştırmayın! Kim insanların özelini araştırırsa Allah da o kişinin özelini araştırır. Allah birinin özelini araştırırsa onu evinde bile rezil eder.”[\[578\]](#)

Ebû Berze ilim meclisleriyle ilgili de şöyle der:

“Allah Resûlü bir meclisten kalkacağı zaman son sözleri ‘*Sübhâneke Allâhumme ve bi hamdi ke, eşhedü enlâ ilâhe illa ente, estağfiruke ve etûbu ileyke.*’ olurdu. Sahâbilerden biri:

– Yâ Resûlullah! Biraz önce söylediğiniz sözleri ben daha önce söylemiyordum. Bu dua geçmişi de kapsar mı, diye sordu. Allah Resûlü:

– *Cebrâil’in bana öğrettiği bu kelimeler, o mecliste yapılan yanlışlara kefarete olur*, buyurdu.”[\[579\]](#)

Cihadı

Allah Resûlü (sas) ile Bedir, Uhud, Hayber, Huneyn savaşlarına; Hayber’in, Mekke’nin fethine, Allah Resûlü’nün vefatından sonra Horasan ve Merv’in fethine katıldı. Cemel, Sıffin ve Nehrevan savaşlarında Hz. Ali’nin yanında yer aldı.[\[580\]](#)

Bedir Savaşı’nda yaptığı kahramanlıkları şöyle anlatır:

“Bedir Savaşı’nda üç adamın başını getirip Allah Resûlü’nün önüne koydum ve:

– Şu ikisini ben öldürdüm. Ama üçüncüyü ben öldürmedim. Uzun boylu bir adam ona bir kılıç darbesi vurunca adam cansız olarak yere düştü. Ben de başını aldım, dedim.

Allah Resûlü:

– *O falan melekti*, buyurdu.”[\[581\]](#)

Uhud Savaşı ile ilgili olarak ise şunları nakletmektedir:

“Uhud Savaşı’nda Allah Resûlü yaralandı. Mübarek dişi kırıldı, miğferine gelen darbe ile bir anda baygınlık geçirip yere düştü. Hemen Allah Resûlü’nün başını tutup dizime koydum. Ayılınca bana:

– *Nadle*, diye seslendi. Ben:

– Buyur yâ Resûlullah! Anam-babam sana feda olsun, dedim. Bana ‘*Allah seni, senden sonra gelenleri, neslini mübarek kılsın!*’ diye dua buyurdu.

Hayber Fethi’nde katılan Ebû Berze (ra), o güne ait bir anısını şöyle anlatır:

“Hayber’de müşriklerden bir grup ile karşılaştık. Ekmek pişiriyorlardı. Üzerlerine saldırarak onları geri püskürttük. Ekmeklerin başına giderek pişen ekmekleri yemeye başladık. O güne kadar hiç buğday ekmeyi yememiştik. Cahiliye döneminde buğday ekmeğinde yağ gibi bir şeyin olduğunu duyardık. Bunun için arkadaşlarımızdan bazısı, ekmeklerin kenarlarına bakarak yağ olup olmadığını öğrenmeye çalıştılar.”^[582]

Mekke Fethi’nde

İslâm ordusu Mekke’ye girerken Allah Resûlü (sas) çok az da olsa bazı insanların öldürülmesini emretmişti. Bunlardan biri de Abdullah b. Hatal idi. Allah Resûlü’nün emri ile zekât toplamak için giden Abdullah, yolculuk sırasında kızdığı kölesini döve döve öldürmüş sonra da korkarak dinden dönüp Mekkeliler sığınmıştı. Mekke’de İslâm ve Müslümanların aleyhine ileri geri konuşuyordu. Mekke fethinde Allah Resûlü’nün emrini duyan Abdullah b. Hatal, canını kurtarmak için Kâbe’nin örtüsünün altına sığındı. Onun gizlendiğini gören biri Allah Resûlü’ne gelerek bu durumu haber verdi.^[583]

Allah Resûlü (sas):

– *Nerede bulursanız bulun onu öldürün*, buyurdu. Allah Resûlü’nün emrini duyan Ebû Berze, hemen yerinden fırlayarak Kâbe’ye gitti. Abdullah b. Hatal’ı Kâbe’de sıkıştırarak saklandığı Kâbe’nin örtüsünün arkasından çıkarıp kılıcı ile önce yaraladı. Sonra onu Rükûn ile Makam-ı İbrahim’in arasına götürüp öldürdü.^[584]

Nehrevan Savaşı’ndan

Sıffin’de Hz. Ali tarafında yer aldı, onun Hâricîler’le yaptığı Nehrevan Savaşı’na katıldı. Orada bulunanlarda Erzak b. Kays

anlatıyor:

“Ahvaz’da bir nehir kıyısındaydık. Ebû Berze at üstünde yanımıza geldi. Bir süre sonra ikindi vakti girdi. Ebû Berze atının yularından tutarak atının üzerinde ikindi namazını kıldı. Namazda iken at farklı yönlerle dönüyor, o buna aldırmadan namazına devam ediyordu. Ebû Berze’yi bu hâlde gören Hâricîlerden biri onu tenkid ederek:

– Adama bakın, atı nereye dönüyorsa o da kible olarak o tarafa dönüyor. Üstelik atın yuları da elinde, dedi.

Söylenenleri duyan Ebû Berze namazdan sonra kendisine laf atan adamın yanına gitti ve:

– Allah Resûlü’nden sonra bu şekilde beni suçlayan biri olmadı. Ben yaşlı biriyim. Evim de çok uzakta. Atımdan inip namazımı kılsam sonra da atım nerede diye aramaya kalksam gece geç saatlerde ancak evde olurum. Allah Resûlü ile bulunduğum zamanlarda onun her zaman kolaylaştırdığını gördüm, deyince adam söylediğine pişman olarak özür diledi.”[\[585\]](#)

Mısır Fethi’nde

Ebû Berze Hz. Peygamber’in vefatından sonra Horasan fetihlerine iştirak etmiş, Mısır’ın fethinde bulunmuştu. Mühelleb b. Ebû Sufre’nin Ezârika ile yaptığı savaşa katıldı. Amr b. Âs komutasındaki İslâm ordusu, Aynışems’de Mukavkis’in komutasındaki Mısır ordusu ile karşılaşmıştı. Bir süre sonra İslâm ordusu gerilemeye başladı. Amr b. Âs, askerleri savaşa teşvik etti. O sırada Yemenli bir adam:

– Biz kıymetli taşlar ve demirler için yaratılmadık, diye söylendi. Amr b. Âs, askerlerin bu sözü duyup moralleri bozulmasın diye adama:

– Sus köpek, diye kızdı. Adam da:

– Ben köpeksem sen de köpeklerin emirisin, diye cevapladı. Amr b. Âs, askerlerin moralleri yükseltmek için:

– Allah Resûlü’nün sahâbileri nerede, diye seslendi. Orada bulunan sahâbiler Amr b. Âs’ın etrafında toplanınca:

– Öne geçin! Allah sizinle bize zafer verecektir, dedi. Ebû Berze’nin de aralarında bulunduğu sahâbilerin ön saflara geçtiğini gören askerler, büyük bir coşku ile peşlerinden gittiler ve çok geçmeden büyük bir zafer kazandılar.[\[586\]](#)

Acı Günlere Şahit Olması

Allah Resûlü'nde ayrılmanın acısını en derin yaşayanlardan biri olan Ebû Berze, o günü şöyle anlatır:

“Hz. Âişe yanımıza geldi. Üzerinde Yemen dokumasından kalın bir örtü vardı. Yemen kumaşından Mülebbed denen bir elbise giyinmişti. Yanımıza gelince yemin ederek:

– Allah Resûlü'nü kaybettik, dedi.”^[587]

Allah Resûlü'nün vefatından sonra Medine'de duramadı Basra'ya gidip yerleşti. Burada kendine bir ev yaptırarak fetihlere çıkışı dışında hep burada yaşadı. Fitneden uzak durmaya çalışsa da ona şahit olmaktan, bir tarafından ona bulaşmaktan kurtulamadı. Mervân ve Abdullah b. Zübeyr dönemlerinde Müslümanlar arasında çıkan ihtilâflardan ve bu ihtilâfların yol açtığı üzücü olaylardan son derece etkilendi.

Talebelerinden Ebû Minhâl anlatıyor:

“Ubeydullah b. Ziyâd zamanında Şam'da Mervân, Mekke'de Abdullah b. Zübeyr, Basra'da kendilerine Kurrâ denilen kişiler ayaklandılar. Babam bu olaylara çok üzüldü. Bana:

– Haydi, kalk! Allah Resûlü'nün sahâbisi Ebû Berze'nin yanına gidelim, dedi. Kalkıp birlikte Ebû Berze'nin evine gittik. Yakıcı bir güneş vardı. Oraya vardığımızda kamışlardan yaptığı çardakta oturuyordu. Selam verip oturduk. Babam çeşitli sorular sorarak fikrini almaya çalıştı. Bir ara:

– Ey Ebû Berze! Bak ne hâldeyiz. İnsanların içine düştükleri hâli görmez misin? Olanlar hakkında ne diyorsun, diye sordu.

Ebû Berze:

– Kureyşlilerden hâlâ hayatta olanlara kızdığım için Allah indinde mükâfat alacağımı umuyorum. Biz Araplar, cahiliye döneminde hem az hem de zillet ve delalet içindeydik. Allah bizi İslâm ve Hz. Muhammed ile yüceltti. Bugünkü seviyelere getirdi. Ancak dünya metayı aramızı açtı bozup ifsâd etti. Şam'da başkaldıran (Mervân b. Hakem), vallahi yalnızca dünyalık için savaşıyor, sizin kurrâ dedikleriniz (Basra kurrâsı olan Hâricîler) de. Mekke'de başkaldıran (Abdullah b. Zübeyr) da dünyadan başka bir şey için savaşıyor, dedi.^[588]

Onun herkesi tenkid ettiğini gören babam:

– Peki, öyleyse ne yapalım, diye sorunca

– İnsanların en hayırlısı başkasının hakkında gözü olmayan, kendi işi ile uğraşandır. Bu insanlar karınlarını başkalarının malları ile doldurmadıkları gibi onların kanına da girmezler, dedi.”[589]

Ebû Berze bu sözleriyle Müslümanlar arasında çıkan ihtilâflardan ve bu ihtilâfların yol açtığı üzücü olaylardan kendisini ve çevresindekileri de uzak tutmaya çalışıyordu.

Ebû Berze Kûfe’de bulunurken Hz. Hüseyin şehid edilip başı Yezîd b. Muâviye’ye getirildiğinde orada bulunuyordu. Allah Resûlü’nün çok sevdiği toruna bu ezayı hak görenlerin yaptıklarına ve anlattıklarına şahit oldu.[590]

Şahsiyeti

Zühdü ve Saygısı

Âiz b. Amr, ipekli kumaş giyer, güzel atlara binerdi. Ebû Berze ise çok sade, mütevazı yün elbise giyer, ata binmezdi. Bir gün iki dostun arasını bozmak isteyen bir adam Âiz’e giderek:

– Ebû Berze’yi görüyor musun? Senin gibi güzel giymekten kaçınıyor ve ata binmiyor, dedi. Âiz, onun takva sahibi biri olduğunu, zühd içinde yaşadığını işaret ederek:

– Allah Ebû Berze’ye rahmet etsin! Biz Ebû Berze gibi olamayız, dedi. Adam bu kez Ebû Berze’nin yanına giderek:

– Âiz’i görüyor musun? Bak o senin gibi giymiyor, senden farklı davranıyor, ata biniyor, dedi. Ebû Berze büyük bir tevazu göstererek:

– Allah Âiz’e rahmet etsin! Biz Âiz gibi olamayız, deyip adamı susturdu.

Olayı nakleden Zehebî “Sahâbe ve âlimler işte bu şekilde birbirlerine saygı gösterirlerdi.” demektedir.[591]

Fakir Babasıydı

Ebû Berze her zaman yetimleri, kimsesiz kadınları ve fakirleri gözetir, onlara yardımcı olurdu. Her zaman tirit dolu bir tenceresi vardı. Bu yemeği, gündüzleri yetim, dul ve fakirlere gönderirdi. Akşam için de ayrı bir yemek tenceresi vardı. Onunla da akşamları muhtaç olanlara yemek gönderirdi.[592]

Aşırılıktan Sakınırdı

Ebû Berze, sorumluluklarını en güzel şekilde yerine getirip hayatı boyunca aşırılıktan ve dini zorlaştırmaktan daima kaçındı. Müsamahakâr bir insan olup dinde kolaylık göstermenin esas olduğunu söylerdi. Nehrevan Savaşı'nda bineği üzerinde namaz kıldığı için kendini kınayan Hâricîlere verdiği cevap, Allah Resûlü'nden aldığı terbiyeden ve duyduğu sözlerden kaynaklanıyordu.

Ebû Berze (ra) anlatıyor:

“Bir gün yolda yürürken Allah Resûlü'ne rastladım. Bana doğru geliyordu. Tuvalete gidiyor zannederek rahatsız etmemek için kenara çekildim. Yaklaşınca beni görerek yanına çağırdı. Yanına varınca elimden tuttu ve yürümeye başladık. Yürürken bir adama rastladık. Rükû ve secdesini çok uzatıyordu. Allah Resûlü adamın bu hâlini görünce kızdı ve bana:

– *Şu riyakârı görüyor musun*, diye sordu. Ben:

– Allah ve Resûlü daha iyi bilir, dedim. Allah Resûlü elimi bıraktı. Sonra iki elini birleştirerek omuzları hizasına kaldırıp indirdi. Bunu yaparken bir taraftan da “*Bana uyun! Bana uyun! Bana uyun! Kim dini zorlaştırırsa din onu mağlup eder.*” buyurdu. [\[593\]](#)

Zikir Ehliydi

Ebû Berze İhlâs ve samimiyete, kalbini kötülüklerden arındırmaya son derece önem verirdi. Allah'ı zikretmeyi her şeyden üstün tutardı.

“Bir adamın evinde dinarları olsa bunları dağıtsa bir başkası da Allah'ı zikretse Allah'ı zikreden daha faziletli olur.” [\[594\]](#) derdi.

Tüm ibadetlerin olduğu gibi zikrin de ihlâsla yapılmasına önem verirdi. Zira Allah Resûlü'nden şu sözleri bizzat duymuştu:

“*Ahir zamanda bir grup insan çıkacaktır. Onlar Kur'ân okurlar. Ancak okudukları Kur'ân hançerelerinden (gırtlaklarından) ileri gitmez. Okun yaydan çıkması gibi İslâm'dan çıkarlar.*” [\[595\]](#)

Her gece teheccüd namazına kalkar, abdest aldıktan sonra ailesini de uyandırarak onları da teheccüd namazı kılmaya teşvik ederdi. Allah Resûlü'nün sünnetine uyarak sabah namazlarında her rekâtta altmış ile yüz ayet arasında Kur'ân okurdu. [\[596\]](#)

Eşini Kıskanırdı

Allah Resûlü'nün sahâbileri arasında Cüleybîb adında çok şakacı birisi vardı. Kadınlar arasına girer, onlarla şakalaşır, onları eğlendirirdi. Onun bu hâlini gören Ebû Berze eşine:

– Cüleybîb'in yanınıza gelmesine sakın izin vermeyin. Eğer o yanınıza gelirse şöyle şöyle yaparım, diyerek onu uyarırdı.^[597]

İlmi

Gerek Suffe'de gerekse Allah Resûlü (sas) ile birlikte olduğu diğer zamanlarda ondan pek çok şey duyup görerek öğrendi. Allah Resûlü'nün (sas) vefatından sonra Basra'ya yaşayan Ebû Berze, öğrendiklerini burada insanlara anlattı.

Ashâb-ı Kirâm gittikleri yerlerde İslâm'ı anlatarak halkı aydınlatırlardı. Onların bu özellikleri halk tarafından bilindiği için Ebû Berze'ye de de sürekli sorular sorulurdu. Onun sorulara verdiği cevaplardan bazıları, âlimler tarafından nakledilerek nesiller boyu sayısız insanı aydınlatmıştır. En fazla namaz hakkında soru sorulmuş olmalı ki bu konuda ondan gelen birçok hadis rivayet edilmiştir. Bunlardan birinde:

“Allah Resûlü bize sabah namazını kıldırıldığında, etraf herhangi birimizin yanındaki arkadaşını tanıyamayacak kadar karanlık olurdu. Namazda altmış ile yüz ayet arasında ayet okurdu. Öğleyi güneş en tepeye çıkıp batıya doğru yöneldiğinde kıldırırdı. İkindiye, birimizin Medine'nin en uç noktasına gidip gelecek kadar sonra kıldırırdı...”^[598]

Sabah namazının son vaktinde kılınmasının daha faziletli olduğunu ifade eden hadisi de rivayet etmiştir:

“*Sabah namazını kılarken havanın ağarmasını bekleyin, bu daha büyük bir sevaptır.*”^[599]

“Allah Resûlü yatsı namazını gecenin üçte birine kadar erteler. Yatsıdan önce uyumaktan, sonrasında ise konuşmaktan hoşlanmazdı.”^[600]

Ebû Berze ahlâk ile ilgili de birçok hadis rivayet etmiştir:

“Bir adam Allah Resûlü'ne gelerek:

– Gıybet nedir, diye sordu. Allah Resûlü:

– *Gıybet, kardeşini arkasından onun hoşlanmayacağı şeyle anmandır*, buyurdu. Adam:

– Söylediğim sözler onda varsa, deyince Allah Resûlü:

– Söylediklerin onda varsa onun gıybetini yapmış olursun. Eğer yoksa ona iftira atmış olursun, buyurdu.”[601]

“Sizin hakkınızda en fazla korktuğum şeyler: yemek, cinsel arzularınız, sizi saptıran hevesleriniz ve fitnelerdir.”[602]

Hadis Rivayeti

Ebû Berze, çeşitli konularda kırk altı hadis rivayet etmiştir. Bunlardan on yedisi Kütüb-i Sitte’de, ikisi hem Buhârî hem de Müslim’de, ayrıca iki hadis yalnızca Buhârî’de, iki hadis de yalnızca Müslim’de yer almıştır. Ahmed b. Hanbel’in Müsned’inde tekrarlarıyla birlikte kırk yedi hadisi bulunmaktadır.

Ebû Berze, Allah Resûlü ve Hz. Ebû Bekir’den hadis rivayet etmiş, kendisinden de oğlu Muğîre, torunu Müneyye (Münye) bint Ubeyd, Ebû Osman Nehdî, Ebû Minhâl, Ubbâd b. Nüseyb, Kinâne b. Nuaym, Abdullah b. Büreyde, Hasan-ı Basrî, Abdullah b. Mutarrif gibi tâbiîler hadis rivayetinde bulunmuşlardır.[603]

Vefatı ve Vasiyeti

Allah Resûlü’nün (sas) vefatından sonra Basra’ya yerleşen Ebû Berze, burada çevresini irşad etmiş, sürekli cepheden cepheye koşarak cihad etmiştir. Yaşı ilerledikçe dostlarına ve Rabbine kavuşma arzusu her gün biraz daha artmıştır.

Abdullah b. Mevlâ el-Kuşeyrî anlatıyor:

“Ahvaz’da bulunduğum sırada, katırının üzerine binmiş yaşlı bir kişiyle karşılaştım. Çevresindekilere ‘Ey Allah’ım! Bu ümmetteki akranlarım hepsi bir bir gittiler. Beni de onlara ulaştır.’ İye dua ettikten sonra Allah Resûlü’nün (sas) şu hadisini rivayet etti:

“Ümmetimin en hayırlısı, benim zamanımda yaşayanlardır. Sonra onları takip edenlerdir. Sonra onları takip edenlerdir.” Yanına yaklaştığımda katır üzerindeki kişinin Ebû Berze olduğunu gördüm.”[604]

Vefat edeceğini anlayınca çocuklarına:

– Allah Resûlü, sahibi azap gören bir kabre uğramıştı. Bir ağaç dalı alarak kabre dikti ve “*Umulur ki bu ağaç yaş kaldığı müddetçe bu kişiden kabir azabı kaldırılır.*” buyurdu.

– Ben vefat ettiğimde kabrime iki fidan dikin, diye vasiyet etti.[605]

Kaynaklarda Ebû Berze'nin vefat yılı ve yeri ile ilgili farklı bilgiler bulunsa da Abdülmelik b. Mervân'ın hilâfetine kadar yaşadığına ve hicretin 65. yılında Kirman ile Kumis arasındaki Mefâze'de vefat ettiğine hükmedilmiştir.^[606]

-
- İbn Abdilber, *İstîâb*, 4/1494-1610; İbn Hacer, *İsâbe*, 8719-9600.
İbn Hacer, *İsâbe*, 8719.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/32.
Müslim, Birr ve Sıla, 131-132; İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/299.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 3/153.
Tirmizî, Daavât, 38; *Ebû Dâvûd*, Edeb, 27.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/366; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 5219, 6719.
İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 1/489.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6424.
Ebû Dâvûd, Cihâd, 117.
İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/410; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 1/432; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 12/225.
Buhârî, Amel fi's-Salât, 11; *Müsned*, 4/420.
Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 21/128-129.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 7/303-304.
Buhârî, Fiten, 21.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/32.
Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 2/509.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6424.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/299.
Müsned, 4/422.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/33.
Müsned, 5/31; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 10/132.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6424.
Müsned, 4/422.
Buhârî, Mevâkitü's-Salât, 11; *Müslim*, Salât, 172.
Ebû Dâvûd, Salât, 3.
Müslim, Mesâcid ve Mevâdiu's-Salât, 237.
Tirmizî, Birr ve Sıla, 23.
Müsned, 4/420.

Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6424.
Müslim, Mesâcid ve Mevâdiu's-Salât, 237.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 26/155.
İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 10/447.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 4/1494-1610; İbn Hacer, *İsâbe*, 8719-9600.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/32.
İbn Hacer, *İsâbe*, 8719.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 3/153.
Müslim, Birr ve Sıla, 131-132; İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/299.
Tirmizî, Daavât, 38; Ebû Dâvûd, Edeb, 27.
İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/410; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 1/432; İbn
Manzûr, *Muhtasar*, 12/225.
Ebû Dâvûd, Cihâd, 117.
Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 21/128-129.
Buhârî, Amel fi's-Salât, 11; Müsned, 4/420.
Buhârî, Fiten, 21.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 7/303-304.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/32.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/366; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 5219, 6719.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6424.
İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 1/489.
Müsned, 5/31; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 10/132.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/33.
Müsned, 4/422.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6424.
Ebû Dâvûd, Salât, 3.
Buhârî, Mevâkîtu's-Salât, 11; Müslim, Salât, 172.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6424.
Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 2/509.
Müsned, 4/422.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/299.
İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 10/447.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 26/155.
Müslim, Mesâcid ve Mevâdiu's-Salât, 237.
Müsned, 4/420.
Tirmizî, Birr ve Sıla, 23.
Müslim, Mesâcid ve Mevâdiu's-Salât, 237.

Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6424.

Rebîa b. Ka'b (ra)

Allah Resûlü'nün (sas) Hizmetkârı

İsmi: Rebîa b. Ka'b b. Mâlik b. Ya'mer el-Eslemî

Künyesi: Ebû Firâs

Vefatı: 63/682-683

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Elsem kabilesinden olan Rebîa b Ka'b, yerlisi olmasa da Medine halkından sayılır Ebû Firâs künyesi ile bilinirdi.^[607] Medine'de, İslâm yayılmaya başladığı ilk sıralarda genç yaşta Müslüman oldu.

Resûle Adanan Can

Rebîa b. Ka'b Allah Resûlü (sas) Medine'ye hicret edince bir an olsun yanından ayrılmadı. Hazarda ve seferde sürekli Allah Resûlü'nün (sas) yanında olur, ona hizmet ederdi.^[608] Bu durumunu kendisi şöyle anlatır:

"Allah Resûlü'ne hizmet eder, gün boyu sürekli yanında olur, bütün ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırdım. Allah Resûlü yatsı namazını kıldıktan sonra genelde evine girerdi. Evine girdikten sonra da oradan ayrılmaz, kapısının önünde oturur, kendi kendime: 'Belki Allah Resûlü'nün bir şeye ihtiyacı olur.' derdim. Bir yere gitmez, kapının önünde öylece beklerdim. Abdest suyunu hazırlar, abdest almak istediğinde hemen yanına koşar, su dökerdim. Bir ihtiyacı olduğunda onu yerine getirmek için koşuştururdum. Gece Allah Resûlü namaza kalkar. Abdest alıp namaz kılmaya başlar, onun '*semi Allâhu limen hamideh*' dediğini duyar, bir süre sonra '*el-hamdu lillâhi Rabbil âlemin*' dediğini dinlerdim. Allah Resûlü'nün kapısından ancak uyku iyice bastırınca ya da beklemekten takatim kesilince ayrılırdım."^[609]

Suffe Ashâbı'na Katılması

Kendini Allah Resûlü'ne hizmete adanmış Rebîa b. Ka'b, fakir bir gençti. Kendine ait bir evi yoktu. Suffe ashâbı ile kalır, orada hem ilim öğrenir hem de Allah Resûlü'ne hizmet ederdi.^[610]

Büyük bir sevgi ve aşkla yapılan bu hizmet karşılıksız kalmadı. Canından çok sevdiği peygamberi bir gün ona isteyebileceği en büyük hediye verdi. Rebîa b. Ka'b anlatıyor:

“Allah Resûlü, ona olan hizmetimden çok memnun olduğu ve üşenmeden hizmetine koştuğum için bir gün bana:

– *Ey Rebîa! Benden iste, vereyim*, buyurunca

– Düşünmem için biraz müsaade eder misiniz yâ Resûlullah, diyerek düşünmek için izin istedim. Allah Resûlü müsaade edince uzun uzadıya düşündüm. Anladım ki bu dünya geçici, sonu gelecek bir yer. Orada bana yetecek kadar rızık var ve bu rızık bana gelecek. Ben Allah Resûlü'nden ahiretim ile ilgili bir şey isteyeyim. O da Allah katındaki yerim olsun, dedim. Kararımı kesinleştirdim Allah Resûlü'ne gittim. Beni görünce:

– *Ne yaptın ey Rebîa, düşündün mü*, diye sordu. Ben:

– Evet, yâ Resûlullah! Ahirette sana arkadaş olmak istiyorum, dedim. Allah Resûlü:

– *Bunu sana kim öğretti*, diye sordu.

– Kimse öğretmedi. Siz bana '*İste vereyim*.' buyurdunuz. Sizin Allah katındaki yerinizi bildiğimden biraz düşününce dünyanın geçici olduğunu, rızımın verileceğini gördüm. Onun için kendi kendime ahiretim için bir şey istemeye karar verdim, dedim. Allah Resûlü uzun bir süre düşündü, sonra:

– *Öyleyse sen de çok secde ederek bana yardımcı ol*, buyurdu.”^[611]

Resûle Hizmet Aşkı

Rebîa b. Ka'b anlatıyor:

“Bir gün Allah Resûlü bana:

– *Ey Rebîa, evlensen ya*, buyurdu. Ben:

– Yâ Resûlullah! Herhangi bir şeyin beni size hizmetten alıkoymasını istemiyorum, dedim. Allah Resûlü cevap vermedi. Ancak bir süre sonra tekrar:

– *Ey Rebîa, evlensene*, dedi. Ben yine:

– Yâ Resûlullah! Herhangi bir şeyin beni size hizmetinden alıkoymasını istemiyorum. Hem de benim evlenecek maddi gücüm yok, dedim. Ancak daha sonra kendi kendime ‘Allah Resûlü benim ihtiyacımı, benim için faydalı olanı benden daha iyi biliyordur. Eğer bir daha söylerse bu kez evet diyeceğim.’ dedim. Çok geçmeden Allah Resûlü:

– *Ey Rebîa, evlensene*, dedi. Bu kez:

– Beni kiminle evlendireceksiniz, diye sordum. Ardından da benim evleneceğim hanıma verecek bir şeyim yok, dedim. Allah Resûlü:

– *Falan kimselere git ‘Allah Resûlü sizden beni kızınızla evlendirmenizi istiyor.’* de, buyurdu. Ben de Allah Resûlü’nün dediği kişilere gittim, biraz utanarak Allah Resûlü’nün sözlerini aktardım. Bana çok iyi davrandılar ve:

– Merhaba yâ Resûlullah! Merhaba Resûlullah’ın elçisi, diyerek beni kızları ile nikâhlandılar. Onların yanından ayrılarak Allah Resûlü’nün yanına gittim.

– Yâ Resûlullah! Çok iyi bir aileye gittim. Sizin emrinizi nakledince bana güvenip kızları ile nikâhlandılar. Ama nereden para bulup da mehir vereceğim, dedim. Allah Resûlü Büreyde el-Eslemî’ye:

– *Ey Büreyde! Rebîa için bir çekirdek ağırlığında altın toplanla*, diye emretti.

Büreyde, hemen sahâbileri dolaşarak Allah Resûlü’nün istediği kadar altın toplayıp bana verdi. Altınları alıp kızları ile nikâhladığım aileye gittim. Aile mihri azımsamadan kabul etti. Onların yanından ayrılıp Allah Resûlü’ne gittim.

– Yâ Resûlullah! Kabul ettiler. Ancak düğün yemeği verecek bir şeyim de yok, ne yapacağım diye, sordum. Allah Resûlü yine:

– *Ey Büreyde! Rebîa için besili bir koç topla*, buyurdu. Büreyde hemen istenilen koçu buldu. Ardından:

– *Âişe’ye git! Ona ‘Yanında ne kadar arpa varsa ver.’* de, buyurdu. Hemen Hz. Âişe’nin yanına gittim. Hz. Âişe bana istediğimi verdi. Koç ile arpayı alıp kızları ile evleneceğim ailenin yanına gittim. Aile bana:

– Arpayı biz hallederiz. Ancak koçu arkadaşlarına kestir. Biz de ekmek pişirelim, diyerek hazırlıklara girişti. Koç kesilip pişirilince düğün yemeği için et ve ekmeğimiz oldu.”^[612]

Rebîa Helak Oldu!

Allah Resûlü (sas) muhacirlere ve fakir olan ensara, fethedilen yerlerden arazi dağıtmıştı. Hz. Ebû Bekir'in arazisi ile Rebîa'nın arazisi yan yanaydı. Arazilerinin ortasında bir hurma ağacı vardı. Ağacın kökü daha fazla Rebîa'nın, dalları ise Hz. Ebû Bekir'in tarafındaydı. Bu hurma ağacından dolayı aralarında küçük bir tartışma yaşandı.

Rebîa b. Ka'b şöyle anlatır:

“Ağaçtan dolayı Ebû Bekir ile anlaşmazlığa düştük. Ben:

– Ağaç benimdir, dedim. O

– Hayır, benimdir, dedi. Ben ısrar edince Ebû Bekir bana hoşlanmayacağım bir söz söyledi. Ancak hemen pişman oldu. Özür dileyerek:

– Haydi, sen de bana aynı kelimeyi söyle ödeşelim, dedi. Ben ona olan saygımdan dolayı:

– Hayır, ben asla sana öyle bir şey söylemem. Bu sözü söylediğimde belki bana kızarsın. Senin kızman Allah Resûlü'nü kızdırır. Onun kızması ise Allah'ı kızdırır, dedim. Sıradan bir hakaretle de olsa Allah'ın huzuruna gitmek istemeyen Ebû Bekir:

– Öyleyse Allah Resûlü'ne giderim, dedi ve yanımdan ayrıldı. O sırada benim Ebû Bekir ile tartıştığımı duyan akrabalarım yanıma gelmişlerdi. Hz. Ebû Bekir'in üzüldüğünü görünce hemen peşinden gittim. Akrabalarım da bana katıldılar. Yolda giderken akrabalarım:

– Baksana, hem seni rahatsız edecek söz söylüyor hem de seni Allah Resûlü'ne şikâyetle gidiyor, dediler. Ben kızarak akrabalarımın döndüm:

– Ne diyorsunuz! O kişi sıddıktır. O Müslümanların büyüğüdür. Hemen geri dönün. Yoksa sizi yanımda görürse bana onun aleyhinde yardıma geldiğinizi düşünerek kızar. Bunu Allah Resûlü'ne söylerse Rebîa helak olur, dedim. Akrabalarımı geri gönderip Ebû Bekir'in ardından Allah Resûlü'nün yanına gittim. Ebû Bekir, Allah Resûlü'ne:

– Ben Rebîa'ya hoşlanmayacağı bir söz söyledim. Pişman olup 'Aynısını sen de bana söyle!' dedim. Ancak o bunu söylemekten kaçındı, diyerek şikâyetle bulundu. Allah Resûlü bana:

– *Ey Rebîa! Sıddıkla aranızda neler oldu*, diye sorunca olayı anlatıp

– Vallahi ben ona saygısızca bir söz söylemem, dedim.

Allah Resûlü:

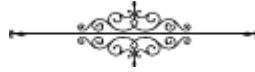
– *Ey Rebîa! Onun sana söylediğini sen ona söyleme ama onun için ‘Allah seni affetsin ey Ebû Bekir!’ de*, buyurdu.

Ben ona dua ederken Ebû Bekir, yüzünü duvara doğru dönmüş ağlıyordu. Allah Resûlü kökleri kimin tarafında ise ağacın ona ait olduğuna hükmetti.”^[613]

Cihadı ve Vefatı

Allah Resûlü (sas) vefat edinceye kadar onun yanından ve hizmetinden bir an olsun ayrılmayan Rebîa b. Ka’b, onunla birlikte bütün savaşlara katıldı. Bu savaşlarda kahramanca savaşarak Allah Resûlü’nü korumaya çalıştı.

Allah Resûlü’nün (sas) vefatından sonra Medine duramayıp yakınlarındaki Elsemoğulları’nın yaşadığı Yeyn’e beldesine yerleşti. Hicretin 63. yılında Yezid b. Muâviye döneminde burada vefat etti.^[614]

İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/494; İbn Hacer, *İsâbe*, 2625.

Makrîzî, *İmtâu’l-Esmâ*, 6/350.

Ebû Dâvûd, Tatavvu 22; *Nesâî*, Tatbîk, 79; Ebû Nu’aym, *Hilyetü’l-Evliyâ*, 2/18-31.

İbn Sa’d, *Tabakât*, 4/313; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Gâbe*, 1660.

Müslim, Salât, 226.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 2/329.

İbn Sa’d, *Tabakât*, 4/313.

İbn Sa’d, *Tabakât*, 4/314.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/494; İbn Hacer, *İsâbe*, 2625.

Makrîzî, *İmtâu’l-Esmâ*, 6/350.

Ebû Dâvûd, Tatavvu 22; *Nesâî*, Tatbîk, 79; Ebû Nu’aym, *Hilyetü’l-Evliyâ*, 2/18-31.

İbn Sa’d, *Tabakât*, 4/313; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Gâbe*, 1660.

Müslim, Salât, 226.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 2/329.

İbn Sa’d, *Tabakât*, 4/313.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/314.

Sefîne (Ahmer) (ra)

Allah Resûlü'nün (sas) Hizmetkârı

Künyesi: Ebû Abdurrahman, Ebü'l-Bahterî

Çocukları: Abdurrahmân, Ömer, Ziyâd ve Kesîr

Vefatı: 80/699

Hizmetkârı'nın (sas) Müjdesi: "Sefîne'ye cehennemden eman verildiğini müjdele!"

Yaşam Seyri

Allah Resûlü'nün (sas) eşi Hz. Ümmü Seleme'nin kölesi olan Sefîne'nin asıl ismi Mihrân ya da Rûman'dı. Allah Resûlü ona Sefîne deyince zaman içinde ismi unutulmuş ve bu isimle meşhur oldu. [\[615\]](#)

İran asıllı ve esmer tenli olan Sefîne'nin ataları köle olarak Arap topraklarına getirilmiş, kendisi de Batn-ı Nahle'de doğup bedeviler arasında köle olarak büyümüştür. Künyesi Ebû Abdurrahman'dır. Ancak o Allah Resûlü'ne olan sevgisinden dolayı ne ismini ne de künyesini kullanır, kendisine "Gemi" anlamındaki Sefîne lakabının dışında bir isimle hitap edilmemesi için adını herkesten gizledi. Kendisine:

– İsmi nedir, diye sorarlara:

– İsmimi söylemem çünkü Allah Resûlü bana Sefîne ismini verdi.

Yalnızca O'nun verdiği isimle anılmak isterim, derdi. [\[616\]](#)

Kendisine Hz. Peygamber'in niçin bu ismi verdiği sorulduğunda bunun sebebini şöyle anlatırdı:

"Allah Resûlü ve ashâbı ile bir sefere çıkmıştım. Sefer sırasında yorulan bazı sahâbiler eşyalarını taşıyamaz bir hâle geldiler. Allah Resûlü bana:

– *Elbiseni çıkarıp yere yay*, buyurdu. Elbisemi çıkarıp yere yayınca sahâbiler kılıçlarını, kalkanlarını, kendilerine ağırlık veren giyeceklerini onun üzerine koydular. Sonra da Allah Resûlü bana:

– *Onları taşı, sen sefînesin (gemisin)*, buyurdu ve eşyaları sırtıma kaldırdı. Onları sırtlandım. Yük çok fazla olduğu hâlde bana hiç de

ağır gelmedi. O gün bir, iki, üç, hatta yedi deve yükü bile taşıyabilirdim.^[617]

Hız. Peygamber kendisine “sefine” diye takılmış, o günden sonra bu lakapla anılmıştır.

Resûle Adanan Can

Hız. Ümmü Seleme kölesi Sefîne'ye Hız. Peygamber'e hizmet etmesi şartıyla hürriyetine kavuşması için teklifte bulunmuştu.

Sefîne anlatıyor:

“Ümmü Seleme annemiz bana:

– Hayatta olduğun sürece Allah Resûlü'ne hizmet etmen şartı ile seni âzad ediyorum, dedi. Ben de kabul edince beni âzad etti. Ona:

– Eğer bana Allah Resûlü'ne hizmet etmeyi şart koşmasaydın ben yine de o ya da ben vefat edinceye kadar ona hizmet edecektim, dedim. Vefat edinceye kadar da Allah Resûlü'ne hizmet ettim.”^[618]

Seferde ve hazarda hep Allah Resûlü'nün (sas) yanında olan Sefîne, büyük bir aşkla ona hizmet etti. Abdest ve gusûl alırken zaman zaman Allah Resûlü'nün suyunu hazırlama ve hizmet etme fırsatı bulan Sefîne “Allah Resûlü, bir müd su ile abdest alır, bir sa' su ile de gusledirdi.”^[619] sözleriyle Hız. Peygamber'in ne kadar su kullandığını belirtmiştir.

Bütün sahâbiler gibi o da Allah Resûlü'nü çok seviyordu. Bunun için bir gün dayanamayıp teberrüken en sevgilinin kanını içti.

Sefîne (ra) anlatıyor:

“Bir gün Allah Resûlü hacamat yaptırıp kan aldırıldı. Sonra bana:

– *Şu kanı al, insanlar ve hayvanlardan korunmak için onu toprağa göm*, buyurdu. Kanı alıp oradan uzaklaştım. Kimsenin görmeyeceği yerde kanı içtim. Geri döndüğümde bana ne yaptığımı sorunca içtiğimi söyledim. Allah Resûlü tebessüm etti. Başka da bir şey söylemedi.”^[620]

Suffe Ashâbı'na Katılması

Âzad edildikten sonra Suffe ashâbına katılan Sefîne, orada Allah Resûlü'nden ilim irfan tahsil etti.^[621] Bazen sorarak bazen dinleyerek bazen de olaylara şahit olarak ilmini artırdı. Orada yaşadıklarını, duyup gördüklerini şöyle anlatır:

“Bir adam, Ali b. Ebû Tâlib'e misafir oldu. Hız. Fâtıma:

– Allah Resûlü’nü de yemeye çağırırsaydık o da bizimle birlikte yerdı, deyince Hz. Ali Allah Resûlü’nü çağırdı. Allah Resûlü eve geldiğinde kapıda asılı resimli bir örtü görünce geri dönüp gitti. Durumu fark eden Hz. Fâtıma, eşinden babasının ardı sıra gidip getirmesini istedi. Allah Resûlü gelmedi. Bu kez kendi gitti ve:

– Niçin geri döndün ya Resûlullah, diye sorduğunda

– *Hiçbir peygamber süslü bir eve girmez, buyurdu.*”[622]

Allah Resûlü bir hutbesinde

“Benden önce gelen bütün peygamberler, ümmetini Deccal’a karşı uyarmışlardır. Onun sol gözü şaş, sağ gözünde ise belirgin bir et parçası vardır. Alnında kâfir yazar. İnsanların karşısına iki vadi ile çıkar. Biri cenneti, diğeri cehennemidir. Cehennemi gerçekte cenneti, cenneti ise cehennemidir.” buyurdu. [623]

“Allah Resûlü ile Hubara (toy) kuşunun etini yedim.”[624]

Mescid-i Nebevî’nin yapımında da çalışan Sefîne (ra), bütün Müslümanların hizmet için yarıştığı o günü şöyle anlatır:

“Allah Resûlü ile birlikte mescidin yapımı için kerpiç taşıyorduk. Allah Resûlü bir kerpiç alarak onu Mescid-i Nebevî’nin duvarına koydu. O sırada Ebû Bekir elinde bir kerpiçle geldi. Allah Resûlü ona:

– *Kerpici, benim kerpicimin yanına koy, buyurdu.* O da kerpicini Allah Resûlü’nün kerpicinin yanına koydu. Peşinden Ömer geldi. O da Allah Resûlü’nün emri üzerine elindeki kerpici Ebû Bekir’in kerpicinin yanına koydu. Sonra Osman geldi. O da yine Allah Resûlü’nün emri ile elindeki kerpici Ömer’in kerpicinin yanına koydu. Onlara bakan Allah Resûlü:

– *Bunlar, benden sonra işi üstlenecek kişilerdir, buyurdu.* [625]

Konu ile ilgili Sefîne’den rivayet edilen bir hadiste ise Allah Resûlü şöyle buyurur:

“Nebevî hilafet otuz yıldır. Sonra Allah mülkü dilediğine verir.” [626]

Ahmed b. Hanbel’in Müsned’inde Sefîne’den rivayet edilen 14 hadis bulunmaktadır. [627] Buhârî dışındaki Kütüb-i Sitte de Sefîne vasıtasıyla gelen bazı rivayetlere yer verilmiştir. Allah Resûlü’nden başka Hz. Ümmü Seleme ve Hz. Ali’den hadis nakletmiştir.

Sefîne’den oğulları Abdurrahman ve Ömer, Sâlim b. Abdullah, onun babası Ebû Reyhâne, tabiînin büyüklerinden Hasan-ı Basrî ve daha başkaları hadis rivayetinde bulunmuştur. [628]

Resûle Hizmet Edene Aslanlar Hizmet Eder

Enes b. Mâlik anlatıyor:

“Allah Resûlü Sefîne’ye bir mektup vererek onu Yemen’de bulunan Muâz’ b. Cebel’e gönderdi. Sefîne giderken yolda yolu kesmiş öylece yatan bir aslanla karşılaştı. Önce aslanın kendisine saldıracağından korktu. Sonra cesaretini toplayarak yanına yaklaştı ve eşsiz bir inançla:

– Ey Aslan! Ben, Allah Resûlü’nün Muâz’a gönderdiği elçiyim. İşte bu da Allah Resûlü’nün ona gönderdiği mektup, dedi. Sefîne daha sözünü bitirmeden aslan yerinden kalktı. Ayakları ile yeri tırmaladı. Sonra kükredi. Daha sonra yoldan çekilip gitti. Aslan gidince Sefîne yola devam etti. Muâz’a mektubu verip cevabi mektubu alarak Medine’ye geri dönerken yolda aynı yerde yine aslanla karşılaştı. Aslan yine yol üzerine yatmış duruyordu. Tekrar aslanla konuştu Sefîne:

– Ey aslan! Ben, Allah Resûlü’nün Muâz’a gönderdiği elçiyim. Muâz’dan aldığım cevabı götürüyorum, dedi. Sefîne’nin sözü bitince aslan eskisi gibi ona yol verdi. Sefîne Medine’ye gelince yaşadıklarını Allah Resûlü’ne anlattı.”[\[629\]](#)

Sefîne (ra) anlatıyor:

“Bir gün gemiye binmiş denizde gidiyordum. Dalgalar gemiyi parçaladı. Ben bir tahtaya tutunarak karaya çıktım. Karaya çıktığım yer, ormanlıktı. Denizden kurtulmuştum ama yolumu kaybetmiştim. Biraz yürüyünce bir aslanla karşılaştım. Ona:

– Ey Ebû Haris! Ben Allah Resûlü’nün Sefînesi’yim, dedim. Aslan sakın bir şekilde yanıma yaklaştı. Uyarırcasına bana omuz vurdu. Sonra önüme geçerek benimle yavaş yavaş yürümeye başladı. Beni yola kadar getirdi. Birkaç kere kükredikten sonra bu kez kuyruğu ile bana dokundu. Benimle vedalaşır gibiydi.”[\[630\]](#)

Bu olayın, Rûmlar üzerine yapılan bir sefer sırasında ordudan geri kaldığı ve orduyu aramaya koyulduğu yahut esir edildikten sonra kaçtığı sırada meydana geldiği de zikredilmiştir.[\[631\]](#)

Vefatı

Alah Resûlü’nün vefatından sonra Batn-ı Nahle’de yaşayan Sefîne (ra), Haccâc dönemine kadar yaşamıştır. Hicri 80 miladi 699 yılı

civarında vefat ettiği kaydedilmektedir. Zehebî ise onun hicri 70 yılından sonra vefat ettiğini söyler.^[632]

Allah Resûlü'den onun hakkında “*Cebrâil bana gelerek: ‘Sefîne’ye cehennemden eman verildiğini müjdele!’ dedi.*”^[633] buyurduğu rivayet edilmiştir.

-
- İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2130.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 2/302.
Nisâbü'rî, *Şerefü'l-Mustafâ*, 2066; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 9/360, 11/407.
Müsned, 5/221; İbn Hacer, *İsâbe*, 3336.
Müsned, 5/222.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 10/840.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/269.
Müsned, 5/221.
Müsned, 5/222.
Ebû Dâvûd, Etime, 28.
Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 14/207; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 3/337, 10/85.
Markizi, *İmtau'l Esma*, 14/205.
Müsned, 5/220-222.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 2300.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 5/266.
Hâkim, *Müstedrek*, 3/702; Heysemî, *Mecma'uz-Zevâid*, 9/366.
Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 6/45-46.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 2300.
el-Hindî, *Kenzü'l-Ummâl*, 11/292; H. A. Akk, *Uzama Havle'r-Resûl*, 2/925.
Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 14/207; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 3/337, 10/85.
Markizi, *İmtau'l Esma*, 14/205.
Müsned, 5/222.
Ebû Dâvûd, Etime, 28.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/269.
Müsned, 5/221.
Müsned, 5/222.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 10/840.

Müsned, 5/220-222.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 2300.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 5/266.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 2300.
el-Hindî, *Kenzü'l-Ummâl*, 11/292; H. A. Akk, *Uzama Havle'r-Resûl*,
2/925.
Hâkim, *Müstedrek*, 3/702; Heysemî, *Mecma'uz-Zevâid*, 9/366.
Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 6/45-46.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2130.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 2/302.
Nisâbü'rî, *Şerefü'l-Mustafâ*, 2066; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 9/360,
11/407.
Müsned, 5/221; İbn Hacer, *İsâbe*, 3336.

Şem'ûn b. Yezîd (ra)

İsmi: Şem'ûn b. Yezîd b. Hennâf el-Ezdî

Künyesi: Ebû Reyhâne

Çocukları: Reyhâne ve Hâkim

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Ezd kabilesinden olan Şem'ûn b. Yezîd, sonradan gelip Medine'ye yerleşenlerdendir. Babasının adını Zeyd olarak kaydedenler de vardır. Medine'de İslâm yayılınca o da bu lütuftan nasibini alarak Müslüman olmuş, zühdü, takvası, ibadeti ve zikri ile tanınmıştır. [\[634\]](#)

Suffe Ashâbı'na Katılması

Mescid-i Nebevî yapıldıktan bir süre sonra Suffe ashâbının arasına katılarak gecesini gündüzünü ilim tahsiline adadı. Şem'ûn b. Yezîd, Kur'ân okumayı çok seviyor ancak dilindeki bir problemten dolayı okumakta zorluk çekiyordu. Bir gün Allah Resûlü'ne giderek Kur'ân okumakta zorlandığını söyledi. Bu yüzden de Kur'ân okuyamadığından şikâyetçi oldu. Allah Resûlü (sas) ona “*Güç yetiremediğin şeyleri üzerine yükleme! Sen secde etmeye devam et.*” buyurdu. [\[635\]](#)

Allah Resûlü'nün (sas) işareti ile ilme devam etmekle birlikte ibadet ve zikirde yoğunlaştı. Bu hâli onun hızla ilerleyerek mâna âleminin kapılarının açılmasına vesile oldu. Bir savaşa katılıp Allah için canını vermeye gitmişti. Kahramanca savaştı. Şehid olup Rabbine ulaşmak için ne kadar çok gayret ettiyse de olmadı. Henüz vakit gelmemişti. Şem'ûn b. Yezîd savaş bitince evine döndü. Akşam olmuştu. Yemeğini yedikten sonra abdestini aldı. Evinin bir köşesini kendine mescid hâline getirmişti. Mescidine gidip namaz kılmaya başladı. Fatihâ'dan sonra bir sure okudu. Sonra bir sure daha okudu. Peşinden bir sure daha, bir sure daha. Sabah ezanı okununcaya kadar namaza devam etti. Ezan okununca sabah namazını da kılarak eşinin yanına gitti. Eşi şaşkınlık içindeydi.

– Ey Ebû Reyhâne! Savaştan geliyorsun. Hem savaş hem yol yorgunluğu! Senden bu kadar ayrı kaldım, benim hiç mi senin üzerinde hakkım yok? Bana hiç mi değer vermiyorsun, diyerek hayretini ifade ederken sitemini de bildirdi. Ebû Reyhâne eşine onu daha da şaşırtacak bir cevap verdi ve:

– Elbette değer de var, hakkın da. Ancak vallahi, aklıma gelmedin. Eğer aklıma gelseydin seni asla ihmal etmezdim, dedi. Hanımı:

– Aklını bu kadar meşgul eden nedir ey Ebû Reyhâne, deyince

– Namaza başlayınca okuduğum ayetlerdeki cennet tasvirleri, onun içindeki nimetler ve lezzetler beni alıp âdeta cennete götürdü. Ezan okununcaya kadar böylece devam etti, dedi. [\[636\]](#)

Ebû Reyhâne Allah Resûlü'nden yalnızca Suffe'de ders almıyor; yolda, çarşıda hatta savaşta dâhil her zaman her yerde onun ilim irfan pınarından kana kana içiyordu.

Ona, bu yolculuğa baş koymaya sevk eden hadislerin birinde Allah Resûlü'nün şöyle buyurduğunu duydu:

“Süt memeye geri dönünceye kadar Allah korkusundan ağlayan göz, cehennemden uzak olur. Allah yolunda maruz kalınan toz ile cehennem ateşi hiçbir zaman birleşmez.” [\[637\]](#)

Cihadı

Allah Resûlü'nden bir an olsun ayrılmayan Şem'ûn b. Yezîd, onunla birlikte pek çok savaşa katılarak düşmana karşı kahramanca savaştı. Bu savaşlarda yaşadığı olayları şöyle anlatır:

“Allah Resûlü ile bir savaşta bulunuyordum. Ordu bir tepeye çıktığında soğuk iyice arttı. Dondurucu bir soğuk vardı. Soğuktan korunmak için kuyular kazıp içine girdik. Kalkanlarımızı da üzerimize örttük. Bütün sahâbiler kazdıkları kuyulara girince ortada kimse kalmadı. Bu durumu gören Allah Resûlü:

– *Bu gece bizi kim koruyacak? Bizi koruyacak kişiye onu faziletli kılması için Allah'a dua edeceğim*, buyurdu. Ensardan biri:

– Ben yâ Resûlullah, dedi. Allah Resûlü:

– *Yaklaş*, buyurdu. Sahâbi yaklaşıncâ

– *Sen kimsin*, diye sordu. Sahâbi:

– Ensardan filan kişiyim, diyerek ismini söyledi. Allah Resûlü ona çokça duada bulundu. Allah Resûlü'nün yaptığı duaları duyunca

soğuktan korunmak için girdiğim kuyudan çıkarak:

– Nöbet tutacak başka bir kişi de benim, dedim. Allah Resûlü bana da:

– *Yaklaş*, buyurdu. Sonra da kim olduğumu sordu.

– Ebû Reyhâne'yim, dedim. Allah Resûlü bana da ensar kadar olmasa da çokça dua etti.”[\[638\]](#)

“Bir sefere çıkmıştık. Savaşta çeşitli ganimetler elde ettik. Hızlı davrananlar ilerleyip ganimetlerden bir şeyler alıp pişirdiler. O sırada Allah Resûlü (sas), ordunun arka saflarında bulunuyordu. Yemek pişirilen tencerelerin yanına gelince ganimet malından izinsiz alarak böyle bir şey yapıldığı için hemen tencerelerin devrilmesini emretti. Sonra ganimeti sahâbiler arasında bölüştürdü. Bu bölüştürmede bir deveyi on koyuna denk saydı.”[\[639\]](#)

“Allah Resûlü ile savaştayken bir gece bize sohbet etti ve ‘*Allah yolunda uykusuz kalan göze cehennem ateşi haram olur. Allah korkusundan ağlayan göze cehennem ateşi haram olur. Allah'ın haramlarından yüz çevirip ona bakmayan göze cehennem ateşi haram olur.*’ buyurdu.”[\[640\]](#)

Allah Resûlü'nün vefatından sonra Hz. Ömer döneminde hicretin 14. yılında Şam bölgesine yapılan fetihlere katıldı. Şam fethedilince burada kendisine bir ev yaparak oraya yerleşti. Ancak burada da uzun süre durmadı. Şam'dan ayrılarak Beytü'l-Makdîs'e gitti. Kudüs'e yerleşerek vefat edinceye kadar burada yaşadı. Burada kaldığı sırada Mısır Fethi'ne katılarak Meyyâfârikîn ve Askalân'daki sınır bölgelerinde birçok cihada iştirak etti. Kaynaklarda Şem'ûn b. Yezîd'in ne zaman vefat ettiğine dair bir bulunmamaktadır.[\[641\]](#)

Kişiliği

Takvası

Ebû Reyhâne, katıldığı savaşların birinde ordu ile birlikte Meyyâfârikîn'e gitmişti. Orada bir nalburdan birkaç fülüse bir yular satın aldı. Dalgınlıkla adama parasını vermeyi unuttu. Sonra da oradan ayrılarak ordu ile Ristin Kalesi'ne geri döndü. Hımıs'a 12 mil uzaklıktaki bu kaleye gelince aldığı yuların parasını vermediğini fark etti. Oğlundan parayı götürüp vermesini istedi. Ancak oğlunun oldukça isteksiz olduğunu görünce bineğinden indi, eşyalarının

içerisinden kendine yetecek kadar yiyecek alarak kalan eşyalarını oğluna teslim etti. Sonra arkadaşlarına:

– Aileme ulaştırıncaya kadar hayvanlarıma ve eşyalarıma göz kulak olun, dedi. Ardından bineğine binip Meyyâfârikîn'e geri gitti. Kendisine yuları satan adamı bulup parasını ödedi. İş bitince ailesinin yanına geri döndü.^[642]

Zarafeti

Temizliğe çok önem verir, güzel elbiseler giyer, şık olmaktan zevk alırdı. Bir gün Allah Resûlü (sas) kibirlenerek yürüyenleri kastederek *“Kim yerden sürünen elbisesini çekerek yürürse Allah onun yüzüne bakmaz.”* buyurunca orada bulunan Ebû Reyhâne:

– Vallahi bize söylediğin bu sözler, beni üzüntüden hasta etti. Vallahi ben güzel giyinmeyi severim. Hatta ayakkabılarıma bağ, kırbacıma askılık takarım. Bu kibirden midir, diye sordu. Allah Resûlü (sas):

“Allah güzeldir, güzeli sever. Nimetinin izlerini kulunun üzerinde görmek ister. Lakin kibir, hakkı küçümseyip ondan yüz çevirmek; insanların yaptıklarına kaş göz işareti yapmaktır.”^[643] buyurdu.

Böylece sorduğu soru üzerine güzel şeylere sahip olmayı arzu etmenin kibirle bir ilgisi bulunmadığını Hz. Peygamber'den öğrenmiş olduğu gibi sonraki nesillerde aktardı.

İlmi

Allah Resûlü'nden ve Ashâb-ı Kirâm'dan pek çok şey öğrenen Ebû Reyhâne, bazı sahâbiler gibi hadis nakletmekten çekinmiştir. Allah Resûlü'nden yalnızca beş hadis rivayet eden Ebû Reyhâne'nin rivayetleri Kütüb-i Sitte'nin dört süneninde ve Ahmed b. Hanbel'in Müsned'in de yer almaktadır. Ondan da Ebû Ali Hemedânî, Ebü'l-Husayn Heysem b. Şüfey, Sümâme b. Şüfey, Mücâhid b. Cebr, Şehr b. Havşeb ayrıca birçok Şamlı ve Mısırlı muhaddis hadis rivayetinde bulunmuşlardır. Mısır'a gidiş tarihi bilinmese de Ebû Reyhâne, burada bulunan âlimlere hadis rivayet etmiştir.^[644]

Rivayetlerinden

Allah Resûlü (sas) şöyle buyurdu:

“Huma hastalığı, cehennemden bir kirdir. O mü’minin cehennemden nasibidir.”^[645]

“Allah Resûlü eyersiz ata binmeyi yasakladı.”^[646]

Hayatı boyunca davet ve irşaddan geri durmayan Ebû Reyhâne, Kudüs’te kaldığı sürede oradaki mescitte halka vaaz ederdi. Talebelerinden Haysem b. Şefiy anlatıyor:

“Ebû Meafir adındaki bir arkadaşım la namaz kılmak için İlyâ’ya gitmiştik. Mescide gittiğimizde Allah Resûlü’nün (sas) ashâbından Ezd kabilesinden Ebû Reyhâne adında bir sahâbi vaaz ediyordu. Arkadaşım onu dinlemek için hemen mescide girdi. Ben de onu takip ettim. Ben biraz dışarıda oyalanmıştım. Arkadaşımın yanına gittiğimde bana:

– Ebû Reyhâne’nin sözlerini duydun mu, diye sordu.

– Hayır, deyince arkadaşım:

“Allah Resûlü bize on şeyi yasakladı. (Kadınların kendilerini genç göstermeleri için) Dişleri inceltmeyi, dövme yaptırmayı, tüylerini yolmayı, üzerlerinde elbise olmaksızın erkeğin erkekle yatmasını, kadının kadınla yatmasını, Acemler gibi erkeğin elbisesinin alt tarafına ya da omzuna ipek koymasını, yağmacılığı, eyersiz ata binmeyi, sultanın dışındakilerin yüzük takmasını.”^[647] dedi.

Ebû Sâlih anlatıyor:

“Beytül’l-Makdis’e gittiğimde Ebû Reyhâne ile karşılaştım. Ona Haccâc’tan bahsettim. Haccâc için dua edince Ebû Reyhâne hemen müdahale ederek üç kere: ‘Ebû Sâlih mahvoldu. Senin bahsettiğin kişi, sünneti değiştirerek bidati onun yerine koydu. İslâm’ı değiştirmeye kalkıştı. Yer ve gökte bulunan bütün varlıklar ona lanet etmektedir. Ona da onu sevene de yazıklar olsun.’ dedi.”^[648]

Kerameti

Ebû Reyhâne hayatı boyunca her zaman ilim, ibadet ve cihatta daima ön saflarda oldu. İbadete aşırı derecede düşkün olması ve zâhidâne bir hayat yaşamasıyla tanınandı. Bu yüzden Ebû Reyhâne’nin kerametlerine dair kaynaklarda pek çok menkıbeler anlatılır. Bir gün Ebû Reyhâne bir gemiye binmiş, denizde gidiyordu. Bir ara iğnesini çıkararak elbisesindeki söküğü dikmeye başladı. Dikiş yaparken iğne elinden kayarak denize düştü. Ellerini açarak:

– Ey Allah'ım! İğnemi bana geri ver, diye dua etti. Çok geçmeden iğne denizin üzerinde beliriverdi. O da uzanıp iğnesini aldı. [649]

Daha deniz yolculuk bitmemişti ki bir gün deniz dalgalanmaya başladı. Dalgaları artınca Ebû Reyhâne denize dönerek:

– Ey deniz! Sakin ol! Sen de benim gibi kulsun, dedi. Daha sözü bitmeden denizin dalgaları azalmaya başladı. Biraz sonra sakinleyip tamamen durdu. [650]

İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/711, 4/1661; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2449-5897.

İbn Hacer, *İsâbe*, 3924; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/28.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 10/336.

Tirmizî, Zühd, 8; *Nesâî*, Cihâd, 9; *Müsned*, 4/134-135.

Nesâî, Cihâd, 10; *Müsned*, 4/134; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 10/335.

Tirmizî, Siyer, 40.

Tirmizî, Fedâilu Cihâd, 12; *Dârimî*, Cihâd, 11.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/425; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 26/7.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/425; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 9/326.

Ebû Dâvûd, Libas, 14; *Tirmizî*, Edeb, 45; İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/425.

İbn Hacer, *İsâbe*, 3924.

Müsned, 4/134.

İbn Mâce, Libas, 47.

Ebû Dâvûd, Libas, 8; *Nesâî*, Ziyet, 20.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 29/15.

İbn Hacer, *İsâbe*, 3924; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 10/251.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 10/336.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 10/336.

Tirmizî, Zühd, 8; *Nesâî*, Cihâd, 9; *Müsned*, 4/134-135.

Nesâî, Cihâd, 10; *Müsned*, 4/134; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 10/335.

Tirmizî, Siyer, 40.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/711, 4/1661; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2449-5897.

İbn Hacer, *İsâbe*, 3924; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/28.

Tirmizî, Fedâilu Cihâd, 12; *Dârimî*, Cihâd, 11.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/425; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 26/7.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/425; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 9/326.
Ebû Dâvûd, Libas, 14; *Tirmizî*, Edeb, 45; İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/425.
Ebû Dâvûd, Libas, 8; *Nesâî*, Ziyet, 20.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 29/15.
İbn Hacer, *İsâbe*, 3924; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 10/251.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 10/336.
İbn Hacer, *İsâbe*, 3924.
Müsned, 4/134.
İbn Mâce, Libas, 47.

Şükrân Sâlih (ra)

Medine’de Habeşli Bir Köle

Adı Sâlih olan ancak lakabı ile tanınan Şükrân, Abdurrahman b. Avf’ın kölesiydi. Ondan çok memnun olsa da Allah Resûlü’nün (sas) Şükrân’ı beğendiğini görünce ona hediye etmiştir.^[651] Bazı kaynaklarda ise Allah Resûlü’nün Şükrân’ı Abdurrahman b. Avf’tan satın aldığı, bir başka rivayete göre ise babası Abdullah’tan kaldığı rivayet edilmektedir.^[652]

Habeş asıllı olup adından Habeşistan’dan Arap yarımadasına ne zaman ve nasıl geldiği hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. İslâm ile şereflenerek hem âzad olmuş hem de kâinatın efendisine hizmet etme lütfuna mazhar olmuştur.

Bedir Gazvesi’nde

Allah Resûlü (sas), Bedir Savaşı’na giderken Şükrân’ı da beraberinde götürmüştü. Bedir Gazvesi’ne katılmakla birlikte fiilen savaşmayıp müşriklerden alınan esirlerin başında muhafızlık yapmıştır. Henüz köle olduğundan savaş ganimetinden kendisine pay verilmediyse de Müslümanların ona yaptıkları yardım ve hediyelerle herkesten çok paya sahip olmuştu. Allah Resûlü, savaşın ardından onu âzad ederek ödüllendirdi.

Âzad olduktan sonra Medine’den ayrılmayan Şükrân, eskisi gibi Allah Resûlü’ne hizmet etmeye devam etti. Mescid-i Nebevî’de Suffe ashâbının yanında kaldı. ^[653]

Müreysiye Gazası-Müstalikoğulları Seferi’nde

Allah Resûlü hicretin 5. Miladi 627 yılında, Müstalikoğulları kabilesinin reisi Hâris b. Dırar’ın Müslümanlara saldırmak için hazırlandığını haber alınca onların üzerine sefere çıktı. Âzad olsa da Allah Resûlü’nden hiç ayrılmayan Şükrân da orduya katıldı. İki ordu Müreysi kuyusunda karşı karşıya geldi. Müslümanların zaferiyle sonuçlanan seferde pek çok esir ve ganimet elde edildi. Allah Resûlü, esirleri gözetmek üzere Büreyde b. Hüseyb’i, ganimetlere gözcülük yapması için ise Şükrân’ı görevlendirdi. ^[654]

Ehl-i Beyt'ten Sayılması

Hayatını Allah Resûlü'ne hizmet ederek geçiren Şükrân, Hz. Peygamber'in hastalandığında da ona hizmet etmiş eşlerinin odalarına taşınmasına yardımcı olmuştur.^[655]

Allah Resûlü (sas) Üsâme b. Zeyd gibi Şükrân'ı da Ehl-i Beyt'ten biri gibi görür, başkalarından sadaka almasını yasaklardı. Bu yakınlığından dolayı Allah Resûlü, Şükrân'ın cenaze işlemlerinde bulunmasını vasiyet etmişti. Böylece yalnızca Ehl-i Beyt'in ilgilendiği cenaze işlemlerinin her safhasında bulunma şerefine mahzar olmuştur.

Allah Resûlü'nün naaşını Hz. Ali, Fadl, Üsâme ve Şükrân yıkamıştır. Hz. Ali, Allah Resûlü'nün üzerindeki gömleği çıkarmadan yıkıyor, Fadl çeviriyor, Hz. Abbâs, Üsâme ve Şükrân ise su döküyordu.^[656]

Allah Resûlü (sas) salı günü geceleyin defnedildi. Şükrân, Allah Resûlü'nün elbise şeklinde giydiği kırmızı kadife bir kumaşı alarak kabre onun naaşının altına serdi. Sonra Hz. Ali, Fadl, Kusem b. Abbâs ve Şükrân kabre indiler.^[657]

Allah Resûlü (sas) kabre elbisesinin serilmesi bizzat sahâbilere emretmişti. Hz. Hasan Allah Resûlü'nün “*Şüphesiz ki toprak, peygamberlerin cesedine musallat olamaz. Ancak yine de beni kabrime koymadan önce kabre elbise serin.*”^[658] dediğini rivayet etmiştir. Şükrân (ra) ise “Vallahi! Bir örtüyü Allah Resûlü'nün kabrinin altına serdim.”^[659] derdi.

Bir süre zekât memuru sıfatıyla görev yapan Şükrân'ın ne zaman ve nerede vefat ettiği hakkında ihtilâf edilmişse de Hz. Ömer'in hilâfetinin sonlarında veya Hz. Osman'ın hilâfetinin ilk yıllarında vefat etmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Hz. Ömer zâhidâne bir hayat süren Şükrân'ı sâlih bir kişi diye nitelemiştir. Şükrân'ın oğlu Abdurrahman'ı Irak'a Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin yanına gönderirken kendisine sâlih bir kişinin oğlunu yolladığını bildirmiş ve babasının hatırına ona iyi davranmasını istemiştir.^[660]

Şükrân'ın çocuklarının biri hariç hepsi Medine'de yaşamıştır. Medine'deki soyu Harun Reşid zamanında kesilmiş, Basra'da yaşayan oğlunun soyunun devam edip etmediği ise bilinmemektedir.^[661]

Ahmed b. Hanbel sahâbiden bir hadis nakletmiş, Şükrân'dan da Yahyâ b. Umâre el-Müzenî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali ve Ubeydullah b. Ebû Râfi' rivayette bulunmuştur.[\[662\]](#)

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 2/304.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/709.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2445; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/372.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/64.

Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 12/237.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/280.

İbn Hişam, *Sîre*, 3-4/664; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 7/253.

Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ* 12/237.

Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 14/585.

Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 1/479.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2445.

Müsned, 3/495.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/709.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 2/304.

Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 12/237.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/280.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2445; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/372.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/64.

Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 14/585.

Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 1/479.

İbn Hişam, *Sîre*, 3-4/664; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 7/253.

Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ* 12/237.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2445.

Müsned, 3/495.

Ubeyd (ra)

Allah Resûlü'nün (sas) Âzatlı Kölesi

Kaynaklarda hakkında fazla bilgi olmayan Ubeyd (ra), köle olarak Medine'ye kadar gelmiş, son olarak da Allah Resûlü (sas) tarafından satın alınıp âzad edilmiştir.^[663]

Ubeyd, Suffe ashâbı ile birlikte kalıp Allah Resûlü ve diğer sahâbilerden ilim öğreniyor,^[664] Allah Resûlü'nün hizmetine bakıyor, onun yanında pek çok olaya da tanıklık ediyordu. Bu olaylardan birini şöyle anlatıyor:

“Allah Resûlü zamanında yaşayan iki hanım, çokça oruç tutar ancak aynı zamanda insanları çekiştirirlerdi. Bir gün bir adam Allah Resûlü'ne gelerek:

– Yâ Resûlullah! Şurada oruç tutmuş olan iki kadın var, susuzluktan ölmek üzereler, dedi. Allah Resûlü susup cevap vermedi. Adam sözünü tekrarladi. Allah Resûlü yine susunca adam:

– Yâ Resûlullah! Vallahi kadınlar öldü ölecekler, dedi. Allah Resûlü, adama:

– *Onları buraya çağır*, buyurdu. Adam hanımları Allah Resûlü'nün yanına çağırdı. Kadınlar gelince Allah Resûlü bir kap getirtti ve kadınlardan birine:

– *Şu kaba tükür*, buyurdu. Kadın tükürünce kabın yarısı kan ve irin ile doldu. Sonra diğer kadına:

– *Sen de tükür*, buyurdu. O da tükürünce kap kan, irin, et parçaları ile doldu. Allah Resûlü adama dönerek:

– *Bu kadınlar Allah'ın kendilerine helal kıldığı yemeği bırakıp oruç tuttular ancak Allah'ın haram kıldığı şeyle oruçlarını açtılar. Onlardan biri diğerinin yanına gidiyor, birlikte oturarak insanların etini yiyorlardı.*”^[665]

Ubeyd'e:

– Allah Resûlü farz namazların dışında bir namaz kılınmasını emreder miydi, diye sordular. Ubeyd (ra):

– Evet, akşam ile yatsı arasında namaz kılınmasını söylerdi, dedi.
[666]

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3489; İbn Hacer, *İsâbe*, 5171.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/12.
Müsned, 5/430; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 6/186.
Müsned, 5/431; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 2/306.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3489; İbn Hacer, *İsâbe*, 5171.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/12.
Müsned, 5/430; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 6/186.
Müsned, 5/431; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 2/306.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CENNETLE MÜJDELENENLER

Abdullah b. Üneys (ra)

Hiz. Peygamber'in (sas) Tek Başına Seriiye Olarak Görevlendirdiği Sahâbi

İsmi: Abdullah b. Üneys b. Sa'd b. Harâm b. Habîb b. Mâlik b. Ganem b. Ka'b b. Nüfase b. Berke b. Vebere el-Cühenî

Künyesi: Ebû Yahyâ

Eşi: Hüzeyle bint Mes'ûd b. Zeyd

Çocukları: Atiye, Amr, Damre, Abdullah ve Hâlîde

Vefatı: 54/674

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Cüheyneli olan Abdullah b. Üneys, Medine'den biraz uzakta çölde Selemeoğulları ile birlikte onların anlaşmalısı olarak yaşıyordu. Hüzeyle bint Mes'ûd ile evliydi.^[667] Hiz. Peygamber onu Arapların Adnân ve Kahtân'dan sonraki dört ana kolundan biri olan Kudâalıların soylularından saymıştır.

Himyerli bir adam Allah Resûlü'ne gelerek Müslüman olmuş ve Medine'den ayrılmadan vefat etmişti.

Allah Resûlü (sas):

– *Adamın Müslüman bir varisini bulun, buyurdu. Sahâbiler aradılar fakat kimseyi bulamadılar. Allah Resûlü (sas):*

– *Ona ait eşyaları Kudâalıların en soylusu olan kişiye verin. Abdullah b. Üneys, Kudâalıların en soylusudur. O, Kelb b. Vebere'nin kardeşi, Bürek b. Vebereoğulları'ndandır. Selemeoğulları'nın da anlaşmalısıdır, buyurdu.*^[668]

Medineliler Allah Resûlü (sas) ile görüşüp İslâm'ı kabul edince geri dönüp bütün Medinelilere İslâm'ı neredeyse tek tek anlattılar. Abdullah b. Üneys'de Müslüman olanlara arasında yerini aldı.

Akabe Biatı'nda

Medineli Müslümanlar Nübüvvetin on üçüncü senesi 622 yılı hac mevsiminde Hz. Peygamber'i Medine'ye davet etmeye karar verdiler. İki kadın yetmiş beş kişilik bir grupta, müşrik hacıların arasına katılarak Mekke'ye gidenler arasında Abdullah b. Üneys'de bulunuyordu.

Akabe'de Allah Resûlü (sas) ile buluşup *“Zorlukta ve kolaylıkta, dar ve geniş zamanda dinlemek ve itaat etmek, iyiliği emretmek ve kötülükten menetmek, Allah için konuşmak ve Allah için kınayanın kınamasından korkmamak, Peygambere yardımcı olmak ve onu kendilerini, eşlerini, çocuklarını korudukları gibi korumaya”* biat ettiler. Ona biat edenlerden biri de Abdullah b. Üneys'ti. [\[669\]](#)

Suffe Ashâbı'na Katılması

Allah Resûlü (sas), Mescid-i Nebevî'yi yaptırdıktan sonra Medine'nin dış mahallelerinde oturan Abdullah b. Üneys, zaman zaman şehre gelerek Suffe'de kalır ilim irfan öğrenirdi. [\[670\]](#) Evinin Mescid-i Nebevî'ye uzak olması sebebiyle Hz. Peygamber'e Kadir gecesini ihya edebilmek için Medine'ye hangi gece gelmesi gerektiğini sormuştu.

Abdullah b. Üneys anlatıyor:

“Selemeoğulları meclisinde oturuyorduk. Ben aralarında yaşça en küçük olandım. Kadir gecesinin ne zaman olduğunu kim gidip Allah Resûlü'ne sorabilir, deyince atılıp

– Ben sorarım, dedim. O gün Ramazan'ın 21. gününün sabahıydı. Hazırlanıp yola çıktım. Allah Resûlü'nü akşam namazında buldum. Namazdan sonra evinin kapısına gittim. Beni görünce içeri davet etti. Akşam yemeği hazırlanmıştı. Çok az yiyecek vardı. Bunun dolayı az yemek yemeğe çalıştım. Yemekten sonra Allah Resûlü (sas) bana bir ihtiyacım olup olmadığını sorunca

– Selemeoğulları'ndan bir grup beni Kadir gecesini hakkında soru sormam için gönderdi. Yâ Resûlullah! Bildiğin gibi biz çölde oturuyoruz. Buraya her zaman gelemiyoruz. Kadir gecesinin ne zaman olduğunu söyleyiniz de o gün gelsek, dedim. Allah Resûlü (sas):

– *Yirmi ikinci gece ya da onu takip eden gece*, buyurdu.” [\[671\]](#)

Bunun üzerine Abdullah b. Üneys her ramazanın 23. gecesini Medine'ye gelir, Mescid-i Nebevî'ye girer ihtiyacı dışında sabah

namazına kadar ibadet edip mescitten dışarı çıkmazdı.^[672] Bu esnada Suffe ve Mescid-i Nebevî’de gecelediği için de Ashâb-ı Suffe den sayılmıştır.

Abdullah b. Üneys bu gelişlerini şöyle anlatır:

“Allah Resûlü (sas) bana Kadir gecesinin zamanını söyledi. Sonra bu zaman bana unutturuldu. Bir sene Ramazan’ın 23. gecesi yağmur yağmış ve Allah Resûlü bize namaz kıldırmişti. O gün sabah namazını su ve çamura secde ederek kıldım. Namaz bittiğinde, yüzümüz ve burnumuzda su ve çamur izleri vardı.”^[673]

Cihadı

Putları Kırıyorlar

Akabe Biatı’ndan sonra Medine’ye gelen Abdullah b. Üneys, diğer sahâbiler gibi Medinelilerin İslâm’a girmesi için büyük bir gayret gösterdi. Ancak Medinelilerin bilinçsizce, körü körüne putlara tapmaları önlerine hep engel olarak çıkıyordu. Medinelilerin bu putların taştan ve tahtadan yapılmış, kendilerini bile korumaktan aciz birer varlıklar olduğunu kavramaları gerekiyordu.

Muâz b. Cebel ve Sa’lebe b. Aneme ile iyi arkadaş olan Abdullah b. Üneys, Medinelilere bunun gösterilmesi gerektiği konusunda fikir birliği yapınca işe koyuldular. Gece olunca, gizlice gidip Selemeoğulları’nın putlarını alarak onları kırıp atmaya başladılar. Sabah olup da putlarının kırıldığını gören Selemeoğulları önceleri kızıp bunu yapanları bulmaya çalıştıysalar da daha sonra İslâm’a koşular.^[674]

Abdullah b. Üneys, Allah Resûlü (sas) Bedir Savaşı’na hazırlanırken humma hastalığına yakalanmıştı. Bunun için katılamadı. Savaşa katılamadığı için üzülse de Müslümanların zaferi onu çok sevindirdi. İslâm ordusunu yolda karşılayarak Allah Resûlü’ne:

– Allah’a hamdolsun! Sağ salim ve zaferle döndünüz. Sizin Bedir’e çıktığınız günlerde hastalık yakamı bırakmadı. Dün biraz iyileşince hemen size geldim, deyince

– *Allah seni de mükâfatlandırırsın*, buyurdu.^[675]

Bedir Savaşı’na katılamayan Abdullah b. Üneys, Uhud’a koşarak gitti. Burada kahramanca savaştı.^[676]

Abdullah b. Atik Seriyyesi'nde

Hicretin altıncı yılında Allah Resûlü (sas), zengin Yahudi reislerinden Ebû Râfî b. Hukayk'ın, Gatafan ve çevredeki müşrik kabileleri Müslümanlar aleyhine kışkırtıp onları Medine'ye saldırmak için topladığını haber aldı. Evslilerle Hazrecliler arasında hayırda ve İslâm'a ve Müslümanlara yardımda bir yarış vardı.

Evsliler, Allah Resûlü'ne ve Müslümanlara dil uzatan, onlar aleyhine müşrikleri kışkırtan, Müslümanları öldürmek için adam toplayan Ka'b b. Eşrâf'ı öldürmüşlerdi. Hazrecliler de Ebû Râfî'yi öldürüp hayır yarışında Evslilere kavuşmak istiyorlardı. Bunu Allah Resûlü (sas) bildirince Selemeoğulları'ndan Abdullah b. Atik ile arkadaşları, Abdullah b. Üneys, Katâde, Esved b. Huzaa ve Mes'ûd b. Sinan'ı Ebû Râfî'yi öldürmek üzere görevlendirdi. Abdullah b. Atik'i de onlara emir tayin etti. Ayrıca kadın ve çocukları öldürmemelerini emretti.[\[677\]](#)

Abdullah b. Üneys anlatıyor:

“Hemen hazırlanıp Hayber'e gittik. Abdullah b. Atik'i sûtannesi Hayber Yahudilerindendi. Ondan Ebû Râfî'nin evini öğrendi. Geceyi onun evinde geçirip oadan kalenin içine sızmayı düşündük. Sûtannesi:

– Orada 4000 savaşçı var, onlarla nasıl baş edeceksiniz? Kimi öldürmek istiyorsunuz, diye sordu.

– Ebû Râfî'yi, deyince bize bunu asla başaramayacağımız söyledi. Abdullah b. Atik:

– Onu mutlaka öldüreceğiz. Öldüremesek de bu uğurda öleceğiz, dedi. Gece olup Hayber halkı uyuyunca sessizce evden çıktık. Kadın:

– Yahudiler gece misafir kapılarını çalıp da rahatsız etmesinler diye dış kapıyı kilitlemezler. Misafir gelirse avluda geceler, dedi.

Ebû Râfî'nin bulunduğu kale kapısına gelince kapılar kapanmak üzereydi. Abdullah bize beklememizi söyleyerek kapıya yaklaşip orada kendini ihtiyacını giderir gibi gösterdi. Kapıcı onu görünce kale halkından sanarak kapıyı kapatacağından acele etmesini istedi. Bunun üzerine Abdullah b. Atik hemen içeri girdi. Kapıcı kapıyı kapayıp anahtarları direğe astı. Bir yerlere gizlenen Abdullah b. Atik, etraf sakinleşince anahtarları alarak kapıyı açıp bizi içeri aldı.

Ebû Râfî'nin evine vardığımızda onun da dış kapısı açıktı. Avludan içeri girip saklandık. Sesler kesilince evin merdivenlerini çıkıp kapıyı çaldık. Abdullah b. Atik Yahudi dilini bildiği için öne geçti:

– Ebû Râfî'ye bir hediye getirdim, kapıyı açar mısınız, deyince hanımı kapıyı açtı. Sesimiz duyulmasın diye içeri girer girmez kapıyı kapadık. Kadın karşısında silahlı adamları görünce bağırdı ama onu tehdit ederek bir daha bağırmasına engel oldum. Kadını sakinleştirdikten sonra:

– Ebû Râfî nerede? Yerini söylemezsen boynunu vururum, dedim. Abdullah b. Atik, Ebû Râfî'yi bulmak için yüksek sesle:

– Ebû Râfî, diye bağırınca

– Kim var orada, dedi. Abdullah b. Atik yerini keşfedip odaya doğru koştu. Bu arada kadın bana eşinin bulunduğu odayı göstermişti. Ben de Abdullah b. Atik'in peşinden gittim. İçerisi karanlık Ebû Râfî ise beyaz örtülere bürünmüş yatıyordu. Abdullah b. Atik ona bir darbe vurup yaralamıştı. Ben gece körüydüm. Geceleri fazla göremezdim. Ebû Râfî'nin yerini üzerindeki beyaz çarşaftan tespit ettim. Benim ardımdan yetişen diğer arkadaşlarla birlikte Ebû Râfî'yi öldürdük. İşimiz bitince hızla oradan uzaklaştık.

Acele ile evin kapılarını açar açar evden dışarı çıkarken merdivenlerden düşünce ayağım kırıldı. Arkadaşların desteği ile yola devam edip bir su kanalına gizlendik. Biz evden çıkar çıkmaz evin hanımı çığlık çığlığa insanları yardıma çağırırdı. Büyük bir grupta peşimize düştüler. Meşalelerle köşe bucak her tarafı aradılarsa da bizi bulamadılar.”^[678]

İslâm fedaileri iki gün o kanalda kaldıktan sonra etraf sakinleşince bir fırsatını bulup Hayber'den ayrıldılar. Gece yürüyüp gündüz saklanarak Medine'ye geldiler. Allah Resûlü (sas) onları görünce:

– *Gözünüz aydın*, buyurdu. Onlar da:

– Yâ Resûlullah! Sizin de gözünüz aydın olsun, dediler. Sahâbiler, Ebû Râfî'yi tam olarak kimin öldürdüğü konusunda ihtilaf etmişlerdi. Allah Resûlü (sas) onların kılıçlarına baktı ve Abdullah b. Üneys'in kılıcını göstererek:

– *Onu bu kılıç öldürmüş*, buyurdu.^[679]

Abdullah b. Revâha Seriyyesi

Ebû Râfî öldürölünce, Hayber Yahudileri Üseyr b. Zarim'i kendilerine başkan seçtiler. Üseyr başkan olunca:

– Muhammed, kimi bir Yahudi'yi öldürmek için görevlendirse o mutlaka istenen kişiyi öldürüyor. Vallahi benden öncekilerin yapmadığı bir şeyi ona yapacağım. Gatafanlılardan Müslümanlarla savaşmak için adam toplayacağım. Bulunduğu şehirde ona baskın yapacağım. Bu şekilde baskın yapanlar mutlaka zafer elde ederler, dedi.

Sonra da onları Hayber'de bir araya topladı. Allah Resûlü (sas), o sırada bölgeden gelen Hârice b. Husayl'e:

– *Geldiğin yerde neler oluyor*, diye sorunca onların Medine'ye baskın yapmak için adam topladıklarını anlattı.

Allah Resûlü (sas), Yahudilerin hazırlıklarını haber alınca Abdullah b. Revâha'yı üç kişilik bir grupta bölgede araştırma yapmak üzere görevlendirdi. Sahâbiler Hayber'e yaklaşınca üçe ayrıldılar. Her biri Hayber'deki bir kaleye gizlice girerek üç gün orada bilgi topladılar. Sonra da durumu Allah Resûlü'ne anlattılar.

Allah Resûlü (sas), Abdullah b. Revâha'nın başkanlığında aralarında Abdullah b. Atik ve Abdullah b. Üneys'in de bulunduğu otuz kişilik bir heyeti elçi olarak Hayber'e gönderdi.^[680]

Olayın devamını Abdullah b. Üneys şöyle anlatır:

“Medine'den çıkıp Hayber'e vardık. Usayr'e haber göndererek görüşmek istediğimizi bildirdik. Usayr bizi kabul etti. Yanına varınca ona:

– Allah Resûlü seni yanına çağırıyor. Seni Hayber'e vali yapmak istediğini bildirdi. Ayrıca sana ihsanda da bulunacak, dedik. Usayr, teklife sıcak baktı. Diğer Yahudilerle görüştü. Onlar, Usayr'ın Allah Resûlü'nün yanına gitmesine karşı çıktılarsa da o görüşmeyi kabul etti. Otuz adamını yanına alarak bizimle birlikte yola çıktı. Her birimiz bir Yahudi'nin arkasında konuşlanarak yola devam ettik. Gargaratü Sibar mevkiine geldiğimizde Usayr'ın hareketlerinin değiştiğini fark ettim. Bizimle geldiğine pişman olmuş gibiydi. Kılıcımı almak için fırsat kolluyor gibiydi. Ben:

– Ey Allah düşmanı! Anlaşmayı bozuyorsun, diyerek onu ikaz ettim. Sonra yanılıp yanılmadığımı anlamak için uyuklar gibi yaptım. Usayr benim uyuduğumu sanarak sessizce elini kılıcıma doğru uzattı. Artık Usayr'ın niyetini bozduğunu kesin olarak anlamıştım.

Hemen kılıcımı çektim, devemden inip Usayr'ın devesinin yularını tutup onu kenara çektim. Oradakilere:

– Devesinden inip bizim peşimizden gelecek olan var mı, diye sordum. Kimse cesaret edip devesinden inmedi. Onlar yola devam ettiler. Usayr ile baş başa kalınca onu öldürdüm. Olayı gören adamları canlarını kurtarmaya çalıştılar. Arkadaşlarımla savaşmaya ve kaçmaya başladılar. Yakalayamadığımız bir kişi hariç hepsini öldürdük.

Biz seferdeyken Allah Resûlü (sas), bizi karşılamak için her gün Seniyyetü'l-Vedâ Tepesi'ne gidiyormuş. Medine'ye vardığımızda onları bu tepede gördük. Durumu anlatınca Allah Resûlü (sas) bize:

– *Allah sizi zalimlerin elinden kurtarmış, buyurdu.*”[\[681\]](#)

Abdullah b. Üneys Seriyyesi

Hicretin 54. ayıydı. Bazı rivayetlerde ise bu olayın Uhud Savaşı'ndan hemen sonra hicretin 35. ayında olduğu kaydedilmektedir.[\[682\]](#)

Allah Resûlü (sas), Süfyân b. Hâlid'in Mekke yakınlarında Urane'de pek çok insanı etrafına toplayıp Medine'ye saldırmak için hazırlandığını haber aldı. Abdullah'ı yanına çağırarak ona Süfyân b. Hâlid'i öldürme görevini verdi.

Abdullah b. Üneys anlatıyor:

“Allah Resûlü (sas) bana:

– *Oraya vardığında kendini Huzâalılardan biri olarak tanı, buyurunca onu nasıl tanıyacağımı sordum.*

– *Onu görünce heybetinden ürpereceksin. Ondan korkacak ve şeytanı hatırlayacaksın,* buyurdu. Ben de:

– *Yâ Resûlullah! Ben şimdiye kadar hiçbir şeyden korkmadım, dedim.*

– *Ondan korkacaksın. Bu onu tanıman için bir işaret olacak. Onu gördüğünde ürpereceksin,* buyurdu. Allah Resûlü'nden kendi aleyhine konuşmak için izin aldım. Bana:

– *Ne gerekiyorsa söyle,* buyurdu. Yalnızca kılıcımı alarak yola çıktım ve Kudeyd'e kadar geldim. Orada Huzâalılar oturuyordu. Gerçekten de çok kalabalıklardı. Benden kendilerine misafir olmamı istediler. Vakit kaybetmemek için kabul etmeyip yola devam ettim.

Oradan sonra Batn-ı Şerif'e geldim. Oradan da Urane'ye vardım. Orada insanlara:

– Süfyân b. Hâlid'e katılmak için geldim. Beni ona götürür müsünüz, dedim. Beni alıp Urane'nin içlerine götürdüler. Yanına yaklaştığımda etrafında onu koruyan pek çok adam vardı. Onu görünce gerçekten korkup ürperdim, terlemeye başladım. Kendi kendime:

– Allah ve Resûlü en doğruyu söylerler, dedim. Oraya vardığımda ikinci vakti gelmişti. Olaylar uzayıp da ikinci namazını kaçırmamak ve şüphe çekmemek için namazımı yürürken başımla ima ederek kıldım.^[683]

Adam beni görünce uzun uzadıya baktı ve çevresindekilere kim olduğumu sordu. Ben:

– Huzâalıyım. Muhammed'e karşı savaşmak için toplandığınızı duydum. Sana katılmak için geldim, dedim. Yanında yürümeye ve ona hoşlanacağı şeyler anlatmaya, şiirler söylemeye başladım. Ona:

– Şu Muhammed'in yaptığına baksana. Kendi kendine bir din uydurarak gençleri saptırdı, insanları birbirinden ayırdı, dedim. Adam:

– Muhammed şimdiye kadar benim gibi biri ile karşılaşmadı, diye övündü. Elindeki asâsı ile âdeta yeri inlete inlete gidiyordu. Nihayet çadırına geldik ve sohbeta çadırdaki devam ettik. Beni çok sevmiş ve bana güvenmişti. Vakit geç olmuş, adamları evlerine dağılmış ve çadırın etrafındaki nöbetçilerden başka kimse kalmamıştı. Benim yanında kalmamı istedi. Cariyesinde içki istedi. Biraz içti, sonra bana uzattı. Ben içer gibi yapıp tekrar ona uzattım. Vakit iyice ilerlemiş, etrafta kimseler kalmamış, adam da iyice sarhoş olmuştu. Tam zamanıdır, deyip kılıcımı sıyrarak bağırmasına bile fırsat vermeden oracıkta öldürdüm. Hemen çadırdan uzaklaşıp kaçtım. O sırada bize hizmet eden kadınlar Süfyân b. Hâlid'in öldüğünü görünce bağırmaya başladılar. Ancak ben çoktan oradan uzaklaşmıştım. Bir dağa tırmanarak oradaki bir mağaraya gizlendim. Herkes beni arıyordu. Bir örümcek mağaranın önüne gelerek kapısına ağ ördü. Adamlar mağaranın önüne kadar geldiler ancak beni bulamadılar. Aç susuz günlerce orada kaldım. En fazla susuzluktan rahatsız oldum. Birkaç gün sonra, bir gece mağaradan çıkıp Medine'ye yöneldim. Gece gidiyor, gündüz saklanıyordum. Nihayet Medine'ye geldim.

Allah Resûlü (sas) Mescid-i Nebevî'deydi. Olan biteni anlattım. Çok memnun oldu.”[\[684\]](#)

Cennetle Müjdeleniyor

Hiz. Peygamber ona bu olayın hâtırası olarak bir asâ vermiş ve onu cennetle müjdelemiştir.

Abdullah b. Üneys anlatıyor:

“Allah Resûlü’nün yanına geldiğimde başımda bir yara vardı. Yaraya üfledi. Bundan sonra yaram bir daha açılmadı ve bana hiç acı vermedi. Allah Resûlü (sas) yüzümü sıvazladı ve bana bir asâ vererek:

– *Bunu yanında tut ey Abdullah*, buyurdu. Asâyı alıp yanından ayrıldım. Arkadaşlarımla yanına gelince bana:

– Bu asâ da ne, diye sordular. Ben de:

– Onu bana Allah Resûlü verdi. Onu sürekli yanımda bulundurmamı söyledi, dedim. Arkadaşlarım:

– Allah Resûlü’ne giderek bu asâ hakkında bilgi alsana, deyince Allah Resûlü’nün yanına giderek bu asâyı bana niçin verdiğini sordum. Allah Resûlü (sas):

– *Bu asâ kıyamet günü benimle senin aranda bir işaret olacak. Seni orada bu asâdan tanıyacağım. Kıyamet günü elinde bu asâ ile geleceksin, cennette de bu asâyı dayanacaksın*, buyurdu. O asâyı ölünceye kadar kılıcımla birlikte hep yanımda taşıdım. Ölümüne yakın aileme:

– Öldüğümde bu asâyı kefenimin arasına koyun, diye vasiyet ettim.”

Abdullah b. Üneys’in ömrünün sonuna kadar yanından ayırmadığı bu hâtıra vefatında vasiyeti üzerine kefeninin içine kondu.[\[685\]](#)

Hicretin dördüncü veya altıncı yılında, muharrem ayında yaklaşık on beş gün kadar süren bu olay, Abdullah b. Üneys Seriiyesi diye anılmıştır. Gizlice düşman içine giren Müslümanların diğer Müslümanlar aleyhinde konuşabileceklerine ve ima ile namazlarını kılacaklarına delil olarak gösterilmiştir.[\[686\]](#)

Hayber Kuşatması’nda

Hayber Savaşı’na hamile olan eşi ile birlikte katılan Abdullah b. Üneys, o günkü hatıralarını şöyle anlatır:

“Allah Resûlü (sas) ile birlikte Hayber’e gittiğimde hamile olan eşimi de yanımda götürdüm. Eşim yolda doğum yaptı. Durumu Allah Resûlü’ne haber verdim. Bana ‘Suya biraz hurma koyup hazırla. Rahatladığı zaman hurma suyunu ona içir.’ buyurdu. Aynen Allah Resûlü’nün dediği gibi yaptım. Eşim çok rahatladı. Hayber fethedildiği zaman, Hayber’e gelen hanımlara ganimet payından değil hediyeler verildi. Eşime ve yeni doğan çocuğuma da bu hediyelerden verildi.”[\[687\]](#)

Huneyn Savaşı’nda

Abdullah b. Üneys, Allah Resûlü (sas) ile birlikte Mekke’nin Fethi’ne ve Huneyn Savaşı’na katılmış ve orada Huneyn’de Ebû Katâde’nin Esved b. Huzâî’yi öldürmesine şahitlik etmişti. Allah Resûlü’nün vefatından sonra ise Mısır’ın fethinde bulunmuş, Afrika’da yapılan savaşlara katılmıştır.[\[688\]](#)

Şahitliği

Mekke Fethi’nden sonra Allah Resûlü’ne özellikle çevre kabilelerden sıkça heyetler gelmeye başlamıştı. Allah Resûlü (sas) onlarla görüşür, onlara İslâm hakkında bilgi anlatırdı. Geri dönerken de bir mektup yazdırarak sahâbileri şahit olarak gösterir onlara verirdi.

Bu heyetlerden biri de Cenâb b. Kelb heyetiydi. Onlar için yazdırdığı mektuba Abdullah b. Üneys’i, Sa’d b. Ubâde ve Dîhye b. Hâlife ile birlikte şahit olarak yazdırmıştı.[\[689\]](#)

Hatası

Medine’de Maiz b. Mâlik isminde yetim bir genç zina edip sonra pişman olmuş ve yanında çalıştığı sahâbini tavsiyesi üzerine Allah Resûlü’ne giderek yaptığını anlatmıştı. Allah Resûlü (sas) yüzünü başka tarafa çevirerek onu dinlemek istemediği hâlde genç ısrarla sözünü tekrarlardı. Genç ısrarla tam dört kez söyleyince Allah Resûlü (sas) meseleyi soruşturarak recm cezası uygulanmasını emretti.

Genç, Harre mevkiine götürüldü. Ceza uygulanmaya başlayınca kaçtı. Sahâbiler onu yakalayamadı. Abdullah b. Üneys, peşinden koşarak genci yakalayıp cezasını ifa etti. Sonra da Allah Resûlü’nün yanına gedip durumu anlatınca Allah Resûlü:

– Onu kendi hâline bıraksaydın ya! Belki tövbe eder, Allah da onun tövbesini kabul ederdi, buyurdu. Sonra da yanında çalıştığı kişiye dönerek:

– Ey Huzal! Yetimine ne kötü bir iş yaptın! Elbisenin bir tarafı ile onu örtseydin senin için daha hayırlı olurdu, buyurdu.

Halk, o genç hakkında konuşmaya başlayınca Allah Resûlü:

– O öyle bir tövbe etti ki eğer ümmetimden bir grup onun tövbesi ile tövbe etseydi tövbeleri kabul olurdu, buyurdu.^[690]

İlmi

Abdullah b. Üneys, çölde oturduğu için Allah Resûlü'nü sık sık göremese de gerek Suffe'de bulunduğu zamanlarda gerekse diğer zamanlarda ondan çok şey duyup gördü. Bu bilgiler çocukları Atiye, Amr, Damre, Abdullah ve ayrıca Câbir b. Abdullah gibi raviler tarafından sonraki nesillere ulaştırıldı.^[691]

Uzun ömürlü olan Abdullah b. Üneys'in ilminden pek çok insan istifade etti. Zaman zaman sahâbiler de bir hadis hakkında bilgi almak için soru sorarlardı. Hatta bir aylık mesafeyi kat ederek ona hadis soran sahâbiler de vardı. İmam Buhârî, Câbir b. Abdullah'ın bir hadisi sormak için bir aylık yol kat ederek Abdullah b. Üneys'in yanına kadar gittiğini nakletmektedir.^[692]

Câbir b. Abdullah anlatıyor:

“Bir adamdan Allah Resûlü'nün bir hadisini duydum. Şam'da bulunan sahâbilerin bu hadisi duymuş olacağını düşündüm. Hemen bir deve satın alarak Şam'a gittim. Bir aylık yolculuktan sonra nihayet Şam'a vardım. Doğruca Abdullah b. Üneys'in evine gittim. Kapıyı açan kişiye:

– Ona Câbir b. Abdullah'ın geldiğini haber ver, dedim. Kapıyı açan kişi benim geldiğimi haber verince:

– Abdullah'ın oğlu mu, diye seslendi. Ben:

– Evet, dedim. Abdullah b. Üneys hemen yanıma gelerek bana sarıldı. Selamlaşmadan sonra:

– Allah Resûlü'nden işitmiş olduğun bir hadisini duydum. Sen yahut ben ölmeden onu öğrenmek istedim, diyerek hadisi ona sordum. Abdullah b. Übey'de 'Ben Rasûlullah'tan işittim, şöyle buyuruyordu...' diyerek duyduğum hadisi nakletti."^[693]

Abdullah b. Üneys anlatıyor:

“Bir gün Hz. Ömer ile zekât hakkında müzakere yapıyorduk. Bana:
– Allah Resûlü’nden zekât mallarında hile yapan kişi hakkındaki
*‘Kim zekât mallarından koyun ya da devede hile yaparsa kıyamet
günü onu (omuzlarında) taşıyarak gelir.’* hadisini duydun mu, diye
sordu. Ben de:
– Evet, dedim.”^[694]

Rivayet Ettiği Hadislerden

“*En büyük günahlar: Allah’a şirk koşturmak, anne-babaya kötü
davranmak, yalan yemindir.*”^[695]

“*Ümmetimin iflas eden, kıyamet günü namazı, orucu, zekâtı ile
geldiği halde şuna sövdüğü, şuna iftira attığı, şunun malını yediği,
şunun kanını akıttığı, şuna vurduğu için oturup sevabından kısas
yapılarak şuna, buna verilerek sevabı bitendir. Hataları, sevabını
bitirerek cehenneme atılandır.*”^[696]

Vefatı

Abdullah b. Üneys’in hicri 80 veya 74 yılında vefat ettiği rivayet
edilmekteyse de hicri 54’te Muâviye’nin hilâfet yıllarında Ebû
Kâtade’den sonra Şam’da vefat ettiği kabul edilmektedir.

Kızı Hâlîde bint Abdullah b. Üneys anlatıyor:

“Babam ağırлаşınca on beş gün kadar önce babası vefat eden Ebû
Kâtade’nin kızı, babamı ziyarete geldi. Ona:

– Ey amca! Benden babama selam söyle, dedi.”^[697]

İbn Sa’d, *Tabakât*, 8/407.

İbn Sa’d, *Tabakât*, 7/498.

İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Gâbe*, 2822.

Ebû Nu’aym, *Hilyetü’l-Evliyâ*, 2/5.

Ebû Dâvûd, Şehru Ramazân, 2; *Muvatta*, İ’tikâf, 12.

Şâmî, *Sübülü’l-Hüdâ*, 9/261.

Müslim, Sıyâm, 218.

İbn Sa’d, *Tabakât*, 3/583; İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/869.

Vâkidî, *Megâzî*, 1/117.

Vâkidî, *Megâzî*, 1/170.

İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/274; Zürcânî, *Şerhu'l-Mevâhîb*, 3/142.
Zürcânî, *Şerhu'l-Mevâhîb*, 3/144-146.
İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/ 275; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/91; Vâkidî, *Megâzî*, 1/391-395.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 6/111; Zürcânî, *Şerhu'l-Mevâhîb*, 3/153.
Vâkidî, *Megâzî*, 2/566; İbn Sad, *Tabakât*, 2/92.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/50; İbn Seyyidî'n-Nâs, *Uyunu'l-Eser*, 2/114; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 6/36.
Ebû Dâvûd, *Salâtu's-Sefer*, 20.
Müsned, 3/496; Vâkidî, *Megâzî*, 2/531.
Müsned, 3/496; Vâkidî, *Megâzî*, 2/568.
Ebû Dâvûd, *Salâtu's-Sefer*, 20; Serahsî, *Şerhu's-Siyerî'l-Kebîr*, 1/267-270.
Vâkidî, *Megâzî*, 2/686; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 4/243.
Vâkidî, *Megâzî*, 3/908.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/286.
Ebû Dâvûd, *Hudûd*, 23; İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/324.
İbn Hacer, *İsâbe*, 4552.
Buhârî, *İlim*, 19.
Müsned, 3/495; Kurtubî, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, 6/13.
İbn Mâce, *Zekât*, 14.
Tirmizî, *Tefsiri Kur'ân*, 4/6.
Tirmizî, *Sıfatu'l-Kıyâme*, 2.
İbn Hacer, *İsâbe*, 4552.
Müslim, *Sıyâm*, 218.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2822.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/5.
Ebû Dâvûd, *Şehru Ramazân*, 2; *Muvatta*, *İ'tikâf*, 12.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 9/261.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 8/407.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/498.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 6/111; Zürcânî, *Şerhu'l-Mevâhîb*, 3/153.
Vâkidî, *Megâzî*, 2/566; İbn Sad, *Tabakât*, 2/92.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/50; İbn Seyyidî'n-Nâs, *Uyunu'l-Eser*, 2/114; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 6/36.
Ebû Dâvûd, *Salâtu's-Sefer*, 20.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/170.

İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/274; Zürcânî, *Şerhu'l-Mevâhîb*, 3/142.
Zürcânî, *Şerhu'l-Mevâhîb*, 3/144-146.
İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/ 275; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/91; Vâkidî, *Megâzî*, 1/391-395.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/583; İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/869.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/117.
İbn Hacer, *İsâbe*, 4552.
Buhârî, İlim, 19.
Müsned, 3/495; Kurtubî, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, 6/13.
Vâkidî, *Megâzî*, 2/686; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 4/243.
Vâkidî, *Megâzî*, 3/908.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/286.
Ebû Dâvûd, Hudûd, 23; İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/324.
Müsned, 3/496; Vâkidî, *Megâzî*, 2/531.
Müsned, 3/496; Vâkidî, *Megâzî*, 2/568.
Ebû Dâvûd, Salâtu's-Sefer, 20; Serahsî, *Şerhu's-Siyerü'l-Kebîr*, 1/267-270.
İbn Mâce, Zekât, 14.
Tirmizî, *Tefsiri Kur'ân*, 4/6.
Tirmizî, *Sıfatu'l-Kıyâme*, 2.
İbn Hacer, *İsâbe*, 4552.

Hârise b. Nu'mân (ra)

İsmi: Hârise b. Nu'mân b. Neka b. Zeyd b. Ubeyd b. Sa'lebe b. Ganem b. Mâlik b. Neccâr el-Hazrecî el-Ensârî

Künyesi: Ebû Abdullah

Annesi: Ca'de bint Ubeyd

Eşleri: Ümmü Hâlid bint Hâlid b. Yaiş,
Abdullah b. Gatafanoğulları'ndan bir hanım

Çocukları: Abdullah, Abdurrahman, Sevde, Amre, Ümmü Hişâm,
Ümmü Gülsüm ve Emetullah

Vefatı: 661-680 yılları arası

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Hârise b. Nu'mân, Hazrec kabilesinin Neccâroğulları koluna mensuptur. Ebû Eyyûb el-Ensârî gibi Allah Resûlü'nün (sas) dayılarının sülalesindendir. Annesi Hz. Peygamber'e biat eden, zaman zaman ona evinde yemek ikram eden hanımlardan Ca'de bint Ubeyd b. Sa'lebe'dir. Medine'de ilk Müslüman olanlardandır. [\[698\]](#)

Ümmü Hâlid bint Hâlid ile evlenen Hârise b. Nu'mân'ın ikisi erkek beş çocuğu olmuş, kızlarının hepsi biat eden kadın sahâbiler arasında yer almıştır. Hadis âlimi Ebû'r-Ricâl Muhammed b. Abdurrahman b. Abdullah onun torunlarından. [\[699\]](#)

Hârise b. Nu'mân Medine'nin zenginlerinden sayılabilecek kadar varlıklıydı. Şehrin merkezinde oldukça fazla evi vardı ve hepsi de birbirinden güzeldi. Allah Resûlü (sas) hicret edince onlardan birini vermeyi çok arzulamış ancak Allah Resûlü (sas), Ebû Eyyûb'a (ra) misafir olmuştu. Allah Resûlü'nün eşi Sevde b. Zem'a ve kızları Medine'ye hicret edince Hârise b. Nu'mân, Allah Resûlü'ne hizmet etme fırsatını yakalamış ve evlerinden birini onlara tahsis etmişti. [\[700\]](#)

Suffe Ashâbı'na Katılması

Hârise b. Nu'mân'ın evi Mescid-i Nebevî'ye çok yakındı. Mescid-i Nebevî'yi yapılanca sık sık Suffe ashâbının yanına gider, onlarla

birlikte Allah Resûlü'nden nazil olan ayetleri, İslâm'ın esaslarını öğrenirdi.^[701]

Malını Resûle Adaması

Hârise b. Nu'mân'ın Mescid-i Nebevî'nin yakınında ve etrafında birçok evi vardı. Allah Resûlü (sas) her evlendiğinde bir evini boşaltır, oraya Allah Resûlü'nün eşi yerleşirdi. Böylece bütün evlerini Allah Resûlü'ne ve eşlerine verdi.^[702] Allah Resûlü (sas), eşleri için kapıları Mescid-i Nebevî'ye açılan evler yapıncaya kadar annelerimiz bu evlerde oturdu.

Hız. Ali, Hız. Fâtıma ile evlenirken sahâbilerin de yardımlarına Mescid-i Nebevî'nin uzağında bir ev döşeyebildi. Hız. Fâtıma bir süre babasından biraz uzakta oturdu. Kızını çok seven Allah Resûlü (sas), onu sık sık ziyaret ederdi. Ev uzak olduğu için gidip gelmekte zorluk çeker ara sıra kızına:

– *Seni yakınımda bir eve taşımak istiyorum*, buyururdu. Allah Resûlü'nün gidip gelirken zorluk çekmesi Hız. Fâtıma'yı da çok üzüyordu. Bunun için çare ararken aklına Hârise b. Nu'mân geldi. O, Allah Resûlü, Hız. Âişe ile evlenirken evini boşaltarak anahtarını Peygamber Efendimize vermiş ve bir süre onun evinde oturmuşlardı. Bunu bilen Hız. Fâtıma babasına:

– Hârise b. Nu'mân'la konuşsan da evlerinden birinde oturmamız için bize müsaade etse, deyince Allah Resûlü (sas):

– *Ben ona böyle bir şey söylemekten hayâ ederim. O daha önce bana bir ev verdi. Şimdi ondan tekrar böyle bir şey isteyemem*, buyurdu.

Allah Resûlü (sas) ile kızı arasında geçen konuşmayı duyan Hârise, hemen Allah Resûlü'nün yanına geldi ve:

– Yâ Resûlullah! Fâtıma'nın kendine yakın bir yerde oturmasını istediğini duydum. Benim şu evim Neccaroğulları'ndan sana en yakın ve en güzel evidir. Yâ Resûlullah! Ben de malım da Allah ve Resûlü'ne aitiz. Vallahi! Evimi kabul etmen, onu reddetmenden daha fazla beni sevindirir, diyerek âdeta yalvarırcasına evinin Hız. Fâtıma'ya verilmesini istedi.

Allah Resûlü (sas):

– *Doğru söylüyorsun. Allah hayrını mübarek kılsın*, buyurarak kızını bu eve taşıttı.^[703]

Allah Resûlü (sas) Hayber fethinden dönerken Hz. Safiyye ile evlenmişti. Medine'ye gelince Hârise b. Nu'mân evlerinden birini boşaltarak Hz. Safiyye oraya yerleştirildi.^[704]

Bundan dolayı Hz. Peygamber'in "*Bizim yüzümüzden evinden taşınıp durduğu için Hârise b. Nu'mân'dan utanır oldum.*" dediği rivayet edilmiştir.^[705] Ayrıca Allah Resûlü'ne hediye edilen cariye Mariye de Medine'ye gelince Hârise b. Nu'mân'ın evine yerleşti.^[706]

Allah Resûlü (sas) Hayber'den döndükten sonra Hârise b. Nu'mân'a atalarından kalan ve Allah Resûlü'ne hediye ettiği evlerden birini Hâlid b. Velîd'e, birini de Ammâr b. Yâsir'e vermişti.^[707]

Cihadı

"Hârise b. Nu'mân, Allah Resûlü (sas) ile birlikte Bedir, Uhud, Hendek ve diğer bütün savaşlara katılan sahâbilerin en faziletlielerindendir." denilmektedir.^[708]

Bedir Savaşı'na giderken Übey b. Ka'b ve Ümâre b. Hazm ile aynı deveye nöbetleşerek binmişti. Bedir'de kahramanca savaştı, müşriklerden Osman b. Abduşşems'i esir aldı.^[709]

Hunein Gazvesi'nde bir ara İslâm ordusu dağıldığında Hz. Peygamber'in yanı başında sebat eden seksen kişinin arasındaydı. O anları şöyle anlattı:

"Müslümanlar dağıldığı sırada Allah Resûlü (sas) bana:

– *Ey Hârise! Sebat eden kaç kişi görebiliyorsun*, diye sordu. O keşmekeş içerisinde arkama döndüm, sağıma soluma iyice baktım. Etrafımızda sebat edenlerin 100 kişi olduğunu tahmin ettim. Allah Resûlü'ne:

– Yâ Resûlullah! Yüz kişiler, dedim. O sırada yeni Müslüman olan Saffân b. Ümeyye'nin yanına Kureyşlilerden bir adam gelerek:

– Müjde! Muhammed ve sahâbileri bozguna uğradılar. Vallahi bundan sonra bir daha kendilerini toparlayamazlar, deyince Saffân b. Ümeyye:

– Arapların galip gelmesini mi müjdeliyorsun? Vallahi Kureyşlilerin Rabbi (galibiyeti), benim için Araplarınkinden daha iyidir, dedi."^[710]

Hz. Osman evi isyancılar tarafından zaman kuşatıldığında yanına giden Hârise b. Nu'mân kendisi için savaşabileceklerini söyleyerek onu desteklediğini ifade etmiştir.^[711]

Kişiliği

Hayırsever bir insan olan Hârise b. Nu'mân, ahlâkı, cömertliği ve annesine karşı çok iyi davranışı ile bilinir. İbadete ve ilme son derece önem veren, cesur biriydi.

Cebrâil (as) İle

Hârise b. Nu'mân anlatıyor:

“Bir gün Allah Resûlü'nü görmek için mescide gittiğimde kapısının önünde biri ile konuşuyordu. Yanındaki kişi beni göstererek:

- Bu kim ey Muhammed, diye sorunca
- Hârise b. Nu'mân, dedi.

O kişi benim hakkımda ‘O, Huneyn’de sebat eden, Allah’ın cennete gireceklerine kefil olduğu şu yüz kişiden biri değil mi?’ dedikten sonra ‘Eğer yanımıza gelip selam verseydi selamına karşılık verirdim.’ dedi. Ben özel bir şey konuşuyorlar diye yanlarına yaklaşmamıştım. O gittikten sonra Allah Resûlü bana:

- *Adamı gördün mü*, diye sordu.
- Evet, dedim. Allah Resûlü:
- *O Cebrâil idi. Sana selam söyledi*, buyurdu. Ben:
- Onun Cebrâil olduğunu tahmin edemedim. Dihyetü'l-Kelbî'nin sezinle konuştuğunu sandım, deyince yeniden bana
- *O sana selam söyledi*, buyurdu.”^[712]

Allah Resûlü (sas) İslâm ordusu ile yol alırken Sevreyn’de, Neccaroğulları’ndan aralarında Hârise b. Nu'mân’ın da bulunduğu silahlı bir gruba rastlamıştı. Onlara:

- *Kimseye rastladınız mı*, diye sorunca
- Evet, Dihye b. Kelbî bir katırın üzerinde yanımıza geldi. Bize silahlanmamızı söyledi. Biz de silahlandık ve saf düzenine geçtik. Bize ‘Şimdi Resûlullah yanınıza gelir.’ deyip gitti, dediler. Hârise b. Nu'mân:

- Biz de iki sıra halinde yola koyulduk, deyince
- *O gördüğünüz Cebrâil idi*, buyurdu.”^[713]

İyilik Yapma Gayreti

Hârise b. Nu'mân, Allah Resûlü'nün değer verip ziyaretine gittiği annesi Ca'de bint Ubeyd'e o kadar iyi davranırdı ki çevresinde “annesine en iyi davranan kişi” olarak anılır olmuştu.”^[714]

Uzun ömürlü olan Hârise b. Nu'mân'ın ömrünün sonuna doğru gözleri görmez olmuştu. İbadete ve Allah Resûlü'nün emirlerini yerine getirmeye karşı oldukça hassas olduğundan evinin kapısı ile namazgâhı arasına bir ip çekmişti. Yanında da sürekli içi hurma vb. yiyeceklerle dolu bir sepet bulundururdu. Herhangi bir fakir gelip kapıya gelip bir şeyler istediğinde sepeti eline alır, ipe tutunarak kapıya gider, hurma ve yiyecekleri bizzat kendisi fakire verirdi.

Eşi ve çocukları:

- Bize söyleyen de biz yapsak olmaz mı, dediklerinde ise:
- Allah Resûlü'nün “*Fakire bir şey vermek kişiyi kötü ölümden korur.*” buyurduğunu duymuştum. Bunun için kendi elimle vermek istiyorum, derdi. [\[715\]](#)

Hız. Âişe onun hakkında “İyilik dediğin böyle olmalı! Hârise annesine karşı en iyi şekilde davranan insanlardan birisidir.” demiştir. [\[716\]](#)

Cennetle Müjdelmesi

Hız. Âişe (ra) Allah Resûlü'nün

“*Cennete girdiğimde birinin Kur'ân okuduğunu duydum. Meleklerle:*

- *Bu kimdir, diye sordum. Melekler:*
- *Bu Hârise b. Nu'mân'dır, dediler. Ben de şöyle dedim:*
- *İşte iyilik budur. O annesine çok iyi davranırdı.*” [\[717\]](#) buyurduğunu rivayet etmektedir.

İlmi ve Rivayet Ettiği Hadisler

Sürekli Allah Resûlü'nün yakınında olan Hârise b. Nu'mân, ondan çok şey öğrendi. Ancak hadis rivayet etme konusunda çok titiz olduğu ve ömrünün sonlarına doğru gözlerini kaybettiği için fazla hadis rivayet etmedi. Ahmed b. Hanbel'in Müsned'in de ondan rivayet edilmiş üç hadis bulunmaktadır.

Rivayet ettiği hadislerden biri şöyledir:

Allah Resûlü (sas) buyurmuştur:

“*Üç kötülük ümmetinden ayrılmayacaktır: Uğursuzluk, haset ve suizan. Bir adam:*

- Yâ Resûlullah! Bunların çaresi nedir, diye sordu. Resûlullah:
- *Haset ettiğinde Allah'tan af dile. Suizan yaptığın şeyi araştırma, arkasını bırak. Uğursuz saydığın şeyi yap,* buyurdu.” [\[718\]](#)

Vefatı

Kaynaklarda Hârise b. Nu'mân'ın ne zaman vefat ettiği hakkında net olarak bir bilgi olmamakla birlikte onun Hz. Muâviye döneminde Medine'de 661-680 yılları arasında vefat ettiği bildirilmektedir.^[719]

-
- İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1003.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 1433.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/237-238.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/356.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 1433.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 8/166.
Vâkidî, *Megâzî*, 2/708.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/488.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 8/212.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/253.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1003.
İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/702; Vâkidî, *Megâzî*, 1/24, 139.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1003; Vâkidî, *Megâzî*, 3/900; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 5/131.
Buhârî, *Târîhu'l-Kebîr*, 3/93; İbn Hacer, *İsâbe*, 1534.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/488; Vâkidî, *Megâzî*, 3/901; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 7/74.
Vâkidî, *Megâzî*, 2/499.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/356.
Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/229, 231; İbn Abdilber, *İstîâb*, 1/307; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/488.
Müsned, 6/167.
Müsned, 6/36, 152-167.
Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/228.
İbn Hacer, *İsâbe*, 1534.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/253.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/488; Vâkidî, *Megâzî*, 3/901; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 7/74.
Vâkidî, *Megâzî*, 2/499.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/356.

Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/229, 231; İbn Abdilber, *İstîâb*, 1/307; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/488.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1003.

İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/702; Vâkidî, *Megâzî*, 1/24, 139.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1003; Vâkidî, *Megâzî*, 3/900; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 5/131.

Buhârî, *Târîhu'l-Kebîr*, 3/93; İbn Hacer, *İsâbe*, 1534.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/488.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 8/212.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/356.

Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 1433.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 8/166.

Vâkidî, *Megâzî*, 2/708.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1003.

Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 1433.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/237-238.

Müsned, 6/167.

Müsned, 6/36, 152-167.

Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/228.

İbn Hacer, *İsâbe*, 1534.

Ukkâşe b. Mihsan (ra)

İsmi: Ukkâşe b. Mihsan b. Hursân b. Kays b. Mürre b. Kebîr b. Ganm b. Dûdan b. el-Esedî

Künyesi: Ebû Mihsan

Annesi: Ümmü Ukkâşe

Kardeşleri: Amr, Ebû Sinan ve Ümmü Kays

Vefatı: 12/633

Hz. Peygamber'in (sas) Müjdesi: "Arapların en hayırlı süvarisi bizdedir. O, Ukkâşe b. Mihsan'dır."

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Esedoğulları'ndan olan Ukkâşe b. Mihsan, Mekke'de doğup büyümüş, güzelliği, güçlü kuvvetli oluşu ve ahlâkı ile dikkat çekmiştir. Kaynaklarda onun hakkında "O, insanların en güzellerindendi." denilmektedir.^[720] Allah Resûlü (sas), İslâm'ı tebliğ etmeye başladığında yirmi yaşlarında genç bir delikanlı olan Ukkâşe, Mekkelilerin baskısına rağmen gizlice kardeşi Ebû Sinan ve yeğeni Sinan ile birlikte Müslüman oldu.^[721]

Dârülerkam'da inen ayetleri öğrenip yakın yakın çevrelerine anlattı. Kız kardeşleri Ümmü Kays ve akrabalarının Müslüman olmasına vesile oldu. Kureyşlilerin her türlü baskı ve işkencesine sabırla katlandı.

Hicreti

Medine'ye hicret başladığında Ukkâşe b. Mihsan'da kardeşleri, aynı kabilede olan Abdullah b. Cahş ve akrabaları ile birlikte her şeylerini Mekke'de bırakarak hicret etti. Sonra evleri harabeye döndü. Evleri bu hâlde gören vicdan sahibi müşrikler onlara acırken Ebû Cehil ise evlerine el koydu.^[722]

Suffe Ashâbı'na Katılması

Allah Resûlü (sas) hicret edinceye kadar Kubâ'da Medinelilere misafir oldu. Medineliler onlara eşsiz bir sahipliği yaparken o da

öğrendiği ayet ve hadisleri onlarla paylaştı. Mescid-i Nebevî yapılıncı Suffe'ye yerleşen Ukkâşe, orada ilim irfan öğrenerek kendini İslâm'a hizmete adadı.^[723]

Cihadı

Ukkâşe b. Mihsan, Allah Resûlü (sas) ile Bedir, Uhud, Hendek dâhil bütün savaşılar katıldı. Ayrıca birçok seriyyeye katılıp bazılarında komutanlık yaptı.^[724]

Abdullah b. Cahş Seriiyesi

Allah Resûlü (sas), Mekke müşrikleri kontrol altına almak ve onlar hakkında bilgi edinmek üzere hicretten bir buçuk yıl sonra Receb ayında Abdullah b. Cahş komutasında Ukkâşe'nin de bulunduğı 12 kişilik bir grubu Kureyşlilerin kervanını takip için Batn-ı Nahle mevkiine gönderdi. Birlik kervana yetiştiğinde kervan mola vermişti. Kervandakiler Müslümanları görünce hemen toparlanmaya başladılar. Kervandakilerin bu hâlini gören Ukkâşe, onların korkup kaçmasını engellemek için hemen başını tıraş etti. Ukkâşe'nin başını tıraşlı görün Kureyşliler onların umre yapmaya gittiklerini düşünerek rahatladılar. Onların bu rahatlığından istifade eden sahâbiler kervana saldırarak 4 kişiden ikisini esir aldılar. Biri kaçarken Abdullah b. Hadramî'yi öldürdüler. Ardından esir ve ganimetleri alarak Medine'ye döndüler. Bu ilk seriyye, ilk çatışma ve Müslümanların öldürdükleri ilk kişiydi.^[725]

Bedir Savaşı'nda

Bedir Savaşı'nda kahramanca savaşan Ukkâşe, düşman saflarının arasına dalarak Muâviye b. Âmir'i öldürdü.^[726] Çok şiddetli çarpışan Ukkâşe'ye kılıcı dayanamayıp kırıldı. Hemen Allah Resûlü'ne durumunu anlattığında ona bir değnek verdi ve:

– *Bununla savaş ey Ukkâşe*, buyurdu. Ukkâşe hiç tereddüt etmeden değneğı alarak savaş meydanına döndü. Değneğı eline alır almaz uzun, sağlam ve bembeyaz demir bir kılıca dönüşen değnek ile düşman safları arasında korkusuzca ilerledi. Sadece bu savaşta değil şehid oluncaya kadar hep bu kılıçla savaştı. Bu kılıç sahâbe arasında “Kavâ” diye anıldı.^[727]

Olayı anlatan Ukkâşe şöyle der:

“Bedir Savaşı’nda kılıcım kırıldı. Allah Resûlü (sas) bana bir değnek verdi. Bir de baktım ki değnek elimde beyaz bir kılıca dönüşmüş. Allah müşrikleri bozguna uğratıncaya kadar bu kılıç ile savaştım.”^[728]

Ukkâşe’nin bu kahramanlığı Allah Resûlü’nün dikkatinden kaçmamıştı. Bir gün ashâbına:

– *Arapların en hayırlı süvarisi bizdedir*, buyurdu. Sahâbiler onun kim olduğunu sorunca da:

– *Ukkâşe b. Mihsan’dır*, buyurdu.^[729]

Uhud Savaşı’nda

Ukkâşe, Uhud Savaşı’da Müslümanlar dağılıp kaçıştığında sebat edip düşmana karşı kahramanca savaştı. O sırada müşrikler sürekli Allah Resûlü’nü şehid etmek için akın yapıyordu. Çok iyi bir okçu olan Ukkâşe, düşman akınlarını püskürtmek için sürekli ok atıyordu. Allah Resûlü (sas) de sürekli ok atıyordu. Hatta bir ara fazla ok atmaktan yayının kirişi koptu. Olanları gören Ukkâşe kopan yayı tamir edilebilir mi diye bakmak için Allah Resûlü’nden aldı ve:

– Yâ Resûlullah! Bu yay düzelmez, dedi.

Allah Resûlü (sas):

– *Uzat, düzelir*, buyurdu. Ukkâşe der ki:

– Onu hak ile gönderen Allah’a yemin ederim ki yayı çekince yay düzeldi. Allah Resûlü yayını alarak ok atmaya devam etti. Daha sonra onu Ebû Katâde aldı.^[730]

Zî Karad Gazvesi’nde

Hicretin 6. yılında bir salı gecesi Uyeyne b. Hısn 40 kişilik Gatafan birliği ile yirmi devesini otlatarak Gâbe ormanına kadar giden Ebû Zer ve ailesine baskın düzenlediler. Ebû Zer’in oğlu Zer’i şehid ettiler, gelini ve Ebû Zer kurtuldu. Müslümanlardan biri Medine’ye koşarak gecenin karanlığını yırtarcasına:

– Baskın! Baskın, diye bağırdı.

Sesi duyan Allah Resûlü (sas) sahâbilere:

– *Atlara*, diye emrederek ilk olarak kendisi atına bindi. Ukkâşe ile beraber üç İslâm kahramanı yıldırım hızı ile Allah Resûlü’nün yanına geldiler. Mikdâd b. Amr’a mızrağa takılı sancağı vererek:

– *Siz düşmanı takip edin! Biz de peşinizden geliyoruz*, buyurdu ve Abdullah b. Ümmü Mektûm'u yerine vekil olarak bıraktı. Ayrıca Sa'd b. Ubâde'yi de 300 kişilik bir birlikle Medine'yi korumak üzere görevlendirerek ordu ile baskın yapanların peşine gitti.

Seleme b. Ekva peş peşe attığı oklarla baskıncıların bir kısmının kaçmasına fırsat vermedi. Öncü birlikler geri kalanlara yetiştiler. Ukkâşe b. Mihsan arkadaşlarıyla onlardan bir kaçını öldürdüyse baskın yapanlar bir sahâbiyi şehid etti. Düşman birliği kaçarak Zî-Karad mevkiine geldi. 600 kişilik İslâm ordusu kaçan düşman birliğini takip ettiyse de onlara ulaşamadı. [731]

Gamre Seriyyesi Komutanlığı

Esedoğulları'nın Müslümanlara baskın yapacağını haber alan Allah Resûlü (sas), hicretin 6. yılının sonlarında Ukkâşe b. Mihsan komutasındaki 40 kişilik bir birliği Esedoğulları'nın yurdu Gamre'ye gönderdi. Birliğin kendilerine doğru geldiğini öğrenen Esedoğulları yüksek yerlere kaçıp dağıldılar. Ukkâşe, sahâbileri subaşıda konuşturarak çevrede arama yaptırdı. Esedoğulları evlerini boşaltıp hayvanlarını saklamışlardı. Ukkâşe, Şüca b. Vehb'i istihbarat için görevlendirdi. Araştırma yapan Şüca, bulduğu izlerden aradıklarının fazla uzakta olmadığını anladı. Ancak akşam olmuştu. Sabahın ilk ışıkları ile sesin geldiği yere baskın yapıldı. Esedoğulları'ndan birini uykuda yakalayıp sorguya çekerek konuşturmaya çalıştılar. Adam onlardan kendisini öldürmeyeceklerine dair söz alınca saklandıkları yeri öğrendiler. Sahâbiler adamın gösterdiği yere gidince çobanlar kaçtı. Kaçarken yollarını kaybeden bazı kişiler esir alındı. 200 deve ganimet olarak alınıp Medine'ye gönderildi. [732]

Şehâdeti

Allah Resûlü'nün vefatına yakın Müseyletü'l-Kezzâb, Esved el-Anesî ve Tuleyha b. Huveylîd peygamber olduklarını ilan edip çevrelerine insanlar toplayarak Müslümanlara karşı savaşılmaya başlamışlardı. Allah Resûlü (sas) ağır hasta olmasına rağmen bu fitnenin yok edilmesi için komutanları ve bölgede bulunan Müslümanları mücadele için görevlendirdi.

Allah Resûlü (sas) vefat edince ridde dinden dönme hareketi başladı. Gatafan reisi Uyeyne b. Hısn, peygamberlik iddiasında

bulunan yalancı Tuleyha için:

– Gatafanlardan olan bir peygamber, bizim için Kureyşli birinin peygamber olmasından daha iyidir, diyerek Tuleyha'ya tam destek vererek ordusunu komuta etti.

Hız. Ebû Bekir, Hâlid b. Velîd'i Tuleyha'nın üzerine gönderdi. Ordu bölgeye yaklaşınca Ukkâşe b. Mihsan Sâbit b. Erkam ile birlikte keşif gücü olarak gönderildi. Bilgi toplamak için Tuleyha ve kardeşi Seleme'nin yanına kadar sokulan sahâbiler onlarla çatışmaya girdiler. Tuleyha da kardeşi de meşhur savaşçılardı. Seleme, Sâbit b. Erkam'ı şehid edince kardeşi Tuleyha ile birlikte Ukkâşe'nin üzerine hücum etti. İki meşhur savaşçının karşısında fazla dayanamayan Ukkâşe savaşa savaşa şehid oldu. Hâlid b. Velîd'in ordusu bölgeye gelince iki ordu arasında büyük bir savaş başladı. İslâm ordusu 600 şehid vererek savaşı kazandı.

Ukkâşe b. Mihsan, hicretin 12. yılında şehid edildiğinde 44 yaşlarındaydı.^[733]

Şahsiyeti

Tevekkülü ve Hesapsız Cennete Girmesi

Ukkâşe b. Mihsan, eline geçen fırsatları iyi değerlendiren, dikkatli bir kişiliğe sahip zeki ve cesur bir gençti. Gencecik yaşında Mekke müşriklerinden gördüğü ezâ ve cefâ, zulüm ve işkence onu güçlü, gözü pek ve atılgan biri yapmıştı. O, savaş meydanlarında atik hareketleriyle dikkat çeken korkusuz bir yiğitti. Sîmâ ve ahlâkî güzelliğinden dolayı, “insanların en güzeli” diye tanınan bir kahramandı. Bütün bu özelliklerine rağmen mütevazı ve Rabbine karşı sonsuz tevekkül sahibi idi. Bu mütevekkil hâli, zeki ve dikkatli davranışları onu zirveye çıkarmış cenneti kazandırmıştı.

Allah Resûlü (sas) bir gün sahâbileri ile sohbet ediyordu.

“Bütün ümmetler bana arz olundu. Nebîler ümmetleri ile birlikte yürümeye başladı. Bazı nebîler tek bir kişi ile bazıları on kişi ile bazıları beş kişi ile bazıları ise tek başına yürüyordu. O sırada büyük bir karartı gördüm.

– Ey Cebrâil! Onlar benim ümmetim mi, diye sordum. Cebrâil:

– Hayır, lakin istersen ufka bak, dedi. Ufka bakınca daha büyük bir karartı gördüm. Cebrâil:

– *İşte bunlar senin ümmetindir. Onlar yetmiş bin kişidir. Hesaba çekilmeksizin cennete girecektir, dedi.*

– *Niçin bunlara hesap ve azap yoktur, dedim. Cebrâil:*

– *Onlar (şifanın Allah'tan olduğuna inanıp) dağlama ve efsun yaptırmayıp ancak Rablerine dayanıp güvenirler, dedi.”*

Orada bulunan Ukkâşe hemen atılıp:

– Beni de onlardan kılması için Allah'a dua et yâ Resûlallah, dedi.

Allah Resûlü (sas):

– *Sen onlardansın*, buyurdu. Orada bulunan bir başka sahâbi de:

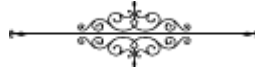
– Benim için dua buyur da ben de onlardan olayım, dedi. Allah Resûlü (sas) bu defa:

– *Bu konuda Ukkâşe seni geçti*, buyurdu. [734]

İlmi

İslâm'ın ilk yıllarında Mekke'de Dârülerkam'da başlayan öğrenciliği Suffe'de devam etti. Şehid oluncaya kadar da ilimden bir an için uzak durmayan Ukkâşe b. Mihsan, ilmini sonraki nesillere aktarma fırsatı bulamadan erken dönemde şehid oldu.

Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde ondan rivayet edilen bir hadis vardır. [735]

Hâkim, *Müstedrek*, 3/253; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3732.

A. H. Cuma, *Fursân min Asrı'n-Nebevî*, 264.

İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/472; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/26.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/12.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1080.

İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/ 603; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/10.

İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/713; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşraf*, 1/354.

Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 3/98; Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 5/44.

İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 3/291.

A. H. Cum'a, *Fursân min Asrı'n-Nebevî*, 264.

Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 9/277; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 4/197.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/80-81.

Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 4/83; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3786.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3732; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 11/214.
Buhârî, Tıp, 17, Rikâk, 50; *Müslim*, İman, 374.
Müsned, 6/434.
İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/ 603; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/10.
İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/713; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 1/354.
A. H. Cum'a, *Fursân min Asrı'n-Nebevî*, 264.
Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 9/277; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 4/197.
Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 3/98; Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 5/44.
İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 3/291.
İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/472; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 13/26.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/12.
Hâkim, *Müstedrek*, 3/253; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3732.
A. H. Cuma, *Fursân min Asrı'n-Nebevî*, 264.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1080.
Müsned, 6/434.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3732; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 11/214.
Buhârî, Tıp, 17, Rikâk, 50; *Müslim*, İman, 374.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/80-81.
Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 4/83; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*,
3786.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BEKKÂÎN

Amr b. Avf (ra)

İsmi: Amr b. Avf b. Zeyd b. Müleyhâ b. Amr b. Bekr b. Efrek b. Osman b. Amr el-Mazenî

Künyesi: Ebû Abdullah

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Müzeyne kabilesinden olan Amr b. Avf, Allah Resûlü'nün Medine'ye hicret ettiği sıralarda Medine'ye gelerek Müslüman oldu. [736] Zaman zaman Medine'ye gelerek Allah Resûlü'nü ziyaret eder, ilim irfan tahsil etmek için Suffe'de kalırdı. [737]

Amr b. Avf'ın Medine'de bulunan evi meclis olarak kullanılan tek evdi. [738]

Müzeyne kabilesinin İslâm ile ilişkisi hicretin ilk yıllarında başlamış ve kabile giderek Medine toplumunun tabii bir parçası olmuştu. Kabile mensupları Mekke müşrikleriyle mücadelede Allah Resûlü'nün yanında yer almış ve bazı Müzeyneliler Bedir ve Uhud savaşlarına Müslümanların safında iştirak etmiş ve şehit olmuşlardı.

Kabilenin bir bütün olarak Müslümanlığı benimsemesi hicretin 5. yılda gerçekleşti. Önce on kişilik bir heyetle ardından da 400 kişiden oluşan bir heyetle Medine'ye gelerek Allah Resûlü'ne biat ettiler. Allah Resûlü (sas) onlara nerede ikamet ederse etsinler muhacir sayılacağını ifade ederek yurtlarına dönmelerini istedi. Yiyecek bir şeyleri kalmayan heyete hurma ikram ederek açlıklarını giderdi. [739]

Müzeyne heyeti içinde yer alan Amr b. Avf ilk olarak Hendek Savaşı'na katıldı. [740]

Bekkâîn: Ağlayanlardan

Tebük Seferi'ne hazırlanıldığı zaman hava sıcaktı ve yol çok uzaktı. Müslümanlar bu sefere giderken çok zorlandılar. Bineği ve yol azığı olmayanlara varlıklı Müslümanlar yardım etti. Ancak yine de bu sefere çıkmak için binek bulamayanlar vardı. Onlardan biri olan Amr

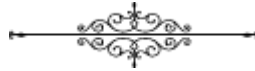
b. Avf sefere katılmayı çok istemesine rağmen yol hazırlığı için maddi gücü yoktu.

Amr b. Avf bineği ve azığı olmayan altı sahâbi ile birlikte Allah Resûlü'ne giderek ondan Tebük Seferi'ne katılmak için binek istedi. Ancak Allah Resûlü (sas) binek olmadığını söylediğinde sahâbiler cihada katılamayacakları için oldukça üzgün bir hâlde oradan ayrıldılar.

Bunun üzerine **“Binebilecekleri bir hayvan vermen için sana geldiklerinde, ‘Sizi bindirecek bir şey bulamıyorum.’ dediğin zaman, sarf edecek bir şey bulamadıkları için üzüntüden ağlaya ağlaya geri dönenlere de bir günah yoktur.”**^[741] ayeti nazil oldu.

Sahâbiler yolda Yamin b. Umeyr ile karşılaştılar. Onların bu hâlini gören Yamin, iki kişinin binek ve yiyeceğini karşıladı. Hz. Abbâs ikisinin Hz. Osman ise kalan üç kişinin binek ve yol azığını temin ederek onların da Tebük Seferi'ne katılmalarını sağladılar.^[742]

Kaynaklarda hakkında fazlaca bir bilgi bulunmasa da uzun bir ömür yaşayan Amr b. Avf, Hz. Muâviye'nin hilafetinin son günlerinde vefat ettiği belirtilmektedir.^[743]

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3994; İbn Hacer, *İsâbe*, 5925.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/10.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3994.

Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 6/411.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1196.

Tevbe, 9/92.

Vâkidî, *Megâzî*, 3/994; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 5/439.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3994.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3994.

Vâkidî, *Megâzî*, 3/994; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 5/439.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3994.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/10.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3994; İbn Hacer, *İsâbe*, 5925.

Tevbe, 9/92.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1196.

Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 6/411.

İrbâd b. Sâriye (ra)

İsmi: İrbâd b. Sâriye es-Sülemî

Künyesi: Ebû Necih

Çocuğu: Ümmü Habîbe

Vefatı: 75/694

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişı

Süleymoğulları'na mensup olan İrbâd b. Sâriye, aynı kabileden altı kişiyle birlikte Allah Resûlü'ne gelerek biat etmiştir.^[744] Amr b. Abese gibi kendisinin Müslüman olan dördüncü kişi olduğunu söylemiştir.^[745]

Amr b. Abese ve Ebû Zer gibi bir vesile ile dışarıdan Mekke'ye gelip Müslüman olanlardan olan İrbâd b. Sâriye'nin İslâm'a girişı hakkında fazla bilgi olmasa da Allah Resûlü (sas) muhtemelen onu da diğerleri gibi Müslüman olduktan sonra güvenlik sebebiyle kabilesine geri göndermiştir.

Hicreti

Mekke'den ayrılan İrbâd b. Sâriye, memleketine döndükten sonra orada İslâm'ı anlatarak pek çok kişinin Müslüman olmasına vesile olmuştur. Mekke'de Müslüman olduktan sonra güvenlik gerekçesiyle memleketlerine geri dönenler Hayber Fethi sırasında ve sonrasında Medine'ye hicret etmişlerdi. Muhtemelen bu zamanlarda kabilesinden yedi gençle Medine'ye gelerek Allah Resûlü'ne biat etti. Bu heyette bulunan Utbe b. Abd o günleri:

“Yedi kişilik bir heyetle Allah Resûlü'ne gittiğimizde hepimiz gençtik. Heyetin en küçüğü ben, en büyüğümüz ise İrbâd b. Sâriye idi. Allah Resûlü'ne biat edip Müslüman olduğumuzu bildirdik.”^[746] sözleriyle anlatır.

Suffe Ashâbı'na Katılması

Allah Resûlü'ne biat ettikten sonra geri dönmeyip Medine'de kalan İrbâd b. Sâriye, Suffe ashâbının arasına katılarak Allah Resûlü'nden

ilim irfan öğrendi. O güne dair anılarını naklederken şöyle der:

“Allah Resûlü (sas) bir cuma günü bizim yanımıza geldi. O sırada bizim başımızda sarık vardı. Bize *‘Sizin için gizlenen şeyi bilseydiniz çektiğiniz sıkıntıdan dolayı bu kadar üzülmezsiniz. Fars ve Rum beldelerini mutlaka fethedeceksiniz.’* buyurdu.”^[747]

“Allah Resûlü Ramazan’da beni sahur yemeğine çağırdı. Yemek hazır olunca bana: *‘Mübarek yemeğe gelin.’* buyurdu.”^[748]

Hayber Fethi’nde

Hayber Fethi’ne katılan İrbâd b. Sâriye, o günü şöyle anlatır:

“Hayber kalesi komutanı inkârcı ve haddini bilmez biriydi. Allah Resûlü (sas) ile tartışmaya girdi. Ona öfkeli bir ses tonuyla:

– Ey Muhammed! Merkeplerimizi kesmeniz, meyvelerimizi yemeniz, kadınlarımıza vurmanız sizin için caiz midir, diye sordu. Onun bu sözlerine kızan Allah Resûlü:

– Ey İbn Avf! Atına bin, onlara doğru gidip *‘Cennete ancak mü’minler girebilir.’* diye seslen, buyurdu. Sonra bize namaz için toplanma emri verdi. Namaz kıldıktan sonra bize:

– Sizden biri koltuğuna oturup *‘Allah, Kur’ân’da bulunanın dışında herhangi bir şeyi haram kılmadı.’* diyebileceğini mi sanıyor? Hayır! Vallahi ben size sürekli vaaz ettim. Birçok şeyi emrettim, birçok şeyi de yasakladım. Allah (cc) izinsiz olarak ehli kitabın evlerine girmeyi size helal kılmadı. Kadınlara vurmayı ve meyvelerini yemenizi de, buyurdu.”^[749]

Mekke Fethi’nde

İrbâd b. Sâriye’nin attığı tohum Süleymoğulları toprağında neşvünema bularak pek çok kişinin Müslüman olmasına vesile oldu. Süleymoğulları’nın ileri gelenlerinden Kays b. Nüşbe’nin İslâm’ı kabul etmesi ile davet hareketi daha da büyüdü. Memleketine dönen Kays b. Nüşbe, bütün Süleymoğulları’nın Müslüman olmasına vesile oldu.

Mekke Fethi’ne katılan İrbâd b. Sâriye, Allah Resûlü (sas) tarafından kabilesine gönderilerek Süleymoğulları’nı fethetmeye iştirak etmeleri için hazırlanmalarını bildirmişti.

Ebû Mervân naklediyor:

“Allah Resûlü (sas) Mekke’nin fethini planladığında Haccâc b. İlat ve İrbâd b. Sâriye’yi Süleymoğulları’na gönderdi.”^[750]

Tebük Seferi'nde

Tebük Seferi'ne katılamayacağı için ağlayan yedi kişiden biriydi. Allah Resûlü (sas) sefere katılmak için onlara binek veremeyince üzülerək ağlayan bu yedi kişi “bekkâîn” diye anılmışlar ve haklarında Tevbe suresi 92. ayeti inzal olmuştu. Onlardan bir olan İrbâd b. Sâriye daha sonra binek temin edilince sefere katıldı.^[751] Bu seferdeki anılarından birini şöyle anlatır:

“Savaşta da barışta da Allah Resûlü'nün kapısında nöbet tutar, kapının önünden hiç ayrılmazdım. Tebük Seferi'nde, bir gece bir işim çıktı ve onu halletmek üzere gittim. Döndüğümde Allah Resûlü (sas) ve yanındakiler akşam yemeğini yemişler, geriye hiçbir şey kalmamıştı. Allah Resûlü benim geldiğimi fark edince:

– *Geceden beri neredeydin*, diye sordu. Ben de niçin ve nereye gittiğimi anlattım. O sırada Cuayl b. Sürâka ve Abdullah b. Mağaffel yanımıza geldi. Onlar da benim gibi bir şey yememişlerdi. Üçümüz de açtık. Allah Resûlü (sas) hemen eşi Ümmü Seleme'nin yanına giderek bizim için yiyecek bir şeyler istedi. Ancak onun yanında da yiyecek bir şey yoktu. Bunun üzerine Bilâl'e seslenerek:

– *Yiyecek bir şey var mı*, diye sordu. Bilâl-i Habeşî:

– Bütün yiyecekleri bitirdik, deyince

– *İyice bak! Belki bir şey bulursun*, buyurdu. Bilâl-i Habeşî heybeyi alarak iyice silkeledi. Heybenin içinden hurmalar birer ikişer döküldü. İçinde tam yedi tane hurma vardı. Allah Resûlü (sas) hurmaları alıp bir tabağa koydu ve elini hurmaların üzerine tutarak besmele çekti. Sonra bize dönerek:

– *Besmele ile yiyiniz*, buyurdu. Üçümüz hurma tabağının başına oturarak yemeğe başladık. Ben hurmaları yiyor, çekirdeklerimi diğer elime koyuyordum. Doyduktan sonra elimdeki çekirdekleri saydım, tam 54 taneydi. Arkadaşlarım da benim gibi yapmış yaklaşık 50 tane hurma yemişlerdi. Yemekten kalktıktan sonra tabağa baktığımızda yedi hurma hâlâ tabakta duruyordu. Allah Resûlü (sas), Bilâl'e:

– *Onları al ve heybene koy*, buyurdu. Gece biz Allah Resûlü'nün çadırının etrafında nöbet tutarken o teheccüd namazı kılıyordu. Sabah namazını kıldıktan sonra çadırına döndü. Bir süre sonra çadırın önüne çıktı. Biz de etrafına oturduk. Allah Resûlü:

– *Kahvaltı yaptınız mı*, diye sordu. Ben içimden:

– Hangi yiyecekle, dedim. Allah Resûlü yemek için Bilâl-i Habeşî'ye seslendi. Bilâl, aynı hurmaları bir tabağa koydu. Bu kez on kişiydik. Allah Resûlü bize:

– *Besmele ile yemeğe başlayın*, buyurdu. Hepimiz yiyip doyduktan sonra tabakta hâlâ yedi hurma vardı. Bunun üzerine Allah Resûlü:

– *Eğer Allah'tan utanmasaydım Medine'ye dönünceye kadar sizden bu hurmaları yemenizi isterdim*, buyurdu. Medine'ye döndüğümüzde Allah Resûlü bu hurmaları bizi karşılayan çocuklara dağıttı. [\[752\]](#)”

Kişiliği

İlmi

Suffe'de ilim tahsili sırasında, Allah Resûlü'ne hizmet ederken onu gözleyerek pek çok şey öğrendi. Allah Resûlü'nün vefatından sonra ise ondan ve diğer sahâbilerden duyduklarının bazısını rivayet ederek sonraki nesillere ulaştırdı. İrbâd b. Sâriye, Allah Resûlü (sas) ve Ebû Ubeyde b. Cerrâh'tan rivayette bulunmuştur. Ondandır kızı Ümmü Habîbe, sahâbeden Ebû Ümâme el-Bâhilî, muhadramûndan Cübeyr b. Nüfeyr, tâbiînden Abdurrahman b. Amr es-Sülemî, Abdullah b. Ebû Bilâl, Ebû Rühm es-Semâî, Abdurrahman b. Aiz, Habîb b. Ubeyd, Şüreyh b. Ubeyd ve daha birçok tabîî ondan hadis nakletmiştir. [\[753\]](#) Rivayetleri Kütüb-i Sitte'nin dört süneninde yer almıştır.

Uzun bir ömür yaşayan İrbâd b. Sâriye, Allah Resûlü'nün vefatından sonra Humuss'a yerleşti. Burada insanları aydınlatır, onlara ilim irfan öğretirdi. İnsanlar diğer sahâbiler gibi ona da giderek ilminden ve feyzinden istifade ederlerdi.

Hücr b. Hücr anlatıyor:

“Bir gün İrbâd b. Sâriye'ye giderek:

– Seni ziyarete, hâl ve hatırını sorup ilminden istifade etmeye geldik, dedik. Hâl hatır faslından sonra bize şunları anlattı:

– Bir gün Allah Resûlü sabah namazını kıldırdıktan sonra bize dönerek çok duygulu bir konuşma yaptı. Gözlerimiz yaşla, kalplerimiz korku ile doldu. Ona:

– Yâ Resûlullah! Bu veda konuşması gibiydi. Bize ne yapmamızı tavsiye edersiniz, diye sorduk. Allah Resûlü:

‘Size Allah’tan korkmayı, Habeşli bir köle bile olsa onu dinleyip itaat etmenizi tavsiye ediyorum. Benden sonra yaşayanlar pek çok anlaşmazlığa şahit olacaklar. O zaman sünnetime ve hidayete ulaştıran Hulefâ-i Râşidin’in sünnetine uyun! Bütün gayretinizle onu yerine getirmeye çalışın. Din adına sonradan uydurulanlardan sakının. İyi bilin ki din adına sonradan uydurulan her şey bidattir. Her bidat de sapıklıktır.’ buyurdu.”^[754]

Onlar ilmi, sadece öğrenmiş olmak için değil bilakis hayata geçirmek için öğrenirlerdi. İrbâd b. Sâriye anlatır:

“Bir gün Allah Resûlü’nün ‘Bir adam eşine su verirse bundan dolayı sevap alır.’ dediğini duydum. Hemen eşimin yanına giderek ona su verdim. Sonra da Allah Resûlü’nün bize anlattığını anlattım.”^[755]

Rivayet Ettiği Hadislerden

“Allah(cc) ‘Benim için birbirlerini sevenler, benim gölgemden başka bir gölgenin bulunmadığı o günde arşımın gölgesinde olacaklar.’ buyurmaktadır.”^[756]

“Bizimle ehli kitabın orucunun arasındaki fark sahur yemeğidir.”^[757]

Tevazuu ve Duası

İrbâd b. Sâriye, Allah Resûlü’nün sohbetlerine devamlı katılır, onun örnek ahlakı ile bezenmeye çabalar. Yokluk ve yoksulluk çekse de Rabbine teslim olmuştu. Tevazu sahibiydi. Arkadaşı Utbe b. Sa’d için – Utbe benden hayırlıdır, derdi.

Utbe b. Abd ise

– İrbâd benden hayırlıdır, derdi.

İrbâd b. Sâriye Allah Resûlü’nün en yaşlı sahâbilerindendi. Allah Teâlâ kendisine uzun ömür ihsan etmişti. Hatta Rabbine kavuşmak için sık sık dua ederdi. Kendisi anlatıyor:

“Bir gün Dımeşk Mescidi’ne gitmiştim. İki rekât namaz kıldım. Sonra ‘Ey Allah’ım! Yaşım ilerledi, kuvvetim tükendi, artık beni huzuruna al!’ diye dua ettim. O sırada yanımda dünya güzeli bir genç vardı. Bana:

– Bu söylediğin de ne, diye sordu. Ben:

– Peki, ne diyeyim, dedim. Genç:

– ‘Allah’ım! Amelimi güzelleştir, ecelimi bana ulaştır.’ diye dua et, dedi. Kim olduğunu sordum.

– Mü'minlerin kalbinden hüznü çıkaran Rebâil'im, dedi. Sonra dönüp gitti. Bir daha da onu gören olmadı.”^[758]

Zühdü

İbn Ubeyd anlatıyor:

“İrbâd b. Sâriye'nin şöyle dediğini duydum:

‘Ebû Necih şöyle yapmış...’ denilmeseydi bütün malımı Allah rızası için bağışlar, sonra da Lübnan vadilerine gider, ölünceye kadar orada ibadet ederdim.”

Hiz. Muâviye, Mikdâd'a ganimet malından bir merkep verdi. Bunu duyan İrbâd b. Sâriye:

“Ne senin onu almaya hakkın var ne de onun bu merkebi sana vermeye hakkı var. Şu an elinde bir ateşi taşıdığını görür gibiyim.” dedi. Durumun farkına varan Mikdâd, merkebi hemen geri verdi.”^[759]

Vefatı

Zâhidâne bir hayat süren İrbâd b. Sâriye, hicretin 75. yılında Humus'ta vefat etti.^[760] Bu tarihten önce Abdullah b. Zübeyr b. Avvâm'ın Emevîler ile mücadele ettiği yıllarda öldüğü de söylenmiştir. Ömrünün bir bölümünü Şam'da geçirmiş, bir bölümünü de Humus'ta tamamlamıştır. İlerlemiş yaşına rağmen, dinin yüce hakikat ve güzelliklerini son nefesine kadar yaymayı gayet etmiştir.

-
- Heysemî, *Mecma'uz-Zevâid*, 8/51-52.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3625; İbn Hacer, *İsâbe*, 5503.
İbn Hacer, *İsâbe*, 5409.
Müsned, 4/128; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/13.
Müslim, Sıyâm, 45; *Ebû Dâvûd*, Savm, 16; *Nesâî*, Sıyâm, 25.
Ebû Dâvûd, Haraç, İmâret ve Fey, 33.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/271; Vâkidî, *Megâzî*, 2/800.
İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/518; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 5/218.
Vâkidî, *Megâzî*, 3/1036; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ* 9/471; el-Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 2/69.
İbn Hacer, *İsâbe*, 5503.
Ebû Dâvûd, Sünnet, 5; *Dârimî*, Mukaddime, 16.
Müsned, 4/128.

Müsned, 2/338.
Ebû Dâvûd, Savm, 16.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/14.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3751; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 16/340.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3751.
İbn Hacer, *İsâbe*, 5503.
Vâkidî, *Megâzî*, 3/1036; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ* 9/471; el-Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 2/69.
Ebû Dâvûd, Haraç, İmâret ve Fey, 33.
Müslim, Sıyâm, 45; *Ebû Dâvûd*, Savm, 16; *Nesâî*, Sıyâm, 25.
İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/518; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 5/218.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/271; Vâkidî, *Megâzî*, 2/800.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3625; İbn Hacer, *İsâbe*, 5503.
Heysemî, *Mecma'uz-Zevâid*, 8/51-52.
Müsned, 4/128; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/13.
İbn Hacer, *İsâbe*, 5409.
Ebû Dâvûd, Sünnet, 5; *Dârimî*, Mukaddime, 16.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3751.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3751; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 16/340.
Müsned, 2/338.
Müsned, 4/128.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/14.
Ebû Dâvûd, Savm, 16.

Sâlim b. Umeyr (ra)

İsmi: Sâlim b. Umeyr (Ubeyd) b. Abdullah b. Nu'mân b. Ümeyye b. İmri'l-Kays b. Sa'lebe, el-Eşcâî

Vefatı: Hz. Osman dönemi

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Evslilerin Eşcaoğulları'ndan olan Sâlim b. Umeyr, Medine'de doğup büyüyen sahâbilerdendir. İslâm Medine'ye yayılmaya başladığı dönemde Müslüman olan Sâlim b. Umeyr yoksul biriydi. Allah Resûlü (sas) Mescid-i Nebevî'yi yaptıınca Suffe ashâbının arasına katıldı. [\[761\]](#) Bazı kaynaklarda adı Sâlim b. Ubeyd olarak geçmektedir. [\[762\]](#) Bedir, Uhud, Hendek Savaşı ve Allah Resûlü'nün katıldığı bütün savaflara katıldı. [\[763\]](#)

Evslilerin Kureyzaoğulları ile geçmişe dayanan bir dostlukları vardı. Ancak onlar bu dostluğa rağmen Hendek Savaşı'nın akabinde yapılan kuşatma sonrasında verilen hükmün yerine getirilmesinde tereddüt etmediler. Bunu ilk gösterenlerden biri de Sâlim b. Umeyr oldu. Kuşatma sonrası aldığı esirini öldürerek verilen hükmü uyguladı. [\[764\]](#)

Tek Kişilik Seriyeye

Allah Resûlü (sas) Medine'ye hicret ettiğinde ona karşı çıkan ve aşırı tepki gösterenlerden biri de Amr b. Avfoğulları Yahudilerinin yaşlılarından Ebû Afek idi. Medine'ye hicret sonrasında çevresindekileri kışkırtmasına rağmen sonuç alamayan Ebû Afek'in Müslümanlar Bedir Savaşı'nı kazandığında kıskançlığı daha da arttı. Allah Resûlü'ne karşı düşmanlığı körüklemeye devam etmekle kalmadı, işi şiirler söyleyerek hakarete kadar vardırdı. Bu şiirleri duyan Sâlim b. Umeyr, onu öldürmek ya da bu yolda ölmek üzere yemin etti.

Plan yaparak onu takip etmeye başladı. Sıcak bir yaz gecesi Ebû Afek'in evinin avlusunda uyuduğunu görünce sessizce eve yaklaştı.

Sonra da kılıcını kaldırarak var gücü ile karnına sapladı. Kılıç darbesiyle Ebû Afek avazı çıktığı kadar bağırdı. Onun sesini duyan Amr b. Avfoğulları yataklarından fırlayarak sesin geldiği yere doğru koşuştular. Ancak Sâlim b. Umeyr çoktan evin bir köşesine saklanmıştı. Ebû Afek'in başına toplananlar:

– Onu kim öldürdü? Vallahi! Onu kim öldürdü ise biz de onu öldüreceğiz, dedilerse de tüm aramalara rağmen Sâlim'i bulamadılar. İnsanlar onu bulmaktan ümitlerini kesince evlerine döndü.

Etraf sakinleşince saklandığı yerden çıkan Sâlim b. Umeyr, karanlıklara karışarak oradan uzaklaştı. [\[765\]](#)

Tebük Seferi'nde

Allah Resûlü (sas) ve Müslümanlar Tebük'e gitmek için hazırlanıyorlardı. Hava sıcak, gidilecek yer ise oldukça uzaktı. Müslümanlar bu sefer gidebilmek için büyük bir fedakârlık gösterdiler. Ancak Sâlim b. Umeyr gibi yoksul Müslümanların fedakârlığı sefere gitmeye yetmedi. Allah Resûlü'ne gidip sefere katılmak için binek istediler. Ancak Allah Resûlü'nde de binek yoktu. Seferden muaf oldukları halde Allah Rasûlü'nden ayrı kalmak kendilerine ağır gelen ve kalpleri Allah ve Resûl aşkıyla dolu olan bu sahâbiler can ü gönülden istedikleri Tebük Seferi'ne katılabilmek için Rablerine yalvardılar. Cihada katılamayacakları için kendini perişan edecek kadar ağlayan Sâlim, Hz. Osman ve Hz. Abbâs tarafından ihtiyaçları giderilince sefere katıldı. [\[766\]](#)

Sünnete Bağlılığı

Taberânî ve Ebû Nu'aym gibi âlimlerin ismini Sâlim b. Ubeyd olarak tespit ettikleri Sâlim b. Umeyr, Allah Resûlü'nün vefatı ve ondan sonra yaşanan gelişmeler hakkında bilgi veren uzun bir hadisler nakleden sahâbilerdendir. Ashâbı-ı Kirâm'ın büyük çoğunluğu gibi o da Allah Resûlü'nü titizlikle takip eder, ne söylediğini ve neyi nasıl yaptığını ince detaylarına kadar öğrenerek hayata geçirirdi.

Hilâl b. Yesaf anlatıyor:

“Bir gün Sâlim ile seferdeyken bir adam aksırdı ve:

– Es-selâmu aleyküm, dedi. Sâlim:

– Ve aleyküm selâm ve alâ ümmike (annene de selam olsun), dedi.

Sonra da:

– Herhalde niçin böyle söylediğime bir anlam veremedin. Şüphe içinde kaldın, diye sordu. Adam:

– İnsanların yanında, annem hakkında hayır ya da şer olarak bahsetmemeni isterdim, deyince

– Bu şekilde söylememin nedeni, Allah Resûlü'nün yanında bulunduğum bir sırada bir adam Allah Resûlü'nün yanına geldiğinde aksırdı ve “Selâmun aleyküm.” dedi. Allah Resûlü de “Aleyke ve alâ ümmike-Selam sana ve annene olsun.” buyurdu. Sonra da:

– Biriniz aksırdığında “Elhamdülillâh alâ külli hâl” desin. Kardeşi ya da arkadaşı ise “Yerhamukellâh” desin. Aksıran kişi de “Yeğfirullâhu lenâ ve leküm.” desin, buyurdu.”^[767]

Vefatı

Allah Resûlü'nün vefatından sonra Kûfe'ye gidip oraya yerleşen Sâlim b. Umeyr, Hz. Osman zamanında burada vefat etmiştir.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1897.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/371.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/567; İbn Hacer, *İsâbe*, 3047.

Vâkidî, *Megâzî*, 2/517.

Vâkidî, *Megâzî*, 1/174; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 1/450; Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 1/121.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/165; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 5/224.

Taberânî, *el-Mu`cemü'l-Kebîr*, 7/67.

Taberânî, *el-Mu`cemü'l-Kebîr*, 7/67.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/165; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 5/224.

Vâkidî, *Megâzî*, 1/174; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 1/450; Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 1/121.

Vâkidî, *Megâzî*, 2/517.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/567; İbn Hacer, *İsâbe*, 3047.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/371.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1897.

BEŞİNCİ BÖLÜM

YÖNETİCİLER

Abdurrahman b. Kurt (ra)

Hz. Ömer'in Hımıs Valisi

Asıl ismi Abdurrahman b. Kurt es-Sumalî'dir. Abdullah b. Kurt'un kardeşi olan^[768] Abdurrahman'ın Filistinli olduğu sanılmaktadır. İslâm'ın ilk dönemlerinde Mekke'de Müslüman olmuştur. Müşriklerin zulmünden nasibini alan mustazaf ezilenlerdendir.^[769] Hicret izni verilince Medine'ye hicret etmiş Mescid-i Nebevî yapılıncı da Suffe'ye yerleşerek Suffe ashâbından olmuştur.^[770] Suffe'de hem Allah Resûlü'nden hem de diğer sahâbilerden ilim tahsil etmiştir. Bu durumu Abdurrahman b. Kurt şöyle anlatır:

“Bir gün Mescid-i Nebevî'ye girdiğimde bir ilim halkası gördüm. Biri etrafındakilere konuşuyor, etrafındakiler de başları kesilmiş gibi hareket etmeden pür dikkat onu dinliyorlardı. Yaklaştığımda konuşma yapanın Huzeyfe b. Yemân olduğunu gördüm. Çevresindekilere: ‘İnsanlar Allah Resûlü'ne hayırdan soruyorlardı. Bense hep şerden soruyordum.

– Yâ Resûlullah! Hayırdan sonra şer var mı, diye sordum. Allah Resûlü:

– *Ey Huzeyfe! Allah'ın kitabını öğren ve onunla amel et*, buyurdu. Ben sorumu tekrarlayınca üçüncüde:

– *Fitne ve ihtilaf*, buyurdu.”^[771]

Hz. Ömer döneminde bir süre Hımıs valiliği yapmış, orada bulunduğu sürede sürekli vaaz ederek halkı irşad etmişti. Sünnete uyma konusunda çok titiz olan Abdurrahman b. Kurt'un Hımıs valisi iken yaptıkları bunu açıkça göstermektedir.

Hımıs valisi iken bir gün minbere çıktığında caminin Yemenliler tarafından zağferanla, Kudâalılar tarafından safran ile kokulandığını görünce çok memnun oldu. Bunu yapanlara teşekkür ederek:

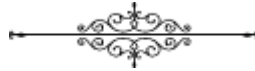
– Bu ne fazilet, bu ne kerem... Ne kadar güzel olmuş, ne temiz olmuş... Ey insanlar! Halktan uzaklaşan kişi, Allah'ın rahmet ve nimetinden daha fazla uzaklaşır. Bir daha o nimeti elde etmeye gücü yetmez. İyi bilin ki nimet, ancak nimete sahip olanın nimeti ona

sağlayana teşekkür etmesi ile devam eder. Tüm nimetlerin gerçek sahibi ise Allah'tır,^[772] dedi.

Bir gün, bir düğün alayında cahiliye döneminde olduğu gibi ateş yakıldığını duydu. Hemen düğün alayının yanına gitti. Gelin devenin üzerine konan bir hevdecin içinde duruyor, hevdecin etrafında ise meşaleler vardı. Düğüne müdahale eden Abdurrahman b. Kurt, hevdecı kırdı, meşaleleri söndürdü. Ertesi sabah minbere çıkarak halka hitap etti. Allah'a hamd ve senâdan sonra:

– Ben Suffe ashâbındandım. Suffe ashâbı Mescid-i Nebevî'de kalanlardır. Ebû Cendel Ümâme ile evlendi. Bir miktar yemek yapıp bizleri çağırdı. Yemek yiyip Allah'a hamd ettik. Ebû Cendel şehid oldu. Ümâme ise güzel bir hâl üzere vefat etti. Allah cahiliye ateşini yakan hevdec sahibine lanet etsin. Siz kâfirlerin yolunu mu takip ediyorsunuz? İbrahim (as) gençlik çağına gelince bir nur gördü. Allah'a hamd etti. İbn Harebiye^[773] onun nurunu söndürdü. Allah da kıyamet günü onun nurunu söndürecek. ^[774] dedi.

Ne zaman ve nerede vefat ettiği bilinmeyen Abdurrahman b. Kurt hakkında kaynaklarda fazlaca bilgi bulunmamaktadır.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/851.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3374; Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 8/190.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/7; İbn Hacer, *İsâbe*, 5188.

Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 12/267.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 15/16.

İbn Harebiye, Hımıs halkına ilk kez ateşe tapmayı âdet olarak getiren kişidir.

İbn Hacer, *İsâbe*, 5188; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 15/15.

Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 12/267.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/7; İbn Hacer, *İsâbe*, 5188.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3374; Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 8/190.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/851.

İbn Hacer, *İsâbe*, 5188; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 15/15.

İbn Harebiye, Hımıs halkına ilk kez ateşe tapmayı âdet olarak getiren kişidir.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 15/16.

Ebû Lübâbe el-Ensârî (ra)

12 Nakibden Biri ve Allah Resûlü'ne (sas) Vekâleti

İsmi: Beşîr (Rifâa) b. Abdilmünzir b. Rifâa b. Zenber b. Ümeyye b. Mâlik b. Avf b. Amr b. Mâlik b. Evs el-Evsî el-Ensârî

Annesi: Nesibe bint Zeyd

Çocukları: Lübâbe, Sâib ve Abdurrahman

Eşleri: Nesibe bint Fadale ve Zeyneb bint Hizam

Vefatı: 61/680

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Ebû Lübâbe (ra), Evs kabilesinin ileri gelenlerindendir. Asıl adının Büşeyr, Râfî', Mervân olduğunu söyleyenler bulunduğu gibi Beşîr ve Rifâa'nın onun iki kardeşi olduğunu ileri sürenler de vardır. Ebû Lübâbe künyesi ile meşhur olmuştur. Kubâ'da Amr b. Avfoğulları'nın bulunduğu mahallede oturuyordu. Zeyneb b. Hidam ile evli olup Lübâbe isminde bir kızı vardı. Kızı Lübâbe, Hz. Ömer'in kardeşi Zeyd b. Hattâb ile evlenmiştir. Ebû Lübâbe Musab b. Umeyr'in Medine'ye gidişi ile Müslüman olmuş ve İkinci Akabe Biatı'nde bulunmuştur.

Allah Resûlü (sas), Akabe'de biat eden Medineli Müslümanlara “*Aranızdan 12 nakib (temsilci) seçin! Bunlar kabilelerinin içinden ve onları temsil edebilecek kişiler olsun.*” buyurunca kabileler aralarından 12 kişiyi seçti. Allah Resûlü (sas) bu kişileri nakib olarak görevlendirdi.^[775] Ebû Lübâbe de Amr b. Afvoğulları'nın nakibi olarak seçildi.^[776]

Cihadı

Bedir Savaşı'nda

Allah Resûlü'nün Mekke müşriklerine karşı Bedir'e gittiğinde Medineli Müslümanlar da ilk olarak onunla birlikte savaşa çıktılar.

Binekler az olduğu için üç dört kişi bir deveye nöbetleşerek biniyorlardı. Ebû Lübâbe ve Hz. Ali, Allah Resûlü (sas) ile birlikte nöbetleşe bir deveye biniyordu. Deveye binme sırası Ebû Lübâbe ve Hz. Ali'ye gelince Allah Resûlü'ne:

– Yâ Resûlullah! Siz binmeye devam edin. Biz yürürüz, dediler. Allah Resûlü:

– *Siz yürüme konusunda benden daha güçlü değilsiniz. Ben de sevap hususunda Allah'a sizden daha az muhtaç değilim*, buyurarak onların isteklerini reddetti. [777]

Yola devam eden ordu, Râvhâ mevkiine gelince Allah Resûlü Ebû Lübâbe'yi yerine vekil tayin ederek Medine'ye geri gönderdi. Daha önce Medine'ye bıraktığı Abdullah b. Ümmü Mektûm namaz kıldırarak, Ebû Lübâbe de Allah Resûlü'ne vekâlet ederek geride kalan kadın ve çocukları münafık ve Yahudilerin muhtemel saldırılarına karşı koruyacaktı. [778]

Müşriklerle Bedir'de büyük bir zafer kazandı. Allah Resûlü, Zeyd b. Hârise'yi zaferi müjdelemek üzere Medine'ye gönderdi. Ona binek olarak da kendi devesini verdi. Zeyd b. Hârise'yi Allah Resûlü'nün devesinin üzerinde Medine'ye geldiğini gören münafıklardan biri büyük bir sevinçle Ebû Lübâbe'ye:

– Arkadaşlarınız darmadağınık olmuşlar, artık bir daha toparlanamazlar. Muhammed ve arkadaşlarının hepsi öldürülmüşler, deyince Ebû Lübâbe onu

– Allah bu sözünü yalanlayacaktır, diyerek tersledi. Birkaç dakikalık da olsa büyük bir haz duyan münafığın sevinci Zeyd b. Hârise'nin zafer müjdesiyle sona erdi.

Allah Resûlü Medine'ye gelip ganimetleri taksim ederken Ebû Lübâbe'ye de savaşa bizzat katılmış gibi pay ayırdı ve Bedir'de savaşanlar gibi sevap verileceğini müjdeledi. [779]

Hendek Savaşı'nda

Ebû Lübâbe Bedir'den bir yıl sonra Uhud, bir sonraki yıl da Hendek Savaşı'na katıldı. Önce Müslümanlar birlikte hendek kazdılar. Sonra çok zor bir savaş başladı. Münafıklardan Yahudilere kadar herkes Medine'yi kuşatan müşriklerin safında yer aldı. Müslümanlar dört bir taraftan kuşatılmışlardı. Yahudiler önce el altından sonra da açıktan

açığa müşrikleri desteklediler. Defalarca kadın ve çocukların bulunduğu yere hücum ettiler.

Mekkeli müşriklerin hayvanlarının yemleri bitmişti. Ordu komutanları Ebû Süfyân, Yahudilerin reislerinden Huyey b. Ahtab'a haber göndererek hayvanları için yem istediler. Huyey, olumlu cevap verince Mekkelilerin gönderdikleri hayvanlar ile onlara 20 deve yükü arpa, saman ve buğday gönderdiler.

O sırada vefat eden akrabalarını defnetmek için Allah Resûlü'nden izin alan aralarında Ebû Lübâbe'nin de bulunduğu on sahâbi, Amr b. Avfoğulları yurduna doğru gidiyordu. Yolda Yahudilerin Müslümanlara ihanet ederek müşriklere gönderdikleri yük develeriyle karşılaştılar. Hemen müşriklere saldırarak bir süre onlarla çarpıştılar. Müşrikler Müslümanlara daha fazla karşı koyamayacaklarını anlayınca develeri bırakıp kaçtılar. Sahâbiler develeri önlerine katıp önce Amr b. Avfoğulları yurduna geldiler. Burada cenazeleri defnedip aileleri ile görüştükten sonra yük develeriyle birlikte Medine'ye geri döndüler. Büyük bir yiyecek sıkıntısı yaşayan Müslümanlar bu ganimetle biraz olsun rahatladılar.^[780]

Sancaktarlık Görevi

Mekke'nin Fethi'nde ve Huneyn Savaşı'na giderken Allah Resûlü (sas), Amr b. Avfoğulları'nın sancağını Ebû Lübâbe'ye verdi. Her iki savaşta da kabilesinin sancağını taşıma şerefine kavuştu.^[781]

Vekâlet Görevi

Allah Resûlü (sas) Medine'den sefer için ayrıldığında üç kez Ebû Lübâbe'yi yerine vekil olarak bırakmıştır. Bunlardan ilki Bedir Savaşı'nda, diğeri Bedir'den hemen sonra Kaynukaoğulları Seferi'nde, üçüncüsü ise ondan sonra çıkılan Sevîk Gazvesi'ndedir.^[782]

Arabuluculuk Görevi

Kureyzaoğulları, Hendek Savaşı'nda Müslümanlara ihanet edince Allah (cc) Resûlüne Cebrâil'i (as) göndererek hemen Kureyzaoğulları'nın üzerine gitmesini emretti. Allah Resûlü (sas), Abdullah b. Ümmü Mektûm'u Medine'ye vekil bırakarak ordusu ile Kureyzaoğulları yurduna gelerek kalelerini kuşattı. Yahudiler,

münafıkların da destek ve kışkırtması ile kuşatmaya yirmi beş gün direndiler. Ancak sonunda kalplerine korku düştü. Allah Resûlü'ne elçi göndererek:

– Durumumuzu görüşmek için bize Amr b. Avfoğulları'ndan Ebû Lübâbe'yi gönder, dediler. Allah Resûlü onların bu isteğini kabul buyurarak Ebû Lübâbe'yi Kaynukaoğulları ile görüşmek için gönderdi.^[783]

Terbiye Süreci

Cehalet Çukurunda

Ebû Lübâbe cehaletin dorukta olduğu; içki, kumar, haksızlık, kavga ve cinayet gibi kötülüklerin yaygın olduğu bir toplumda büyüdü. Bu ahlâkî yozlaşmayı bütün hücreleri ile hissetti. İşte bu hayatı anlatan onunda dâhil olduğu biri olay:

Bir gün Üseyd b. Hudeyr'in babası, Amr b. Avfoğulları'na giderek orada Süveyd b. Sâmit, Havvât b. Cübeyr ve Ebû Lübâbe ile görüştü. Ebû Lübâbe onların hepsini evine davet etti. Ebû Lübâbe'nin evine üç gün kaldılar ve bu süre içinde onlara deve kesti, bol bol içki ikram etti. Eti yiyip içkiyi içip sarhoş oldular. Üç günden sonra içlerinden en yaşlı olanı Süveyd b. Sâmit evine dönmek üzere kalktı. Ancak çok sarhoştı. İki genç onu devesine bindirdi. Bir süre gençlerle yola devam ettikten sonra Guseyneoğulları'nın taşlı mevkiine geldiler. Süveyd, burada ihtiyacını gidermek için devesinden indi. İçkinin tesiri ile ayakta zor duruyordu. Hazreçlilerden biri onu tek başına görünce Mücezzir b. Ziyâd'a güzel bir ganimet bulduğunu haber vererek yanında silahı olmayan Süveyd'i işaret etti. Mücezzir hemen silahını alarak adamın dediği yöne gitti. Onun geldiğini gören gençler karşısına dikildiler. Ancak silahsızlardı. O sıralarda Evsliler ile Hazreçliler arasındaki Buas savaşını fırsatı bilen Mücezzir, kılıcını gençlere doğru savurunca gençler canlarını kurtarmak için kaçıp gittiler. Sarhoş olan Süveyd kaçamayıp çaresizce kaldı. Mücezzir bir süre onunla konuştuktan sonra öldürdü. Bundan sonra Buas Savaşı iyice alevlendi.^[784]

Yapılan Yanlışlar

Ebû Lübâbe İslâm ile tanıştıktan sonra hayatı tamamen değişti, pek çok kötü duygu, düşünce ve işten kurtuldu. Ancak bütün kötülükleri atıp güzelliklerle bezenmek bir süreci gerektiriyordu. Bu zaman içerisinde bazı yanlışlar yapmak da mümkündü. O da zaman zaman yanlışlar yaptı ya da daha güzel olanı terk etti. Ancak bunların farkına vararak onlardan bir bir kurtuldu.

Bir gün yetim bir sahâbi Allah Resûlü'ne gelerek:

– Yâ Resûlullah! Ebû Lübâbe'nin aşılık hurma ağacı var. Hurma bahçemi onun bu ağacı ile aşlamak istiyorum. O ağacı bana vermesi için emir buyurur musunuz, diye ricada bulundu. Allah Resûlü (sas), sahâbinin bu ricasını Ebû Lübâbe'ye ilette. Ardından da *'Eğer hurma ağacını ona verirsen cennette onun karşılığında bir hurma ağacı kazanırsın.'* buyurdu. Ebû Lübâbe özür dileyerek ağacını vermek istemedi. Allah Resûlü (sas), ricası reddedildiği için sahâbisine ne kızdı ne de darıldı. Yalnızca onun cevabını diğer sahâbisine iletmekle yetindi. Onu mânen de sorumlu tutmadı zira ona yaptığı bu rica peygamberlik sıfatı ile değil insanlık vasfıylaydı.

Ağaç yahut onun bedeline kendisinin daha fazla ihtiyacının olduğunu düşünen Ebû Lübâbe, Allah Resûlü'ne uygun bir dille "Hayır." diyerek daha faziletli olanı ve cennet ağacını kaybetmişti. Bu sırada Ebü'd-Dahdâh durumu öğrenince doğruca Ebû Lübâbe'nin yanına gitti. Onunla bir bahçe karşılığında bir hurma ağacı pazarlığı yaparak ağacı satın aldı. İki taraf da kârlı bir alışveriş yapmıştı. Ebü'd-Dahdâh sevinçle Allah Resûlü'nün yanına giderek:

– Yâ Resûlullah! Ben bahsedilen hurma ağacını hurma bahçeme karşılık satın aldım. O ağacı size veriyorum. Onu istediğinize verebilirsin, dedi.

Allah Resûlü (sas), Ebü'd-Dahdâh'ın bu hareketinden dolayı memnuniyetini ifade ettiği gibi orada bulunan ashâbına dönerek defalarca:

– *Cennette Ebü'd-Dahdâh için dikilmiş nice ağaçlar vardır,* buyurdu.^[785]

Tövbesi

Onu en çok üzen yanlış Kureyzaoğulları muhasarasında Yahudilerin isteği üzere onlarla görüşmeye gittiğinde yapmış olduğu bir işaret oldu. Ebû Lübâbe anlatıyor:

“Allah Resûlü beni Kureyzaoğulları’na elçi olarak gönderdiğinde onlar beni bir kurtarıcı gibi karşıladılar:

– Ey Ebû Lübâbe! Biz bütün insanlara karşı senin eski müttefikin ve komşularınız, diyerek kadınlar ve çocuklar ise ağlayarak benden yardım umdular. Reisleri Ka’b b. Esed ise geçmiş günlerde bana ve kavmime yaptıkları yardımı hatırlatarak:

– Kuşatma bizi yok edecek. Muhammed hükmüne razı oluncaya kadar bizim kaleden ayrılmamıza izin vermeyecek. Bizi bıraksa da Şam ya da Hayber’e gitsek. Bundan sonra da ona karşı asla silah kullanmasak, aleyhine bir araya gelmesek, dedi. Ben, Huyey b. Ahtab’ı işaret ederek:

– Bu sizin yanınızda olduğu sürece felaket sizin peşinizi bırakmayacaktır, dedim. Ka’b:

– O başımıza getireceklerini getirdi. Sonra da beladan kurtulmamız için çare bulamadı. Ne yapmamızı istersin? Onun hükmüne razı olalım mı, diye sordu. Ben de onlara Sa’d b. Muâz’ın hükmüne boyun eğmelerini ve teslim olmalarını tavsiye ettikten sonra bunun kılıçtan geçirilmek demek olduğunu anlatmak için elimle boğazını işaret ettim.”[\[786\]](#)

Ebû Lübâbe bu hareketiyle Hz. Peygamber’in bir sırrını açığa vurmuş oluyordu. Allah Resûlü (sas) onu elçi olarak gönderirken onlar hakkında nasıl bir muamele yapacağını kendisine söylemişti. Onlar sözlerinde durmadıkları, Müslümanlara ihanet ettikleri için toptan ölümü hak etmişlerdi. Nitekim daha sonra Allah’ın izni mucibince, bu ihanetlerinden dolayı Kureyza Yahudilerinin erkeklerini kılıçtan geçirecekti. Böyle bir hüküm Yahudilerin kendi kitabı olan Tevrat’ta da mevcuttu. Böyle bir akıbeti bilmiyor değillerdi.

Ebû Lübâbe, Kurazyaoğulları’na Allah Resûlü’nün sırrını açıkladıktan hemen sonra hata yaptığını anladı ve pişman oldu. Ebû Lübâbe, pişmanlığını ve tövbesini şöyle anlatır:

“Vallahi onların yurdundan daha ayaklarım ayrılmamıştı ki yaptığım bu hareketle Allah’a ve Resûlüne karşı kusur işlemiş olduğumu anladım. Çok pişman oldum! Kendi kendime ‘Hepimiz Allah’a aitiz ve tekrar O’na döneceğiz.’ dedim. Yahudiler:

– Ey Ebû Lübâbe! Sana ne oldu, dediler.

– Allah’a ve Resûlü’ne ihanet ettim, dedim. Gözlerimden akan yaşlar, sakalımı ıslattı. Kalenin arka kapısından çıktım. Allah Resûlü

benden cevap bekliyordu fakat benim onun yanına çıkmaya cesaretim yoktu. Doğruca mescide gidip kendimi bir direğe bağlattım. ‘Allah kalbimi biliyor.’ dedim. Tövbemi kabul etmedikçe buradan ayrılmayacağım. Artık ben bir daha ne Kurayzalılara yaklaşıp ne de içinde Allah ve Resûlüne hainlik ettiğim bir memleketi bir daha görmek isterim diye kendime söz verdim. Allah Resûlü, benim kendimi direğe bağladığımı haber alınca:

– *Bana gelseydi onun için Allah’tan af dilerdim. Şimdi onu öylece bırakın. Allah onun hakkındaki hükmünü verinceye kadar beklesin,* buyurdu.”^[787]

Allah Resûlü (sas), sabah akşam sahâbisini gözleyerek durumunu kontrol etmeyi ihmal etmedi. Ebû Lübâbe bir hafta, on gün yemeden içmeden, aç susuz direğe bağlı kaldı. Neredeyse gözleri görmez, kulakları duymaz olmuştu. İhtiyacı olduğunda ya da namaz kılacağı zaman eşi ya da kızı gelip bağlarını çözüyor, işi bitince tekrar direğe bağlıyorlardı. Büyük bir sıkıntı çekse de eşsiz bir sabır gösteren Ebû Lübâbe, Allah’ın hakkında vereceği hükmü bekliyordu. Ümitliydi çünkü bu olaydan önce bir rüya görmüş, o rüyayı Hz. Ebû Bekir’e anlatmış, o da rüyasını dili yüzünden bir sıkıntı çekeceğini ancak bir süre sonra bu sıkıntıdan kurtulacağı şeklinde yormuştu.^[788] Nihayet beklediği an geldi. Tövbесinin kabul edildiğine dair ayet-i kerime nazil oldu.

Allah Teâlâ **“Ey iman edenler! Allah’a ve Peygamber’e hainlik etmeyin; (sonra) bile bile kendi emanetlerinize hainlik etmiş olursunuz.”**^[789] buyurdu.

Hz. Ümmü Seleme anlatıyor:

“Ebû Lübâbe’nin tövbesinin kabul edildiğini bildiren ayet indiğinde Allah Resûlü benim evimdeydi. Seher vaktinde gülümsediğini görünce sebebini sordum.

– *Ebû Lübâbe’nin tevbesi kabul edildi,* buyurdu.

– Müjde vereyim mi yâ Resûlullah, deyince

– *İstersen müjdele,* buyurdu. O sırada henüz örtünme ayeti inmemişti. Odamın kapısına giderek:

– Ey Ebû Lübâbe! Müjdeler olsun! Allah tövbeni kabul etti, dedim. Sesimi duyan insanlar hemen koşup Ebû Lübâbe’nin iplerini çözmek istediler. Ancak Ebû Lübâbe buna izin vermedi.

– Hayır, vallahi Allah Resûlü iplerimi bizzat kendi elleri ile çözmedikçe bağlı kalmaya devam edeceğim, dedi. Allah Resûlü biraz sonra sabah namazını kıldırmak için mescide gidince Ebû Lübâbe'nin bağlarını çözdü.”^[790]

Hız. Ebû Lübâbe, tövbesi kabul edildiği takdirde yerini yurdunu terk edip Allah Resûlü'ne hizmette bulunacağına ve malının tamamını Allah ve Resûlü yolunda infak edeceğine söz vermişti. Mademki Rabbi tövbesini kabul etmişti, öyle ise bu ahdini yerine getirmesi ve bununla tövbesini pekiştirmesi gerekiyordu. Allah Resûlü (sas) iplerini çözünce

– Yâ Resûlullah! Tövbemin kabulü için yerimi yurdumu terk edip kalan ömrümü sizin hizmetinizde geçireceğime ve kazanmış olduğum malımın tamamını Allah ve Resûlü için tasadduk edeceğime söz vermiştim, dedi.

Allah Resûlü (sas) onun hizmet düşüncesini uygun bulurken malının tamamını infak etmesini doğru bulmadı ve

– *Malının üçte birini sadaka olarak vermen yeterli*, buyurdu.^[791]

Tevbe suresinin 102, 117 ve 118. ayetleriyle ve Enfâl suresinin 27. ayetinin Ebû Lübâbe hakkında inzal edildiği bildirilmektedir.^[792]

Suffe Ashâbı'na Katılması

Tövbelerini yerine getiren Ebû Lübâbe, Suffe ashâbının arasına katılarak kendini ilim, irfan ve ibadete adadı. Bundan sonra onun hakkında hep güzel şeyler duyuldu.^[793]

Allah Resûlü'nden sonra ilimle meşgul olmaya devam etti. Büyük bir kısmı Kütübü Sitte'de geçen on beş hadis rivayet etti. Ebû Lübâbe'den oğulları Sâib ve Abdurrahman ile Abdullah b. Ömer, onun oğlu Sâlim, mevlâsı Nâfi', Abdurrahman b. Yezîd, Saîd b. Müseyyeb ve daha başkaları rivayette bulunmuşlardır.^[794]

Allah Resûlü'nün vefatından sonra da mescidine yakın olmaya özel önem verdi. Ebû Lübâbe'nin evi Amr b. Avfoğulları yurdunda, Kubâ'daydı. Ensarın Mescid-i Nebevî'ye en uzak eviydi. Allah Resûlü ile ikindi namazını kılıp sonra evine giderdi.^[795] Daha sonra Mescid-i Nebevî'ye yakın bir yerden ev alan Ebû Lübâbe,^[796] mescide daha da yakın olmak için evin kapısını kapatıp mescid tarafında yeni bir kapı yaptırmak istedi. Bunun için Abdullah b. Ömer ile konuşup

ondan mescide daha yakın olacak şekilde bir kapı yapmasını istedi. Kapı yeri değiştirilirken oralarda oynayan çocuklar küçük beyaz bir yılan gördüler. Abdullah b. Ömer çocuklara:

– Yılanı bulup öldürün, dedi. Onu duyan Ebû Lübâbe müdahale ederek:

– Onu öldürmeyin. Allah Resûlü evlerdeki küçük beyaz yılanı öldürmeyi yasakladı, dedi. [797]

Ebû Lübâbe bundan sonra ilimle ve öğrendiklerini nakletmekle meşgul oldu. Evs kabilesinin temsilcisi olarak halifelerin istişare heyetlerinde yer aldı. Emr-i bilma'ruf nehy-i anilmünker konusunda oldukça titizdi. Hayatının sonuna kadar bu vazifeye devam ederek zühd içinde yaşadı.

Abdullah b. Ebû Yezîd anlatıyor:

“Bir gün Ebû Lübâbe bizim yanımızdan geçip gitti. Hemen peşine takılıp izin isteyerek evine girdik. İçeri girince hem evinin hem elbiselerinin çok eski olduğunu fark ettik. Bize Allah Resûlü'nden duyduğu '*Kur'ân'ı name ile okumayan bizden değildir.*' hadisini nakletti.

Hadisi nakleden ravi der ki: Ben Ebû Müleyke'ye 'Sesi güzel olmayan için ne dersin?' diye sorunca 'Elinden geldiğince güzel okusun.' dedi.” [798]

Ebû Lübâbe (ra) kendisine hadis soranlara Allah Resûlü'nün “*Şüphesiz Allah indinde günlerin efendisi ve büyüğü cuma günüdür. Allah katında, Kurban ve Ramazan Bayramı günlerinden daha faziletlidir. O günde beş meziyet vardır: Allah, Âdem'i o günde yarattı. Âdem'in ruhunu o günde aldı. O günde öyle bir saat vardır ki, kul haram bir şey istemedikçe Allah'tan ne isterse mutlaka Allah onu cevapsız bırakmaz. Kıyamet de o gün kopacaktır.*” buyurduğunu rivayeti etmiştir. [799]

İyi Niyet Kurbanı

Ebû Lübâbe, iyi niyetli ve temiz kalpli bir insandı. Bu yüzden Mescid-i Dirâr'ı yaptıran münafıkların tuzağına düşerek Müslümanların aleyhine faaliyet yürütmek niyetiyle yapılan ve Allah (cc) tarafından yıkılması istenen bu mescidin yapımında ciddi bir çaba gösterdi. Mescidin odunlarını almakla kalmadı yapımına da

yardım etti. Ancak bu konuda herhangi bir ithama maruz kalmadı.
[800]

Ebû Lübâbe'nin iyi niyetini saf kalpliliğini gösteren bir başka olayı Ömer b. Hatib el-Cühenî anlatır:

“Sıcak bir yaz günüydü. Allah Resûlü Tebük Seferi'nden henüz yeni dönmüştü. Fezarioğulları'ndan on kişilik bir heyet Medine'ye gelip Allah Resûlü ile görüştü. Allah Resûlü daha sonra minbere çıkıp bir konuşma yaptı. Sahâbiler kuraklıktan şikâyet ederek yağmur için dua istemişlerdi. Allah Resûlü konuşmadan sonra ellerini semaya kaldırarak *'Allahümme eski beledede ve behîmeteke venşü'r-rahmeteke ve ehyi beledede'l-meyyite...'* diye dua buyurdu. O sırada mescitte bulunan Ebû Lübâbe ayağı kalkarak büyük bir samimiyet, saf bir kalp ve yağmurun yağacağına olan tam inancıyla:

– Yâ Resûlullah! Hurmalarımı ambarda kurumaya bırakmıştım, dedi. Allah Resûlü duasını tekrarlayarak:

– *Allah'ım bize yağmur ver*, buyurdu. Ebû Lübâbe aynı saf kalplilikle:

– Yâ Resûlullah! Hurmalarımı ambarda kurumaya bırakmıştım, dedi.

Allah Resûlü üçüncü kez yağmur için ellerini kaldırdı ve:

– *Ey Allah'ım! Ebû Lübâbe üzerindeki çıkarıp hurmaları sele kapılmasın diye ambarının deliklerini elbisesiyle kapatıncaya kadar yağmur ver*, diye dua buyurdu.”

Hız. Peygamber umumun menfaati için Allah'tan yağmur istiyor fakat Ebû Lübâbe ise kendi hurmalarının derdindeydi. Onun bu safça niyetini bilen Allah Resûlü, mescidinin önünde sahâbilerin de hazır bulunduğu bir yerde latife olarak duasına Ebû Lübâbe'yi de eklemişti.

Ebû Lübâbe daha “Gökyüzünde hiç bulut yok yâ Resûlallah!” demeye kalmadan hava karardı, şimşekler çaktı. Ardından da bardaktan boşanırcasına yağmur yağmaya başladı. Kısa zamanda her taraf göl doldu. Ebû Lübâbe telaşlandı. Sahâbiler etrafına toplanarak:

– Ey Ebû Lübâbe! Sen Resûlullah'ın dediğini yapıncaya kadar bu yağmur kesilmez, dediler.

Sonunda Ebû Lübâbe o hâle geldi ki hurma ambarının açık yerlerini kapatmaya bir şey bulamadı, nihayet sırtından elbisesini çıkardı, su giren yerlere tıkamaya başladı. O işini bitirir bitirmez

yağmur da kesildi. Ebû Lübâbe biraz olsun zarar görmüşse de şehirde susuzluk ve kuraklık bitmişti. Hz. Peygamber'in latifesine muhatap olan Ebû Lübâbe ise tam bir rahmete kavuşmuştu. [\[801\]](#)

Tercih Edilen Eş

Ensardan Hizâm diye bilinen biri kızını istemediği biri ile evlendirmişti. Kadın, babasının evlendirdiği kişi ile evlenmek istemiyordu. Allah Resûlü'ne giderek durumunu anlattı. Allah Resûlü (sas) de yapılan nikâhı iptal etti. Hanım daha sonra Ebû Lübâbe ile evlendi. [\[802\]](#)

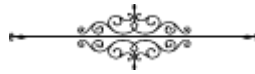
Torunu

Ebû Lübâbe'nin kızı, Hz. Ömer'in kardeşi büyük İslâm kahramanı Zeyd b. Hattâb ile evliydi. Ondan bir torunu olduğunu duyunca çok sevindi. Kızına giderek torununu sevdi sonra da onu alıp Allah Resûlü'ne götürdü. Allah Resûlü (sas), Ebû Lübâbe'yi görünce:

- *Kucağındaki kim ey Ebû Lübâbe*, diye sordu.
- Kızımın oğlu. Şimdiye kadar ondan daha küçük çocuk görmedim, dedi. Allah Resûlü ona tahnîk yaptı. Başını okşadı. Sonra da bebeğe dua buyurdu. Denilir ki Allah Resûlü'nün duası ve bereketi ile Ebû Lübâbe'nin torunu Abdurrahman hangi toplulukta olursa olsun onlardan uzun görünürdü. [\[803\]](#)

Vefatı

Allah Resûlü'nden sonra uzun bir süre yaşayan Ebû Lübâbe'nin vefat tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Hz. Osman'ın hilâfeti zamanında (644-656) ya da onun şehid edilmesinden sonra Hz. Ali'nin hilâfeti yıllarında (656-661) öldüğü, hatta 50 (670) yılına kadar yaşadığı rivayet edilmektedir. Çoğunluğun görüşüne göre Hz. Ali'nin şehid edildiği yıl olan hicri 61, miladi 680 yılında vefat etmiştir. Nesli oğullarından Sâib vasıtasıyla devam etmiş olup Tabakât adlı eserin sahibi İbn Sa'd (ö. 230/845) kendi zamanında onun torunlarının bulunduğunu söylemektedir. [\[804\]](#)

Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 19/101.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/21; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 4/24.
İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/612.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/115; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 3/132.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 4/382.
Vâkidî, *Megâzî*, 2/800, 3/896; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 19/101.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/180, 182.
İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/236.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/303; Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 10/7.
Müsned, 5/95, 3/146; Vâkidî, *Megâzî*, 1/281, 2/505.
İbn Hişâm, *Sîre*, 3/244-247.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 4/1740.
Vâkidî, *Megâzî*, 2/507.
Enfâl, 8/27.
Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 4/17.
Dârimî, *Zekât*, 25; *Muvatta*, Nüzûr, 9: *Müsned*, 3/453.
Kurtubî, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, 4/338-561.
Vâkidî, *Megâzî*, 2/509; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/366.
Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 19/102.
Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 5/25.
Müslim, *Selâm*, 135.
Buhârî, *Bedü'l-Halk*, 15; *Müslim*, *Selâm*, 131.
Ebû Dâvûd, *Vitr*, 20; Kurtubî, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, 4/338-561.
İbn Mâce, *İkâme*, 79; *Müsned*, 3/430.
Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 2/77.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 6198; Nisâbü'rî, *Şerefü'l-Mustafâ*, 1266;
Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 5/130.
Dârimî, *Nikâh*, 14; *İbn Mâce*, *Nikâh*, 12.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 14/254.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/457.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/303; Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 10/7.
İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/236.
İbn Hişâm, *Sîre*, 3/244-247.
Müsned, 5/95, 3/146; Vâkidî, *Megâzî*, 1/281, 2/505.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 4/382.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/115; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 3/132.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/180, 182.

Vâkidî, *Megâzî*, 2/800, 3/896; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 19/101.
Vâkidî, *Megâzî*, 2/507.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 4/1740.
Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 2/77.
İbn Mâce, İkâme, 79; *Müsned*, 3/430.
Dârimî, Nikâh, 14; *İbn Mâce*, Nikâh, 12.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 6198; Nisâbü'rî, *Şerefü'l-Mustafâ*, 1266;
Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 5/130.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/457.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 14/254.
Enfâl, 8/27.
Taberânî, *el-Mu`cemü'l-Kebîr*, 5/25.
Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 19/102.
Buhârî, Bedü'l-Halk, 15; *Müslim*, Selâm, 131.
Müslim, Selâm, 135.
Dârimî, Zekât, 25; *Muvatta*, Nüzûr, 9; *Müsned*, 3/453.
Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 4/17.
Vâkidî, *Megâzî*, 2/509; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/366.
Kurtubî, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, 4/338-561.
Ebû Dâvûd, Vitr, 20; Kurtubî, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, 4/338-561.
Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 19/101.
İbn Kesîr, *Sîretü'n-Nebevî*, 1/344-346; İbn Hacer, *İsâbe*, 10462.
İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/612.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/21; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 4/24.

Utbe b. Gazvân (ra)

İlk Müslümanlardan ve Basra Şehrinin Kurucusu

İsmi: Utbe b. Gazvân b. Câbir b. Vüheyb b. Nüseyb b. Zeyd b. Mâlik b. Hâris b. Kays el-Mâzinî

Künyesi: Ebû Abdullah

Eşi: Ezde bint Hâris

Çocukları: Cübeyr ve İbrahim

Kardeşleri: Büsre, Müneyye ve Hudeyrâ

Vefatı: 17/637-638

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Utbe b. Gazvân'ın soyu Mudar kabilesinin Kays Aylân koluna bağlanır. Aslen Mekkeli olmayıp bir vesile ile Mekke'ye gelip orada kalan yabancılardandır. Mekke'de doğup büyüyen Utbe, Nevfel b. Abdümenâfoğulları'nın anlaşmalısı idi. Uzun boylu, yakışıklı ve güçlü kuvvetli bir genç olan Utbe, [\[805\]](#) güzel ahlâkı ile çevresinde sevilip sayılırdı.

Utbe b. Gazvân akrabalarından Hâris b. Kelede'nin kızlarından biri olan aynı zamanda da Ebû Behre'nin kız kardeşi Ezde ile evlendi. Cübeyr ve İbrahim adında iki oğlu oldu. Kız kardeşi Büsre ise Ebû Hüreyre ile evliydi. [\[806\]](#)

Allah Resûlü (sas), İslâm'ı tebliğe başladığında otuz yaşlarındaydı. Müslüman olduğunda henüz altı kişi Müslüman olmuştu. O yedinci kişi oldu. [\[807\]](#)

İslâm'a girdiği duyulunca müşriklerin baskısına maruz kaldı, işkencenin her türünden nasibini aldı. Vefatına yakın yaptığı bir konuşmada o günlere ait bir anısını şöyle dile getirir:

“O gün ben Allah Resûlü'nün yanında bulunan yedi kişiden biriydim. Yanımızda ağaç yapraklarından ve dikenlerden başka yiyeceğimiz yoktu. Onları yemekten damaklarımız hep yara olmuştu. Giyecek bir şey de bulamıyorduk. O günlerde bir elbise elime

geçmişti. Sa'd b. Mâlik'in de elbisesi yoktu. Elbiseyi ikiye bölerek yarısını ona verdim. O gün aramızdaki en mutlu kişi bir hurma bulup da onu ağzına alıp akşama kadar emen kişiydi. Bugün ise orada bulunanlardan her biri bir şehrin valiliğini yapıyor.”^[808]

Habeşistan’a Hicreti

Müslümanlara Habeşistan’a hicret izin verildiğinde Utbe b. Gazvân 616 yılında gerçekleştirilen ikinci Habeşistan hicretine katılmıştır.^[809] İsmi Birinci Habeşistan hicretine katılanlar arasında da zikredilmiştir.^[810]

Malını, mülkünü ve sevdiklerini bırakıp tanımadıkları yerlere gitmek onlar için çok zordu. Kralın onları çok iyi karşılaması Müslümanları biraz olsun rahatlatsa da ancak gönülleri Mekke’deydi. Hep oradan gelecek güzel bir haber beklediler. Bir müddet sonra Mekke’nin ileri gelenlerin Müslüman olduğuna dair gelen yanlış haber üzerine bir grup muhacirle birlikte Mekke’ye döndü.^[811]

Ancak haber yalandı. Mekke’ye girdiklerinde başlarına gelecekleri bilseler de Allah Resûlü (sas) ve Müslümanları o hâlde bırakıp geri gitmek istemediler. Kimi birinin himayesinde kimi de gizlice Mekke’ye girdi. Utbe b. Gazvân gibi dışarıdan gelenlerin işi daha da zordu. Kendilerini koruyacak kabileleri olmadığı için daha çok işkenceye maruz kaldılar.

Mekke’den Kaçış

İlerleyen süreçte Mekke’de Utbe gibi sahipsiz Müslümanlar ile Hişâm b. Âs gibi İslâm düşman liderlerinin çok yakınları hapse atılarak Müslümanlarla irtibatları kesilmişti. Müslümanlar hicret ettiğinde Utbe hicret etme fırsatı bulamayıp Mekke’de kalmıştı. Müslümanlar Medine’ye hicret ettikten sonra Mekkelilerin kalan Müslümanlara karşı baskısı azalırken onlar da kimliklerini gizlemeye çalıştılar.

Müslümanlara savaş izni verilince, Allah Resûlü (sas) çevreye gönderdiği birliklerle Mekkelilerin ticaret yollarını kontrol altına almaya çalışıyordu. Hicretten sekiz ay sonra Şevval ayında Ubeyde b. Hâris komutasında ki altmış ya da seksen kişilik bir birliği Ebû Süfyân’ın idaresindeki Mekke ticaret kervanının önünü kesmek için Râbiğ’e gönderildi.^[812] Orada 200 kişilik bir grupla karşılaştılar. Ok

atışları dışında herhangi bir çarpışma olmadı ve Mekke kervanı hızla oradan uzaklaştı.

Medine'ye hicret edebilmek amacıyla bu kervanda bulunan Utbe b. Gazvân ile Mikdâd b. Amr Mekkeliler'in kervanından ayrılıp Müslüman birliğine katıldılar. Böylece İslâm ordusu ile birlikte Medine'ye hicret etmiş oldu. [813]

Utbe b. Gazvân Kubâ'ya gelerek orada Abdullah b. Seleme el-Aclânî'ye konuk oldu. O sıralarda kırk yaşlarında bulunan Utbe, daha sonra Medine'ye geçerek bir süre de Abbâd b. Bişr'in evinde kaldı. [814]

Suffe Ashâbı'na Katılması

Utbe b. Gazvân Abbad b. Bişr'in evinden Suffe'ye geçerek Suffe ashâbının arasına katıldı. Allah Resûlünün muâhât uygulamasında İslâm kahramanlarından Ebû Dücâne ile kardeş ilan edildi. [815]

Cihadı

Abdullah b. Cahş Seriyyesi'nde

Utbe b. Gazvân, Medine'ye hicretinden bir süre sonra hicretin 2. yılın Safer ayında Hz. Peygamber'in ilk askerî harekâtı olan Ebvâ Gazvesi'nde müşriklerin içine sızıp haber topladı. Aynı yıl Abdullah b. Cahş komutasında Kureyşlilerin kervanını gözetlemek ve onlardan haber almak üzere Batn-ı Nahle'ye gönderilen küçük bir müfrezede yer aldı. Ancak konaklama sırasında Sa'd b. Ebî Vakkâs ile nöbetleşe bindikleri deveyi kaybettiler. Sa'd ile birlikte gruptan ayrılarak develerini aramaya gittiler. İki gün sonra geri döndüklerinde birliği bulamadılar. O sırada birlik bir Kureyş kervanına rastlamış, onlarla çatışmaya girerek bir kişiyi öldürmüş, ikisini esir almış, ganimetlerle birlikte geri dönmüştü.

Kervan baskınından kurtululardan biri Mekke'ye gelip durumu anlatınca Mekkeliler esirlerini kurtarmak üzere Medine'ye bir adam gönderdiler. Ancak Utbe ile Sa'd henüz Medine'ye geri dönmediklerinden Allah Resûlü (sas) onların akıbetlerinden endişe etti ve gelenlere:

– *Arkadaşlarımız gelinceye kadar sizden fidye almayız*, buyurarak Mekkelileri bir süre bekletti.

Utbe ve Sa'd geri dönünce, her esir için 40 evkiye alan Allah Resûlü (sas), esirleri serbest bıraktı.^[816]

Bedir Savaşı'nda

Allah Resûlü (sas) ile Bedir Savaşı ve ondan sonra yapılan bütün savaşlara katılarak kahramanca savaştı. Atıcılığı ile meşhur olan Utbe b. Gazvân,^[817] savaşlarda attığı oklarla düşmanın nefesini keserdi.

Allah Resûlü (sas) ile katıldığı savaşlara dair bir anısını şöyle nakleder:

“Allah Resûlü ile savaşlara katılırdık. Güneş iyice kızdırdığında bize ‘*Saldırıya geçin!*’ diye emir verir, biz de tek vücut olup hep birlikte düşmana saldırırdık.”^[818]

Kâdisiye Savaşı'nda

Utbe b. Gazvân, Hz. Ömer'in halifeliği döneminde pek çok fetih hareketlerinde görev üstlendi. İslâm orduları başkomutanı Sa'd b. Ebî Vakkâs ile birlikte meşhur Kâdisiye Savaşı'na katıldı.^[819] İslâm tarihinin en önemli zaferlerinden biri olan ve Sâsânîler ile yapılan bu meydan savaşı Müslümanlara Kuzey Irak ve İran'ın kapılarını açmıştır.

Übülle Fethi'nde

Hız. Ömer, Kâdisiye Savaşı ile dağılan İran ordusuna Übülle tarafından takviye gelmesinden endişe ediyordu. Bunun için Sa'd b. Ebî Vakkâs'a bir mektup yazarak ona Kûfe'de kalmasını Utbe b. Gazvân'ı ise Hint topraklarına göndermesini istedi. Utbe'nin Bedir Savaşı'na katılan sahâbilerden olduğunu ve Müslümanlara çok faydalı olacağını umduğunu bildirdi.^[820]

Mektupta Utbe b. Gazvân'a hitaben ise şöyle diyordu:

“Ey Utbe! Seni cihad için önemli ve güzel bir beldeye gönderiyorum. Allah'ın izni ile orayı fethedeceksin. Allah'ın izni, rahmet ve bereketi ile git! Elinden geldiğince Allah'tan kork! İyi bil ki düşmanlarınla şiddetli bir savaşa gireceksin. Allah'ın sana yardım edeceğini umuyor ve diliyorum. Allah size yetecektir.

Alâ b. Hadramî'ye mektup yazdım, Arfece b. Herseme'yi sana yardıma göndermesini emrettim. O çok iyi bir savaşçı, savaş

taktiklerini çok iyi bilen, diplomat biridir. Onunla istişare et. Übülle'ye vardığında onları Allah'a davet et. Müslüman olduklarını söylerlerse sözlerini kabul et. Eğer Müslüman olmazlarsa cizye al! Onu da kabul etmezlerse o zaman cihad et! Allah'tan kork! Düşmanın da olsa zulmetmekten sakın! Aldığın görevi suiistimal etme! Sen Allah Resûlü'nün sahâbisisin. Zelimken bu sayede şereflendin, zayıfken kuvvetli oldun. Senin değerini yükseltmeyip şımartacak nimet, olmasın daha iyi. Kendini koruduğun gibi kamu malını da koru. Allah'a sığın, dünyayı isteme. Zalimlerin uğradığı akıbete uğramaktan sakın.”^[821]

Hz. Ömer'in mektubunu alan Sa'd b. Ebî Vakkâs, 800 kişilik bir orduyu Übülle üzerine gönderdi. Hicretin 14. yılının Receb ayında harekete geçen Utbe b. Gazvân, Dicle kenarında kurulmuş olan kente gitmeden önce kent hakkında bilgi topladı. Şehir çok iyi korunuyordu. Silah ve sayıca kendilerinden çok üstünlerdi. Onları yanıltmak gerektiğine inanan Utbe b. Gazvân askerlerden bir kısmını ayırarak onlara:

– Siz biraz geriden gelin. Biz kaleye yaklaştığımızda siz arkamızdan büyük bir toz bulutu kaldırın, diye emretti.

Askerlerden birkaçına da sancak verdi. Übülle'ye yaklaştıklarında kaledeki askerler, gelenlerin sayılarının az olduğunu görünce kaleden dışarı çıktılar. İslâm ordusuna biraz yaklaşıncı arkada dalgalanan sancakları ve onun arkasından büyük bir toz bulutunun kalktığını gördüler. Aralarında:

– Bunlar öncü birlikler. Asıl ordu arkadan geliyor, biz sayıca onlardan çok azız. Bunlarla asla baş edemeyiz, dediler. Büyük bir telaşla kaleye girip alabilecek kadar eşyalarını alıp kaçtılar.

Hind Okyanusu'na açıldığı için önceden bu bölgeye Hind bölgesi denilirdi. Daha sonra, siyah taşların çokluğundan dolayı Basra dendi. Bölge çok stratejik bir yerde olduğu için Hz. Ömer buranın korunmasına oldukça önem verirdi.^[822]

Basra Şehrini Kurması

Bölgede karargâh kuran Utbe b. Gazvân zaferden zafere koşuyor, zaman zaman Hz. Ömer'e mektup yazarak gelişmelerden haberdar ediyordu. Hz. Ömer Utbe'yi bölgeyi imar için de görevlendirdi. Hureybe kentine yerleşen Utbe Hz. Ömer'e:

“Bölgeye, savaştan dönen mücahidlerin kalacağı, kışı geçirecekleri evler yapılması gerekiyor.” diye bir mektup yazarak ondan bu konuda izin istedi. Hz. Ömer:

“Su ve otlığın bol olduğu yere yakın bir mevkie şehri kur.” diye cevap gönderdi. Utbe, arazi yapısı ve coğrafî konumu sebebiyle bölgenin ikamet için en uygun yer olacağını gördükten sonra Rahbetü Benî Hâşim denilen yerde karargâh kurdu. Bir cami ve idare binası inşa etmeye karar veren Utbe, caminin planı ve inşası için Mihcen b. Edru’u görevlendirdi. Kamıştan yapılan cami tamamlanınca burada meşhur hutbesini okudu. Hz. Ömer halkı bölgeye gitmeye teşvik edince Temîm, Ezd ve diğer kabilelerden pek çok insan bölgeye hicret etti. Utbe, gelenlerle yedi yerde köy kurdu. Birkaç yıl boyunca sadece askerî amaçlarla kullanıldığından nüfusu artmayan Basra şehri yeni grupların gönderilmesi üzerine zamanla yoğunlaştı ve bugünkü yerine taşındı.^[823] Böylece Basra şehri hicretin 14. yılında Utbe b. Gazvân tarafından kurulmuş oldu.

Basra Valisi

Basra kenti kurulunca Hz. Ömer, Utbe b. Gazvân’ı Basra valisi olarak atadı. Eşi Ezde b. Hârise’yi ve ayrıca yazışma muhasebe işlemlerini yürütmek üzere Ziyâd b. Ebû Süfyân ve Nüfey Ebû Bekre’yi de yanına alarak Basra’ya gitti.^[824]

Ahvaz’ın Fethi

Basra’nın batısında oturan Ahvaz, birçok İran şehrini içine alan geniş bir bölgedir. Sâsânî döneminin en önemli kumandanı olan Hürmüzan burada otururdu. Burada yaşayanlar zaman zaman Müslümanları taciz ediyor, onlar için tehlike oluşturunyorlardı. Utbe b. Gazvân, başkomutan Sa’d b. Ebî Vakkâs’tan izin alarak bölgeye sefer düzenledi. Hürmüzan’ı yenerek Ahvaz ve Mihricankazak’ı ele geçirdi. Hürmüzan, önce Müslümanlarla barış yaptıysa da bir süre sonra toparlanınca anlaşmayı bozdu.

Utbe, Hz. Ömer’den izin alarak yeni bir sefer düzenleyerek bölgeyi tamamen fethetti. Hürmüzan teslim olmak zorunda kaldı. Hürmüzan esir alınarak yüklü miktardaki ganimetle Medine’ye gönderildi. Ganimetleri gören halkı Basra’ya gitmeye heveslenince Hz. Ömer isteyenleri Utbe’ye yardım etmek, bölgedeki Müslüman nüfusu

artırmak için 150'şer kişilik gruplar halinde Basra'ya gönderdi. Utbe b. Gazvân'a da zimmîlere zulümden şiddetle kaçınmasını sıkı sıkıya emretti. [825]

Alâ b. Hadramî'ye Yapılan Yardım

Hız. Ömer'in Bahreyn valisi olan Alâ b. Hadramî, izin almadan ordusunu Bahreyn sahillerinden sandallarla karşıya geçirerek sahilin öbür tarafında ilerlemeye başlamıştı. Ancak bir süre sonra Müslümanlarla irtibatı kesilince sahilin karşısında mahzur kaldı. Olayı haber alan Hız. Ömer, Utbe b. Gazvân'ı ona yardıma gönderdi. Utbe b. Gazvân 12.000 kişilik bir ordu ile karşıya geçti. Ebû Sebre komutasındaki İran kuvvetleri ile savaşarak Alâ b. Hadramî ve ordusunu kurtardı. Daha sonra İslâm ordusu Basra üzerinden geri döndü. [826]

Kişiliği

Son derece cesur, akıllı ve velûd bir olan Utbe b. Gazvân, halkı ile bütünleşen gerektiğinde dünyayı elinin tersi ile itebilen çok iyi bir yöneticiydi. Allah Resûlü'nün terbiyesi altında yetişmiş, öğrendiklerini yaşayan ve halka anlatan âbid ve zâhid birisiydi. Halka ya da askerlerine seslendiği hutbelerinin birinde şöyle diyordu:

“Allah katında küçük olduğum hâlde kendimi büyük ve insanların sahip olduklarını küçük görmekten Allah'a sığınırım. İyi bilin ki bundan sonra nebevî idare devam etmeyecek. Zaman içerisinde yok olup yerini zorba krallıklara bırakacak. Başınız o zorba krallarla belaya girecektir. [827] O günler hakkında Allah Resûlü şöyle buyurdu:

‘Arkanızda sabretmeniz gerekecek günler gelecektir. O gün Kur'ân ve sünnete sarılanın sevabı, sizden birinin aynı ameli yaptığında alacağı sevabın elli katı olacaktır. Sahâbiler:

– Yâ Resûlullah! Kendi içlerinden birinin elli katı mı olacak, diye sordular. Allah Resûlü:

‘Hayır, sizin yaptığınız amele karşılık aldığınız sevabın elli katı olacaktır.’ buyurdu. Bu sözünü üç dört kez tekrarlardı. [828]

Hutbesinin bir başka yerinde insanları Allah rızasını kazanmaya teşvik etmek ve kendilerini bekleyeni hatırlatmak için şöyle diyordu:

“Dünya, sonunun geldiğini bildirdi. Bize arkasını döndü. O şimdi, dibinde tortu kalan su kabı gibidir. Artık onun tortusundan başka bir

şeyi kalmadı. Sizler oradan ebedi âleme gideceksiniz. Elinizdeki imkânları iyi değerlendirerek oraya öyle gidin.

Bize bildirildiğine göre bir taş cehennemden kenarından atılacak, yetmiş yıl yuvarlandığı hâlde yine de dibine varamayacaktır. Vallahi oraya doldurulacaksınız.

Bize bildirildiğine göre, cennet kapılarının her birinin arasında kırk yıllık mesafe vardır. İnsanlar bir gün izdiham içinde oraya konulacak.”[829]

Bir başka sefer insanlara şöyle nasihat ediyordu:

“Biriniz eşyasını kaybettiğinde ya da kendisine bir konuda yardım edilmesini istediğinde etrafında kendisine yardım edecek yoksa ‘Ey Allah’ın kulları, bana yardım edin! Ey Allah’ın kulları, bana yardım edin!’ diye seslensin. İyi bilin ki Allah’ın sizin görmediğiniz kulları vardır.”

Taberânî, bu olayı naklettikten sonra bunun tecrübe edildiğini ve sonuç alındığını ifade etmektedir. [830]

Hız. Ömer onun hakkında: “Utbe b. Gazvân’ın İslâm’da ayrı bir yeri vardır.” demiştir.

Allah Resûlü’nden birçok hadis rivayet eden Utbe b. Gazvân’dan Hâlid b. Umeyr, Kubeysa b. Câbir, Hârûn b. Riâb, Hasan-ı Basrî ve Ganim b. Kays el-Mâzenî gibi râviler hadis nakletmiştir. Utbe’nin rivayetleri Müslim, Tirmizî, Nesâî ve İbn Mâce’nin eserlerinde yer almıştır.

Tanınmış bir hatip olan Utbe’nin Basra’nın inşasından sonra şehrin camisinde okuduğu ilk hutbe hem edebî açıdan hem muhtevası itibarıyla meşhurdur. [831]

Vefatı

Utbe b. Gazvân, bağlı bulunduğu bölge valisi Sa’d b. Ebî Vakkâs ile arasında anlaşmazlık çıkınca idarî konularda Mücâşi’ b. Mes’ûd’u namaz kıldırmak üzere de Mugîre b. Şu’be’yi yerine vekil bırakarak Hız. Ömer ile görüşmek üzere Medine’ye gitmişti. Halife’ye Sa’d’ın baskısından rahatsız olduğunu söyleyerek yönetimden affını istediye de Hız. Ömer bunu kabul etmedi. Ondan Basra’ya, görevinin başına geri dönmesini istedi.

Kısa zamanda çok işler başaran Utbe, biraz kenara çekilmek istiyordu. Ancak Halife’nin ısrarı üzerine dönüp vazifesinin başına

tekrar geçmek üzere yola koyuldu. Yola çıkarken, “Allah’ım! Beni bir daha Basra’ya döndürme!” şeklinde dua etmişti. Önce Mekke’ye gidip hac vazifesini yaptı. Mekke’den Basra’ya dönerken Necid yolundaki Rebeze mevkiinde bineğinden düşerek hicretin 17. yılında 57 ya da 59 yaşlarında vefat etti.^[832]

-
- İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3550.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/99; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 12/266.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1027.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/171; Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 4/387.
Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 12/266; İbn Hacer, *İsâbe*, 5413.
İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/324.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 2/368.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/7.
İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/592.
İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/478; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/99.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/99; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 12/267.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/11; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 3/19-21.
İbn Hacer, *İsâbe*, 5413.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 9/113.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/5.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/6.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1027; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 7/48.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/6; Taberî, *Târih*, 4/150; Heyet, *Büyük İslâm Tarihi*, 2/77.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/6; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 12/267.
Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 4/212.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/7
Heyet, *Büyük İslâm Tarihi*, 2/83.
Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 17/114-117.
Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 17/117.
Müslim, Zühd, 14-15.
Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 17/118.
Zehabî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3648.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/8-3/99; İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1027.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1027; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 7/48.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/6; Taberî, *Târih*, 4/150; Heyet, *Büyük İslâm Tarihi*, 2/77.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/6; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 12/267.
Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 4/212.
İbn Hacer, *İsâbe*, 5413.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 9/113.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/5.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/6.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/7
Heyet, *Büyük İslâm Tarihi*, 2/83.
Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 17/114-117.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/8-3/99; İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1027.
Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 17/117.
Müslim, Zühd, 14-15.
Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 17/118.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3648.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3550.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/99; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 12/266.
İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/324.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 2/368.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/7.
İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/592.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1027.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/171; Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 4/387.
Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 12/266; İbn Hacer, *İsâbe*, 5413.
İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/478; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/99.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/99; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 12/267.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/11; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 3/19-21.

ALTINCI BÖLÜM

KAHRAMANLAR

Abdullah b. Amr b. Harâm (ra)

Selemeoğulları'nın Nakîbi ve İlk Uhud Şehidi

İsmi: Abdullah b. Amr b. Harâm b. Sa'lebe b. Harâm b. Ka'b el-Hazrecî el-Ensârî es-Selemî

Künyesi: Ebû Câbir

Annesi: Rübâbe bint Kays b. Kureym

Çocukları: Câbir ve yedi kız

Vefatı: 4/624

H. Peygamber'in (sas) Müjdesi: "Ey Ensar! Allah sizi hayırla mükâfatlandırınsın! Ey Allah'ım! Sen Abdullah b. Amr b. Harâm'ı ve Sa'd b. Ubâde'yi hayırla mükâfatlandır."

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Medine'nin iki büyük kabilesinden biri olan Hazrec'in Seleme oğullarının ileri gelenlerindendir. İkinci Akabe Biatı'nda Berâ b. Ma'rûr ile birlikte kabilesini temsil etmiştir. Kırmızı benizli, saçı olmayan, orta boylu; kabilesinde sevilen, güvenilen, ahlâklı ve saygın birisiydi. İslâm davetçileri öncelikle ona İslâm'ı anlatmak istediler. Fakat buna bir türlü fırsat bulamadılar. Bu fırsatı ancak Akabe Biatı'ne gittiklerinde yakalayabildiler. Ka'b b. Mâlik, onun İslâm'a girişini şöyle anlatır:

"İkinci kez Akabe'de buluşmak üzere Allah Resûlü ile sözleşmiştik. Kurban Bayramı'nın ikinci günü buluşacaktık. Medine'den, ikisi kadın yetmiş beş kişi gelmiştik. Allah Resûlü (sas) ile görüştüğümüzü ve İslâm'ı kabul ettiğimizi hâlâ İslâm'a girmeyen Medinelilerden gizli tutuyorduk.

Hac ibadetimizi bitirip Allah Resûlü ile buluşmak üzere hazırlık yaparken her hususta kendisine güvendiğimiz Abdullah b. Amr'ın yanına gittik. Abdullah, o sırada henüz Müslüman olmamıştı. Kendi gibi henüz Müslüman olmayan Medinelilerle birlikte hac için Mekke'ye gelmişti. Ona Allah Resûlü'nden, İslâm'dan ve Kur'ân'dan

bahsettik. Anlatılanlardan etkilendiğini görünce İslâm'ı kabul etmesi için teşvik ettik. Ona:

– Ey Ebû Câbir! Sen bizim büyüğümüz, liderimizsin. Kendisine bile faydası olmayan ağaçtan, taştan putlara tapınmana ve öldükten sonra senin ateşe girmene gönlümüz razı gelmiyor. Senin gibi akıllı, zeki, seçkin birinin bu büyük nimetten mahrum olmanı asla istemeyiz, diyerek onu İslâm'a davet ettik...”

Abdullah b. Amr, dostlarının bu içten ve samimi sözleri karşısında hiç tereddüt etmeden hemen orada Müslüman oldu.^[833]

Akabe Biatı'nde

Ka'b b. Mâlik daha sonra neler olduğunu şöyle anlatır:

“Gece olunca henüz Müslüman olmamış Medineliler ile birlikte konakladığımız yerde uyumak üzere yattık. Hiçbirimizin gözüne uyku girmiyordu. İnsanlar uykuya dalınca çok sessiz bir şekilde yataklarımızdan sıyrılıp buluşma yerine yöneldik. Akabe'ye gelerek Allah Resûlü (sas) ile buluştuk. Kısa bir konuşmadan sonra tek tek Allah Resûlü'ne biat ettik. Peşinden de çoluk çocuğumuzu, canımızı malımızı koruduğumuz gibi onu koruyacağımıza söz verdik ve memleketimize davet ettik. Biat bittikten sonra Allah Resûlü içimizden kabileler temsilen için Nakîb adını verdiği temsilciler seçti.

Berâ b. Ma'rûr ve Abdullah b. Amr b. Harâm'ı da Selemeoğulları'nın nakibi/temsilcisi olarak seçti. Böylece Abdullah, Medine'nin İslâmlaşmasında, hicrete hazırlanmasında ve İslâm devletinin kurulup yerleşmesinde büyük emeği bulunan on iki nakipten biri oldu. O gün o da bizimle birlikte Allah Resûlü'ne biat ederek canını, malını mülkünü Allah ve Resûlü için seve seve feda edeceğine söz verdi.”^[834]

Medinelilerin Allah Resûlü'nü koruyacaklarına dair gönlünü mutmain etmek isteyen amcası Hz. Abbâs, biat için toplanan Müslümanlara:

– Düşmanlarınızla nasıl savaşacaksınız, diye sordu. Medineliler sustular. Onların sustuğunu gören Abdullah b. Amr b. Harâm:

– Vallahi, biz savaşçı bir milletiz. Savaş taktiklerimiz babadan oğula, nesilden nesile geçerek bize kadar geldi. Savaşta önce ok atarız. Sonra mızraklarımız kırılıncaya kadar onlarla savaşır, onlar

kırılınca da kılıçlarımızı çeker meydana atılırız. Biz ya da düşmanımız ölünceye kadar savaşıyoruz, dedi.

Onu dinleyen Hz. Abbâs, Abdullah'ın sözlerinden memnun oldu. [\[835\]](#)

Müslümanlarla birlikte Mekke'den ayrılıp Medine'ye gelen Abdullah b. Amr b. Harâm, aklında, kalbinde ve yaşantısında büyük bir inkılap yaşıyordu. Hayata, insanlara ve aileye bakışı değişti. Bundan böyle çok ulvî bir gayesi ve hedefi vardı. Yaşantısını bu doğrultuda yeniden tanzim etmeye başladı.

Suffe Ashâbı'na Katılması

Allah Resûlü (sas), Medine'ye geldikten sonra Abdullah, ondan hiç ayrılmadı. Mescid-i Nebevî âdeta onun asıl evi olmuştu. Bundan sonra o, artık Suffe ashâbındandı. [\[836\]](#)

Allah Resûlü'nün yanında bir dakika daha fazla kalmak, onun ilminden, feyzinden istifade ederek Rabbine bir adım daha yakın olmak için hiçbir fedakârlıktan kaçınmıyordu. Aslında Abdullah'ın kalabalık bir ailesi, küçük bir hurma bahçesi ve kıt kanaat geçinebilecek bir geliri vardı. Ailesinin geçimini sağlamak için çalışıp çabalar, sonra da Mescid-i Nebevî'ye koşardı. Allah Resûlü'nün yanında sohbetinde olmak, arkasında saf tutup namaz kılmak ne büyük bir nimetti. Allah Rasûlü (sas) ensar ve muhaciri kardeş yaptığında maddi durumu pek te iyi olmayan Abdullah'a bir kardeş vermedi.

Cihadı

Bedir Savaşı'nda

Allah Resûlü (sas), Bedir Savaşı için hazırlanıp yola çıktığında Abdullah b. Amr b. Harâm da vakit geçirmeden hazırlanıp İslâm ordusuna katıldı. Kabilesinin ileri gelenlerinden olduğundan görüşüne değer verilir, önemli konularda görüşünü bildirmesi beklenirdi. Ordunun toplandığı karargâha giden Abdullah, bu yerin ordunun toplanması için isabetli bir yer olduğunu, geçmişte de Yahudilerle savaşmaya giderlerken burada toplandıklarını söyledi. Bedir'e giderken o zorlu yolda Hiraş b. Simme ve Kutbe b. Amîr ile birlikte aynı deveye nöbetleşerek bindi. [\[837\]](#)

İlerlemiş yaşına rağmen kızgın kumlara bata çıka yürürken şehâdet özlemiyle yanıyordu. Bedir’de iman dolu yürekleriyle üç yüz arkadaşı ile birlikte bin kişilik müşrik ordusuna karşı savaşıarak ölüme meydan okudu. Görünmez orduların da yardımıyla düşmanı bozguna uğratarak muhteşem bir zafer kazandılar. Abdullah b. Amr İslâm ordusunun kahraman neferlerinden biri olmuştu. Artık o, Kur’ân’da bahsi geçen Bedir Ashâbından idi.

Bedir’den döndükten sonra bir taraftan ailesinin geçimini temine, bir taraftan Rabbine ibadet etmeye, bir taraftan da Suffe ashâbı ile Allah Resûlü’nün rahle-i tedrisinde ilim irfan öğrenmeye devam etti.

Şehâdeti

Mekke müşrikleri bir yıl sonra Bedir Savaşı’nın intikamını almak üzere üç bin kişilik bir orduyla Uhud’a geliyorlardı. Aynı günlerde Abdullah b. Amr rüyasında Bedir şehitlerinden yakın dostu Mübeşşir b. Abdülmünzir’i görmüştü. Rüyasını şöyle anlatır:

“Uhud’a gitmeden hemen önce rüyamda Mübeşşir b. Abdülmünzir’i gördüm. Bana:

- Birkaç gün içinde bize geleceksin, dedi.
- Sen neredesin? Bedir Savaşı’nda öldürülmedin mi, diye sorduğumda
- Biz cennetteyiz ve burada dilediğimizi yapmakta serbestiz, cevabını verdi. Rüyamın Allah Resûlü’ne anlatınca bana.
- *Bu şehâdet işaretidir ey Ebû Câbir*, buyurdu.”^[838]

İslâm ordusu ile birlikte Uhud’a giderken canından çok sevdiği Peygamberinin bu sözleri ümidi oldu. Şehadet, Müslüman olduğu günden beri birçok sahâbi gibi Abdullah b. Amr’ın en büyük hayaliydi. Bedir’de yakalayamadığı şehadete Uhud’da ulaşacak, canını Allah yolunda vererek ömrünü ölümlerin en güzeliyle nihayete erdirecekti.

İslâm ordusu Uhud’a gittiği günün sabahı iki ordu karşı karşıya geldi. Savaş başladıktan bir süre sonra şiddetlendi. Henüz Müslümanlardan hiç kimse şehid olmamıştı. Bütün Müslümanlar gibi Abdullah b. Amr b. Harâm da ilerlemiş yaşına rağmen aslanlar gibi savaşıyordu. Karşısına müşrik Süfyân b. Abdişems çıktı. Ona hamle yaptıysa da netice alamadı. Süfyân b. Abdişems’in hamleleriyle rüyasında verilen müjdeye kavuşarak şehid oldu.^[839] Henüz okçular yerini terk etmemiş, müminler kesin bir zafer kazanmak üzere iken

İslam ordusu ilk şehidini veriyordu. Rabbi kulunun arzusunu yerine getirmiş onu ölümsüzlüğe ulaştırmıştı. Böylece Abdullah b. Amr b. Harâm, bir gün önce oğlu Câbir'e söylediği gibi ilk olarak Rabbine kavuştu.

Abdullah b. Amr, Uhud'da biri yüzünden olmak üzere iki yerinden yaralanıp şehid olmuştu. Ancak daha sonra Mekkeli müşrikler diğer şehidlere yaptıkları gibi onun da burnunu, kulaklarını ve diğer uzuvlarını kesmişlerdi. Bu savaşta yeteri kadar kefen ve kabir bulunamadığı için naaşı Amr b. Cemûh ile aynı kabre kondu.^[840]

Oğlu Câbir b. Abdullah anlatıyor:

“Savaş bittikten sonra kefen bulunamadığı için şehidlerin ikisi birlikte kefenlenerek iki kişi aynı kabre konuyordu. Sonra Allah Resûlü:

– Hangisi daha fazla Kur’ân biliyor, diye sorar; daha fazla Kur’ân bilenî öne defnederdi. Şehidleri yıkamadan kanları ile birlikte defnettik. Allah Resûlü (sas) o gün bana:

– *Bak! Amr b. Cemûh ve Abdullah b. Amr b. Harâm dünyada iken arkadaştı. Şimdi de aynı kabre konuldular,* buyurdu.”^[841]

Abdullah (ra), Amr b. Cemûh'un kayın biraderi ve çok samimi dostuydu. Birlikte geçen bir ömürden sonra şimdi aynı kabri paylaşıyorlardı. Allah'ın sevgili kulu bu iki sahabinin dünyada başlayan dostluğu cennette devam edecekti.

Kişiliği

Peygamber Sevgisi

Bütün sahâbiler gibi Abdullah'ın da kalbi hep Allah Resûlü (sas) ile birlikte idi. Mümkün olduğunca onunla beraber olmaya çalışıyor, yanından ayrılmamaya gayret ediyordu. Resûlün yanından ayrıldığında aklı ve kalbi hep onunla olurdu. Acaba ne yapıyor? Aç mıdır? Üzüntülü müdür? Bir sıkıntısı var mıdır?

Yeni bir ayet nazil oldu mu, diye düşünüp dururdu. Yine bir gün Allah Resûlü'nü düşünen Abdullah b. Amr'ın aklına acaba Allah Resûlü aç mıdır, diye bir endişe düştü. Hemen oğlu Câbir'i yanına çağırarak ev halkına yemek hazırlatmasını sonra da yemeği Allah Resûlü'ne götürmesini istedi. Câbir babasının dediği gibi yemek hazırlatarak Allah Resûlü'ne götürdü.

Allah Resûlü (sas) Câbir'in kendilerine bir şey getirdiğini görünce:

– *Bize et mi getirdin ey Câbir*, diye sordu. Câbir:

– Hayır, yâ Resûlullah! yalnızca yemek getirdim. Babam yemek hazırlayıp size getirmemi istedi, dedi.

Allah Resûlü (sas), Abdullah b. Amr b. Harâm'ın bu ince düşüncesinden dolayı çok memnun oldu. Getirilen yemeği alarak sahâbisine dua buyurdu.

Câbir, Allah Resûlü'nün yanından ayrılarak babasının yanına dönünce babası Câbir'e ne yaptığını sordu. Allah Resûlü'nün yemekten çok memnun kalıp kendisine dua buyurduğunu söyledikten sonra:

– Ama beni ilk gördüğünde “Yoksa bize et mi getirdin?” diye sorduğunu anlattı.

Abdullah b. Amr, Allah Resûlü'nün canının et istediğini düşünerek bu kez Câbir'den hemen bir hayvan kesip pişirerek Allah Resûlü'ne götürmesini istedi.

Câbir, babasının emrini yerine getirerek Allah Resûlü'nün yanına tekrar gitti. Allah Resûlü (sas) Câbir'in kendilerine et yemeği getirdiğini görünce çok duygulandı ve:

– *Ey ensar! Allah sizi hayırla mükâfatlandırır! Ey Allah'ım! Sen Abdullah b. Amr b. Harâm'ı ve Sa'd b. Ubâde'yi hayırla mükâfatlandır*, diye dua buyurdu.^[842]

Öncü Kişiliği

Abdullah b. Amr, lider ve öncü bir kişiliğe sahipti. Nitekim daha İslâm'ı yeni kabul etmesine rağmen Akabe'de nakîb seçildi, konuşmalarda aktif rol aldı. Bu özelliklere sahip olanlar, önemli zamanlarda önemli sorumluluklar üstlenirlerdi. Abdullah da böyle yaptı. Uhud'a giderken münafıkları ikna etmeye çalıştı.

İslâm ordusu hazırlanıp Uhud'a doğru yola çıkmıştı. Uhud ve Medine arasında bulunan Şavt bölgesine gelince Abdullah b. Übey b. Selûl, kendine bağlı olan ordunun üçte biri kadar bir grupta geri dönmek istedi. Bu gerek fiziki güç gerekse moral açısından tam bir felaketti.

Abdullah b. Übey adamlarına:

– Muhammed beni dinlemeyip onlara itaat etti. Bilmiyorum, buna rağmen burada kendimizi niçin öldürtelim, gibi sözler söyleyerek

kalbi şüphe ve nifak içinde olan adamlarını ikna etti. Onları da yanına alıp İslâm ordusundan ayrıldı.

Bunun büyük bir felakete neden olabileceğinin farkında olan Abdullah b. Amr b. Harâm, hemen onların ardından giderek onlara:

– Ey kavmim! Tam da düşman ile karşılaşılacağı an kabilenizi ve peygamberinizi yalnız bırakıp giderseniz Allah sizi cezalandırır, diyerek Allah'ı hatırlatıp vicdanlarına hitap etti. Ancak onlar zaten gerçekte inanmamışlardı. Nifaklarına devam ederek:

– Savaşacağınızı bilseydik mutlaka sizinle birlikte gelirdik. Onlarla savaşacağınızı tahmin etmiyoruz, sözleriyle onu reddettiler.

Abdullah, onları ne kadar ikna etmeye çalıştıysa da kimse onu dinlemedi. Çünkü onlar kesin kararlarını zaten çoktan vermişlerdi. Onların kesin olarak döneceklerini anlayan Abdullah:

– Allah sizi rahmetinden uzaklaştırsın ey Allah düşmanları! Şüphesiz ki Allah, Peygamberini size muhtaç etmez, diyerek onlardan ayrıldı. Müslümanların yanına geldiğinde Allah Resûlü (sas) savaş için safları düzenliyordu. [\[843\]](#)

Şehâdet Arzusu ve Kerameti

Allah Resûlü (sas) ordusunu hazırlayıp Uhud'a doğru yola çıkacağı sırada Abdullah b. Amr b. Harâm'ın kalbinin üzerinden perdeler kalkmış âdeta Uhud meydanını seyrediyor gibiydi. O gece oğlu Câbir'i yanına çağırdı. Câbir de en az babası kadar savaşa katılmayı ve şehid olmayı istiyordu. Fakat yedi kız kardeşi vardı. Onlara bakacak, evi idare edecek biri gerekliydi. Şehâdet konusunda babasını kendisine tercih etti. Babasına müsaade ederek savaşa katılmayıp ailesinin başında Medine'de kaldı. Babası ona artık son sözlerini söylüyordu:

– Ey oğlum! Bilmiyorum belki de yarın Uhud'da ilk olarak ben şehid olurum. Baban Abdullah'ın kızlarını sana emanet ediyorum. Sana onlara iyi davranmanı tavsiye ediyorum. Allah Resûlü'nden sonra geride senden daha fazla sevdiğim başka birini bırakmıyorum. Biliyorsun, bir miktar borcum var. Borçlarımı alacaklılara öde, diye vasiyette bulundu. [\[844\]](#)

Abdullah b. Amr b. Harâm, bir gün önce oğlu Câbir'e haber verdiği gibi Uhud'un ilk şehidi olarak Rabbine kavuştu.

Oğlu Câbir b. Abdullah babasının şehid olmasından sonra yaşadıklarını şöyle anlatır:

“Babamın başka biriyle aynı kabirde bulunması hoşuma gitmiyordu. Uhud Savaşı’nın üzerinden altı ay geçtikten sonra Allah Resûlü’nden izin alıp Uhud’a giderek babamın kabrini açtım. Babam elini yüzüne koymuş uyuyor gibiydi. Elini yanağından kaldırarak yanına uzatmak istedim. Yarası kanamaya başladı. Elini tekrar aynı haline getirince kanama durdu.”^[845]

Abdullah b. Amr b. Harâm’ın kabir yeri tümsekte olduğu için şehâdetinden 46 yıl sonra sel sularından dolayı tekrar açılmıştı. Onu başka bir yere defnetmek üzere yerinden çıkarmak istediklerinde vücudunda hiçbir değişiklik olmadığını gördüler. Ne yüzündeki siyah beyaz çizgili kefende ne de ayaklarındaki otlarda bir değişiklik olmuştu. Sakalına bulaşan toprak dışında vücudunda hiçbir değişiklik yoktu. Şehid edildiği gibi aynen duruyordu. Eli de bir önceki gibi yüzünde idi. Elini yüzünden kaldırmak istediklerinde yarası tekrar kanadı. Eli yüzüne götürülünce kanaması durdu.^[846]

Talha b. Ubeydullah anlatıyor:

“Ormanda bulunan malımı almak için gitmiştim. Onlarla uğraşırken akşam oldu. Kendi kendime: ‘Geceyi burada geçirmektense eve gitmek daha iyi olur.’ diyerek yola çıktım. Bir süre yol aldıktan sonra Uhud şehidlerinin bulunduğu yere geldim. Yorulmuştum. Bir süre uyuyup sonra yola devam edeyim diye düşündüm. Abdullah b. Amr b. Harâm’ın kabrinin yanına gittim. Tam başımı kabre koyup uyuyacaktım ki kabirden Kur’ân okuma sesi duydum. Şimdiye kadar bundan daha güzel Kur’ân okuyan duymamıştım. Kendi kendime: ‘Burası kabir, sanırım Kur’ân sesi vadiden geliyor.’ dedim. Çıkıp vadiyi kontrol ettim ancak kimse görünmüyordu. Kabrin yanına geri döndüm. Kabre başımı koyar koymaz yine kabrin içinden çok güzel Kur’ân sesi duydum. Başlarda irkilmiştim. Ancak sonra korkum gitti, uyku da kaçmıştı. Sabaha kadar kabirden gelen Kur’ân sesini dinledim. Güneş doğduğunda ses kesilmişti. Oradan ayrılınca doğruca Allah Resûlü’nün yanına gittim. Duyduklarımı anlattım. Bana:

‘O Abdullah b. Amr’ın sesiydi. Bilmiyor musun ey Talha! Allah onların ruhlarını alarak cennetin ortasında asılı bulunan zebercedden ve yakuttan kandillerin içine koydu. Gece olunca mezarlarına geri

döner, sabaha kadar orada kalırlar. Fecir ile birlikte ruhları tekrar cennetteki yerlerine gider.’ buyurdu.”[847]

Hakkında Söylenenler

Savaş bitip de müşrikler Uhud’u terk edince Müslümanlar şehidlerini toplamaya başladılar. Abdullah b. Amr b. Harâm’ın kız kardeşi Hint bint Amr da şehidlerini alıp götürmek için Uhud’a gelmişti. Hind, eşi, oğlu ve kardeşini kaybetmişti. Üçü de şehid olmuştu. Ama o, Allah Resûlü (sas) hayatta olduğu için acısına dayanıyor, yüreğine taş bağlamasını biliyordu. Her acıya tahammül ediyor ve “Allah Resûlü sağ olduktan sonra onun yanında her musibet hiç kalır.” diyerek yalnızca Müslümanlara, özellikle de sahâbilerle has eşsiz sözler söylüyordu.

Hind’in şehidlerini yüklediği devesi inat edip Medine’ye gitmeyince çaresiz bir şekilde Uhud’a geri döndü. Durumu Allah Resûlü’ne anlatınca devenin görevli olduğunu, şehidlerin Uhud’a defnedileceğini söyledi. Kardeşi Abdullah b. Amr b. Harâm hakkında ise Hind’e şöyle buyurdu:

“Ey Hind! Kardeşin Abdullah b. Amr şehid edilinceye kadar Allah tarafından gönderilen melekler kanatlarıyla sürekli onun üzerine gölgelik yapıp onun nereye defnedileceğini gözleyip durdular.

Ey Hind! Cennette eşin Amr b. Cemûh, oğlun Hallâd ve kardeşin Abdullah hepsi bir araya gelip arkadaş olacaklar.”

Allah Resûlü (sas), devamla ashâbına dönerek:

“Amr b. Cemuh ile Abdullah b. Amr dünyada iken birbirlerini çok severlerdi. Onların ikisini birlikte kabre koyun.” buyurdu.[848]

Cennetle Müjdelenmesi

Câbir b. Abdullah anlatıyor:

“Uhud günü babam, yüzü örtülü olarak getirilmişti. Müşrikler onun burnunu, kulaklarını kestikleri için sahâbiler babamın yüzünü görmemi engellemek istediler. Ben yeniden babamın üzerindeki örtüyü kaldırmak istedim. Sahâbiler yine beni engellediler. Onların beni engellediğini gören Allah Resûlü, babamı görmem için örtünün kaldırılmasını emretti. Örtü kaldırılınca orada bulunan halam birden feryat ederek ağlamaya başladı. Onun sesini duyan Allah Resûlü:

– *Feryat eden bu kadın kim, diye sordu. Sahâbiler:*

– Abdullah b. Amr b. Harâm'ın kız kardeşidir, dediler. Allah Resûlü (sas) ona dönerek:

– *Niçin ağlıyorsun? O defnedilinceye kadar melekler onu kanatları ile gölgelemeye devam edecekler*, buyurdu. [\[849\]](#)

Babamın örtüsü kaldırılınca yüzünü öptüm. Allah Resûlü beni bundan menetmedi. Müşrikler, babamın cesedini tanınmaz bir hâle getirinceye kadar parçalamışlardı.”

Allah Resûlü (sas) Uhud Savaşı'ndan birkaç gün sonra Câbir b. Abdullah ile karşılaşmıştı. Şehid oğlunun üzgün, moralinin bozuk, suratının asık olduğunu görünce ona bu hâlinin sebebinin sordu. Belli ki babasının yokluğuna alışamamış ailesinin yükü ağır gelmişti.

O gün olanları Câbir (ra) şöyle anlatır:

“Allah Resûlü babamın şehadetinden birkaç gün sonra beni üzgün görünce sebebinin sordu.

– Yâ Resûlullah! Bildiğiniz gibi babam şehid oldu. Geriye kalabalık bir ailesi, kızları ve bir hayli borcu kaldı, dedim. Bana:

– *Sana bir müjde vereyim mi? Allah senin baban dışında herkesle bir perde arkasından konuştu. Yalnızca senin babanla doğrudan konuştu. Ona buyurdu ki, ‘Ey kulum! Benden iste vereyim.*’ [\[850\]](#) buyurdu. Baban da:

– *Ey Rabbim! Beni dünyaya tekrar göndermeni istiyorum. Tekrar savaşıp senin uğrunda öldürülmek istiyorum, deyince Allah ‘Ancak daha önce şehidler dünyaya geri göndermemeye hükmettim.’* buyurunca Abdullah:

– *Öyleyse ey Allah'ım! Bu durumu geride kalanlara tebliğ et, dedi ve bunun üzerine şu âyet-i kerîme nazil oldu:*

“Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın. Bilakis onlar diridirler; Allah'ın, lütuf ve kereminden kendilerine verdikleri ile sevinçli bir hâlde Rableri yanında rızıklara mazhar olmaktadır. Arkalarından gelecek ve henüz kendilerine katılmamış olan şehit kardeşlerine de hiçbir keder ve korku olmadığını ve kendilerinin üzölmeyeceklerini müjdelemek isterler.” [\[851\]](#)

Câbir b. Abdullah'ın aldığı bu nebevî müjde ona tüm kederlerini unutturmuştu. Babasından kalan yüklü miktardaki borçları da Allah Resûlü'nün yardımları ve duasının bereketiyle ödedi. [\[852\]](#)

Müsned, 3/460-462; İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/83; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 2/446.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3084.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/7-9.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/3.

Vâkidî, *Megâzî*, 1/22-24.

Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 4/215.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/562; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 4/214.

Vâkidî, *Megâzî*, 1/266.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/954. Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 4/225.

Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 7/290.

İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4 /67; Vâkidî, *Megâzî*, 1/219.

Buhârî, Cenâiz, 78; *Müsned*, 3/395.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/955.

Zehabî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3326.

Nisâbü'rî, *Şerefü'l-Mustafâ*, 675.

Vâkidî, *Megâzî*, 1/266-267, 319.

Buhârî, Cenâiz, 35; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/561.

İbn Hacer, *İsâbe*, 4840; Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 5/197.

Âl-i İmrân, 3/169-170; *İbn Mâce*, Mukaddime, 190; İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/954-956.

Buhârî, İstikrâz, 18, Hîbe, 21.

Buhârî, İstikrâz, 18, Hîbe, 21.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/955.

Nisâbü'rî, *Şerefü'l-Mustafâ*, 675.

Zehabî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3326.

Buhârî, Cenâiz, 35; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/561.

Vâkidî, *Megâzî*, 1/266-267, 319.

Âl-i İmrân, 3/169-170; *İbn Mâce*, Mukaddime, 190; İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/954-956.

İbn Hacer, *İsâbe*, 4840; Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 5/197.

Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 7/290.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/954. Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 4/225.

Buhârî, Cenâiz, 78; *Müsned*, 3/395.

İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4 /67; Vâkidî, *Megâzî*, 1/219.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/3.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/7-9.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 4/215.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/22-24.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/266.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/562; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 4/214.
Müsned, 3/460-462; İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/83; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 2/446.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3084.

Abdurrahmân b. Cebr (ra)

İsmi: Abdurrahmân b. Cebr b. Amr b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise el-Evsî el-Ensârî

Künyesi: Ebû 'Abs

Annesi: Leylâ bint Râfi'

Eşi: Ümmü Îsâ bint Mesleme

Çocukları: Muhammed, Mahmûd, Ubeydullah, Zeyd ve Humeyd

Vefatı: 34/654

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Medine'de doğup büyüyen Abdurrahmân b. Cebr, Evs'in Hâriseoğulları kolundandır. Abdüluzzâ olan ismi Müslüman olmasıyla Allah Resûlü (sas) tarafından Abdurrahmân olarak değiştirilmiştir.^[853] Daha çok künyesi Ebû Abs ile tanınmıştır.

Ebû Abs, Medine'de çok az sayıdaki okuma yazma bilenlerden birisidir. Meşhur sahâbilerden Muhammed b. Mesleme'nin kardeşi Ümmü Îsâ ile evlenmiştir. Ondan Muhammed ve Mahmûd adında iki oğlu olmuştur.^[854]

Hicretten önce Akabe'de Allah Resûlü'ne biat eden Müslümanlardandır. Annesi Leylâ bint Râfi' ve hanımı Ümmü Îsâ, Hz. Peygamber'e ilk biat eden hanımlardandır.

Putları Kırması

Abdurrahmân b. Cebr, Müslüman olup imanın tadını alınca kabilesinin de iman etmesini arzu etti. Ancak kabilesinden bazıları putlarına körü körüne bağlanmış, bir türlü hakikati görmek istemiyordu. Anlatılanları ya dinlemiyor ya da kimsenin İslâm'ı anlatmasına fırsatı vermiyordu. Putlar onlar için âdeta imanın önünde perde olmuştu. İman etmeleri için bu perdenin kalkması gerekiyordu. Bunun için çareler arayan Abdurrahmân, putları kırarak onlara gerçeği göstermek istedi. Bu fikrini yakın arkadaşı Ebû Bürde b. Niyâr ile paylaştı. Sonunda arkadaşı ile birlikte mensup oldukları Hâriseoğulları kabilesinin putlarını geceleri gizlice kırmayı kendilerine

iş edindiler.^[855] Yaptıkları plan kısa zamanda meyvesini verdi. Putlarının kendilerini bile korumaktan aciz olduklarını gören Hâriseoğulları yanlışlarından dönerek Müslüman olmaya başladılar.

Kardeşlik ve Suffe Günleri

Hicretin sıkıntılı günlerinin devam ettiği sıralarda Mekkeli muhacirlere yardım elini uzattı. Allah Resûlü (sas) Medine'ye hicret ettikten sonra muhacirle ensar arasında kardeşlik bağı kurarken Abdurrahmân da Huneys b. Huzâfe ile kardeş oldu.^[856] İnancı uğruna malını mülkünü, evini, dostlarını ve vatanını terk eden Huneys'e elinden geldiğince yardımcı olmaya gayret etti.^[857]

Mescid-i Nebevî yapılıncı Suffe ashâbının arasına katıldı.^[858] Okuma yazma bilenlerin çok az olduğu İslâm öncesi dönemin okuyup yazma bilenlerinden biri olması hasebiyle İslâm kültürünün gelişip kökleşmesine büyük katkısı olmuştur.

Cihadı

Allah Resûlü (sas) ile birlikte Bedir, Uhud, Hendek başta olmak üzere bütün savaşlara katıldı.^[859] Bu savaşlarda kahramanca savaştı. Onun savaşlardaki korkusuzluğunu ve cesaretini gören Muhammed b. Mesleme, küçük bir askeri birlik kurduğunda Abdurrahmân b. Cebr'i de bu grubun içine aldı.

Yahudi reislerinden olan Ka'b b. Eşref, Bedir yenilgisini bir türlü hazmedemeyip Mekke'ye giderek müşrikleri Müslümanlar aleyhine örgütlemişti. Şiirleri, tesirli konuşmaları ve servetiyle Arabistan halkını, özellikle de Mekkelileri Hz. Peygamber aleyhine kışkırtan yahudi şairi Kâ'b, her geçen gün biraz daha hayâ sınırını aşıyordu. Allah Resûlü (sas), onun bu sözlerini duyunca üzüntüsünü Hassân b. Sâbit ile paylaşarak:

– *Biz şu Yahudi'ye ne yaptık? Baksana bize ne yapıyor ey Hassân, buyurdu.*

Onu adım adım takip eden Allah Resûlü (sas) bir gün sahâbilerine:

– *Beni Ka'b'ın dilinden kim kurtaracak,* buyurarak rahatsızlığını ifade etti. Muhammed b. Mesleme, hemen atılıp:

– Ben yâ Resûlullah, dedi. Ancak Ka'b b. Eşref çok iyi korunan bir kalede bulunuyordu. Bu görevi yerine getirebilmek için Abdurrahmân'ın da bulunduğu 4-5 kişilik vurucu bir tim kurdu. Sonra

oturup uzun uzadıya plan yaptılar. Hatta onu kaleden çıkarabilmek için yanıltıcı sözler söyleyebilme hususunda Allah Resûlü'nden izin aldılar.

Hedefe kitlenen fedailer gece olunca kalenin yanına gittiler. Bir operasyon düzenleyerek Ka'b'ı kaleden çıkardılar.^[860] Kendine fazlaca güvenen Ka'b, ona engel olmaya çalışan eşinin uyarılarını dinlemedi. Onun gitmekte kararlı olduğunu görünce ısrarla yanına adamlarını almasını istedi. Ka'b eşine:

– Onlar beni rüyalarında görseler uyandırmaktan korkarlar, diyerek güç ve kuvvetini hatırlattı. Doğru söylüyordu. Ancak unuttuğu bir şey vardı. Bu insanlar artık Allah'a iman etmiş, O'na güvenip dayanmışlardı. Eşi tekrar:

– Aşağı inmeden kalenin duvarlarının üzerinden konuş, dediyse de Ka'b, eşini dinlemeyerek kaleden dışarı çıktı. Üzerine fazlaca koku sürünmüştü. Mücahidler:

– Bu ne güzel koku, diyerek ona yaklaştılar. Ka'b hileyi fark etmeyip onlara yaklaşıncı üzerine atıldılar. Ebû Abs, kılıcını çekerek indirdiği sert bir darbe ile Ka'b'ı yaraladı. Muhammed b. Mesleme'nin yardımıyla da öldürdüler.^[861]

Katan Seferi'nde

Hicretin dördüncü yılının hemen başlarıydı. Uhud Savaşı'ndan döndükten sonra Allah Resûlü (sas), Esedoğulları'nın Müslümanlara baskın yapmak için hazırlandıklarını haber aldı. Hemen Ebû Seleme komutasındaki 150 kişilik bir birliği bölgeye gönderdi. Ebû Abs da bu birlikteydi. Birliğin yola çıktığını duyan Esedoğulları, dağılarak dağlara ve mağaralara saklandılar. Bir süre bölgede kalan birlik, savaşmadan bir miktar ganimetle geri döndü.^[862]

Nadîroğulları Kuşatması'nda

Her fırsatta münafıklar ve müşriklerle iş birliği içerisinde hareket edip Müslümanları arkadan vuran yahudiler, Uhud Savaşı'ndan sonra Allah Resûlü'ne suikast düzenlemeye kalkışmışlardı. Cebrâil (as), Nadîroğulları'nın bu planlarını Allah Resûlü'ne bildirmesi üzerine Nadîr yahudilerinin Medine'den sürgün edilmesine karar verdi. Yahudiler suçlarını bildikleri için buna razı oldular. Ancak alacak vereceklerini halletmek için zaman istediler. Bu zaman

içerisinde münafıkların kışkırtması ile kalelerine çekilip direnmeye başladılar.

Allah Resûlü (sas) onların kalelerini kuşattı. Kuşatmaya katılan sahâbiler arasında Ebû Abs da vardı. Önce direnen Nadîroğulları sonunda barışı kabul ettiler. Alabilecekleri kadar eşyayı yanlarına alıp Medine'yi terk ettiler. Onların bu hâline üzülen münafıklar, Nadîroğullarına övgüler dizerek üzüntülerini dillendirdiler. Bunlardan biri de Nuaym b. Mes'ûd'du.

– Bundan sonra bahçelerimizi kim sulayacak? Etin üzerine yağ koyup bizi kim doyuracak? Sizden sonra Medine bizim için artık yaşanmaz yer oldu, diyordu. Onu duyan Ebû Abs:

– Evet, doğru söylüyorsun. Sen de onlara katılarak birlikte git, dedi. Ebû Nuaym:

– Bu onların iyiliklerine karşılık mı? Onlardan ne zaman yardım istediyseniz onlar her zaman Hazreclilere karşı size yardıma koştular. Ama onlar sizden yardım isteyince onlara yüz çevirdiniz, deyince Ebû Abs:

– İslâm, geçmiş anlaşmaları ortadan kaldırdı, sözleriyle onu susturdu. [\[863\]](#)

Müreysi Gazvesi'nde

Hız. Âişe annemize iftira atılan, münafıkların yoğun faaliyet gösterdiği hatta Allah Resûlü'ne suikast düzenlemeye kalkıştıkları Müreysi ya da Müstalik Gazvesi'ne süvari olarak katıldı. [\[864\]](#)

Kişiliği

İbadet Aşk

Abdurrahmân b. Cebr, vefatına yakın ağır bir hastalık geçirmişti. Bedir ashâbına karşı son derece saygılı davranan halife Hız. Osman, hastalığında onun ziyaretine giderek:

– Kendini nasıl hissediyorsun, diye sordu. Ebû Abs'ın o hâlde iken bile tek düşüncesi Rabbi ile olan irtibatı idi. Hız. Osman'a:

– Aklım hariç bütün vücudum sağlıklı. Ancak, bayılınca hastalık benimle amelim arasına girerek ibadetlerime engel oluyor. Bu hâlden hiç ayrılamamaktan korkuyorum, diyerek ibadetten uzak kaldığı için çok endişelendiğini anlattı. [\[865\]](#)

Sorumluluk Duygusu ve Kanaati

Abdurrahmân b. Cebr, yoksuldu. Allah Resûlü (sas), sahâbilerine Hayber Savaşı için hazırlanmalarını emredince derin derin düşünmeye başladı. Evde yiyecek yoktu. Cihada gittiğinde ailesi zor durumda kalacaktı. Cihattan da geri kalmak da istemiyordu. Sonunda Allah Resûlü'ne (sas) gitmeye karar verdi. Allah Resûlü'nün yanına giderek:

– Yâ Resûlullah! Yanımızda sefere çıkmak için ne yiyecek ne giyecek ne de ailemize bırakacak nafaka var, dedi.

Allah Resûlü (sas), ona şukeyka kumaşından uzunca bir elbise verdi. Elbiseyi alan Ebû Abs, çarşıda elbiseyi sekiz dirheme sattı. Onun yerine kendisine dört dirhemlik başka bir elbise satın aldı. Kalan dört dirhemini iki dirhemiyle ailesi, iki dirhemiyle de kendisi için erzak aldı. Daha sonra da atına binip Hayber'e giden orduya katıldı. Yerinde duramayan çok zor zapt ettiği cins bir atı vardı. At safları yararak en öne geçmişti.

Mehtaplı bir geceydi. Ay etrafı aydınlatıyordu. Allah Resûlü (sas) ay ışığında başı miğferli ordunun önünde giden birini gördü. Yanındakilere:

– *Şu giden de kim*, diye sordu. Sahâbiler:

– Ebû Abs b. Cebr, deyince

– *Ona yetişip onu durdurun*, buyurdu. Ebû Abs der ki:

“Sahâbiler beni durdurunca geçmiş ve gelecek beni tuttu. Acaba bir kötülük yaptım da hakkımda vahiy mi indi diye korktum. Ne yaptım diye geçmişimi düşünmeye başladım. Hayatımı gözümün önüne getirip ne yaptığımı bulmaya çalıştım. Biraz sonra Allah Resûlü yetişti. Bana:

– *Niçin ordunun önünde gidiyorsun, onlarla birlikte yürümüyorsun*, diye sordu. Ben:

– Yâ Resûlullah! Atım cins bir at, kontrol edemiyorum, dedim. Bana:

– *Sana verdiğim şukeyka kumaşından yapılı elbise nerede*, diye sordu.

– Onu sekiz dirheme sattım. Dördü ile bu elbiseyi, kalan ikisi ile kendime, ikisi ile de aileme erzak aldım, deyince Allah Resûlü tebessüm ederek:

– *Nefsim yedi kudretinde olan Allah’a yemin ederim ki bu hâlini korur, kanaat etmeye devam edersen yiyeceğiniz artar, ailen için bıraktığınız nafaka bereketlenir. Dirhemleriniz ve hizmetçileriniz çoğalır*, buyurdu. Ve her şey gerçekten de Allah Resûlü’nün buyurduğu gibi oldu.”[\[866\]](#)

Allah Resûlü (sas) Fedek yahudilerinden alınan ganimetten birçok sahâbi gibi Abdurrahmân b. Cebr’e de bir pay vermişti.[\[867\]](#)

Kerameti

Bütün sahâbiler gibi Abdurrahmân b. Cebr de Mescid-i Nebevî’ye giderek namazlarını Allah Resûlü (sas) ile birlikte kılardı. Ancak onun evi mescide çok uzaktı. Yaşlanmış ve son zamanlarda gözleri görmez olmuştu. Allah Resûlü (sas), onun mescide gidip gelirken zorluk çektiğini görünce ona bir baston hediye etti ve “*Bununla yolunu görürsün!*” buyurdu.[\[868\]](#)

Yine bir gün yatsı namazını kılmış, evine dönüyordu. Hava oldukça karanlık, sicim gibi yağmur yağıyor ve göz gözü görmüyordu. Karanlıktan da adım atılamıyordu. Çaresiz evine gidecekti. Herkes gibi Ebû Abs Abdurrahmân b. Cebr de mescitten çıkıp evine yöneldi. Daha birkaç adım atmamıştı ki Allah Resûlü’nün ona hediye ettiği baston etrafa ışık saçmaya başladı. Böylece eve gidinceye kadar baston etrafını aydınlattı. Evine girince bastonun ışığı kayboldu.[\[869\]](#)

Güvenilirliği

Hz. Ömer de Hz. Osman da onun çok güvenilir biri olduğunu pek çok vesile ile görmüşlerdi. Bunun için halife olduklarında, yaşlı ve gözleri az görmesine rağmen Ebû Abs’a insanların yaptıklarının doğruluğunu araştırıp tespit etmek ve onları onaylamak üzere görevlendirdiler. Bir nevi vergi tahsildarlığı görevinde bulundu.[\[870\]](#)

İlmi

Abdurrahmân b. Cebr, öğrendiklerini yalnız kendi hayatına uygulamakla yetinmeyip başkalarına da öğretiyor, uygun zaman ve yerlerde duyduklarını yakınlarına naklediyordu. Bunlardan bazıları oğlu Zeyd, torunu Ebû Abs b. Muhammed, Abâye b. Rifâ’a tarafından nakledilerek hadis kitaplarına geçmiş ve sonraki nesiller kadar ulaşmıştır.[\[871\]](#)

Onlardan birin de Abâye b. Rifâ'a anlatıyor:

“Bir gün cuma namazına giderken Ebû Abs ile karşılaştım. Bana Allah Resûlü: ‘*Ayakları Allah yolunda tozlanan kişiye cehennem ateşi dokunmaz.*’ buyurdu, dedi.”^[872]

Vefatı

Allah Resûlü'nden sonra uzun bir ömür süren Ebû Abs, ömrünü son nefesine kadar Allah'ın rızasını kazanma çabası içerisinde tüketti. Hz. Osman'ın hilâfetinin sonlarında hastalandı ve yetmiş yaşlarında hicretin 34. yılında vefat etti.

Cenaze namazını Hz. Osman kıldırdı. Kabrine Bedir Savaşı'na katılan meşhur sahâbilerden Ebû Bürde, Katâde b. Nûman, Muhammed b. Mesleme ve Seleme b. Selâme indirdi. Cennetü'l-Bakî'ye defnedildi. Soyü çocukları yoluyla Medine ve Bağdat'ta devam ettiğı söylenir.^[873]

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l Gabe*, 3276.

İbn Sâ'd, *Tabakât*, 3/450.

İbn Hacer, *İsâbe*, 10215.

İbn Sâ'd, *Tabakât*, 3/450.

Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 2782.

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/8.

İbn Sâ'd, *Tabakât*, 3/450.

Vâkidî, *Megâzî*, 1/187; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 3/192-193.

Müslim, Cihâd, 119; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/34.

Vâkidî, *Megâzî*, 1/341.

Vâkidî, *Megâzî*, 1/375.

Vâkidî, *Megâzî*, 1/405.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/450.

Vâkidî, *Megâzî*, 2/632; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 5/116.

Vâkidî, *Megâzî*, 2/721.

İbn Hacer, *İsâbe*, 10215.

Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 6/78; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 10/44.

Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 3/451.

Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 2782.

Buhârî, Cuma, 18; *Tirmizî*, Cihâd, 7.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/451.
Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 6/78; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 10/44.
İbn Hacer, *İsâbe*, 10215.
Vâkidî, *Megâzî*, 2/721.
Vâkidî, *Megâzî*, 2/632; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 5/116.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/450.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/405.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/375.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/341.
Müslim, Cihâd, 119; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/34.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/187; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 3/192-193.
İbn Sâ'd, *Tabakât*, 3/450.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/451.
Buhârî, Cuma, 18; *Tirmizî*, Cihâd, 7.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 2782.
Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 3/451.
Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/8.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 2782.
İbn Sâ'd, *Tabakât*, 3/450.
İbn Hacer, *İsâbe*, 10215.
İbn Sâ'd, *Tabakât*, 3/450.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l Gabe*, 3276.

Berâ b. Mâlik (ra)

İsmi: Berâ' b. Mâlik b. Nadr b. Damdam b. Zeyd b. Haram b. Cündûb b. Âmir b. Ganem b. 'Adi b. Neccâr el-Hazrecî

Annesi: Ümmü Süleym bint Milhan

Kardeşi: Enes b. Mâlik

Vefatı: 20/641

H. Peygamber'in (sas) Müjdesi: "Nice saç başı dağınık, üzeri toz toprak içinde olan ve önemsenmeyen kişiler vardır ki eğer bir hususta Allah'a yemin etseler Allah onları mutlaka doğrular. Berâ b. Mâlik onlardandır."

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Kendini Allah Resûlü'nün hizmetine adayan Enes b. Mâlik'in anne-baba bir kardeşi olan Berâ b. Mâlik, meşhur hanım sahâbilerden Ümmü Süleym'in oğludur.^[874] Çok zayıf, çelimsiz kısa boylu bir genç olmasına rağmen annesi gibi atılgan ve cesaretliydi. Sesi çok güzel ve içtendi. Çok güzel şiirler okurdu. İnsanlar onu zevkle dinler ve onu dinlerken huzur bulurlardı.^[875]

Müslüman olduktan sonra bu özelliği Allah Resûlü'nün de dikkatini çekmiş bir sefere gittiğinde onun yakınında bulunmasını arzular, ona şiir söyleterek dinlerdi.

Küçük yaşta babasını kaybettiği için anneleri ve üvey babaları Ebû Talha tarafından büyütüldü. İslâm Medine'de yayılmaya başladığında henüz küçüktü. Berâ, Enes'ten biraz daha büyük olsa da İslâm'ı kabul ettiğinde o da henüz çocuk sayılacak yaşta idi.

Suffe Ashâbı'na Katılması

Allah Resûlü (sas) Medine'ye hicret edince onu yakından tanıma fırsatını bulan annesi Ümmü Süleym, Allah Resûlü'nü tanıdıkça ona olan sevgisi her geçen gün biraz daha arttı. Bu sevgini tezahürü olarak iki oğlundan biri olan Enes'i H. Peygamber'in hizmetine adadı. Berâ'yı ise özel olarak yetiştirdiği öğrencilerinin arasına kattı. Böylece Berâ Suffe ashâbına dâhil oldu. O artık Mescid-i Nebevi'de

yatıp kalkıyor, sabah akşam Allah'ın Habîbî'nin yanında bulunuyordu. Onu dinliyor, onun ahlâkı ile bezenmeye gayret ediyordu.

Cihadı

Bedir Savaşı yapıldığında henüz savaşa katılamayacak kadar küçüktü. Bunun için çok istemesine rağmen izin verilmedi. Onun Allah Resûlü(sas) ile çıktığı ilk savaş Uhud oldu.

Müşrikler Medine'ye doğru yola çıktığında, İslâm ordusu da hazırlığını yapıp yola çıkmıştı. Uhud'a yaklaştıklarında Allah Resûlü (sas) orduyu teftiş etti. Ordunun içinde Berâ'nın da aralarında olduğu yaşları küçük olan birçok genç vardı. Teftiş esnasında yaşları küçük olan on beş kişi Medine'ye geri gönderildi. Berâ b. Mâlik o kadar çok dua etmişti ki Rabbi onun duasına icabet etti ve onun savaşa katılmasına izin verildi.

Henüz çok gençti ve Uhud onun ilk savaş tecrübesi olacaktı. Bütün bunlara rağmen İslâm ordusu dağıldığında kaçmayıp İslâm düşmanlarının karşısına dikilip onlarla kahramanca savaştı.

Rıdvan Biatı'na Katılması

Hudeybiye'de Allah Resûlü'ne biat edenler arasında Berâ b. Mâlik de vardı. Bu kutlu biate katılıp Allah'ın (cc) Fetih suresinde övgü ile bahsettiği insanlardan bir olma bahtiyarlığına erdi.

Yemâme Savaşı'nda

Allah Resûlü'nün sağlığında Uhud ve daha sonraki savaşların tamamına katılan Berâ b. Mâlik, onun vefatından sonra da cepheden cepheye koştu. Hz. Peygamber'in vefatını fırsat bilen Müseylemetü'l-Kezzâb, kabilesini kışkırtarak pek çok kişinin dinden dönmesine sebep olmuştu. Onlar gibi pek çok kabile dinden dönerek Müslümanlara savaş açtılar. Bunların en güçlüsü Müseyleme'nin kabilesi Hanîfeoğulları idi.

Etrafı büyük bir fitne kaplamış, kavmiyetçilik ruhu hortlamıştı. Asabiyet yeniden büyük bir bela olarak Müslümanların karşısına çıkmıştı. Toplum psikolojisiyle birleşen bu bela neredeyse bütün bir Arap Yarımadası'nı kaplamış, Medine'ye karşı savaş açmıştı.

Halife Hz. Ebû Bekir, Hâlid b. Velîd komutasında bir orduyu Müseyleme'nin üzerine gönderdi. Sahâbilerin ileri gelenlerinden pek

çok kişinin bulunduğu bu orduda Berâ b. Mâlik de vardı. Berâ atılgan ve çok iyi bir savaşçı olduğundan Hâlid b. Velîd onu, bir grup sahâbinin başına öncü kuvvetler komutanı yaptı. Bir ara mücahidlerin düşman karşısında gerilediğini gören Hâlid b. Velîd Berâ'ya:

– Ey Berâ kalk! diyerek ona askerleri savaşa teşvik etmesini, onlara öncü olmasını istedi. Berâ hemen yerinden fırlayarak atına bindi. Safların önüne geçip Allah'a hamd ve senâ ettikten sonra İslâm ordusuna dönerek:

– Ey Medineliler! Artık bugün sizin için Medine diye bir yer yok. Yalnızca tek olan Allah ve cennet vardır, dedi ve düşman üzerine saldırdı. Onun ardından mücahidler büyük bir aşkla düşmanın üzerine yürüdüler. Beklemediği bir saldırı ile karşılaşan düşman, Müslümanlar karşısında fazla tutunamayarak bozguna uğradı.

Bir ara savaş çok şiddetlendi. Müseyleme'nin orduları Müslümanları geri püskürttü. Hatta Hâlid b. Velîd'in çadırına kadar yaklaştılar. Ancak Berâ gibi kahramanların İslâm ordusunu harekete geçirmesi ile savaşın seyri değişti. Müslümanlar düşmanla kıyasıya savaşınca düşman geri çekildi. Kalenin arkasına geçerek kapıları kapattılar. Ardından Müseyleme askerleriyle beraber, her yönden tahkim edilmiş ve içerisinde cereyan eden çetin savaş sebebiyle sonraları "hadîkatü'l-mevt / ölüm bahçesi" denilen bir mevkiye mevzilendiler. Buraya hiçbir yerden girme imkânı bulunmadığından Berâ b. Mâlik mızraklar ucunda havaya kaldırılan bir kalkan içinde içeriye fırlatılmasını ısrarla istedi. Bu şekilde oraya girdikten sonra etrafını kuşatan düşman askerleriyle çarpışa çarpışa giriş kapısına kadar ulaştı ve Müslümanların içeri girmesini sağladı.

Berâ b. Mâlih, seksenden fazla yara alıp paramparça olan bedenine rağmen kale kapısını açmış ve düşmanla kıyasıya savaştı. Böylece İslam ordusu, Müseyleme ve adamlarını öldürerek peygamberlik iddiasında bulunan yalancıyı susturmayı başardılar.

[876]

Düello Kahramanı

Berâ, tarihin yazdığı en büyük kahramanlardan birisiydi. İran komutanı Merzûbân ile yaptığı düellosu en meşhurdur. Teamüllere göre düelloda öldürülen kişiden alınanlardan İslâm devleti beşte bir

ganimet payı almazdı. Ancak Berâ'nın sadece Merzübân'la yaptığı düellodan bile aldığı ganimet otuz bin dinara ulaşınca Hz. Ömer:

– Berâ'nın düellolarda aldığı ganimetlerinden beşte bir pay alın, diye emretti.^[877]

Şehâdet Özlemi

Allah Resûlü (sas) döneminde Bedir Savaşı dışında bütün savaflara katılan Berâ, onun vefatından sonra ömrünü savaş meydanlarında geçirdi. Kahramanlığı, cesareti ve savaşın seyrini etkileyecek atılganlığı ile dikkat çekti. Onun bulunduğu ordu düşmanın korkulu rüyası olurdu. Yemâme Savaşı'nda seksenden fazla yara almıştı. Ordu komutanı Hâlid b. Velîd'in bir ay kadar bizzat tedavisiyle ilgilenmesi sonucunda ancak iyileşebildi ve yeniden savaş meydanlarına döndü.

Şehâdet aşkı ile yanan Berâ, düşman üzerine korkusuzca atıldığı halde şehâdet arzusu bir türlü gerçekleşmiyordu. Bir an önce Rabbine kavuşmak istiyordu. Bu hâl onu bazen öyle duygulandırır ki kendinden geçer, etrafında olup bitenlerden haberi olmazdı.

Yine çok hüznüldüğü bir gündü. Uzanmış yanık yanık şiir terennüm ederken onu bu hâlini gören Enes b. Mâlik, onunla dertleşerek sıkıntısını anlamaya çalıştı. Kardeşine:

– Daha ne zamana kadar böyle şiir söyleyeceksin! Allah, bizlere söylediğin şeyden çok daha hayırlı olan Kur'ân'ı verdiği hâlde onu okumayıp başka şeyler mi terennüm ediyorsun, sözleriyle sitem etti. Berâ içini çekerek:

– Ey Enes! Görmüyor musun yatağında böylece öleceğim. Şehid olamamaktan korkuyorum. Savaşın kızıştığı zaman öldürdüklerim hariç birebir karşılaşmalarda en az yüz düşman askeri öldürdüm yine de şehid olamadım. Bu Allah'ın bana verdiği bir cezadır, diyerek onu yakıp kavuran şehâdet özlemini anlattı.^[878]

Şehâdeti

Şehâdet arzusuyla bir an önce Allah ve Resûlü'ne kavuşmak için savaştan savaşa koşuyordu. Hicretin 20. yılı Hz. Ömer'in halifelik dönemi idi. Müslümanlar İran şehirlerini bir bir alarak Tüster şehrine kadar gelmişlerdi. Şehir halkı Müslümanlardan kaçarak çok sağlam

bir kaleye sığındı. Müslümanlar kalenin yanına geldiklerinde kale kapıları çoktan kapanmıştı. Kale muhkem ve çok iyi korunuyordu.

Kuşatma uzadıkça uzadı. Müslümanlar bir türlü kaleye girmenin yolunu bulamadılar. İranlılar Müslümanların saldırılarını geri püskürtmek için her türlü yola başvuruyordu. Bir ara surlardan uçlarına kızgın çelik kancalar takılı demir zincirler sarkıttılar. Kancalar Müslümanlara değince dayanılmaz görüntüler ortaya çıkıyordu.

Düşmanın attığı bu kancalardan biri Berâ'nın kardeşi Enes'in sırtına takıldı. Adamlar Enes'i yukarı çekmeye başladılar. Berâ, kardeşini bu hâlde görünce çılgına döndü. Hemen kalenin duvarlarına tırmanarak kardeşinin yukarı doğru çekildiği zinciri tuttu, elinin yanmasına aldırmadan Enes'i sırtındaki kancadan kurtardı.

İbn Sîrîn anlatıyor:

“Tüster kuşatması sürerken Ebû Musa el-Eşarî, Berâ b. Mâlik'in yanına gelerek:

– Ben kalenin içine giden gizli bir yol buldum. Seninle birlikte gelecek birini yanına al da yolu göstereyim, dedi. Berâ yanında götürüleceği birini ararken Mecze b. Sevrî'yi gördü ve ona:

– Arkadaşlarının arasından bana güçlü, kuvvetli ve cesur birini bul. Bana kaleye giden gizli bir yol gösterildi. O yoldan kaleye girmek için bana yardım edecek birine ihtiyacım var, deyince Mecze sonuna onunla beraber olacağını söyleyince gizli geçide girdiler. Ancak geçitten dışarı çıkamadılar. Berâ geri dönerek destek aldığı askerlerle birlikte yeniden geçitten geçip çıkışına kapatılan kayayı açarak bir anda kalenin içine girdiler. Bu kez kalenin içinde büyük bir mücadele başladı.

İranlıların komutanlarından biri askerleri ile Müslümanları ölümüne sıkıştırınca Berâ'nın çevresindekiler ona Allah Resûlü'nün kendisi için: *“Nice saçı başı dağınık, üzeri toz toprak içinde olan ve önemsenmeyen kişiler vardır ki eğer bir hususta Allah'a yemin etseler Allah onları mutlaka doğrular. Berâ b. Mâlik onlardandır.”* buyurduğunu hatırlatarak dua etmesini istediler. Berâ:

“Ey Rabbim! Sana yemin ederek dua ediyorum! Düşmanın güçlü yiğitlerini öldürmeyi bize lütfet. Beni de Resûlü'ne kavuştur!” diye dua etti. [\[879\]](#)

Duadan sonra hep birlikte büyük bir coşku ile düşmana saldırdılar. Berâ, Müslümanlara aman vermeyen Fars yiğitlerinden Mirzabân ile karşı karşıya geldi. Aralarında kıyasıya bir mücadele başladı. Berâ, Mirzabân'ı birkaç hamleden sonra öldürdü. Komutanlarının Berâ tarafından öldürüldüğünü gören Farslılar, büyük bir kalabalık halinde bir anda Berâ'nın üzerine atılıp onu en büyük arzusuna, Sevgililer Sevgilisi'ne kavuşturdular. Böylece Berâ şehâdet şerefine ve Rabbine, onun için hazırlanan cennet nimetlerine ve Resûl-ü Kibriyâ'sına kavuşmuş oldu. Berâ'nın şehid olduğunu gören Müslümanlar yeniden saldırıya geçerek kaleyi fethettiler.

Hicretin 20. yılında şehid edilen Berâ b. Mâlik henüz otuzlu yaşlarında genç bir babayiğitti. [\[880\]](#)

Şahsiyeti

Allah Dostu

Berâ b. Mâlik, hayatını ilme, ibadete ve cihada adanmış fakat kendisini ihmal etmişti. Saçı başı dağılmış, üstü başı toz toprak içindeydi. Bir gün Allah Resûlü (sas) onu bu hâlde görünce, şöyle buyurdu:

“Nice saç başı dağınık, üstü başı eski, toz toprak içinde olup ve bu durumlarından dolayı önemsenmeyen insanlar vardır ki eğer Allah’a yemin etseler, Allah onların yeminlerini asla boşa çıkarmaz ve yerine getirir. İşte Berâ b. Mâlik onlardan birisidir.” [\[881\]](#)

Güzel Sesi ve Duygusallığı

Çok güzel sesli ve duygusal biri olan Berâ b. Mâlik şair ruhluymuş. Zaman zaman fazlaca duygulanır içli içli şiir söylerdi. Enes b. Mâlik'ten kardeşinin bu özelliğini

“Berâ'nın sesi çok güzeldi. Allah Resûlü (sas) seferde onu yanına çağırır, şiir söylemesini ister ve onu dinlerdi. Yine bir seferde şiir söylerken kadınlar onu dinlemeye gelince Allah Resûlü (sas) Berâ'yı uyararak kadınlardan sakındırdı.” [\[882\]](#) sözleriyle anlatır.

Bir başka rivayette ise:

“Berâ b. Mâlik, şiir söyleyerek erkek ve kadınları başına toplar, sesiyle develeri dilediği şekilde sevk ederdi. Onun bu vasfını fark

eden Resûlullah, manevî bir zarar görmesin diye Berâ'yı kadınlardan sakındırdı.”[883]

Cesareti

Berâ'nın en önemli özelliklerinden biri de olağanüstü cesaretiydi. Hatta onun bu cesareti Hz. Ömer'i tedbir almaya ve hakkında yasak koymaya kadar sevk ettirmişti. Onun olağanüstü cesaretinin Müslümanların hayatını tehlikeye sokabileceğini düşünerek savaşta kumandan tayin etmemişti.

Hz. Ömer sırf bu sebeple orduların başkomutanlarına gönderdiği bir mektupta “Sakın Berâ'yı İslâm ordularına komutan yapmayın. Cesareti yüzünden askerleri helak etmesinden korkuyorum.” diyerek bu tür bir görev vermemelerini emretmişti.[884]

Hizmeti

Zaman zaman Allah Resûlü'nün hizmetinde de bulunan Berâ b. Mâlik, develeri sevk etme görevini yapardı. Allah Resûlü'nün hizmetlisi Encişe hanımların bindiği deveyi sevk eder, Berâb. Mâlik ise erkeklerin bindiği develeri sevk ederdi. Hz. Peygamber'in seferlerinde zaman zaman süratli gitmeleri için güzel sesiyle söylediği nağmelerle develeri coştururdu.[885]

İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/17.

H. A. Akk, '*Uzamâ Havle'r-Resûl*, 1/516.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 391.

Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 2/27; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 5/331.

Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 2/27; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 1167.

Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 10/98.

İbn Hacer, *İsâbe*, 620.

Tirmizî, *Menâkîb*, 55.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/350.

Müsned, 3/254.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 1/154.

Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 9/313-316; Şâmî, *Sübülü'l-Hüda*, 11/414.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 1/154.
Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 9/313-316; Şâmî, *Sübülü'l-Hüda*, 11/414.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/350.
Müsned, 3/254.
İbn Hacer, *İsâbe*, 620.
Tirmizî, *Menâkîb*, 55.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 10/98.
H. A. Akk, '*Uzamâ Havle'r-Resûl*', 1/516.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 391.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/17.
Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 2/27; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 5/331.
Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 2/27; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 1167.

Ebû Seleme (ra)

Allah Resûlü'nün (sas) Halasının Oğlu, Süt Kardeşi, İlk Muhacir

İsmi: Abdullah b. Abdu'l-Esed b. Hilâl b. Abdullah b. Amr b. Mahzûm b. Yakaza b. Mürre el-Mahzûmî el-Kureyşî

Annesi: Berre bint Abdulmuttalib

Sütannesi: Süveybe (Ebû Tâlib'in Cariyesi)

Eşi: Hind bint Ebû Ümeyye

Çocukları: Seleme, Ömer, Zeynep ve Dürre

Vefatı: 4/625-626?

Hz. Peygamber'in (sas) Müjdesi: "Allah'ım! Ebû Seleme'yi affet. Cennetteki derecesini yükselt. Onun da bizim de günahlarımızı bağışla."

Yaşam Seyri

Çocukluk ve Gençlik Yılları

Ebû Seleme, Mekke'nin köklü ailelerinden olan Kureyş'in Mahzumoğulları kolundandır. Annesi, Allah Resûlü'nün halası Berre bint Abdulmuttalib'tir. Mekke'de doğup büyüyen Ebû Seleme'ye Abdullah adı verildi. Araplarda yeni doğan çocukların bir süre sütanne tarafından emzirilmesi adetti. Abdullah'ı da doğumundan bir süre sonra Ebû Leheb'in cariyesi Süveybe Hatun emzirdi. Süveybe Hatun, daha önce de Allah Resûlü'nü ve Abdullah'ın dayısı Hamza'yı emzirmişti. Böylece Abdullah hem Allah Resûlü (sas) hem de Hz. Hamza ile sütkardeş oldu. [\[886\]](#)

Mekke'nin ileri gelenlerinden Ebû Ümeyye'nin kızı Hind ile evlendi. Oğulları olunca adını Seleme koydular. Seleme ilk çocukları olduğu için Arap geleneğine göre Abdullah'a Ebû Seleme; eşine ise Ümmü Seleme künyesi verildi. Böylece isimleri ile değil künyeleri ile meşhur oldular.

İslâm'a Girişi

Allah (cc) Resûlü'ne “**Önce yakın akrabalarını uyar!**”^[887] ayetini inzal edince Hz. Peygamber, akrabalarını toplayıp onları İslâm'a davet etti. Bu davete o an kimse icabet etmese de daha sonra özellikle gençler tek tek Müslüman oldular. Ebû Seleme (ra), beraberinde Ebû Ubeyde b. Hâris, Erkam b. Ebi'l-Erkam ve Osman b. Maz'un ile Hz. Peygamber'in yanına gidip iman etti. Müslüman olduğunda henüz on kişi Müslüman olmuştu. Ebû Seleme on birinci kişi olarak Müslüman olma şerefine kavuştu.^[888]

Mekkeliler Müslüman oldukça müşrikler çileden çıkıyor, Mekke'yi onlara dar ediyorlardı. Gücü yettiklerine güçleri yettiğince işkence yapıyorlardı. Ebû Seleme de bu işkencelerden payına düşeni aldı.

Ebû Seleme'nin kabilesi İslâm'ın en büyük düşmanı; Velîd b. Muğîre ve Ebû Cehil ise kabilenin reisleriydi. Herkes gibi Ebû Seleme'ye de inancından vazgeçmesi için durmadan dövdüler. Bunun sonunun gelmeyeceğini anlayan Ebû Seleme, dayısı Ebû Tâlib'e sığındı.

Ebû Tâlib, Allah Resûlü (sas) gibi onu da koruması altına aldı. Ebû Seleme'nin, dayısının yanında saklandığını öğrenen müşrikler Ebû Tâlib'e giderek yeğenini istediler. Ancak Ebû Tâlib onu vermemeye kararlı idi. Müşrikler:

– Yeğenin Muhammed'i himaye ettin, ses çıkarmadık. Lakin buna asla müsaade etmeyiz. Yeğenimizi bize karşı mı koruyorsun, diye çıkıştılar. Ebû Tâlib:

– Evet! Muhammed nasıl benim yeğenim ise o da benim yeğenimdir. Ona da kimsenin dokunmasına izin vermem, diyerek Ebû Seleme'yi korudu.

Her yerde hakkın karşısına çıkıp zehrini kusan Ebû Leheb'in bu kez kavmiyetçilik damarı tuttu. Hakkın yanında yer alarak kardeşini müşriklere karşı destekledi. Mahzumoğulları'nın adamlarına:

– Ebû Tâlib doğru söylüyor, onu asla size vermez. Hem ihtiyara çok yükleniyorsunuz. Biraz daha ileri giderseniz ben de onu desteklerim, diyerek kızınca adamlar onu da kaybederiz korkusu ile daha fazla üstelemeyip geri döndüler.

Ama ne zamana kadar? Ebû Seleme bir süre gerçekten de korundu. Ancak bu uzun sürmedi. Bir süre sonra müşrikler kimseyi dinlemez oldular. Yakaladıkları bütün Müslümanlara şu veya bu şekilde işkence yapmaya başladılar.

Habeşistan’a Hicreti

Allah Resûlü (sas), müşriklerin işkencelerinin tehlikeli boyutlara ulaşip can emniyetinin ortadan kalktığını görünce Müslümanlara Habeşistan’a hicret etmelerini söyledi. Ancak hicret o kadar kolay bir şey değildi. Vatanını, sevdiklerini, işini, malını ve mülkünü bırakıp sonu belli olmayan bir yolculuğa çıkmak gerçekten de çok zordu. Cesur ve yiğit bir delikanlı olan Ebû Seleme, inananları cesaretlendirmek için ilk olarak hicret etmek üzere eşini de yanına alıp gizlice Mekke’den ayrılp Habeşistan’a doğru yola çıktı.^[889]

Ebû Seleme’nin orada Ömer adını verdikleri bir oğlu daha oldu.^[890] Habeşistan’da rahattılar ancak gönülleri Mekke’de idi. Hicretten aylarca sonra bir haber geldi Mekke’den. Habere göre Mekkelilerin ileri gelenleri Müslüman olmuştu. Canan özleminden yanıp tutuşanlar, haberin doğruluğunu araştırmadan hemen yola çıktılar. Tabii ön saflarda yine Ebû Seleme vardı.

Mekke’ye yaklaşıncı haberin yalan olduğunu anladılar. Ancak geri dönmeye de niyetleri yoktu. Canları pahasına da olsa Mekke’ye girmeye kararlı idiler. Ancak Mekke’ye girmek o kadar da kolay değildi. İçeriden biri onları himayesi altına almadan Mekke’ye giremezlerdi. Kimi himaye ile kimi gizlice Mekke’ye girmesiyle çileye ve işkenceye yeniden merhaba dediler.

İmanı uğrunda bütün zorluklara göğüs geren Ebû Seleme’nin hayatı hep mücadele ve mücahede içinde geçmişti. Müşriklerin zulüm ve baskısının en ağırı ise ablukaya alınmaları oldu. Müşrikler onları bir mahalleye hapsedip mahallenin giriş çıkışlarını kontrol altına aldılar. Müslümanlar üç yıl boyunca adeta esir kampında yaşadılar. Bebeklerin figanlarına, yaşlıların inlemelerine aldırmandan ticari ve sosyal bütün ilişkileri kestiler.

Medine’ye Hicreti

İlahî kader Medinelilerin gönlünü ve evlerinin kapılarını Müslümanlara açıp İslâm Medine’de hızla yayılınca Müslümanlara hicret yolu göründü. Hicret izni çıkar çıkmaz hayrın öncüsü olan Ebû Seleme, yine bir ilki gerçekleştirerek Medine’ye hicret için eşi ile birlikte gizlice Mekke’den çıkmak istedi. Ancak yolda Mugîreoğulları’nın adamlarına yakalandılar. Ümmü Seleme (ra) bu hicretini şöyle anlatır:

“Ebû Seleme Medine’ye hicret etmeye karar verince beni kendi devesine bindirip oğlumuz Seleme’yi de kucağıma verdi. Sonra devemizi sürüp Mekke’yi terk ettik. Hicret ettiğimizi haber alan Mugîreoğulları’nın adamları peşimize düşerek yolda bizi yakaladılar. Hicret etmemize engel olmak istediler. Ebû Seleme’ye:

– Hadi diyelim ki bizi atlatıp kendi canını kurtardın ve alıp başını gittin. Buna göz yumduk. İyi de akrabamız olan eşin Ümmü Seleme’yi götürmene niçin izin verelim, diyerek Ebû Seleme’nin elinden devenin yularını çekip aldılar. Ebû Seleme’nin şaşkın bakışları arasında beni alıp evlerine götürdüler. Olayı duyan Ebû Seleme’nin akrabaları olan Abdülesedoğulları da bu duruma öfkelenerek ve:

– Ey Mugîreoğulları! Siz oğlumuzun elinden hanımını aldınız. Allah’a ant olsun ki biz de Seleme’yi onun yanında bırakmayız, dediler. Sonra bu iki grup oğlum Seleme’yi aralarında çekiştirmeye başladılar. Sonunda oğlumu Abdülesedoğulları götürdü. Beni ise Mugîreoğulları yanlarında alıkoydular. Eşim Ebû Seleme de Medine’ye gitmek zorunda kaldı. Böylece eşim, ben ve yavrum birbirimizden ayrı düştük. Bu olaydan sonra her sabah vadiye çıkar, orada oturup akşama kadar ağlardım. Yaklaşık bir buçuk yıl gözyaşlarım dinmedi. Nihayet bir gün amcaoğullarımdan biri yanıma geldi. Hâlimi görüp bana acıdı. Akrabalarına:

– Şu zavallının Mekke’den çıkmasına neden izin vermiyorsunuz? Onu, niçin eşinden ve çocuğundan ayırıyorsunuz, diye çıkıştı. Bunun üzerine Muğîreoğulları:

– İstersen kocanın yanına gidebilirsin, diyerek beni serbest bıraktılar. Bunu öğrenen Abdülesedoğulları da oğlumu bana geri verdiler.^[891]

Çile ve ıstırapla geçen bir yıllık aradan sonra Ümmü Seleme de Medine’ye hicret etti. Böylece aile yeniden bir araya geldi. Ebû Seleme Kureyş kabilesinden Medine’ye ilk hicret eden kişiydi.

Sosyal Hayatı

Suffe Ashâbı’na Katılması

Medineliler, büyük sıkıntılarla Mekke’den gelen ilk muhacir Ebû Seleme’yi (ra) heyecanla bağırırlarına bastılar. Ebû Seleme ilk olarak

Kubâ'da Mübeşşir b. Münzîr'in evine misafir oldu.^[892]

Allah Resûlü (sas) Medine'de gerçekleştirdiği muâhâtta Ebû Seleme'yi ensardan Sa'd b. Heyseme ile kardeş yaptı. Ebû Seleme, Mescid-i Nebevî yapılıncı Suffe ashâbı arasına katıldı.^[893] Allah Resûlü'ne gelen ayetleri dinlemeye, yazmaya, İslâm peygamberinin ilminden ve feyzinden azami derecede istifade etmeye gayret gösterdi.

Allah Resûlü (sas), Medineli Müslümanların bağışladığı arsalardan muhacirlere ev yeri ayırırken Abdülazizoğulları'nın evlerinin yakınlarında bir ev yeri de Ebû Seleme için ayırdı. Daha sonra Ebû Seleme ve ailesi için buraya uygun bir ev yapıldı.^[894]

Yöneticiliği

Cihada yeni izin verildiği ilk aylarda Allah Resûlü (sas), Medine'nin güvenliğini sağlamak için çevredeki kabilelerden Müdlîc ve Damreoğulları ile anlaşma yapmak ümidi ile 150-200 kişilik bir grupla Zu'l-Uşeyre Seferi'ne çıktı. Sefere çıkmadan önce Ebû Seleme'yi Medine'de yerine vekil bıraktı.^[895]

Cihadı

Cihada yeni izin verilmişti. Hicretin 16. ayından itibaren Allah Resûlü (sas) ve sahâbiler komutasında çeşitli seriyyeler düzenlendi. İlk büyük savaş ise Bedir'de yapıldı. Ebû Seleme'nin de katıldığı savaş Müslümanların galibiyetiyle sonuçlandı.

Bedir'den bir yıl sonra yahudi ve münafıkların da kışkırtması ile büyük bir ordu hazırlayan Mekkeli müşrikler, Bedir'in intikamını almak ve onlardan ebediyen kurtulmak için yola çıktılar. Hazırlıkları gören Allah Resûlü'nün amcası Hz. Abbâs, durumu bir mektupla Hz. Peygamber'e bildirince İslam ordusu Uhud'a doğru yola çıktı.

Ordu Komutanlığı

Uhud Savaşı'na koşarak katılan Ebû Seleme, cesur ve iyi bir savaşçı olduğu kadar çok iyi komuta kabiliyeti olan birisiydi. Allah Resûlü (sas) Müslümanlar için çok önemli olan bu savaşta sol cenah komutanlığını Ebû Seleme'ye verdi. Savaşın kızıştığı bir sırada Ebû Usâme el-Cüşenî tarafından uzun ve yassı bir demirle kolundan ağır bir şekilde yaralandı. Bu esnada çok kan kaybetti. Savaşı müteakip

Allah Resûlü (sas), müşrikleri takip etti. “Hamrâu’l-Esed” adıyla anılan bu sefere başta Hz. Peygamber olmak üzere katılanların hepsi yaralıydı. Ağır yarasına rağmen Ebû Seleme de İslam ordusuna katıldı. Sefer bitip ordu Medine’ye dönünce bir ay kadar yarasının tedavisiyle meşgul oldu sonunda yarası iyileşti.^[896]

Ebû Seleme Seriyyesi: Katan Seferi

Uhud Savaşı’nda Müslümanların müşrikler karşısında kısa bir süre bozguna uğraması ve çok sayıda şehid vermeleri müşrik Arap kabilelerini önceden çekindikleri Müslümanlara karşı cesaretlendirmişti. Bazı kabileler bu durumdan istifade ederek Medine’ye baskın düzenlemek için harekete geçtiler. Necid’in Katan havalisinde yaşayan Esedoğulları reislerinden Tuleyha b. Huveylid ve kardeşi Seleme, Uhud Savaşı’nın üzerinden iki ay bile geçmeden Medine’ye baskın için asker toplamaya başladılar. Onların bu faaliyetlerini haber alan Allah Resûlü (sas), Ebû Ubeyde b. Cerrâh ve Sa’d b. Ebû Vakkâs gibi sahabilerin ileri gelenleri de bulunduğu ensar ve muhacirlerden oluşan 150 kişilik bir seriyye hazırladı. Kumandan olarak da Ebû Seleme’yi tayin edip İslâm sancağını teslim etti.^[897] Ardından da *“Esedoğulları harekete geçmeden önce sen onların üzerlerine yürü. Bir an önce onlara âni bir baskın yap.”* buyurdu. Sonra da ona, Allah’ın emirlerine aykırı bir harekette bulunmamasını ve idaresindeki askere iyi davranmasını tavsiye ederek dua buyurdu.

Hicretin 3. yılın son ayında, diğer bir rivayete göre ise 4. yılın ilk ayında yola çıkan seriyye, dört günlük bir yürüyüşten sonra Esedoğulları’nın yurdu Necid’in Feyd bölgesindeki Katan dağına ulaştı. Ebû Seleme, orada Esedoğulları’nın otlamakta olan sürülerini ele geçirip karşı koymak isteyen üç çobanı esir aldı. Kaçmayı başaran diğer çobanlar kabilelerine giderek Müslümanların çok kalabalık bir kuvvetle geldiğini haber verdiler. Yoluna devam eden Ebû Seleme sabaha karşı onların yurdunu kuşatıp âni bir baskın düzenledi. Bu sırada iki taraf arasında çıkan çatışma çok kısa sürdü; bir müşrik öldürüldü, bir sahâbi de şehid oldu. Müslümanlara karşı dayanamayacaklarını anlayan Esedoğulları geri çekildi.

Ebû Seleme düşmanı bir süre takip ettikten sonra Katan suyu civarında karargâh kurdu. Askerlerini üç gruba ayırarak her birini

değişik istikametlere gönderdi. Bir mukavemetle karşılaşmayan birlikler bir süre sonra geri geldiler. Görev başarı ile tamamlanmış, Esedoğulları derslerini almış ve yaptıklarının bedelini ödemişlerdi. Ardından Ebû Seleme ganimetleri toplatıp Medine'ye dönmek üzere yola çıktı.

On günden fazla süren sefer sonunda Medine'ye gelen Ebû Seleme'nin Uhud'da aldığı yaranın nüksetti. Bu yara onu adım adım ölüme yaklaştıran bir yara idi. [898]

Hakkında İnen Ayetler

“Artık kitabı sağ elinden verilen kişi der ki: ‘Alın, kitabımı okuyun.’” [899] **“Kitabı sol elinden verilen ise ‘Keşke bana kitabım verilmeseydi.’ der.”** [900] ayetlerinin Ebû Seleme (ra) hakkında indiği bildirilmektedir.

Abdullah b. Abbâs “Ayetlerde geçen ‘**Kitabı sağından verilenler**’ sözü ile Ebû Seleme'ye, ‘**Kitabı solundan verilenler**’ sözü ile kardeşi Süfyân b. Abdülesed'e işaret edilmiştir.” demektedir.

İlmi

Ebû Seleme gerek Mekke'de Dârülerkam'da gerekse Medine'de Suffe'de Allah Resûlü'nün ilim ve irfanından istifade etti. O, çok az sayıda olan vahiy kâtiplerinden birisidir. Allah Resûlü (sas) vahiy geldiğinde, vahiy kâtiplerinden birini yahut birkaçını çağırarak gelen vahyi onlara yazdırırdı. Ayrıca birine mektup göndereceği zaman ya da bir yerden mektup geldiğinde, mektubu “yazıcı” denen bu sahâbilerle okutup yazdırırdı.

İslâm'a girmeden önce, okuma yazma bilen Ebû Seleme, İslâm'a girdikten sonra Kur'ân'ı Kerim'i ezberleyip yazarak okur yazarlığını Rabbinin rızası doğrultusunda kullandı. Okuma yazma bildiği için sahâbilerle okuma ve yazma dersleri verirdi. Medine'ye hicret ettikten sonra da evi yapılıncaya kadar Suffe'de kalarak bir taraftan gelen ayetleri ezberleyerek öğrendi bir taraftan da Suffe'de kalanlara Kur'ân ve İslâm'ın esaslarını öğretti. Öğrendiklerini ailesine ve çevresine anlatarak hem öğrenen hem de öğretenlerden oldu. Ebû Seleme'den rivayet edilen iki hadis Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde yer almaktadır. [901]

Vefatı

Uhud'da aldığı yara yeniden kanamaya başlayınca Ebû Seleme çok zayıf düştü.^[902] Zamanla yataktan kalkamaz bir hâle geldi. Hiçbir sahâbisini ihmal etmeden ziyaret eden Allah Resûlü, sık sık Ebû Seleme'yi ziyaret ediyor, onun iyileşmesi için çareler arıyordu. Fakat o Rabbine doğru yönelmişti. Ruhunu teslim ederken Allah Resûlü (sas) onun hemen yanı başında idi. Ruhunu teslim edince gözlerini tavana dikti. Allah Resûlü (sas) hafifçe gözlerini kapadı ve çevresindekilere *"Ruh çıkınca gözler ona tâbi olur."*^[903] buyurdu.

Ebû Seleme'nin öldüğünü görünce yakınları feryat etmeye başladı. Kadınların ağıt yakmasından hoşlanmayan Allah Resûlü (sas) *"Şu anda melekler sizin sözlerinize 'âmin' demektedirler. Bundan dolayı kendiniz için iyilikten başka bir şey istemeyin."* buyurarak onları ikaz etti.

Başka bir rivayette ise:

"Ölülerinizin yanına gittiğinizde güzel şeyler isteyin. Çünkü melekler sizin yaptığınız dualara 'âmin' derler." buyurdu. Sonra Ebû Seleme'ye dua ederek:

"Allah'ım! Ebû Seleme'yi affet. Onun hidayete erenler arasındaki derecesini yükselt. Arkada bıraktıkları için ona yardımcı ol. Ey âlemlerin Rabbi olan Allah'ım! Ebû Seleme'nin kabrini genişlet. Orada onun nurunu çoğalt. Bizi de onu da affet."^[904] buyurdu:

Onun vefatında takvimler hicretin 4. yılını gösteriyordu. Cenaze işlemleri tamamlanınca Allah Resûlü (sas) namazını kıldırdı ve sonra Cennetü'l-Bakî'ye defnedildi.

Ümmü Seleme (ra), eşini vefatı ile derinden sarsıldı. Ebû Seleme ile geçirdiği acı tatlı hatıraları düşünürken ona söylediği bir hadisi hatırladı. Ümmü Seleme (ra) şöyle anlatır:

"Bir gün Ebû Seleme, büyük bir sevinçle yanıma gelerek:

– Bugün Allah Resûlü *'Bir Müslüman başına bir musibet geldiğinde 'İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râci'ûn (Şüphesiz biz Allah'a aidiz ve mutlaka O'na döneceğiz)' diyerek O'na teslim olur, sonra da 'Allah'ım, onun yerine bana daha iyisini ver!' diye dua ederse Allah mutlaka kaybettiğinden daha iyisini ona nasip eder.'*^[905] buyurdu, dedi.

Ebû Seleme öldüğünde onun bana naklettiği hadisi hatırladım ama *'Allah'ım! Ebû Seleme'nin yerine bana daha hayırlısını ver!'* diye dua

edemedim. Kendi kendime:

– Ebû Seleme'den hayırlı kim var ki? Şundan daha hayırlı değil mi? Şundan hayırlı değil mi, dedim. Ama yine de sonunda onun öğrettiği gibi dua ettim.”^[906]

Vefat eden sahâbilerin geride kalanları ile ilgilenen Allah Resûlü (sas), Ebû Seleme vefat edince onun ailesine karşı da vefa görevini en güzel şekilde yerine getirdi ve onun çocukları ile yakından ilgilendi. Ümmü Seleme'nin kendisine talip olanların hepsini reddettiğini görünce onu kendi himayesine almak için onunla evlendi. Böylece Ümmü Seleme (ra), duasının kabul edildiğini gördü.

-
- İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3036.
Şuarâ, 26/214.
İbn Hacer, *İsâbe*, 4785.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 2324.
H. A. Akk, *Uzama Havle'r-Resûl*, 2/1235.
İbn Hişâm, *Sîre*, 2/468.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/241.
Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/3.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/240.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/940.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/240.
Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 10/222.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/340-346.
Hâkka, 69/19.
Hâkka, 69/25.
Müşned, 2/278.
Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 3/463.
Müslim, Cenâiz, 4.
Müslim, Cenâiz, 5, 7; *Ebû Dâvûd*, Cenâiz, 17.
Müslim, Cenâiz, 3.
Ebû Dâvûd, Cenâiz, 18; *Tirmizî*, Daavât, 83.
Müslim, Cenâiz, 3.
Ebû Dâvûd, Cenâiz, 18; *Tirmizî*, Daavât, 83.
Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, 3/463.

Muslim, Cenâiz, 4.
Muslim, Cenâiz, 5, 7; *Ebû Dâvûd*, Cenâiz, 17.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/240.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/940.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/240.
Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 10/222.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/241.
Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/3.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/340-346.
Hâkka, 69/19.
Hâkka, 69/25.
Müşned, 2/278.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3036.
Şuarâ, 26/214.
İbn Hacer, *İsâbe*, 4785.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 2324.
H. A. Akk, *Uzama Havle'r-Resûl*, 2/1235.
İbn Hişâm, *Sîre*, 2/468.

Furât b. Hayyân (ra)

Kureyşlilerin Rehberi

İsmi: Furât b. Hayyân b. Sa'lebe b. Abdu'l-Uzza b. Habîb el-İclî

Hiz. Peygamber'in (sas) Müjdesi: "Bazı kimseler vardır ki biz, onların iman ettiklerine dair beyanlarına inanırız. Furât b. Hayyân da onlardan biridir."

Yaşam Seyri

İslâm'a Düşmanlığı

Furât b. Hayyân Mekkelidir. Bekiroğulları'nın İclî koluna mensuptur. Atılğan ve meraklı, çevresi ile ilgilenen ve sürekli gezen birisidir. Mekke ve çevresindeki yolları çok iyi bilir ve çok iyi iz sürerdi. Bu özelliğinden dolayı zaman zaman Kureyşlilerin kervanlarına rehberlik ederdi. ^[907] İşini çok iyi yaptığı için de Mekkeliler onun gönlünü hoş tutarlardı.

Atalarının dinine, geleneklerine çok bağlıydı. Allah Resûlü (sas), insanları İslâm'a davet ettiğinde Ebû Cehil kadar olmasa da çok rahatsız olmuştu. Birilerinin çıkıp atalarını yanlış yolda olmakla suçlaması, düzenlerini bozmaya çalışması zamanla onu iyice öfkeliyordu. Kimseye fiziksel işkence yapma fırsatını yakalayamayınca, Müslümanları dili ile rahatsız etme yolunu seçti. Müslümanları sözleriyle rahatsız eder, söylediği şiirlerle Allah Resûlü'nü hicvederdi. ^[908] Furât'ın bu düşmanlığı, hakikati görmesini engellemiş, kalbini ve aklını İslâm'a kapamasına neden olmuştu.

Furât b. Hayyân, Kureyş kervanlarına özellikle de Ebu Süfyan'ın ticaret kervanına rehberlik yapar ve onun casusu olarak bilinirdi. Bedir Savaşı'ndan hemen önce Mekke'de bulunuyordu. Kureyşliler, Ebû Süfyan'ın Şam kervanının Müslümanlar tarafından takip edildiğini haber alınca savaş için hazırlığa başlamışlardı. Bu hazırlıkları bildirmesi için onu Ebû Süfyan'a haberci olarak gönderdiler. Yolları çok iyi bilen Furât, kısa zamanda Ebû Süfyan'ı bulup Kureyşlilerin bir ordu ile yola çıktığını haber verdi. ^[909]

Bedir Savaşı'nda Müslümanlara esir düştü. Ancak bir yolunu bularak ellerinden kaçtı. Bundan dolayı bazı Müslümanlar ona kızgındı. Ancak Hz. Ebû Bekir'in onunla eskiye dayanan bir dostluğu vardı. [\[910\]](#)

İslâm'a Girişi

Uhud Savaşı'nın hemen öncesi idi. [\[911\]](#) Müslümanlar Medine'nin çevresini kontrol altına almış, yollardan kuş uçurtmuyorlardı. Mekkeli müşrikler neredeyse ticaret yapamaz bir hâle gelmişlerdi. [\[912\]](#) Bu durum Kureyşlileri kara kara düşündürüyordu. Safvân b. Ümeyye bir gün çevresindekilerle bu konuyu dertleşirken Esved b. Muttalib ona:

– Sahil yolu tehlikeli ise kervanını Irak yolundan gönder, dedi. Safvân o yolu bilmediğini söyleyince Esved:

– Ben sana bir rehber tavsiye edeyim, o seni gözü kapalı olarak oraya götürür, dedi. Safvân onun kim olduğunu sorunca:

– Furât b. Hayyân, dedi. Sonra da Furât b. Hayyân'ı ona gönderdi. Safvân ona:

– Şam'a gitmek istiyorum. Muhammed bizim ticaret yolumuzu tutmuş. Kimseyi geçirmiyor. Kervanı Irak yolundan götürmek için bize rehberlik eder misin, diye sorunca Furât:

– Ben seni Irak yolundan öyle yerlerden götürürüm ki Muhammed'in ashâbından hiç kimse oraya inmeyi göze alamaz. Orası Necid arazisinde, susuz çöllerin bulunduğu yoldur, dedi.

Furât'ın konuşmasından ikna olan Safvân hemen hazırlıklara başladı. Nihayet birçok zengin tacirin katıldığı kervan Safvân b. Ümeyye'nin başkanlığında yola çıktı. Kervanda Kureyş eşrafından Ebû Süfyân, Abdullah b. Ebû Rebîa, Huveytîb b. Abdüluzzâ ve daha başka birkaç kişi bulunuyordu. Kervan yükünün büyük kısmını ise külçe gümüş ve gümüş eşyalar oluşturunuyordu. [\[913\]](#)

Kervanın yola çıkmasıyla kader Furât b. Hayyân'ın hayatını değiştirmeye başlamıştı. Onlar Şam'a doğru ilerlerken Mekkeli Eşca' kabilesi reislerinden Nuaym b. Mes'ûd Medine'ye geldi. Yahudilerden Kinâne isimli birine konuk oldu. Akşam olunca içki âlemine de içkiyi fazla kaçırın Nuaym'ın dili çözüldü. Arkadaşlarına Safvân'ın kervanından ve gittikleri yoldan bahsetti. O sırada orada bulunan Sâlit b. Nûman, hemen Allah Resûlü'ne gidip duyduklarını anlattı. [\[914\]](#)

Nûman'ı dinleyen Allah Resûlü (sas) bu fırsatı kaçırmak istemedi. Zeyd b. Hârise kumandasında 600 kişilik bir seriyye hazırlatıp kervanın üzerine gönderdi. Zeyd b. Harise Necid istikametine yönelip Rebeze ile Gamre arasında kalan Karede mevkiinde Kureyş kervanını pusuya düşürdü. Saldırıya uğrayan Kureyşli tacirler kervanı bırakarak kaçtılar. Müslümanlar kervandakilerden yalnızca Furât b. Hayyân'ı yakalayabildiler.^[915] Onu bağlayıp kervanla birlikte Medine'ye götürdüler. Furât'ın Medine'deki tanıdık dostlarından Hz. Ebû Bekir, esaretten kurtulması için aracı olmayı teklif ettiyse de o Bedir'de esir düştükten sonra Müslümanların elinden kaçışını hatırlatarak:

– Muhammed'in elinden bir kere kurtuldum. Ancak bu sefer kurtulamam, dedi. Müslüman tanıdıkları da:

– Eğer İslâm'ı kabul edersen kurtulursun, dediler. Dostlarının Müslüman olması için sarf ettiği çabalar onu düşünmeye sevk etti. Furât, ilk kez kulağını ve kalbini İslâm'a açarak dostlarından İslâm hakkında bilgiler aldı. Rabbinin de lütfuyla kararını verip Müslüman oldu.^[916] Bunun üzerine dostlarından bazıları Allah Resûlü'nün yanına giderek:

– Yâ Resûlullah! Furât Müslüman olduğunu söylüyor, dediler. Allah Resûlü (sas):

– *Sizin aranızda öyle kimseler vardır ki biz onların iman ettiklerine dair beyanlarına inanırız. Furât b. Hayyân da onlardan biridir. Onu serbest bırakın*, buyurdu.^[917]

Suffe Ashâbı'na Katılması

Furât b. Hayyân'ın hayatı esir olarak Medine'ye getirildiğinde bir anda değişmişti. Görünürde canını kurtarmak için Müslüman olan Furât, serbest bırakılınca Mekke'ye geri dönmeyip İslâm'ı öğrenmek için Medine'de kalarak Suffe ashâbının arasına katıldı. O günden sonra Hz. Peygamber'in güvenini kazanan ve şiirleriyle onu öven Furât, suffede Kur'ân'ı ve İslâm'ı öğrenmeye başladı.^[918]

Allah Resûlü (sas), Medine'de kalan Furât'a da diğer muhacirler gibi yardımda bulundu. Yemâme'de 4000 dirhem geliri olan bir arazi verdi.^[919]

Allah Resûlü'nden iki hadis rivayet eden Furât b. Hayyân'dan Hârise b. Mudarrib, Hanzala b. Rebi' ve Hasan-ı Basrî hadis rivayet

etmiştir. İslâm'a girişini anlatan bu hadis, Müsned'de zikredilmektedir. [\[920\]](#) Hadisçiler tarafından Kûfeli sayılmıştır. [\[921\]](#)

Cihadı

İslâm'a girdikten sonra, Hendek Savaşı'ndan itibaren bütün savaflara katılarak kahramanca savaştı. [\[922\]](#) Mekke'nin Fethi'nde, Huneyn'de, Taif'te hep Allah Resûlü'nün yanı başında oldu.

Allah Resûlü (sas), Furât b. Hayyân'a Yemâmeli Sümâme b. Usâl ile birlikte Peygamberlik iddiasında bulunan Müseylemetülkezzâb'ı öldürme görevi verdi. O sırada Yemâme'de bulunan Sümâme, kavmini ikaz ediyor, onları yaptıkları yanlıştan vazgeçirmeye çalışıyordu. Furât b. Hayyân bu görevi yerine getirmek üzere Ebû Hüreyre ve bir grup yiğit gençle birlikte Medine'den yola çıktılar. Onlar Medine'den çıktıktan sonra Allah Resûlü (sas) onlar hakkında:

– *Onlar birbirlerinden yiğit kişilerdir. Haini öldürecek kişi de onların arasında bulunmaktadır*, buyurarak onlara iltifatta bulunurken onların kahramanlıkları da bu şekilde tasdik edilmiş oldu.

Sahâbiler gelince, Sümâme b. Usâl ile birlikte planlar yapmaya başladılar. Onlar planlarını gerçekleştirmek için beklerken Alâ b. Hadramî adamları ile birlikte Müseyleme'nin ordusu ile savaflmaya başladı. Bunu fırsat bilerek Alâ b. Hadramî'ye yardımcı oldular. Onun yanında mücadele ederek Müseyleme'yi öldürerek ordusunu dağıttılar. Müseyleme ile İslâm ordusu arasında cereyan eden büyük bir savafl sonunda Müseyleme öldürölünce Ebû Hüreyre ve Furât b. Hayyân Allah'a şükrederek secdeye kapandılar. [\[923\]](#)

Komutanlığı

Allah Resûlü'nden sonra dinden dönenlerle yapılan savaflarda etkin bir rol oynayan Furât b. Hayyân, bundan sonra da durmayıp cihattan cihada koştu.

Hicretin 16. yılında sol kanat kumandanı olarak Tikrît Fethi'ne katıldı. Düşmanları kısa zamanda bozguna uğrattılar. Nehir kenarında olan savaflta, düşman askerleri kaçıp suya girince komutanlar askerlerini suda bulunan düşmanları öldürmeye teşvik ettiler. Orduda Hz. Ömer'in özel olarak görevlendirdiği casuslar, bu durumu Halife'ye bildirdi. Komutanlarının yaptıklarını doğru bulmayan Halife, onları Medine'ye çağırarak sorguya çekti. [\[924\]](#)

Bundan sonra İran Fethi'ne katılan Furat b. Hayyân, burada büyük kahramanlıklar gösterdi.

Kılavuzluğu

O, yalnızca cahiliye döneminde değil, Müslüman olduktan sonra da kılavuzluğa devam etti. Hâlid b. Velîd, İslâm ordusu ile Müseyleme üzerine giderken İrz Vadisi'ne inince bölgeye Maan b. Adiy komutasında 200 kişilik bir süvari birliği gönderdi. Furat b. Hayyân'ı bu birliğe kılavuz, Muknif b. Zeyd et-Tâî'yi de istihbaratçı olarak görevlendirdi.^[925]

Elçiliği

Furât b. Hayyân, Sa'd b. Ebî Vakkâs komutasında İranlılara karşı savaşırken Sa'd (ra) onu bir heyetle birlikte İran Kısrası Rüstem'e elçi olarak gönderdi. Rüstem'in huzuruna girince onu İslâm'a davet ederek onunla bir süre konuştular. Rüstem onlara çeşitli sorular sorarak İslâm ve Müslümanlar hakkında bilgi aldı. Ancak İslâm'ı kabul etmediği gibi herhangi bir anlaşma da yapmadı.^[926]

Kişiliği

Furât b. Hayyân her şeyden önce iyi bir rehber ve iz sürücüydü. Mekke, Medine ve çevresini çok iyi tanırdı. Şairliği de olan Furât, İslâm'ın ilk yıllarında rehberlik özelliği gibi şiirini de İslâm'ın aleyhine kullanmıştı. Onun Allah Resûlü ve İslâm'ı yeren şiirine Hassân b. Sâbit cevap vererek Furât'ı susturmuştu. Müslüman olmadan önce Allah Resûlü'nü hicveden şiirler söylediği için çok üzülen Furât, daha sonra kendini affettirmek için Allah Resûlü'nü öven şiirler söyleyerek özür diledi.^[927]

Tevazuu

Sahâbilerin en önemli özelliklerinden biri olan tevazu, Furât'ın (ra) da en belirgin özelliklerindendi. Kays b. Züheyr anlatıyor:

“Furât b. Hayyân'ın kendi adına bir mescidi vardı. Bir gün Hanzala b. Rebîa ile birlikte bu mescide gittik. Namaz vakti gelince Furât b. Hayyân Hanzala'ya

– Buyur namazı kıldır, deyince Hanzala:

– Sen benden büyüksün. Benden önce hicret ettin. Hem mescid senin adına, deyince Furât b. Hayyân:

– Allah Resûlü'nün senin hakkında söylediği güzel sözleri duyduktan sonra asla öne geçip sana namaz kıldırımam, dedi. Bunun üzerine Hanzala imam olarak onlara namaz kıldırdı. [\[928\]](#)

Vefatı

Furât b. Hayyân, Allah Resûlü'nün vefatından sonra Mekke'ye yerleştiyse de orada fazla kalmadı. Bir süre sonra oradan ayrılarak Kûfe'ye gitti. Kendine bir ev yaptırarak oraya yerleşti. Vefat tarihi bilinmeyen Furât b. Hayyân'ın soyunun Mekke ve Kûfe'de devam ettiği kaydedilmektedir. [\[929\]](#)

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4199.

İbn Hacer, *İsâbe*, 6965.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/13; Vâkidî, *Megâzî*, 1/44.

Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 6/32.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/36.

İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/50.

Vâkidî, *Megâzî*, 1/198.

Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 3/170-171.

Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 1/130, 266

Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 6/32.

Ebû Dâvûd, *Cihâd*, 99.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/17.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4199.

Müsned, 4/336, 5/375.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 6/116; İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1258.

İbn Hacer, *İsâbe*, 6965.

İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/1258-1259; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4199.

Heyet, *Büyük İslâm Tarihi*, 2/69.

Mustafa Fayda, *Allah'ın Kılıcı Hâlid b. Velîd*, 273.

İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 7/38.

İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/211.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 7/283.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 6/40.
İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/211.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 7/283.
İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 7/38.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 6/40.
Heyet, *Büyük İslâm Tarihi*, 2/69.
Mustafa Fayda, *Allah'ın Kılıcı Hâlid b. Velîd*, 273.
İbn Hacer, *İsâbe*, 6965.
İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/1258-1259; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4199.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 6/32.
Ebû Dâvûd, Cihâd, 99.
Müsned, 4/336, 5/375.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 6/116; İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1258.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/17.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4199.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/198.
Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 3/170-171.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/36.
İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/50.
Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 1/130, 266
İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/13; Vâkidî, *Megâzî*, 1/44.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 6/32.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4199.
İbn Hacer, *İsâbe*, 6965.

Habîb b. Zeyd (ra)

İsmi: Habîb b. Zeyd b. Âsım b. Ka'b b. Amr b. Avf en-Neccârî el-Hazrecî el-Ensârî

Babası: Zeyd b. Âsım

Annesi: Nesîbe bint Ka'b

Kardeşi: Abdullah b. Zeyd

Vefatı: 11/632

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Habîb b. Zeyd, Medineli ilk Müslümanlardan olup Zeyd b. Âsım ve savaşlarda gösterdiği yiğitlikle tanınan hanım kahramanlardan Nesîbe bint Ka'b oğludur. Annesi Nesîbe Hatun, Ümmü Umâre adıyla meşhur olmuştur. Habîb ve diğer oğlu Abdullah'ı da kendisi gibi kahraman biri olarak yetiştirmiştir. Hazrec'in Neccaroğulları kabilesinden olan Habîb, Medine'de doğup büyümüştür. İslâm davetini ailesiyle birlikte kabul ederek Müslüman olmuştur.

Habîb b. Zeyd, ikisi hanım 75 Medineli Müslüman bulunduğu 2. Akabe Biatî'ne anne babası ve kardeşi Abdullah ile birlikte katılmıştır. [\[930\]](#)

Allah Resûlü (sas) Medine'ye hicret edip yedi ay sonra Mescid-i Nebevi'yi yaptırınca Suffe ashâbı arasına katılarak dinini öğrenme konusunda büyük bir çaba sarf etmiştir. [\[931\]](#)

Cihadı

Habîb b. Zeyd, Bedir Savaşı'na acele gidildiği için katılamamıştı. Bedir Ashâbı'ndan olamamak onu derin bir üzüntüye sevk etmişti. Bir yıl sonra bütün aile Uhud'a katılmıştı. [\[932\]](#)

Uhud savaşında kahramanca savaşarak müşrikleri Allah Resûlü'nün yanına yaklaştırmamak için büyük çaba sarf etmişti. Annesi Nesîbe Hatun, babası Zeyd b. Asım ve Abdullah ile Allah Resûlü'nün etrafında bir çember oluşturarak göğüslerini müşriklere

karşı Allah Resûlü'ne siper etmişlerdi. Bu sırada annesi Nesîbe Hatun 12 yerinden yaralandı. [933]

Uhud Savaşı'ndan sonra Hendek, fetihler ve bütün savaşlarda hep Allah Resûlü'nün yanında oldu. Huneyn Savaşı'nda annesi ve kardeşi ile birlikte kahramanca savaşp İslâm kahramanları ile birlikte büyük bir hezimetle zafere çevirmeyi başarmışlardı. O sırada Habîb ve kardeşi birçok müşriki de esir almışlardı. [934]

İslâm Davetçisi

Allah Resûlü (sas) ile birlikte Veda Haccı'na katıldı. Veda Haccı'ndan sonra Allah Resûlü (sas) onu Amr b. Âs'ı başkanlığında bir grup sahâbi ile birlikte Umman'a gönderdi. Habîb b. Zeyd'in de aralarında bulunduğu bu grup, orada İslâm'ı anlatacak ve henüz Müslüman olmayan insanları İslâm'a davet edecekti. Ayrıca Habîb (ra) Amr b. Âs'ın vergi toplamasına yardımcı olacaklardı.

Bir grup sahâbi ile birlikte Umman'a giden Habîb b. Zeyd orada büyük bir heyecanla insanlara İslâm'ı anlattı. Onun daveti sonucunda pek çok insan hidayete kavuştu. Görevi bitince arkadaşı Abdullah b. Vehb ile birlikte Medine'ye geri döndü. [935]

Özel Görevi

Habîb b. Zeyd, Umman'dan döndüğü sırada Müseylemetülkezzâb peygamberlik iddiasında bulunarak çevresindeki insanları kendisine iman etmeye çağırmaya başlamıştı. Allah Resûlü (sas) vefatına yakın günlerde Habîb b. Zeyd'in de içinde bulunduğu bir grup sahâbeyi Müseyleme ile konuşarak onu ikna etmek, gerekirse öldürmek üzere görevlendirip bölgeye gönderdi.

Yemâme'ye gittiklerinde Müseyleme'nin çevresine pek çok adam topladığını gördüler. Onlar Müseyleme için plan yaparken Habîb b. Zeyd ile Abdullah b. Vehb yakalanıp Müseyleme'nin yanına götürüldüler. Müseyleme onlara:

- Muhammed'in peygamber olduğuna inanıyor musunuz, diye sorunca ikisi de:
- O Allah'ın Resûlüdür, dediler. Müseyleme bu kez:
- Peki, benim peygamber olduğuma inanıyor musunuz, diye sorduğunda ise sustular. Cevap alamayınca çok kızan Müseyleme onları ölümle tehdit etti.

Müseyleme'nin çok ciddi olduğunu gören Abdullah b. Vehb, bu gibi durumlarda Allah Resûlü'nün, kalbi Allah ve Resûlü'ne imanla dolu olduğu hâlde ölümden kurtulmak için karşısındakine inanıyormuş gibi gözükmesine izin verdiğini biliyordu. Bunun için kalbi Allah Resûlü'ne iman dolu olsa da Müseyleme'ye "Evet." dedi. Bu sözü onu kurtarmaya yetmişti. Zira Müseyleme'nin tek bir kelime ile de olsa tasdik edilmeye ihtiyacı vardı. Bunun üzerine Abdullah b. Vehb'i öldürmeyip hapse attırdı.^[936]

Şehâdeti

Durumun hassasiyetinin farkında olan Habîb b. Zeyd, İslâm'ın izzetini tek başına korurcasına var gücü ile dimdik duruyordu. Abdullah b. Vehb'i hapse attırdıktan sonra yeniden Habîb b. Zeyd'e yönelen Müseyleme ona:

– Benim peygamber olduğuma inanıyor musun, diye sert bir şekilde yeniden sordu. Habîbîn:

– Seni duyamıyorum, demesi üzerine Müseyleme'nin öfkesi arttı. Ne kadar tehdit ettiyse "Seni küçük parçalar halinde doğrar, işkence ile bir kez değil binlerce kez öldürürüm!" dediyse de Habîb:

– Senin ne dediğini anlamıyorum, demeye devam etti. Artık Habîb b. Zeyd için gayb perdeleri açılmıştı. Âdeta Sevgililer Sevgilisi ile birlikte Rahmân'ın huzurunda cennetteki makamını seyre dalmıştı. Şimdi ne Müseyleme'yi duyacak ne de dinleyecek zaman değildi. Allah'ı ve Resûlü'nü yalanlayanı doğrulama zamanı hiç ama hiç değildi. Müseyleme onu dilim dilim doğratsa yine de hakkı söylemeye kararlıydı.

Müseyleme ondan cevap alamadıkça aklı başından gitti. Yanındakilere:

– Peygamberliğimi kabul edinceye kadar organlarını tek tek kesin! diye bağırdı.

Habîb b. Zeyd durumun hassasiyetini, zamanın kahramanlık zamanı olduğunu fark etmişti. Müseyleme'yi tasdik ettiğinde onun iyice şımarıp azgınlığını arttıracaklarını, etrafındaki insanların ise gafletinin daha da artacağını bilincindeydi. Birinin onları uyarması ve onlara "Biz ne yapıyoruz?" sorusunu düşünmeye sevk etmesi gerekiyordu. Her organı kesildiğinde yeniden bir kez daha ölse de dili

asla Müseyleme'yi tasdik etmeyecek, onların küfrüne destek olmayacaktı.

Habîb b. Zeyd hicretin 11. yılında Müseylimetülkezzâb tarafından şehid edildi. Hz. Ebû Bekir devrinde Hâlid b. Velîd kumandasında Müseylime üzerine gönderilen İslâm ordusunda annesi Ümmü Umâre ile kardeşi Abdullah da yer aldı. Kardeşi Abdullah, Vahşî b. Harb ile birlikte Müseylime'yi öldürerek küfrün sesini susturdular.^[937]

-
- İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1049.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/355.
İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/466.
Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 1/162.
Vâkidî, *Megâzî*, 3/903; İbn Hacer, *İsâbe*, 1586.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1049.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/316.
İbn Abdilberr, *İstîâb*, 1/320-328.
İbn Abdilberr, *İstîâb*, 1/320-328.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1049.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/355.
İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/466.
Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 1/162.
Vâkidî, *Megâzî*, 3/903; İbn Hacer, *İsâbe*, 1586.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1049.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/316.

Hanzale b. Ebû Âmir (ra)

Gasîlü'l-Melâike

İsmi: Hanzale b. Ebû Âmir Amr b. Seyfî b. Mâlik b. Ümeyye el-Ensarî el-Evsî

Eşi: Cemile bint Abdullah b. Übey b. Selûl

Oğlu: Abdullah

Vefatı: 4/624

Hz. Peygamber'in (sas) Müjdesi: "Meleklerin, gökyüzünde gümüş bir tepsi içinde, yağmur suyu ile Hanzale'yi yıkadıklarını gördüm."

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Hanzale b. Ebû Âmir, Medine'nin saygın ailelerinden Amr b. Avfoğulları'ndandır. Babası Evs kabilesinin ileri gelenlerindendir. İsmi Amr, künyesi "Ebû Âmir" olan babası, çok ibadet ettiği için cahiliye döneminde "Rahip" lakabı ile meşhur olmuştur.

Babası Ebû Âmir, çarşıya çıktığında herkes ona saygı gösterir, onunla konuşmayı, ona bir şey ikram etmeyi kendilerine bir şeref sayarlardı. Akılları yetmediğinde, sıkıştıklarında ona gider akıl danışırlardı. Meclislerinde başköşeye oturtur, sohbetini can kulağıyla dinlerlerdi. O Medine'nin gününde ve geleceğinde söz sahibi birisi idi. Önemli olaylardan haberdar olur, onlar hakkında fikir beyan ederdi. Bu konumunu kaybedeceği endişesi ile İslâm'ın Medine'de yayılmasını hiç istemedi. Engellemek için çok gayret etti, Allah Resûlü'ne düşman olanlarla birlik oldu. Ancak oğlu Hanzale'nin Müslüman olmasına engel olamadı.

Hanzale, İslâm'ın Medine'de yayılmaya başladığı ilk yıllarda Müslüman olmuştu. Son derece kuvvetli, dirayetli ve yüksek bir ahlâka sahipti. Müslüman olmadan önce ibadetle meşgul olur, Hanif dini üzere yaşardı. İnsanlardan uzaklaşır, inziva hayatını severdi. [\[938\]](#)

Suffe Ashâbı'na Katılması

Mekkeli Müslümanlar, Medine'ye bir, bir hicret ettiğinde Medineliler onlara kucak açıyor, ellerinden geldiğince onlara yardımcı olmaya çalışıyorlardı. Muâhât uygulamasında Hanzale de Şemmâs b. Osman ile kardeş oldu. Her şeyini seve seve onunla paylaşmaktan bir an olsun geri durmadı.

Hanzale, sahâbenin büyüklerindendi.^[939] O, cahiliyye döneminde bile putlara tapmaz, Allah'ın varlığına inanırdı. Bunun için kendisine "Takî (putlara tapmaktan sakınan)" lakabı verilmişti. Müslüman olunca kalbindeki iman günden güne coştı. Allah Resûlü'nün yanından ayrılmadı.

Babası Ebû Âmir ise Peygamber Efendimiz Medine'ye teşrif edince kabilesinden elli kişilik bir grupla Mekke'ye gitmiş müşriklerle aynı safta yer almıştı. Hanzale'ye takî lakabı verilirken babasına fâsık lakabı verildi.

Mescid-i Nebevî yapılıncı Hanzale de dinini öğrenmek üzere Suffe ashâbının arasına katıldı.^[940]

Evliliği

Hanzale (r.a) Bedir Gazvesi'ne iştirak edip büyük kahramanlıklar gösterdi. Bu sırada henüz bekârdı. Bir müddet sonra kaderin bir cilvesi olsa gerek münafıkların reisi Abdullah b. Übey b. Selûl'ün Müslüman olan kızı Cemîle ile nikâhlandı. Düğünleri Uhud Savaşı öncesine rast gelmişti. Düğünün olduğu günün akşamı Allah Resûlü (sas) ashabıyla Uhud'a hareket edecekti. Daha ilk gün eşini bırakıp cihada, belki de bir daha hiç dönmemek üzere gitmek gerçekten çok zor olacaktı.

Hz. Peygamber'in Mekkeli müşriklerle savaşmak için Uhud'a gittiğini duyunca gecikirim endişeyle boy abdesti almaya fırsat bulamadan İslâm ordusuna katıldı. Bir rivayete göre ise Hanzale gusle başlamış, bir tarafını yıkadığı sırada Allah Resûlü'nün münadisinin mü'minleri cihada çağırdığını duyunca guslû yarıda bırakarak koşup çağrıya icabet etmişti.^[941]

Cemile Hatun da eşi gibi fedakâr ve son derece akıllı biriydi. Bu hâldeyken bile büyük bir dirayet göstererek hem kendini hem de can yoldaşı Hanzale'yi töhmet altında bırakmak istemedi. Düğün gecesi bir rüya görmüştü. Sabah olunca kabilesinden dört kişiyi çağırarak:

– Bu gece Hanzale ile bizim gerdek gecemizdi. Eğer bu gecedен dolayı bir çocuğum olursa bilin ki o Hanzale'nin çocuğudur, dedi. Adamlar şaşırdılar ve niçin böyle bir şey yapma ihtiyacı duyduğunu sorduklarında ise:

– Rüyamda gök kapılarının açıldığını, Hanzale'nin o kapılardan içeri girdiğini, o girdikten sonra da gök kapılarının kapandığını gördüm, dedi.^[942]

Belli ki eşi şehid olacak, canlar cananına vasıl olacaktı. Rabbi bu müjdeyi ona rüya yolu ile bildiriyordu.

Şehâdeti

Hanzale, Uhud'a gidince kılıcını sıyırıp Mekke müşriklerinin arasına daldı. Babası Ebû Âmir, Mekkeli müşriklerle birlikte gelmiş ve Müslümanlara karşı savaşıyordu. Allah Resûlü'nden, yaptığı ihanetten dolayı babasını öldürmek için izin istemişti ama bu hususta ona izin verilmemişti.^[943] Hanzale bir taraftan “Ya babamla karşılaşsam?” diye düşünürken belki de bir taraftan da henüz bir gecelik evli olduğu eşini düşünüyordu.

Gün boyu büyük kahramanlıklar sergileyen Hanzale (ra) diğer sahâbiler gibi can siperane bir şekilde müşriklere hücum etti. Şehitlik arzusuyla hiç durup dinlenmeden kılıç salladı, savaştı. Müşrikler bozguna uğrayıp kaçmaya başlamıştı. Müşrik ordusu komutanı Ebû Süfyan ise yalnız kalmıştı. Onunla karşılaşan Hanzale kılıç darbesiyle onu atından yere düşürdü. Korkudan ne yapacağını şaşıran Ebû Süfyan avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı.

– Ben Kureyş'in ulusu Ebû Süfyan'ım! Yardım edin! Yardım edecek kimse yok mu? Ben Ebû Safyan'ım, diye seslendi. O hengâmede herkes can derdine düşmüş kaçıyordu.

Kureyş'in bahadırlarından Şeddâd b. Esved, Ebû Süfyân'ın yakınında bulunuyordu. Onun yardım çağrısını duyunca hemen onlara doğru yöneldi. Hanzale (ra) Ebû Süfyan'a doğru hücum etmeye hazırlanırken birdenbire arkasından yaklaşarak mızrağı ile onu sırtından vurdu. Hanzale mukabele etmek istediye de peşinden ikinci bir darbe ile şehadet şerbetini içti.^[944]

Bedir'in intikamını almak için Uhud Savaşı'nı gerçekleştiren Ebû Süfyân, Hanzale'nin öldürülmesini Bedir'de öldürülen oğlu

Hanzale'ye karşılık olarak kabul etti. Kendince oğlunun intikamını aldığı düşünödü.

Savaş bitmişti lakin müşrikler hâlâ Müslümanlardan intikam alamadıklarını düşünüyordu. Bunun için savaş meydanında intikam duygusuyla şehidlerin organlarını kesmeye başladılar. Müşrik ordusunu destekleyen Ebû Âmir, Uhud meydanında oğlu Hanzale'nin cesedini parçalamak isteyen müşriklere engel oldu.^[945]

Hakkında Söylenenler

Hanzale (ra) şehid olduğunda bütün gayb perdeleri açıldı. Bir anda Allah'ın Resûlü'ne Hanzale'nin melekler tarafından yıkandığı gösterildi. Yanındaki sahâbilerine dönen Allah Resûlü (sas):

“Meleklerin gökyüzünde gümüş bir tepsi içinde yağmur suyu ile Hanzale'yi yıkadıklarını gördüm.” buyurdu.^[946]

Ebû Useyd der ki:

“Gidip Hanzale'ya baktım. Gerçekten de hâlâ başından aşağı yağmur suyu akıyordu. Dönüp Allah Resûlü'ne gördüklerimi anlattım. Beni dinleyince çok duygulandı.”^[947]

Allah Resûlü, Medine'ye dönünce Hanzale'nin eşine birini göndererek bu durumun sebebini sordurdu. Eşi Hanzale'nini (ra) orduya yetişebilmek için aceleyle Uhud'a çıktığını ve gusûl abdesti alamadığını söyledi.^[948]

Bu hadiseden Hanzale (ra), bütün sahâbiler tarafından **“Gasîlü'l-Melâike: Meleklerin Yıkadığı Kişi”** olarak anıldı. Evsliler her zaman onu iyilikle yâd eder, onunla iftihar ederlerdi. “Melekler tarafından yıkanan Hanzale bizdendir.” derlerdi.^[949]

Hanzale (ra) ve Cemile Hatun'un Abdullah isminde bir oğulları oldu. Hicretin 4. yılında dünyaya gelen Abdullah, Hz. Peygamber'in vefatında yedi yaşında olmasına rağmen sahâbi olarak kabul edilmiştir. Yezîd b. Muâviyeye karşı Medine halkının biat ettiği Abdullah b. Hanzale, Yezîd'in zamanında Harre Vakası'nda şehit edilmiştir.^[950]

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/357.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 1/281.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/273.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 1/608
İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/75; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/43; Vâkidî, *Megâzî*, 1/273.
Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 3/282.
İbn Hibbân, *Sikât*, 1/228; Hâkim, *Müstedrek*, 3/204.
Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 1/130-163.
Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 13/261.
Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 4/11; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1281.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 5/67-68.
Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 1/130-163.
Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 3/282.
İbn Hibbân, *Sikât*, 1/228; Hâkim, *Müstedrek*, 3/204.
İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve*, 1/608
İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/75; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/43; Vâkidî, *Megâzî*, 1/273.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 1/281.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/273.
H. A. Akk, *Uzama Havle'r-Resûl*, 1/656.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/357.
Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 13/261.
Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 4/11; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1281.
İbn Hacer, *İsâbe*, 1865.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 5/67-68.

Hureym b. Evs (ra)

İsmi: Hureym b. Evs b. Hârise b. Lâm b. Amr b. Tarîf b. Amr b. Semâme et-Tâî

Künyesi: Ebû Lecce

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Hureym b. Evs, Kahtânîler'e mensup bir Arap kabilesi olan Tâý kabilesindendir. Tâý kabilesi mensupları diğer çevre kabileler gibi başlangıçta İslâm'dan uzak durdular. Mekkelilerle Müslümanlar arasındaki amansız mücadeleyi uzaktan seyretmekle yetindiler. Bu durum Tebük Savaşı'ndan sonra değişmeye başladı. İslâm'ın hak ve hakikate çağırdığının farkında varan insanlar, İslâm'a koşmaya başladılar. O kabilelerden biri de Tâý kabilesi idi. Tâý kabilesinden olan Hureym, kabilesinden bir grupla Tebük'ten dönen Allah Resûlü'nün yanına giderk İslâm'ı kabul etti.^[951]

Suffe Ashâbı'na Katılması

Müslüman olduktan sonra memleketine dönmeyen Hureym, Suffe ashâbının arasına katılarak Mescid-i Nebevî'de kaldı.^[952] Orada Allah Resûlü (sas) ve diğer sahâbilerden İslâm'ı öğrenip öğrendiklerini en güzel şekilde yaşamaya gayret etti.

Hureym b. Evs anlatıyor:

“Bir gün Allah Resûlü'nün bulunduğu bir grup sahâbe ile oturuyordum. Allah Resûlü'nün amcası Abbâs da oradaydı. Bir ara Hz. Abbâs, Allah Resûlü'ne dönerek:

– Yâ Resûlullah! Seni övmek istiyorum, müsaade eder misin, diye sordu. Hz. Peygamber:

– *Allah ağzına sağlık versin ey amca! Olur*, buyurdu. Bunun üzerine Hz. Abbâs, söylediği bir şiirle onu övdü.^[953] Şiirin sonunu da ‘Sen doğunca, yeryüzü aydınlandı.

Nurunla ötelerin ötesi aydınlandı.

Bu ışıkla, bu nurla, bu doğru yolla,

Kötülükleri yarıp geçerek Hakk’a ulaştık.’ diyerek bağladı.”^[954]

Cihadı

Müslüman olduktan sonra Allah Resûlü (sas) ile Mekke’nin fethine, Huneyn ve Taif seferlerine katılarak kahramanca savaştı. Allah Resûlü’nün vefatından sonra da cihattan bir an olsun geri kalmadı.

Hureym b. Evs anlatıyor:

“Bir gün Allah Resûlü’nün huzurunda otururken:

– *Perdeler açılarak Hîre şehri bana gösterildi. İşte Şeymâ bint Nefîle (Nekîle) el-Ezdî, siyah bir başörtüsü örtmüş bir halde gösterişli bir katır üzerinde geliyor*, buyurdu. Ben:

– Yâ Resûlullah! Eğer biz Hîre’ye girer, Şeymâ’yı bu halde görürsek Şeymâ bana ait olsun mu, dedim. Allah Resûlü (sas):

– *Evet. Olsun*, buyurdu.

Allah Resûlü (sas) vefat ettikten sonra birçok kabile dinden döndü. Benim kabilem olan Tâý kabilesinden hiç kimse dinden dönmedi. Biz çevremizdeki Uyeyne b. Hısn, Tuleyhâ gibi kişilerle savaştık. Bunların en büyüğü Müseylemetülkezzâb ile yapılan savaştı.

Hız. Ebû Bekir onunla savaşmak için Hâlid b. Velîd’i görevlendirdi. Biz de cihad için onun ordusuna katıldık. İslâm ordusu ile Müseyleme’nin ordusu arasında büyük bir savaş oldu. Müslümanlar Müseyleme’yi öldürüp onun hâkim olduğu yerleri bir bir ele geçirdiler. Müseyleme’nin ölümünden sonra Basra’ya yöneldik. Burada büyük bir ordu ile karşılaştık. Ordu komutanı Hürmüz tam bir Arap ve İslâm düşmanıydı. Hâlid b. Velîd, savaş geleneğince savaş meydanına çıkarak onu düelloya davet etti. Farslıların en büyük kahramanlarından olan Hürmüz, Hâlid’in meydan okuduğunu duyunca hemen ortaya çıktı. İki komutan bir süre çarpıştıktan sonra Hâlid b. Velîd, Hürmüz’ü öldürdü. Komutanları ölen ordu bir anda dağıldı. Biz yola devam ederek Eltaf yolundan Hîre’ye geldik.^[955]

İslâm ordusu şehre girince benim gibi Allah Resûlü’nün sözlerini duyanlar gördüğümüz manzara karşısında şaşırıp kaldık. Allah Resûlü’nün bahsettiği Şeymâ hem de tam onun bahsettiği gibi siyah başörtüsü ile heybetli bir katırın üzerinde karşımızda duruyordu. Şaşkınlığımı atınca hemen koşup Şeyma’nın hayvanın yularını tuttum ve:

– Bu Allah Resûlü'nün bana hediye ettiği hanımdır, diyerek hayvanın yularından çekip götürdüm. Durumu öğrenen Hâlid b. Velîd beni yanına çağırdı.

– Niçin böyle yaptın, diye sordu. Ben Allah Resûlü ile aramda geçen konuşmayı anlatınca:

– Delilin var mı, diye sordu. Ben de:

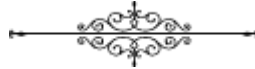
– Muhammed b. Mesleme, Muhammed b. Beşîr olaya şahitler, dedim. Hemen onları bularak Hâlid b. Velîd'e getirdim. Onlar Hâlid b. Velîd'e olayı benim anlattığımı doğrulayınca Hâlid hediye almama müsaade etti. O sırada Şeymâ'nın kardeşi Abdülmesih b. Nefîle barış yapmak için Hâlid b. Velîd'in yanına gelmişti. Kardeşinin benim esirim olduğunu öğrenince benden fidye karşılığında kardeşini almak istedi. Bende bin dirhem karşılığında kız kardeşini ona teslim ettim. Onlar gittikten sonra arkadaşlarım bana:

– Eğer sen yüz bin dirhem istemiş olsaydın onu da verirdi, dediler. Ben de:

– Binden daha büyük bir sayı olduğunu bilmiyordum, dedim. [\[956\]](#)

Vefatı

Allah Resûlü'nden sonra cepheden cepheye koşan Hureym b. Evs'in nerede ve ne zaman öldüğü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1438.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/363.

İbn Hacer, *İsâbe*, 2247.

Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 5/267-268.

Taberânî, *el-Mu`cemü'l-Kebîr*, 4/253.

Ebu Nu'aym, *Delâilu'n-Nübüvve*, 196.

Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 5/267-268.

Taberânî, *el-Mu`cemü'l-Kebîr*, 4/253.

Ebu Nu'aym, *Delâilu'n-Nübüvve*, 196.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1438.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/363.

İbn Hacer, *İsâbe*, 2247.

Huzeyfe b. Esîd (ra)

İsmi: Huzeyfe b. Esîd b. Hâlid b. A'vez b. Vâkia b. Harâm el-Gıfârî

Künyesi: Ebû Serîhâ / Süreyha

Vefatı: 42/662

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Ebû Zer gibi Gıfâr kabilesinden olan Huzeyfe, İslâm'dan ancak Müslümanlar Medine'ye hicret ettikten sonra haberdar olabildi. Bedir ve Uhud savaşlarından sonra İslâmiyet ilgisini çekti. Hendek Savaşı'ndan sonra Medine'ye gelerek Allah Resûlü (sas) ile görüşüp İslâm'ı kabul etti.^[957]

Suffe Ashâbı'na Katılması

Müslüman olduktan sonra Medine'ye hicret eden Huzeyfe b. Esîd İslâm'ı öğrenmek için Suffe'ye yerleşti.^[958] Bir kelime daha fazla öğrenmek, Nûr-u Muhammedî ile bir lahza daha fazla aydınlanmak için Hz. Peygamber'i ve ashâbını adım adım takip etti. Sonra da Allah Resûlü (sas) ve sahâbilerden aldığı bu ilmi Ebû Tufeyl, Rebi' b. Âmile, Habîb b. Himaz gibi raviler vasıtasıyla sonraki nesiller kadar ulaştırdı.

Huzeyfe b. Esîd anlatıyor:

“Arafat'ta, bir grup sahâbe ile birlikte kıyametin kopması hakkında bilgi alışverişinde bulunuyorduk. Tam o sırada Allah Resûlü yanımıza geldi. Bizim kıyamet hakkında konuştuğumuzu görünce ‘*Siz şu on alâmeti görmedikçe, kıyamet kopmayacaktır.*’ buyurdu. Sonra bunların neler olduğunu tek tek saydı:

‘*Duman, Deccâl, Dâbbe, güneşin batıdan doğması, Meryem oğlu İsâ'nın (as) yeryüzüne inmesi, Ye'cûc ve Me'cûc, doğuda, batıda ve Arap Yarımadası'nda olmak üzere üç büyük çökmenin yaşanması ve son olarak Yemen'den çıkıp insanları haşır olacakları yere sürececek bir ateş.*’ buyurdu.”^[959]

Huzeyfe b. Esîd anlatılıyor:

“Bir gün Ebû Zer el-Gıfârî kabilesindekilerle oturmuş sohbet ederken ayağa kalkarak onlara şöyle dedi:

– Ey Gıfâroğulları! Konuşurken yemin etmeyin. Zira doğru söyleyen ve sözleri Allah tarafından tasdik edilen Allah Resûlü, bana insanların kıyamet günü üç grupta haşır olacağını bildirdi. Bunlar:

‘Karınları tok, giyinip kuşanmış binekli kişiler; yürüyen koşan kişiler; Melekler tarafından yüz üstü sürüklenerek cehenneme götürülen kişilerdir.’ buyurdu.”^[960]

Huzeyfe b. Esîd anne karnında çocuğun oluşumu ve onun kaderiyle ilgili olarak şu hadisi rivayet eder:

Huzeyfe b. Esîd bir gün Allah Resûlü’nün (sas) şöyle buyurduğunu nakleder:

‘Ey insanlar! Size iki şey bırakıyorum. Onlara uyduğunuz sürece sapmazsınız. Onlar Allah’ın Kitabı ve Ehl-i Beytim’in yoludur.’^[961]

Rıdvan Biatı’na Katılması

Allah Resûlü (sas) umre için Müslümanlarla birlikte hazırlanarak Mekke’ye doğru çıktığında Huzeyfe de onlara katıldı. Ancak Mekkeliler Müslümanların umre yapmasına müsaade etmediler. Bunun üzerine Hudeybiye’de Müslümanlarla birlikte canını ortaya koyup Fetih suresinde bahsi geçen ağaç altında biat eden kahramanlardan biri oldu.^[962]

Cihadı

Hudeybiye Antlaşması’nda bulunan Huzeyfe b. Esîd daha sonra Allah Resûlü ile Mekke’nin fethine, Huneyn ve Taif savaşlarına katıldı. Huneyn Savaşı’nda kahramanca savaştı. Allah Resûlü’nün vefatından sonra Yemâme Savaşı’na, bundan sonra da Şam’ın fethine katıldı. Ömrünü cihad yolunda geçiren Huzeyfe b. Esîd, Hâlid b. Velîd’in komutasındaki ordu ile cepheden cepheye koşarak yıllarca İslâm uğruna cihad etti.^[963]

Sünnete Bağlılığı

Bütün sahâbiler gibi Huzeyfe b. Esîd de sünnete son derece bağlıydı. Her hususta Allah Resûlü’nü takip ederdi. Hz. Peygamber’den duyduğu bir sözü ya da gördüğü bir ameli hayatına tatbik etme hususunda oldukça titizdi. Peygamber Efendimiz neyi

nasıl yapıyorsa Huzeyfe (ra) de öyle yapardı. Sünnete ittiba konusunda o kadar hassastı ki ailesinin kurban kesme konusunda kendisini üzdüğünü söylerdi. O, Allah Resûlü'nün ehl-i beyti için, şehid düşen ve kurban kesemeyen ümmeti için kurban kesip sevabını onlara bağışladığını biliyordu.

Huzeyfe b. Esîd bir rivayetinde şöyle demiştir:

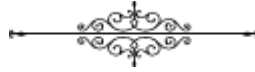
“ Resûlullah kurban bayramı günü iki semiz koç kesti. İlkin kesince ‘Allah’ım! Bu Muhammed’in ve Âl-i Muhammed’in namına!’ buyurdu. İkincisini kestiğinde de ise ‘Allah’ım! Bu da ümmetinden Senin yolunda, tevhid mücadelesinde şehid düşenler adına!’ buyurdu.”^[964]

Peygamber Efendimiz ile yaşadığı günlere hasretini ve bu konudaki bir üzüntüsünü ise:

“Ehl-i Beyt’in kurban bayramlarında bir ya da iki koyun kestiğini ve onun etinden dağıttığını öğrenmişken sünnete uymak yerine ailem beni sünnetten uzaklaşmaya sevk ederek üzüyordu. Şimdi sizler de kurban etlerini dağıtma hususunda komşularınıza karşı cimrilik yapıyorsunuz.”^[965] sözleriyle ifade ederdi.

Vefatı

Huzeyfe b. Esîd Allah Resûlü'nün vefatından sonra Mekke'ye yerleşti. Daha sonra Şam fethine katıldı. Fetihden sonra Kûfe'ye giderek oraya yerleşti. Hicretin 42. yılında vefat edince cenaze namazını Zeyd b. Erkam kıldırdı.^[966]

İbn Hacer, *İsâbe*, 1646.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/355; Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 12/378.

Müslim, Fiten, 39; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1108.

Hâkim, *Müstedrek*, 4/564.

Tirmizî, Menâkîb, 31.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 1/335.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 6/247.

Hâkim, *Müstedrek*, 3/686. (Ayrıca bk. *Müslim*, Edâhî, 3; *Ebû Dâvûd*, *Dehâyâ*, 10.)

Müsned, 3/8, 356, 362.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1108; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 6/247.
Hâkim, *Müstedrek*, 3/686. (Ayrıca bk. *Müslim*, Edâhî, 3; *Ebû Dâvûd*, *Dehâyâ*, 10.)
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 6/247.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1108; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 6/247.
Müsned, 3/8, 356, 362.
Tirmizî, *Menâkîb*, 31.
Hâkim, *Müstedrek*, 4/564.
Müslim, *Fiten*, 39; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1108.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/355; Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 12/378.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 1/335.
İbn Hacer, *İsâbe*, 1646.

Ka'b b. Amr (ra)

İsmi: Ka'b b. Amr b. Abbâd b. Amr b. Sevad b. Ganem b. Ka'b b. Seleme b. Sa'd el-Hazrecî es-Sülemî

Künyesi: Ebû Yesâr

Annesi: Nesîbe bint Ezher

Eşleri: Ümmü Amr bint Amr b. Harâm,

Ümmü Lübâbe bint Hâris b. Sa'd,

Ümmü Rûba (Riya) bint Abdiamr b. Mes'ûd

Çocukları: Umeyr (Ambar), Yezîd, Habîb ve Âişe

Vefatı: 55/675?

İslâm'a Girişi

Medineli Hazreclilerin Süleymoğulları'ndandır. Künyesi Ebû Yesâr olan Ka'b b. Amr, kısa boylu ve topluca birisidir.^[967] Annesi Nesîbe bint Ezher'dir. Üç kez evlenen Ka'b b. Amr'ın bu evliliklerinden Umeyr, Yezid, Habib ve Âişe adında dört çocuğu olmuştur.^[968]

Allah Resûlü (sas) Medinelilerle tanıştığında o henüz 16-17 yaşlarında bir gençti. Akabe'de biat eden Medinelileri dinleyen Ka'b b. Amr Müslüman oldu. İkinci Akabe Biatı'na katılarak Allah Resûlü'nün canları, malları ve çocukları gibi korumaya söz verenler arasında yerini aldı.^[969]

Allah Resûlü (sas) Medine'ye hicret ettikten sonra Suffe'ye yerleşerek Suffe Ashâbı arasında yerini aldı.^[970]

Cihadı

Bedir Savaşı'nda

Uhud Savaşı'nda kahramanca savaşan Ka'b b. Amr, birçok müşriki öldürerek bazılarını da esir aldı. Esir aldıklarından biri de Mus'ab b. Umeyr'in kardeşi Azîz b. Umeyr'di. Esirler bir araya toplanıp yeniden taksim edilince Azîz b. Umeyr, Muhriz b. Nadle'ye düştü.^[971]

Abdullah b. Abbâs anlatıyor:

"Bedir Savaşı'na başlamadan önce Allah Resûlü sahâbileri teşvik için:

– *Kim birini öldürürse onun üzerinden çıkanlar öldürene; esirler ise esir edene aittir*, buyurdu. Gençler düşman üzerine atılırken, yaşlılar Allah Resûlü'nün yanında durarak onu korudular. Savaş bitince yaşlılar, gençlere:

– Ganimete bizi de ortak edin. Biz sizin sığınağınızдық. Eğer başınıza bir şey gelseydi bize sığınacaktınız, deyip aralarında çekişmeye başladılar. Ebû Yesâr iki esirle geldi. Allah Resûlü'ne:

– Yâ Resûlullah! Siz esirlerimizi bize vadetmiştiniz, dedi. Sa'd b. Muâz başka bir şey söyledi. Konuşmalar uzayınca **“Sana savaş ganimetlerini soruyorlar. De ki: Ganimetler Allah ve Resûlü'ne aittir...”**^[972] ayeti nazil oldu ve esirler hakkında verilecek hüküm Allah Resûlü'ne bırakıldı. O da ganimetleri Müslümanlar arasında bölüştürdü. Bütün Müslümanlar bu taksime razı oldular.”^[973]

Ebû Yesâr'ın esir aldığı kişilerden biri de Allah Resûlü'nün amcası Hz. Abbâs'tı. Ebû Yesâr, kısa boylu, toplu; esir aldığı Hz. Abbâs ise cüsseliydi. Allah Resûlü (sas) Ebû Yesâr'a:

– *Abbâs'ı nasıl esir aldın ey Ebû Yesâr*, diye sorduğunda
– Yâ Resûlullah! Onu esir alırken bana daha önce hiç görmediğim birileri yardım etti, dedi. Allah Resûlü (sas):
– *Sana yardım eden kerîm bir melekti*, buyurdu.^[974]

Uhud Savaşı'nda

Uhud Savaşı'nın hemen öncesinde Allah (cc) Müslümanlara büyük bir ihsanda bulunarak onların üzerine bir süre uyku hâli hâsıl oldu. Uyandıklarında kalplerinde hiçbir kaygı, endişe kalmamıştı. Uhud Savaşı'na katılan Ka'b b. Amr anlatıyor:

“O gün kabilemden on dört kişi ile Allah Resûlü'nün yanında bulunuyorduk. Hepimizin üzerine bir uyuklama hâli gelmişti. O gün uykuya dalıp da başı yayına değmeyen kimse yoktu.”^[975]

Hayber Kuşatması'nda

Bedir ve Uhud'dan sonra Allah Resûlü'nün bulunduğu bütün savaşlara ve fetihlere katılan Ka'b b. Amr, Hayber Fethi'ndeki bir anısını şöyle anlatır.

“Hayber Fethi'nde, oranın en önemli ve en korunaklı kalelerinden Sa'd b. Muâz kalesini kuşatmamızın üçüncü günüydü. Akşam olmuştu. Koyunları otlatmaktan dönen Yahudi bir çoban gördük.

Çoban, koyunları kalenin arka kapısından içeri alıyordu. Hepimiz günlerdir açtık. Allah Resûlü (sas):

- *Kim bizi şu koyunlarla doyuracak*, buyurdu. Hemen ileri atılarak:
- Ben yâ Resûlullah, dedim. Allah Resûlü (sas):
- *Öyleyse yap*, buyurunca ceylan gibi koşmaya başladım. Allah Resûlü (sas) arkamdan bakarken:

– *Ey Allah'ım! Bizi ondan faydalandır*, diye dua buyurdu. Biraz sonra kaleye girmeye başlayan koyunlara ulaştım. İki koyunu kaparak birini bir kolumun altına, diğerini diğer kolumun altına aldım. Geri dönerken Allah Resûlü'ne ulaşınca kadar koyunların ağırlığını hissetmedim. Sanki hiçbir şey taşımıyor gibiydim. Allah Resûlü koyunların kesilmesini emretti. Koyunlar kesilip pişirildi ve oradaki bütün askerlere dağıtıldı.”^[976]

Allah Resûlü (sas), Hayber ganimetlerini korumak için Ka'b b. Amr ve Ferve b. Amr el-Beyazî'yi görevlendirdi.^[977]

Mekke Fethi'nde

Mekke'nin fethine katılan Ka'b b. Amr, fetih sırasında Hâlid b. Velîd komutası altında bulunan birlikteydi. Allah Resûlü, sahâbilerle:

- *Ey Müslümanlar! Silah kullanmayın! Yalnızca Bekiroğullarına yaptıklarından dolayı ikindi namazına kadar Huzaâlılarla savaşmaya izin verilmiştir*, buyurdu. Allah Resûlü'ne belli bir saat izin verilmişti. Bu saatin dışında Huzâalıları da öldürmeyi yasaklamıştı.

Ka'b b. Amr anlatıyor:

“Mekke'nin fethinde bulunduğumuz yerden şehre girdiğimizde bizimle savaşa hazırlanmış olan bir grupta karşılaştık. Bizim şehre girmemizi engellediler. Hâlid b. Velîd onlarla konuşup çekilmelerini söyledi. Ancak onlar direndiler ve ok atmaya başladılar. Bunun üzerine Hâlid b. Velîd saldırı emri verdi. Bir süre sonra kaçışmaya başladılar. Onlar kaçınca Hâlid b. Velîd kaçanları takip etmememizi emretti. O sırada ben kılıcımı kaldırmış bir adama hamle yapıyordum. Adamı öldürdükten sonra Huzâalıların öldürülmelerinin yasaklandığını duyunca ne yapacağımı şaşırdım. Hemen adamın kimlerden olduğunu soruşturmaya başladım. Öldürdüğüm kişinin Huzâalı olmadığını öğrenince sevindim.”^[978]

Mûte Savaşı'nda

Mûte Savaşı Müslümanların Rumlarla ilk büyük karşılaşmasıydı. Düşman, Müslümanların altmış yetmiş misliydi. İslâm komutanları peş peşe şehid oluyorlardı. Son olarak Abdullah b. Revâha şehid oldu. İslâm ordusuna katılan Ka'b b. Amr savaşın şiddetlendiği anları şöyle anlatır:

“Abdullah b. Revâha şehid olunca ondan aldığım sancağı Sâbit b. Erkam'a verdim. O da:

– Sen savaş taktiklerini benden daha iyi biliyorsun, diyerek sancağı Hâlid b. Velîd'e verdi. O büyük askerî dehası ile Müslümanları düşman elinde helak olmaktan kurtararak büyük bir maharetle geri çekti.”[\[979\]](#)

Kişiliği

Çok cesur, atılgan, gözünü budaktan sakınmayan kahraman biriydi. Hayatı boyunca hakkın hâkim olması için gayret etti. Bunun için her zaman can vermeye hazırdı. Son olarak Hz. Ali ile Sıffin Savaşı'na katıldı. [\[980\]](#)

Ka'b b. Amr, yaşlandığında çocuklarından birisi bir sebepten dolayı onu kızdırmıştı. Allah Resûlü'nün kendisi için yapmış olduğu duayı hatırlayarak ağladı. Sonra da şunları söyledi:

“Ömrüme yemin olsun ki! Arkadaşlarımdan hepsi vefat etti. Ben sona kaldım. Yaşadığım sürece Allah Resûlü'nün benim hakkımda '*Allah'ım! Bizi ondan faydalandır.*' diye dua etmesinden dolayı arkadaşlarımdan benden hep fayda gördü.”[\[981\]](#)

Affı ve Bağışlaması

İnsanlara karşı affedici olan Ka'b b. Amr, her zaman anlayışlı davranırdı. Ka'b b. Amr'ın bir adamda alacağı vardı. Adam ise bir türlü borcunu vermiyordu. Bir gün alacağını istemek için evine gitti. Ka'b b. Amr'ın geldiğini fark eden adam kızına:

– Gelene ‘O burada yok de!’ diye seslendi. Ancak adamın bu sözlerini Ebû Yesâr da duydu. Kızı daha ‘Babam evde yok.’ diyemeden adama seslenerek:

– Dışarı çık sesini duydum, dedi. Adam dışarı çıkınca niçin böyle davrandığını sordu. Adam:

– Ben sana yalan söyleyemem. Vallahi seninle konuşup da sana yalan söyleyeceğimden, sana vadedip sözümünden döneceğimden

korktum. Sen Allah Resûlü'nün sahâbisisin. Ben yoksulum, dedi.

Alacaklı olduğu adamın zor durumda olduğunu öğrenince Ebû Yesâr:

– Allah için söyle, gerçekten zor durumda mısın, diyerek adamın hâlini anlamaya çalıştı. Adam:

– Allah için gerçekten zor durumdayım, dediğinde

– Haydi, evine git. Ödeyecek bir şey bulursan öde! Yoksa sana helâl olsun, alacağımdan vazgeçtim, dedi. Ardından da iki parmağını iki gözünün üzerine koyarak:

– Şu iki gözümün görmesi ve şu iki kulağımın işitmesiyle Allah Resûlü'nün (sas) “*Her kim zor durumda olan borçluya zaman tanır ya da alacağından vazgeçerse kıyamet günü Allah'ın korumasında olur*, buyurduğuna şahit oldum, dedi.^[982]

Selâme bint Ma'kıl'dan rivayet edilir:

“Cahiliye döneminde amcam yanıma gelerek beni Ebû Yesâr'ın kardeşi Habbâb b. Amr'a sattı. Ondan Abdurrahman adında bir oğlum oldu. Bir süre sonra efendim vefat etti. Eşi:

– Vallahi şimdi Habbâb'ın borçlarını ödemek için seni satacağım, dedi. Ben hemen Allah Resûlü'ne giderek olanları anlattım. Allah Resûlü (sas):

– *Habbâb'ın velisi kim*, diye sordu. Yanındakiler:

– O Ebû Yesâr'ın kardeşidir, dediler. Allah Resûlü (sas) onu yanına çağırttı ve:

– *Bunu azât edin*, buyurdu. Onlar da beni azât ettiler.”^[983]

Tövbesi

Ka'b b. Amr bir gün kendisinin cehennemliklerden olduğunu düşündürecek kadar büyük bir hata yapmıştı. Bundan sonra yaşadıklarını şöyle anlatır:

“Eşi cihada çıkmış çok güzel bir hanım benden hurma satın almak için gelmişti. Ona:

– Evde bundan daha güzeli var, diyerek eve davet ettim. Hanım benimle birlikte eve gelince kendime hâkim olamayıp onu öptüm. Bir anda boş bulunup yaptığımdan dolayı o kadar çok üzüldüm. Hz. Ebû Bekir'e giderek durumu ona anlattım. Hz. Ebû Bekir:

– Tövbe et! Kimseye de söyleme, dedi. Ancak ben bu günaha daha fazla dayanamadım. Allah Resûlü'nün yanına giderek durumu

anlattım.

Allah Resûlü (sas):

– *Allah yolunda cihad için çıkan birinin ailesine mi bunu yaptın*, buyurdu. O anda pişmanlık ve utançtan daha önce değil de yeni Müslüman olmuş olmayı istedim. Kendimin cehennemliklerden olduğunu düşünmeye başladım.

Aradan bir zaman geçti. Allah Resûlü'ne benimle ilgili olduğunu düşündüğüm **'Gündüzün iki tarafında, gecenin de gündüze yakın saatlerinde namaz kıl. Şüphesiz ki iyilikler kötülükleri yok eder. İşte bu, öğüt almak isteyenler için bir hatırlatmadır.'**^[984] ayeti nazil oldu.

Allah Resûlü'nün yanına gittiğimde bu ayeti bana okuyunca orada buluna sahâbiler:

– Yâ Resûlullah! Bu yalnızca ona özel mi yoksa bütün insanlar için de geçerli mi, diye sordular. Allah Resûlü (sas):

– *Bütün insanlar için geneldir*, buyurdu."^[985]

İlmi ve Ameli

Ubâde b. Velîd anlatıyor:

"Babamla birlikte vefat etmeden önce ensarın bulunduğu mahalledeki sahâbilerden bir şeyler öğrenmek üzere evden çıktık. Yolda ilk olarak Ka'b b. Amr ile karşılaştık. Kölesi ile oturuyordu. Elinde üst üste konulmuş bir miktar sayfa, üzerinde bir hırka ile maafir kumaşından yapılı bir elbise vardı. Kölesinde de aynı şekilde bir hırka ve bir maafir kumaşından elbise giyinmişti.

Babam ona:

– Seni biraz sıkıntılı görüyorum ey amca, deyince babama bir alacak meselesini anlattı ve Allah Resûlü'nün hadisini nakletti.

Babam:

– Kölenle aynı giyinmişsin, diyerek bunun sebebini sorunca

– Allah Resûlü (sas) köle ve hizmetliler hakkında "*Onlara yediğinizden yedirin, giydiğinizden giydirin.*" buyururken ve şu iki gözüm görmüş, şu iki kulağım duymuş ve şu kalbim bunu bellemişken, şu dünya malımdan ona vermeyi kıyamette benim hasenatımdan, sevabımdan almasına tercih ederim, dedi.^[986]

Allah Resûlü'nden birkaç hadis rivayet eden Ebû Yesâr Ka'b b. Amr'dan Ebû Eyyûb'un azâtlı kölesi Seyfî, Ubâde b. Velîd, Mûsâ b.

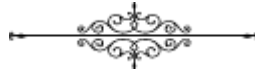
Talha ve Hanzala b. Kays gibi kişiler hadis rivayet etmişlerdir.^[987]

Rivayet Ettiği Hadislerden

“Bir kişi bir günah işledikten sonra kalkar abdest alır, namaz kılar ve Allah’tan affını isterse Allah onu mutlaka affeder.”^[988];

Vefatı

Hicretin 55. yılında Medine’de hayata veda eden Ebû Yesâr Ka’b b. Amr, Bedir Savaşı’na katılıp da Medine’de bulunan son sahâbi idi.^[989]

Zehabî, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, 4633; İbn Hacer, *İsâbe*, 10735.
İbn Sad, *Tabakât*, 3/581-8/437; İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1322, 4/1776.
İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Gâbe*, 4469.
Ebû Nu’aym, *Hilyetü’l-Evliyâ*, 2/19.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/140.
Enfâl, 8/1.
Şâmî, *Sübülü’l-Hüdâ*, 4/58.
İbn Sa’d, *Tabakât*, 4/12.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/296; Makrîzî, *İmtâu’l-Esmâ’*, 1/170.
İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/335; Vâkidî, *Megâzî*, 2/660.
Makrîzî, *İmtâu’l-Esmâ’*, 9/294.
Vâkidî, *Megâzî*, 2/839.
Şâmî, *Sübülü’l-Hüdâ*, 6/150.
H. A. Akk, *Uzama Havle’r-Resûl*, 3/1658.
Müsned, 3/427.
Müslim, Zühd, 74; *İbn Mâce*, Sadâkat, 14; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Gâbe*, 4469.
Ebû Dâvûd, Atik, 8.
Hûd, 11/114.
Buhârî, Tefsir, 11, 162; *Tirmizî*, Tefsiri Kur’ân, 11.
Müslim, Zühd, 74.
Zehabî, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, 4633.
Ebû Dâvûd, Vitir, 26; *Tirmizî*, Tefsiri Kur’ân, 3.
H. A. Akk, *Uzama Havle’r-Resûl*, 3/1658.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4469.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/19.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 4633; İbn Hacer, *İsâbe*, 10735.
İbn Sad, *Tabakât*, 3/581-8/437; İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1322, 4/1776.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 4/58.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/12.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/140.
Enfâl, 8/1.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/296; Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 1/170.
İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/335; Vâkidî, *Megâzî*, 2/660.
Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 9/294.
H. A. Akk, *Uzama Havle'r-Resûl*, 3/1658.
Müsned, 3/427.
Vâkidî, *Megâzî*, 2/839.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 6/150.
Hûd, 11/114.
Buhârî, Tefsir, 11, 162; *Tirmizî*, Tefsiri Kur'ân, 11.
Müslim, Zühd, 74; *İbn Mâce*, Sadâkat, 14; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4469.
Ebû Dâvûd, Atik, 8.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 4633.
Ebû Dâvûd, Vitr, 26; *Tirmizî*, Tefsiri Kur'ân, 3.
Müslim, Zühd, 74.
H. A. Akk, *Uzama Havle'r-Resûl*, 3/1658.

Kennâz b. Husayn (ra)

İsmi: Kennâz b. Husayn (Hasîn) b. Yerbû' b. Tarîf b. Hareşe b. Ubeyd el-Ganevî

Künyesi: Ebû Mersed

Oğlu: Mersed

Vefatı: 12/634

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Kader onu âdeta Allah Resûlü'nün sahâbisi olma şerefine erişmek, bu uğurda mücadele etmek üzere memleketinden kaldırıp Mekke'ye getirmişti. Gaylanlardan olan Kennâz, memleketinden ayrılarak Mekke'ye gelmiş ve orayı severek yerleşmeye karar vermişti. Ancak o günün kurallarına göre yabancı birinin bir şehirde ikamet edebilmesi için oradan birinin himayesi altına girmesi gerekiyordu. Kennâz da bu kurala uyarak Hz. Peygamber'in amcası Hz. Hamza ile anlaşarak onun koruması altına girdi. [\[990\]](#)

Uzun boylu, gür saçlı, babayiğit biri olan Kennâz b. Husayn, Hz. Hamza'nın yaşlarındaydı. [\[991\]](#) Mekke'ye yerleştikten birkaç yıl sonra evlendi ve Mersed adını verdikleri bir oğlu oldu.

Allah Resûlü (sas) İslâm'ı davete başlayınca sözleri Mekke'nin gündemine bomba gibi düştü. Herkes gizli açık ondan bahsediyordu. Kennâz da bir süre araştırdıktan sonra müşriklerin İslâm'a girmesinden hoşlanmayacağını bile bile İslâm'a girdi. Pek çok sıkıntı çekti. Yıllarca baskılara maruz kaldı ancak hepsine direnerek sabretti.

Hicreti ve Suffe Günleri

Allah, Medine'ye hicret etmek için izin verince Kennâz b. Husayn da ailesini zorlu bir yolculuktan sonra Kubâ'ya geldi. Orada misafirperverliği ile bilinen Külsüm b. Hidm'e konuk oldu. Allah Resûlü (sas), Medine'ye hicret edip kardeşlik bağı tesis ederken

Kennâz da Ubâde b. Sâmit ile kardeş oldu.^[992] Mekke'de Dârülerkam'da başladığı eğitimine Suffe'de devam etti.^[993]

Cihadı

Kennâz güçlü kuvvetli olmasının yanı sıra çok iyi bir binici olması ve katıldığı savaşlarda atılganlığı ve cesareti ile hemen düşmanın dikkatini çekerdi. Allah Resûlü (sas) ile Bedir, Uhud, Hendek ve diğer bütün savaşlara katıldı.^[994]

Bedir Savaşı'na katılanlardan yalnızca ikisi atlıydı. İkisi de çok iyi savaşçı olan bu süvarilerden biri Mikdâd b. Amr diğeri ise Kennâz b. Husayn'dı. Savaşta düşmanların köşe bucak kaçtığı bu süvariler, Bedir'de düşmana göz açtırmayıp kahramanca savaştilar. Kennâz b. Husayn savaşta Ebû Sevr'i esir aldı.^[995]

Bedir'den sonra Uhud'a katıldı. İnsanların düşmandan kaçtığı sırada Allah Resûlü'nün etrafında toplanan Müslümanlardan biriydi. Düşmanın Allah Resûlü'ne yaklaşmasına fırsat vermeyen Kennâz, Bedir'de olduğu gibi Uhud'da da oğlu Mersed ile birlikte müşriklerin korkulu rüyası oldu.^[996]

İslâm'da İlk Sancaktar

Cihada izin verildikten sonra Allah Resûlü (sas) hicretin 7. ayı Ramazan'da, Hz. Hamza komutasındaki 30 kişilik bir birliği Seyfû'l-Bahr'e gönderdi. Allah Resûlü (sas) bu birlikten Kennâz b. Husayn'a sancak bağladı. Bu, İslâm'da bağlanan ilk sancak, Kennâz b. Husayn de ilk sancaktar oldu.^[997]

Özel Görev

Allah Resûlü (sas) Mekke'nin Fethi'ne hazırlanırken bunun Mekkeliler tarafından duyulmamasına özen göstermişti. Ancak sahâbilerden Hâtib b. Ebû Beltea, bu tedbirin önemini kavrayamayarak Mekke'de bulunan çocuklarını korumak adına hazırlıkları Mekkelilere bildirmek istedi.

Yazdığı mektubu bir kadınla Mekke'ye göndermeye kalkıştı. Bu durum Allah tarafından Resûlü'ne bildirilince Hz. Peygamber Hz. Ali, Kennâz, Mikdâd ve Zübeyr b. Avvâm'a kadını yakalayarak mektubu almalarını emretti.

Bu dört süvari Ravzatu'l-Hah mevkiine gelince bir kadının tıpkı Allah Resûlü'nün onlara anlattığı gibi devesi ile Mekke'ye doğru gittiğini gördüler. Kadını yakalayıp mektubu istediler. Kadın inkâr edip mektubu vermemekte ısrar etse de aramalar neticesinde mektubu buldular.^[998]

Allah İçin Sevdüğinden Vazgeçmesi

Allah Resûlü (sas) Kennâz b. Husayn'ı güçlü kuvvetli olması sebebiyle Mekke'de müşriklerin elinde bulunan Müslüman esirleri kurtarmak için görevlendirdi. Mekke'ye giden Kennâz, orada Müslüman olmadan önce çok sevdiği Anak isimli hanımla karşılaştı. Hanım onunla evlenmek istemesine rağmen Kennâz kabul etmedi. Çünkü o artık Müslüman'dı.

Bir ölçüsü vardı. Yapacaklarının Allah (cc) ve Resûlü'nün rızasına uyup uymadığını bilmeden bir şey yapmak istemedi. Bunun için sevdiği kadının evlilik teklifini:

– İslâm, cahiliye döneminde yaptığımız birçok şeyi haram kılıyor, sözleriyle reddeti. Kadın ısrar edince de

– Allah Resûlü'ne sorup onun iznini almadan asla olmaz, dedi. Esirleri kurtarıp Medine'ye geri geldiğinde meseleyi anlatıp evlenmek için Allah Resûlü'nden izin istedi. Bunun üzerine **“İman etmedikçe müşrik kadınlar ile evlenmeyin. Ondan hoşlansanız da mü'min bir cariyeye, müşrik kadından daha hayırlıdır...”**^[999] ayetleri nazil oldu.

Allah Resûlü (sas), kadın İslâm'ı kabul etmeden Kennâz'ın onunla evlenmesine izin vermedi.^[1000] Kennâz da bu hükme gönül hoşnutluğu içinde razı oldu.

Rivayet Ettiği Hadisler

Kennâz b. Huseyn'in, rivayet ettiği tek bir şu hadisin olduğu nakledilmektedir:

“Kabirlerin üzerinde oturmayın! Onlara doğru namaz kılmayın!”^[1001]

Vefatı

Bazı kaynaklarda Kennâz'ın Allah Resûlü'nün vefatından sonra Şam'a gittiği hatta orada ciddi bir sıkıntı çektiği kaydedilir. Evzâî'den nakledilir:

“Şam halkının Mut'im b. Mikdâm, İbrahim b. Cidâr ve Ebû Mersed'i rahatsız ettikleri kadar kimseyi rahatsız ettiklerini görmedim.”^[1002] der.

Allah Resûlü'nden bir iki yıl sonra hicretin 12. yılında Hz. Ebû Bekir'in hilafeti döneminde 66 yaşında Şam'da vefat etmiştir.^[1003]

-
- İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4498-6230.
İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/678.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/47.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/19.
İbn Hacer, *İsâbe*, 7463-10513.
Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 3/113; Vâkidî, *Megâzî*, 1/139.
İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/1333-4/1754.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 6/11.
Buhârî, İsti'zan, 23; *Müslim*, Fedâilu Sahâbe, 161; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 3/252.
Bakara, 2/221.
Kurtubî, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, 2/60.
Müslim, Cenâiz, 97; *Tirmizî*, Cenâiz, 57.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 24/355.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/47.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/47.
İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/678.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4498-6230.
İbn Abdilberr, *İstîâb*, 3/1333-4/1754.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 6/11.
Buhârî, İsti'zan, 23; *Müslim*, Fedâilu Sahâbe, 161; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 3/252.
Bakara, 2/221.
Kurtubî, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, 2/60.
Müslim, Cenâiz, 97; *Tirmizî*, Cenâiz, 57.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 24/355.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/47.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/19.
İbn Hacer, *İsâbe*, 7463-10513.

Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 3/113; Vâkidî, *Megâzî*, 1/139.

Mistah b. Üsâse (ra)

İsmi: Mistah b. Üsâse b. Abbâd b. Muttalib b. Abdimenâf b. Kusay b. el-Kureyşî el-Muttalibî

Künyesi: Ebû Abbâd

Annesi: Ümmü Mistah bint Ebû Rühm

Anneannesi: Rabt bint Sahr (Hz. Ebû Bekir'in teyzesi)

Kardeşi: Hind bint Üsâse

Vefatı: 34/654

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Kaynaklarda asıl adının Avf, lakabının ise Mistah olduğu belirtilmiştir. Hz. Ebû Bekir'in akrabalarından olan Mistah b. Üsâse, Mekke'de doğup büyüdü. Annesi, Hz. Ebû Bekir'in teyzesinin kızıdır. Allah Resûlü (sas), İslâm'a davete başladığında insanlar onunla alay ederken Mistah Mistah, kardeşi Hind ve annesi Ümmü Mistah ile birlikte İslâm ile şereflendi. [\[1004\]](#)

Mistah, yapı olarak kısa boylu, çukur gözlü ve kalın parmaklıdır. [\[1005\]](#) Daha küçük yaşlarda babasını kaybettiğinden yetim kalmıştı. Mağdur olmamaları için Hz. Ebû Bekir, onlara sürekli ekonomik yardımda bulunurdu. [\[1006\]](#)

Müslüman olduğunu ilk günlerde gizlese de müşriklerin garip, kimsesiz, yetim Müslümanlara yaptığı eziyet ve işkenceden hiç şüphesiz Mistah'da nasibini aldı. Fakat her türlü eza ve zulme rağmen inancından vazgeçmedi, imanından asla taviz vermedi.

Hicreti

Allah Resûlü (sas), zulüm altında inleyen sahâbilerle Medine'ye hicrete izni verince ikişer üçer gruplar halinde birbirleri ile anlaşarak Medine'ye hicret etmeye başladılar.

Mistah b. Üsâse de Ubeyd b. Hâris ve onun iki kardeşi Tufeyl ve Husayn ile birlikte hicret etmek için anlaştılar. Gece, Necih Vadisi'nde buluşacaklardı. Akşam olunca üç kardeş buluşma yerine geldikleri

hâlde Mistah'ı sabaha kadar beklediler. Sabah Mistah'ın bir yılan tarafından ısırıldığını öğrendiler. Mekke'ye geri dönerek onu buldular. Arkadaşlarını da yanlarına alan üç kardeş gizlice Mekke'den ayrılıp yola koyuldular.

Gece yol alıp gündüz gizlenerek Medine yakınlarında bulunan Kubâ'ya vardılar. Burada Abdurrahmân b. Seleme'nin evine konuk oldular. Allah Resûlü (sas) Medine'ye hicret edinceye kadar da Abdurrahmân'ın evinde misafir olarak kaldılar. [\[1007\]](#)

Kardeşlik ve Suffe Günleri

Kardeşlik antlaşmasında Mistah b. Üsâse, Zeyd b. Müzeyyen el-Ensârî ile kardeş oldu. Mescid-i Nebevî yapıp Allah Resûlü (sas) onun bir bölümüne Suffe diye adlandırılan yatılı bir eğitim müessesesi yaptırınca Suffe'nin ilk talebelerinden biri de Mistah oldu. [\[1008\]](#)

Cihadı

Mistah b. Üsâse çok cesur bir yiğitti. Düşmana korkusuzca saldırır, düşman saflarının arasına dalarak onları dağıtırdı. Allah Resûlü (sas) ona bazı seriyyelerde görev vermiştir. Mistah'ı ilk olarak Sa'd b. Ebî Vakkâs komutasındaki Harrar Seriyyesi'ne gönderdi. Cihad izni çıktıktan sonraki ikinci seriyye idi. Allah Resûlü (sas), Kureyşlilerin ticari faaliyetlerini gözetim altında bulundurmak için on kişilik askerî bir grubu Harrar mevkiine gönderip gece yol alıp gündüz saklanmalarını ve belirttiği bölgeyi geçmemelerini emretti. Sa'd b. Ubâde katıldığı bu sefer hakkında şunları anlatır:

“Yaya olarak gittiğimiz Harrar yolunda gece yürüyor, gündüz gizleniyorduk. Tam beş sabah geçirdikten sonra Harrar'a vardık. Kureyş kervanının bizden bir gün önce oradan geçtiğini öğrendik.” [\[1009\]](#)

Mistah'ın da içinde olduğu birlik herhangi bir çatışma olmadan Medine'ye geri döndü. Mistah ikinci olarak Ubâde b. Hâris'in komutasındaki seriyyeye katıldı. Allah Resûlü (sas), onları Rağib'e gönderdi. Bu seriyyede Mistah, birliğin sancaktarlık görevini üstlendi. [\[1010\]](#) Daha sonra Allah Resûlü (sas) ile Bedir Savaşı'na katıldı. [\[1011\]](#) Bedir'e giderken Tufeyl ve Husayn b. Haris kardeşlerle birlikte nöbetleşerek aynı deveye bindi. [\[1012\]](#) Kahramanca savaşarak

müşriklerin korkulu rüyası oldu. Bu savaştan sonra Uhud ve diğer bütün savaşlara katıldı. Hayber'e da katılan Mistah'a Allah Resûlü (sas) savaştan sonra 30 vesk^[1013] hurma verdi.^[1014]

İfk Hadisesi

Mistah b. Üsâse hicretin 5. yılında Benî Müstalik kabilesine karşı düzenlenen Müreysî Gazvesi'ne katıldı. Bu sefere Hz. Âişe de katılmıştı. Seferden dönüşte Hz. Âişe gerdanlığını kaybetti. Gerdanlığını ararken de kervanı kaçırdı. Onu, ordunun gerisinden gelerek unutulmuş eşyaları toplamakla görevli olan Safvân b. Muattal bulup orduya yetiştirdi.

Bu olay başlangıçta gayet normal karşılandığı hâlde daha sonra münafıklar tarafından Hz. Âişe'ye iftira kampanyasına dönüştürüldü. Onların yoğun dedikoduları bazı Müslümanların gafil avlanmalarına ve bu iftiraya alet olmalarına neden oldu. Bunlardan biri de Mistah b. Üsâse idi. Münafıklara aldanıp bu dedikodunun yayılmasına adı karıştı. Nur suresinin 11-20. ayetleri nazil olup da Hz. Âişe'nin masumiyeti Allah tarafından bildirilince diğer iftiracılar gibi Mistah'a da cezadan nasibi aldı.^[1015]

İffetli bir kadına zina isnadında bulunma fiilini işlediği sabit görüldüğünden Allah Resûlü (sas) tarafından diğer suç ortaklarıyla birlikte kendisine had cezası uygulandı. Bu olay annesini çok üzdüğü gibi akrabalık ilişkisi ve fakirliği sebebiyle kendisini koruyup kollayan Hz. Ebû Bekir'in de ona olan yardımının kesilmesine sebep oldu.

Mistah'a kızan Hz. Ebû Bekir kızı Hz. Âişe'yi hedef alan bu olayda onun da iftiracılar arasında yer aldığını görünce, bir daha ona ve ailesine iyilik yapmayacağına dair yemin etti. Ardından da yaptığı yardımı kesti.

Bunun üzerine zaten zor geçinen Mistah ve ailesi perişan bir hâlde düştüler. Ancak Allah Teâlâ:

“İçinizden faziletli ve servet sahibi kimseler akrabaya, yoksullara, Allah yolunda hicret edenlere mallarından vermeyeceklerine dair yemin etmesinler; affedip bağışlasınlar...”^[1016] âyet-i kerîmesi inzal edince Hz. Hz. Ebû Bekir, hatasını anlayarak kararından vazgeçip Mistah'a yaptığı yardıma devam etti.^[1017]

Vefatı

Allah Resûlü'nden sonra hicretin 34. yılına kadar yaşayan Mistah b. Üsâse, İfk Hadisesi'nden yeterince ders almış olarak yaşamına devam etti. Bundan sonra Hz. Osman döneminde 56 yaşında Medine'de vefat edinceye kadar cihattan geri kalmadı.

Bazı kaynaklarda Hz. Ali'nin hilâfeti dönemine kadar yaşadığı, Sıffin Savaşı'na katıldığı ve aynı yıl hicretin 37 yılında vefat ettiği zikredilmiştir.^[1018]

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4865; İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1223.

Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6098.

İbn Hacer, *İsâbe*, 7938.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/51.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/20.

İbn Sa'd, *Tabakât*. 2/7.

Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 1/72.

İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/679.

Vâkidî, *Megâzî*, 1/24.

Hiz. Peygamber devrinde Medine'de kullanılan bir deve yükü miktarınca katı madde ölçegi.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 8/228.

Vâkidî, *Megâzî*, 2/434.

Nûr, 24/22.

Buhârî, *Megâzî*, 27; *Müslim*, *Tevbe*, 17; *Tirmizî*, *Tefsîr*, 25; *Beyhakî*, *Delâilu'n-Nübüvve*, 4/67-71.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4865; İbn Hacer, *İsâbe*, 7938.

Vâkidî, *Megâzî*, 2/434.

Nûr, 24/22.

Hiz. Peygamber devrinde Medine'de kullanılan bir deve yükü miktarınca katı madde ölçegi.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 8/228.

Buhârî, *Megâzî*, 27; *Müslim*, *Tevbe*, 17; *Tirmizî*, *Tefsîr*, 25; *Beyhakî*, *Delâilu'n-Nübüvve*, 4/67-71.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4865; İbn Hacer, *İsâbe*, 7938.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4865; İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1223.

Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 6098.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/20.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/7.

İbn Hacer, *İsâbe*, 7938.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/51.

Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 1/72.

İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/679.

Vâkidî, *Megâzî*, 1/24.

‘Uveym b. Sâide (ra)

Ayetle Övülen İslâm Kahramanı

İsmi: ‘Uveym b. Sâide b. Âiş b. Kays b. Nu’mân b. Zeyd b. Ümeyye b. Mâlik el-Evsî el-Ensârî

Künyesi: Ebû Abdurrahmân

Annesi: Umeyre bint Sâlim

Eşi: Ümâme bint Bükeyr

Çocukları: Abdurrahmân, Utbe, Süveyd ve Karaze

Hz. Peygamber’in (sas) Müjdesi: : “Allah’ın kullarından ‘Uveym b. Sâide ne güzel kul ne güzel cennet ehlidir.”

Vefatı: 23/644’ten önce

Yaşam Seyri

İslâm’a Girişi

Uveym b. Sâide, Kubâ sakinlerinden Evs kabilesindendir. Babası kabilenin ileri gelenlerinden, annesi ise aynı kabileden Umeyre bint Sâlim’dir. Hazrec kabilesinden Ümâme bint Bükeyr ile evlenmiş, Abdurrahmân, Utbe, Süveyd, Karaze adlarında oğulları olmuştur. Umre için Mekke’ye geldiklerinde, kaderin Allah Resûlü (sas) ile yollarını kesiştirip İslâm’la şereflenen Es’ad b. Zürâre ve Zekvan’ın vasıtasıyla Müslüman olmuştur.^[1019]

Mekke’de Hz. Peygamber ile ilk defa görüşüp İslâm’ı kabul eden sekiz Medineli’den birinin ‘Uveym b. Sâide olduğu nakledilir. Büyük bir gizlilik içinde zaman zaman bir araya gelen bu sekiz kişi, Allah Resûlü (sas) ile görüşmeye karar verip umre bahanesi ile Mekke’ye giderler. Allah Resûlü (sas) ile buluşup imanları pekiştirdikten sonra gerekli talimatları alarak sessizce umrelerini tamamlayıp geri döndüler.

Biatleri

Uveym b. Sâide ve arkadaşları Medine’ye döndükten sonra bir plan ve program ile İslâm’a davete başladılar. Asırlardır kök salmış

cehalet ve batıl inancı yerinden söküp yerine hakikat meyvesi dikmek imkânsız denecek kadar zor olan bir zeminde gece gündüz çalıştılar. Medinelileri gergef gergef işleyerek onları İslâm ile tanıştırdılar.

Hac mevsimi geldiğinde bu kez on iki kahraman, müşrik hacıların arasına karışarak Mekke'ye Rahmet Peygamberi ile buluşmaya gitti. Tarih yazan bu on iki kahramandan biri olan 'Uveym b. Sâide, Akabe'de Hz. Peygamber ile buluşup "dinleyip itaat edeceklerine" dair biat ettiler. İslâm tarihinde bu biate Nîsâ Biati denildi.^[1020]

'Uveym b. Sâide Medine'de özellikle kendi kabilesinde İslâm'ın yayılması için büyük gayret gösterdi. Bu gayretlerin neticesinde bir yıl sonra bu kez yetmiş beş kişi olarak Mekke'ye gittiler. Allah Resûlü (sas) ile görüşüp ikinci kez Akabe'de biat ettiler.

Bu biate da katılan 'Uveym, arkadaşları ile birlikte Allah Resûlü'nü canlarını koruyacakları gibi koruyacaklarına, canları ve malları ile Allah yolunda cihad edeceklerine dair söz verdi.^[1021]

Kubâ Günleri

Kubâ'da oturan 'Uveym b. Sâide, diğer Kubâlılarla birlikte Mekke'den hicret eden muhacirleri karşılayarak onları büyük bir konukseverlikle ağırladı. Allah Resûlü de hicret edince ilk önce Kubâ'da on gün kadar kaldı. Orada kaldığı sürede sahâbilere İslâm'ı anlattı ve Kubâ Mescidi'ni yaptırdı. Allah Resûlü'nün çevresinden ayrılmayan 'Uveym, temizliğe son derece önem veren titiz birisiydi. Onun bu özelliği Allah Resûlü'nün dikkatinden kaçmadı.

Kardeşlik ve Suffe Günleri

Allah Resûlü (sas) Kubâ'dan ayrıldıktan sonra Medine'ye gitti. Medine'de İslâm medeniyetinin temellerini atmaya başladı. Bunlardan biri de muhacirlerle Medineli Müslümanları birbirleriyle kardeş yaparak dünyanın şahit olmadığı, kıyamete kadar gelecek nesilleri bile ısıtacak bir sevgi hâlesi oluşturmaktı. Bu uygulamada 'Uveym b. Sâide'nin nasibine de Hz. Ömer düştü.^[1022]

Bu kardeşlik esnasında 'Uveym'i yakından tanıma fırsatı bulan Hz. Ömer, 'Uveym vefat ettiğinde çok üzüldü ve kabrinin başına giderek:

– Yeryüzünde bulunan hiç kimse kendinin şu kabirde bulunan kişiden daha hayırlı olduğunu söyleyemez, diyerek onu hayırla yâd

etti.

Kubâ'da oturan 'Uveym, ilim öğrenerek Rabbine daha yakın olmak için sürekli Mescid-i Nebevî'ye giderek Suffe ashâbı ile kalır, onlarla birlikte ayet ve hadisleri öğrenirdi.^[1023]

'Uveym b. Sâide'den oğulları Utbe ve Abdurrahman tarafından yedi rivayet nakledilmiştir.^[1024]

Cihadı

'Uveym b. Sâide, cihad aşığı kahraman bir sahâbi idi. Onu çok yakından tanıyan Hz. Ömer, bu durumu "Allah Resûlü cihad için ne zaman sancak dikse 'Uveym mutlaka onun altında olurdu." sözleriyle ifade etmiştir.

Bedir Savaşı'nda kahramanca savaşıp zafer kazanırken arkadaşlarından on dördü şehid oldu. Savaştan sonra Allah Resûlü (sas) bu on dört şehidin ailelerine de ganimetten pay verdi. Sa'd b. Hayseme'nin payını ise 'Uveym b. Sâide'ye teslim etti. O da ailesine götürdü.^[1025]

Allah Resûlü (sas) ile Bedir Savaşı dâhil Uhud, Hendek, Huneyn savaşları başta olmak üzere bütün seferlerine katıldı ve önemli görevler ifa etti.^[1026] Savaş meydanlarında kahramanca savaşarak düşmanın korkulu rüyası oldu. Şehid olmak için sürekli ön saflarda savaşarak düşmana aman vermedi.

Müreysi Seferi'nde

Huzâalıların Müslümanlara saldırmak için toplandıklarını haber alan Allah Resûlü (sas), ordu hazırlanınca yola çıktı. Orduda onu muhacirlerden yirmisi ensardan otuz atlı vardı. Bunlardan biri de 'Uveym b. Sâid idi. Ordu Müstalıkoğulları'nın yurduna vardığında onlar çoktan dağılmıştı.^[1027]

Bundan sonra Kureyzaoğulları Savaşı'na giderken de yine süvari olarak gitti. Barış tekliflerini kabul etmeyip direnen ancak sonunda teslim olan Yahudilere ölüm cezası verilince Yahudiler, Kaynukaoğulları gibi devreye anlaşmalıları ve dostları olan Evslileri koyup verilen hükmü bozmaya çalıştılar. Evslilerin bu oyuna gelmemesi için onlara öncülük eden 'Uveym b. Sâide de Allah Resûlü'nün emri ile esirini öldürdü.^[1028]

Kişiliği

Örnek Temizliği

‘Uveyym b. Sâide, Medineli sahâbilerin önemli isimlerindendir. O cihad, biat gibi pek çok konuda insanlara örnek ve rehber olduğu gibi temizlik konusunda da örnek olmuştur. O ve kabilesini yalnızca Peygamber değil Allah (cc) da takdir etmişti.

‘Uveyym b. Sâide anlatır:

“Bir gün Kubâ Mescidi’nde iken Allah Resûlü (sas) geldi. Bize:

– *Allah, temizliğinizden dolayı sizden sitayişle bahsediyor. Nasıl temizleniyorsunuz*, diye sordu. Biz:

– Vallahi yâ Resûlullah! Bizim yakınımızda oturan Yahudi komşularımız var. Onlar tuvalete gittiklerinde su ile temizlenirler. Biz de onlara bakıp su ile temizlenmeye başladık, dediler. Allah Resûlü:

– *Peki, Allah’ın hakkında ‘...Orada (Kubâ Mescidi’nde) temizlenmeyi seven kişiler vardır. Allah çok temizlenenleri sever.’*^[1029] *buyurduğu kişi kim*, diye sordu. Devamla ayetin ‘Uveyym hakkında indiğini işaret için:

– *Allah’ın kullarından ‘Uveyym b. Sâide ne güzel kul ne güzel cennet ehlidir*, buyurdu.”^[1030]

İbn Sa’d “Bize ulaşan bilgiye göre İslâm’da su ile taharet alan ilk kişi ‘Uveyym b. Sâide’dir.”^[1031] demiştir.

Zor Zaman İnsanı, Hayır Öncüsü

İnsan, davet, devlet ve millet hayatında zaman zaman zor anlar olur. Genelde insanlar bu zor anlarda panikler, kendi adlarına hesaplar yaparak problemleri çıkmazlara sürüklerler. Bu zorluk büyük insanlarla ve doğru müdahalelerle aşılr. ‘Uveyym b. Sâide işte bu insanlardan birisiydi. İslâm’ı kabul ettiği günden itibaren hep hayrın öncüsü oldu.

Medineli ilk Müslümanlardan olan ‘Uveyym, Medinelilerin İslâm’ı kabul etmesine önemli katkılarda bulundu. Medinelilerin Allah Resûlü (sas) ile yaptığı bütün görüşmelere katıldı. Cihatta ise hep en ön saflarda yer aldı.

Akabe’de biat ettiğinde Hz. Peygamber’i koruma hususunda verdiği sözü hayatı boyunca yerine getirme gayreti içerisinde oldu. Allah Resûlü (sas) bir yerde konakladığında çadırının önünde, bir eve

girdiğinde o evin kapısında nöbet tutar. Düşüncesiz ve art niyetli kimselerin huzura girerek onu rahatsız etmelerine engel olmaya çalışırdı.

Medine’de Müslümanlarla birlikte yaşayan Kaynuka Yahudileri diğer Yahudiler gibi Allah Resûlü (sas) ile barış yapmışlardı. Sürekli taşkınlık yapan Yahudiler, yaptıkları son olayla anlaşmayı tamamen bozmuş oldular. Yahudilerden biri kuyumcu dükkânında otururken gizlice müşteri olan hanımın yanına giderek eteğini bir çengelle sırtına ilişti. Hanım ayağı kalkınca eteği açıldı. Yanındaki diğer Yahudilerle birlikte Müslüman hanımın bu hâline gülerek onunla alay ettiler. Olayı gören bir sahâbi, Müslüman hanıma uzanan eli kırarak o Yahudi’yi öldürdü. Adamın yanındaki Yahudiler de hep birlikte sahâbiye saldırarak onu şehid ettiler.

Yahudiler bu davranışlarıyla anlaşmayı bozunca Allah Resûlü (sas) Kaynukaoğulları’nın kalelerini kuşattı. Bir süre direnen Yahudiler sonunda teslim oldular. Başından beri Yahudilere destek olan münafıkların reisi Abdullah b. Übey’in ısrarlı ricaları ile Allah Resûlü (sas) onların canlarını bağışlayarak Medine’yi terk etmelerine hükmetti.

Ancak münafıkların reisi bu kez de Yahudilerin sürülmesini durdurmak için Allah Resûlü (sas) ile konuşmaya gitti. Mescid-i Nebevî’nin kapısına gelince onun ne yapmak istediğinden haberdar olan ‘Uveym b. Sâide karşısına dikildi. İçeri girmesine engel oldu. Ardından da:

– Allah Resûlü izin vermeden içeri giremezsin, diye çıkıştı. Abdullah b. Übey ısrar edip zorla içeriye girmeye kalkışınca ‘Uveym b. Sâide öfkelenerek mukavemet gösterdi. Çıkar arbedede münafığı başından yaraladı. Böylece münafıklarının reisinin huzura girmesine engel oldu. Durumu takip eden Yahudiler Abdullah’ı bu halde görünce ‘Uveym’e sataştılar. Ancak affedilme ısrarlarından vazgeçip Medine’yi terk etme hazırlıklarını hızlandırdılar.^[1032]

Uveym (ra), savaşlarda elde edilen ganimetlerin taksiminde ve devlet tarafından uygulanan kısas ve ölüm gibi cezaların infazında da görev alırdı.

Babasının intikamını alabilmek için Müslüman olmuş gibi gözükten Hâris b. Süveyd, Uhud Savaşı’nda Mücezzir b. Ziyâd’ı arkadan vurup

şehid etmişti. Hâris'i Kubâ'da gören Allah Resûlü (sas), 'Uveym b. Sâide'ye:

– *Hâris b. Süveyd'i yakala, mescidin kapısına götürüp boynunu vur*, buyurdu. 'Uveym hemen kalkıp Hâris'i yakaladı. Mescid'in kapısına götürmek istedi. Durumu anlayan Hâris:

– Allah Resûlü ile konuşmak istiyorum, diyerek onu çekiştirdi. Ancak 'Uveym buna müsaade etmedi. O sırada Allah Resûlü (sas) Kubâ'dan ayrılıyordu. Bineği ile yanlarından geçerken Hâris:

– Vallahi! Ben dinden dönmedim. Onu kavmiyetçilik duygularım kabardığı için öldürdüm. Diyetini hemen ödeyeyim, dedi. Ancak Allah Resûlü (sas), 'Uveym'e:

– *Götürüp boynunu vur*, diyerek emrini tekrarladı. O da beklemeden hemen emri yerine getirdi. [\[1033\]](#)

'Uveym b. Sâide feraset ve basiret sahibiydi. Olaylar karşısında hemen paniklemezdi. Karşısına çıkan zorluklarda geri adım atmaz, düşünür ve doğru müdahalelerde bulunurdu. Allah Resûlü'nün vefatında Müslümanlar çok hassas bir dönem yaşadılar. Bu dönemde en küçük bir yanlış büyük felaketlere neden olacağı gibi en küçük olumlu yaklaşım büyük hayırlara vesile olacaktı. İşte bu sırada 'Uveym'in olumlu tavrı, dirayet ve feraseti ile Müslümanların zor durumdan kurtulmasına güzel katkılarda bulundu.

Onun bu tavrını Hz. Ömer şöyle anlatır:

“Allah Resûlü vefat edince, bazı sahâbiler gelerek:

– Ensar, Sâideoğulları mahallesinde toplanmış Sa'd. b. Ubâde'ye biat ediyor, dediler.

Bu çok tehlikeli ve felakete sebep olacak bir hareketti. Ben, Ebû Bekir ve Ebû Ubeyde, ensarın İslâm'da telafisi imkânsız bir yara açmasından korkarak hemen oraya doğru yola çıktık. Yolda son derece güvenilir ve salih insanlar olan 'Uveym b. Sâide'ye ve M'an b. 'Adiy'e rastladık. Bize nereye gittiğimizi sordular.

– Ensar kardeşlerimizin yanına gidiyoruz, deyince 'Uveym ve arkadaşı endişelerimizi gidererek:

– Geri dönün! Size karşı herhangi bir hareketleri yoktur. Onlar sizin hoşunuza gitmeyecek bir şey için toplanmadılar, diyerek bize ensarın Sa'd b. Ubâde'nin hastalığı için bir araya toplandıklarını anlattılar.”

Peşinden de onlara hilâfet meselesini kendi aralarında halletmelerini tavsiye etti. [\[1034\]](#)

Uveym b. Sâide hayatı boyunca sözünün eri bir insan olarak yaşadı. Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer halife seçildiğinde ilk biat edenlerden oldu.

Vefatı

Allah Resûlü'nün vefatından sonra bir süre daha yaşayan 'Uveym (ra), Hz. Ömer'in hilafeti döneminde 634-644 yılları arasında 65 yaşlarında Medine'de vefat etti.^[1035]

Hangi yılda vefat ettiğine dair net bir bilgi olmayan 'Uveym'in vefatı, Hz. Ömer'i çok üzdü. Kardeşlik yaptıkları süre içerisinde onu yakından tanıma imkânı bulmuştu. Vefatından sonra kabrinin başına giderek ona dua etti. Bir dostu kaybetmenin üzüntüsünü şu sözlerle dile getirdi:

“Yeryüzünde bulunan hiç kimse, kendisinin şu kabirde yatan kişiden daha hayırlı bir insan olduğunu söyleyemez. Allah Resûlü (sas) ne zaman cihad için sancağı dikse 'Uveym mutlaka onun altında olurdu.”^[1036]

İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/218.

İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/433; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 2435.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4132.

İbn Hacer, *İsâbe*, 6113.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/11.

İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 8/155.

Vâkidî, *Megâzî*, 1/102.

Buhârî, *Megâzî*, 13; H. A. Akk, *Uzama Havle'r-Resûl*, 2/1472.

Vâkidî, *Megâzî*, 1/403.

Vâkidî, *Megâzî*, 1/408, 2/516.

Tevbe, 9/108.

Müsned, 3/422; İbn Hacer, *İsâbe*, 6113.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/460.

Vâkidî, *Megâzî*, 1/178.

Vâkidî, *Megâzî*, 1/305.

İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/660; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/460.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1248.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4132; İbn Hacer, *İsâbe*, 6113.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4132; İbn Hacer, *İsâbe*, 6113.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/11.
İbn Hacer, *İsâbe*, 6113.
İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 8/155.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/218.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4132.
İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/433; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 2435.
İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/660; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/460.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/305.
Buhârî, *Megâzî*, 13; H. A. Akk, *Uzama Havle'r-Resûl*, 2/1472.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/102.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/408, 2/516.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/403.
Müşned, 3/422; İbn Hacer, *İsâbe*, 6113.
Tevbe, 9/108.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/178.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/460.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1248.

Zeyd b. Hattâb (ra)

Hz. Ömer'in Kardeşi

İsmi: Zeyd b. Hattâb b. Nüfeyl b. Abduluzzâ b. Riyâh b. Abdullah b. Nadr b. Kinâne el-Kureşî el-'Adevî

Künyesi: Ebû Abdurrahman

Annesi: Esmâ bint Vehb b. Habîb

Eşleri: Lübâbe bint Ebû Lübâbe, Habibe bint Amir

Çocukları: Abdurrahmân ve Esmâ

Vefatı: 12/632/3?

Hakkında söylenen: "İki hususta beni geçti. Benden önce Müslüman oldu, benden önce şehid oldu." Hz. Ömer

Yaşam Seyri

İslâm'a Girişi

Mekke'nin önemli kabilelerinden biri olan Adevîoğulları'ndandır. Hz. Ömer'in baba bir kardeşi olan Zeyd b. Hattâb, ondan bir iki yaş daha büyüktür. Mekke'de sevilip sayılan biri olan Zeyd, oldukça uzun boylu ve esmer birisiydi. Vakur ve sessiz olduğu gibi akıllı ve kararlıydı. Bir şeye karar verdiğinde onu sakince yapıp ısrarla takip ederek sonuçlandırırđı.

Allah Resûlü (sas), insanları İslâm'a davete başladığında bu çağrıyı oldukça önemsemi ve onunla görüştü. İnen ayetlerden okudu. Sonra da İslâm'ı kabul ederek ilk Müslümanlardan olma bahtıyarlığına erdi.[\[1037\]](#)

Ebû Lübâbe'nin kızı Lübâbe ile evlenen Zeyd'in ondan Abdurrahmân isimli bir oğlu, daha sonra evlendiği Habîbe bint Ebû Âmir'den de Esmâ adını verdikleri bir kızı olmuştur.[\[1038\]](#)

Medine'ye Hicreti

Hicrete izin verilince Zeyd b. Hattâb da eşi Lübâbe'yi yanına alarak kardeşi Hz. Ömer ve bir grup sahâbi ile Medine'ye hicret etti.[\[1039\]](#) İlk

muhacirlerden olan Zeyd, Allah Resûlü (sas) hicret edinceye kadar Kubâ'da kaldı.

Allah Resûlü (sas) muâhât uygulamasında onu Ma'n b. Adiy el-Aclânî ile kardeş ilan etti.^[1040] Ma'n b. Adiy her konuda Zeyd b. Hattâb'a yardımcı oldu. Yalnızca evinin değil, gönlünün kapılarını da ona açtı. İki dost birlikte savaşıp birlikte şehid oldular.

Suffe Ashâbı'na Katılması

Mekke'de Dârulerkam da Allah Resûlü'nden dinini öğrenen Zeyd (ra), Mescid-i Nebevî yapılıncı Suffe ashâbının arasına katılarak öğrenmeye orada devam etti.^[1041]

Rivayetleri Kütüb-ü Sitte'de yer alan Zeyd b. Hattâb'tan yeğeni Abdullah b. Ömer, kızı Esmâ hadis rivayetinde bulunmuştur.

Muhadramûndan sayılan şair Mütemmim b. Nüveyre, Hz. Ömer ve Zeyd hakkında mersiyeler yazmıştır.

Cömertliği

Büyük bir kahraman olan Zeyd, çok sabırlı ve çok cömert birisi idi. Zeyd'in ateşi sabaha kadar yanardı. Bulunduğu beldeye bir misafir gelir de evinin yerini bulamaz korkusu ile ocağını devamlı yanık tutardı.^[1042]

Rivayet Ettiği Hadisler

Zeyd b. Hattâb Allah Resûlü'nden yalnızca bir tek şu hadisi rivayet etmiştir:

“Yılanları öldürün. Sırtında iki beyaz çizgisi bulunan yılan ile kuyruğu kısa olan yılanı öldürün. Çünkü bu iki yılan gözü kollar ve cenini düşürür.”^[1043]

Cihadı

Allah Resûlü (sas) ile Bedir, Uhud, Hendek savaşlarına; Hudeybiye de yapılan Rıdvan Biatı'na ve Mekke'nin Fethi'ne katılmıştır.^[1044]

Uhud Savaşı'nda

Zeyd, Uhud Savaşı'nda okçuların yerlerinden ayrılıp düşman süvarilerinin arkadan saldırısı ile karşı karşıya Müslümanların neye uğradıklarını anlamadan şaşırıp bir anda dağılmasıyla Hz.

Peygamber'in yanında kalan dört kişiden biriydi. Allah Resûlü (sas) yanındakilere dağa tırmanmalarını emrediyordu. O sırada müşriklerden Ebû Cehm b. Hüzeyfe'nin Allah Resûlü'nü öldürmek için geldiğini gören Zeyd, onun karşısına çıkarak buna engel oldu.

[1045] Bir ara sebat edip var gücüyle savaşırken Zeyd'in zırhı üzerinden çıktı. Onun zırhsız savaştığını gören kardeşi Hz. Ömer kendi zırhını ona vermek istedi. Ancak o da kardeşi gibi şehâdeti arzuluyor, Rabbine varmak için can atıyordu. Bunun için:

– Senin isteyip arzu ettiğin şeyi ben de istiyorum, diyerek savaşa devam etti. Şehid olmak için korkusuzca düşman safları arasına dalıp var gücü ile savaştı. [1046]

Komutanlığı ve Sancaktarlığı

Allah Resûlü'nün vefatından sonra da cihattan geri kalmadı. Hicretin 12. yılında Müseylemetülkezzâb ile yapılan Yemâme Savaşı'nda büyük kahramanlık gösterdi.

Hz. Ebû Bekir, Müseyleme üzerine göndereceği orduyu hazırlayınca önce Zeyd b. Hattâb'tan başkomutan olmasını istemiş ancak o:

– Ey Allah Resûlü'nün halifesi! Ben Hz. Peygamber ile birlikte iken şehid olmayı umuyordum. Ancak buna nail olamadım. Şimdi şehid olmak istiyorum. Ordu komutanının doğrudan doğruya düşmanla savaşmaması gerekir. Ordu komutanı olursam arzumdan uzaklaşırım, diyerek görevden affını istedi. Hz. Ebû Bekir onu anlayışla karşılayarak Hâlid b. Velîd'i komutan yaptı. O da orduya er olarak katıldı. [1047]

Halid b. Velîd daha sonra onu iki yüz kişilik öncü birliğine komutan yaptı. İki yüz atlı Yemâme'ye geldiğinde kırk bin kişilik büyük bir ordu ile karşılaştılar. Birkaç hamle yaptılarsa da büyük bir ordu ile karşı karşıya olduklarından bir varlık gösteremeyerek geri püskürtüldüler. Bu hamleler sırasında Sâbit b. Ekrem ve Ukkâşe b. Mihsan şehid oldu. Birliği geri çeken Zeyd b. Hattâb, Hâlid b. Velîd gelinceye kadar düşman karşısında sebat etti. Hâlid b. Velîd gelince onun ordusuna katıldı. Başkomutan Halid b. Velîd, önceki çarpışmada şehid olanların kanlı elbiseleriyle defnedilmesini emretti. Bundan sonra İslâm ordusunu savaş düzenine getirdi. Ordunun en büyük sancağını

Zeyd b. Hattâb'a vererek onu ordu komutanı yaptı. Hazırlıklar tamamlanınca cihada başladı. [\[1048\]](#)

Şehâdeti

Savaş başladığında âdeta kıyamet kopuyordu. İki taraf da ölümüne savaşıyordu. Düşman ordusu çok kalabalık olmasının yanı sıra stratejik üstünlüğe de sahipti. Bu üstünlükleri savaşı onların lehine çevirmişti. Müslümanlar sürekli şehid veriyorlardı. Bazı Müslümanların kalplerine korku düşmüş gevşeyip geri çekilmeye başlamışlardı. Bu durumu gören Zeyd b. Hattâb arkadaşlarına:

– Kaçış nereye? Bu nasıl yiğitlik? Yiğitlik böyle olmaz, dedi ve sonra haykırdı:

– Ey Allah'ım! Arkadaşlarımın geri çekilip kaçmasından dolayı Sen'den özür diliyorum. Müseyleme ve Tufeyl'in yaptıklarından sana sığınıyorum, diye Rabbinden özür diledikten sonra Müslümanlara dönerek:

– Ey insanlar! Dişlerinizi sıkın ve sebat edin! Düşmanınızın üzerine atılın ve onları vurun. Vallahi onları yeninceye ya da ben Allah'a kavuşuncaya kadar kimse ile konuşmadan çarpışacağım, diye haykırdı. Sonrada bütün haşmetiyle düşman saflarına daldı.

İslâm ordusunun üzerine sel gibi gelen düşmana karşı amansızca savaştı. Uzun boylu, güçlü kuvvetli ve iri yapılı olan Zeyd (ra), savaş meydanında önüne geleni yere seriyordu. Düşman saflarını yara yara bir hayli içlerine doğru girmişti. Pek çok düşman askerinin yanı sıra Müseylime'nin yakınına kadar giderek en yakın adamı olan Reccâl'i öldürdü. Ancak sonunda Seleme b. Sabîh'in bir kılıç darbesi ile şehid edildi. Elindeki sancak yere düşünmek üzereyken Huzeyfe'nin mevlâsı Sâlim b. Mâkıl yetişerek sancağı ondan teslim aldı. [\[1049\]](#)

Zeyd b. Hattâb'ın çarpışmalarda gösterdiği büyük gayret savaşın seyrini değiştirmişti. Müslümanlar düşmanı mağlûp ederek Müseylime'yi ortadan kaldırmıştı. Bu savaşta yetmiş muhacir, yetmiş ensardan olmak üzere 600'den fazla şehid verilmişti.

Zeyd b. Hattâb'ın şehâdet haberi kısa sürede kardeşi Hz. Ömer'e ulaştı. Kardeşinin ölümü Hz. Ömer'i çok üzdü. Gözlerinden yaşlar dökülürken:

– Kardeş acısı ile karşılaşmak ne zormuş! Ağlamaktan neredeyse gözlerimi kaybedeceğim. Gerçekten büyük bir hüznün içindeyim. Sanırım hiç kimse ölüsüne bu kadar üzülmemiştir. Allah Zeyd’e rahmet etsin. Üzüntümden dolayı şiir söylemek isteyeceğim aklımdan bile geçmezdi, dedi.

Mütemmim b. Nüveyre, ölen kardeşine mersiye söyleyerek ağlayınca Hz. Ömer:

– Eğer güzel şiir söyleyebilseydim ben de senin kardeşine söylediğin gibi kardeşime mersiye okurdum, deyince Mütemmim:

– Ey Mü’minlerin Emîri! Benim kardeşim Yemâme günü şehid olsaydı ona asla ağlamazdım, deyince Hz. Ömer yeniden hüzünlenerек:

– Sabâ rüzgârı estiğinde bana Zeyd’in kokusunu getirir, dedi. Sonra Mütemmim’e dönerek:

– Hiç kimse bana senden daha güzel taziye de bulunmadı, dedi. [\[1050\]](#)

Hz. Ömer kardeşine olan hasretini “Allah kardeşim Zeyd’e rahmet etsin. O iki güzellikte de beni geçti. Hem benden önce Müslüman oldu hem de benden önce şehid düştü.” sözleriyle dile getirirdi. [\[1051\]](#)

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1834.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/376-457, 8/345.
Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 9/191.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 2157.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/367.
Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 10/464.
Buhârî, Bedü'l-Halk, 14; *Müslim*, Selâm 128-130; *Ebû Dâvûd*, Edeb, 162.

İbn Abdilberr, *İstîâb*, 2/550; İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/683.

Belâzürî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, 1/65.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/378; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 4/194.

Mustafa Fayda, *Allah'ın Kılıcı Hâlid b. Velîd*, 250.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/467.

İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/550.

Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 10/465; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1834.

Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 2157.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/467.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/550.
Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 10/465; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1834.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 2157.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/376-457, 8/345.
Makrîzî, *İmtâu'l-Esmâ'*, 9/191.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 2157.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/367.
Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 10/464.
Buhârî, *Bedü'l-Halk*, 14; *Müslim*, *Selâm* 128-130; *Ebû Dâvûd*,
Edeb, 162.
İbn Abdilberr, *İstîâb*, 2/550; İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/683.
Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 1/65.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/378; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 4/194.
Mustafa Fayda, *Allah'ın Kılıcı Hâlid b. Velîd*, 250.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1834.

YEDİNCİ BÖLÜM

DİĞERLERİ

Diğerleri

Abdullah b. Havâle (Ebû Havâle) (ra)

Ezd kabilesinden olan Abdullah b. Havâle Suffe'de kalıyor, Allah Resûlü'nden ilim irfan öğreniyordu.^[1052] Çok zor şartlar altında ilim tahsil eden Suffe ashâbı, zaman zaman yaşadıkları açlık ve fakirliğe dayanamaz bir hâle geliyordu. O gün yaşadıkları sıkıntılarla ilgili anılarını şöyle anlatmaktadır:

“Bir gün Allah Resûlü ile birlikte oturuyorduk. Ona yiyecek ve giyeceklerimizin azlığından, fakirlikten şikâyet ettik. Allah Resûlü bize:

– *Bu sıkıntılardan kurtulacağınızı müjdelerim. Ama vallahi ben sizin hakkınızda, fakirliğinizden çok malınızın çokluğundan korkuyorum,* buyurdu. Devamla:

– *Vallahi! Fars, Rum ve Hımyer toprakları fethedilmedikçe ve üç ordu: Şam, Irak ve Yemen ordusu kurulmadıkça ve bir kişiye yüz dinar verildiğinde azımsadığından dolayı kızmadıkça kıyamet kopmaz,* buyurdu. Sahâbiler:

– Medeniyet sahibi olan Şam ile Rumları ne zaman yenebiliriz, diye sordular. Allah Resûlü:

– *Şam'ın, Rumların, Farslıların kapıları size açılacaktır. Hatta sizden birinin şu kadar devesi, koyunu ve ineği olacak. Ve hatta birinize yüz dinar verilecek de beğenmediği için kızacak,* buyurdu.

^[1053]

Daha sonra elini başıma koyarak:

– *Ey Havle'nin oğlu! Hilafetin arz-ı mukaddese indiğini gördüğünde dünyanın sonu yaklaşmış olur. O zaman depremler, üzüntüler ve büyük felaketlerin geleceğini bekle. O zaman kıyametin kopması, elimin başına yakınlığından daha fazla yakın olacaktır,* buyurdu.”^[1054]

Bir başka anısını ise şöyle anlatır:

“Açlıktan bunalmıştık, Allah Resûlü bizi Medine dışına bir şeyler bulmak için gönderdi. Bir grup arkadaşla yaya olarak yiyecek bir şeyler bulmak için gittik. Ancak hiçbir şey bulamadan geri döndük.

Yorgunluk ve açlık yüzlerimizden belli oluyordu. Allah Resûlü bizi görünce:

– *Allah'ım! Onları bana bırakma, ben onlara yardımdan acizim. Onları kendine de bırakma, geçimlerini teminden aciz kalırlar. Onları, insanlara da bırakma, onlara tahakküm ederler. Onları rızıklandır,* diye bize dua etti.”[\[1055\]](#)

Şahsiyeti

Zühd Ehli

Abdullah b. Havâle hayatının büyük bir bölümünü yokluk ve yoksullukla geçirdiği hâlde Allah Resûlü'nün sözlerini unutmuyarak bolluk zamanında dünyadan yüz çevirmiştir. Dünyanın kendisini yutmasına, zenginliğin Rabbini unutturmasına müsaade etmemiştir.

Zuğbe el-Ezdî anlatıyor:

“Abdullah b. Havâle bize gelmişti. Ona:

– Duyduğuma göre, halife sana her yıl 200 dinar maaş bağlamış fakat sen 100 dinardan fazlasını kabul etmemişsin, dedim. Bana Allah Resûlü zamanında yaşadığı sıkıntıları anlattıktan sonra:

– Bana her yıl yüz dinar yetmez mi, dedi.”[\[1056\]](#)

İlmi

Gerek Suffe'de gerekse Allah Resûlü (sas) ile bulunduğu diğer zamanlarda pek çok şey duyup öğrenen Abdullah b. Havâle, özellikle fitne konusunda birçok hadis rivayet etmiştir.

Ondan Ebû İdris el-Havlanî, Abdullah b. Şakîk, Ebû Kuteyle, Cübeyr b. Nüfeyr, Rebîa b. Lakit, Hâris b. Hâris, Bişr b. Ubeydullah, Yahya b. Câbir ve daha başkaları hadis nakletmiştir.[\[1057\]](#)

Rivayet Ettiği Hadislerden

“Şam halkı bozulduğunda sizde hayır olmaz. Ümmetimden bir grup her zaman galip gelmeye devam eder. Onlarla mücadele edenlere karşı kıyamete kadar yardımsız bırakılmayacaklardır.”[\[1058\]](#)

“Allah Resûlü üç kere:

– Üç şeyden kurtulan gerçekten kurtulmuştur, buyurunca yanındaki sahâbiler:

– O üç şey nedir yâ Resûlullah, diye sordular. Allah Resûlü:

– *Benim ölümüm, hak olarak kendisine verilen halifelik üzerinde sabreden kişinin ölümü ve Deccal,* buyurdu.”[\[1059\]](#)

Vefatı

Abdullah b. Havâle anlatıyor:

“Bir gün Allah Resûlü’ne:

– Benim için gidip yerleşeceğim bir yer tavsiye edin! Eğer hayatta kalacağınızı bilsem size yakın olmayı hiçbir şeye değişmem, dedim.

Allah Resûlü:

– *Şam’a git*, buyurdu. Yüzümün hâlinden Şam’dan hoşlanmadığımı anlayınca:

– *Allah’ın Şam hakkında ne dediğini biliyor musun? Allah onun için: ‘Ey Şam, sen benim beldelerimden en iyisisin. Sana tarafımdan seçilmiş kullarım gelir.’ buyurur, dedi.”*[\[1060\]](#)

Allah Resûlü’nün tavsiyesi ile Şam’a yerleşen Abdullah, bir ara Mervân b. Hakem ile Mısır’a gitmişti. Hicretin 58. yılında Hz. Muâviye’nin hilafeti döneminde 72 yaşında Şam’da vefat etmiştir.
[\[1061\]](#)

Amr b. Tağlib (ra)

Amr b. Tağlib (Teğleb) en-Nemrî

Nemroğulları’ndan olan Amr b. Tağlib, çevre kabilelerde oturan diğer kişiler gibi Hudeybiye Antlaşması’ndan sonra Medine’ye gelip Müslüman oldu. İbnü’l-Esîr onun Bekir b. Vâiloğulları ile dört kişilik bir grup halinde Allah Resûlü’nün ziyaretine giderek Müslüman olduğunu kaydetmektedir.[\[1062\]](#)

Suffe Ashâbı’na Katılması

Medine’ye geldikten sonra burada kalıp geri dönmeyen Amr b. Tağlib, Allah Resûlü’nün emri ile Suffe ashâbı arasına katıldı.[\[1063\]](#)

Allah Resûlü’nden ayrılmamaya gayret ederek öğrendiklerini hayata geçiriyor, ilmi ve ibadeti ile Allah’ın rızasını kazanıyordu. Birçok sahâbe gibi o da hadis rivayetinde temkini davranıyordu. Yine de fitne ve diğer konularda birkaç hadis rivayet etmiştir. Ondan Hasan b. Ebû Hasan ve Hakem b. Arac gibi birçok kişi hadis nakletmiştir.[\[1064\]](#)

Rivayet Ettiği Hadislerden

“Malın yayılması ve çoğalması, ticaretin yaygınlaşması, cehaletin ortaya çıkması kıyamet alametlerindendir. O günlerde bir kişi bir mal satın aldığında satıcıya:

– Falan oğullarından olan tacirden olur almadıkça bu malı almam, der. Alışveriş konusunda anlaşma yapmak için ise büyük bir mahallede yazışmalarını yapacak kâtip aradıkları hâlde bulunamazdı.”[\[1065\]](#)

Allah Resûlü’nün Kefil Olması

Allah Resûlü’ne bir miktar ganimet malı ve esir gelmişti. Allah Resûlü gelen ganimetleri taksim etti. Bazı kişilere fazlaca verdi, bazılarına ise hiç bir şey vermedi. Allah Resûlü’nün ganimetleri bu şekilde taksim etmesinden dolayı bazı kişiler ileri geri konuşmaya başladılar. Konuşulanları duyan Allah Resûlü (sas) minbere çıktı. Allah’a hamd ve senâdan sonra

“Vallahi ben bazı kişilere mal veriyor, bazılarını ise bırakıyorum. Vallahi mal vermediklerim, verdiklerimden daha çok sevdiğim kişilerdir. Ganimetleri kalplerinde sabırsızlık ve tamahkârlık gördüğüm kişilere veriyorum. Allah’ın kalplerinde kanaat ve hayır kıldığı kişilere de vekil oluyorum. Amr b. Tağlib de bunlardandır.” buyurdu.

Amr b. Tağlib Hz. Peygamber’in bu sözünü hakkıyla anladığını ifade için şöyle derdi:

“Vallahi Allah Resûlü’nün benim hakkımda söyledikleri bana kırmızı develer vermesinden daha çok sevindirdi. Bu söz benim için bütün dünyaya bedeldir.”[\[1066\]](#)

Allah Resûlü’nün vefatından sonra Basra’ya gidip yerleşen Amr b. Tağlib’in, orada Hz. Muâviye’nin hilafeti dönemine kadar yaşadığı bildirilmektedir.[\[1067\]](#)

Cerhed b. Huveylid (Ebû Abdurrahmân) (ra)

Cerhed b. Huveylid (Rizâh) b. Adî b. Sehm b. Mâzin b. el-Hâris b. Selmân b. Efsâ el-Eslemî

Cerhed b. Huveylid, Elsem kabilesinin ileri gelenlerinden olup Ebû Abdurrahmân künyesiyle anılmıştır. Hudeybiye Antlaşması’nda bulunup Allah Resûlü’ne ölümüne biat etmiştir.[\[1068\]](#)

Cerhed, Allah Resûlü'ne yakın olmak için kabilesinin yanından ayrılıp Medine'ye hicret edince Suffe ashâbına katılmıştır.^[1069]

Suffe ashâbına İslâm'ın esaslarını anlatarak, göstererek ve nasihat ederek öğreten Allah Resûlü (sas), bazen dolaylı bazen de direk uyarı yolu ile öğretiyordu. Bir gün Allah Resûlü (sas) Mescid-i Nebevî'ye gittiğinde Cerhed'in bacağının açık olduğunu gördü. Hemen onu uyararak:

– *Baldırını kapat! Zira baldır avret mahallidir ve örtülmesi gereken yerlerdendir*, buyurdu.^[1070]

Sağ elindeki rahatsızlıktan ötürü sol eliyle yemek yediğini gören Allah Resûlü (sas) “*Sağ elinle ye!*” buyurarak uyarmıştı. O günden sonra vefatına kadar sağ eliyle yemek yemeyi hiç terk etmemişti. Allah Resûlü'nün vefatından sonra Medine'den ayrılmayıp orada yaşamaya devam etmiştir. Zikak b. Huneyn muhitinde evi bulunan Cerhed b. Huveylid, Hz. Muâviye'nin hilafetinin sonlarında Medine'de vefat etmiştir.^[1071]

Hubeyb b. İsâf (ra)

Hubeyb b. İsâf (Yisâf) b. İnebe b. Amr b. Hudeyc b. Âmir b. Cüşem b. Hâris b. Hazrec b. Sa'lebe el-Hazrecî

Çocukları: Abdullah (Ebû Kesîr), Abdurrahmân ve Üneyse

Eşleri: Cemile bint Abdullah b. Übey

Habîbe bint Hârice b. Zeyd, Zeyneb bint Kays

Kardeşleri: Ka'b

İslâm'a Girişi

Allah Resûlü'nün Medine'ye hicreti ile İslâm hızla yayılmıştı. Ancak hâlâ Müslüman olmayanlar da vardı. Bunlardan biri de Hazrec'in Hâriseoğulları kabilesinden Hubeyb b. İsâf idi. Hubeyb, Müslüman olmamakla birlikte onlara karşı tavır almamış, kabilesi gibi o da Medine'ye hicret eden Müslümanları bağrına basmıştı. Evi Kubâ'da olan Hubeyb, hicret eden Süheyb b. Sinan'ı konuk etmişti. Hatta bir süreliğine de olsa Talha b. Ubeydullah ile Hz. Ebû Bekir'i de konuk ettiği rivayet edilir.^[1072]

O, İslâm'ın güzellikleri emrettiğini görüp dururken bir türlü atalarının dinini terk edememiş, putlarından vazgeçememişti. Belli ki İslâm'a

girmesi için bir vesilenin olması gerekiyordu. Müslümanlar Bedir Savaşı'na gidiyordu. O günleri kendisi şöyle anlatır:

“Müslümanların savaşa hazırlandıklarını görünce kabilemden henüz Müslüman olmayan Kays b. Muharris ile Allah Resûlü'nün yanına gittik. Onlara Harretü'l-Vebre ya da Akîk mevkiinde kavuştuk. Allah Resûlü beni yüzümdeki miğfere rağmen tanıdı. O sırada hemen yakınında bulunan Sa'd b. Muaz'a dönerek:

– *Sağında giden Hubeyb b. İsâf değil mi*, diye sordu. Ben yaklaşarak Allah Resûlü'nün devesinin üzerindeki örtüyü tutunca bize niçin geldiğimizi sordu. Ben:

– Kabilemizin katıldığı bir savaşa katılmamaktan utanıyoruz. Size tâbi olup sizinle birlikte savaşmak istiyoruz. Müsaade et biz de sizinle gelelim. Kabilem benim savaşta ne kadar iyi olduğumu, ne kadar güzel savaştığımı bilirler, dedim. Allah Resûlü:

– *Müslüman oldunuz mu*, diye sordu. Biz de Müslüman olmadığımızı ancak ganimet için savaşmak istediğimizi söyleyince

– *Biz müşriklere karşı başka bir müşrikten yardım almayız*, buyurdu.”^[1073]

Hubeyb ve Kays çok cesur, güçlü kuvvetli ve çok iyi savaşçıydılar. Sahâbiler onların gelip kendileri ile birlikte savaşmak istediklerini görünce çok sevindiler. Ancak Müslüman olmadıkları için Allah Resûlü (sas) onların isteklerini kabul etmedi. Hubeyb ve Kays, istekleri reddedilse de Müslümanların peşini bırakmadılar. Ordu Şecere'de konakladığında yine Allah Resûlü'ne gelip isteklerini yenilediler. Fakat Allah Resûlü onları yine reddetti. Bu kez onlara Beyda mevkiinde gelip kavuştular. Hubeyb'in kalbi üzerindeki son perde de açılmıştı. Allah Resûlü (sas) '*Müslüman olursanız bizimle savaşmanızı kabul ederim.*' buyurunca Hubeyb Müslüman olup orduya katıldı. Kays ise Müslüman olmadan geri döndü ise de o da Bedir Savaşı'ndan hemen sonra Müslüman oldu.”^[1074]

Cihadı

Bedir Savaşı'nda

Bedir Savaşı başlar başlamaz saflar arasına dalıp kahramanca savaşan Hubeyb b. İsâf, müşrikler arasında ilerlerken Hâris b. Amir ile karşılaştı. Bir süre çarpıştıktan sonra onu öldürdü.^[1075] Savaşmaya devam ederken Ümeyye b. Halef ile karşılaştı. Bir süre

karşılıklı hamle yaptıktan sonra Ümeyye, Hubeyb b. İsâf'ı kolundan yaraladı.^[1076]

İmam-ı Mâlik'in hocalarından olan torunu Hubeyb b. Abdurrahman, onun Bedir'de savaşırken çok kılıç sallamaktan bir ara kılıcının eğildiğini anlatır. Kılıcı darbelerin etkisiyle tersine bükülünce onu Allah Resûlü'ne götürdüğünü Allah Resûlü'nün de onu düzelterek hatta çatlamış olan bir bölümünü tükürüğü ile kaynaştırıp düzelterek kendisine geri verdiğini nakleder.^[1077]

Bütün sahâbilerin kahramanca savaştığı Bedir'de Müslümanlara kendilerinin üç misli olan müşrikleri bozguna uğrattılar. Yetmiş kişiyi öldürüp yetmiş kişiyi esir aldılar. Esirlerden biri de Abdurrahman b. Avf'a sığınan Ümeyye b. Halef idi. Mekke'de kendisine dayanılmaz işkenceler yapan Ümeyye'yi gören Bilâl-i Habeşî:

– Ey Ensar! Küfrün başı Ümeyye! O kurtulursa ben kurtulmayayım, diyerek sahâbileri onu öldürmek için kendisine yardıma çağırıyordu. O sırada yakınlarda olan Hubeyb b. İsâf kılıcını sıyırıp diğer sahâbilerle birlikte Ümeyye'nin üzerine saldırdı. Uygun anı yakalayınca:

– Al! Ben İsâf'ın oğluyum, diye bağırarak omzuna bir darbe indirdi. Pek çok sahâbinin darbesi ile yere yıkılan Ümeyye'yi öldüren darbelerden biri de onun darbesi oldu.^[1078]

Uhud Savaşı'nda

Bedir Savaşı'ndan sonra Uhud Savaşı'na katılan Hubeyb b. İsâf, Bedir'de reisleri Ümeyye b. Halef'i öldürdüğü için Mekkelilerin ölüm listesinde bulunuyordu. Özellikle Ümeyye'nin oğlu Safvân, Hubeyb'i öldürmek için çok gayret ettiyse de başarılı olamadı. Çok iyi bir savaşçı olan Hubeyb, bu savaşta da kahramanca savaştı.^[1079]

Mücezzer b. Ziyâd'ı Uhud Savaşı'nda kallesçe arkadan şehid eden Hâris b. Süveyd, hiçbir şey olmamış gibi Kubâ'ya gelmişti. Allah Resûlü (sas) Cebrâil (as) tarafından uyarılınca hemen Kubâ'ya giderek, Uveyym b. Sâide'ye onu yakalayıp boynunu vurmasını emretti. Uveyym, Allah Resûlü'nün verdiği görevi yaparken Hubeyb b. İsâf da ona nezaret etti.^[1080]

Katan Seriiyesi'nde

Allah Resûlü (sas), Esedoğulları'nın Müslümanlara baskın düzenlemek için toplandığını haber alınca hicretin 35. ayında Ebû Seleme komutasındaki 150 kişilik bir birliği Katan'a göndermişti. Hubeyb b. İsâf da bu birlikteydi. Müslümanların Katan'a geldiğini haber alan Esedoğulları yüksek yerlere kaçıp saklandılar. Birlik savaşmadan bazı ganimetlerle geri döndü.^[1081]

Bundan sonra Allah Resûlü'nün katıldığı Hendek, Huneyn savaşlarına; Hayber'in ve Mekke'nin fetihlerine katıldı.^[1082]

Aile Hayatı

Uhud Savaşı'ndan sonra Uhud'da şehid olan Hanzala b. Ebû Amir'in eşi, münafıkların reisi Abdullah b. Übey. Selûl'ün kızı Cemile bint Abdullah ile evlendi ve ondan Abdullah adında bir oğlu oldu.

Hubeyb, eşi ile olan bir hatırasını şöyle anlatır:

“Allah Resûlü ile beraber katıldığım savaşta müşriklerden biri boynuma bir darbe indirdi. Ben de mukabele ederek onu öldürdüm! Daha sonra onun kızıyla evlendim. Hanımım zaman zaman babasını özleyince bana ‘Keşke kızını vererek sana bu kadar iyilik yapan bir kimseyi kaybetmeseydim!’ derdi. Ben de ona ‘Sen onu bırak, babanı öbür âleme çabuk gönderen birisini kaybetmemek için dua et!’ derdim.^[1083]

Hiz. Ebû Bekir'in vefatından sonra da onun dul kalan hanımı Habîbe b. Hârice ile evlendi. Ondan çocuğu olmadı. Daha sonra Zeyneb bint Kays ile evlendi. Ondan da Üneyse adında bir kızı oldu.^[1084]

Suffe Ashâbı'na Katılması

Evi Kubâ'da olan Hubeyb b. İsâf, sık sık Medine'ye gelerek Suffe Ashâbı arasına katılır Allah Resûlü'nden ilim irfan tahsil ederdi.^[1085]

Hiz. Ömer, halifeliği döneminde Hubeyb'i bir takım idari görevler üstlendi.^[1086] Hiz. Osman'ın halife olduğu döneme kadar yaşayan Hubeyb b. İsâf, onun hilafeti döneminde 644-656 yılları arasında vefat ettiği rivayet edilir.^[1087]

Hubeyb b. İsâf'ın bir cariyesinden doğan oğlu Abdurrahmân'dan olan torunu Hubeyb'in (ö. 132/749-50) hadis râvisi olduğu, hatta

Hubeyb bin Abdurrahmân'ın İmam Mâlik'e hocalık ettiği nakledilmiştir.^[1088]

Hureym b. Fâtik (Ebû Yahyâ) (ra)

Hureym b. Fâtik b. Ehram b. Şeddâd b. Amr b. Fâtik b. Kuleyb b. Amr b. Esed el-Esedî

Çocukları: Eymen; Kardeşi: Sebre

İslâm'a Girişi

Hureym b. Fâtik Esedoğulları kabilesine mensup olup Sebre b. Fâtik'in kardeşidir.^[1089] Künyesi Ebû Yahyâ olan Hureym, Bedir Savaşı'ndan hemen önce Medine'ye gelerek Müslüman olmuştur.^[1090]

Onun İslâm'a giriş hikâyesini Ebû Hüreyre (ra) şöyle anlatır:

“Bir gün Hureym b. Fâtik, Hz. Ömer'e:

– Ey Mü'minlerin Emîri! İslâm'a nasıl girdiğimi anlatayım mı, diye sordu. Hz. Ömer anlatmasını isteyince, Hureym:

– Develerimi otlatırken kaybettim. Develerin peşinden giderken Basra Medine arasındaki Ebrek el-Azaf mevkiine geldiğimde akşam olmuştu. Hava çok karardığı için ürpermiştim. Avazım çıktığı kadar yüksek sesle 'Cinlerin şerrinden şu vadinin azizine sığınıyorum.' diye bağırarak dua ettim. Hemen o an gaipten bir ses geldi:

– Yazıklar olsun sana! Celîl olan Allah'a sığın! Mecîd olan, nimet ve faziletlerin sahibi olan Allah'a! Diyordu. Sesi duyunca çok korktum. Ses kesilince:

– Ey gaipten gelen ses! Ne diyorsun? Sözlerin hayra mı çağrı yoksa batıla mı? Söyle bize, çare nedir, diye sordum. Ben susunca gaipten gelen sesi:

– İyilik ve güzelliklerin sahibi olan Allah Resûlü Medine'de kurtuluşa çağırıyor. Namaz ve orucu emrediyor, insanları kötülüklerden uzaklaştırıyor, dedi.

Aramızdaki karşılıklı seslenmeler devam edip gitti. Sonunda gaipten gelen sesin sahibi:

– İman et, kurtul! Rabbim haktır. Onu destekle ki Rabbim seni aziz kılsın, dedi. Kim olduğunu sorunca da

– Cinlerin krallarından bir kralım, dedi. Ben:

– Eğer bana devemi bulup getirebilseydin ona binip Medine'ye giderek Müslüman olurdum, deyince

– Ben deveni bulup seni sağ salim evine götürmeyi üstleniyorum, dedi. Develerimin yerini bana söyleyince onları buldum. Cinin sözlerinden sonra Müslüman olmaya karar vermiştim. Sabah olunca develerimi evime bırakıp Medine'ye gittim. Cuma günüydü. İnsanlar Mescid-i Nebevî'de cuma namazını kılmak üzereydiler. Namazlarını kıldıktan sonra içeri girmeyi düşünüyordum ki tam o sırada Ebû Zer geldi. Yanında da Hz. Ebû Bekir vardı. Bana:

– Allah sana rahmetinden nasip eylesin, içeri buyur. Müslüman olduğunu duyduk, dedi. Abdest almayı tam olarak bilmediğimi söyledim ve bana öğretmesini istedim. Sonra mescide girdiğimde Allah Resûlü minberde insanlara hitap ediyordu. Yüzü ayın on dördü gibi parlıyordu. Allah Resûlü '*Bir Müslüman güzelce abdest alır, sonra kalbine ve aklına hâkim olarak namaz kılsa mutlaka cennete girer.*' buyuruyordu.

Namazdan sonra Allah Resûlü ile karşılaşınca bana:

– *Deveni bulmayı üstlenen adama ne oldu? Deveni sağ salim olarak evine ulaştırdı mı*, diye sorunca hayretler içerisinde:

– Evet, Allah ona rahmet etsin, dedim. Allah Resûlü de:

– *Allah ona rahmet etsin*, buyurdu.”[\[1091\]](#)

Suffe Ashâbı'na Katılması

Müslüman olduktan sonra Medine'de kalan Hureym b. Fâtek, Suffe ashâbının arasına katılarak onlarla birlikte Allah Resûlü (sas) ve ashâbından İslâm'ı öğrendi.[\[1092\]](#) Suffe'de yetiştikten sonra evlendi ve Eymen adını verdiği bir oğlu oldu. Allah Resûlü'nün ileride zuhur edecek fitnelerle ilgili hadislerini bilir ve oğlunu hadislerdeki haber ve tavsiyelere göre yetiştirirdi.

Duygusal ve ince ruhlu olarak yetiştirdiği oğlu hayatı boyunca Müslümanlar arasındaki ihtilâflardan uzak durmaya çalışmış, şairliği ile meşhur olmuştur.[\[1093\]](#)

Cihadı ve Fitneden Uzak Durması

Hureym b. Fâtik, kardeşi Sebre ile birlikte Bedir Savaşı'na katılarak orada kahramanca savaştı.[\[1094\]](#) Kaynaklar onun bundan sonra yapılan diğer savaflara katılıp katılmadığı hakkında bilgi

vermemektedir. Ancak bütün kaynaklarda onun fitneden uzak durduğuna ve oğlundan da ileride zuhur edecek fitnelerden uzak durması için söz aldığına dair bilgiler vardır.^[1095]

Dahhâk b. Kays ile Mervân b. Hakem'in savaştığı Mercirâhit'te Mervân, Hureym'in oğlu Eymen'e bir miktar para verip babasının ve amcasının sahâbi olduklarını hatırlatarak kendisinin de Abdullah b. Zübeyr'e karşı savaşmasını istemişse de ancak Eymen b. Hureym:

– Ben namaz kılan bir kimseyle savaşmam. Babam ve amcam benden 'Lâ ilahe illallah' diyen kişi ile savaşmamam konusunda söz aldılar, dedi. Mervân ısrarla:

– Benimle gel, birlikte ateşten kurtulalım, dediğinde
– Sen git. Bizim böyle bir kurtuluşa ihtiyacımız yok, sözleriyle babasının verdiği nasihati unutmuyarak fitneye bulaşmaktan uzak durmuştur.^[1096]

Vâbise anlatıyor:

“İbn Mes'ûd'dan fitne ile ilgili bir hadisi duyunca:

– Böyle bir zamanda yaşarsam ne yapmalıyım, diye sordum. Bana
– Eline ve diline sahip ol, evinde kal, dedi. Hz. Osman öldürülünce, kalbim yerinden çıkacakmış gibi oldu. Hemen bineğime binerek Şam'a gittim. Orada Hureym b. Fâtik'e rastladım. Konuyu ona anlatınca İbn Mes'ûd'a hak verdi ve:

– Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki o hadisi ben de duydum, dedi.^[1097]

Kişiliği

Ahlâkı Allah Resûlü (sas) tarafından bizzat teyit edilen Hureym b. Fâtik, giyimine kuşamına dikkat eder hatta bunu biraz daha ileri götürür saçlarını uzatır, elbisesinin eteklerini yerde sürürdü. Onun bu şekilde giyinmesi Allah Resûlü'nün dikkatini çekti. Hureym'in hatalarını düzeltmesi için onu uyaran Allah Resûlü (sas) “*Hureym b. Fâtik ne güzel gençtir! Biraz da saçlarını kısaltsa ve elbisesinin ucunu toplasa!*” buyurdu.

Allah Resûlü'nün sözünü duyunca hemen saçlarını kulak uçlarının hizasına kadar kısalttı, eteklerini de yukarı doğru topladı.^[1098]

Hureym, saçlarını kısaltmış, elbisesini yukarı doğru toplamıştı. Ancak şık giyinmeye devam ediyordu. Halktan bazıları onun kendini herkesten üstün gördüğünden dolayı böyle giyindiğini dile

getiriyorlardı. Bu sözler onu rahatsız edince Allah Resûlü'nün yanına giderek:

– Yâ Resûlullah! Ben güzelliği severim. Hatta ayakkabılarımın bağlı, kamçımın saplı olmasını isterim. Arkadaşlarım ise bütün bunların kibirden kaynaklandığını söylüyor, diyerek dert yanınca Allah Resûlü (sas) *“Birinin güzellikleri sevmesi kibir değildir. Kibir hakkı inkâr etmek ve insanlara kaş göz işareti yapmaktır.”* buyurdu. [\[1099\]](#)

Bir seferde Allah Resûlü (sas) hırsızlıktan dolayı eli kesilmiş bir adama rastlamıştı.

– *Şu yaralı kişiye kim yardımcı olup yanında barındırıyor,* diye sordu. Orada bulunanlar:

– Hureym b. Fâtik, dediler. Bu iyilikseverliğinden dolayı memnun olan Allah Resûlü *“Ey Allah'ım! Şu yaralıyı koruması altına aldığı gibi sen de Fâtik ve ailesini mübarek kıl.”* sözleriyle ona dua buyurdu. [\[1100\]](#)

Allah Resûlü'nden az da olsa birkaç hadis rivayet etmiştir.

Hureym b. Fâtik anlatıyor:

“Allah Resûlü sabah namazını kıldırıdıktan sonra ayağa kalkarak bize döndü ve üç kez:

‘Yalan şahitlik neredeyse Allah'a eş koşturaya denk kılındı.’ Buyurdu. Sonra da *‘... O halde, pislikten, putlardan sakının; yalan sözden sakının.’* [\[1101\]](#) ayetini okudu.” [\[1102\]](#)

“Her kim Allah yolunda bir harcama yaparsa o yaptığı harcama için kendisine yedi yüz misli sevap olarak yazılır.” [\[1103\]](#)

Kurre b. İyâs (ra)

Kurre b. İyâs b. Hilâl b. Ribâb b. Ubeyd b. Sâriye b. Zübyân b. Sa'lebe b. Süleym b. Evs b. Amr el-Ma'zenî el-Müzenî

Çocukları: Muâviye ve Muhammed; Vefatı: ö. 64/683

İslâm'a Girişi

Medineli olan Kurre b. İyâs, Evslilerin Müzeyne kabilesindendir. Emevîlerin meşhur Basra kadısı İyâs b. Muâviye'nin dedesidir. İslâm'ın doğuşu sırasında Müzeyneliler'in büyük çoğunluğu çölde, bir kısmı da yerleşik olarak Medine ile Vâdilkurâ arasındaki topraklarda

yaşıyordu. Kabilenin İslâm ile ilişkisi hicretin ilk yıllarında başladı ve kabile giderek Medine toplumunun tabii bir parçası hâline geldi. Kurre b. İyâs, Allah Resûlü (sas) Medine'ye hicret ettiğinde henüz çocuk denecek yaştaydı.

Oğlu Muâviye babasının o günleri şöyle anlattığını nakleder:

“Babam: ‘Allah Resûlü’nün yanına gittiğimde henüz küçük bir çocuktum. Allah Resûlü’nü ilk gördüğümde ev halkı için süt sağıyordu. Yanına gidince başımı okşadı. Bana hayır duada bulundu.’ sözleriyle bize Hz. Peygamber’i anlatırdı.”^[1104]

Biraz büyüdükten sonra kavminden bir grupla Allah Resûlü’ne giderek Müslüman oldu. Bu görüşmeyi Kurre b. İyâs şöyle anlatmaktadır:

“Müzeyne halkından bir grupla birlikte Allah Resûlü’ne gittim. Onunla görüşüp ona biat ettik. Allah Resûlü’nün üzerinde bol bir gömlek vardı. Elimi gömleğin arasından sırtına doğru götürerek peygamberlik mührüne dokundum.” haberi Kurre b. İyâs’ın oğlu Muâviye’den rivayet eden Urve:

“Yaz kış hiçbir zaman Kurre ve oğlunun bol gömleğin dışında başka bir elbise giyindiğini görmedim.” demektedir.^[1105]

Kurre b. İyâs, genç bir babayiğit olduğunda Allah Resûlü(sas) ona özel bir görev verdi. Bu görevi anlatan Kurre b. İyâs şöyle demektedir:

“Allah Resûlü beni babası öldükten sonra onun eşi (üvey annesi) ile evlenen bir adamı öldürmem için görevlendirdi.”^[1106] Allah Resûlü’nün emrini yerine getiren Kurre, adama gereken cezayı verdi.

Suffe Ashâbı’na Katılması

Allah Resûlü’ne biat ettikten sonra Suffe ashâbının arasına katıldı. O günlerde Kur’ân hadisleri öğrenirken yaşadıklarını oğluna anlatan Kurre b. İyâs:

“Allah Resûlü ile birlikte uzunca bir zaman yaşadık. İki siyahtan başka yiyeceğimiz yoktu, dedim. Sonra oğluma:

– İki siyahın ne olduğunu biliyor musun, diye sordum. Hayır, deyince:

– Su ve hurma, dedim.”^[1107]

Suffe’de Allah Resûlü (sas) ve diğer sahâbilerden İslâm’ın esaslarını öğrenen Kurre b. İyâs’tan birçok konuda hadis rivayet

edilmiştir. Ondan rivayet edilen hadisler oğlu Muâviye kanalı ile aktarılmıştır.

Rivayet Ettiği Hadislerden

“Ümmetinden daima Allah tarafından desteklenen ve galip gelen bir grup sürekli bulunacaktır. Kıyamet kopuncaya kadar onlarla mücadele edenler, onları mağlup edemeyeceklerdir.”^[1108]

“Müslümanlardan her kimin üç çocuğu ergenlik çağına ulaşmadan ölürse onun vücuduna ateş, ancak yeminin yerine gelmesi kadar değer.”^[1109]

“Sarhoşluk veren her şey haramdır.”^[1110]

Şehâdeti

Allah Resûlü (sas) ile birlikte Hendek Savaşı'na katıldı.^[1111] Onun vefatından sonra Basra'ya yerleşen Kurre b. İyâs, hicretin 64. yılında oğlu ile birlikte Hz. Osman'ın Kûfe valiliğine atadığı Abdurrahman b. Ubeyd komutasındaki orduya katılarak Hâricîler'in ilk büyük fırkası olan Ezârika ordusu ile savaştı.^[1112]

Kurre b. İyâs'ın oğlu Muâviye der ki:

“Abdurrahman b. Ubeyd'in ordusu ile savaşa çıktığımızda biz 20.000 kişi, savaştığımız Harûriler ise 50.000 kişiydi. Babamla birbirimize yakın savaşıyorduk. Bir süre sonra babam şehid oldu. Bunun üzerine babamı şehid eden kişiye saldırarak ben de onu öldürdüm.”^[1113]

Mes'ûd b. Rebîa (Ebû Umeyr) (ra)

Mes'ûd b. Rebîa b. Amr b. Sa'd b. Abduluzza b. Hammâle b. Gâlib b. Aize el-Kârî

(ö. 30/650/651?)

Mes'ûd b. Rebîa, Hz. Peygamber'in annesinin de mensup olduğu Kureyş kabilesinin Zühreoğulları kolunun anlaşmalısıdır. Künyesi Ebû Umeyr olup Mekke'de yaşamaktaydı. Müslümanlar henüz Dârülerkam'a girmeden Allah Resûlü (sas) ile görüşüp Müslüman olmuştur.^[1114]

Bütün Müslümanlar gibi o da Mekkeli müşriklerin baskı ve işkencelerinden nasibini aldı. Hicret izni verilince Medine'ye hicret etti. Allah Resûlü (sas) Medine'ye hicret ettikten sonra onu Ubeyd b.

Teyyihân ile kardeş yaptı.^[1115] Mescid-i Nebevî yapılıncâ Suffe'ye yerleşerek burada ilim irfan tahsil etti.^[1116]

Bedir Savaşı'na katılarak kahramanca savaşan Mes'ûd b. Rebîa, Bedir'e giderken Ammâr b. Yâsir ile aynı deveyi paylaşarak binmişti. Bedir Savaşı'ndan sonra Uhud, Hendek ve diğer bütün savaşlara katıldı.^[1117]

İbn Hişâm gibi bazı tarihçiler Mes'ûd b. Rebîa'nın Hendek Savaşı'nda şehid olduğunu söyleseler de^[1118] tarihçilerin çoğunluğu onun hicretin 30. yılında, altmış küsur yaşında vefat ettiğinde hem fikirdirler.^[1119]

Muâviye b. Hakem es-Sülemî (ra)

Sülemî kabilesinden olan Muâviye b. Hakem hakkında kaynaklarda fazla bir bilgi olmasa da onun Suffe ile ilgili verdiği bilgiler oldukça önemlidir. Suffe ashâbı arasında zikredilen Muâviye b. Hakem^[1120] orada kaldığı ilk günlerini anlatırken şöyle demektedir:

“Allah Resûlü'nün arkasında namaz kılıyordum. Cemaatten biri aksırınca ben 'Yerhamukellah' dedim. Sesimi duyan sahâbiler de bana gözleri ile işaret ettiler. Kendi kendime 'Annelerine ağlayasicalar! Ne oluyor, bana niçin bakıyorlar?' dedim. Sözlerim duyulmuştu. Yanımdaki cemaatten biri ellerini baldırlarına vurarak beni ikaz ettiler. Yanlış şeyler yaptığım için beni susturmak istediklerini anlayınca sustum.

Namaz bittikten sonra Allah Resûlü beni yanına çağırdı. Anam babam ona feda olsun! Ne ondan önce ne de ondan sonra ondan daha güzel öğreten bir öğretmen görmedim. Bana surat asmadığı gibi bana kötü söz de söylemedi. Asla da kızıp vurmadi. Sakin bir şekilde:

'Kıldığımız şu namazda, insan sözünün konuşulması uygun değildir. Zira namaz tesbih, tehmîd, tekbir ve Kur'ân okumaktır.' buyurdu.”^[1121]

Suffe'de kaldığı günlerde Allah Resûlü'ne hizmet eden Muâviye b. Hakem bir başka hatırasını ise şöyle anlatır:

“Bir gün Suffe'de Allah Resûlü ile birlikte oturuyorduk. Ensardan biri muhacirlerden birini alıp götürdü. Biri iki kişiyi, bir başkası ise üç

kişiyi götürdü. Suffe’de dört kişi kalmıştık. Beşincimiz ise Allah Resûlü idi. Allah Resûlü bize:

– *Haydi, bize gidelim*, buyurdu. Kalkıp birlikte Allah Resûlü’nün evine gittik. Eve girince eşinden bize yemek hazırlamasını istedi. Hz. Âişe bize dövülmüş hububat getirdi, onu yedik. Allah Resûlü tekrar istedi. Bu kez hayse yemeği geldi. Onu da yedik. Allah Resûlü içecek isteyince Hz. Âişe bize bir tas süt getirdi. Onu içtik. Sonra bir bardak su getirdi. Onu da içtik. Yemek işi bittikten sonra Allah Resûlü bize:

– *İsteyen burada geceleyebilir, isteyen mescide gidebilir*, buyurdu. Biz de kalkıp arkadaşlarla birlikte mescide gittik.” [\[1122\]](#)

Sâbit b. Dahhâk (Ebû Yezid) (ra)

Sâbit b. Dahhâk b. Ümeyye b. Sa’lebe b. Cüşem b. Mâlik b. Sâlim b. Ganem b. Avf el-Hazrecî en-Neccârî

Eşi: Nevvâr bint Mâlik

Oğulları: Zeyd ve Yezîd

Vahiy Kâtibi Zeyd b. Sâbit’in Babası

Vefatı: 45/665

İslâm’a Girişi

Sâbit b. Dahhâk, Cübeyr b. Dahhâk’ın kardeşi, Kur’ân’ın toplanması ve çoğaltılmasında görev alan meşhur âlim sahâbi Zeyd b. Sâbit’in babasıdır. Medine’nin Hazrec kabilesinin Eşheloğulları kolundandır. [\[1123\]](#)

Allah Resûlü (sas) Mekke’de İslâm’ı anlattığı sıralarda Medine’de Evsliler ile Hazreciler arasında Buâs Savaşı oluyordu. Yıllarca süren bu savaşta her iki taraftan da pek çok Medineli ölmüştü. Sâbit b. Dahhâk’ta bu savaşa katılmıştı. Bu savaşlar sırasında Allah Resûlü (sas) henüz peygamber olmadan önce onun gönderileceğini ve onun sıfatlarını bilen Yahudiler, sürekli ondan bahsederek Medineli Arapları uyarıyorlardı.

Hassân b. Sâbit anlatıyor:

“Yedi yaşındayken gördüklerimi hafızama alabiliyor, duyduklarımı anlayabiliyordum. Bir gün Sâbit b. Dahhâk adında bir genç evimize geldi. Heyecanla ‘Biraz önce Kureyzaoğulları’ndan çekiştiğimiz bir Yahudi bana ‘Tıpkı bizim kitabımız gibi bir kitapla gelecek olan

peygamberin gelmesi yaklaştı. O gelince sizi Âd ve İremîliler gibi öldüreceğiz.’ diyerek biziz tehdit etti.’ sözleriyle Buâs Savaşı’nda yaşadığı bir olayı anlattı.^[1124]

Bu tür sözleri sık sık duyan Medineliler gibi Sâbit b. Dahhâk da daha Allah Resûlü’nü görmeden genç yaşında ona inanmaya başlamıştı. Akabe’de Müslüman olan Medineliler büyük bir coşku onları İslâm’a davet ettiğinde Sâbit b. Dahhâk da bu davete icabet ederek Müslüman oldu.

Hendek Savaşı’nda Medine’nin etrafına hendek kazılırken gençlik çağına yeni giren Zeyd b. Sâbit, diğer Müslümanlarla birlikte kazılan yerlerden çıkan toprağı taşıyıp atıyordu. O sırada Allah Resûlü (sas) ile oturan Sa’d b. Muâz, Zeyd’i bu hâlde görünce İslâm’dan önceki günleri hatırladı. Allah Resûlü’ne dönerek:

– Yâ Resûlullah! Beni sağ bırakıp ona iman etme fırsatı veren Allah’a hamdolsun. Buâs Savaşı’nda şu Zeyd’in babası Sâbit b. Dahhâk ile karşı karşıya gelmiştik. Boğaz boğaza savaştık. Beni sağ bıraktı da sana iman etme şerefine ulaştım, sözleriyle Rabbine şükretti.^[1125]

O gün Sa’d b. Muaz gibi Sâbit b. Dahhâk da ölümden kurtularak daha sonra imanla şereflenmişlerdi. Bu günleri hiçbir zaman unutmayıp Rablerine şükrederlerdi.

Suffe Ashâbı’na Katılması

Mescid-i Nebevî yapılıncaya zaman zaman Suffe’de kalarak orada Allah Resûlü’nden ilim irfan tahsil etti.^[1126] Nevvâr bint Mâlik ile evli olan Sâbit b. Dahhâk’ın ondan Yezîd ve Zeyd ismini verdikleri iki oğlu olmuştur.^[1127] Allah Resûlü’nden aldığı eğitim ve bilinçle çocuklarını yetiştirdi. Hz. Peygamber daha Medine’ye gelmeden oğlu Zeyd b. Sâbit’e birçok ayet ezberletmişti. Zeyd (ra) da sahâbe âlimlerinin önde gelenlerinden oldu.

Cihadı

Bedir Savaşı’na katılan Sâbit b. Dahhâk, orada kahramanca savaştı.^[1128] Bundan sonra Uhud Savaşı’na katıldı. Uhud Savaşı’ndan dönen Allah Resûlü (sas), kendi ve sahâbiler yaralı olduğu hâlde müşriklerin Medine’ye baskın yapmasını önlemek için Uhud Savaşı’na katılan sahâbilerle düşmanı takibe çıktı. Hamraü’l-Esed denilen bu seferin gayesi düşmanın gözünü korkutmaktı. Sâbit

b. Dahhâk, bölge arazisini çok iyi tanıdığı için Allah Resûlü ona bu seferde rehberlik görevi verdi. İslâm ordusu Hamraü'l-Esed'de birkaç gün kaldı. Geceleri en uzak yerden bile gözükecek şekilde beş yüz ateş yakıldı. Müslümanların bu cesareti müşrikleri korkutarak Medine üzerine gitmekten vazgeçirdi. [1129]

Hendek kazılmasına ve savaşına da katılan Sâbit b. Dahhâk, Hendek günü Allah Resûlü'nün terkisine binmişti. [1130]

Hudeybiye Antlaşması'nda da bulunan Sâbit b. Dahhâk, orada Allah Resûlü'ne biat etmesini şu sözlerle anlatır:

“Ağacın altında Allah Resûlü'ne biat ettim. O zaman Allah Resûlü bize *'Her kim İslâm'dan başka bir dinde olduğuna dair bilerek yalan yere yemin ederse o dediği gibidir. Kim de kendini demirden yapılmış kesici bir aletle öldürürse kıyamet günü ona o aletle azab edilir. Bir kimsenin yapamayacağı şey konusunda nezri geçersizdir, buyurdu.'* [1131]

Sâbit b. Dahhâk, Allah Resûlü'nün vefatından sonra önce Şam'a daha sonra ise Basra'ya yerleşmiş ve hicretin 45. yılında burada vefat etmiştir. [1132]

Tafavî ed-Devsî (ra)

Yemenlilerin Devs kabilesinden olan Tafavî ed-Devsî, Müslüman olduktan sonra Medine'ye hicret ederek Suffe ashâbının arasına katılmıştır. Tafavî burada kaldığı zamanlardaki bir anısını şöyle anlatır:

“Medine'ye geldiğimde bir ay Ebû Hüreyre'nin yanında kaldım. Bu sırada hummaya yakalandım. Sürekli ateşleniyordum. Halsiz düştüğüm bir gün Allah Resûlü beni ziyarete gelerek

– *Devsli genç nerede*, diye sordu.

Yanıdakiler:

– *İşte orada, mescidin şurasında*, dediler. Mescidin bir köşesinde, bitkin ve hâlsiz yattığım söylenince Allah Resûlü (sas) yanıma gelerek bana teselli edici güzel şeyler söyledi.” [1133]

Kaynaklarda hakkında fazla bir bilgi bulunmamaktadır.

Talha b. Amr el-Leysî (ra)

Leysoğulları'ndan olan Talha b. Amr, Medine'ye geldiğinde Suffe ashâbı arasına katılmış ve Allah Resûlü'nden ilim irfan öğrenmiştir. Allah Rasûlü'nün vefatından sonra da Basra'ya gitmiştir. [1134]

Talha b. Amr, Suffe günleri ile ilgili bir anısını şöyle anlatır:

“Biri Medine'ye Allah Resûlü'nü ziyarette gittiğinde eğer Medine'de tanıdığı biri varsa onda kalır yoksa Mescid-i Nebevî'de Ashâb-ı Suffe'nin yanına gider onlarla kalırdı. Medine'ye gidince tanıdığım kimse olmadığı için bende Suffe'de kaldım. [1135]

Suffe'ye arkadaşım ile birlikte gitmiştim. Allah Resûlü her gün bize birer müd hurma gönderirdi. Bir gün namazı bitirdikten sonra aramızdan biri:

– Yâ Resûlullah! Hurmalar karnımızı ağrıttı, boğazımızı yaktı, diyerek dert yandı. Allah Resûlü namazdan sonra minbere çıktı. Allah'a hamd ve senâ ettikten sonra:

‘Eğer ekmek ya da et bulabilseydim onu mutlaka size getirirdim. Şimdi şikâyet ediyorsunuz ama bir zaman gelecek, kurutulmuş yiyecekler yiyecek, Kâbe'nin astarının yapıldığı kumaş gibi kumaşlardan yapılmış elbiseler giyeceksiniz.’ buyurdu. [1136]

Arkadaşım ile birlikte Suffe'de on sekiz gün kaldım. Sürekli berir ağacının hurmasından yedik. Hatta arkadaşım ile birlikte ensardan birinin evine gittik. Durumumuzu anlatarak farklı bir yemek istedik. Ancak onların da en iyi yemeği hurma ve süt idi. Ensardan olan zat bizden özür dileyerek:

– Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki eğer sizin için et ve ekmek bulsaydım bunlarla karnınızı doyururdum, dedi.” [1137]

Tihfe b. Kays el-Gıfârî (ra)

Çocukları: Yaiş

Mekke ile Medine arasında yaşayan Gıfâroğulları kabilesine mensuptur. Müslüman olduktan sonra hicretin dokuzuncu yılında Suffe'ye yerleşmiştir. Burada kalarak Allah Resûlü'nden ilim tahsil etti. Suffe Ashâbı arasında sayılan Tihfe, Allah Resûlü (sas) hayatta iken Suffe'de kaldığı sırada vefat etmiştir. [1138]

Suffe günlerine dair yaşadıklarını babasından nakleden oğlu Yaiş, babasının o günlerde yaşadığı bir olayı şöyle anlatır:

“Bir gün Allah Resûlü mescidde bulunan sahâbilere, Suffe ashâbını yemek için evlerine götürmelerini söyledi. Biri Suffe’den birini alıp gitti. Bir diğeri iki kişi ile gitti. Suffe’de beş kişi kalmıştık. Beşincimiz Allah Resûlü idi. Bize:

– *Haydi, Âişe’nin evine gidelim. Âişe bizi doyurur*, dedi. Birlikte Hz. Âişe’nin evine gittik ve eşine:

– *Ey Âişe! Bize yemek ver*, buyurdu. Hz. Âişe bize dövülmüş hububat getirdi, onu yedik. Allah Resûlü tekrar:

– *Ey Âişe! Bize yemek getir*, buyurdu. Hz. Âişe bu kez hayse yemeği getirdi. Onu da yedik. Allah Resûlü:

– *Ey Âişe! Bize içecek ver*, buyurdu. Hz. Âişe büyük bir tas içecek getirdi. Onu içtik. Sonra bir bardak süt getirdi. Onu da içtik. Yeme işi bittikten sonra Allah Resûlü bize:

– *İsterseniz burada yatıp uyuyun, isterseniz mescide gidin*, buyurunca bizde arkadaşlarla birlikte mescide gittik.” [\[1139\]](#)

Bir gece Suffe’de karnımın üzerine yüzükoyun uzanmış yatıyordum. Seher vakti biri ayağı ile beni dürtterek uyandırdıktan sonra “*Niçin böyle yatıyorsun? Bu yatış, Allah’ın kızdığı bir yatış şeklidir.*” diyerek ikazda bulundu. Başımı kaldırıp baktığımda başucumdaki kişinin Allah Resûlü olduğunu gördüm. [\[1140\]](#)

Ubâde b. Kurt (ra)

Ubâde b. Kurt (Kurs) b. Urve b. Büceyr b. Mâlik b. Kays b. Âmir el-Leysî

Vefatı: 41/662

İslâm’a Girişi ve Suffe Günleri

Ubâde b. Kurt, Leysoğulları kabilesindendir. Allah Resûlü (sas) Medine’ye hicret edince çevre kabileler, ilk başta Allah Resûlü (sas) ile müşrikler arasına girmeyip onların mücadelelerini uzaktan takip etmişlerdi. Bu durum, Hendek Savaşı’na kadar devam etti. Hendek Savaşı’ndan özellikle de Hudeybiye Antlaşması’ndan sonra çevre kabilelerdeki insanlar da grup grup Medine’ye gelerek Müslüman oldular. Ubâde b. Kurt da bu sıralarda kabilesinden bir grupla birlikte Medine’ye gelerek Müslüman oldu. [\[1141\]](#)

Müslüman olduktan sonra memleketine geri dönmeyip Medine’de kaldı. İslâm’ı öğrenerek Rabbinin rızasını kazanmak ve Allah Resûlü’ne yakın olmak için Suffe’ye yerleşti. [\[1142\]](#)

Ubâde b. Kurt Allah Resûlü’nün vefatından sonra insanların dünyaya dalıp günahları hafife aldıklarını görünce serzenişte bulunarak etrafındaki gençlere şöyle derdi:

“Siz bazı hatalar yapıyorsunuz. Sonra da bunları gözünüzde saç telinden daha ince ve basit görüyor ve hafife alıyorsunuz. Hâlbuki Allah Resûlü (sas) zamanında biz onları helâk eden günahlardan sayıyorduk.” [\[1143\]](#)

Cihadı

İslâm’ı kabul ettikten sonra Allah Resûlü (sas) ile Mekke Fethi’ne ve diğer savaflara katıldı. Allah Resûlü’nün vefatından sonra Basra’ya yerleşti. [\[1144\]](#) Hâricîlere karşı mücadele etti. Onlara karşı kahramanca savaştıktan sonra geri dönerken Ahvâz yakınında ezan okunduğunu duydu. Namaz kılmak için camiye yöneldi. O sırada Hâricîler Ahvâz’ın hâkimiyetini ellerinde bulunduruyorlardı. Ubâde’nin camiye doğru gittiğini görünce önüne geçtiler. Niyetleri Hz. Peygamber’in ashâbından birine davalarının haklı olduğuna inandırmaktı. İkna etmeye çalıştılar. Ancak Ubâde (ra), onlar gibi düşünmüyordu. Hâricîlere karşı hakikati korkusuzca savundu. Ancak onların hakikati kabul etmeye pek niyetleri yoktu. Ubâde, onlarla konuşmanın faydasız olduğunu görünce Hâricîlere:

– Bari Allah Resûlü İslâm’a girerken benim hakkımda olacağını haber verdiği şeyi yapın. Benim için şehâdeti işaret buyurmuştu, dedi. Kalpleri kararan, gözleri kör olan Hâricîler, onun bu sözlerini duymadılar bile. Ubâde b. Kurt’u hemen oracıkta şehid ettiler. [\[1145\]](#)

Hicretin 41. yılında Hâricîlerden Sehm b. Mâlik b. Gâlib ve Hatim el-Bâhilî tarafından Basra’da camiye giderken şehid edildiğinde Rabbine kavuşmanın huzuru içinde idi. Onun katilleri ise daha sonra hicretin 49. yılında Ziyâd tarafından yakalanarak cezalandırıldı. [\[1146\]](#)

Utbe b. Nüdûr (Ebû Velid) (ra)

Vefatı: 87/706?

İslâm'a Girişi

Asıl ismi Utle olan Utbe b. Nüdür, Sülemoğulları kabilesindendir. Aralarında İbrâz b. Sâriye'nin de bulunduğu yedi kişilik bir heyeti ile birlikte Medine'ye gelerek Müslüman olmuştur. O anı şöyle anlatmaktadır:

“Yedi kişilik bir heyetle Allah Resûlü'ne gittiğimizde hepimiz çok gençtik. Heyetin en küçüğü ben, en büyüğümüz ise İbrâz b. Sâriye idi. Müslüman olduktan sonra Allah Resûlü bana:

- *İsmin nedir*, diye sorunca
- Utle, dedim. Allah Resûlü:
- *Bundan sonra senin adın Utbe olsun*, buyurdu. Allah Resûlü'nün yanına biri gittiğinde ismini sorar, eğer ismi hoşuna gitmezse ismini değiştirirdi.”[\[1147\]](#)

Suffe Ashâbı'na Katılması

Medine'ye geldikten sonra geri dönmeyip orada kalan Utbe b. Nüdür, İslâm'ı öğrenmek ve Allah Resûlü'nü daha yakından tanıyarak onun ahlâkı ile ahlaklanmak için Suffe'ye yerleşti.[\[1148\]](#) Orada Allah Resûlü (sas) ve diğer sahâbilerden İslâm'ı en güzel bir şekilde öğrenerek hayata geçirdi.

Suffe'de bazen aç bazen tok, eski elbiselerle hayatını sürdürmek durumunda kalsa da Rabbini daha iyi tanıma fırsatını yakaladığı için sürekli hamd ediyordu. Bir şeye ihtiyacı olduğunda ise diğer Suffeliler gibi Allah Resûlü'nden ve diğer sahâbilerden yardım istiyordu.

Utbe b. Nüdür(Abd) daha sonra o günleri hayırla yâd edip şöyle anlattı:

“Elbiselerim iyice eskiyince Allah Resûlü'ne giderek yeni bir elbise istedim. Bana çuldan yapılmış iki elbise verdi. Beni görmeliydiniz. O zaman ben sahâbe içerisinde en güzel elbiseye sahip olan kişiydim.”[\[1149\]](#)

Allah Resûlü (sas) ve diğer sahâbilerden öğrendiklerini hayata geçirmekle kalmayıp insanlara naklederek tebliğ görevini de en güzel şekilde yerine getirdi. Rivayet ettiği hadisler, pek çok kişi tarafından nakledildi. Bunlardan bazıları oğlu Yahya, Hâlid b. Madan, Râşid b. Sa'd, Lokman b. Âmir, Âmir b. Zeyd, Abdullah b. Nâsîh'tir.[\[1150\]](#)

Beyhakî'nin naklettiğine göre Allah Resûlü'nün çocukken kalbinin yarılıp yıkanması ile ilgili hadisi Utbe b. Nüdür (Abd) nakletmiştir.[\[1151\]](#)

Rivayet Ettiği Hadislerden

Utbe b. Abd'dan rivayet edilir:

“Allah Resûlü (sas) şöyle buyurdu:

“*Kim duhâ vakti 12 rekât namaz kılsa Allah ona cennette altından köşk yaptırır.*”[\[1152\]](#)

“*Müslümanlardan her kimin üç çocuğu ölürse onun vücuduna ateş ancak yeminin yerine gelmesi kadar değer.*”[\[1153\]](#)

“*Sizden biri eşi ile yattığında üzerlerini örtsün. Vahşi eşekler gibi tamamen çıplak olmasın.*”[\[1154\]](#)

“Öldürülenler üçe ayrılır:

Birincisi, canı ve malı ile Allah yolunda cihad eden mü'mindir ki düşmanla karşılaştığında öldürülünceye kadar onunla cihad eder. O şehiddir. Arşı altında Allah'ın onun için hazırlattığı gölgeliktedir. Nübüvvet derecesi hariç nebîler ondan daha üstün değildir.

İkincisi, güzel amellerine kötü amel karıştıran mü'minlerdir. Canları ve malları ile cihad ederler. Düşmanla karşılaştıklarında öldürülünceye kadar onlarla savaşırlar. Onlar yıkananlardır. Günahları ve hataları silinir. Çünkü kılıç, hataları yok eder. Bu kişi cennetin istediği kapısından içeri girer.

Üçüncüsü, canı ve malı ile cihad eden münafıktır. Düşmanla karşılaştığında öldürülünceye kadar savaşırlar. Ancak o cehennemdedir. Zira kılıç, nifakı yok edemez.”[\[1155\]](#)

“*Hilafet Kureyş'e, hüküm ise ensara aittir.*”[\[1156\]](#)

Cihadı

Utbe b. Nüdür (Abd), Müslüman olduktan sonra Müslümanlar Kureyzaoğulları ile savaştılar. Kureyzaoğulları kalelerine çekilince, onları kuşatma altına aldılar. Kuşatma sürerken Utbe, bir ara Allah Resûlü'nün çevresindekileri cihada teşvik etmek için onlara:

– *Kim şu kaleye ok atıp oku kaleye girdirirse ona cennet vacip olur,* dediğini duydu. Hemen sadağından oklarını çıkararak onları var gücü ile kaleye atmaya başladı. Tam üç oku kaleden içeri girdi.[\[1157\]](#)

Çok iyi bir ok atıcısı olan Utbe, Kureyzaoğulları Kuşatması'ndan sonra Allah Resûlü (sas) ile diğer savaşımlara da katılarak kahramanca savaştı.

Bu savaşların birinde Allah Resûlü (sas), sahâbilerine savaşa başlamalarını emretmişti. Sahâbilerinden biri düşmana bir ok atınca Allah Resûlü (sas):

– *Vacip oldu*, buyurur. Sahâbiler ona:
– Biz sana İsrailoğulları'nın dediği gibi “Git Rabbinle birlikte savaş, biz burada oturuyoruz.” demeyiz. Bilakis
“Git Rabbinle birlikte savaş. Biz de seninle birlikte savaşırız.” diyoruz, dediler.

Utbe (ra) anlatıyor:

“Bir gün Allah Resûlü (sas) bana:

– *Kılıcını göster bakayım*, dedi. Kılıcımı ona verdim. Alıp baktı ve sağa sola savurdu. Kılıcın ince ve zayıf olduğunu görünce ‘*Bununla savaşılamazsın, ancak birini yaralayabilirsin.*’ buyurdu. [\[1158\]](#)

Biati

Utbe b. Nüdür, Müslüman olduğu günden itibaren kendisini ilme ve cihada adanmıştı. Her an Allah Resûlü'nün yanında olmaya çalıştı. Her vesile ile ona bağlılığını ifade ederek ölmeye hazır olduğunu açıkça söyledi. Bu hususta ona biat etti. Kendisi bizzat bu söz vermelerini şöyle anlatır:

“Allah Resûlü'ne tam yedi kez biat ettim. Bunlardan beşinde itaat etmek için ikisinde ise ölmek üzere biat ettim.” [\[1159\]](#)

İrbaz b. Sâriye onun için “Utbe benden hayırlıdır.”, Utbe ise onun hakkında: “İrbâz benden hayırlıdır.” derdi.

Sünnete İttibâsı

Bütün Ashâb-ı Kirâm gibi Utbe (ra) de sünnete riayet etmek için özen gösterirdi.

Şürahbil b. Müslim anlatıyor:

“Allah Resûlü'nün sahâbilerinden beş kişiyi gördüm. Hepsi de bıyıklarını kısaltıyor, sakallarını uzatıyor ve onlara kına yakıyorlardı. Bunlar Ebû Ümâme, Abdullah b. Büsr, Utbe b. Abd, Mikdâd b. Madikeribe, Haccâc b. Amir'di.” [\[1160\]](#)

Vefatı

Allah Resûlü'nün vefatından sonra çok sevdiği dostu İrbâz b. Sâriye ile birlikte Şam'a gidip oraya yerleşen Utbe b. Nüdür (Abd),

vefat edinceye kadar burada yaşadı. Uzun bir ömür süren Utbe (ra), hicretin 87. yılında 94 yaşında vefat etti. Onun Şam'da vefat eden son sahâbî olduğu rivayet edilmiştir.^[1161]

Abbâd b. Hâlid (ra)

Suffe ashâbından olan Abbâd b. Hâlid el-Gıfârî Allah Resûlü (sas) zamanında oldukça fakir ve muhtaç olan sahâbilerdendi. Hz. Muâviye zamanında vefat etmiştir.^[1162]

Hudeybiye Antlaşması'na katılarak Allah Resûlü'ne biat eden Abbâd şu hadisi rivayet eder:

“Hudeybiye'de iken Leys kabilesinden bir adam gelerek Allah Resûlü'ne:

- Senin için bir şiir söylemek istiyorum, dedi. Allah Resûlü:
- *Olmaz*, diye cevap verdi. Adam isteğini üç kez tekrarladı. Allah Resûlü ise her seferinde:
- *Olmaz*, diye cevap verdi. Dördüncüsünde:
- *Söyle*, buyurarak izin verdi. Adam Allah Resûlü'nü öven bir şiir söyledi. Allah Resûlü:
- *Şairlerden güzel söyleyen birileri varsa sen de onlar gibi güzel söyledin*, buyurdu.”^[1163]

Abdullah b. Hubşi (ra)

Abdullah b. Hubşi el-Has'amî'nin Suffe ehlinden olduğu ve kendisinden bazı hadislerin rivayet edildiği nakledilmiştir.^[1164] Rivayet ettiği hadislerden:

- “Allah Resûlü'ne:
- Hangi amel daha faziletlidir, diye soruldu.
 - *Namazda uzun kıyam*, buyurdu.^[1165]
 - Hangi sadaka daha efdaldır, diye soruldu.
 - *Yokluk ve zorluk içinde verilen*, buyurdu.
 - Hangi hicret daha faziletlidir, diye soruldu.
 - *Allah'ın haram ettiği şeylerden uzaklaşmak ile yapılan hicret*, buyurdu.
 - Hangi cihad daha faziletlidir, diye soruldu.
 - *Müşriklerle mal ve canı ile mücadele edenin cihadı*, buyurdu.

- Hangi ölüm daha şerefli, diye soruldu.
- *Kanı akıtılan, atı boğazlanan kişinin ölümü*, buyurdu.”[\[1166\]](#)

Abdullah b. Zeyd el-Cühenî (ra)

Suffe ehlinden olduğu nakledilen Abdullah b. Zeyd el-Cühenî, Vâkıdî'nin bildirdiğine göre Mekke fethinde Cüheyne kabilesinin sancaklarını taşıyan dört sahâbiden birisidir. Hz. Muaviye zamanında vefat etmiştir.

Allah Resûlü'nden “*Hırsızlık yapanın elini kesiniz, sonra yine çalarsa ayağını kesiniz, sonra çalarsa diğer elini kesiniz, sonra yine çalarsa diğer ayağını kesiniz. Eğer yine çalarsa öldürünüz*”[\[1167\]](#) hadisini rivayet etmiştir.[\[1168\]](#)

Câriye b. Humeyl (ra)

Câriye b. Humeyl b. Nüşbe b. Kurt b. Mürre b. Nasr b. Dühmân b. Nasr b. Sübey b. Bekir b. el-Eşcâ

Vefatı: 3/625

İlk Müslümanlardan olup Allah Resûlü (sas) ile arkadaşlık yaptığı nakledilmiştir. İsmi Suffe ashâbı arasında adı geçmektedir.

Bedir Savaşı'na katılan sahâbilerdendir. Uhud Savaşı'nda şehid olmuştur.[\[1169\]](#)

Eğar b. Yesâr (ra)

Suffe ashâbı arasında ismi geçen muhacirlerden el-Eğarr b. Yesâr el-Müzenî, kaynaklarda el-Eğarr el-Gıfârî ve el-Egarr el-Cühenî ismiyle de zikredilmiştir. Hepsinin aynı sahâbi olduğu rivayet edilmiştir.[\[1170\]](#)

Müslim, Ebû Dâvud ve Nesâî ve Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde rivayet ettiği hadisler mevcuttur. Kendisinden Ebû Bürde rivayette bulunmuştur. Kûfe ehlinden sayılmıştır. Hz. Peygamber'in arkasında sabah namazı kıldığını ve Allah Resûlü'nün Rûm suresini okuduğunu rivayet etmiştir. Ebû Bürde onu “Tevazuu beni hayretler içerisinde bırakan muhacirlerden birisidir.” sözleriyle tavsif etmiştir.[\[1171\]](#)

Allah Resûlü'nden “*Ey insanlar! Rabbinize tövbe edin. Ben de her gün Allah'a yüz kere tevbe ediyorum.*” hadisini rivayet etmiştir.[\[1172\]](#)

Hakem b. Umeyr (Amr) (ra)

Hakem b. Umeyr (Amr) es-Sumâlî, Suffe ashâbındandır.^[1173] Ezdilerin Sümâle ailesindendir. Suffe’de Hz. Peygamber ile yaşadığı hatıraları ve ondan duyduğu bazı hadisleri rivayet etmiştir.

Bedir Savaşı’na katılan Hakem b. Umeyr, Allah Resûlü’nün vefatından sonra yerleştiği Humus’ta vefat etmiştir. Bu yüzden Şamlılar arasında sayılmıştır.^[1174]

Allah Resûlü’nün den “*İki ve daha fazla kişi cemaattir.*” hadisini rivayet etmiştir.^[1175]

Harmele b. İyâs (ra)

Kabileleri ile birlikte gelip İslâm’ı kabul ettikten sonra Suffe ashâbının arasına katılan Harmele b. (Abdullah b.) İyâs, Allah Resûlü (sas) ona bazı şeyler öğretinceye kadar da orada kalmıştır.^[1176]

Suffe’den ilmimi arttırmadan gitmeyeceğine dair söz vermiş ve Allah Resûlü’nün yanına giderek kendisine tavsiyede bulunması istemiştir. Allah Resûlü (sas) ona:

“*Ey Harmele! İyilik yap ve kötülükten uzak dur.*” buyurmuştur. Daha sonra ayrılıp gideceği zaman yine

– Yâ Resûlallah! Bana tavsiyede bulun, deyince Allah Resûlü (sas):

“*Allah’tan kork. İyilikleri yap, kötülüklerden kaçın. Sevdiğin şeylere dikkatle bak. Bir topluluğun yanında oturduktan sonra, oradan ayrılacağın zaman senin hakkında ne dediklerine bak; güzel bulduklarını yap, hoşlanmadıklarını yapma.*” buyurmuştur.^[1177]

Allah Resûlü’nün vefatından sonra Basra’ya gitmiştir. Buhârî’nin Edebü’l-Müfred’inde ve diğer hadis kitaplarında Allah Rasûlü’nden rivayetleri bulunmaktadır.^[1178]

Hâzim b. Harmele (ra)

Gıfâroğulları’ndan olan Hâzim b. Harmele b. Mesûd el-Gıfârî, Suffe ashâbının arasında zikredilmiştir. Eslemoğulları’ndan olduğu da rivayet edilmiştir.^[1179] Hakkında kaynaklarda fazla bilgi bulunmayan Hâzim (ra) Allah Resûlü’nden bazı hadisler rivayet etmiştir.

Bir gün Allah Resûlü'nün yanından geçerken Allah Resûlü (sas) onu yanına çağırması ve ona:

“Ey Hazim! ‘La havle vela kuvvete illa billahi’ sözünü çokça tekrarla. Zira bu söz, cennet hazinelerinden bir hazinedir.” buyurmuştur.^[1180]

Evs b. Evs (ra)

Evs b. Evs, Sakîf heyeti ile Allah Resûlü'ne geldiği için es-Sekâfî şeklinde nispet edilmiştir. Kaynaklarda Ashâb-ı Kirâm'dan olup Suffe ashâbından olup olmadığı ihtilaflıdır denilmiştir.^[1181]

Dimaşk bölgesinde bulunup Şam'da vefat etmiştir. Allah Resûlü'nden yirmi küsur hadis rivayetler etmiştir. Onlardan biri de:

“Kim cuma günü yıkanıp gusûl abdesti alır, erkenden hazırlanıp namaza erkenden yürüyerek gider, imama yaklaşır, dinleyip oyalanmazsa her adımı için namazı ve orucu ile bir yıllık amel yapmış gibi sevap alır.”^[1182] hadisidir.

Sâbit b. Vedîa (ra)

Evsli olan Sâbit b. Vedîa'nın künyesi Ebû Said'dir. Babası Vedîa b. Hizâm münafıklardandır.^[1183] Annesi ise Ümâme bint Bicade b. Osman'dır. Eşi Vehbe bint Süleyman'dan Yahya ve Meryem adında çocukları vardır.^[1184] Ashâb-ı Kirâm'dan olup Suffe ashâbından olup olmadığı ihtilaflıdır.^[1185]

Allah Resûlü'nün (sas) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

“Kim Cuma günü cünüplükten gusleder gibi guslettikten sonra, yanında varsa misk veya koku sürünerek en güzel elbiselerini giyer, iki kişinin arasını bozmaksızın mescide gelip de imamı dinlerse, iki Cuma arasında işlemiş olduğu günahları bağışlanır.”^[1186]

Hadisin ravilerinden Sa'id der ki: Ben bunu İbn Hazm'a anlattığımda bana, “Yanlış nakletmişler. ‘İki Cuma arası ve dört fazlası’ şeklinde düzeltmişti.”^[1187]

Sâbit b. Vedîa'dan şöyle dediği rivayet olunmuştur:

“Rasûlullah (sas) ile beraber bir askeri birlik içerisinde bulunuyordum. Derken birkaç keler yakaladık. Ben onlardan birini kızartıp Rasûlullah'a getirdim ve önüne koydum. Rasûlullah eline bir

çöp alıp onunla kelerin parmaklarını saymaya başladı. Sonra *‘İsrailoğullarından bir topluluk yerde yürüyen hayvanlar şekline çevrilmiştir. Ancak ben onların hangi hayvan olduğunu bilmiyorum.’* buyurdu. Keleri yemedi, yenmesini de yasaklamadı.”^[1188]

Sâlim b. Ubeyd (ra)

Kaynaklarda hakkında fazla bil bilgi olmayan Sâlim b. Ubeyd el-Eşcaî, Suffe ashâbı arasında zikredilmiştir.^[1189] Bedir Gazvesi’ne katılmıştır. Tebük seferine katılmak istemiş ancak oldukça yoksul olduğundan yiyecek, giyecek ve binek bulamamıştı. Bunları temin etmesi için Hz. Peygamber’e başvurmuş ancak Allah Resûlü (sas) de binek temin edemeyince üzüntüsünden ağlayarak geri dönmüştü. Sâlim b. Ubeyd gibi olan bir grup sahâbi haklarında **“Kendilerine binek sağlaman için sana geldiklerinde: Sizi bindirecek bir binek bulamıyorum, deyince, harcayacak bir şey bulamadıklarından dolayı üzüntüden gözleri yaş dökerek dönen kimselere de (sorumluluk yoktur).”**^[1190] ayeti nazil olmuştur.

Sâlim b. Ubeyd Allah Resûlü’nün vefatında onun yakınlarında bulunan kişilerden biriydi. O sırada orada bulunan birçok sahâbi gibi o hazin tabloyu şu şekilde tasvir etmiştir.^[1191]

“Allah Resûlü (sas) hastalığının şiddetinden bayıldı. Ayıldığında namaz vakti gelmişti. Yanında bulunanlara:

– *Namaz vakti geldi mi*, diye sordu. Biz:

– Evet, dedik. O:

– *Bilâl’e söyleyin ezan okusun, Ebû Bekir’e de söyleyin insanlara namaz kıldırırsın*, buyurdu. Hz. Âişe:

– Babam yufka yüreklidir. Namaz kıldırması için başka birine emir verseniz, dedi. O sırada Allah Resûlü tekrar bayıldı...”

Allah Resûlü (sas) vefat ettiğinde Hz. Ömer ‘Hiç kimseden ‘Allah Resûlü vefat etti.’ sözünü duymak istemiyorum. Kim söylerse şu kılıçla boynunu vururum...’ diyordu.”^[1192]

Hilâl b. Yesâf, Sâlim b. Ubeyd el-Eşcaî’den rivayet etmektedir:

“Bir gün Sâlim b. Ubeyd ile birlikte bulunuyorduk. Orada bulunan cemaatten biri aksırdı ve hemen arkasından da ‘Esselamü aleyküm’ dedi. Bunun üzerine Sâlim ‘Sana da annene de selam olsun.’ diye mukabelede bulundu. Bunsan sonra Sâlim o kişiye ‘Herhâlde sen

benim söylediğimden alındın.’ dedi. Adam ‘Annemin ismini hayırla da şerle de anmamamı isterdim.’ karşılığını verdi.

Bunun üzerine Sâlim ‘Ben sana bu hususta sadece Rasûlullah’ın söylediği gibi söyledim. Biz bir zamanlar Rasûlullah’ın (sas) yanında bulunuyorduk. Topluluktan birisi aksırmış akabinde de ‘Esselâmu aleyküm’ demişti. Rasûlullah (sas) da ona ‘Sana da annene de selam olsun.’ diye karşılık vermişti. Sonra bize döndü:

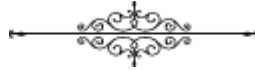
“Sizden biriniz hapşırdığı vakit Allah’a hamd etsin. Hapşıranın yanında bulunanlar da ona ‘Allah sana merhamet etsin.’ desin. Hapşıran kimse de onlara ‘Allah bize de size de mağfiret etsin.’ diye karşılık versin, buyurmuştur.”^[1193]

Hiz. Ebû Bekir’den sahur ile ilgili bir hadis de rivayet eden Sâlim b. Ubeyd, Allah Rasûlü’nün vefatından sonra Kûfe’ye yerleşmiş ve orada vefat etmiştir.^[1194]

Muâz b. Hâris (ra)

Medine’nin Hazrec kabilesinin Neccâroğulları kolundandır. Ebû Halime el-Karî künyesiyle meşhur olup Suffe ashâbıdan sayılmıştır.^[1195]

Hiz. Peygamber ile altı yıl beraber olmuştur. Hendek Savaşı’na ve Ebû Ubeyde b. Cerrâh ile meşhur Köprü Savaşı’na (Vak’atü’l-Cisr’e) katılmıştır.^[1196] Hiz. Ömer onu teravih namazı kıldırması için görevlendirdi. Hicretin 63. yılında Hare Vakası’nda şehid olmuştur.^[1197]

Ebû Nu’aym, *Hilyetü’l-Evliyâ*, 2/3.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/894; Beyhakî, *Delâilu’n-Nübüvve*, 6/327.
Ebû Dâvûd, Cihâd, 35; *Müsned*, 5/288; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 12/130.
İbn Hacer, *İsâbe*, 4641.
Beyhakî, *Delâilu’n-Nübüvve*, 6/327; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 12/131.
İbn Hacer, *İsâbe*, 4641.
Tirmizî, Fiten, 27; *İbn Mâce*, Mukaddime, 7.
Müsned, 5/288.

İbn Hacer, *İsâbe*, 4641.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/414.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3873.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/11.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1166.
Nesâî, *Buyu*, 3; *Müsned*, 5/69; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 10/170.
Buhârî, *Cuma*, 29.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/67; İbn Hacer, *İsâbe*, 5785.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 725.
İbn Hacer, *İsâbe*, 1132; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/353.
Ebû Dâvûd, *Hamam*, 3; *Tirmizî*, *Edeb*, 40; *Müsned*, 3/478.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/298; İbn Hacer, *İsâbe*, 1132.
İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/477-493; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 3/227.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1413; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 1935.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/535; Vâkidî, *Megâzî*, 1/47.
İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/709; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 6/46.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/83.
Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 20/157; İbn Hacer, *İsâbe*, 2221.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/83.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/258.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/305.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/341.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/443.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1413.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/ 443; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/535.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/364.
Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 20/157; İbn Hacer, *İsâbe*, 2221.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1413.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/535; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 2/136.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1440.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/446; İbn Hacer, *İsâbe*, 2248.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 2/217; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 8/42.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/363.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 6/38-39.
İbn Hacer, *İsâbe*, 2248.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1440.

İbn Manzûr, *Muhtasar*, 5/101.
Ebû Dâvûd, Fiten ve Melâhim, 2; *Müsned*, 4/408: *Dârimî*, Mukaddime, 38.
Ebû Dâvûd, Libas, 25; İbn Sa'd, *Tabakât*, 6/39.
Ebû Dâvûd, Libas, 27; *Tirmizî*, Birr, 60; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 8/44.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 8/44.
Hac, 22/30.
Ebû Dâvûd, Ekziye, 15.
Nesâî, Cihâd, 45; *Tirmizî*, Fedâili Cihâd, 4.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/32; İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/120; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4286.
Müsned, 4/19; İbn Hacer, *İsâbe*, 7102.
İbn Mâce, Hudud, 35.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/18.
İbn Mâce, Mukaddime, 1.
Tirmizî, Cenâiz, 64.
Tirmizî, Eşribe, 2.
İbn Hacer, *İsâbe*, 7102.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1280.
İbn Hacer, *İsâbe*, 7102; H. A. Akk, *Uzama Havle'r-Resûl*, 3/1583.
İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/255; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 2/174; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4875.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/168; İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1329.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/21.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/24; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/169.
İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/ 344.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/169; İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1329; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 1/1098.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/33.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4974; İbn Hacer, *İsâbe*, 8067; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 9/288.
İbn Mâce, Mesâcîd, 6, Edeb, 27; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2598, 2644, 2647.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 1/505; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 558; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 7/379.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 1/123.

Vâkidî, *Megâzî*, 2/448.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/351.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 8/419.
İbn Hacer, *İsâbe*, 893.
İbn Seyyidü'n-Nâs, *Uyunu'l-Eser*, 2/53-54.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 558; İbn Hacer, *İsâbe*, 893.
Buhârî, Cenâiz, 84; *Müslim*, İman, 176-177.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 558; İbn Hacer, *İsâbe*, 893.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/375.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/51; İbn Hacer, *İsâbe*, 4273.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/374.
Müsned, 3/487: İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/321, 231.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2629; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 7/95.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2647; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/373.
İbn Mâce, Edeb, 27; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2598, 2644, 2647.
Ebû Dâvûd, Edeb, 95; *Tirmizî*, Edeb, 21; İbn Hacer, *İsâbe*, 4299.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2792.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/16.
Müsned, 3/470, 5/79; İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/82; İbn Hacer, *İsâbe*, 4503.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2792.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2792; Taberî, Tarih, H. 41. yıl olayları.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/809.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3546-3544; İbn Hacer, *İsâbe*, 5409-5417.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/15.
Ebû Dâvûd, Libas, 5.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3680.
Dârimî, Sünen, Mukaddime, 3; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 2/7.
Tirmizî, Vitir, 15.
Tirmizî, Cenâiz, 64.
İbn Mâce, Nikâh, 28.
Dârimî, Cihâd, 20. *Müsned*, 4/181.
Müsned, 4/285; Nisâbü'rî, *Şerefü'l-Mustafâ*, 2203.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3546.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 16/67.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 16/68.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 29/102.

İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/413; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 16/67.
İbn Abdulber, *İstîâb*, 2/805; İbn'ül-Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, 2783; İbn Hacer, *İsâbe*, 4462.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/9-10.
İbn Abdulber, *İstîâb*, 3/887; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/14; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, 2884; İbn Hacer, *İsâbe*, 4618.
Ebû Dâvûd, Tatavvu, 23.
Ebû Dâvûd, Vitir, 12; *Müsned*, 3/411-412.
Farklı rivayetleri için bakınız: *Ebû Dâvûd*, Hudûd, 20; *Nesâî*, Katu's-sârik, 15.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/6; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, 2956; İbn Hacer, *İsâbe*, 6695.
İbn Abdulber, *İstîâb*, 1/227; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/354; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, 660; İbn Hacer, *İsâbe*, 1046.
İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, 199-201.
İbn Abdulber, *İstîâb*, 1/102; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/349; İbn Hacer, *İsâbe*, 221-222.
Müslim, Zikr, 42; *Müsned*, 4/460.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/358.
İbn Abdulber, *İstîâb*, 1/358; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, 1221, 1225; İbn Hacer, *İsâbe*, 1782.
Dârekutnî, *Sünen*, 1/281; el-Hindî, *Kenzü'l-Ummâl*, 13/351. (İbn Mâce, *Salât*, 44'de farklı sahâbilerden rivayetleri mevcuttur.)
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/358-359.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/320-321; İbn Abdulber, *İstîâb*, 1/338.
İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, 1128; İbn Hacer, *İsâbe*, 1658, 1661.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/356.
İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, 1008; İbn Hacer, *İsâbe*, 1529.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/347.
İbn Abdulber, *İstîâb*, 1/119; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, 287-288; İbn Hacer, *İsâbe*, 316.
İbn Abdulber, *İstîâb*, 1/205; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, 580; İbn Hacer, *İsâbe*, 913.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/373.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/351.
Buhârî, Cuma, 6, 19; *Dârimî*, *Salât*, 191.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/373.

Ebû Dâvûd, Et'ime, 27; *Nesâî*, Sayd, 26; *İbn Mâce*, Sayd, 16.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/371.
Tevbe, 9/92.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/256; *İbnü'l-Esîr*, *Üsdü'l-Gâbe*, 1897; *İbn Hacer*, *İsâbe*, 3046.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 11/253-257.
Ebû Dâvûd, Edeb, 90.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 6/44; *İbn Abdilber*, *İstîâb*, 2/884; *İbn Hacer*, *İsâbe*, 3039.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/21.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4961; *İbn Hacer*, *İsâbe*, 8050,
İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1407.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1440.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1413.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/535; *İbn Hacer*, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 2/136.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/364.
Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 20/157; *İbn Hacer*, *İsâbe*, 2221.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1413.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/ 443; *İbn Sa'd*, *Tabakât*, 3/535.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/341.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/443.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/258.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/305.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/83.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/83.
Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 20/157; *İbn Hacer*, *İsâbe*, 2221.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/535; *Vâkidî*, *Megâzî*, 1/47.
İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/709; *Şâmî*, *Sübülü'l-Hüdâ*, 6/46.
İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/477-493; *Şâmî*, *Sübülü'l-Hüdâ*, 3/227.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1413; *Zehebî*, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 1935.
Ebû Dâvûd, *Hamam*, 3; *Tirmizî*, Edeb, 40; *Müsned*, 3/478.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/298; *İbn Hacer*, *İsâbe*, 1132.
İbn Hacer, *İsâbe*, 1132; *Ebû Nu'aym*, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/353.
Tirmizî, Eşribe, 2.
İbn Hacer, *İsâbe*, 7102.
Tirmizî, *Cenâiz*, 64.

Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/18.
İbn Mâce, Mukaddime, 1.
Müsned, 4/19; İbn Hacer, *İsâbe*, 7102.
İbn Mâce, Hudud, 35.
Nesâî, Cihâd, 45; *Tirmizî*, Fedâili Cihâd, 4.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/32; İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/120; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4286.
Hac, 22/30.
Ebû Dâvûd, Ekziye, 15.
Ebû Dâvûd, Libas, 27; *Tirmizî*, Birr, 60; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 8/44.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 8/44.
Ebû Dâvûd, Libas, 25; İbn Sa'd, *Tabakât*, 6/39.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 5/101.
Ebû Dâvûd, Fiten ve Melâhim, 2; *Müsned*, 4/408: *Dârimî*, Mukaddime, 38.
İbn Hacer, *İsâbe*, 2248.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1440.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/363.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 6/38-39.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/446; İbn Hacer, *İsâbe*, 2248.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 2/217; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 8/42.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/67; İbn Hacer, *İsâbe*, 5785.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 725.
Nesâî, Buyu, 3; *Müsned*, 5/69; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 10/170.
Buhârî, Cuma, 29.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/11.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1166.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/414.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3873.
Müsned, 5/288.
İbn Hacer, *İsâbe*, 4641.
Tirmizî, Fiten, 27; *İbn Mâce*, Mukaddime, 7.
Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 6/327; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 12/131.
İbn Hacer, *İsâbe*, 4641.
Ebû Dâvûd, Cihâd, 35; *Müsned*, 5/288; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 12/130.

İbn Hacer, *İsâbe*, 4641.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/3.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/894; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 6/327.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 558; İbn Hacer, *İsâbe*, 893.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/375.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 558; İbn Hacer, *İsâbe*, 893.
Buhârî, Cenâiz, 84; *Müslim*, İman, 176-177.
İbn Seyyidü'n-Nâs, *Uyunu'l-Eser*, 2/53-54.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 8/419.
İbn Hacer, *İsâbe*, 893.
Vâkidî, *Megâzî*, 2/448.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/351.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 1/505; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 558; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 7/379.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 1/123.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4974; İbn Hacer, *İsâbe*, 8067; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 9/288.
İbn Mâce, Mesâcîd, 6, Edeb, 27; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2598, 2644, 2647.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/169; İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1329; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 1/1098.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/33.
İbn Hişâm, *Sîre*, 3-4/ 344.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/21.
Vâkidî, *Megâzî*, 1/24; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/169.
İbn Hişâm, *Sîre*, 1-2/255; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 2/174; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4875.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/168; İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1329.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1280.
İbn Hacer, *İsâbe*, 7102; H. A. Akk, *Uzama Havle'r-Resûl*, 3/1583.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3546-3544; İbn Hacer, *İsâbe*, 5409-5417.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/15.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2792; Taberî, Tarih, H. 41. yıl olayları.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/809.
Müsned, 3/470, 5/79; İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/82; İbn Hacer, *İsâbe*, 4503.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2792.

İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2792.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/16.
İbn Mâce, Edeb, 27; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2598, 2644, 2647.
Ebû Dâvûd, Edeb, 95; *Tirmizî*, Edeb, 21; İbn Hacer, *İsâbe*, 4299.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2647; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/373.
Müsned, 3/487; İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/321, 231.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2629; Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 7/95.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/51; İbn Hacer, *İsâbe*, 4273.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/374.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/1407.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/21.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4961; İbn Hacer, *İsâbe*, 8050,
Ebû Dâvûd, Edeb, 90.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 6/44; İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/884; İbn Hacer,
İsâbe, 3039.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 2/256; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1897; İbn
Hacer, *İsâbe*, 3046.
Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, 11/253-257.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/371.
Tevbe, 9/92.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/6; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2956;
İbn Hacer, *İsâbe*, 6695.
Ebû Dâvûd, Vitr, 12; *Müsned*, 3/411-412.
Farklı rivayetleri için bakınız: *Ebû Dâvûd*, Hudûd, 20; *Nesâî*,
Katu's-sârik, 15.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 3/887; Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/14;
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 2884; İbn Hacer, *İsâbe*, 4618.
Ebû Dâvûd, Tatavvu, 23.
İbn Abdulber, *İstîâb*, 2/805; İbn'ül-Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, 2783; İbn
Hacer, *İsâbe*, 4462.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/9-10.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 29/102.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/413; İbn Manzûr, *Muhtasar*, 16/67.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 16/68.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3546.
İbn Manzûr, *Muhtasar*, 16/67.
Dârimî, Cihâd, 20. *Müsned*, 4/181.

Müsned, 4/285; *Nisâbü'rî*, *Şerefü'l-Mustafâ*, 2203.
Tirmizî, *Cenâiz*, 64.
İbn Mâce, *Nikâh*, 28.
Dârimî, *Sünen*, *Mukaddime*, 3; *Beyhakî*, *Delâilu'n-Nübüvve*, 2/7.
Tirmizî, *Vitir*, 15.
Ebû Dâvûd, *Libas*, 5.
Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3680.
Ebû Dâvûd, *Et'ime*, 27; *Nesâî*, *Sayd*, 26; *İbn Mâce*, *Sayd*, 16.
Buhârî, *Cuma*, 6, 19; *Dârimî*, *Salât*, 191.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/373.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/373.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/351.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 1/119; *İbnü'l-Esîr*, *Üsdü'l-Gâbe*, 287-288; *İbn Hacer*, *İsâbe*, 316.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 1/205; *İbnü'l-Esîr*, *Üsdü'l-Gâbe*, 580; *İbn Hacer*, *İsâbe*, 913.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1008; *İbn Hacer*, *İsâbe*, 1529.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/347.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/356.
İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/320-321; *İbn Abdilber*, *İstîâb*, 1/338.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1128; *İbn Hacer*, *İsâbe*, 1658, 1661.
Dârekutnî, *Sünen*, 1/281; *el-Hindî*, *Kenzü'l-Ummâl*, 13/351. (*İbn Mâce*, *Salât*, 44'de farklı sahâbilerden rivayetleri mevcuttur.)
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/358-359.
Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/358.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 1/358; *İbnü'l-Esîr*, *Üsdü'l-Gâbe*, 1221, 1225; *İbn Hacer*, *İsâbe*, 1782.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 1/102; *Ebû Nu'aym*, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/349; *İbn Hacer*, *İsâbe*, 221-222.
Müslim, *Zikr*, 42; *Müsned*, 4/460.
İbn Abdilber, *İstîâb*, 1/227; *Ebû Nu'aym*, *Hilyetü'l-Evliyâ*, 1/354; *İbnü'l-Esîr*, *Üsdü'l-Gâbe*, 660; *İbn Hacer*, *İsâbe*, 1046.
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 199-201.

Kaynaklar

- Abdu's-Settâr, *Ebû Hüreyre*, Dımişk, 2003.
- _____, *Abdullah b. Mes'ûd*, Dımişk, 1982.
- Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I-VI, İstanbul, 1992, Çağrı Yayınları.
- Ahmed Halîl Cuma, *Fursân min Asri'n-Nebevî*, Beyrut, 2005.
- _____, *Ulamâu's-Sahâbe*, Beyrut, 2006.
- Ahmed Sâyiḥ el-Hüseyni, *el-Edvâ fî Menâkibi ez-Zehrâ*, Kahire.
- 'Aynî, Bedruddin, *Umdetü'l-Kârî*, I-XVI, Beyrut, 1998.
- Bağdâdî, Hatîb, *el-Câmi' li-ahlâkı'r-râvî ve âdâbî's-sâmi*, Riyad 1403/1983.
- Belâzürî, Ahmed b. Yahya b. Câbir, *Ensâbü'l-Eşrâf*, I-XXV, Dımişk, 1997.
- Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin, *Delâilu'n-Nübüvve*, I-VII, Beyrut, 1985.
- _____, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, I-X, Beyrut.
- Buhârî, Muhammed b. İsmail, *el-Câmiu's-Sahih*, I-VIII, İstanbul, 1992, Çağrı Yayınları.
- _____, *Edebü'l-Müfred*, Kahire, 2005.
- _____, *Târühü'l-kebîr*, I-XII, Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut.
- Dârekutnî, *Sünenü'd-Dârekutnî*, Beyrut, 2004.
- Dârimî, Abdullah b. Abdurrahman, *es-Sünen*, I-II, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.
- Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, Heyet, İstanbul, 1986.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as, *es-Sünen*, I-V, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.
- Ebû Bekir ibnü'l-Arabî, *el-Avâsım mine'l-Kavâsım*, Dâru'l-Beşâir, Dımişk.
- Ebû Hayyân, Muhammed b. Yûsuf el-Endelüsî, *el-Bahru'l-Muhîṭ fi't-Tefsîr*, I-XI, Dâru'l-Fikr, Beyrut 2000.
- Ebû Nu'aym, Ahmed b. Abdillâh el-İsbehânî, *Delâilu'n-Nübüvve*, Haydarabad, 1950.
- _____, *Hilyetü'l-Evliyâ*, I-X, Beyrut.
- _____, *Marifetü's-Sahâbe*, I-V, Beyrut, 2002.
- Hâlid Abdurrahman Akk, *Uzama Havle'r-Resûl*, I-III, Beyrut, 1991.

Hâkim, Muhammed b. Abdillâh, *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, I-IV, Beyrut, 1990.

Heysemî, Ali b. Ebîbekir, *Mecma'u'z-Zevâid ve Menbau'l-Fevâid*, I-X, Beyrut, 1967.

Hindî, Aliyyü'l-Müttekî, *Kenzü'l-Ummâl fî Süneni'l-Akvâl ve'l-Efâl*, I-II, Beyrut, 2005.

İbn Abdilber, Yusuf b. Abdillâh, *el-İstîâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*, I-IV, Kahire, ts.

İbn Abdürabbih, Ahmed b. Muhammed el-Endelûsî, *Ikdu'l-Ferid*, I-III, Kahire, 1293.

İbn Cezerî, Şemsüddîn Ebü'l-Hayr, *Gâyetü'n-Nihâye fî Tabakâti'l-Kurrâ*, Beyrut, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye.

İbn Hacer, Ahmed b. Ali el-Âskalânî, *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*, I-IV, Beyrut, 2004.

_____, *Fethu'l-Bârî bi-Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, I-XII, Mısır, 1319-1329.

_____, *Tehzîbü't-Tehzîb*, Beyrut 1404/1984.

İbn Hibbân, Muhammed İbn Ebî Hâtim, *Sahîh-u İbn Hibbân*, I-XIV, Beyrut, 1993.

_____, *es-Sikât*, I-X, Haydarabad, 1973.

İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, I-IV, Mısır, ts.

İbn Kayyim el-Cevziyye, *İ'lâmü'l-Muvakkîn*, I-IV, Kahire, 2004.

İbn Kesîr, İsmail b. Ömer, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, I-II, Beytû'l-Efkâr, Lübnan, 2004.

_____, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-azîm*, I-VIII, Kahraman Yayınlar, İstanbul, 1985.

_____, *Sîretü'n-Nebevî*, I-II, Beyrut.

İbn Kudâme, Muhammed el-Makdisî, *et-Tebyîn fî Ensâbi'l-Kureşsiyyîn*, Beyrut, 1988.

İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullah, *el-İmâme ve's-Siyâse*, I-II, Kahire, 1379/1960.

_____, *eş-Şî'r ve's-Şuarâ'*, I-II, (nşr. Ahmed M. Şâkir), Kahire, 1364-69/1945-50.

İbn Mâce, Muhammed b. Yezid, *es-Sünen*, I-II, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

İbn Manzûr, Cemaluddin, *Muhtasar Tarih-i Dimeşk li İbn Asâkir*, I-XXIX, Dimeşk, 1984.

İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, I-VIII, Beyrut.

İbn Seyyidü'n-Nâs, Fethuddin, *Uyûnu'l-Eser fî Funûni'l-Meğâzî ve's-Şemâil ve's-Siyer*, I-II, Beyrut, 1993.

İbnü'l-Cevzî, Abdurrahman b. Ali Muhammed, *Sıfatü's-Safve*, Beyrut, 2005.

İbnü'l-Esîr, Ali b. Muhammed, *Üsdü'l-Gâbe fi Ma'rifeti's-Sahâbe*, I-VII, Kahire, 1970.

_____, *el-Kâmil fi't-Târih*, I-V, Beytü'l-Efkâr, Beyrut, ts.

Kal'acî, Muhammed Revvâs, *Mevsû'atü Fıkhi Abdullah b. Mes'ûd*, Beyrut, 1992.

_____, *Mevsû'atü Fıkhi Abdullah b. Ömer*, Beyrut, 1995.

_____, *Mevsû'atü Fıkhi Zeyd b. Sâbit ve Ebû Hüreyre*, Beyrut, 1993.

Kandehlevî, Yusuf, *Hayâtü's-Sahâbe*, I-III, Dâru'l-Ma'refe, Beyrut.

Kur'ân- Kerim Açıklamalı Meâli, TDV, Ankara, 1999.

Kurtubî, Muhammed b. Ahmed, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, I-XII, Kahire, 2005.

Makrîzî, Takiyyüddin Ahmed b. Ali, *İmtâu'l-Esmâ'*, I-XV, Beyrut, 1999.

Mâlik b. Enes, *el-Muvatta*, I-II, İstanbul, 1992, Çağrı Yayınları.

Muhammed Hüseyin, ez-Zehebî, *et-Tefsir ve'l-Müfessirûn*, I-II, Dâru'l-Kütübü'l-Hadis, 1976.

Muhyiddin Müstevî, *Abdullah b. Ömer*, Dimeşk, 1973.

Mustafa Fayda, *Allah'ın Kılıcı Hâlid b. Velîd*, İstanbul, 2007.

Münâvî, Şeyh Abdurra'uf, *Feyzu'l-Kadîr Şerhu'l-Camiu's-Sağîr*, I-VI, Beyrut, 1988.

Müslim, el-Haccâc, *el-Camiu's-Sahih*, I-III, İstanbul, 1992, Çağrı Yayınları.

Mes'ûdî, Ebu'l-Hasan Ali b. Hüseyin b. Ali, *Murûcu'z-Zeheb*, I-IV, Mısır, 1964.

Nesâî, Ahmed b. Ali b. Şuayb, *es-Sünennu'l-Kübrâ*, I-VIII, İstanbul, 1992, Çağrı Yayınları.

Nevevî, Muhyiddin Ebû Zekeriyâ, *el-Minhâc Şerh-u Sahîh-i Müslim*, I-XVIII, Beyrut, 1998.

Nisâbûrî, Ebû Saîd Abdülmelik, *Şerefü'l-Mustafâ*, I-VI, Mekketü'l-Mükerrame, 2003.

Razî, Fahrettin, *et-Tefsiru'l-Kebîr*, I-XXXII, Tahran.

Sallâbî, Ali Muhammed, *Osman b. Affân*, Mekke, 2003.

Sehâvî, Şemsüddîn Muhammed b. Abdirrahmân, *Fethu'l-muğîs bi şerhu Elfiyyetü'l-hadîs li'l-Irâkî*, I-III, Beyrut, 1992.

Serahsî, *Şerhu's-Siyerî'l-kebîr*, (nşr. Selâhaddin el-Müneccid), Kahire, 1971-72.

Şâmî, Muhammed b. Yusuf, *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sîret-i Hayrî'l-Ibâb*, I-XIV, Beyrut, 1993.

Taberânî, Süleyman b. Ahmed, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, I-XXV, Kahire, ts.

Taberî, Muhammed b. Cerîr, *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülk*, I, Beytül-Efkâr.

Tirmizî, Muhammed b. İsâ, *Sünen-i Tirmizî*, I-VI, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

_____, *İlelü'l-Kebîr*, (es-Sünen içinde nşr. İbrâhim Atve İvaz), Kahire 1382/1962.

Vâkıdî, Muhammed b. Ömer, *Kitabü'l-Megâzî*, I-III, Beyrut, 1984.

Vekî', Muhammed b. Halef, *Ahbâru'l-Kudât*, Beyrut, 2001.

Zehabî, Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Siyerü A'lâmü'n-Nübelâ*, I-III, Beyrut, 2004.

Zürkânî, Muhammed Abdu'l-Azîm, *Şerhu'l-Mevâhibü'n-Ledüniyye*, I-XII, Beyrut, 1996.

